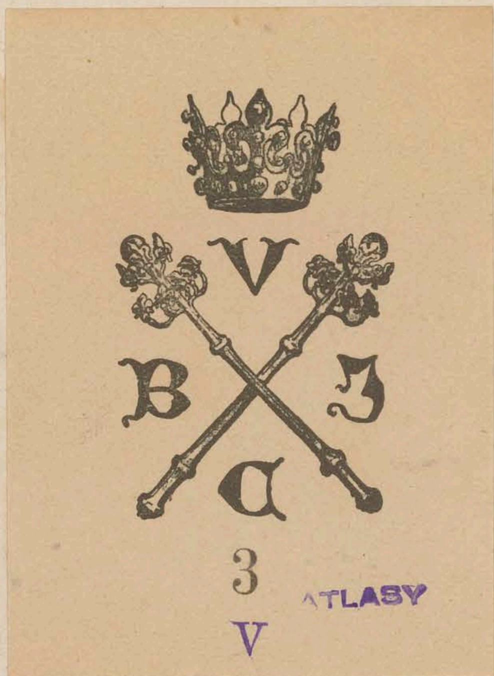
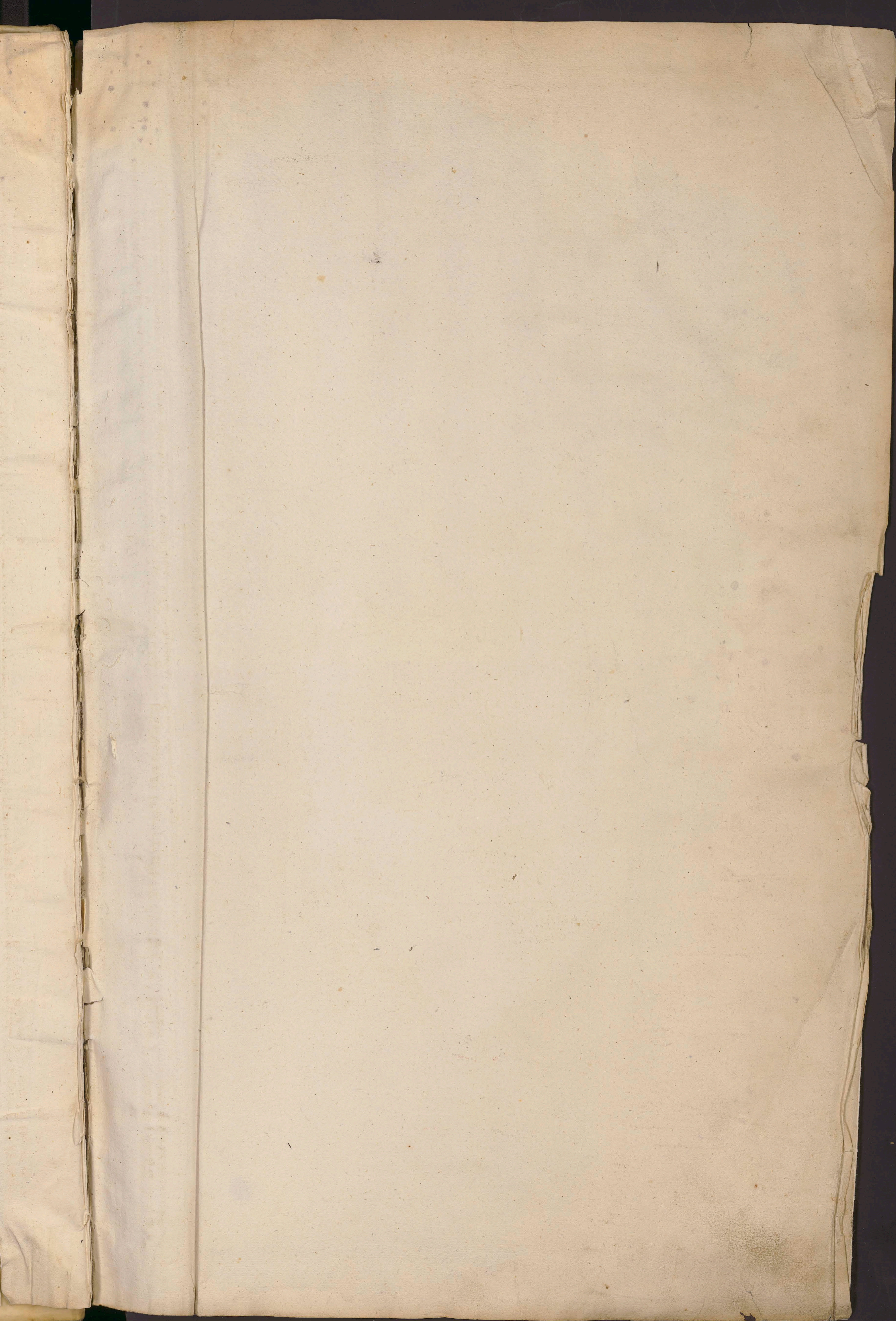

V
B J
C
3
V
ATLASY

Biblioteka Jagiellońska
1002970892

GEOGRAPHIÆ BLAVIANÆ

VOLVMEN NONVM,

QVO

EUROPÆ

LIBER XVII,

ET

AFRICA

CONTINENTVR.

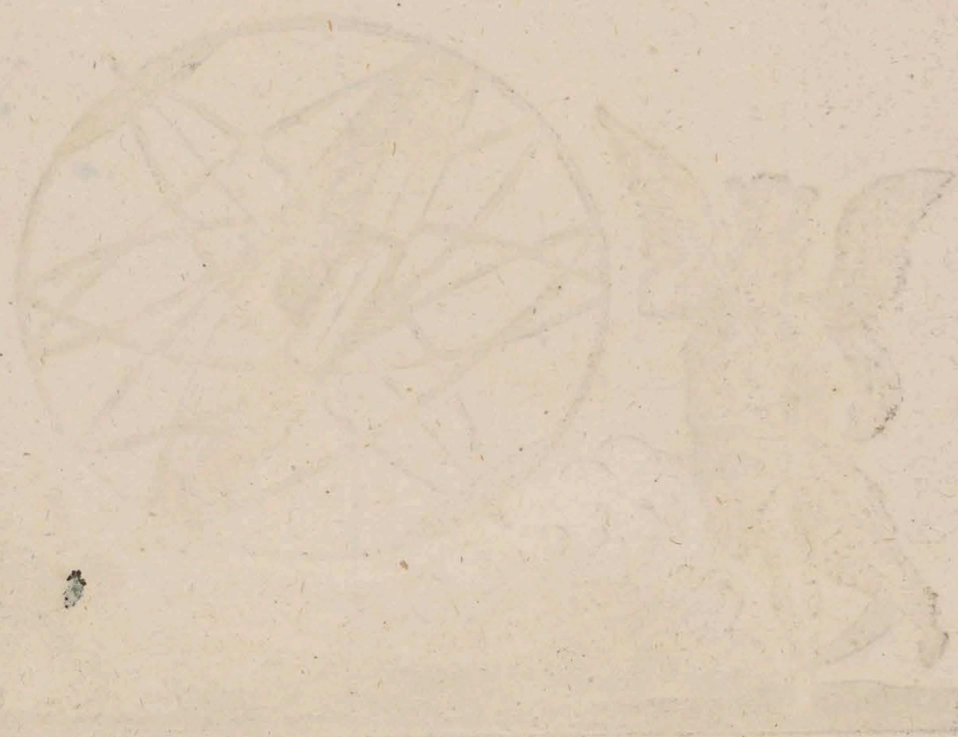
AMSTELÆDAMI,

Labore & Sumptibus

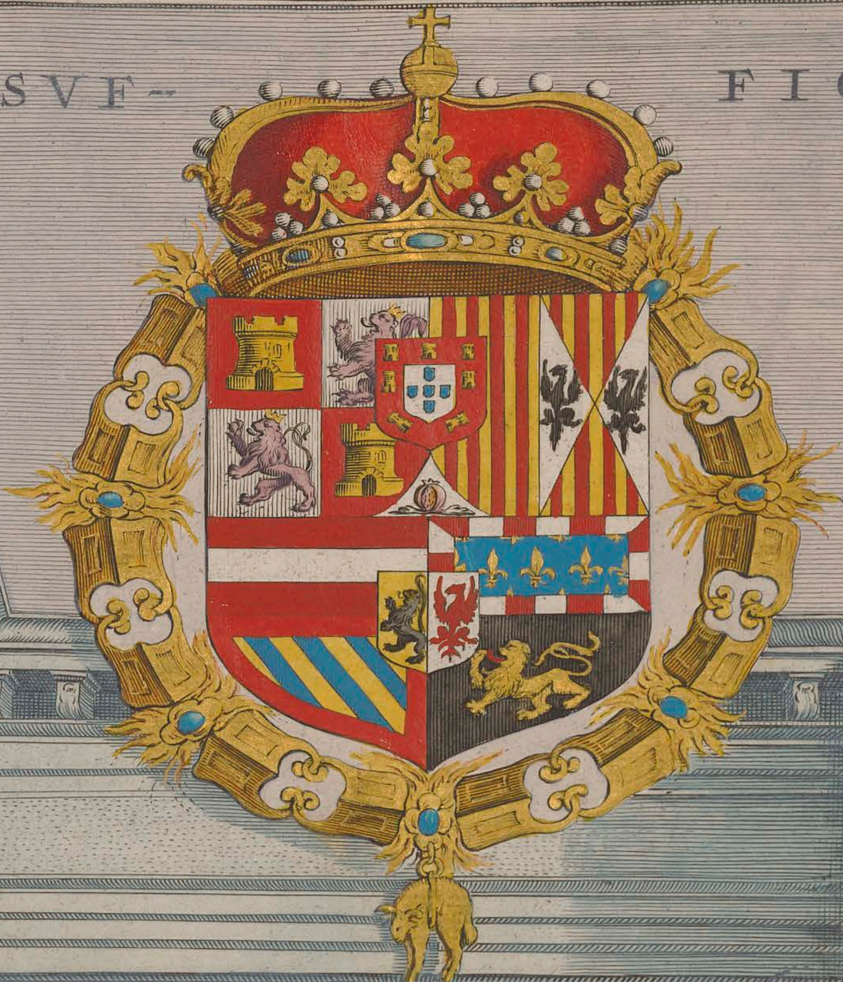
IOANNIS BLAEV,

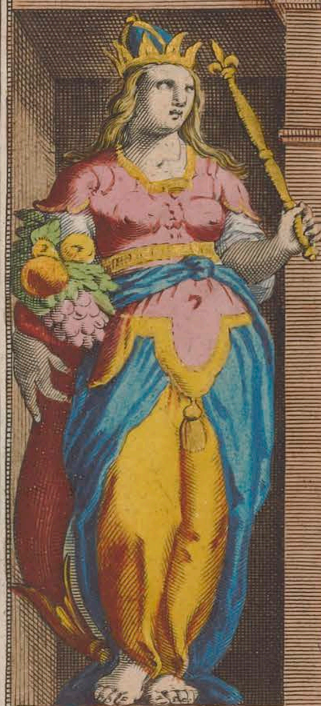
MDCLXII.

NON VNVS SVF- FICIT ORBIS.

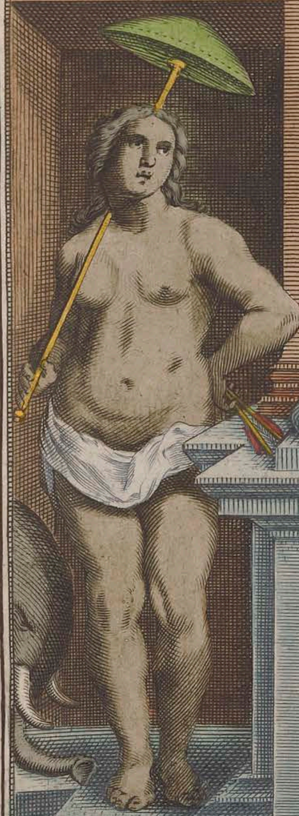

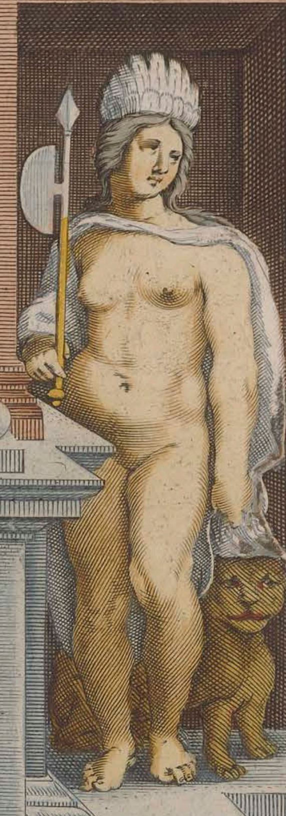
HISPANIA,

QVÆ EST

EUROPÆ

LIBER XVII.

AVGVSTISSIMO,
POTENTISSIMO
MONARCHÆ,
PHILIPPO IV,
HISPANIARVM
INDIARVMQVE
REGI;
AVSTRIÆ ARCHIDVCI;
BVRGVNDIÆ,
BRABANTIÆ,
FLANDRIÆ,
VARIARVMQVE GENTIVM,
NON VNO TITVLO,
PRINCIPI,
LATISSIMIS IMPERII FINIBVS
SOLEM VTRVMQVE,
VTRVMQVE OCEANVM
COMPLEXO;

CA-

CATHOLICO,
PACIFICO,
PIISSIMO,
CLEMENTISSIMO;
HOSCE
REGNORVM
HISPANIÆ
TYPOS,

IN PERPETVI
CVLTVS MONVMENTVM
VENERABVNDVS OFFERT,
DICAT, DEDICAT

JOANNES BLAEV,
GVILIELMI FILIVS,
AMSTELÆDAMENSIS.

HISPANIA.

Nomen.

Iſpaniam Iuſtinus ex Trogi Pompeji Hiſtoriarum Philippicarum lib. XLIX dictam notat ab *Hiſpano* Rege. Alii ſic nominatam volunt ab *Hiſpali* urbe nobiliſſima; quam hodie *Sevilliam* appellant. Abrahamus Ortelius, quum Iberiam Aſiæ regionem olim *Paniam* à Pane, quem Iberis Dionyſius, victoria potitus, præfecerat, inde vero *Spaniam* ab junioribus vocatam fuiſſe, legiſſet apud Auctorem de Fluminibus & Montibus, fidem ſequutum Soſthenis lib. III, rerum Ibericarum; ſcriptoreſque fere omnes animadvertiſſet primos Hiſpaniæ incolas ex Iberia uſque derivare; adductus eſt, ut ab *Spania* potius illa, quam ab *Hiſpano* vel *Hiſpali* nomen Regioni inditum, crederet. Sane σπανίαν nominat D. Paullus: Apud Iuſtinum, ubi in Vulgatis *Hiſpania* exſtat, in membranis *Spania* legitur: In optimis Q. Curtii Codicibus *Spaniam* eſſe notat Bongarſius: *Spaniam* vocat D. Hieronymus: D. Eulogius, qui ante ſeptingentos annos floruit, *Spaniam* appellat: Vetus in Iuvenalem Gloſſographus Tagum *Spaniæ* facit fluvium: in Gloſſario D. Benedicti Græco-Latino σπάνη eſt pro Hibera, σπανία pro Hiſpania: *Spaniam* ab Chaldæis dici ſcribit Arias Montanus: Galenus VI Simpl. *Spanum* vocat oleum ex Iberia (ſic Hiſpaniam nuncupat) advectum: Conſonat denique hodierna appellatio. Incolis enim *Eſpaña* nominatur. Nam *Eſpania* & *Spania* ſcriptione tantum differunt; quum Hiſpani Gallique vocibus Latinis, quibus ab S littera initium, E præponere, ſuaque facere conſueverint.

Quam *Hiſpaniam* Latini ſcriptores, Ptolemæus autem, Stephanus, Auctorque Librorum de Machabæorum geſtis Ισπανίαν vocant, rejecta adſpiratione, temporibus antiquiſſimis *Iberiam* & *Heſperiam* nominatam, memoriæ produnt Strabo, Plinius, alii.

Iberia quidem ab Iberia Aſiæ regione, unde primos Hiſpaniæ incolas non pauci deducunt: Strabo tamen, quamvis alibi propter linguæ diverſitatem hæſitet, ex Apollodoro, Socrate, aliiſque: Dionyſius item Alexandrinus & Priſcianus malunt Iberos ex Hiſpania in Aſiam migraſſe, ibique Provinciæ, quam occuparant, patrium nomen impoſuiſſe. Appianus quoque tres refert ſententias; primam Europæos Iberos ab Aſiaticis deducentium; ſecundam, Aſiaticos ab Europæis; tertiam, nihil illis præter nomen commune volentium. Alii Iberiam ab Ibero Rege trahunt: alii ab Ibero flumine: Avienus ab Ibera Bæticæ oppido.

Heſperiam vero, ab Heſpero, ut quidam memorant, Atlantis fratre velut Horatius putat, ab Heſperi Heſperia filia, vel potius ab Heſpero Stella occidentali: quia in Europæ continente nihil eſt hac regione occidentalius; unde à Seneca in Herculé Oetæo, Zephyro ſubdita tellus. Quumque & Italiæ nomen idem eſſet, Horatius lib. I Carm. hanc *Vltimam* canit.

Heſpera Iberia vocatur Dioſcoridi lib. V, tamquam Iberia Occidentalis, ad differentiam Orientalis, quæ in Aſia.

Celtiberiam quondam fuiſſe nominatam tradit Appianus Alexandrinus: quæ tamen pars Hiſpaniæ (quam Celticam olim dixerunt teſte Varrone) potius cenſenda, cujuſque incolæ nunc *Celti*, nunc *Celtiberi*, Plinio etiam *Celtici*.

Pannoniam quoque nominat Stephanus, περὶ πόλεων.

Ιγλῆτας Regionis incolas olim nuncupatos, ex Aſclepiade Myrleano ſcribit Strabo.

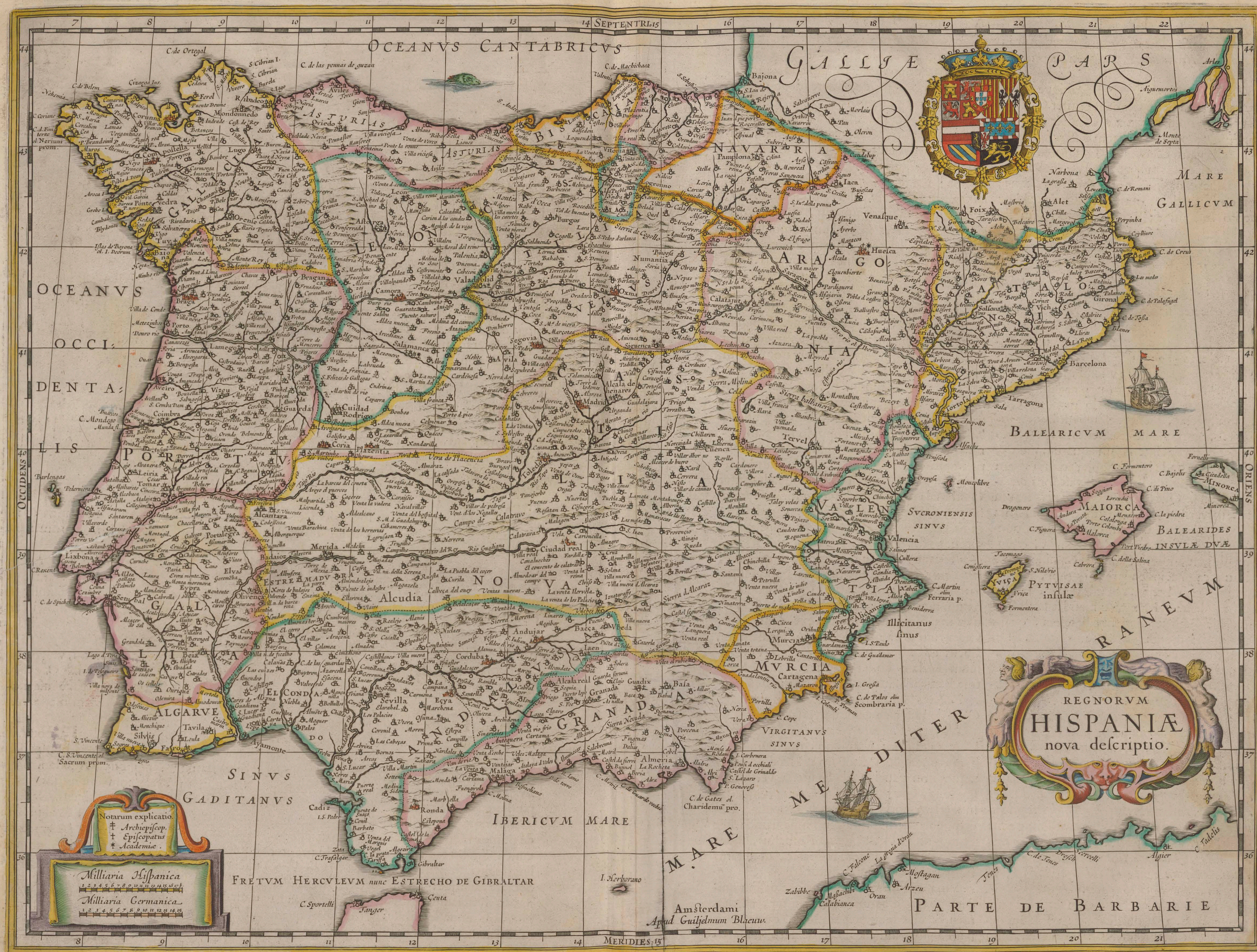
Sepharad (ספרד) Hebræi dicebant, quod limitem ſignificare S. Hieronymus interpretatur.

Longitu-do & latitudo.

Longitudo ejus ſumma à Sacro promontorio, quod vulgo eſt *Cabo de S. Vincente*, ad uſque Salſuſæ fontem, vulgo *Salſas*, in finibus Galliæ ad mare internum, milliarium Germanicorum circiter CXC. Latitudo à Celtico promontorio, quod vulgo *Cabo Finis terræ*, ad uſque promontorium Saturni, vulgo nunc *Cabo de Palos*, milliarium CL. Oceani internique maris circumfuſione pene inſula efficitur: Pyrenæis jugis tranſitum maris arcentibus.

Forma.

Formam Hiſpaniæ quadratam nonnulli, (inter quos Iuſtinus ex Trogi Pompeij lib. XLIV) ſtatuunt; niſi quod Aquilonem verſus ſenſim in Pyrenæum anguſtius coëat. Trigonam imperite facit Æthicus. Strabo, Pomponius Mela, Ptolemæus, & alii Hiſpaniam comparant corio bubulo (βύρσῃ βοείᾳ) humi protenſo: cujus partes ad collum pertinentes in adhærentem ipſi Galliam porriguntur. Collum inquam, quantum protenditur Mons Pyrenæus ab Mediterraneo Mari ad Oceanum Britannicum: inde dilatatur ad brachia, ab Nova Carthagine uſque ad Cantabros: crura à Freto Herculeo uſque in Gallæciam & Mare Britannicum: ultimum corii ad modum caudæ, Promontorium Sacrum,

REGNORVM
HISPANIÆ
nova descriptio.
Amsterdami
Apud Guiljelmum Blaeuw.
SEPTENTRIO
MERIDIES
OCCIDENS
ORIENS
OCEANVS CANTABRICVS
GALLIÆ PARS
MARE GALLICVM
BALEARICVM MARE
SVCRONIENSIS SINVS
VIRGITANVS SINVS
MARE MEDITERRANEVM
IBERICVM MARE
SINVS GADITANVS
OCEANVS OCCIDENTALIS
FRETVM HERCVLEVM nunc ESTRECHO DE GIBRALTAR
PARTE DE BARBARIE
GALLICIA
ASTVRIAS
BISCAIA
NAVARRA
ARAGONIA
CATALONIA
LEGIO
CASTILIA VETVS
CASTILIA NOVA
PORTVGALLIA
ESTREMADVRA
VALENTIA
MVRCIA
ANDALVZIA
GRANADA
ALGARVE
MAIORCA
MINORCA
BALEARIDES INSVLÆ DVÆ
PYTVSAE insulæ
Notarum explicatio
Archiepiscop.
Episcopatus
Academiæ
Milliaria Hispanica
Milliaria Germanica

crum, hodie *S. Vincenti*, quod extenditur in Oceanum Atlanticum, longe ultra omnem Hispaniam.

Situs. Subest Hispania medio Quarti, totique Quinto, parti etiam Sexti Climatis; inter Gradus, Latitudinis quidem XXXV & XLV; vel secundum nostram Climatum descriptionem, dimidiis quarti & quinti. Longitudinis autem inter septimam (ut nunc, capto ab Insula Teneriffa initio, notari solet:) & XXI; ubi optima ad res omnes temperies. Hinc merito Iustinus ex Trogo, fertiliorem facit Hispaniam Africa aut Gallia, quum neque, ut illa, violento sole torreatur; neque, ut hæc, adsiduis ventis fatigetur; sed media inter utramque, hinc temperato calore, inde felicibus imbribus in omni frugum genere sit fœcunda. Maxima dies æstatis in Parallelo Australi, qui distat ab Æquinoctiali Linea XXXVI gradibus, horarum est XIV-30: in Boreali, qui abest ab Æquatore gradibus XLIV semi, horarum est XV-30. *Qualitas.* Hispaniæ igitur, non eadem passim est qualitas, non idem solo genius. Qua Arcton spectat, plerisque scribentibus, frigidior est, nonnulliusque asperitatis; Oceano semper obnoxia, interiorum aquarum indiga, malignæque inde habitationis; quum etiam rupibus, saltibus, locisque silvestribus pleraque obsessa. Qua, Montibus fere perpetuum intercurrentibus, in Austrum declinat, tota felix, tota beata, ut multis magnisque fluminibus irrigari, sic tempestivis pluviis, quantum sufficit, recreari solita; & hinc omne genus, ea præcipue parte, frugum, animaliumque non benigna solum mater, sed & nutrix solicita. Memoriæ mandat Philostratus, hic Cœli temperiem esse talem, qualis Autumni tempore solet esse in Attica. Leguntur & hæc apud Solinum: *Terrarum plaga comparanda optimis, nulli posthabenda, frugis ac soli copia; sive vinearios proventus respicere, sive arborarios velis. Omni materia adfluit, quæcumque aut precio ambitiosa est, aut usu necessaria. Argentum & Aurum si requiras, habet: ferrariis nunquam deficit, nec cedit vitibus, vincit olea. Nihil in ea otiosum, nihil sterile, quidquid cujuscunque negat messem, viget pabulis: etiam quæ arida sunt ac sterilia, rudentum materiam nauticis subministrant.* Verba denique sunt hæc Pomponii: *viris, equis, ferro, plumbo, argento, auro tam abundans, & adeo fertilis; ut, sicubi ad penuriam aquarum effœta & sui dissimilis est, linum tamen aut spartum alat.*

Admirandam eorum, cum quæ ex terra proveniunt, tum quæ in terræ visceribus generantur & latent, fertilitatem; Animantium item, quæ terra marique nascuntur, præstantiam, quis digne, utque singula flagitant, commemorabit?

Incredibilis per omnem Hispaniam frugum ubertas; & plerique agri tantæ sunt liberalitatis, ut pro accepto uno tritici modio, triginta plurimum colonis reddant; sæpe etiam quadraginta, in Bœtica præsertim.

Herbarum, cum sativarum, tum voluntariarum, quæ citra sementem erumpunt, quibusque insignes sunt & peculiares vires, passim, cum primis in montosis locis, est feracissima: ubi *sui dissimilis*, inquit Pomponius, *linum aut spartum* alit. Strabo lib. III, σπαρτάριον nominat Campum, circa Carthaginem Novam, spaciosum admodum & aquarum indigentem, quem *Manxam* ab Arabibus vocari, scribunt Hieronymus Surita & Ioannes Mariana. Idem *Iuncarium Campum* habet in Emporiensium agris.

Silvis, nemoribus, arboribusque singulares ferentibus fructus ubique est plena. Longum esset omnia commemorare. Nemus est apud oppidum, cui ab *Monte Majore* nomen, in quo quercus, castaneas, ilices, nuces, corylos, cerasos, prunos, pyros, ficus, labruscas, & omne genus arborum fructiferarum sola Natura plantavit, altitudinis ingentis & latitudinis. Haud procul oppido Bejerano nemus est amœnissimum, ubi castaneæ arboris ambitum se mensum, scribit Lucius Marineus Siculus, pedum circiter quadraginta. Quid mala referam? Inter ea melioris notæ sunt duo, *Canusium* & *Regium*. Quid pyra? In iis supremæ classis quatuor, quæ odore gustuque suavissima: *Apianum*, quod *Muscatum* vocant, omnium pyrorum minimum, *Vinosum*, *Pintum*, Quartumque, quod Hispanis *Sine Regula* nominatur. Quid olivas? In harum numero primas obtinent Hispalenses, quæ magnitudine juglandes excedunt. Hinc Oleastrum in ea ora circa Sinum Gaditanum, Lucus ab arbore quam alit, apud Pomponium Melam lib. III. Dives enim olivetis tota Bætica. Silius Italicus lib. III:

Palladio Batis umbratus cornua ramo.

Quin de Hispania canit universa lib. I:

Nullaque Palladia sese magis arbore tollit.

Hinc *Oleastrum* Antonino, oppidum inter Tarraconem & Dertossam: Plene decantata sunt non paucis mala Hesperia vel citrea; Cydona, quæ vulgo *Membrillos*; Granata, suis etiam coriis medicinam facientia. Nucem juglandem primus in Hispaniam intulit Pomponius Flaccus, Eques Romanus, quum sub Vitellio Imperatore militaret, ut testatur Plinius lib. XV natural. histor.

Vina, optimi saporis odorisque, passim quidem generosa admodum leguntur, aliis tamen & aliis locis præstantiora, quæ Marineus Siculus indicat lib. I de Rebus Hispaniæ. Vinum ex Turdetania multum exportari, præter alia, scribit Octaviani Augusti tempore Strabo, quod quo modo intelligemus,

mus, quum memoriæ prodat Fl. Vopiscus Syracusanus Probum Imperatorem Hispanis, ut & Gallis Britannisque, primum vineas ut haberent, vinumque conficerent, permisisse? Singulare scilicet jam fuerat multos annos Turdetanis Turdulisque, quos Hispanorum omnium cultissimos sapientissimosque noverant Romani, quod tandem commune factum & generatim concessum omnibus (hanc enim vocem addit Vopiscus) sub Probo. Vites Germanicæ superioribus annis in Hispaniam à Belga quodam Petro Simonis F. transportatæ, Hispanicoque solo insitæ, jamque mirum in modum multiplicatæ, experimur quotidie, quam grata producant vina; nomen ejus, qui transsevit, retinentia. Asperitatem, quam conciliare soli solet natura, frangit, emollit, jucundoque condit sapore adgenitus jam in aliena terra sub alio climate genius.

Metalla. Hispania dives quondam universim, ut nunc quoque variis in locis, preciosissimis auri, argenti, æris, ferri, plumbi, aliorumque metallorum thesauris, de quibus videnda, quæ multis adfert cum ex Posidonio, tum ex aliis Strabo; quæ item traduntur ab Diodoro Siculo, Solino in Polyhistor. Iustino libro ultimo ex Trogo Pompejo, Panegyrista Theodosii, & aliis. De auri argentique copia fidem etiam faciunt, præter alios Auctor Librorum de Gestis Machabæorum, & Iosephus. In Montibus circa Bastetaniam & Oretaniam auri metalla describit Strabo. Nam avidi sterilesque, & in quibus nihil aliud gignitur, auri bono coguntur, ut Plinii verbis utar, fertiles esse. Ab Argenti-fodinis, *Mons Argenteus*, Ἀργυροῦς Straboni; *Argentarius* Avieno; hodie incolis *Sierra Segura*, vel, ut alii censent, *Sierra d' Alcaraz*, non procul à Castulone, nunc *Castona la vieja*. Argentum item fodi scribunt circa Ilipam (*Zalamea de la Serena*) & utramque Sisaponem, Strabo; circa Babylam Polybius; in Melessum finibus, ubi Oringis urbs, Livius. Ad Tagum quoque in Montibus secturas esse metallicas, apud Cotinam item circa Bætim æs aurumque nasci, notat Strabo. *Gallecia Regio*, ait ex Trogo Iustinus, *æris ac plumbi uberrima, auro quoque ditissima, adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas exscindant* agricolæ. Commemorat & hic *Saorum* in ejusdem finibus esse *Montem*; eum ferro violare, nefas haberi; si quando fulgure terra proscissa est (hoc autem in his terris frequens esse) detectum aurum, velut deûm munus, colligi. Eandem Galleciam, Asturiam & Lusitaniam æque omnium metallorum fœcundam prædicat Plinius. Inter auri ramenta selibras aliquando glebas fuisse inventas, scriptum reliquit Strabo. Apud Ibyllam, Tartesiæ urbem, auri argentique fodinas collocat Stephanus. Maximam argenti fodinam quondam apud Novam Carthaginem fuisse, ab Vrbe ad xx stadia dissitam; ibique quadraginta hominum millia in labore versari, & singulis diebus Populo Romano viginti quinque millia drachmarum inde tribuere solitos, ex Strabone discimus. Vicena millia pondo argenti annis singulis Asturiam, Galleciam & Lusitaniam præstitisse, tradit ex aliorum fide Plinius. Apud eundem *Bebelo* est, Argenti puteus, ab Annibale inchoatus, Auctori suo ccc indies pondo subministrare solitus: sine dubio haud procul Pyrenæis montibus. Addit enim Aquitanos, Galliæ populos, Pyrenæo vicinos, hujus Putei aquas egerere. Forte circa Oscam in Ilergetibus. Nam Oscensis argenti non semel mentionem facit Livius. Argenti ex Pyrenæorum nati incendio, quemadmodum referunt Diodorus & Strabo, tanta fuit copia, ut Phœnices, quum illud aveherent, atque argentum, onustis jam navibus, superarat, loco plumbi anchoris illud subdiderint; imo, ut Aristoteli placet, circa Tartessum ipsas inde anchoras fabricarint. Turdetanos argenteis lacunaribus doliisque usos, notat Strabo. Non pauca etiam hujus Regionis flumina aurum ferre, docebunt sequentia. Montem prærupte altum in Cantabriæ ora maritima totum ex ferro constantem habet Plinius. Probat metallorum, auri cum primis & argenti, copiam inlata in Romanum Ærarium ab Triumphantibus vis admiranda. Testatur infinitis locis Livius Triumphos delineans Cn. Cornelii Lentuli, M. Helvii, Blasionis, Q. Minucii Thermi, M. Porcii Catonis, M. Fulvii Nobilioris, C. Calpurnii Pisonis, L. Quinctii Crispini, Q. Fluvii Flacci, Ti. Sempronii Gracchi, L. Postumii Albini, aliorumque: ut merito dixerit & vere Antonius Augustinus, Hispaniam id temporis Romanis eo fuisse loco, quo nunc Hispanis America: inde, aliisque ex locis hac tempestate potentissimi Hispaniæ Reges, ex metallis apud se domique nasci solitis contenti vilioribus, aurum & argentum petere malunt; quam penitiora Regnorum suorum viscera, necessitate non cogente, eam ob caussam inquietare. Strabo lib. III, memoriæ prodit, in Hispania electrum fieri solere. Nam Auro effosso, terraque aluminosa abluto, id quod tunc purgando rejicitur. Electrum esse, ex Auri Argentique mixtura conflatum. Hinc Silius Italicus in libris de bello Pœnico:

Electri gemino pollent de semine venæ.

Gemino, Auri & Argenti. Specularem Lapidem, in quàmlibet tenues crustas findi consuetum, Hispaniam olim Citeriorem tantum dedisse, nec totam, sed intra centum millia passuum circa Segobrigam (*Segorbia*) urbem, scribit Plinius lib. XXXVI natur histor.

Minium in Hispania gigni, celeberrimumque peti ex Sisaponensi Bæticæ Regione: inde Romam perferri, ibique perfici, excoqui, vendi, adulterari etiam docet Plinius lib. XXXIII. De his Sisaponensium Miniariis loquitur Vitruvius lib. VII: *Quæ autem*, inquit, *in Ephesiorum metallis fuerunt Officinæ, nunc trajectæ sunt ideo Romam, quod id genus venæ postea est inventum in Hispaniæ Regionibus: quibus metallis glebæ portantur, & per Publicanos Romæ curantur. Eæ autem Officinæ sunt inter ædem Floræ & Quirini.*

Sal. Sal in Hispania non modo coqui, verum etiam plurimum effodi, hoc est, & fieri & gigni, tradit Solinus. Fit in multis Hispaniæ locis ex aquis puteanis, ut apud *Seguntiam* & alibi: unde regibus magnum exigitur vectigal. Gignitur in extremis Maris littoribus, ceteris candidior. Sunt & montes Hispaniæ, nativi Salis, ut apud *Ribagorciam*; in quibus lapidicinarum modo Sal cæditur, & arborum modo postea pullulat ac renascitur. Apud oppidum *Antiqueram* vallis est amœnissima, cujus longitudo passuum mille quingentorum, ex omni parte montium clausa jugis, quæ hieme pluvialibus aquis impletur, & in formam magni lacus efficitur, cujus aquæ calore Solis, adjuvante soli genio, in salem candidum convertuntur. Alias silentio prætereo Salinas. Sed Miracula etiam audiamus, quæ tamen hodie evanuerunt. Memorat Strabo, sal purpureum inveniri in Lusitania: dulcedine quadam temperatum in jugis Tarraconensibus cædi, Solinus ad Oresium; ex Varrone Agellius, Montem magnum circa Iberum, ex mero Sale, eique quantum demas, tantum adcrescere.

Lapides. Iuxta *Antiqueram*, de qua dixi, Montes inexhaustas habent fodinas, ex quibus præstantissimi lapides, ad sumtuosissimorum operum & ædificiorum ornamenta idonei, eruuntur; qui late patenti & amplissimæ negociationi occasionem præbent. Quin & iidem Montes alterius quoque lapidis fœcunditate præstant, quem *Hiesso* vulgare Hispanorum idioma nuncupat; ex quo Calcem, imo notæ singularis gluten conficiunt, quod usitato nunc nomine Architecti *Tarram* appellitant, muris consolidandis firmandisque ædificiis maximam vim habens. Hoc siquidem lapidis genus igne concoctum, contusum, perque incerniculum cribratum, aqua deinde maceratum, calcem & tenacissimum reddit cæmentum, quod in priorem soliditatem mox coalescit: quo structuras tanta industria componunt, & tenacissimas muris incrustationes superinducunt, ut ædificia continuo ex lapide nata, non manu facta, aut composita, esse videantur. Eadem etiam calce, seu potius gypso, glutinatores utuntur in obturandis ligneis fictilibusque vasis, quæ condimentis & vario fœta liquore in Indiam Belgicasque Regiones & alio transmittuntur.

Pecora. Pecorum omnis generis mugitu balatuque nemora, silvæ, montes, prata, campi, saltus ubique resonant. *Equi.* Equos alunt Hispaniæ optimos: Ceteris Bætica plures; Asturia fortiores; *Asturcones* inde nominatos. De quibus sic Plinius lib. VIII: *In eadem Hispania Callaica gens & Asturica, equini generis, quos Thieldones vocamus, minori forma, appellatos Asturcones gignunt; quibus non vulgaris in cursu gradus; sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equus tolutim carpere incursus traditur arte.* Martialis:

> *Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,*
> *Venit ab armiferis gentibus Astur Equus.*

Silius Italicus lib. III de Bello Pœnico:

> *His parvus Sonipes, nec Marti notus; at idem*
> *Aut inconcusso glomerat vestigia dorso,*
> *Aut molli pacata celer trahit esseda collo.*

Recte: commodissimam enim præbet sessori vectationem, omnis abest succussatio. Hinc Εὔδρομος, Polluce teste, Græce vocatur. In vetere quodam Glossario, *Asturco*, *Equus* exponitur *Ambulatorius*, *Gradarius* aliis dicitur. *Tolutarium* item appellant Latini, à pedibus tolutim (quam vocem ex variis Scriptoribus explicat Nonius) id est, volubiliter & molliter glomerandis. Negat autem Silius Asturconem *Marti notum*: de eo igitur exaudiendum illud Gratii:

> *Non tamen Hispano Martem tentare minacem*
> *Ausim.*

Equos enim ad bellum alibi suppeditat Hispania; quos Feros vocant Varro, Oppianus, Strabo; Probos, Olympius Nemesianus:

> *Quinetiam gens ampla jacet trans ardua Calpes*
> *Culmina, Cornipedum late fœcunda proborum,* &c.

De his etiam Silius:

> *Martius hic Sonipes campos hinnitibus implet,*
> *Hinc juga Cornipedes evecti bellica captant.*

Equi nonnullis Hispaniæ locis tantæ velocitatis agilitatisque generantur, ut vento conceptos fabularetur, imo crederet Antiquitas. Tribuunt hanc vim locis ad Oceanum circa Olisipponem cum Plinio plerique; Vettonibus, Silius; Tagro Monti, Varro; Sacro, Columella, Ventum autem nominant Favonium aut Zephyrum omnes. Multorum vicem obeat Virgilius Georgic. III:

> *Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,*
> *Exceptantque leves auras, & sæpe sine ullis*
> *Conjugiis vento gravidæ (mirabile dictu)*

Pullos ex his natos non plus triennio vivere per-

perhibent M. Terentius Varro lib. III de re rustica, Solinus in polyhist. Plinius VIII cap. XLII, Columella lib. VII rei rusticæ, & alii; septimam ferè æstatem canit Silius lib. III, cujus locus operæ, qui adscribatur:

At Vettonum alas Balarus probat æquore aperto,
Hinc adeo, quum Ver placidum flatusque tepescit,
Concubitus servans tacitos grex prostat Equarum,
Et Venerem occultam genitali concipit aura:
Sed non multa dies Generi; properatque senectus;
Septimaque his stabulis longissima ducitur æstas.

Septem annos dat illis Poëta, quibus alii vix tres. Tamquam notissima, hæc de Equis vento concipi solitis, scribit Columella, pro re incredibili; sed vera, recitat Varro; addens equas ex vento ibi concipere, ut hic Gallinæ solent, quarum ova *Hypenemia* vocat, *Zephyria* Plinius. Iustinus ex libro Trogi ultimo natam credit fabulam ex equarum fœcunditate, equorumque pernicitate. Hæc sane causa fuit, quod ex Hispania equos ad Curules Ludos & saltationes petere consueverint veteres Romani.

Canes. Hispaniæ canes laudant Oppianus & Iulius Pollux; item Nemesianus, quorum

—— *proles de sanguine manat Ibero.*

Venationes. Ad venationes exstimulant cum alia, tum in montibus, vallibus, silvisque damæ, cervi, apri, ursi, lepores, cuniculi. His sane abundantem docet Hispaniam versiculus Catulli;

Cuniculosæ Celtiberiæ fili;

& Nummus Hadriani Imperatoris, in cujus una facie, HADRIANVS AVG. COSS. III. P. P. cum Imperatoris capite; in altera, HISPANIA S. C. cum ipsius, olivarum ramulos aliquot dextra tenentis, effigie, adpicto ad pedes hoc animalculo.

Aucupia. Ad aucupia invitant cum aves aliæ, tum aquilæ, ardeæ, accipitres, attagines item, eo nuper ex Sicilia allati.

Piscationes. Ad piscationes denique incitant in Mari quidem cum pisces ipsi, ut cete, balenæ, congri, murenæ, thynni, savali, lampetræ, & alii, tum ostrea conchyliaque; in fluminibus autem & Mediterraneis, ut aliis commemorandis supersedeam, turtures, Iuvenali etiam decantati, aureis maculis insigniti, *Truchas* vocat vulgus Hispanicum, *Troctam* Itali Siculique; saporis jucundissimi, optimi nutrimenti, senibus ægrotantibusque ab Medicis concedi soliti. Legisse se scribit Lucius Marineus Siculus de rebus Hispaniæ lib. I, in Hispania polypum olim captum fuisse tantæ magnitudinis, ut ejus caput ostensum Lucullo, XV amphorarum capax fuerit, crines quidvis utroque brachio comprehenderint, caliculi instar pelvium urnam æquaverint, reliquiæ ejus miraculo adservatæ septingenta pondo pependerint. Memoriæ prodit idem Marineus Valentiæ se piscem vidisse, quem piscatores mari captum portaverant, & torculari magno locaverant aquæ pleno, crassitudine & longitudine magnæ mulæ, cujus caput, os, nares, oculi bovis esse videbantur; præter cornua, quibus carebat; mammas habebat muliebres, & manus mammillis adpositas, vulvam quoque mulieris: addit postero die peperisse pisciculum ipsi persimilem, longitudine trium pedum, crassitudine colli canis gallici, matremque eum quatriduo pòst, fame fortean coactam, devorasse.

Talis igitur Hispania & Vetus & Nova; Terris omnibus Terra felicior; cui excolendæ ditandæque impensius, quam ceteris gentibus, ut ait Latinus Pacatus, supremus ille Fabricator indulsit.

Fertilitas. Tanta autem hujus regionis fertilitas, tamque læta rerum omnium copia facit hodie, ut larga manu confinalibus suis, aliisque remotioribus populis infinita cum apud se nata, tum etiam aliunde advecta subministret, sericum, lanas, pannos omnis generis, sal, saccharum, mel, mala medica, citrea, granata, cydonea; olivas conditas; cappares, uvas, ficus, pruna passa, amygdala, castaneas, glycyrrhizam, anysum, cuminum, coriandrum, oryzam, crocum, oleum, ceram, alumen, smegma, minium, purpuram; thynnos, balenasque salitas. Baccas laurinas, fructus diversorum generum, saccharo adspersos, alabastrum, coralium, aurum, argentum, ferrum, chalybem, stannum, cuprum, plumbum, rubiam tinctorum, argentum vivum, gossypium, gemmas item preciosósque lapides, & aromata ab aliis, tum ab Indis accepta.

Pro iis autem omnibus grata quadam commutatione certatim ab Europæis, Africanis, Asiaticis, Americanis accipiunt alias Hispani merces, quas natura Cœlique & soli genius ipsis negare solet.

Divisio Hispaniæ veteris. Bætica. Divisa fuit olim Romanis in tres provincias: Bæticam, Lusitanicam, & Tarraconensem. Bætica clauditur à Septentrionibus & Occasu flumine Ana; à Meridie Oceano & mari interno, usque ad Murgim oppidum, hodie *Almeria* dictum: ab Ortu Tarraconensi jungitur provinciæ, à qua recta linea, ab Murgi ad oppidum quod vulgo dicitur *Ciudad Real*, & Anam amnem ducta, discernitur. dicta Bætica, à flumine Bæti, mediam secante. Cæteras provincias divite cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Partem ejus, quæ Bætim Anamque amnes inter, Bæturia dicta fuit, Turduli versus Ortum, Celtici versus Occasum in Lusitaniam usque protensi tenuere. Hodie universa Bætica

tica

tica continet duo regna Hispaniæ, Granatam, & Andalusiam, partemque Castiliæ Novæ, & Estremaduram. Lusitania terminatur à Septentrione flumine Duria, ab occasu Oceano, à meridie Ana fluvio, ab Oriente linea à civitate Regali ad Samoram oppidum, apud Duriam flumen ducta, à Tarraconensi provincia separatur. Dictam voluerunt antiqui Lusitaniam à Luso ac Lysa, fabulosis Bacchi comitibus. Habet Olyssiponem oppidum ad Tagi amnis ostium, quod ab Vlysse conditum esse fabulati sunt. Continet hodie totum ferme Portugalliæ regnum, partem Castiliæ Veteris, partemque Novæ. Reliquum vero Hispaniæ occupat Tarraconensis provincia, à Tarracone capite suo denominata. In hac populi fuere, quorum nomina olim clara: Celtiberi, dextram Iberi fluvii ripam late accolentes: quorum caput Segobriga, nunc *Segorbe* dicta: & clara Romanorum eversione Numantia, nunc *Almasan:* regio ipsa Celtiberia: hinc Vascones; qui maxima pars hodie Navarræi regni; Pyrenæis montibus adfixa. Horum caput Pompelon, sive Pompejopolis, nunc *Pompelona.* Varduli, nunc *Guipuscoa:* quorum caput Flaviobriga, nunc *Bilbao.* Cantabri, qui nomen Oceano Cantabrico dedere, nunc *Biscaja:* caput Iuliobriga, hodie *Val de Viece*: Astures, nunc *Asturias:* quorum caput Asturica, nunc Astorgo, urbs quondam magnifica. Gallæci, inter Minium & Duriam amnes; quorum Brigantia, hodie *Bragança*, pars nunc Portugalliæ. Vaccæi, quorum Pallantia, vulgo *Palençia.* Carpetani, quorum Toletum, nunc *Toledo*, & Complutum, nunc *Alcala de Henares.* Sub his versus meridiem fuere Oretani. Complectitur tota Tarraconensis provincia regiones hodie istas: Murciam, Valentiam, Cataloniam, Arragoniam, Navarram, Biscajam, Asturiam, Gallæciam, Legionem, Castilias Veterem ac Novam fere totas. At eadem Hispania distincta etiam fuit Romanis duabus tantum provinciis, Citeriore, & Vlteriore: unde sæpissime Hispaniæ plurali numero dicuntur hæ terræ. Citerior Hispania est eadem quæ Tarraconensis provincia: Vlterior Bæticam ac Lusitaniam complectitur. Dictæ sunt citerior, & ulterior, respectu urbis Romæ; sicuti & Galliæ duæ.

Lusitania.

Tarraconensis.

De variis Incolis Hispaniæ.

Tubalem Noachi nepotem in Hispaniam primum pervenisse, post aquarum inundationem, in dispersione gentium, adfirmant nostri seculi scriptores ex Iosepho. qui tamen Tubalem in Asiæ Iberia, inter Ponticum Caspiumque maria, statuit. Haud minori errore in universam Hispaniam pervenisse Iberos ex Asia & Persas tradidit M. Terentius Varro. Celtarum gentem, ab Aschenaze propagatam, omnem post terrarum inundationem obsedisse Hispaniam, Galliamque, Britannicas insulas, Germaniam, atque Illyricum, tam ex sacris, quam gentilibus dispicio autoribus. Vnde etiam nomen eorum multis Hispaniæ locis affixum retulerunt Græci Romanique scriptores: ut Celticorum, qui partem Bæticæ ac Lusitaniæ, partemque Tarraconensis provinciæ ad usque promontorium Celticum, quod vulgo *Cabo Finis Terræ*, tenuere: item Celtiberorum, ad Iberum flumen incolentium. Germanos cognominat, nescio unde, Plinius Oretanos, Tarraconensis provinciæ populos. Primi exterorum post hominum memoriam in Hispaniam ad Celtas venere Phœnices, à Tyro mare internum huc usque & ad Gades navigantes, partemque Bæticæ, quæ postea Turditania dicta fuit, occupantes, ut ex Diodoro ac Strabone discimus. Græci postmodum à Massilia colonias deduxerunt inter Pyrenæum & Iberum, Rhodam & Emporias: quæ oppida etiam nunc vocantur vulgo *Rosas*, & *Empullias.* Interiora etiam Græcos quosdam incoluisse indicat corruptum (ut vult Silius poëta) nomen Graviorum, quasi Grajorum, Græcorumque castellum Dyde, vulgo nunc *Tuy*, in ea parte Tarraconensis, quæ hodie est Gallæcia. Postea Carthaginienses majorem ejus partem tenuere, ad internum mare, Amilcare eam occupante. Secundo bello Punico superatis ac expulsis Pœnis tota Romanorum facta est; sub quorum imperio tribus provinciis distincta mansit, usque ad Honorii Imperatoris tempestatem: quum Gothi ac Vandali, Germanica gens, circa annum Christi CCCC eam invadentes, dictas provincias in tria regna distribuerent. Deinde vero Saraceni cum Mauris circa annum IↃCCXX invecti, tota Hispania direpta, complura in ea regna instituerunt: Christianis, id est, Gothorum reliquiis in Asturiam ac Legionem regiones natura locorum munitas, compulsis. Regnorum numerus tandem crevit ad XIX, quorum nomina hæc recensentur: *Castilia Vetus*, *Legio*, *Castilia Nova*, quod *Toletanum regnum*, *Extremadura*, *Betica* sive *Andalusia*, quatuor constans regnis, *Cordubæ*, *Iaenæ*, *Siviliæ* & *Granadæ*, *Arragonia*, *Portugalia*, *Algarbia*, *Navarra*, *Valentia*, *Gallæcia*, *Murcia*, *Biscaya*, *Alava*, *Guipiscoa*, *Catalonia*, *Baleares insulæ*, vulgo *Majorca* & *Minorca* dictæ, quæ una cum Ebuso Insula, nunc *Yviça*, unum regnum conficiunt. Ex his postea durabili titulo, ad hoc nostrum seculum clara fuere tria: Castilia, Arragonia, & Portugallia.

Regni divisio.

Legionis regnum, vulgo *Leon*, constituere reliquiæ Gothorum, à Mauris, ut dictum, in ea loca compulsæ. At Ferdinandus primus Legioni per matrimonium juncta Castilia, uno nomine Castiliam appellavit regnum suum. Huic postea, devictis ac pulsis Mauris,

Regnum Castiliæ.

ris, accesserunt Gallæcia, Andalusia, Granata, Murcia, ac Navarra. Navarræ autem regnum initium cepit circa annum ɪↄ cccc lx, cum Enecus Bigorriæ Comes (pars est Galliæ Aquitanicæ) transgresso Pyrenæo, Mauris ejectis, regem se constitueret. Post hunc Henricus IV, Castiliæ rex, armis occupatum Navarræ regnum, suo imperio adjecit. Arragoniæ primus regio titulo præfuit Ramirus Sancii Magni Navarræ regis filius spurius, anno cɪↄ xvi. Huic deinde titulo annexæ sunt Catalonia, & Valentia. Iacobus autem rex, anno cɪↄ cc lii, insulas Baleares suis armis occupatas Arragoniæ regno fideique Christianæ adjecit. Tandem Ferdinandus VI, Caroli V avus maternus, Castellæ & Navarræ rex, per matrimonium Castellæ junxit regnum Arragoniæ. Hic tandem Mauros, quos Ferdinandus III in Granatense regnum compulerat, omnemque una Iudæorum gentem tota Hispania anno cɪↄ cccc xcii expulit. Portugalliæ regnum hæc principia habuit: Quum Henricus Lotharingiæ Comes res ingentes contra Mauros in Hispania gessisset, præmium virtutis ac laborum Alfonsus VI Castellæ rex Tiresiam filiam notham ei dedit in matrimonium, dotemque apposuit eam Hispaniæ partem, quæ nunc Portugallia dicitur. Hujus filius, cum quinque reges Maurorum uno prælio fudisset, Rex primus Portugalliæ appellatus est, circa annum cɪↄ cx, habuitque successores continua serie, donec ultimo rege Sebastiano in Africa cæso, regnum ad regem Castellæ recidit.

Arragoniæ Regnum.

Portugalliæ Regnum.

Hac igitur ratione cuncta Hispaniæ regna ad unum corpus rediere: caputque unum tota Hispania agnoscit, qui nunc est Philippus IV, Hispaniarum potius quam Castellæ titulo gaudens. Triplici autem titulo tenet, quicquid tenet, Castellæ, Arragoniæ, Portugalliæ. Sub Castellæ regno sunt duæ Castiliæ, Legio, Asturia, Galæcia, Extremadura, Andalusia, Granata, Murcia, Biscaja, Navarra, Mediolanum, Belgica, Burgundia Comitatus, Insulæ Canariæ, America, Insulæ Philippinæ. Sub regno Arragoniæ, ipsa Arragonia, Catalonia, Valentia, Insulæ Baleares, quæ Majorica, & Minorica: Regnum Neapolitanum, Sicilia, Sardinia. Sub regno Portugalliæ ipsa Portugallia, Algarbia, Guinea, Æthiopia, India Orientalis, Insulæ Moluccæ, Brasilia.

Montes.

Inter Hispaniæ Montes Pyrenæus principem obtinet locum, Hispanos ab Gallis dividens: Hispanis, *Los Pireneos* universim; nam pro ratione locorum varia sortitur nomina. Ad Templum Veneris dicitur *Puigcerda*; inde *Montes de Iacque* & *Roncevalles*; ad Navarræ demum regnum, *Mons S. Hadriani*. Dictum volunt plerique ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab Igne: vel quod crebris fulminum ictibus feriatur; vel quod ejus silvæ (scribente Diodoro libro vi) injecto à pastoribus igne, quondam universæ conflagrarint. Certe ab Græca voce nuncupatum, non est mirandum; quum ex antiquis monimentis, Græcos tam Occidentale, quam Orientale hujus montis latus habitasse quondam, satis superque constet. Silius Italicus denominationis honorem tribuit Pyrene puellæ, Bebrycis, qui rerum ibi gubernacula tenebat, filiæ; in eo monte ab Hercule, violato hospitii jure compressæ; ibique, quum ab feris laniata esset, sepultæ. Pomponius Mela lib. iii, Dion. lib. liii, & Orosius lib. vi, cap. xxi, Pyrenæos appellant non tantum, qui Hispaniam inter & Galliam; sed & qui ab Oriente in Oceanum usque excurrunt Occidentalem. Quin & ad Artabrum vel Celticum Promontorium, quod hodie *Cabo de Finis terræ*, Pyrenæos hactenus ab adcolis appellari testatur apud Ortelium Georgius Austriacus, Præpositus Harlebecensis. Quidquid sit, perpetuus ille Pyrenæi ab Ortu in Occasum procursus Hispanorum alios facit Citramontanos versus Meridiem, Vltramontanos ad Septemtrionem. Pyrenei latus, ut notat Strabo lib. iii, in Hispaniam vergens variis consitum est arboribus, iisque semper virentibus; alterum autem Galliam spectans, omnino nudum: media loca convalles continent, ab frequente incola habitatas. Mutata nonnihil hodie loci facies.

Idubeda Montes d'Oca.

Pyrenæus, non ut Galliam separat ab Hispania; sed ut ab Ortu in Occasum ad Promontorium usque Celticum prolatatus, Hispanos dividit in Cismontanos & Vltramontanos, alium ad Iberi fontes Montem protrudit versus Meridiem per Hispaniæ latitudinem. Nomen illi Ἰδουβέδα apud Strabonem & Ptolemæum: Saltus Aucensis, vulgo *Monte d'Oca* hodie vocatur, ab Auca Vrbe vetere, cujus ad Villam-Francam, vigesimo supra *Burgos* milliari, vestigia monstrantur. Hujus progressum sic describit Ioannes Mariana lib. i, de rebus Hispaniæ, cap. iii. *Ex his Montibus* (eos designat, qui ab Ortu abeunt in Occasum per Hispaniæ longitudinem) *Idubeda Mons versus Austrum ad Iberi fontes in Pelendonibus derivatur & per Virvestam Arevacesque, ubi Orbionis cacumina surgunt, neque procul Cauno; qui hodie Moncaius est, Bilbilim Darocamque prætervectus, Mare Mediterraneum attingit, non procul Dertusa Vrbe; unde extremæ ejus montis partes hodie etiam nomen habent. Iberum Amnem, contra quam reliqui insigniores Hispaniæ fluvii faciunt, ad Occasum ire Idubeda mons prohibet*, &c.

Orospeda.

Paullo infra Caunum (*Moncayo* hodie,) ex Idubeda emissus Orospeda, mollibus initio jugis, ut vix adsurgere videatur, sensim tamen sese

sese efferens, ulteriusque progressus, Molinæ primum montes (*Sierra Molina* hodie) erigit; Conchæ deinde, ubi Sucronem ad lævam, ad dextram Tragum emittit. Inde Consaburonis seu Consiegræ montibus constitutis, & in Campis Laminitanis Anæ fontes enixus, ad Alcarassum (ὤργια Ptolemæi putatur, Ilergetum urbs: hoc loco Orospeda, *Sierra d'Alcaraz*; ἀργυρὴς *Argenteus Mons*, dicitur Straboni) Seguramque procedens in diversas partes mariaque diversa Taderem (hic hodie Segura fluvius est) Bætimque in Saltu Tigensi non longe à Casorla oppido fundit; ab Anæ fontibus remotum amplius centum millibus passuum: unde in duo brachia scissus, parte una è regione Murcia factus ad Murgim, hoc est Muxacram, mareque terminatur, relictis ad occasum Bastitanis à Basta Vrbe, quæ hodie Baza est; ad ortum vero Contestanis, veteris Hispaniæ populis: parte altera versus Malacam porrectus, & Eliberritanis jugis sese adnectens ultra Calpem ultraque Tartessum tanta procurrit aviditate, ut penetrato mari Fretique angustiis tantum non obturatis, Africæ complexum non semel appetere videatur. Orospedæ adcenseri solet *Calpe*. Sic Ptolemæo aliisque Mons vocatur ad Fretum Herculeum, qui *Gibraltar* vulgo. Vere notatur pronunciaturque *Gebal Tarik*: sic nominatus ab strenuissimo Duce *Tarik*, filio Abdallæ, filii Wenemu Renathæi, quem Muses filius Nutzir ex genere Mara Wanæorum, quo tempore (annus is erat IↃ CC IX) ex Africa in eam Hispaniæ partem, quæ Andalusia nunc dicitur, irrumperet, secum habebat. Orospedæ item pars rupes præcelsa, quæ ex Hispalensi urbe Granatam eunti prope Archidonam se conspiciendam offert. Nomen habet famamque meretur ex memorabili, quod in omne ævum est duraturum, amoris exemplo. Hispanis dicitur, *La Peña de los Enamorados*, Amantium Rupes. Res, ut paucis dicam, ita habet: Quum Regnum Granatense Mauris adhuc pareret, graveque inter ipsos & Christianos bellum flagraret, quodam in conflictu inter alios captus est Christianus, quem Maurorum Rex ob formæ venustatem facilitatemque morum libertate donavit, eumdem apud se in palatio retinens. Inter hunc porro filiamque Regis tanta tamque casta coaluit familiaritas; ut articulis hæc Christianæ Fidei præcipuis imbuta, Christianisque commorari deinceps avens & commori, torum conjugalem pollicita, fugam cum captivo fuerit molita. Quum autem Rex diligenter illos persequeretur; in Rupem, quam dixi, ut ibi delitescerent, fugerunt: videntes autem se detectos, & Rupem ab Mauris undique circumseptam animadvertentes, cacumen conscenderunt; seque, supplicio, quod ab Rege exspectabant, territi, mutuo complexu præcipites inde dederunt. Ad cujus rei memoriam in ejusdem Rupis dorso, inque via publica Cruces erectæ videntur.

Sierra Molina.

Sierra d'Alcaraz.

Calpe.

La Peña de los Enamorados.

Paullinus *Bimarem* nominat. Respicit enim duo Maria, Internum & Externum. Strabo libro Geographicorum tertio Calpen montem esse, ait, circuitu quidem non magnum admodum, altitudine autem ingentem & arrectum, ut remotioribus Insulæ formam præferat. Vnam Herculis Columnarum sunt qui fabulantur, alteramque ex adverso Abylam in Africa, Laborum Herculis metas. Addunt unum fuisse quondam Montem, sed ab Hercule perfossum; ut, mutata rerum facie, exclusa ante Maria in Mediterraneas Terras, aquarum indigas, admitterentur. Videndi, præter alios, Plinius lib. III, & Pomponius Mela lib. I. ubi de Mauritania, & lib. II, ubi de Hispania: *Calpe*, inquit inter alia, facta cum Abyla commissione, *magis & pene totus in Mare prominens. Is mirum in modum concavus, ab ea parte, qua spectat occasum, medium fere latus aperit, atque inde ingressus totus admodum pervius prope, quantum patet Sinus & specus, ultra est.* Diodorus etiam, agens de Perfossione, quam dixi, scribit Herculem Fretum tam angustum reliquisse, ne grandia cete intrarent. Alii de Columnis Herculis tradunt alia; quæ ad meum nihil faciunt institutum.

Ex Orospeda prope Alcarassum *Mariani Montes* surgunt; hodie *Sierra Morena*. Radices horum montium adluit ad lævam perpetuo fere ad Oceanum usque, nobilissimus fluvius Bætis.

Sierra Morena.

Haud procul ab eo loco, quo Orospeda ab Idubeda prodit, prope Caunum in media Camporum vastitate atque planicie Montes alii videntur oriri; ceterum in Pyrenæi brachiis quibus universa innectitur Hispania, numerandos esse, nemini dubium est. Eorum apud veteres Scriptores nulla mentio: nunc multis nominibus ab vicinis Civitatibus sunt noti. Numantia, Segobia, Abulaque lustratis, Castellam in Veterem Novamque secernunt; præterque Caurium & Placentiam Tagi ductum, quo ad lævam adluuntur, sequentes, Portugalliam in duas ferme æquas partes secant. Ad oppidum Sintram demum, Tagro Monti viginti octo millibus passuum ad Septemtrionem ab Olysippone impositum, Occiduum attingunt Oceanum, desinuntque Promontorio in Mari constituto, cui Magno vel Olysiponensi cognomen, sed priusquam Portugallias attigerint, pro varietate locorum, varia sortiuntur nomina, *Sierra d'Atiença*; *Sumo Sierra. Puerto de la Tablada, de Palomera, d'Avila, de Guadarrama, de Colmenar, del Pico.*

Iuxta Barcinonem Mons est, quem *Mon-Iui* vocant adcolæ: sunt qui interpretantur *Mon-*

Mon-Iui.

Montem Iovis; alii melius *Montem Iudæorum*, qui quondam illic sepeliebantur, quorumque plura adhuc ibi Sepulcreta & Signa. In vertice Turris est; unde speculator die quidem linteo velo, noctu verò facibus navigiorum adventum Barcinonæ Civibus ostendit. De Montibus Fluminibusque Hispaniarum libellum edidit Hieronymus Paullus Barcinonensis.

Fluvii. Hispania multis irrigatur passim Fluviis. Sunt qui centum & quinquaginta numerant, & in iis pontes ultra septingentos, inter quos nobilissimi Segoviæ & Alcantaræ. Alii aliis sunt nobiliores.

Iberus. *Iberus*, ab Ibera opulentissima quondam Vrbe, quæ *Elix* hodie putatur, circa Carthaginem Veterem: *Ebro* hodie erumpit apud Cantabros ex Idubeda Monte, duobus Fontibus, quorum dexter in Saltu Aucensi (*Monte d'Oca*) sinister ad oppidum, quod Incolis *Fuentibre.* Inde, magnis crescens amnibus, primo Calaguritanis exceptus arvis Iuliobrigam & Tudellam petit, Navarræ oppida; Iuliamque & Celsam, Ponte quondam celebrem, inde Cæsar-Augustam adluit. Illinc digressus in Austrum, & mox versus Euronotum (nam quo minus, ut reliqui celebriores Hispaniæ fluvii, ad Occasum tendat, facit Mons Idubeda) labitur per Cataloniam, Dertusam opulentam urbem prælerlabitur, postremo auctus *Baja*, *Cadora*, *Tirone, Najerilla, Fruega, Letia, Melero, Ega, Arga* (*Aragus* Antiquis) *Aragonibus* duobus (unde *Aragoniæ* nomen) *Gallico Salone*, *Congedo, Cinga, Sicori, (Segre* vulgo) aliisque, peracto quadringentorum sexaginta millium passuum cursu, in Mediterraneum, cognomine ipsi, pelagus tam violenter duobus Ostiis (facta *Alphaciæ* Insula) ingreditur, ut quinquaginta passus in mare profusus dulcis hauriatur.

Durius. Durius *Duero* maximus (concurrentibus in eum tot amnibus, quos enumerare longum esset) Hispaniæ fluvius ex Idubeda, ubi nomen illi *Sierra de Cogollo*, apud Cantabros scaturiens, Vectones ab Asturibus, Lusitanos ab Gallecis Veteribus disterminat. Turrem Sullanam *(Tordesillas)* Sarabrim, Mirandam, & alia oppida contemplatus, decimoquinto fere infra Lamecam milliari, apud oppidum Portugalliæ, quod Portus dicitur, rapidissimo cursu Occidentali se miscet Oceano.

Tagus. *Tagus* nascitur in altissimis Orospedæ jugis, stadiis quinquaginta ab oppido parvo, cui nomen *Tragacet*, haud procul ab urbe Concia, nunc *Cuenca*, per Carpentanos lapsus Toletum, regalem urbem, petit, ponteque accepto, Talaveram, Augustobrigam, Alcantaram, aliasque urbes non ignobiles adluens, mediam fere secans Portugalliam, ultra Olysipponam in Occiduum se exonerat Oceanum; Ostio bis millium, ut quidam notant, quinquaginta passuum latitudine.

Anas. *Anas*, Latinis Græcisque Scriptoribus satis notus, originem (ubi *Reydera* vocari tradit Garibaius) habet ex vastis Stagnis, in Laminitano Agro, qui hodie *Campo de Montiel*, circa oppidum, quod Hispanis *Cagnamares* vocatur. Oretanos præterlapsus ad Metellinam, terræ se penetralibus condere putatur; (nam ex vulgi opinione magis, quam ex veritate hæc esse, testis est apud Ortelium oculatus Georgius ab Austria, Præpositus Harlebecensis) mox post aliquot leucas, quasi sæpius nasci gaudens, inquit Plinius, ad Argamasillam eruptione facta, Augustam Emeritam, ubi longissimo Ponte lapideo transitur, Pacem Iuliam, & Austrum versus alias urbes prætergressus, ad Castrum Marinum in Oceanum evolvitur. Hispanis hodie vocatur *Rio Guadiana*, recepta ab Arabibus voce. Iis enim *Guad* fluvius. Duo quondam habuit ostia, quemadmodum notat Strabo lib. III. Quod verum fuisse arguunt satis cum Insulæ adjacentes, tum loca ad ingressum vadosa, & vix duorum triumve passuum altitudinis.

Bætis. *Bætis* oritur prope Castaonem ex Orospeda Monte, qua parte *Sierra d'Alcaraz* nominatur. Ab fonte in Occasum vergens Cordubam, tot claris nobilem ingeniis, aliaque oppida præterlapsus, ad Hispalim, illius oræ caput, in Austrum declinans, ostio satis amplo (unius enim leucæ est) sed quod vadosius haud procul Gadibus in Atlanticum Mare se exonerat. Tribuit & huic duo ostia Strabo lib. III, inter utrumque locans Insulam, in qua Menesthei erat oraculum & Capionis Turris in Petra, quam circumcirca Pelagus alluebat. Alveus, qui Nebrissam & Astam præterfluebat, oblimatus est; sic tamen ut illius vestigia hodie visantur cum Æstuariis atque Diorygibus manu factis, ut inquit Strabo, ad exportandas scaphis lintribusque fruges ex agris in vicinas urbes.

Minius. *Minius* Hispaniæ Tarraconensis fluvius, ortum habens sexto supra Aras Sextianas, quibus hodie *Lugo* nomen, milliari ad oppidum quod vulgo *Castel-Verde*, Portum Marinum secans, Pontemque Belsarium & Orensem Civitatem perlapsus, facto ad Valentiam cum Avia congressu, sex milliaria procurrens in Oceanum se præcipitat.

Lethe. *Lethe* Bæticæ fluvius. Veterem appellationem videntur illi reliquisse Arabes; qui præposita in Fluviis nominandis usurpari solita voce, *Guadalete* dixerunt. Meminit fortean Silius Italicus lib. XVI:

Et Theron potator Aquæ sub nomine Lethes.

Mauris *Bedalac* nuncupatum fuisse, memoriæ prodit P. de Medina.

Turius. *Turius* Plinio; *Turias* Sallustio, Prisciano & Vibio; *Duria* Pomponio & aliis; hodie, mu-

mutuata ab Arabibus voce, *Guadalabiar*, quasi pura & limpida Aqua. Habet amœnissimas ripas, rosis semper varioque florum genere coronatas. Vestitur utrimque nemoribus ab fonte (qui in Arragonia haud procul oppido *Tervel*) ad Ostia usque, adspectu pulcherrimo gratissimoque; ubi vites, platanus, pinus, aliæque numquam carentes fronde Arbores: ut non immerito Claudianus in laude Serenæ:

Floribus & roseis formosus Duria ripis.

Sicoris. *Sicoris* Ibero se commiscet. Aureas defert arenas. Potus valde salubris. Hodie *Segre* nuncupatur; & Cathalonica lingua vocatur *Agua naval.*

Chalybs. *Chalybs* apud Vascones oritur, cujus aqua ad ferri temperamentum plurimum valet; adeo ut Hispani non alia arma, nisi quæ hujus liquore temperata, adprobent.

Astura. Apud Gallecos nascitur *Astura*, amnis non obscuri nominis: à quo *Astures* nominati. Reliquos minorum gentium aliis explicando relinquo.

Lacus. Prope oppidum Beiaram lacus est non utilis minus, quam admirabilis; qui & turtures, pisces subnigros & excellentes, gignit, & futuram pluviam turbinemque, ut scribit L. Marineus Siculus lib. 1 de reb. Hisp. magno aëris sonitu prænunciat; adeo ut ejus murmur quasi tauri mugitus sæpenumero ad duodeviginti millia passuum fuerit auditum. In summo Montis *Stellæ* cacumine Lacus quidam est, scribente Vasæo, in quo fragmenta navium subinde reperiuntur, quum tamen à mari plus XII leucis absit: quin quod exæstuet & Tempestates ibi audiantur, adfirmare incolas, quoties intumescit Mare, idem notat. In Cantabriæ Lacum fulmen decidisse, & repertas duodecim secures, ait in Galbæ vita diligentissimus scriptor Suetonius.

Amœnum Stagnum est apud Plinium lib. III natur. histor. cap. III, haud procul Valentia: hodie *Albufera.*

Fontes. Fontes ibi in montibus, vallibus, oppidis, pagis, privatis ædificiis innumerabiles. Ager solus Xericii in Territorio Pacis Augustæ fontes habet CIↃ IↃ. Sunt & nonnullis sua miracula. Prope Orense oppidum Fons est nomine *Burga* in altum scaturiens, ita fervens ut in eo & ova coquantur, & sues immersi facile depilentur. In oppidulo Lusitaniæ Villa Nova Fons non solum oritur, sed & occidit. Oritur Calendis Majis, & ad Calendas usque Novembris aquas Villænovanis abunde adfundit; postea vero occultatur latetque hieme tota, & ad statutum tempus renascens adcolas revisit; quod quidem singulis annis fieri compertum scribitur. Octo leucis à Conimbrica visitur hodieque Fons *Ferventia*, vere admirabilis, quem Plinius in Catinensi Hispaniæ agro (*Cadima* hodie dicitur, haud procul à Teutagallensi Municipio) ponit: qui quidquid admotum fuerit, absorbet. Cujus rei factum periculum se præsente, adserit apud Io. Vasæum Henricus Cardinalis & Princeps coram Ioanne Rege Lusitaniæ & ceteris fratribus regiis, cum in arborum truncis & ramis, tum in jumento, quod Fonti admotum pede paullatim absorberi cœptum, ægre tandem ab famulis extractum est. Affirmat Plinius alterum juxta fluere, qui omnia respuat. Is hodie si exstat, saltem ignoratur. Supra Burgensem Civitatem ad passuum millia circiter viginti versus Orientem Pagus est nomine *Boetius*, sub altissima rupe positus, ex qua Fonticulus effluens in planiciem apud Pagum, cujus memini, descendit, duosque in Lacus ingressus, tantam iis virtutem vimque salubritatis infundit, ut quicumque fluxum sanguinis patiuntur, hac aqua loti è vestigio liberentur. In Bætica Provincia juxta oppidum Antiqueram Fons potus calculos dissolvit; à Petra, quam per urinam extrahit, cognominatus. In Cantabrica Fontes *Tamaricos* tres describit Plinius, qui singulis siccantur duodecies diebus; aliquando vicies, citra suspicionem ullam aquæ, quum sit vicinus illis Fons, sine intermissione largus.

Balnea. Quod ad Balnea, celebrat cum primis Marineus, quem dixi, quod in ripa Thormis Amnis. Huic addit, quod ad oppidum Bejaram, quæque apud Callæcos prope Minii fluminis ripam & Orensem urbem.

Hispanorum indoles. Hispani statura ut plurimum sunt mediocri, corpore duriori, & membris bene compactis, & nervoso colore subobscuro, & terreno, vultuque gravi, & ad melancholiam vergente; natura iis calida & sicca; cæterum naturaliter animosi, prudentes, rerum suarum moderatores, honoris ultra modum avidi, secreti & silentii tenaces; animi concepta dexteritate singulari tacendo & dissimulando celare norunt, periculorum & difficultatum tanti contemptores, ut nec cœli tempestatisve injuria, temporisve tædio ab incœptis deterreri queant. Reconditæ illis mentes & ad lenta consilia idoneæ, quæ non nisi mature consulta promunt, adeo ut fortunam sortemve malignam solam iis obesse merito existimes. Graves cum iis sint animi, non subito impetu effunduntur in diversa, sed & bellum & pacem sapientissime æstimant. Cæterum in negotiis suis vigilantes sunt, in dicendo sententiosi, & tardi, nec facile in minas seu verba absona erumpunt; apud exteros alter alterum colit, veneratur, laudat, extollit, plebeis etiam nobilitatis titulum & honores conferentes. Iustitiam maxime colunt; jusque summis, mediis, imis æqualiter tribuitur. Religionis Catholicæ Romanæ cultores constantissimi, Ecclesiis, rebus sacris & præ-

præsertim sanctorum reliquiis summam reverentiam adhibent. In publicis fabricis, pontibus, monasteriis, templis, palatiis, castellis splendidi & magnifici; in privatis ædibus minus elegantes, præcipue in mediterraneis, ubi pleræque domus ex creta aliave materie haud affabre factæ. In vestimentis & ornamentis nitidi & concinni, in conviviis frugales, sobrii, paucisque contenti. Vitio eis vertitur quod causante humore melancholico tristes sint, & parum humani, raro cum peregrinis amicitiam contrahant, proprio sensu abundent, & philautiæ vitio laborent, & nimia etiam de minimis rebus cura laborent.

Virtus militaris. Virtus militaris eorum & exacta extra patrios fines disciplina ab omnibus prædicari solet, ubi tres quatuorve convenerint cujuscumque gradus, de Repub. gravissimisque rebus disserunt, ad enervandas hostium vires vias quærunt, stratagemata excogitant, machinas fabricant, suisque Ducibus siquid utiliter inventum, indicant: peditatu quam equitatu valentiores æstimantur; cujusvis laboris, famis, sitisque patientissimi. Regibus fideles, & Ducibus obsequentes (nisi quod longo tempore non soluta stipendia per seditionem, post pugnam tamen, secus ac Germani, exposcere soleant) in castris & expeditione concordes, sine strepitu litibusque degunt, ordinesque quam optime servant, unde invictum iis robur. Stativa probe muniunt, excubiisque vigilantes provident, ne hostium dolis circumventi aliquid detrimenti capiant: unusquisque in acie ac maxime in phalange, quam singulari certamine melior.

Fœminæ. Fœminæ maribus magis formosæ, graciosæ, agiles & vivaces, quia humoris abundantia melancholiam in illis minuit & adustionem temperat; faciei colorem ut juvent, collyrio plurimum ex cerussa minioque utuntur; non admodum fœcundæ, paucos pariunt, vino abstinent, & raro se conspiciendas præbent; & digniores seu nobiles quidem domo non egrediuntur, nisi comitante sat grandi famulorum præcedentium, nec non sequentium ancillarum, numero. Gravitatem quamvis præ se ferant, in amores nihilominus pronæ dicuntur, in familiari colloquio facetæ, quæque facile homines in amorem sui alliciant.

Occupationes. Hispani universim parum in agricultura sese exercent, nec artibus mechanicis operam dant, sed in iis magna exterorum manus, naturalium Hispanorum privilegia & jura consequuta, desudat: ut & in distrahendis coëmendisque omnis generis rebus, ita ut commercium & mercatura operâ eorum potissimum exerceatur.

Academiæ. Quod ad studia attinet, in Hispania numerantur Academiæ seu Vniversitates triginta duæ, quarum illustriores sunt, Barcinonensis in Catalaunia, Cæsaraugustana in Atragonia à Carolo V, Imperatore, instituta, & ab Adriano VI, P. M. confirmata. Complutensis in Castella Nova celebratissima, à Cardinali Ximenio restaurata anno D. N. 1515. Compostellana haud magni nominis. Conimbricensis famosa in Portugalliæ Regno, fundata à Ioanne II, Rege, accitis Lutetia Parisiorum & Burdegala Doctoribus. Gandiensis in Valentiæ Regno, fundata à Francisco Borgia Gandiæ Duce, post Societatis Iesu Generali. Granatensis, Hispalensis, Leridensis in Catalaunia. Majoricensis. Murciensis, quæ incrementum suum P. P. Societatis Iesu debet. Onnatensis in Guipiscoa ab Episcopo Abulensi instituta. Oscensis perantiqua, utpote quæ ante nativitatem Christi Iesu Salvatoris nostri, à Sertorio fuit instituta. Ossunensis, non ita pridem Ducibus suis originem debet. Salamantica perillustris, & per totam Europam celeberrima, fundata anno 1404. Siguencensis in Castella. Tarraconensis in Catalaunia. Toletana, celebratissima. Valentiana. Vallisoletensis. Bäezensis.

Studia. Felices ingenio, non adeo feliciter discunt. Studiis Theologiæ, Philosophiæ, Iurisprudentiæ & Medicinæ plerique operam impendunt, vel qui se in iis excellentes reddant, bonam vitæ partem in Academiis & cursu scientiarum absolvendo consumunt. Litteras humaniores paucissimi amplectuntur, in Academiis Hispanice magis quam Latine loqui gaudentes. Ingenii fœtus raro ad posteritatem producunt, nisi omnigena doctrina & prudentia refertos. adeo ut secundum doctorum Virorum judicia, quæcunque ab Hispanis publici juris sunt facta ingeniorum suorum monumenta, cæterarum nationum scripta ut plurimum æquent, sæpius superent.

Homines Eruditi. Fuerunt antiquitus Hispani non vulgariter docti, qui patriam præclara eruditione, lectissimisque scriptis illustrarunt, variisque operibus apud remotissimos etiam clariorem fecerunt. L. Annæus Seneca ejusque filii; Lucanus. M. Valerius Martialis, Rufus Festus Avienus, Portius Latro, M. Fabius Quintilianus, Pomponius Mela, L. Iunius Moderatus, Columella, C. Iulius Hyginus, Trogus Pompejus & ejus compendiator Iustinus, Aurelius Prudentius, Iuvencus, Arator, Poëtæ. Alphonsus Rex Castellæ, cujus extant tabulæ Alphonsinæ. Iudæorum: Rabbi Aben-Ezra: Rabbi Moyses, Rabbi David Chimhi, Moyses Cordubensis, Rabbi Camora. Et Medici Arabes, si non patrii, saltem instititii. Abincenna, Averroës, Rhasis Almansor & Mesatiallah. *Theologi.* Recentiores in Philosophia & Theologia magnam scriptis laudem, nec minus patriæ decus conciliarunt, Alphonsus Tostatus Episcopus Abulensis. Franciscus & Iohannes Suarezii. Gabriel Vasquez, & Fran-

ciscus Toledo, Societatis Iesu, ut & Ioannes Pineda, Alphonsus Salmeron, & Ludovicus de la Cerda, aliique.

Iurisconsulti. In Iurisprudentia jure merito palmam & suis & exteris præripiunt, Didacus Covarruvias à Leyva, Episcopus Segobiensis, inter primos sæculi nostri Iurisconsultos non ultimum locum sibi vindicans, & Franciscus Vasquius, Franciscus Caldas Pereyra, Arias Pinellus, Ioannes Gutierres, Ludovicus Molina, Emanuel Suarez, Ioannes Baptista de Villalobos, Nicolaus Garcia, Gabriel Pereira de Castro.

Medici. Medicorum scriptis & doctrina illustrium præcipui sunt; Rodericus Fonseca, Rodericus de Vega, Martinus de Cakia, Franciscus Vallesius, Christophorus de Vega, Garcias d'Orta, Christophorus de Costa, Rodericus à Castro.

Mathematici. Mathematici excellentiores sunt, Petrus Nuñes, Petrus à Medina, Salina, Melchior Torres, Hieronymus Girava, Iohannes Hispalensis, Ludovicus Marmol, Antonius Nebrissensis, aliique.

Litteratores. In litteris humanioribus excellunt, Ioannes Ludovicus Vives, Ioannes & Ludovicus de la Cerda, Ramirius del Prado, Benedictus Arias Montanus, Ioannes Baptista Villalpandus, Martinus de Roa, & Petrus Messia.

Historici. Historicorum Principes sunt; Paulus Orosius; Rodericus Ximenius, Archiepiscopus Toletanus; Alphonsus Carthaginensis, Episcopus Burgensis; Franciscus Tarapha, Ioannes Vasæus Burgensis, Ioannes Mariana, Stephanus de Garibay, Florianus d'Elcampo, Antonius Nebrixensis, Laurentius Valla, Alvarus Gomesius, Bernardinus Gomesius, Hieronymus Blanca, aliique, quos longum enumerare foret.

Poëtæ. Poësi patriam rudem expolierunt Garcilassus de la Vega, & Boscanus; sed omnibus mira felicitate palmam præripuit Lope de Vega. Cæteri sunt Pintianus, Alphonsus d'Ersilla, Georgius à Monte majori, Ledesma, Cespedes, Christophorus de Castellejos, Ioannes de Mena, Gongora, Michaël Cervantes de Saavedra, aliique innumeri.

Lingua. Lingua Hispanorum ex multis conflata est. Nam qui exactam ejus habent cognitionem, non ignorant innumeras in ea esse Maurorum Gothorumque (utrorumque enim in Hispania imperium fuit) voces, quas colligere infiniti esset laboris: non paucas item esse Græcorum, una cum Latinis, vel ab ipsorum Græcorum commercio invectas. Nihil dicam de Arabicis, quibus mirum quam scateat. Quum autem Hispania vasta ac diffusa sit regio, variaque habeat regna & Principatus, etiam linguæ, ut fieri solet, varias patitur dialectos. Omnium purissima fertur esse Castellana: qua quicquid æternitatem meretur, quicquid memoria dignum, hodie conscribitur. eam enim volunt proxime ad Latinam accedere. à Castellanæ elegantia reliquæ, Portugallica, Andaluzica, Granatensis, & aliæ nonnihil abeunt. Extremis Portugallis peculiare est idioma ex Gallico Castellanoque confusum, non inelegans, neque auditu ingratum. Valentini & Catalani lingua progenitorum, cui cum Narbonensi nonnihil affinitatis, uti dicuntur. Granatenses barbaricæ gentis & originis, Christianorum consuetudine ac convictu Castellanam didicerunt, vernaculæ pene obliti. qui vero montes asperos & inaccessibiles, quos *Alpuxarras* vocant, incolunt, & ad quos victorum arma pervenire nequierunt, suis adhuc moribus linguaque, (quæ vix alia, quam Syrorum, Arabum, Maurorum,) utuntur, *Arabiga* ab Arabibus vulgo nominatur. duratque ejus usus non solum in Granatæ, ut dixi, montanis, verum etiam in multis Andaluziæ, Valentiæ, Arragoniæque locis. Cantabri primigeniam suam linguam à reliquis omnino discrepantem retinent, unde & matricibus linguis eam annumerat Scaliger. Ratio minus mutatæ linguæ est, partim quod irruptiones pleræque, cum ex Africa, tum ex orbe Romano, per mare mediterraneum factæ fuerint in eas partes, quæ hodie Catalonia, Valentia, Murcia, Granada, Andaluzia; non per montana illa aspera, ut hodieque inaccessa: partim, quod per faciliora & maritima loca Hispaniam ingressis, quo minus Cantabros inquietarent, obstiterint montes illi, qui perpetuis jugis ab ipso Pyrenæo per mediam Hispaniam procurrunt ad Artabrum usque promontorium, nunc *Cabo de finis terræ*, quique populos faciebant Vltramontanos, aggressu ex meridionalibus locis difficiles, cum reliqui versus Austrum Cismontani adventantium armis, prædæ, libidini, omnino essent expositi.

Regimen. Omnia Hispaniæ Regna possidet Rex cum suprema, in omnes & omnia, potestate & libero arbitrio, & quidem jure successionis, in quod & filiæ, deficientibus heredibus masculis, succedunt. Major natu filius & futurus Regni successor Principis Asturiarum titulo decoratur, cæteri Infantes nominantur: cæterum Rex suprema pollet autoritate in legibus constituendis, remissionibus, & Iustitia administranda in regnis Castellæ, nisi quod reditus (qui certis finibus sunt circumscripti) augendi universali consensu indigeant; Barones vero & Primores Regi suis ipsorum sumtibus in eo bello solum operam præstare constringuntur, quod ad Hispaniæ solius defensionem suscipere Rex cogitur. Et licet Rex absolutus sit, non tamen in omnibus suis regnis & dominiis parem & æque absolutam possidet imperandi potestatem; nam primum in Arragonia res sese in hunc modum habet, vel potius habuit:

Ma-

Magna ſunt jura, privilegia, libertates ac immunitates Arragonenſium, quas ipſi poſt Hiſpaniam à Iuliano Comite ob ſtuprum filiæ à Roderico Rege illatum proditam, & totis ɪↄ c c annis à Saracenis poſſeſſam, juris ſui effecti ſibi dixerunt, condito ſupremo Magiſtratu, cui Iuſtitiæ nomen impoſuerunt, qui ſecundum eam jus diceret; de hiſce uberius in Arragonia.

Catalauniæ quoque regimen pene liberum, licet Iuſtitiæ adminiſtratio penes Regem ſit, ſed conditionatum: in publicis conventibus ſi quid à Rege petatur, niſi omnes conſentiant, haud facile quicquam obtinetur.

Cantabri quoque libertatem ſuam acriter tuentur, neque Regem fere niſi dominum agnoſcunt; adeo ut Regem fines eorum ingredi, non niſi bene armatum & comitatum neceſſe ſit, ait *Boterus*.

Porro ad Regem pertinet jus nominandi omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, Priores, Commendatarios trium ordinum equeſtrium S. Iacobi, Alcantaræ & Calatravæ. Omnes præſides, Conſiliarios, Proreges, Legatos ſive Vicarios, Gubernatores, & Capitaneos, creat. Non tamen poteſt Beneficia conferre niſi in indigenas, aut quibus prius jus civitatis collatum ab ipſo fuerit: Neque principes, civitates, populi, extraordinariis impoſitionibus ſe gravari patiuntur, ſed immunitates & privilegia ſua ſibi plene conſervari volunt. Quamobrem Imper. Maximilianus I dicto uſurpare ſolebat, ſe Regem eſſe Regum, Hiſpanum Regem eſſe hominum, Gallum regem aſinorum: quia Galliæ Rex ſuos ſubditos pro arbitrio onerare poterat nemine contradicente, ipſi vero à Germanis nihil amplius exigere, quam ultro conceſſiſſent; Hiſpani denique Regi ſuo plus pendere recuſarent, quam legibus, ſtatutis & conſuetudine tenerentur. Sed & hæc rerum facies à multis jam annis multum immutata eſt.

Conſilia. Rex Hiſpaniæ plura & diverſa habet Conſilia, ad quæ remittere ſolet omnia quæ ipſi tam viva voce, quam per libellum ſupplicem fuerint expoſita.

Conſilium Status. Horum Conſiliorum præcipuum eſt quod vocant Conſilium Status. Conſtat ex primoribus & ampliſſimis totius Regni viris, Cardinalibus, Ducibus, Marchionibus, vel Comitibus, eique Rex ipſe præſidet: numerus Conſiliariorum haud ita magnus eſt, nec definitus, quando quatuor, quinque vel ſex conſtans viris, quibus nulla datur annua penſio, ſolis Secretariis duobus exceptis, quorum uni negotia Hiſpaniæ & Italiæ, alteri Galliæ, Germaniæ, Angliæ & Belgicæ incumbunt. Cæterum in hoc Concilio de omnibus, quæ ad regnorum Gubernationem politicam ſpectant, conſtituitur, eaque quæ Regis majeſtatem tangunt, eventilantur, Proreges & Gubernatores regii nominantur.

Bellicum; Conſilium Bellicum eſt in quo tractantur ea omnia, quæ ad bellum ſpectant: in hoc conſtituuntur exercituum Duces, Triremium Generales, earundemque Tribuni, munitiones arcium, pœnæ decernuntur iis qui in militia male munia ſua exercuerunt: omnes vero Concilii ſtatus Senatores in hoc conſilio locum habent ſuum, ſolo excepto Secretario, qui huic Conſilio peculiaris.

Conſilium Regium; Conſilium Regium conſtat uno Præſide, qui plerumque eſt unus ex primoribus titulatis Regni, ſedecim Conſiliariis ſive Auditoribus, qui ex Conſilio Indico ſumi ſolent, 4 Fiſci Advocatis, 5 Relatoribus, & 6 Secretariis; in eo verò tractatur de vectigalibus regni, & annona; nec non lites omnes ab aliis Tribunalibus per appellationem ad hoc devolvuntur, liteſque inter Proceres Regni ortæ ſopiuntur. Quinque horum Auditorum Rex titulum dat Conſiliariorum Cubiculi ſui, qui cognoſcunt de præmiis & donis, quæ Rex in benemeritos confert, & venia quæ condemnatis indulgetur, licentiam è Regno equos educendi, & laminas gladiorum aliaſque res commercio exemtas, aliò transferendi concedunt.

Arragoniæ; Concilium Arragoniæ, in quo tractantur quæquunque tangunt Regnum Arragoniæ, Valentiæ, Catalauniæ, nec non Majoricam, Minoricam & Sardiniam Inſulas: tum quoad juſtitiam, quam quoad gratiam, conſtat uno Præſide, qui vice-Cancellarius appellari ſolet, ſex Conſiliariis Arragoniæ è regno oriundis, qui Regentes dicuntur, & quatuor Secretariis.

Italiæ; Conſilium Italiæ, in hoc pertractantur omnia, quæ pertinent ad Regna & dominia, quæ Hiſpaniæ Rex in Italia poſſidet, conſtatque uno Præſide, ſex Regentibus, quorum tres Hiſpani, tres Itali, tribus Secretariis, Secretario præter eos regio, Advocato Fiſci, duobus Relatoribus & Theſaurario.

Indiæ; Concilium Indicum dignitate Conſilio Regio proximum eſt, & ex eo fere Conſiliarii in id aſſumuntur, quemadmodum reliquorum tribunalium Auditores ad hocce Conſilium promoveri ſolent. Conſtat uno Præſide, octo Conſiliariis, & duobus Secretariis; in hoc diſcutiuntur quæ ad Indiarum Gubernationem pertinent. conſtituuntur Vicereges Hiſpaniæ Novæ & Peruviæ, Auditores Audientiarum, ut vocant, Indiæ, Exercituum Duces, cæterique muneri alicui præfecti.

Ordinum; Conſilium Ordinum conſtat uno Præſide, quatuor ſeu quinque, prout ratio poſtulat, Auditoribus, Equitibus S. Iacobi, Alcantaræ vel Calatravæ: in hoc vero ea negotia tractantur quæ ad dictos ordines equeſtres ſpectant.

Financiarum. Conſilium Financiarum, ſeu patrimonii

nii & ærarii Regii, *d'Haziend a* vocant Hispani. in eo agitur de reditibus Regis, & ab hoc vectigalia locantur,& assignationes fiunt, & rationes accepti & expensi per totum regnum administrantur. Intrant hoc consilium præter Præsidem quatuor Rationales majores, totidemque minores, & Consiliarii Cameræ regiæ tres, cum uno Secretario, & uno Relatore.

Consilium Rationalium.

Nonum est *Consilium Rationalium*, à quibus jus dicitur de rebus, quæ ærarium spectant; constatque tribus Rationalibus majoribus, totidemque minoribus; & præter illos, quatuor Auditoribus, & uno Secretario.

Contadori de Quentos.

Decimum Consilium, quod ipsi vocant *Contadori de Cuentos*, hi rationes omnes examinant eorum, quæ in domo sive familia regia expenduntur; iidem & recensent reditus totius Regni, & annotant in quæ dicti reditus expendantur. Constant autem duobus Rationalibus majoribus, & totidem minoribus, & aliis ministris cum Secretariis suis.

Tribunal S. Inquisitionis.

Vndecimum & maximæ dignationis in Hispania est *Consilium & Tribunal S. Inquisitionis generale:* in quo de hæreticis cognoscitur, & à quo particulares Inquisitores per totum regnum constituuntur, qui ordinarie sedem suam habent Hispali, Cordubæ, Granatæ, Murtiæ, in Legionis, inque Gallæciæ regnis, Toleti, Pintiæ, in Arragonia, in Valentia, atque Catalaunia. Constat autem Præside, qui fere est Archiepiscopus Toletanus, & annuatim pro eo munere percipit 16000 ducatos, sex Inquisitoribus, uno Advocato Fisci, uno Secretario. In omnibus regnis Hispaniæ sunt viginti mille Familiares (ut vocant) Inquisitionis, qui deferunt hæreticos, eosque capiunt, quorum singuli annuatim percipiunt octingentos ducatos.

Consilia Minora.

Sunt & alia Consilia minoris momenti; quale illud quod vocant *dos descargos*, à quo debita Regum absolvuntur. Et quod vocant *Sylvarum*, in quo cognoscitur de damnis Sylvis & nemoribus regni illatis; atque custodes publici Sylvarum constituuntur.

Præterea in singulis Provinciis Rex aut Proreges constituit, aut Gubernatores.

Proreges.

Proreges sunt (Portugalliæ ante Portugalliam à Duce Bragantiæ occupatam) Navarræ, Arragoniæ, Valenciæ, Catalauniæ, Neapolis, Siciliæ, Sardiniæ, & Majoricæ, Novæ Hispaniæ, Peruviæ, & Indiarum Orientalium.

Gubernatores.

Gubernatores proprie dicuntur Mediolanensis, Oranensis, Tingitanus, Ceutensis, Magazanensis, Maderæ, Insularum Fortunatarum, Capitis Viridis, S. Thomæ, Angolæ, &c.

Castellani.

Castellanorum præcipui sunt qui præsunt Arcibus Neapolitanis, Mediolanensi, Pompejopolitanæ, Fontarabiensi, Burgensi, Segoviensi, Papiensi, Cremonensi, Alexandriensi, Antverpiensi, Gandavensi.

Officiales Majores.

Præterea majores officiales sunt Comestabiles Castellæ & Arragoniæ, horum regnorum Ammiralii. Capitaneus generalis Equitatus Hispanici, Generalis Peditatus Italici; Generalis Equitatus Neopolitani, Generalis Equitatus Mediolanensis. Præfectus tormentorum bellicorum Mediolani. Generalis maris Oceani, Triremium Hispanicarum, Triremium Neapolitanarum, Triremium Sicularum, Triremium Genuensium aliique.

Equites Aurei velleris.

Præterea aurei Velleris Equites magna hic,& in Provinciis,Regnisque Hispaniæ, Regis Imperio subditis, prima pollent auctoritate, quemadmodum & ii, quos vulgariter

Grandes.

Grandes Hispaniæ vocant,qui plerique Duces, quamvis & Marchiones,Comitesque,quandoque ex singulari Regis privilegio hanc dignitatem assequantur: his enim coram Rege capite operto esse, & in omnibus actionibus publicis Regi assidere, Regis privilegio indultum est; nullus vero inter eos ratione prosapiæ, ætatis, vel titulorum præeminentiæ locus, sed quisque locum quem invenit occupat, nisi quod Comestabilis, & post eum Ammiralius cæteros in Actibus solemnibus rege ipso absente anteeat; Ammiralius vero Arragoniæ ea gaudet prærogativa, quod Concilium quodvis gladio accinctus intret, latusque Præsidis sinistrum occupet,cum cæteris Grandibus armatis ingressus prohibeatur.

Quamvis autem Regi suprema sit in omnes & omnia potestas liberumque arbitrium: nihil tamen fere decernit, nisi ex XII-VIRORVM (qui totius Regni Primores *Senatum Regium* constituunt) consilio. Ibi graviora, quæque magni momenti, plene ventilata terminantur. Quæ celanda, in *Secretiore Consessu* discutiuntur, quem faciunt ipse Rex, Dictator Legionensis, Præses, tertiaque Concilii Regii portio. Quæ ad Indias earumque gubernationem pertinent, tractantur in Senatu, quem Indicum vocant, ab uno Præside, XII verò Consiliariis. Bellica in *Senatu Militari* peraguntur; quem statuunt XII-VIRI Senatus Regii, Dictatores item Legionensis & Castellanus,cum aliis. Præter hos etiam tres in Hispania sunt *Iuris præfecturæ*, quas *Audientias* vel *Cancellarias* appellant; una quidem in Castilia, altera vero in Granata, tertia in Galecia: unicuique Præses est, & XII Senatores: ab his, si litigantes sibi minus satisfactum arbitrentur, controversiæ ad Senatum deferuntur Regium. Quum vero multa variaque sint regna, singulis præficitur vir primæ Nobilitatis, quem *Viceregem* nominant. Est denique *Thesaurarius Castellanus* sub se quatuor habens *Quæstores*; quorum omnium est pecunias regni tractare, earumque habere reddereque rationem.

Status Ecclesiasticus.

Hic est Status Politicus; Ecclesiasticus talis. Primatus Hispaniæ antiquissimis temporibus

ribus in Hispalensi fuit Ecclesia, inde vero Toletana, usque ad excidium illud Hispaniæ funestissimum. Toleto enim in Barbarorum potestatem redacto, Bracarensis Archiepiscopus ea dignitate est functus, docentibus illud Ecclesiæ Bracarensis archivis. Recuperato à Christianis Toleto, quum Toletanus amissam dignitatem repeteret, Bracarensis autem semel adquisitam retineret, contentio orta est, quemadmodum legere est libro I Decretalium, adeo ut adhuc sub judice lis esse scribatur.

Qui porro à temporibus Romanorum & Gothorum in Hispania fuerint Præsules, sacrisque rebus præfecti, docet in Chronico suo Ioannes Vasæus cap. XX. Post ereptas rursum Barbarorum manibus Hispanias, Episcopatus cum antiquis suis civitatibus sunt restituti, tum quidam in nonnullis recens instituti. Vndecim hodie Archiepiscopos Hispaniam habere lego, iisque subesse Episcopos quinquaginta quinque Suffraganeos.

Archiepiscopi.

Toletanus.

Primus est *Toletanus*, Castellæ Cancellarius & Hispaniæ Primas, cui post Reges regiamque prolem nullus, vel dignitate, vel fortunæ amplitudine, secundus. Parent ei *Cordubiensis*; Episcopatus hic antiquissimus, & propter Osium Episcopum celebratissimus; *Segoviensis*, *Cuenæ* vel *Cunquensis*; *Carthaginensis, Seguntinus, Osmensis* vel *Oxomensis*, (perperam in Conciliis *Oxoviensis*) Vallisoletanus *Giennensis* vulgo *Iaen*.

Burgensis.

Secundus est *Burgensis*, in Archiepiscopatum erectus anno 1571. huic parent Episcopi *Calagurritanus*, *Palentinus* & *Pompelonensis*.

Hispalensis.

Tertius *Hispalensis*; hic tempore Hormisdæ Papæ in Lusitania & Bætica, hoc est tota ulteriore Hispania, vires habebat Romani Pontificis: sub eo quondam XI, hodie III sunt Episcopatus: *Gaditanus*, *Guaditensis*, sive *Accitanus*, & *Canariensis*.

Granatensis.

Quartus *Granatensis*. Granatam reges Catholici, Barbarorum tyrannide liberatam, Metropolitanam fecerunt; translata illuc sede Eliberitana. Ad ejus nutum sunt Episcopi *Almeriæ & Malacitanus*.

Compostellanus.

Quintus *Compostellanus* est. Episcopatus hujus sedes olim fuerat *Iria Flavia*, unde *Iriensis*, oppidum Galleciæ maritimum, *Padron* vulgo. Translatus autem cum omnibus, quæ Iriensis Ecclesiæ fuerant, Dalmachii Episcopi precibus, ab Vrbano II, anno 1094, Compostellam: dici deinceps cœpit *Compostellanus*, vel *S. Iacobi*, ab Apostoli corpore, quod ibi quiescere scribitur. Paschalis Pont. Max. hac Compostellanam Ecclesiam prærogativa donavit, ut Cardinales in ea crearentur. Alia ejus privilegia prætereo. Ejus auspicia sequuntur, *Salmanticensis*, *Placentinus*, *Abulensis*, *Lugensis* (hic Suevorum tempore Metropolitanus erat, ut patet ex conciliis) *Asturicensis*, *Zamorensis*, *Oresensis* (qui & *Auriensis*, & *Aurisinus*, *Orensis* item) *Tuiensis* (vel *Tudensis*, à *Tude* sive *Tyde*, oppido Galleciæ ad Minium amnem sito, *Tuji* vulgo) *Badajocensis* (hodie quoque *Pacensis*) *Mindoniensis* (cujus sedes olim Ribadeum Galleciæ civitatem translata, inde in Mindoniensem, vulgo *Mondonnedo*) Cauriensis & *Mirobricensis* vulgo *Civitatis Rodrigensis*.

Cæsaraugustanus.

Sextus *Cæsaraugustanus*. Episcopatus antiquissimus, cujus Præsulem Felicem ab sanctitate & orthodoxa fide laudat D. Cyprianus lib. I, cap. 5. Eum in sacris agnoscunt Episcopi *Oscensis* (quem & *Huescensem* quidam vocant) *Iaccensis*, *Turriassonensis*, *Balbastrensis*, *Tervelensis*, & *Albaracinensis*. qui ultimus à quibusdam Archiepiscopo Toletano subditur.

Tarraconensis.

Septimus est *Tarraconensis*. Hujus ecclesiæ antiquitas ex Prudentio conspicua; qui Episcopum ejus martyrem cum duobus Diaconis eleganti hymno celebrat. Obtemperant illi Præsules *Barcinonensis*, *Dertosanus* (vel *Tortosæ*, cujus primum Episcopum S. Rufum, Simonis Cyrenæi filium fuisse ajunt) *Vicquensis* (vel *Vicensis*, olim etiam *Ausonensis*,) *Gerundensis* (vulgo *Gironæ*) *Ilerdensis* (vulgo *Leridæ*) *Helenensis* (vulgo *d'Elne en Perpinian*) *Vrgellensis* (vel *Vrgellitanus*) & *Celsonensis*.

Valentinus.

Octavus *Valentinus*: cui suffragantur *Segorbiensis* (vel *Segobricensis* à *Segobrica*, quæ nunc *Segorbia*) *Origuellæ*, & *Balearium Majoris*, sive *Majoricæ*.

Exemti.

Nulli subsunt *Leonensis* & *Ovetensis*. *Leonensis*, quæ & *Legionensis*, jam inde à Gothorum temporibus sedi tantum Apostolicæ subjecta fuit; nullum agnoscens Episcopum Metropolitanum. *Ovetensem* Ecclesiam Froila, quartus ab Hispaniæ recuperatione rex, ædificasse & Cathedralem constituisse dicitur. Metropolitanæ jus illi tributum ab Ioanne VIII P. M. sub Alphonso Magno rege, uti litteræ docent Apostolicæ.

Portugalliæ Archiepiscopi.

Habet & tres Archiepiscopos Portugallia, *Bracarensem*, *Vlysiponensem*, & *Eborensem*: subque iis Episcopos *Portugallensem*, *Visensem*, *Lamecensem*, *Mirandensem*, *Guardensem*, *Conimbricensem*, *Leriensem*, *Portalegrensem*, *Silvensem*, *Albensem* vulgo *Elvas*. *Eborensis* Episcopatus antiquissimus; quod B. Mancinus Christi discipulus primus Eboræ divini verbi præco, primusque, ut nonnulli autumant, Episcopus fuisse dicatur. *Eborensem* Ecclesiam Metropolitanam fecit Paulus III P. M. primumque ibi Archiepiscopum nominavit Serenissimum Principem S. R. E. Cardinalem, Henricum Portugalliæ Infantem.

tem. *Silvensis* in regno Algarbiorum, mutata sede, Ossonobensi successit. *Leriensis* Episcopatus institutus auctoritate Paulli III P. M. De reliquis Episcopatibus consulendus Vasæus, loco, quem indicavi.

His omnibus, ut & Abbatibus, monasteriisque, quanti sint annuatim reditus, notant curiose Lucius Marineus Siculus, Damianus à Goes, Eques Lusitanus, & alii.

Ad statum Ecclesiasticum pertinent etiam Fidei Inquisitores, in Sarracenos, Maranos, & Iudæos primum creati: illorum auctoritas & vires lapsu temporis extensæ in omnes, quibus alieniores ab Ecclesia Romana mentes.

Vrbes nunc celebres. Vrbes in Hispania nunc celebres sunt, Barcino, vulgo *Barcelona*, Cataloniæ caput; parvum quondam oppidum, nunc celebre emporium: licet portus commoditate destituatur, eoque naves sæpe in statione tempestatibus pereant. Cæsaraugusta, vulgo *Saragoça*, Arragoniæ caput, magnificentissima totius Hispaniæ urbs; Pompelon, sive Pompejopolis, vulgo *Pompelona*, caput regni Navarræi; Valentia, caput olim regni, nunc fructuum varietate Hispanicarum amœnissima; Murcia, caput regni, hortus totius Hispaniæ appellatus; Carthago nova, vulgo *Cartagena*, optimus Hispaniæ ad mare Internum portus; Granata, caput regni, splendida atque ampla urbs; Hispalis, vulgo *Sevilia*, Andalusiæ caput, urbs magnificentissima, opulentissimum totius Europæ emporium; *S. Lucas*, navium statio Hispalensium. Corduba, urbs admodum ampla, at minus populosa. Marcenæ oppidi ager lectissimos totius Hispaniæ fert asturcones. Toletum, centrum fere Hispaniæ obtinet: omnium maxima ac munitissima. Madritium, vulgo *Madrid*, & *Madril*, regia sede nobile oppidum: quinto hinc milliario visitur in Escuriali superbum illud D. Laurentii monasterium, Philippi II opus, in memoriam victoriæ adversus Gallos ad S. Quintinum in Picardia anno 1557 obtentæ, exstructum. Burgi, vulgo *Burgos*, Castellæ Veteris caput, oppidum antiquitate & magnitudine celebre. *Valladolid*, inter nitidissimas Europæ urbes censetur. Compostellam, Gallæciæ caput, alias vulgo *S. Iago*, D. Iacobi Apostoli ossa ibi sita, claram effecerunt. Olyssipo, vulgo Hispanis *Lisbona*, incolis Portugallis *Lisboa*, Portugallici regni caput, urbs magna, populosa, negotiationibus celeberrima. *Setubal*, *Ciudad di Puerto*, *Corunia*, *Ribadeo*, *Viverus*, *Bilbao*, portus ad Oceanum celebres.

Vrbes olim claræ. Vrbium tota Hispania olim clarissimæ fuere, in Bætica Astygi, nunc *Ecya*: Hispalis, nunc Sivillia: & Corduba, nunc *Cordoua*. In Lusitania Augusta Emerita, nunc *Merida*: in Tarraconensi Pallantia & Numantia, ante memoratæ: item Tarraco, vulgo *Tarragona*, Scipionum opus, maritimarum in his locis olim opulentissima: Cæsaraugusta, sive Cæsarea Augusta, vulgo *Saragoça*, hodie etiam omnium Hispaniarum splendidissima: Asturica, nunc *Astorga* dicta. Sed & Carthago Nova, nunc *Cartagena*, clara fuit à conditoribus Pœnis: & Saguntus, nunc *Morviedro*, fide atque ærumnis inclytum nomen reliquit.

Hispaniæ elogium. Nefas autem fuerit non adscribere, coronidis quasi loco, præclarum hominis Galli de Hispania testimonium: quo quidquid in ejus laudem & commendationem proferri potest, aut ab aliis prolatum est, succincte nervoseque repetitur. Gallus iste, Latinus Pacatus est, qui Panegyricum doctissimum scripsit Theodosio Imperatori Hispano; in eo sic inter alia loquitur: Iam profecto constabit, eum Principem declaratum, qui & ab omnibus legi debuerit, & ex omnibus. Nam primum tibi mater Hispania est, terris omnibus terra felicior: cui excolendæ atque adeo ditandæ, impensius, quam cæteris gentibus, supremus ille rerum fabricator indulsit; quæ nec Austrinis obnoxia æstibus, nec Arctois subjecta frigoribus, media fovetur axis utriusque temperie: quæ hinc Pyrenæis montibus, illinc Oceani æstibus, inde Tyrrheni maris litoribus coronata, naturæ solertis ingenio, velut alter orbis includitur. Adde tot egregias civitates; adde culta, incultaque omnia, vel fructibus plena, vel gregibus: adde auriferorum opes fluminum; adde radiantium metalla gemmarum. Scio fabulas poëtarum, auribus mulcendis repertas, aliqua nonnullis gentibus tribuisse miracula, quæ dum sint vera, sint singula, nec jam excutio veritatem. Sint (ut scribitur) Gargara proventu læta tritici; Menavia memoretur armento; Campania censeatur monte Gaurano; Lydia prædicetur amne Pactolo; dum Hispaniæ uni, quidquid laudatur, assurgat. Hæc durissimos milites, hæc expertissimos Duces, hæc facundissimos Oratores, hæc clarissimos vates parit: hæc Iudicum mater, hæc Principum est: hæc Trajanum illum, hæc deinceps Hadrianum misit imperio, huic te debet imperium. Cedat his terris terra Cretensis, parvi Iovis gloriata cunabulis; & geminis Delos reputata numinibus; & alumno Hercule nobiles Thebæ. Fidem constare nescimus auditis, deum dedit Hispania, quem vidimus.

Insulæ. Insularum Hispaniis adjacentium celebriores sunt, Baleares duæ, item Ebusus, & Gades. Baleares contra Tarraconensia littora sitæ, haud longe inter se distant, & à spatio suo cognominibus acceptis, Majores, Minoresque plurali numero, vel etiam singulari Major, Minorque appellantur: funda olim bellico- *Minorica.*

Tviça

Gades

licosæ, unde & nomen traxisse putantur, quasi ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id est à jaculando: Græcis Gymnasiæ dictæ, ἀπὸ τῆς γυμνότητος, id est, à nuditate, quod incolæ aliquandiu nudi vitam egisse dicantur. nunc vulgo Malorca, & Menorca. Piratica olim incolæ maxime vivebant: Carthaginiensibus iidem contra Rom. stipendiarii, donec, Hispaniis debellatis, à Romanis subigerentur. Mauri postea ex Africa occuparunt, cum Hispanias diriperent, regnumque adjecta Ebuso insula in iis condiderunt: quos tandem Iacobus Arragoniæ rex ejecit. *Ebusus* inter Majoricam & Hispaniam sita est; frumentis tantum non fæcunda: ad alia largior, & omnium animalium, quæ nocent, adeo expers, ut nec ea quidem, quæ de agrestibus mitia fiunt, aut generet, aut si invecta sint sustineat. Hodie *Yviça* dicitur, salis copia maxime celebris. In capite Bæticæ, ubi extremus antiquis mortalibus noti Orbis erat terminus, insula Gades fretum contingit, quod inde Gaditanum perhibetur, à continenti angusto spatio ac veluti flumine abscissa: quam Tyrii, à rubro mari profecti, Erythræam, Pœni lingua sua *Gadir*, id est sepem nominarunt. In hac Geryonem, cujus boves Hercules abduxit, habitasse fabulati sunt. Tyrii condidere in ea ejusdem nominis urbem, quæ postmodum evasit opulentissima: nunc etiam emporium haud ignobile, vulgari vocabulo *Cadiz*, & corrupte *Calis*, dictum.

Yviça.

Gades.

SERIES REGVM HISPANIÆ.

Hispania multis ante Christi Servatoris exortum annis, Romanæ paruit Reipublicæ, & postea longo temporis spatio sub Romanis quoque Imperatoribus egit, usque ad restauratæ salutis annum circiter quadringentesimum; nam ea tempestate Wisigotorum, Westgotorumque, id est Gothorum Occidentalium Reges amplissimam hanc regionem armis conquisierunt; Hos inter primas egit partes potentissimus ille Alaricus, qui Romam cepit, & depopulatus est anno duodecimo supra quadringentesimum. Anno autem circiter quadringentesimo septuagesimo, Regis Henrici temporibus, Hispania funestis scissa fuit dissidiis; nam Galicia, & quadam ex parte Lusitania Suabicæ ditioni subjacebant; Bætica & Catalaunia Gothicæ; regnum autem Toletanum seu Carpetanorum regio, Romanam agnoscebat dominationem, sicut & Cartagena aliæque Hispaniarum provinciæ; At ex illo tempore Henricus, universa hæc Romanis eripuit, Gothosque totius Hispaniæ, una duntaxat dempta Galicia, dominos effecit; hæc quippe, Galicia, inquam, Suevis erat subjecta, qui & à Gothis regibus profligati, atque ex Hispania fugati sunt. Successerunt itaque Gothi, eorumque nomen & imperium ad annum usque 712 perduravit, ad tempora videlicet Roderici, ultimi Gothorum regis, qui Iuliani Comitis, Hispaniarum ex parte Gubernatoris, filiæ pudicitiam per vim & nefas læserat: Comes igitur in ultionem sceleris & injuriæ proprio sanguini abs rege illatæ, Mauros in Hispaniam evocavit; unde & Tarifus ex Africa transmisso mari illuc adveniens, primò quidem omnem eam regionem, quæ Calpio monti circumjacet, obsedit, Andaluziam deinde atque Lusitaniam devastavit, expugnatis urbibus quam plurimis, inter quas ipsa civitas Abulensis in ejus quoque ditionem cessit.

Quibus peractis Tarifus & Iulianus Africam repetierunt, ac Requilæ juxta Muzam constituto id oneris imposuerunt, ut plures seu peditum seu equitum turmas in Hispaniam quantocius transmitteret, pugnandum quippe adversus centum bellatorum millia, partes Roderici Regis propugnantium; quod & executioni mandatum est, ipseque Rodericus in bello cecidit, ut postmodum ex regiis illius insignibus post cædem inventis, sufficienter compertum est; attamen nusquam ejus cadaver reperiri potuit; quare semet ipsum in confluentem præcipitasse suspicio est. Hac demum ratione Gothorum nomen & imperium una cum eodem reges finem acceperunt, atque penitus extincta sunt.

Pelagius, Roderici consanguineus, residuis diffidens viribus ad Astures secessit, Maurique illico Cordubam, Granatam, Murciam, atque Toletum occuparunt, multasque civitates ferro & flammis devastarunt; expugnataque Gigionensi civitate totius fere Hispaniæ munitissima, Astorgam quoque funesto cremarunt incendio. Tunc tota propemodum Hispania Maurorum potestati subdita est, qui & in Christi asseclas sævierunt. Porro quidquid Christianorum erat, montium Pyreneorum, Navarræ, Arragoniæ, Galiciæ nonnullarumque aliarum regionum coangustabantur finibus; nec enim illis ubique commorari licebat: qui autem ex Mauris Christianorum genti permiscebantur, *Muzarabes* fuere nominati.

Reges Ovietenses.

Pelagius igitur in regem electus Mauros superavit, hacque victoria regnum apud Astures stabiliens, omnem undiquaque planitiem depopulatus est, urbes plurimas à Mauris sustulit, queis etiam Legionensis civitas annumeratur; quapropter ex illo tempore regis Legionensis nomen sibi vindicavit, prout à nonnullis circumfertur, sed perperam; namque

que regum Mausolæa, quæ in Oviedensi extant civitate, & quæ in Asturibus, in contrarium testantur, Pelagium scilicet, regesque alias in Oviedo solum regnasse ante Ordonium II, qui primus omnium regis Legionensis nomen obtinuit. Ceterum Pelagio suppetias impense tulit Alphonsus Petri Biscaiæ Ducis filius, qui postmodum regnavit, quique Ormisindam Pelagii filiam, ob res præclare gestas, uxorem habere meruit; ipsi conjunctis pariter viribus, plurima ex Mauris tam in Galicia, quàm in Asturibus loca sustulerunt. Mauri tandem profligatis pluribus eorum in Hispania Ducibus, Abderrahmen rerum suarum moderatorem elegerunt; is autem cum Gallias invasisset, à Carolo Martello apud Turones trucidatus est cum trecentis septuaginta quinque Saracenorum sive Maurorum millibus, anno 734. quemadmodum & prius Zama Hispaniarum moderator, ab Eudo Aquitaniæ Duce in Tholozæ obsidione interfectus fuerat. Abderrahmeni dein successit Abdemelicus, quo rerum habenas moderante, Pelagius annis atque honoribus cumulatus obiit anno 736.

Favila, sive Fafila, Pelagii filius, duobus duntaxat annis regnavit; ab urso enim inter venandum occisus est anno 739, nec ullos post se liberos reliquit.

Alphonsus I, qui Ormisindam Favilæ sororem duxerat uxorem, illo è vivis sublato, regnum adeptus est, hoc quippe ordine Pelagius eum regni successorem testamento scripserat. Is plane in rebus agendis strenuus, in adversis constans semperque sibi similis, erga Numen autem religiosissimus fuit, unde & regis Catholici nomen consecutus est; quod & apud successores servatum, donec Alexander hujus nominis Sextus Pontifex Hispana gente oriundus, Ferdinando Arragonico, Hispaniarum regi hunc titulum confirmavit, eodemque illius in posterum successores decorari voluit. Ceterum Alphonsus arridentem in omnibus pene fortunam expertus est; Mauros enim aggressus plurimas ex iis victorias reportavit, illorumque provincias, Astures, Lusitaniam, Castellam atque alias maxima ex parte subjugavit; civitates eorum diripuit. Tandem è vivis exemptus est anno ætatis 74, regni 19, relictis quinque liberis, ex Ormisinda nimirum conjuge, Froilam, in regno successorem, deinde Bimaranum, Aurelium, & filiam nomine Vsendam seu Odesindam; ex concubina vero Mauregatum quoque filium naturalem suscepit.

Froila, regis Alphonsi primogenitus & in regno successor, exercitum Iosephi Maurorum Ducis totam undicunque Galiciam devastantis, prælio fudit, in quo quinquaginta quatuor armatorum millia interfecit; Iosephus ipse à suis paulo post apud Toletum interfectus est anno 759. Tum demum Mauri omnes, qui in Hispania agebant, unius Abderrhaminis imperio subditi sunt, atque ipse primus regnum stabilivit; neque Mauri deinceps Syriæ Caliphas, aut Africæ Miramamolinos agnoverunt; quin & Valentia eidem paruit. Froila autem genuit ex Meninda Eudi Aquitaniæ Ducis filia, Alphonsum cognomine Castum; verum cum Froila Bimaranum fratrem trucidasset; ipse quoque ab Aurelio fratre interemptus est; unde &

Aurelius ipse, fratricida, regno potitus est, sex annis, & mensibus sex, nullaque rerum gestarum clarus gloria mortuus est anno 774.

Silo, una cum Adosinda uxore, Aurelii sorore ad regnum evectus, socium regiminis adscivit Alphonsum Froilæ filium, fato functus est anno 783, postquam regnasset annis novem, mense 1, die 1.

Alphonsus cognomento *Castus*, Froilæ filius, à regni proceribus ad thronum sublimatus, obstrepente etiam Mauregato Alphonsi Catholici spurio, regnum moderatus est; quapropter Mauregatus ab Abderhamene suppetias petiit; Alphonsus autem Abderhamenis viribus imparem se cognoscens, numerosoque illius exercitu territus confugit in Celtiberiam anno ætatis 25.

Mauregatus itaque Abderrhamenis potentia fretus regnum subiit, annis 5, & mensibus 6, imperavit, data Mauris fide tributi 50 virginum è stirpe nobili genus ducentium, totidemque è plebe selectarum. E vivis excessit anno 788, eodem nimirum quo & Abderrhamenes apud Corduam defunctus.

Veremundus, cognomento *Diaconus*, Bimarani filius, Froilæ autem genitor, post Mauregatum; ad regnum assumptus, rerum habenas 3 annis tenuit. Exinde *Alphonsum* Mauregati artibus regno exturbatum è Celtiberia revocavit, qui quidem 52 annis postmodum regnavit, felici omnino successu: Mugaino Maurorum Generali maximam cladem intulit, Tributum insuper virginum à Mauregato promissum exsolvere recusavit.

Alphonsus itaque solus à morte Veremundi apud Oviedo regnavit; *Casti* autem cognomento fuit insignitus, eo quod à propria etiam uxore, usque ad mortem continuerit; verum Ximenes illius soror eo etiam inconsulto enupta Sancio Sardiniæ Comiti, in monasterium ablegata est, postquam ex eodem Sancio strenuum illum Bernardum de Carpio genuisset, qui etiam oculorum orbatus acie multa præclare gessit, unde & sui memoriam posteritati commendavit; hujus autem mater dum monasterio mancipata detineretur, ipse regiis apud Astures exercitiis fuit innutritus. Alphonsus interim summa cum

cum laude sceptris potitus, vitam hanc caducam cum immortali commutavit anno 824, successorem relinquens

Ramirum Veremundi filium, qui ut thronum ascendit, mox omnes Hispaniæ veneficos cremari imperavit, furibus oculos erui, unicuique condignum sceleri supplicium assignans. Rebus sic in regno compositis, hostes quoque exteros profligavit; Abderrhamenem II, Maurosque tributum virginum reposcentes, prælio fudit, tantaque eos strage affecit, ut sexaginta millia in eorum exercitu desiderarentur; hanc autem victoriam vocato suppetias S. Iacobo Apostolo ipse impetravit; unde & apud Hispanos solenne est in quibuscunque præliis sub ejusdem Divi auspiciis decertare, & ad augendos animos D. Iacobi nomen exclamare, atque assumere in defluentis exercitus revocandi tesseram; demum devictis quoque Normannis mortuus est circa annum 850.

Ordonius I, ex eo genitus, maximus Iustitiæ antistes, regno suffectus est; is multas à Mauris civitates sustulit, inter quas Salmantica urbs famosissima numeratur. E vivis desiit anno salutis 862, regni 11, susceptis ex Munia uxore Alphonso, Veremundo, Odoardo ac Froila liberis.

Alphonsus III, annum ætatis quartum-decimum vix adeptus, regni diademate est insignitus: Mauros sæpissime debellavit, fratresque, quod in eum conjurassent, oculis orbari præcepit. Ex Amelina uxore, regum Francorum è stirpe oriunda, genuit Garsiam, Ordonium, & Froilam liberos sibi in regno successores, necnon & Gonsalvum Ecclesiastica dignitate præcellentem. Bragam, Conimbricam & alias Lusitaniæ civitates, omnemque Legionis, ac veteris Castellæ regionem suæ ditionis fecit. Garsia filius, impellente matre, in eum arma movit; sed Alphonsus perduellem castro Gauzonensi coërcuit; cumque postea Nuño Fernandez Castellæ Comes opem filio tulisset, ipse tot molestiarum pertæsus regni habenas in manus Garsiæ tradidit, Ordoniumque filium alterum Galiciæ præfecit anno Christi 910, quo etiam cum esset Zamoræ, fatis cessit, anno regni sui 47.

Garsia, cum jam patrem regno detrusisset, Ayolam Maurorum Ducem, illiusque exercitum profligavit; absque liberis obiit Zamoræ, anno 913, postquam tribus regnasset annis.

Reges Legionenses.

Ordonius autem è Galicia profectus regnum fratris occupavit; Talaveram Maurorum civitatem à se direptam, flammis depopulatus est; obvios ex Africa Mauros fregit, Lusitaniam vastavit; demum urbem Legionensem victor ingressus, ibidem regni solium stabilivit; exinde Reges Ovietenses, Legionis Reges vocari cœperunt. Ex conjuge Munina Elvira liberos habuit Sancium, Alphonsum, Ramirum, & Garsiam, natam quoque nomine Ximenem. Ferdinandum Nuño, ac plerosque alios Castellæ Comites specie colloquii accitos, capite mulctavit; unde & Castellenses indignati adversus eum rebellarunt; ipse vero conscripto jam milite cum eorum vellet petulantiam coërcere, fatis cessit Zamoræ anno 923.

Froila II, Ordonii germanus, armis sibi ad thronum viam aperuit, invitis etiam regni proceribus; *Crudelis* cognominatus, nam vere trux fuit & barbarus. Hujus temporibus Castella secessionem à Regibus Legionensibus molita est, atque rerum summam penes duos Comites seu Iudices reposuit; mansitque deinceps à regno Legionensi divulsa. Suscepit autem Froila ex uxore Nuña liberos Alphonsum, Ordonium & Ramirum, ac tandem anno 924 defunctus est.

Alphonsus IV, cognomento *Monachus*, successit, vecors & ignavus, nihil regia dignum Majestate gessit; imo rerum onere velut territus, diadema Ramiro fratri remisit, factus postmodum ipse monachus, unde & cognomen illi impositum est.

Ramirus II, regno surrogatus, ex Theresa conjuge Veremundum, Ordonium, Sancium & Elviram natos habuit; rebelles Froilæ filios domuit, iisque oculos fodi imperavit, eodemque Alphonsum fratrem supplicio affecit, cum ejusdem esset quoque perduellionis reus. Plerasque civitates Maurorum potestati exemit; Abenayam Maurorum Cæsaraugustanorum regem, sibi tributarium effecit; & cum denuò rebellasset, prælio vicit: Vrracam Ferdinandi Gonçalez Castellæ Comitis filiam, Ordonio, quem regni heredem destinaverat, uxorem dedit; jamque senio confectus, regnum eidem mandavit, fato fungens anno 950. Hujus ergo filius

Ordonius III, ex voto patris diademate potitus, Sancium fratrem in se rebellem expertus est, potentiâ nempe Ferdinandi Gonçales Castellæ Comitis, atque Garsiæ Sanchez avunculi authoritate fretum; verum ille magna omnino solertia rebus consuluit, tantaque animi magnitudine pervicacibus obstitit, ut ipsi ab inceptis illico desistere fuerint coacti; quare & in Ferdinandi odium Vrracam ejus filiam, quam uxorem duxerat, repudiavit, aliamque superduxit, ex qua Veremundum suscepit, qui interjectis tribus regibus successit. Tandem Ordonius è vita migravit anno 955.

Sancius cognomento *Crassus*, defuncti germanus, regnum nullo contradicente obtinuit, quamquam regimini impar atque inidoneus; nam & fugato exercitu, ipse quoque regnum deserens ad avunculum ignominiose confugit.

Ordonius IV, cognomento *Malus*, Alphonsi Monachi filius, thronum à Sancio desertore relictum inveniens, illum statim occupavit, Vrracam Ferdinandi Comitis filiam ab Ordonio præcessore repudiatam, uxorem duxit; ipse cum esset pessimus, (unde & illi agnomen inditum) à subditis odio habitus est; quapropter data occasione, desertum à se regnum Sancius recuperavit; Ordonius autem ad Mauros profugus, veneno è vivis sublatus est.

Ramirus III, ad regnum assumptus est adhuc in teneris agens, sed matre Theresa moderante; is Ordonii nuper extincti filius; Vxorem duxit Vrracam, sibi molestam, regni autem proceribus odibilem. Ceterum Veremundo Ordonii III filio, nescio quid adversus illum moliente, invicem convenerunt, Galiciam sub potestate Veremundi deinceps exituram, stabilito apud Compostellam incipientis regni solio. Legione diem clausit extremum anno 982, improles, & nulla re gesta clarus.

Veremundus II, Ordonii Tertii filius, Rex Galiciæ, legibus & regni consuetudine fretus regnum excepit; sicque Legionis atque Galiciæ regna in unum corpus sub hoc Capite coaluerunt. Attamen illius temporibus, Mauri Legionem, Valentiam del Campo, Astorgam multasque alias civitates diripuerunt, Compostellam quoque funesto deformarunt incendio, reversi autem, maximam partem à Veremundo obtruncati, superstites vero lue pestifera interierunt. Porro Veremundus duas eodem tempore duxit uxores, Velasquitam, atque Elviram sorores; ex priore Christinam, ex altera suscepit Alphonsum. Obiit anno 999.

Alphonsus V, vix è cunis excesserat, cum regno suffectus est; attamen rerum habenas moderabatur Melenda Gonçalez Galiciæ Comes; hoc enim moriens Veremundus Alphonsi parens testamento mandaverat; quod & summa prudentia, & fide sincera Comes præstitit. Eam ob rem Alphonsus filiam ejus Elviram, in grati animi argumentum, uxorem duxit, quæ & Veremundum & Sanciam ei peperit. Rex ille sapientissimus Gothorum leges emendavit. Porro regiis muneribus gloriose perfunctus, in obsidione Visensi Lusitaniæ occubuit anno 1028.

Veremundus III, paterni diadematis hæres, cum esset absque liberis, post illius mortem jus regni ad sororem nomine Sanciam devolvi debuit; nupsit autem hæc Ferdinando Sancii Magni, Navarræ regis filio, qui exinde ab Veremundo regni successor designatus est; ipse etiam Ferdinandus regnum Castellæ, ab utriusque parentis obitu, jure hereditario possidere debuit. Verum exortis Veremundum inter & Ferdinandum dissidiis, diu ancipiti Marte dimicatum est; sed interim Veremundus mortuus est anno 1038.

Reges Castellæ, & Legionis.

Ferdinandus itaque sub uno diademate utrumque copulavit imperium, Castellæ nimirum & Legionis; *Magnus* jure merito ob res præclare gestas cognominatus, nam Viseum, Conimbricam multasque alias tum in Lusitania, tum in regno Toletano, è Maurorum potestate exemit civitates, totque præliis eos fatigavit, ut pacem ab eo rebus pretiosissimis, auro nimirum & argento emere fuerint adacti; adversus quoque fratrem suum Garciam Navarræ regem bella gessit, qui & in acie obtruncatus est; Ferdinandus autem eas civitates, pro quibus dimicatum fuerat, suæ subdidit potestati. Vtriusque sexus sobolem ex Sancia uxore suscepit; Sancium videlicet, in regia dignitate successorem, Alphonsum, & Garsiam filios; filias vero Vrracam & Elviram. Porro filios hoc ordine suorum regnorum conscripsit heredes; Sancio primogenito Castellam legavit, Pisuerga atque Ebro fluminibus circumscriptam; Alphonso regnum Legionis, & Asturum portionem, quæ Devæ amni adjacet, necnon & quasdam urbes Galiciæ, Garsiæ demum quidquid superfuit Galiciæ, eamque Lusitaniæ portionem quæ à Christianis incolebatur, assignavit; atque hac rerum divisione, unusquisque filiorum regis titulo decoratus est; completis igitur regni 28 annis, Legione defunctus est anno Christi 1065.

Sancius Castellæ rex, Sancium Navarræ regem adorsus est; verum opem ferente Sancio rege Arragoniæ, Rex Navarrus Castellanum profligavit, atque ab eo quidquid terrarum prius à Ferdinando patre tam in Birviesca, quam in Riöensi regione fuerat conquisitum, uterque, Navarrus nimirum & Arragonius sustulerunt. Bellavit quoque Sancius Castellæ Rex adversus fratres; Alphonsum Legionis regem intercepit, illique attonsa cæsarie, monasterio mancipavit, ejusdemque regnum suæ ditionis fecit; sed Alphonsus claustro egressus ad Mauros profugit; Garsiam quoque ad mortem usque carceri addixit; his tandem artibus cuncta patris regna obtinuit; cumque sorores etiam relicto illis à genitore patrimonio vellet exturbare, ipsemet è vita exturbatus est Zamoræ anno 1073.

Alphonsus VI, cognomento *Strenuus*, statim post fratris obitum à Mauris secedens, apud suos se recepit, à quibus Castellæ Legionisque rex acclamatus est. Post obitum Sancii Navarræ regis à Raymundo fratre obtruncati, Burevam suæ ditioni subjecit, necnon & omnem circa regionem Birviescæ, Riojæ, Calahorræ, & totius omnino Celtiberiæ; Toletum quoque à Mauris abstulit, Maurorumque regem Valentiam perduci fecit; subegit quoque

que

que urbes Maqueda, Escalona, Illescas, Talaveram, Moram, Madritum, Medina Celi, multasque alias. Demum, Christianis exteris opem illi ferentibus, Mauros terga vertere coëgit, & procul secedere; ex his *Henricum* selegit, qui Lusitaniæ regibus dedit initium, cui & filiam Theresam uxorem tribuit; quemadmodum & Raymundo Tolosæ Comiti, Elviram, Vrracam verò Raymundo Burgundiæ Duci copulavit. In quocunque bello à se suscepto, *Cid Ruy Dias* illius Vasallus, ex Historiographis notissimus, æque ac laudatissimus, egregiam præstitit operam, quod & Diego Rodriguez de Bivar ejusdem filius summa cum laude executus est. Agnetem accepit uxorem, qua defuncta Constantiam secundis nuptiis adscivit, ex qua Vrraca regnorum suorum heres progerminavit; extincta vero Constantia Mariam Benabet Maurorum regis filiam duxit, quæ Sancium illi peperit, in bello à Mauris occisum; quartam insuper, Bertam, ex Tuscia; quintam Elisabeth, ex Gallia; sextam denique Beatricem, uxores habuit. Tandem tot inclytus trophæis rex magnus occubuit Toleti anno reparatæ salutis 1109, ætatis suæ 70.

Alphonsus VII, ex Vrraca Alphonsi filia progenitus, adhuc infans, Rex Castellæ salutatus est; verum cum adolevisset, Navarræ, Arragoniæque regna jure hæreditario ad se pertinere publicavit; quare in utramque regionem ferro sibi viam aperiens, castra & urbes plurimas in Rioja, Alava necnon & aliis provinciis sibi vindicavit; tandem in Comitiis Legionensibus Rex Navarræ, Arragoniæ, & Catalauniæ proclamatus, à suis Imperatoris titulo decoratus est: benigne se gessit in Garsiam Navarræ regem; nam suis eum statibus restituit, hac nihilominus interposita conditione, quod Castellæ regem, supremum agnosceret Dominum atque moderatorem. Sancium & Ferdinandum liberos ex Berenguela uxore procreavit, ac postmodum ægrotans in lecto placide obdormivit anno 1157.

Sancius II, in omnem Castellæ ditionem successit, regni heres patris testamento conscriptus; Ferdinandus autem regna Legionis & Galeciæ jure quoque hereditatis possedit; at dictus nuper Sancius non uno amplius anno regnavit, mortuusque est anno 1158, filium relinquens Alphonsum nomine, unigenitum, cujus moderatorem Gutierrez Fernandum Ruys de Castro instituit, donec ipse annum ætatis decimumquintum, regno aptior effectus, attigisset.

Alphonsus VIII, patris in regno successor legitimus, mox ut thronum ascendit, Ferdinandum Status sui perturbatorem expertus est, qui & omnia pene loca sibi subjecit; verum cum ad maturiorem pervenisset ætatem, ex procerum consilio, regni civitates invisit, quæ honorifice illum excipientes, ei etiam suæ subjectionis fidem dederunt, oblato quoque pecuniæ aliarumque rerum ad defensionem regni necessariarum subsidio; demum ingressus Toletum, inde Ferdinandum fugavit. Eleonoram Henrici Secundi Angliæ regis filiam uxorem assumpsit, è qua Blancam S. Ludovici Francorum regis matrem, Berenguelam, Vrracam, Leonoram, Henricumque sibi successorem procreavit. Obiit anno Salutis 1214, ætatis suæ 57.

Henricus, undecim tantum annos natus, regna Castellæ atque Toleti sub matris regimine suscepit; sed puer adhuc interiit, laterculo in caput fortuito decidente enecatus anno 1217.

Ferdinandus II, ex Berenguela Alphonsi Octavi filia, Alphonsique regis Legionensis conjuge, progenitus in regnum adscitus est, Beatricem Philippi Germaniæ Imperatoris filiam duxit in matrimonium, unde septem liberi progerminarunt, Alphonsus nimirum, Fridericus, Ferdinandus, Henricus, Philippus, Sancius & Emmanuel. Andaluziam invasit, multasque à Mauris exemit civitates. Alphonso patre è vivis sublato, Legionense regnum obtinuit, à quo tamen per ipsius testamentum fuerat exclusus; namque pater Sanciam & Dulciam filias Legionis heredes constituerat; verum sorores jus regni ad illum remiserunt, reservata sibi annua 30 mille nummorum pensione. Cordubam & multa alia, quæ longum esset recensere, loca, Maurorum dominationi subtraxit; tandem juncta sibi secundis nuptiis Ioanna de Ponthieu, ex Simone Comite genita, Ferdinandum agnominis ejusdem, atque Eleonoram, & Ludovicum, legitimos matrimonii fructus ex ea reportavit.

Alphonsus IX, regni hæres testamento nuncupatus successit: ipse *Sapientis* agnomen & tulit & meruit; nam etsi inter arma & armatorum cohortes innutritus, in Historia tamen, Astrologia, & Philosophia peritissimus evasit. Nati sunt ei ex Violanta Iaymi Arragoniæ regis filia, Ferdinandus *de la Cerda* cognominatus, ob prælongum, quem nascens in dorso gerebat pilum, sed intempestiva morte ante patrem extinctus est; deinde Sancius, Petrus, Ioannes, Iacobus, Isabella, & Eleonora. Electus quidem fuerat Germaniæ Imperator: verum profectionis dilatio, amicorum derelictionem, imperiique jacturam ei attulit. Obiit anno 1284, Alphonso ac Ferdinando pronepotibus, Ferdinandi nimirum *de la Cerda* liberis regni heredibus conscriptis, invicemque in hereditate substitutis; hac etiam adjecta testamento clausula, quod si ambo sine prole ex hac vita decederent, sufficeretur Philippus Franciæ rex, stemma ducens ex parte matris à Castellæ regibus;

gibus; hoc autem testamento mandans ne fratrum quidem aut liberorum meminit, ex concepto in Sancium primogenitum odio, is enim fere patrem regno exturbarat; Abulam tamen & Badajos Ioanni, Murciam quoque Iacobo etiam cum regia dignitate in extremis positus legavit, jubens indesinenter ab iis agnosci supremum Castellæ dominium. Porro Alphonsus Ferdinandusque *de la Cerda* ejus liberi in arce Xativa detinebantur, à rege Arragoniæ malis Sancii artibus proritato.

Sancius, cognomento *Strenuus*, nemine prorsus obstrepente regnum iniit, dispositione patris in contrarium abeunte; Isabella quoque ejus filia, heres paterni diadematis testamento nuncupata, si absque liberis ille moreretur; at postmodum genuit Ferdinandum, quem moriens regni fecit successorem anno 1285. Præter Ferdinandum autem, alios postmodum suscepit liberos, Alphonsum scilicet, Henricum, Petrum, Isabellam, atque Beatricem.

Ferdinandus III, adhuc infans regno adsciscitur, sed pene in ipsius regni exitium, nam exinde civiles exarserunt discordiæ, quibus vix consopitis ipsemet extinctus est anno salutis 1312, ætatis 24. Genuit ex Constantia Portugalensi Alphonsum regni sui heredem, atque Eleonoram reginam Arragoniæ.

Alphonsus X, adhuc in cunis rex inauguratus, rerum summa manibus Mariæ ejus aviæ commissa, cum jam ex ephebis excessisset, Mariam Alphonsi Lusitaniæ regis filiam sibi conjugavit, ex qua natus est Petrus, qui in ejus regna successit; habuit quoque ex Eleonora Guzmana pellice Henricum, qui & postmodum Castellæ diadema gestavit; alios præterea procreavit liberos, Fredericum scilicet, Ferdinandum, & Tello. Denique annum ætatis trigesimum octavum adeptus fatis cessit, à nativitate Christi 1350.

Petrus agnomine *Crudelis*, Alphonsi Mariæque filius ad thronum accedens, Eleonoram Guzmanam in manus Mariæ matris tradidit, quæ eam trucidari mandavit, atque cum illa multa nobilium capita morti addixit. Primo quidem Blancam Petri Borbonii filiam uxorem duxit, quam postridie abjecit præoccupatus Mariæ Padillæ pellicis suæ amoribus; unde & subditi adversus illum, ob illatam reginæ injuriam, concitati, secessionem moliri cœperunt; nihilominus illos aspernatus, Ioannam de Castro superduxit, Blanca adhuc superstite; imo & duobus Episcopis secum facientibus, ut contractum à se cum Blanca conjugium dissolverent, impetravit; demum elapsis aliquot diebus, spreta quoque Ioanna, ad Mariæ Padillæ amplexus iterum convolavit, Blancamque, quam carceri addixerat, veneno sustulit; ac paulo post Padillam pellicem fatis functam, legitimam sibi fuisse uxorem declaravit; ex qua etiam filium Alphonsum nomine, & quasdam filias susceperat. Verum patratis tot & tantis criminibus, *Henricus* Trastamara ejus frater spurius Hispanias subintravit, junctis sibi Franciæ viribus à Bertrando Guesclino deductis, rexque Castellæ & Legionis in regio *de las Huelgas* asceterio, humanæ salutis reparatæ anno 1366, inauguratus est; eumque deinceps omnia fere istorum regnorum loca regem agnovere; quam ob rem omnes ei Status ordines suæ fidelitatis juramentum præstiterunt; Petrus ergo sibi timens in Galliam confugit; Henricus autem dimissis auxiliaribus Franciæ copiis, atque reservatâ duntaxat, Guesclino imperante, mille quingentorum equitum manu, à Petro rege debellatus est, opem ferente Walliæ principe & nonnullis Comitibus, qui in regna eum restituerunt; at quum iis, qui sibi in auxilium venerant, stipendium non exsolvisset, illico ab omnibus derelictus est. Henricus itaque redintegrato adversus Crudelem prælio, devicit, eumque morte affecit anno 1369.

Henricus igitur pacatis rebus, ac profligata crudelitate ad regnum pervenit; omniaque per circuitum loca sibi subjecit, cumque hostibus evasisset terribilis, veneno, à Mahumete seniore Granatensium rege, subministrato, extinctus est anno Christi 1379, ætatis 46. Vxorem habuit Ioannam Manuelis potentissimi Hispaniarum Principis filiam, quæ Ioannem successorem ei peperit.

Ioannes I, anno ætatis vigesimo primo ad regimen accessit, atque paulo post ex Eleonora conjuge filium suscepit Henricum nomine, regnorum heredem; mox etiam Ferdinandum: defuncta autem Eleonora Beatricem Ferdinandi Lusitaniæ regis filiam duxit in matrimonium; mortuusque est anno 1390.

Henricus III, successit, æqui amantissimus, junctaque sibi Catharina Ioannis Lancastriæ Ducis filia, Ioannem procreavit diadematis successorem, Mariam quoque reginam Arragoniæ, & Catharinam. Demum cum omnem fere vitam infirma conflictatus valetudine transegisset, ex hac miserabili vita ad feliciorem migravit Toleti anno 1407, illiusque cadaver religioso Divi Francisci habitu amictum, sepulturæ mandatum est.

Ioannes II, infantulus adhuc regio diademate insignitus, matre, Ferdinandoque avunculo moderantibus; Mariam Ferdinandi Arragoniæ regis filiam in matrimonium accepit, quæ Henricum peperit, qui paternorum quidem hæres fuit regnorum, sed multis eum difficultatibus exercuit; ex eadem quoque genuit Catharinam & Eleonoram: iteratis autem nuptiis Isabellam accepit Ioannis Lusitaniæ Infantis filiam, ex qua nata est Isa-

Isabella Castellæ & Legionis postmodum regina, Ferdinandique Arragoniæ regis uxor; natus est & filius nomine Alphonsus. Funestæ Ognazinorum, & Gambognorum in Celtiberia & Guipuscoa factiones non solum dum viveret, sed etiam post ejus obitum exarserunt. Porro vita cessit anno 1454.

Henricus IV, Ioannis Secundi filius & successor, patre adhuc superstite, Blancam Ioannis Navarræ regis primogenitam uxorem duxerat; at cum ipse occulta laboraret generandi impotentia, illa tamen singulari omnino prudentia per plures annos id dissimulavit; verum Henricus prætextu sterilitatis in uxore repertæ, secessum ab ea apud Romanum Pontificem postulavit, quod & obtinuit; votis ergo potitus Ioannam Eduardi Portugalliæ regis filiam matrimonio junxit, ex qua nec liberos suscepit; ut autem impotentiam obtegeret, Bertrandum de la Cueva regio thalamo immisit, qui reginam stuprans Ioannam procreavit, regnorum ex consensu regis hæredem. At regni proceres hoc facinore proritati, in regem rebellarunt, eumque in imagine effictum regia dignitate deposuerunt, Alphonso fratre in regem assumpto; Alphonsus vero cum decessisset anno 1469, Optimates, Isabellæ Henrici sorori rerum summam, interposito etiam suæ fidelitatis jurejurando commiserunt. Porro nupsit Isabella Ferdinando regni Arragoniæ hæredi legitimo, cui Ioannes pater nuptiarum intuitu Siciliæ regis titulum subrogavit; Henricus autem fatis cessit anno 1474.

Ferdinandus V, *Catholici* cognomento postmodum exornatus, ipsaque Isabella ab omnibus pene Hispaniarum civitatibus Castellæ regni successores agniti, missis quoque eam ob rem ex unaquaque civitate Legatis; cum interim Ioanna, Henrici Quarti, imo Bertrandi de la Cueva ex stupro filia, reginæ Castellæ nomen usurparet. Accessit etiam Ferdinando regnum Arragoniæ, patre Ioanne è vivis exempto. Exinde Ferdinandus & Isabella suis nominibus hos omnes titulos adjecerunt, Castellæ nimirum, Legionis, Arragonum, Siciliæ, Toleti, Valentiæ, Galiciæ, Majoricæ, Abulæ, Sardiniæ, Cordubæ, Corsegiæ, Murciæ, Iaen, Algarbiorum, Algeziriæ, Gibraltar Reges, Barcinonæ autem Comites, Celtiberiæ, necnon & Molinæ Dominos, Atheniensium ac Neopatriæ Duces, Ruscinonis & Cerdaniæ Comites, Oristaniæ & Gocianæ Marchiones. At Ioanna, quæ reginæ titulum usurpaverat, religiosam Clarissarum vitam Conimbricæ professa est, rebus cum Lusitaniæ rege in pace compositis. Cæterum Ferdinandus, primo quidem ex Isabella filiam matri cognominem genuit, quæ postea Alphonso Lusitaniæ hæredi, Principis Ioannis primogenito enupta est; dein Ioannem Asturum Principem, ac Castellæ & Legionis hæredem; Ioannam, quæ in regna hereditario jure successit; Mariam, Manuelis Lusitaniæ regis secundam uxorem; & Catharinam, quæ primò quidem nupsit Arturo Walliæ Principi, Magnæque Britanniæ hæredi, deinde Henrico Octavo illius fratri. Ioanna autem secundogenita, Philippo Austriaco Maximiliani Romanorum regis & Mariæ Burgundiæ heredis filio promissa, ad eum in Belgicam transmissa est. Postea vero navalis exercitus, qui Ioannam ad Philippum duxerat, Margaritam quoque Philippi sororem Ioanni Principi sponsam, in Castellam abduxit; quæ ipso nuptiarum anno statim ab inito matrimonio hujus etiam lucis usuram amisit; hac demum ratione Isabella illius soror Manueli Lusitaniæ regi conjugata, Asturum Princeps proclamata est, regnorumque Castellæ, Legionis, Granatæ, & Arragoniæ locorumque adjacentium hæres asserta anno 1498. Verum maxima Princeps inter dolores partus angustiata occubuit. Philippus Archidux, Ioannaque uxor exinde in Hispanias transmigrarunt, atque Toleti anno 1501 regnorum Castellæ ac Legionis coram Ferdinando & Isabella, hæredes confirmati; tum Philippus in Flandriam reversus est anno 1504, quo etiam Isabella Ferdinandi conjux fatis functa est, Princeps omni prorsus laude celebranda, præsertim ob singularem animi magnitudinem, qua Ferdinandum maritum ad conquirendum Granatæ regnum impulit; quod anno 1492 post diuturnos belli labores comparavit; moxque Iudæos omnes, qui Christo nomen suum dare noluerunt, ex Hispaniis edicto solemni proscripsit; sicque Philippus & Ioanna Castellæ Legionisque regna possederunt, in quibus Ferdinandus usque ad eorum in illas regiones adventum, Gubernatoris munus feliciter obivit.

Philippus I, Maximiliani Imperatoris filius, exque Maria Caroli Terribilis, ultimi Burgundionum Ducis, & Supremi Belgicæ Domini filia & hærede genitus, & Ioanna conjux anno 1506 regnorum sibi hereditario jure acquisitorum possessionem adierunt, eodemque tempore res Philippum inter & Ferdinandum compositæ sunt, hoc pacto, Ferdinandum scilicet, tres Castellæ magistraturas possessurum, adjecto etiam Indiarum, & octo millionum maravedisiorum perpetuo ad vitam reditu, ab Isabella per testamentum legato, quibus positis regno Arragoniæ contentus acquiesceret; ut & ipse postmodum acquievit, ibidemque se recepit anno 1506. Postea vero Philippus una cum uxore Valisoletum adiit, ubi Statuum proceres comitia celebraturi convenerant; ubi & fidelitatis juramentum à subditis denuo susceperunt; Carolum quoque primogenitum, Castellæ, Le-

Legionis ac Granatæ hæredem asseri præceperunt, qui etiam Belgicæ Dominus, Burgundiæ Comes, atque Rex Arragoniæ, Siciliæ, Sardiniæ & Neapolis palam agnitus est. Porro Philippus hoc eodem anno defunctus est, Carolo Austriaco, quem ex Ioanna uxore susceperat, relicto successore; Ferdinando quoque, qui primus hujus nominis fuit Imperator; necnon & filiabus quatuor, Eleonora videlicet, primum Manueli Lusitaniæ regi enupta; postea autem Francisco hujus nominis Primo, Galliarum regi; Isabella Christierni Daniæ regis uxore, fidelissimaque exilii comite, quæ & apud Gandavenses diem clausit supremum anno 1525; Maria Ludovici Hungariæ ac Bohemiæ regis conjuge, quæ postmodum Belgicam summa prudentia gubernavit; & Catharina denique posthuma Ioanni III, Lusitaniæ regi matrimonio juncta.

Ioanna itaque una ex omnibus superstes, Ferdinandum in societatem regiminis advocavit, dum adolesceret Carolus septennis adhuc apud Belgas enutritus. Ferdinandus igitur Neapoli discedens venit in Hispaniam anno 1507. Porro ea tempestate, multæ apud Indos occidentales, conquisitæ regiones à Ducibus illuc à Ferdinando delegatis; præter Peñon de Velez & Oran tractus à Ximene Cardinali conquisitos. Regnum quoque Navarræ à Ioanne Albretio, Catharinaque regina sustulit, atque Castellæ diademati adjecit anno 1512. tandemque è vivis desiit anno 1516. Post ejus obitum Ioanna filia in omnes Status jure hæreditatis subintravit; at cum præ mentis imbecillitate, regimini esset inidonea, adscitus est Franciscus Ximenes Cardinalis, qui rebus prædoctam manum admoveret, donec Carolus Austriacus adesset regiæ successor Majestatis. Quamvis autem Ioanna regium diadema capiti suo imposuisset, Carolus tamen ejus filius, illa etiamnum superstite regis titulum usurpavit, reluctante Hispaniarum consuetudine; cum autem esset matris observantissimus, id non fecisset, nisi perspecta matris imbecillitate, ob quam à Ferdinando apud Castrum Tordesilas relegata, ibidem senio confecta vitam finiit anno 1555.

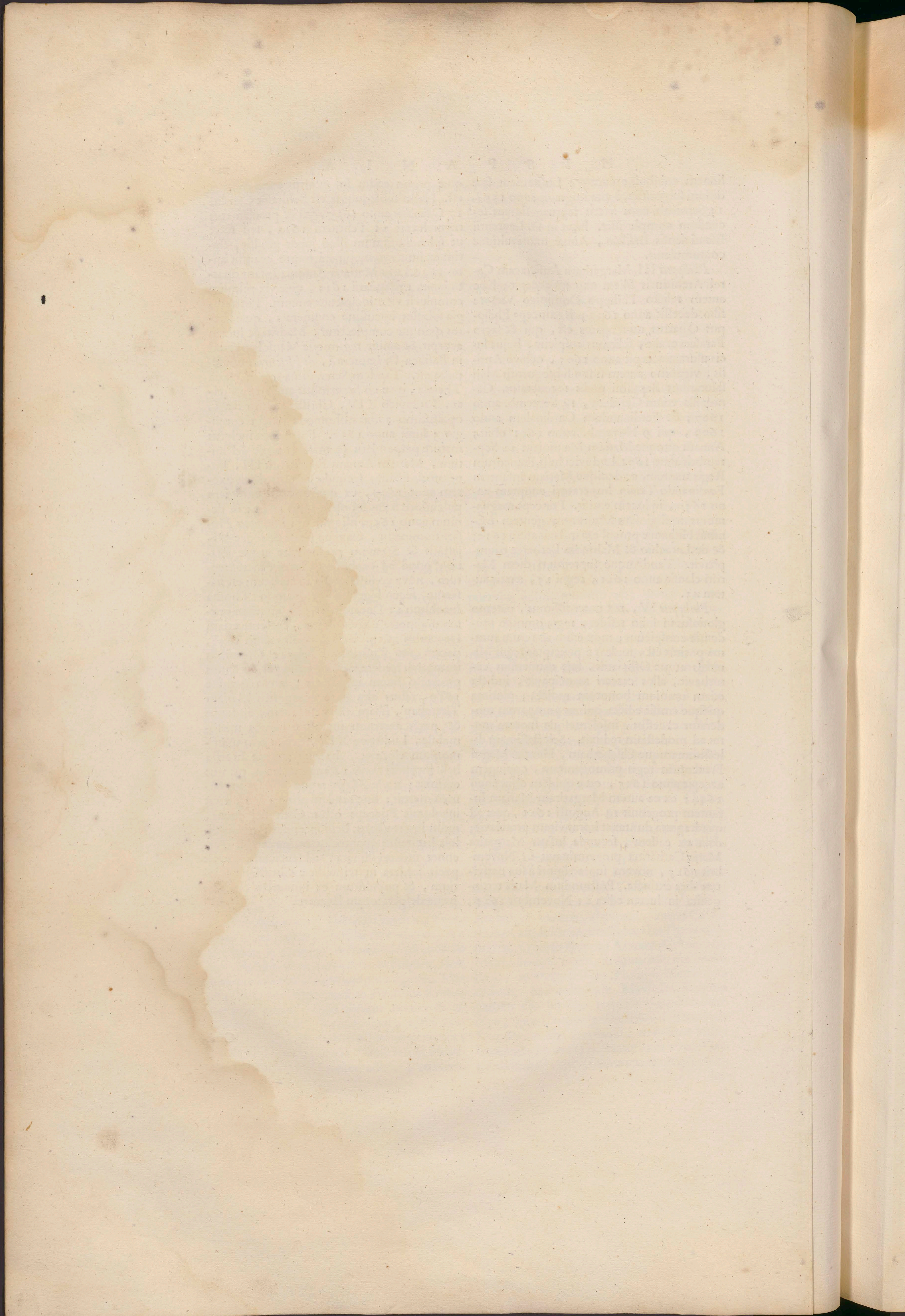
Carolus hujus nominis Quintus, qui & postmodum Imperator, Gandavi natus 24 Febr. anno 1500, matre adhuc in vivis agente, rex Castellæ & Granatæ inauguratus est mox ut Ferdinandus obiit, quamvis in Belgica, quæ suæ ditionis erat, tum temporis ageret, Maximilianoque Imperatore, ac Pontifice Romano suadentibus, regis quoque nomen & titulum assumpsit, suaque vexilla apud Matritenses erigi, & palam ostentari præcepit; cumque postea Comitiis Vallisoleti in Hispania celebratis ipse præsens adesset, maximo omnium plausu, Castellæ, Toleti & Granatæ regionumque circumadjacentium rex proclamatus est anno 1518, tum etiam rex Arragoniæ, Navarræ, Neapolis, & Siciliæ assertus. Francofurti postmodum electus Imperator 28 Iunii, anno 1519; dein Aquisgrani coronatus 23 Octob. 1520; tandem Imperii diadema de manu Romani Pontificis accepit; novam in America Hispaniam suæ ditioni adjecit, faciente Fernando Cortezio, easque regiones subigente, anno 1520 & subsequentibus, ut & fecerat Franciscus Pizarrus Peruvii conquæstor anno 1513. Muleassen Tuneti regem ab Hairadino Barbarossa exturbatum, regno restituit; Protestantes quoque in partibus Germaniæ domuit; tandem consummata in præclaris imperii muneribus omni gloria, ipse & imperio & toto terrarum orbe major, cælestem vitam delegit, ab imperio secedens ad D. Iusti monasterium, octo à Placentia milliaribus; onus autem imperii in Electorum arbitrio remisit, fratremque suffecit; ac denique Philippum filium statuit regnorum ac statuum successorem. In eodem religioso secessu vitam duntaxat Deo vacans, piissime clausit, 21 Septemb. anno 1558. Ex Isabella conjuge, Emanuelis Lusitaniæ regis filia, Ferdinandum suscepit, qui puerulus adhuc mortuus est; deinde Philippum II, successorem; Mariam Maximiliani II, Imperatoris uxorem; Ioannam Ioanni IV Portugaliæ regi enuptam. Habuit insuper ex anonyma quadam Ioannem Austriacum, strenuum illum Christiani exercitus in prælio apud Naupactum commisso Ducem, qui & Namurci mortuus est anno 1578; & Mariam Austriacam primum Alexandro Medicæo Florentiæ Principi, postea vero Octavio Farnesio, Parmæ Duci enuptam.

Philippus II, 21 Maji anno 1527 natus, primo quidem Mariam Portugalensem Ioannis Tertii regis filiam in uxorem duxit, ex qua Carolum principem suscepit filium, anno ætatis vigesimo secundo extinctum; Maria vero uxore fatis functa, cum Maria Angliæ regina matrimonium iniit, quæ improles mortua est anno 1558. Tertia vero illius uxor fuit Elisabeth, Henrici II, Franciæ regis filia, quæ Isabellam Claram Eugeniam, Belgicæ Principem, Albertique Austriaci Archiducis uxorem, ei peperit; atque Catharinam Caroli Emanuelis Sabaudiæ Ducis conjugem. Quarto demum Annam Austriacam, Maximiliani II filiam, matrimonio sibi copulavit, matrem scilicet Philippi Tertii successoris, & Ferdinandi. Maximam Belgicæ partem suo subduci imperio vidit hic Princeps, quæ Corpus politicum, formamque Reipublicæ sibi constituit, majusque indies incrementum accepit. Maurorum etiam Granatensium & Andaluzinorum exortam rebellio-

lionem cohibuit; cumque Lusitaniam suæ ditioni subjecisset, è vita migravit anno 1598, 13 Septemb. cum ætatis septuagesimum secundum complevisset. Iacet in D. Laurentii Escurialensis Basilica, Annæ uxori ultimæ contumulatus.

Philippus III, Margaritam Austriacam Caroli Archiducis filiam uxorem accepit; hæc autem relicto Philippo Dominico Victore filio decessit anno 1611; is exinceps Philippus Quartus nuncupatus est, qui & sacro Parasceves die, felicibus auspiciis, hujus lucis usuram accepit anno 1605, octavo Aprilis, vigesimo autem nono subsequentis Maji salutaribus Baptismi undis regeneratus. Genuit illa etiam Carolum, 14 Septemb. anno 1607, & Ferdinandum Cardinalem anno 1609, qui 9 Novemb. anno 1641 obiit; Annam quoque Mariam Mauriciam 22 Septembris anno 1601, Ludovici Iusti, Francorum Regis uxorem, ac denique Mariam Infantem Ferdinando Tertio Imperatori enuptam anno 1630, in lucem emisit. Princeps magnanimus irreligiosam Maurorum gentem è finibus Hispaniæ procul amandavit anno 1610; & de Larachio & Mahmora Barbariæ triumphavit. Tandemque supremum diem Matriti clausit anno 1621, regni 23, ætatis autem 43.

Philippus IV, rex potentissimus, paterno gloriosus in solio residet, regia omnino prudentia conspicuus; mox enim ac rerum summa potitus est, multos è præcipuis regni Ministris atque Officiariis, suis muneribus exturbavit, alios carceri mancipavit, indicta etiam omnium bonorum mulcta; plurima quoque emisit edicta, quibus pomparum moderatur excessus, insolentesque suorum mores ad modestiam reduxit. Selectissimam dilectissimamque Elisabetham, Henrici Magni Francorum regis primogenitam, conjugem accepit anno 1615, quæ quidem obiit anno 1644; ex ea autem Margaritam Mariam Infantem progenuit 14 Augusti 1621, quæ ad quadraginta duntaxat horas vitam protelavit; dein ex eadem, secunda Infans Margarita Maria Catharina progerminavit 25 Novembris 1623, novem supra viginti à sua nativitate dies extincta. Postmodum Maria tertiogenita in lucem edita 21 Novembris 1625, quæ primo etiam sui exortus anno mortua est. Hanc subsequutus est Balthasar Carolus 17 Octobris anno 1629, qui & proclamatus regni hæres 21 Februarii 1632, sed mox ut splendidissimum illud jubar affulsit, statim ex humanis inopinata morte evanuit anno 1646. Dein Mariana Antonia Infans quartogenita 17 Ianuarii 1635, quæ vix primum complevit vitæ incipientis annum. Porro regia soboles hucusque enumerata, quæ liberos quinque complectitur, Madriti & lucem accepit, & amisit, regumque Mausolæo quod in Basilica D. Laurentii, *de l'Escurial* consepulta est. Tandem Serenissima Infans Maria Theresa, quæ 20 Septembris anno 1638 nata, Ludovico XIV, Christianissimo Regi, optatissimo auspicatissimoque juncta conjugio 3 Iunii anno 1660. Porro Rex inclytus mature perpendens se mascula prole destitutum, Mariam Annam Ferdinandi III, Imperatoris filiam, secundis nuptiis duxit uxorem anno 1649, ex qua suscepit egregiam pulchrioris sexus sobolem anno 1651; & demum anno 1657, filium, qui *Philippus Prosper* nominatur, maxima plane & regiæ Majestatis & Statuum prosperitate atque solatio; quod ad exuberantis lætitiæ incrementum, nova cœlitus gratia cumulatum est nascente secundogenito Ferdinando Thoma Ioachimo 21 Decemb. 1658; attamen præmatura morte è vivis erepto, currente etiam Decembri 1659. Rex præcelsus anno 1648, pacem cum illustrissimis Belgicæ Ordinibus immortali fœdere sociavit, bello per 80 annos producto finem imponens; anno quoque 1659, rebus alta pace compositis Mariam Theresam, filiam sibi carissimam, amicitiæ & pacis æternum inviolatæ pignus inæstimabile, Ludovico XIV Adeodato in matrimonium elocavit, hacque ratione funesta belli incendia, quæ 24 annis arserant, penitus extinxit; unde *Magni* atque *Pacifici* cognomen meruit; hoc tandem anno 1661, vivit incolumis Princeps orbis Catholici decus, nullis interturbatus belli incendiis, ni scintillula Lusitaniæ quantocius extinguenda. Perennet utinam illi vita, ad sancienda æternæ pacis fœdera in reipublicæ Christianæ solatium, & populorum ex innumeris cladibus pæne desperatorum levamen.

CASTELLA REGNVM.

Regni nomen & origo.

PElagius Rex Legione à Mauris recuperata Castellum propugnaculi instar contra eorum irruptiones excitavit, cui Gubernatores præposuit, qui deinceps Castellæ Comites audierunt, Regem Legionis superiorem Dominumque agnoscentes. Sed cum Ordonius II Asturiarum & Legionis Rex Comites perfide evocatos jugulasset, Castellani atrocitate rei moti sese jugo Regum Legionensium exemerunt, Iudicesque sibi binos elegerunt, Nunium Rasuram, & Lainum Calvum, illum administrandæ justitiæ, hunc bellis gerendis præponentes: Quorum successores Comitum Castellæ nomen & autoritatem usurparunt. At Sancius cognomine Magnus, pulsis Corduba, Toleto, Navarra, Aragonia, Castella, Legioneque Mauris, filiaque Sancii Castellæ Comitis in uxorem ducta, Regis Castellæ nomine primus usus est, quem Ferdinando Filio, isque posteris reliquit. A prædicto Pelagii Castello regni nomen & origo. Quod totius Hispaniæ capacissimum in duas partes distribui solet, Veterem scilicet & Novam, ambas montes totam fere Hispaniæ longitudinem incedentes separant. Incolæ fortes, hospitales, veraces, bellatores, litteris studiisque dediti, Regique suo fidelissimi audiunt; ipsæ fœminæ laboris admodum patientes & robustæ feruntur, quæ in quibusdam Castellæ locis agriculturam naviter exerceant, aliosque potius virorum labores subeant; Viginti novem complectitur Civitates, & in iis, duas Archiepiscopatus, quatuordecim Episcopatus honore conspicuas; oppida, pagosque sat magno numero & Ordines militares duos.

Divisio. *Incolæ.*

CASTELLA VETVS.

Termini.

VEtus *Castella*, Durio fluvio mediam regionem interlabente irrigatur, eam circumdant ad Boream Asturia & Biscaya, ad occasum Portugallia, ad Meridiem Castella Nova, montibus qui fere per longitudinem Hispaniæ incedunt intercurrentibus, ad Ortum Aragonia & Navarra. Aëre tam salubri non fruitur ac Nova, verum aquis est irrigua, frumenti optimi, utpote è solo ficciore provenientis est fertilissima, & innumeros pecorum greges & boum alit armenta; oleas paucis in locis habet. Ea vero Veteris Castellæ pars, quam Terram de Campos vocant, merito inter fertilissimas & optimas Hispaniæ totius numeranda est; cætera omnia montosa & steriliora. Incolæ grato vultu, ingenui, ingeniosi, laborum patientes dicuntur. Dividitur in septem districtus seu Merindadas, ut vulgo vocant. Viginti à Civitate Burgos leucis è rupe fons defluit, qui duobus lacubus aquas suas miscet, quibus fluxum sanguinis patientes cum se lavant, illico sanantur. Arlanciæ in templo S. Petri ossa Ferdinandi Gonçali Castellæ Comitis sunt condita, ea ingenti fragore percrepare ferunt, quoties Hispani celebrem aliquam victoriam de inimicis relaturi sunt: imo & cum res prospere contra infideles à Christianis gerenda est: quod observatum maxime cum Huniades anno 1456 grandi clade Turcas affecit; & cùm Granata expugnata est.

Soli & Cœli qualitas. *Admiranda*

Civitates. Burgos.

Metropolis Veteris Castellæ est *Burgos*, magnis concinnisque ædificiis ornata, ut etiam cum Toleto de dignitate certet. Incolæ mercaturæ student. Templa & cœnobia habet frequentia. Episcopali insuper gaudet sede ab anno 1097. Archiepiscopali ab anno 1571. Præsulis reditus sunt 40000 ducati annui. Castellum habet à natura magis, quam ab arte munitum, monti impositum, unde civitati & circumjacentibus collibus ad septentrionem sitis dominatur. Multa insuper ædificia splendida, inter quæ excellit splendore & amplitudine palatium Comitis stabuli. Aër territorii terræmotibus obnoxius non admodum sanitati conducit, hyeme intense frigidus, sed per æstatem omnia amœnissima & fertilissima.

Civitates.

Præter hanc sunt in Castella Veteri, Valladolid, Segovia, Avila, Osma, Siguenza, (licet ab aliis Novæ attribuatur.)

Valladolid.

Valladolid nobilissima Hispaniæ civitas, Regum Philippi II & IV, natalibus illustris, ad ripam Piserguæ fluminis, ædificiis tam sacris quam profanis, publicis ac privatis ornatissima: omnium scientiarum nobilissimo Lyceo honestatur; aëre fruitur saluberrimo, nisi interdum obscuris Piserguæ amnis nebulis fœdaretur. Reges illam, tanquam placidissimum domicilium quandoque frequentant; habentque hic plurimi Hispaniæ Principes ædes proprias; in Ecclesiam Cathedralem erecta an-

Vtrivsqve
Castiliæ
nova descriptio.
Notarum explicatio
Archiepiscopatus
Episcopatus
Academiæ
Veteres Vrbium et Pro-
montoriorum appellatio-
nes majusculis designa-
vimus hac forma:
COMPLVTVM,
etc. Recentes vero hac:
Alcala de henares
Milliaria Hispanica communia.
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens.
Biscaiæ pars
Navarra
Aragonia
Galiciæ Pars
Portugaliæ Pars
Valentia
Mvrcia
Andaluziæ pars
Maris Mediterranei pars
Castilia Vetvs
Castilia Nova
Extrema dura
Mancha
Vera de Placentia
Legio

anno 1595, cujus reditus annui 15000 ducati.

Segovia. Segovia urbs editiori loco sita, turribus undique & propugnaculis munita, lanificio præcipue clara, quippe quæ per totum Orbem lanas suas omnibus præferendas merito, distrahit; nec nobilior tota Hispania pannus, quam hic texitur, unde incolis magnæ opes; charta hîc quoque conficitur optima. Atrium hîc conspicitur, in quo omnium pene Hispaniæ regum effigies conspiciuntur. Præcipuum vero urbis ornamentum aquæductus mirandi operis. Hic nostra memoria Germanorum ope & aquarum, inventa ratio cudendæ monetæ, non malleis colliso, sed fuso ac liquato, demumque impresso, ductili ære, auro, argentoque. Solum fœcundum. Episcopatus splendidus & opimus, cujus reditus annui 24000 ducati.

Avila. Avila civitas in media planitie sita, montibus cingitur, vini præstantioris fructuumque feracibus: Segoviæ in lanæ præstantia, & pannorum textura æmula. Secatur à flumine Adaja: Episcopali fulget Cathedra, cujus reditus annui 15000 ducati. Academiam quoque habet non minimi nominis.

Osma. Osma ad Durium fluvium sita civitas, trecentarum tantum casarum: Academiam habet cujusvis precii. Episcopatus est splendidus, cujus reditus annui 26000 ducati.

Siguenza. Siguenza urbs sita in clivo, muris egregie vallata, & adjuncta arce. collis pedem flumen Henares alluit. Episcopali dignitate ornata est, Episcopo 40000 ducatos quotannis elargiens. Septingentas numerat casas, & Academiam habet. Aër tempore hyemis frigidior, sed territorium lignis probe provisum.

Calahorra. Calaguris, Quintiliani Patria celebratissima, in clivo sita civitas territorium habet undequaque admodum fœcundum: Episcopum habet qui ex ea 18000 ducatos annuos percipit; aliqui eam ad Navarræ regnum pertinere existimant.

S. Domingo. *S. Domingo de la Calçada*, olim urbs Episcopalis ad fluvium *Laglera*, in amœna & fertili planitie sita civitas.

Soria. *Soria* olim *Numantia*, quam alii paulo hinc disjunctam collocant summum, (ut inquit Florus) Hispaniæ decus; quippe quæ sine muro & turribus, modice edito in tumulo situata ad flumen Duriam, quadraginta millium exercitum per annos XIV sola sustinuit.

Oppida. Præter has Civitates sunt in Castella Veteri oppida complura, utpote *Lerma*, nunc famosi Ducatus caput: *Verlanga*, Marchionatus titulo possidetur à Comestabili Castiliæ. *Almaçan*, Patria Sancii Petri Regis filii, ad ripas Durii situ paullo eminentiori & admodum amœno conspicitur, omnium rerum pæne ferax; ob Caput divi Stephani Protomartyris, quod ibi magna cum veneratione asservatur, celebratum, & Marchionatus titulo clarum, quem Philippus II. Francisco Hurtado de Mendoça concessit. *Monteagudo*, ad limites Arragoniæ & radices Cauni montis, ab iisdem Marchionibus de Almaçan Comitatus titulo possidetur. *S. Estevan de G'ormaz*, Comitatus, quem Ioannes II. Castellæ Rex Alvaro de Luna intimo suo, inconstantis fortunæ ludibrio, olim concessit, nunc eodem titulo à Ducibus *de Escalona* possidetur. *Ledesma* 6 leucis Salamanticâ dissita, ob balnea sua salutifera & calida celebratur. Incolæ hic corpora Pastorum Iacobi, Isacii & Iosephi Nazaretanorum, qui Christum Dominum nostrum recens natum adorarunt, quiescere referunt; Comitatus titulo possidetur à Ducibus *de Alburquerque*. *Madrigal* quatuor leucis à Medina Campi est, in planitie frumenti, at vini præcipue laudatissimi fertilissima; celebratur ob natales Alfonsi de Madrigal dicti Tostado, Episcopi Avilensis, cui scripta sua doctissima per totum Orbem famam conciliarunt; & Ioannis de Pineda ordinis S. Francisci, viri ob opus de Monarchia Ecclesiastica celebrati. *Cuellar*, decem à Segovia leucis, in loco edito, inter frequentes pinus sese ostentat, tempore Romanorum opulenta Civitas, nomine *Colenda*, quam Titus Didius Consul post novem mensium obsidionem vi occupavit, & in vindictam fortissimæ defensionis incolas sub hasta vendidit. Caput est Marchionatus à Philippo II erecti, cujus titulo primogeniti Ducum *de Alburquerque* gaudent. *Pedraça de la Sierra*, Trajani Imperatoris Patria, in loco difficili ad fluvii Duraton ripas sita est, fortalitio munitissimo instructa, in quo Franciscus Galliæ Delphinus, & Henricus frater ejus, Francisci Primi Francorum Regis filii, captivi sub custodia Petri Ferdinandi *de Velasco* Castellæ Comestabilis, & Iohannis *de Tobar* Marchionis de Verlanga fratrum, per quatuor annos continuos asservati sunt. *Villa Franca* ad fluvium Corneja, ob pannos egregios, & cerasorum copiam celebrata. *San Felices de los Gallegos*, ad confinia Portugalliæ & fluvium Agueda situm est: incolæ vasa è terra conficiunt totius Hispaniæ optima. *Hontiveros* inter Arebalo, Avilam, Medinam Campi, & Salamanticam situm, in amœna & fertili planitie, rivulis irrigua, frumenti, vini, fructuum & croci sat fertili. *Santa Maria la Real de Nieva*, quinque leucis Segovia abest, in rupe sita, celebratur ob Sanctuarium Divæ Virginis, & Cœnobium illustre Patrum Dominicanorum, ejusdemque ordinis scholas. *Coca*, secundum aliquos Theodosii Magni Imperatoris patria, Romanorum tempore civitas magni nominis, à Lucio Licinio Lucullo cum clade 20060 civium excisa, nunc urbecula tantum, castro munitissimo, detentioni illustrium personarum destinato conspicua: ager omnium rerum, præcipue

pue vini ferax, montes vicini sylvis obsiti, quæ in usum cædi solent. *Martin Muños. Miranda del Castañal*, in loco edito, monti, *Peña de Francia* dicto, vicina est; lini, vini, & castanearum, unde ei cognomen, admodum ferax: Comitatus caput est, ad Duces *de Peñaranda* pertinens. *Fuente-Guinaldo* quatuor ab urbe Ciudad Rodrigo situm est leucis. *Ribas* prope Tormes fluvium est; innumeri hic pascuntur pecorum greges. Duabus ab Arandâ Durii leucis distat *Cruña*, arce inclyta, Comitatus titulo ab illustri familia *Suarez de Mendoça* possessa. *Pampliega* ad fluvium Alarçon; *Amaya* ad radices altissimæ rupis sita, olim Roderici I. Castellæ Comitis sedes & aula; unde hoc vulgare emanavit proverbium: *Harto era Castilla pequeña rincon, quando Amaya era Cabeça, y Ytero el mojon*; significans, tum temporis Castellam arctis sat limitibus inclusam fuisse, cum Amaya ejus Caput, & Ytero esset terminus; nunc haud magni nominis est oppidulum. *Castro-Geritz*, nobilissimæ familiæ de Castro domus originaria, septem à Civitate Burgensi leucis, in loco edito & fertili sita, arcem habet admodum munitam: Comitatus est à Regibus Catholicis Ferdinando & Isabella D. Alvaro *de Mendoça* concessus. *Vivar* duabus ab eadem Civitate leucis, natalibus invictissimi & celeberrimi Herois Cidi *Ruy-Dias* natalibus illustre; paucos admodum habet inhabitatores. *Tobar* familiæ illustris & cognominis locus originarius, ejusdemque patrimonium, in districtu seu Merindada Castri Gerits situm. Visuntur quoque in Castella Veteri, *Santo Domingo de Silos*, *Espinosa de los Monteros*, inter montes Burgenses in valle amœnissima, fructuumque florumque mire fertili, ad fluvium *Trueva*, sita: incolæ ob traditionem mortemque veneno Sancio Garciæ Castellæ Comiti à Matre Sancia machinatam, & à viro nobili hujus municipii detectam, privilegio & prærogativa personam Regiam de nocte custodiendi, donati sunt; donec in eorum locum Custodia, quam *de la Cuchilla* vocant, instituta est, in quam sæpenumero assumuntur: Custodiæ vero Reginæ, Principumque semper fere adhiberi solent. *Aguilar del Campo*, quatuordecim à Civitate Burgensi leucis, quinque ab Iberi fonte, totidem à Piserguæ origine in planitie spatiosa situm, castro illustre, Personarum regiis natalibus illustrium olim dominium, postea à Regibus Catholicis cum Marchionatus titulo Garciæ *Ferdinandus Manrique* in remunerationem servitiorum concessum. *Lara* ab eadem Civitate quatuor leucis ad fluvium Arlança, cum arce sat munita in colle sita, frumenti, pecoris, & ferarum ferax est, variorum dominorum fuit peculium, nunc vero Coronæ incorporata. In vicinia Laræ situm est *Salas* similiter colli impositum, & *Contreras* in loco plano. Prope Valliadolitum visitur *Vbamba* in loco plano, frumenti, vinique feraci; ab eadem Civitate duodecim leucarum itinere sita est *Roa*, in campo spatioso, quem Riaza & Durius fluvii aquis suis beant, Palatio & fortalitio dominorum suorum Comitum de Siruela spectabilis, jurisdictionem in sexdecim extendit pagos. non longe à *Coca* est *Iscar* parvi nominis municipium. *Valdenebro* cum arce munita. *Guerta del Rey* pinuum altrix prope S. Stephani de Gormaz. *Atiença* prope Siguençam in loco edito, cum castro cernitur, frumenti, pecoris, salisque dives. *Tardajos* in territorio Burgensi. *Cerezo* prope S. Dominici de la Calçada ad fluvium *Tiron*. *Grañon* in eodem tractu. Vallis de *Porras* dicta in montibus Burgensibus una Merindadarum Castellæ Veteris est, frumenti, pecoris, & fructuum ferax, familiæ de Porras domus originaria, & dominium privilegiis non contemnendis à Castellæ Regibus & Biscayæ Dominis concessis illustre. *Aranda de Duero* vastum municipium, ad Durium situm in territorio sat fertili. *Pegna-fiel*, id est rupes fidelis, cum castello in vertice montis sat munito, & bellissimo ad radices palatio Ducum Ossunæ, Marchionatus titulo, ab eorum primogenitis possidetur. Vicina regio fertilissima, sed præcipue ob caseos totius Hispaniæ optimos decantata. *Agreda* ad limites Arragoniæ & Navarræ, & radices Cauni montis, ob aquas præstantissimas, pascua totius Hispaniæ meliora, & pannorum texturam celebratur. *Olmedo*, in planitie amœnissima & fertilissima jacet, olim tanti nominis oppidum, ut de eo vulgari proverbio diceretur: *Quien de Castilla señor pretende ser, à Olmedo, y Arevalo primero de sa parte ha detener. Arebalo* incolarum natalibus illustrium Nobilis cognomen meruit, ad ripas fluviorum Adaja & Arebalillo sita, ab iis ut insula circumdatur, situ vere amœnissimo. *Sepulveda*, loco à natura munito, quippe in sublimi condita, & asperis rupibus & flumine Duraton cincta. Pars Castellæ appellatur *Terra de Campos*, in qua sunt Medina, Aguilar, Carnon, Palenza, aliaque. Ad Oceanum habet Santander & Laredum, magna & opulenta oppida, cum suis portubus satis commodis, & sinu totius hujus plagæ piscosissimo. Fuere & *Graccuris*, & *Turiaso*, & *Clunia*, quarum hodie vix rudera exstant.

CASTELLA NOVA.

C*Astellam Novam* à Veteri, ut ante monui, dividunt perpetui montes, qui à finibus Navarræ orti totam Hispaniam ad

Limites. ad mare usque mediterraneum pervagantur; ab Occidente habet Portugalliam, à Meridie Extremaduram & Andaluziam, Granatam & Murciam; ab Oriente, Valentiæ & Aragoniæ regna. *Soli Qualitas.* Bonitate cœli atque soli Veteri longe est præstantior, frumenti, vini, olei, croci, mellisque abundans. Pecora, bovesque alit magna copia, præsertim iis in locis, in quibus pascua sunt, circa Calatravam, Alcaçer, & Montiel. *Fluvii.* Fluviis rigatur sequentibus, Tago, Guadiana, Henares, Tajuna, Xarama, Guadarama, & Xucar; quibus omnibus Tagus aquæ bonitate palmam præripit, quamvis Tajunæ latices digestioni prodesse æstimentur. Ager Toletanus aquis fere destituitur, sed qua Tagus fluit, omnia læta & fertilia. *Divisio.* Dividitur in tres partes, Sierram, Algarriam, & Manciam. Sierræ caput est Cuença. Algarria à Tago dividitur, frumenti, olei, vini, canabis, croci, mellis, fructuum dives. Marchionatum habet Mondegiar, & Ducatus Pastranæ & Infantadus, & multa ampla & splendida municipia. Mancia à Tago rigatur, caput ejus est *Ciudad Real*, Marchionatum insuper habet Viglienæ, & Castellæ Prioratum, & plura alia municipia. *Civitates. Toledo.* Metropolis est Toletum, imperialis civitatis cognomine honorata urbs, in totius pene Hispaniæ umbilico sita, loco aspero & clivoso, majorique ex parte amne Tago ambitur, à reliqua vero parte muris validissimis, & centum quinquaginta propugnaculis egregie munita est. Cœli solique laudabili felicitate fruitur, lanificii sericique commercio opulenta. Aquæductus hic mirandi operis. Augustissimo & splendidissimo templo nobilitatur, necnon Academia literarum & sapientiæ officina. Archiepiscopus Toletanus totius Hispaniæ Primas est: secundus à Rege maximusque Regni Cancellarius, reditus habet supra modum opulentos, utpote qui 250000 ducatorum, summam quotannis excedunt. Agri solum leve & arenosum. Raræ hîc pluviæ, rari quoque fontes atque rivuli. qua Tagus fluit, vallis admodum læta & fertilis, licet angustior.

Madritum. Primaria civitas est Madritum, oppidum totius Toletanæ Diœceseos felicissimum, situm in editiori clivo, & Septentrioni majori ex parte exposito, cujus radices alluit modicus amnis, vulgo Mançanares dictus, qui saxeo ponte transitur; situs amœnitate, aëris salubritate, soli fœcunditate inter primas numerandum. Regis Hispaniæ secessu & aula illustre, populo & nobilitate refertum, omnium rerum abundans, sedes Consiliorum regni, adeoque totius Hispaniæ primarium. Pyritæ lapidis toto territorio largus proventus.

Sexto hinc lapide abest Escuriacum, ubi magnificentissimum illud Sancti Laurentii monasterium visitur, *Escurial* vulgo; Philippi Secundi Hispaniarum regis opus, quod veterum profecto miraculis septem annumerari potest, cujus delineationem & descriptionem particulariorem infra subjiciemus.

Guadalaxara. *Guadalaxara*, voce Arabica lapideum fluvium significante, civitas est ad fluvium Henares, situ aliquantulum elevato & inæquali, caput Algarriæ regionis, territorium vicinum frumenti, vini, & olei, canabis, linique fertile, celebratur potissimuum ob butyri genus è lacte caprino confectum, *Mantequillas* Hispani vocant, & quercuum in vicinis montibus copiam, è quibus carbones in usum vicinarum regionum conficiunt. Civitatis Guadalaxara titulum ab Henrico IV, anno 1460 confecuta est.

Alcaraz. *Alcaraz*, cum arce in monte sat elevato, quatuor Guadarmenæ fluvii fonte leucis sita Civitas, territorium habet omnium rerum abundans, ob equuleos generosos, & Cordabensibus haud cedentes famosum.

Ciudad Real. *Ciudad Real* in concava planitie sita, aquarum Guadianæ, unica tantum leuca distantis inundationibus obnoxia est, quas magno cum incolarum damno anno 1508 fuit experta; cæterum sat frequentata, panis, vini generosi, pecoris, mellis & ferinæ carnis abundans.

Alcala de Henares. *Alcala de Henares*, olim Complutum, urbs est in planitie sita, figurâ ovali, concinnis ædificiis, agro frumenti, vini quod muscatellum vocant, & melonum præcipue feracissimo: plateam habet, insignem in longitudinem porrectam, porticibus utrinque ornatam, sub quibus frequentes ditesque mercatorum tabernæ. Academia denique hic nobilis habetur, qua nobilitatum est Complutum à Francisco Ximenio Cardinali, Archiepiscopo Toletano. Non procul ab urbe fluit fons celeberrimus, *de Corpa* dictus, authoritate regia clausus, cujus aquæ saluberrimæ & optimi saporis, Madritum in usum Regiæ Majestatis transportari solent.

Medina Cœli. *Medina Cœli*, non longe à fonte Xalon fluvii, olim ampla civitas, & nunc Ducatus amplissimi ad familiam de la Cerda spectantis caput, ad quem octoaginta circiter pagi pertinent. *Arangivez* locus delitiosus, à Tago & Xarama fluvio rigatur. *Oppida.* Oppida Castellæ Novæ sunt sequentia.

Molina, à confiniis Aragonensibus tribus leucis dissita, ob lanas pretiosissimas, læta pascua, & pecorum greges decantata, olim à personis regii sanguinis titulo dominii possessa, nunc Coronæ unita, à qua decernente Philippo IV alienari nequit. *Puente del Arçobisbo* ad ripas Tagi fluvii officinis vitriariis, quæ 40000 ducatos elargiuntur, nobilis. *Escalona* octo leucis Toleto disjungitur, in loco editiori sita, ad ripas fluvioli *Alberche*, arce capacissima, & sumtuosissima, Roderici Regis opere spectabilis, fontibus irrigua, vini, olei,

olei, pecoris, & fructuum abundans, maximis privilegiis dotata, & Ducatus titulo ab Henrico Quarto in gratiam Domini Ioannis Ferdinandi *Pacheco*, Marchionis de Villena, ordinis S. Iacobi Magistri, ornata. *Maqueda* duabus ab Escalona est leucis, undique vineis, oleisque cincta, castro palatioque pulcherrimo conspicua, Ducatus titulo, possidetur à gente nobilissima *de Nagera*. *Nombela* in planitie omnium rerum, præcipue serici, fertilissima, aëris bonitate & præstanti sita. *Cadahalso* tribus ab Escalona leucis, oppidulum amœnissimum, hortis, fontibus, sylvis venatui opportunis undique cinctum, Palatio seu Prætorio Marchionum de Villena superbum: olim Alvari de Luna, Castellæ Comestabilis patrimonium; quem nunquam oppidum hoc intrasse ferunt, postquam Astrologus quidam, eum in Cadahalso moriturum fore, prædixisset. non præsentiebat Alvarus sese in loco suppliciis destinato, quem *Cadahalso* vocant, violentam passurum mortem. *Tepes* duabus ab Ocaña leucis, vini laudatissimi & olei optimi ferax. *Ocaña* Madrito novem leucis sejungitur, vini, oleique fertilis; hic vasa terrea candidissima confici solent. *Orgaz*, novem Toleto leucis dissita, Comitatus titulo nobilis, quem Carolus V Imperator Alvaro *Peres de Gusman* in servitiorum remunerationem concessit. *Anover*, *Almorox*, *Tembreque*, *Romeral*, *la Guardia*, oppidula sunt agri Toletani. *Almagro* primaria tractus, qui dicitur *Campo de Calatrava*, in planitie admodum ubere, fonte salutifero *Nava* inclarescit, qui petras consumit maloque colico medetur; sedes olim erat Magistrorum ordinis de Calatrava, qui eam privilegiis, ædificiis, palatiisque honestarunt. Conventus ordinis Calatravæ, ejusdem religionis & militiæ caput, situs est ubi Mariani assurgunt montes in loco vini, frumenti, pecoris & ferinæ carnis sat fertili. *Las Naves del Marques*, ad montem Escuriaco tribus leucis distantem jacens, pannorum distractione nobile municipium, Marchionatus titulo ornatum à Carolo V Imperatore, quem in Petrum de Avila tertium Comitum de Risco contulit. *Villa Castin*, *Toros de Guisando*, locus in quo Cæsar Gneum & Sextum Pompejos maxima affecit clade; *Mançanares* ad radices montis octo leucis Madrito, non longe à portu *Fonfria* situm, pecoris & ferarum altrix, Comitatus titulo possidetur à nobilissima gente *del Infantado*, & Regionis *Real de Mançanares* dicti est caput. *Colmenar* colli impositum ad fluvium Mançanares, montibus undique cingitur: ad eosdem pertinet Dominos, secunda regionis Real de Mançanares. *Guadarrama*, tertia ejusdem regionis, ad introitum portus seu transitus sui nominis montium Toletanorum, pecorum greges & feras magna nutrit copia. *Galapagar* quarta dictæ regionis, duabus ab Escuriaco leucis, Caroli Laurentii Principis R. Philippi II. filii natalibus illustre. *Guadalix* quinta ejusdem regionis; hinc leuca unica tantum distat *Porquerizas* sexta Regionis Regiæ. *Brihegua* quatuor à Guadalaxara leucis ad ripas fluvii Tajuña sita, olim Regum Maurorum ob sylvam vicinam delitiæ, lanarum & pannorum distractione nobilis, castrum habet admodum munitum. Non longe à Tago fluvio in vicinio Pastranæ conspicitur *Zurita*, vini suavissimi, olei, & croci ferax, Equitum ordinis de Calatrava patrimonium. *Veles* municipium & Caput ordinis Sancti Iacobi in Castilia, in regione de *Huete* dicta, situm ad radices collis in loco satis fertili. *Navalcarnero*; *Illescas* medio Toletum & Madritum inter itinere, in amœna & ubere planitie situm. *Mejorada* in loco eminenti ad ripas fluvioli Xarama, etiamque tritici ac vini fœcundo visitur. *Batres*. *Ita* quinque à *Gadalajara* leucis, in loco edito, cujus in summitate fortalitium est. *Caracena* in Episcopatu Siguencæ in agro fertili, Marchionatus est caput, à Philippo III Ludovico *Carillo de Toledo* concessi. *Leçuça*. *Segura de la Sierra*, una ex opimis ordinis S. Iacobi Commendatariis, in planitie pecoris & ferinæ carnis feraci, haud longe ab Alcaraz municipio. *Villa Rubia* duabus ab Ocaña leucis, in planitie frumenti, vini, olei, fructuum & pecoris mire fertili, nundinis & privilegiis gaudet. *Navalmorquende*, ad fluvium *Tietar* prope Talaveram Reginæ. *Cogolludo* duabus ab Ita leucis in loco edito, possidetur à familia Cerda Ducum Medinæ Cæli, cum titulo Marchionatus; *Miguelturra* prope Ciudad Real in planitie frumenti, vini, olei & pecorum supra fidem fertili. *Mora* sex Toleto leucis disjungitur, castro munito instructa; incolæ laminas gladiorum conficiunt optimæ notæ, Comitatus titulo clarescit, à Philippo III Francisco *de Royas & Guevarra* concesso. *Valera* non procul à Cuença civitate in colle sita est, olim Gothis dominantibus civitas opulenta, & Cathedrali sede, quæ Cuençam translata est anno 1183. ejus Dominio illustris potitur familia nobilis *Alarcon*. Ad confinia Aragoniæ, Valentiæ, & Castellæ, undecim à Cuença leucis, inter pinuum sylvas in loco edito sita est *Moya*, quæ Marchionatus titulo à Ducibus Escalonæ possidetur, castrum autem habet non contemnendum. In eodem tractu est *Toralva*, & *Alarcon*, undique aquis fluvii Xucar cinctum; hoc municipium Mauris eripuit Alfonsus IX, opera Ferdinandi *Martinez de Zevallos*, qui nomen Alarcon, familiæ nunc celeberrimæ, eodem Rege annuente tum assumsit. *Buitra-*

trago, ad radices montis *Ardoz*, 13 leucis Madrito dissitum sylva decorat, damis cæterisque feris scatens, tauros alens, quos venatus causa Duces Infantadi, qui municipii hujus sunt Domini, aliique viri nobiles, hinc petere solent. *Corral de Almaguer Ocañæ* vicinum in loco sat fertili; sed aquis indigo, & unico tantum puteo prædito, hic tibialia è lana conficiuntur laudatissima; ordinis S. Iacobi est peculium, ut & *S. Cruz de la Zarca*, ad eundem ordinem spectans. *Consuegra* 10 Toleto leucis dissita in loco amœno saluberrimi aëris, ad radices montis duobus castris conspicua, uno à Romanis, altero ab Arabibus condito, omnium rerum abundans, argenti fodinis illustris, ordinis Equitum Melitensium propria est, ut & sequentes loci *Arenas, Camunas, Madridejos, Villar de Canas, Quero, Alcaçar, Turleque, & Villaverde. Almodovar del Campo*, ad radices Montium Marianorum in amœnissima valle situm, castro ornatur, argenti ager circumjacens ferax est. *Ribas* ad ripas fluvii *Xaramæ*, prope Madritum Marchionatus est à Philippo IV, D. Iosepho *de Saavedra* datus. Vnica tantum leuca Compluto disjungitur *Meco*.

RIOIA PROVINCIA.

Rivogia Provincia, vulgo Rioia Castellæ Regno accenseri solet, quamvis reclament Navarræ Reges, sibique eam vindicent, amœnissima ad latus Dubedæ montis est, cœlo salubri & solo, vini, frumenti, & mellis feraci, nomen ab Oja amne mutuata est, qui prope S. Dominici de la Calçada ortus, prope Harum oppidulum sese in Iberum præcipitat; Provinciæ caput est Lucronium, vulgo *Logroño*, Civitas ad Iberum fluvium in planitie delitiosa & amœnissima, fructuum, leguminum, olerum, herbarum, florumque abundanti, pecorum, ferarum, serici, frumenti, vini, olei, lini, canabisque fertilissima, situ fortis & munita, utpote quæ cum sit in planitie, nullos prædominantes timet colles, nullas insidiantium minas. Iberus hic pontem lapideum pulcherrimi operis patitur. Secundas obtinet *Nagera*, quæ ad radicem collis, cui fortalitium impositum, & ripas Nagerillæ; est in loco admodum fertili, caput Ducatus à Regibus Catholicis D. Petro Mandrique *de Lara* concessi, nunc vero possidetur à familia potentissima de *Maqueda. Villa Franca Montes de Oca* ad montium radices posita, in loco ob asperitatem sterili. *Haro* tribus à Nagera leucis ad Iberi & Tiron fluviorum confluentem in agro frumenti præcipue, tum & vini, olei, fructuum, olerumque feraci situm est, Comitatus titulo à Ioanne II. D. Petro *Fernandes de Velasco* Comitum stabuli Castellæ progenitori concessum, à cujus descendentibus hodie possidetur. Medio inter Lucronium & Nageram itinere colli impositum conspicitur *Navarrete*, in agro totius Rioiæ fertilissimo, vini optimi, frumenti, cæterarumque rerum necessariarum abundanti; castrum habet non contemnendum. *La Guardia* duabus distat Lucronio leucis, colli elevato imposita, omnium ad victum necessariarum rerum abundans. *San Vincente de Sonsierra*, ad Iberum fluvium situm oppidulum cum arce in loco editiore. *Briones* tribus à Nagera leucis in colli ad ripas Iberi cum arce sat munita. *Pancorbo* medio inter Burgos & Victoriam civitates itinere, inter duos montes arcem habet pulcherrimam; locus celeberrimus est ob stuprum toti Hispaniæ fatale inibi à Roderico ultimo Gothicorum Hispaniæ Rege, Cabæ Iuliani Comitis filiæ illatum. *Miranda de Ebro* tribus illinc leucis ad ripas Iberi visitur cum arce sat bona. *Briviesca* tractus vulgo *Bureva* dicti Caput, octo à Burgensi Civitate leucis est, forma quadrangulari constructa, frumenti, fructuumque dives. *Viguera* ad Yteguam fluviolum pannorum commercio nobilis, duabus, à Lucronio leucis est; totidem ab eadem dissita est. *Eutrena* fructibus abundans. *Puebla de Argançon*, cum castro non contemnendo Iberi ripis insidet.

ESTREMADURA.

Estremadura regio ab Hispanis sic appellata, & antiquorum Bæturia à *Ciudad Real*, sive civitate regali, Pacem Augustam, vulgo *Badajos*, usque, & à Marianis montibus, qui hodie *Sierra Morena* ad fines Cariæ Placentiæque territoriorum se extendit, latitudine in quadraginta, latitudine in quinquaginta leucas extensa. Adjacet illi ad occasum Portugallia, ad Septentrionem & ortum Legio & Castella Nova; ad meridiem Andaluzia. Regio tota frumenti, vini, olei, fructuum, leguminum, olerum, pecoris, & ferarum feracissima, & totius Hispaniæ maxime aprica, quamvis æstate ibi nimis omnia ferveant; hieme armenta à partibus magis Septentrionalibus, præsertim Soria & Cuenca ad hanc regionem traducuntur, non minus ac in Italia ex Aprutio, in campestria Apuliæ; *Guadiana* fluvius provinciam secat, qui prope pagum *Argamasilla* absorbetur, & post septem leucas sub terris actas rursus prope *Daymiel* vicum in lacu *Ojos de Guadiana* dicto emergit; pontis speciem terra efficiente; & cum toto illo spatio lætissima sint pascua, inter mirabilia Hispaniæ recensetur, illic fluvium esse super quem innumeri fere pascuntur pecorum greges, quæ optimi sapo-

saporis, & substantiosiores totius Hispaniæ judicari solent. Vallis amœnissima & deliciosissima, quam Hispani *Vera de Plasencia* vocant, totius Hispaniæ, ni Andaluzia forte obstet, fertilissima dici jure merito contendit; duodecim latitudo ejus, tres longitudo complectitur leucas, & septemdecim locos habitatos, tota arboribus fructiferis, utpote castaneis, nucibus, corylis, cerasis, malis, pyris, prunis, malis Assyriis, medicis, cydoniis, & armeniacis, Persicis, Ficubus, oleis, vinetis hortisque consita. Melones præterea frumentum, linumque feliciter producit, fontibus limpidissimis, rivulisque troctarum saporis optimi plenis ubique irrigua. Incredibile est fidemque superat, quomodo hic omnia rideant, quantum delitiarum satiandæ gulæ, pascendis oculis, recreando animo amœnissimus hic tractus conferat. Huic contigua est vallis *de Plasencia* simpliciter dicta, à duobus lateribus montibus altissimis, semperque nive tectis cincta, Veræ in fœcunditate soli, cœli benignitate, fructuum abundantia consimilis. Complectitur Estremadura Civitates septem, quarum tres Episcopali decoræ sunt Cathedra, oppidula & pagos magno satis numero. Inter Civitates quidem prima sese nobis offert Emerita, vulgo *Merida*, antiquæ Lusitaniæ olim Metropolis, ad fluvium Guadianam pulcherrimo & à Trajano Cæsare constructo ponte stratum, sita loco editiore, cœli clementiâ & aëris salubritate commendabili, frumenti præcipuè, vini, pecorum, fructuum, olerum, admodum feraci, olim urbs amplissima, sed nunc nihil habens præter ruinas & monumenta antiquitatum, à mille solummodo inhabitatur civibus; Episcopatus donata est dignitate anno 1620, à Paulo V. P. M. reditus habet Episcopus non contemnendos, olim Archiepiscopatus, qui post Compostellam translatus est.

Civitates.

A Merida leucis novem abest *Badajos* Civitas à confiniis Portugalliæ media tantum leuca in campo amœnissimo, hortisque consito, vini, olei, pecorisque, unde lanas magni pretii colligunt fertili, præterea caseos profert laudatissimos, nec aves nec feræ fructusque cujusvis generis desunt; Augustum Cæsarem conditorem jactat, qui eam Coloniam juris Italici effecit, Pacisque Augustæ nomen imposuit; Mauri eam possidentes *Beled Ayx*, quod terram sanitatis denotat, nominarunt, unde hodiernum nomen. Episcopum habet cujus reditus annui ad 18000 ducatos pervenire æstimantur. Castro munitissimo & capacissimo contra Portugalenses extructo, mœnibusque anno 1641 & sequenti recens reparatis defenditur. Olim Ducatus gavisa titulo, à Regibus Catholicis Coronæ unita est. *Plasencia* populetis, sylvisque cincta Civitas ad fluviolum *Xerte* sita est, à Rege Castellæ Alfonso condita anno 1178, solo quam cælo meliori, Episcopatus quoque dignitate conspicua est; cujus Præsul quotannis 40000 ducatos è diœcesi sua percipit; olim Ducatus titulo à D. Alvaro de Zuñiga possessa, à Regibus Catholicis anno 1488, permutatione cum *Bejar* eodem titulo ornato facta, Coronæ unita est.

Coria Civitas Episcopatu illustris, cujus reditus annui Prælato 26000 ducatos adferunt, in planitie fertili sita est, possidetur titulo Marchionatus à familia Alvares de Toledo Alvæ ducibus.

Truxillo in colle sita Civitas, cujus summitatem saxosam arx munita occupat, à Iulio Cæsare ædificata dicitur, qui ei nomen Turris Iulii imposuit, Civitatis nomen à Ioanne II, anno 1431 adepta est; per totum Orbem celeberrima ob natum ibi Franciscum Pizarrum Marchionem *de las Charcas* & *Atabillos*, Peruviani Imperii detectorem & occupatorem celebratissimum.

Xeres de los Cavalleros in planitie fertili, sita, præcipue pecorum, quorum ad Villenæ & Escalonæ nundinas forenses, quinquaginta millia capita hinc adduci solent; olim Templariorum Equitum peculium, ab Alfonso XII Castellæ Rege, Coronæ junctum, Civitatis honorem in præmium fidelitatis à Carolo V, Cæsare adepta fertur.

Llerena Civitatis dignitate à Philippo IV. Rege Pacifico anno 1640 donata, à Magistris Equitum S. Iacobi 1241 condita, ab iisdem possidetur; Civitati præest titulo Gubernatoris unus ex ejusdem ordinis equitibus, sita vero est in planitie admodum feraci præcipue pecoris.

Oppida.

Sequuntur oppida muris cincta, & primum quidem est, *Medellin* ad ripas fluvii Guadianæ in agro omnium rerum admodum feraci, conditorem veneratur Quintum Cæcilium Metellum Consulem Romanum, qui Mtellinensem eam nominasse ferunt: Patria est celeberrimi Herois D. Ferdinandi Cortesii de Monroy, vallis *de Guaxaca* Marchionis, cujus res gestas in detegendo & debellando novo orbe celebrant historici; cæterum *Medellin* Comitatus à Portocarreriis possessi caput est. *Feria* Ducatus titulo in gratiam D. Gomesii *Suarez de Figueroa*, Comitis Feriæ à Philippo II rege donata, quatuor à confiniis Portugalliæ distat leucis, arce valida & optime constructa conspicua. *Alburquerque*, olim Alba Quercus, tribus à limitibus Portugalliæ leucis in colle edito sita est, arcem habet fere inexpugnabilem in loco editissimo positam, lanis & pannificio oppidum celebre, possidetur Ducatus titulo à gentilibus *de la Cueva*, Comitibus Ledesmæ. *Guadalupe*, sanctuarium, ubi maxima devotione imago Deiparæ virginis colitur à S. Luca depicta. Oppidulum ipsum

ſitum eſt undecim à Truxillo leucis, ad ripas fluvioli cognominis, in valle admodum feraci, & arboribus in modum ſylvæ conſita, fontibuſque & rivulis *Guadalupe*, *Ruezas*, *Almonte*, *Vieja*, & *Ibor* irrigua; in medio oppidi ſitum eſt Cœnobium, Monachorum ordinis S. Hieronymi, *Nueſtra ſeñora de Guadalupa*, inſigni ſtructura in formam fortalitii conſpicuum, continet Hoſpitium ſumtuoſum peregrinis recipiendis, alterum ægris curandis, infirmeriam vulgo dicunt, pharmacopæam inſtructiſſimam, in quam quotannis 9000 ducatorum impendi ſolent; collegia duo; cæterum ornatur clauſtris amœnis, fontibus pulcherrimis, hortis artificioſis, malis citriis floribuſque conſitis; reditus ejus ſunt 28000 ducati; Templum Cœnobii undequaque votivis tabellis ornatum eſt: imago Deiparæ, miraculis clara, ipſa altari maximo impoſita, magna cum veneratione à peregrinis, remotiſſimis quoque è regionibus huc confluentibus, colitur; Aram centum argenteæ lampades à viris Principibus, magnatibuſve donatæ illuſtrant. *Miravel* quatuor à Plaſencia leucis colli impoſitum, cum arce munita, vini generoſi ferax, Marchionatus titulo donatum à Carolo V. Cæſare, in gratiam D. Ludovici *de Zuñiga y Davila*. Decem à Placenſia leucis eſt *Bejara* in valle amœna, quam montes de Bejar altiſſimi, & nullo non tempore nive tecti efficiunt, Palatio pulcherrimo conſpicua, ſylvis ferarum plenis cincta, fontibus limpidiſſimis & frigidiſſimis irrigua; è dictis montibus aquæ erumpit vena in duos diſtincta fontes, quorum unus potui gratiſſimus, alter calens balneum ſalutiferum conficit; Ducatus Caput eſt, cujus titulum reges Catholici permutatione, ut ſuperius dixi, cum Placenſia facta, D. Alvaro *de Zuñiga* dederunt. Prope oppidum lacus eſt non utilis minus, quam admirabilis; qui Truttas excellentiſſimi ſaporis gignit; & futuram pluviam, turbinemque magno aëris ſonitu prænuntiat; adeo ut ejus murmur Taurorum mugitui conſimile, ad tres leucas audiri ſoleat. *Caceres*, antiquis Caſtra Cæcilia, aliis Caſtra Cereris, ob lanas precioſiſſimas celebratur. *Segura de Leon*, inter duos altiſſimos montes ſita, & arce ſat pulchra ornata, à Romanis creditur condita. *Montijo* quatuor à Merida leucis ad Guadianam ſitum, à Portocarreriis poſſidetur titulo Comitatus, à Philippo III conceſſo. *Villanueva de Barcarota*, Marchionatus caſtro famoſa, iiſdem paret dominis. *Alcantara* Nobiliſſimæ Militiæ nomen dans, ad ripas Tagi ſeptem à Coria leucis, in agro omnium rerum fertili conſpicitur, oppidum antiquitate ſua ſpectabile, olim *Norba Cæſarea* dicta; pontem habet admirandi operis, ſex concamerati operis pilis ſubnixum, qui longitudine ſua 670 pedes, latitudine circiter 28 complectitur, altitudo vero aquatenus 200 pedum eſt: opus Trajani Cæſaris eſſe, inſcriptio antiqua indicat:

IMP. NERVÆ. TRAIANO. CÆSARI. AVGVSTO
GERMANICO. DACICO. SACRVM
TEMPLVM. IN. RVPE. TAGI. SVPERIS. ET. CÆSARE. PLENVM
ARS. VBI. MATERIA. VINCITVR. IPSA. SVA.
QVIS. QVALI. DEDERIT. VOTO. FORTASSE. REQVIRET
CVRA. VIATORVM. QVOS. NOVA. FAMA. IVVAT.
INGENTEM. VASTA. PONTEM. QVOD. MOLE. PEREGIT
SACRA. LITATVRO. FECIT. HONORE. LACER
QVI. PONTEM. FECIT. LACER. ET. NOVA. TEMPLA
DICAVIT. ILLIC. SE. SOLV......... VOTA. LITANT
PONTEM. PERPETVI. MANSVRVM. IN. SECVLA. MVNDI
FECIT. DIVINA. NOBILIS. ARTE. LACER.
IDEM. ROMVLEIS. TEMPLVM. CVM. CÆS. DIVIS
CONSTITVIT. FELIX. VTRAQVE. CAVSA. SACRI
C. IVLIVS. LACER. H. S. F. ET. DEDICAVIT
AMICO. CVRIO. LACONE. ICÆDITANO.

In arcu ejuſdem pontis quatuor Tabulæ marmoreæ quondam fuerunt, quarum una hæc ſupereſt, verba, quæ ſequuntur, præferens:

MVNICIPIA
PROVINCIAE
LVSITANIÆ. STIPE
CONLATA. QVÆ. OPVS
PONTIS. PERFECERVNT
ICAEDITANI
LANCIENSES OPIDANI
TALORI
INTERANNIENSES
LANCIENSES. TRASCVDANI
ARAVI
MEIDVBRIGENSES
ARABRIGENSES
BANIENSES
PAESVRES.

Oppidum à Mauris recuperatum Alfonſus X, Legionis Rex anno 1214, Ordini Militari S. Iuliani *del Pereyro* donavit, qui

poſtea

postea nomen de Alcantara assumsit. In Hispania vero universa inclytus ille ordo possidet Commendas, ut vocant, triginta octo, quarum reditus annui sunt 248114 ducati. *Talavervela* ad Anam fluvium. *Zalamea de la Serena* commenda Ordinis de Alcantara, novem à Llerena leucis, monti alto imposita, arce munitissima & fortalitio spectabilis, boum armentis, & pecorum gregibus pascua vicina scatent. Antiquorum est Ilipa, quod marmora, cenotaphia, sepulcra, nummique hic passim inveniri soliti demonstrant. *Belvis* in regione montosa sed pascuis læta jacet, arce pulcherrima & sat munita conspicuum. *Almaraz* haud longe à Tago in planitie, octo à Placensia leucis disjuncta est. *Monroy* Marchionatus titulo, beneficio Philippi IV, Regis, possidetur à D. Ferdinando *de Monroy*, ejusdem familiæ Principe. *Orellana la Vieja* in loco humili ad Guadianam sita, castello conspicua, pascuis cincta, & sylva cuniculis referta, ornata. Marchionatus titulum Philippus III Rex, D. Petro *de Fonseca & Figueroa* concessit. *Fuente de Cantos* pratis lætum, *Villa nueva de la Serena* septem à Merida leucis, Equitum de Alcantara peculium. *Belalcaçar* in collimitio Andalusiæ, cui à quibusdam asscribitur, & Estremaduræ, situm ad fluvium Cuyar, Comitatus titulo insigne, spectat ad Duces *de Bejar*. *Azuaga* Ordinis militaris Sancti Iacobi propria, castro munito spectabilis, in planitie jacet à Llerena quinque leucarum spatio dissita. *Villa de Reyna*, Ordinis Sancti Iacobi commenda, cum arce sat spectabili. *Zafra*, castello munito pulcroque spectabilis, olim Restituta Iulia. *Montanches*, oppidum ob arcem pulcherrimam & munitissimam, illustriumque personarum carcerem celebratum, 6 leucis Merida distat, situm in loco inexpugnabili, cæli solique fælicis; optima hic caro sale condita: ordinis S. Iacobi itidem peculium. *Garrovilla*, prope Meridam. *Almendralejo* totius Estremaduræ fertilissimos occupat campos, quatuor à Merida leucis. *Arroyo de San Servan*, in eodem tractu situm est, ut & *Villa de Don Alvaro*, ab Alvaro de Luna è pago ad oppiduli formam & privilegia evecta, ad ripas Guadianæ est, unicæ à Merida leucæ spatio. *Valverde*, è pago anno 1630 in oppidulum mutatum est, situm duabus à Merida leucis, in valle fontium, herbarum, florumque mirum in modum feraci, & amœna. *Albange*, Ordinis S. Iacobi Commenda spectabilis, in loco edito tribus à Merida leucis sita est; summitatem rupis arx & opere & natura munitissima, & fere inexpugnabilis occupat; Romanos conditores ædificiorum & ruinæ & inscriptiones demonstrant. *Gonçalo*, hic campana contra tempestates, & mulieribus parturientibus favorabilis. *Almorahin*; *Alcuesca*, *Salvaleon*; *Salvateria Labor*, *Granadilla*: *Villa Franca*, *Hornachos*.

Regni Origo. Est autem regni Castellæ origo ista: Pelagius regis Roderici patruus, quum in Cantabriam profugisset, eo tempore quo Theoberto fratri à Vitisa oculi eruti fuerant, ibi tamdiu latuit, dum recrudesceret bellum Saracenicum, victoresque Christianis rerum potestatem eriperent, eosque per universam Hispaniam occiderent. *Reges Castellæ.* Pelagius igitur ad Astures profectus cum reliquiis Christianorum, Rex illius omnis tractus factus est, ut & Gallæciæ & Legionis: ubi etiam annos totos viginti regnavit. Has sedes posteri Castellam Novam vocavere. Ab hoc ergo frequentes Reges orti sunt. Fasilla primum filius ipsi fuit & successor. Eum sequutus est Alphonsus, Petri Cantabrûm Ducis filius, Fasillæ gener. Hic, ob extirpatam hæresim Arianorum, primus Catholici nomen habuit. Alphonso successit Froila, qui à fratre Aurelio immani occisus parricidio, ipsum hæredem regni & successorem reliquit. Hunc sequutus est in regno Silo Alphonsi gener; Silonem Muregatus Alphonsi filius nothus, qui Saracenorum ope ad regnum pervenit. Successit Veremundus Alphonsi nepos, qui ex Diacono Rex, ex Rege monachus factus est, & locum Alphonso Secundo prioris filio reliquit. Hunc ferunt ab uxore abstinuisse, Saracenos magna internecione trucidasse, duas sedes Episcopales erexisse, Asturicensem, & Ovitensem. Is fuit σύγχρονος Caroli Magni. Alphonso Secundo successit Ramirus; huic Ordonius, Ordonio Alphonsus Tertius, qui fratres tres excœcavit. Hunc sequuti sunt Garsias, Froila, & Alphonsus Quartus, quem regio cultu deposito, ferunt in monasterium concessisse: inde quum regnum iterum peteret, à fratre Ramiro excœcatum. Ramiro successit frater Sanctius, homo obesus, qui, ad saginam illam corporis minuendam, adhibuit hostis sui Regis Saraceni Medicos: hi non sanarunt ipsum, sed intoxicarunt: obiit anno Domini DCCCCXXVIII. Hunc sequuti sunt Ramirus, Alphonsus Quintus, Veremundus, Ferdinandus Primus Sanctii Castellæ Comitis filius, qui anno MXVII Castellam Novam ex Comitatu Regnum fecit, quum antea per Comites fuisset administrata. Post hunc fuere Sanctius & frater Alphonsus VI; post hos Alphonsus VII, Sanctius, Alphonsus VIII, Alphonsus IX, Henricus, Ferdinandus, Alphonsus Decimus. Hic ille Regum decus, Principum exemplar, virtutis, nobilitatis, eruditionis oraculum,

Hic genus humanum ingenio superavit, & omnes
Restinxit stellas, exortus uti æthereus Sol.

Vxorem duxerat Violantam Iacobi Arragonum regis filiam, quam impensè amabat, sed quum nullos ex ea liberos susciperet, pertæsus solitudinis istius, decrevit eam repudiare,

re, inque ejus locum admittere Christianam Danorum Regis filiam, virginem formosissimam, futuram, ut est illius cœli & corporum temperatura, ex conjugio fœcundam. Iamque illa accersita haud procul aberat, quum repente Deus Violantæ preces exaudiit, eamque regio seminio gravidam effecit. Hic Alphonsus sacrum inter & saxum hærens, incertusque rerum suarum, quum neque Christianam speratam suam posset honeste remittere, neque Violantam conjugem ex se prægnantem dimittere, dubitat quid agat. Erat autem Regi frater Philippus, Abbas Vallis Oletanæ, jamque electus Ecclesiæ Hispalensis Præsul. Hic ultro fratrem adiit suspensum, ostenditque, se abjecto sacerdotio futurum Christianæ maritum. Placuit Regi fidum fratris consilium. Ita Philippus Christianam duxit, Alphonsus Violantam servavit, exque illa postea sustulit Berenguelam, Ferdinandum, Sanctium, Ioannem, Leonoram & Beatricem. Fuit autem Alphonsus iste non tantum regiis virtutibus instructus, verum etiam aliis civilibus. Nullus eo diligentius libros sacros lectitabat: nemo historias norat expeditius: nemo Mathematicæ doctrinæ, atque imprimis Astronomiæ peritior. Tabulas Astronomicas vulgavit ipse, quæ ab auctore vocantur Alphonsinæ. Scripsit quoque historiam mundi, & alia quædam nunquam interitura ingenii monumenta. Ob has virtutes, quum electo Richardo Angliæ Rege dissiderent inter se proceres Imperii, placuit aliis Alphonsum istum designare. Alphonsus tamen pacis amans, haud invitus Richardo cessit: post cujus obitum quum frequentibus suffragiis ipse iterum electus esset, resignato regno in potestatem filii Sanctii, abiit in Germaniam. Sed quum videret multos novis Rudolphi Habspurgensis conatibus favere, rediit in Hispaniam, exclususque à filio non multo post ultimum diem clausit. Sanctio successit Ferdinandus, huic Alphonsus undecimus: post quem fuere Petrus, Henricus, Ioannes Primus, Henricus Tertius, Ioannes Secundus, Henricus Quartus, Ferdinandus Sextus, Philippus Primus, Carolus Quintus, Philippus Secundus, Philippus Tertius; ac tandem Philippus Quartus, qui nunc rerum potitur. Ita longa Regum serie res Castellanæ administratæ sunt. Est autem Toletum præcipua hujus regni civitas, ad flumen Tagum: exstructa magna ex parte ornataque à Bamba Rege, anno DCLXXIV. Hic eam turribus, muro, portis exornavit: posuitque in ejus rei memoriam versus hos:

Toletum.

Erexit fautore DEO *Rex inclytus urbem*
Bamba, suæ celebrem protendens gentis honorem.

In porta quæ ponti imminet, cui nomen d'Alcantara, hæc marmori insculpta sunt:

Vos Domini sancti, quorum hic præsentia fulget,
Hanc urbem & plebem solito servate favore.

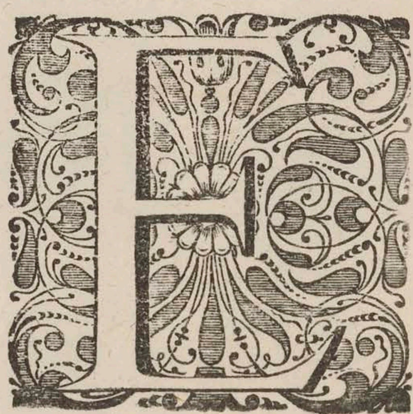
De Arce Toletana sic refert Rodericus Toletanus Archiepiscopus, *Anno Christi* DCC, *regnante Roderico ultimo Gothorum Rege, erat Toleti palatium à multorum Regum temporibus clausum, & pluribus ferreis seris obseratum. Hoc contra procerum voluntatem aperiri jussit rex Rodericus. Sed præter unam arcam nihil in ea offendit, qua aperta reperit pannum, cui Latinis litteris sive inscriptum, sive intextum erat quod sequitur:*

QVVM CLAVSTRA HÆC FRANGENTVR, APERIETVRQVE ARCA ET PALATIVM, ERVNTQVE CONSPICVA QVÆ HACTENVS LATVERVNT, TVNC QVALES HIC VIDES IN HOC PANNO EXPRESSAS GENTES, HISPANIAS INVADENT, ET SIBI SVBIVGABVNT.

Hoc viso lectoque doluit vehementer Rex, jussitque omnia pristino suo loco reponi, & claudi, prout antea clausa fuerant. Erant autem in panno illo depicti vultus Arabum. Sed hoc ego commentum simile illis existimo quæ apud Poëtas leguntur. Nam si fatale fuit utrumque, non potuit alterum alterius vel caussa esse vel signum. Quid vero si non attigisset ista Rex, decretum illud Dei irritum fuisset? Et tamen decimo septimo post anno, vel ut alii volunt, decimo tertio tota Hispania in Saracenorum potestatem venit, solis Cantabris & Asturis exceptis. Sequente anno Toletum fraude Iudæorum Mauris proditum est. Ita prædictioni illi fides fuit. Porro inter alia permulta Toletanæ urbis memorabilia eminet palatium illud celeberrimum restauratum à Carolo V, multisque novis structuris auctum exornatumque. In hoc machina est cochleata ex Tago flumine aquam in summam arcem attollens, quæ inde tubis & fistulis per universam non modo arcem, verum etiam urbem diffunditur in hortos, balnea, culinas, officinas fullonias, aliaque loca aquis destituta. Proximus urbi pons est supra Tagum: inde reliqua ad Orientem & Occasum utraque in amnis ripa hortis arboribusque plena sunt, jucundo admodum spectaculo.

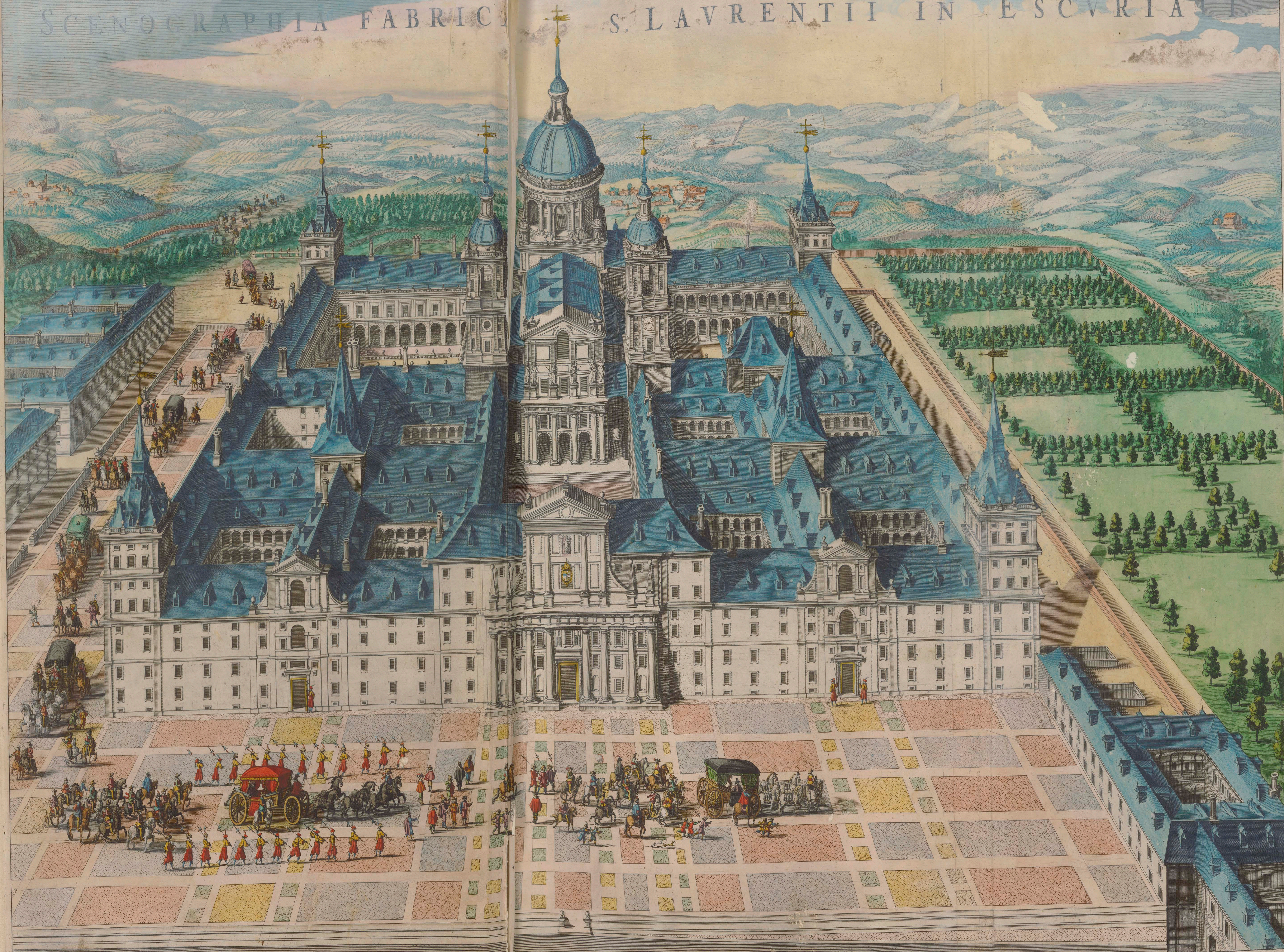
MO-

ESCVRIACVM, SIVE PALATIVM REGIVM, ET MONASTERIVM D. LAVRENTII.

Tsi propositum non fuerit in hoc nostro Atlante urbes celebriores, Regum Palatia, Magnatum Prætoria, Basilicasque aut Monasteria sigillatim delineare; magnifici quidem Idea operis; sed in nostro urbium Theatro, ut accuratius, feliciusque possit exequi, seorsim exprimenda; attamen si tantulum à præfixo nobis tramite diverterimus, non idcirco conceptam mente seriem aut perturbamus, aut relinquimus; vocamur enim ad opus insigne, insolitum, non vulgare, ad totius orbis miraculum, quod summus Monarcha Philippus Secundus, cognomento Prudens, Hispaniarum Indiarumque Rex potentissimus, posuit, in æternum gloriosissimæ illius victoriæ monimentum, quam anno restauratæ Salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo, in ipsis D. Laurentii Solenniis apud Augustam Veromanduorum, sive D. Quintini, reportavit; opus exultantis triumphantisque animi, Escuriale, inquam, illud augustissimum D. Laurentii monasterium, quod felicibus auspiciis ab ipso tantæ victoriæ Patrono nomen posteritati memorandum accepit, superaddito quoque Escurialis cognomento, ob pagi cognominis vicinitatem; quod & à Monachis ordinis S. Hieronymi quinque milliaribus Madrito dissitum, habitatur: ex sequenti descriptione manifestum fiet, quam in partes quinque distribuemus. Ab anteriori itaque parte incipientes, conspicitis ante hanc fabricam hypæthrum, seu subdialem deambulationem, quæ ab occidentali monasterii parte incipiens, totum septemtrionale latus ambit: lata inter septa & monasterium in occidente pedes 200, in septentrione 140; pavimentum habens ex parvis lapidibus hic quadratis, istic rotundis. Primarium hujus monasterii fastigium & frontispicium est in occidente, in quo tres portæ sunt: quarum media principalis, per quam in templum, monasterium & Collegium est aditus. Per eam quæ à dextris est, in officinas artium mechanicarum, ad usum monasterii factas, itur; quæ à sinistris est, ad cubicula scholæ & studiosæ juventutis perducit. In quatuor angulis hujus machinæ quatuor turres affabre factæ conspiciuntur: in medio autem inter interiorem introitum, & templi ostia pars hypæthri videtur, quod interjacet: & duæ turres quæ à templi stereobata in altum assurgunt. Cernuntur & gradus tam lati, quam ipsum Hypæthrum patet, quibus in templum ascenditur. Supra templi introitum suis stylobatis stant imagines sex Regum Israël, ex albo marmore, & nigro lapide fario excisæ, habentes singulæ octodecim pedes in altitudine; in introitu vero templi hæc legitur inscriptio lapidi Lydio insculpta:

PHILIPPVS II,
OMNIVM HISPANIÆ REGNORVM,
VTRIVSQVE SICILIÆ ET HIEROSOLYMÆ REX,
HVIVS TEMPLI PRIMVM DEDICAVIT
LAPIDEM D. BERNHARDI SACRO DIE,
ANNO M D LXIII.
RES DIVINA FIERI IN EO COEPTA
PRID. FEST. D. LAVRENTII
ANNO MDLXXXVI.

SCENOGRAPHIA FABRIC
S. LAVRENTII IN ESCVRIALI.

Ex altera parte:

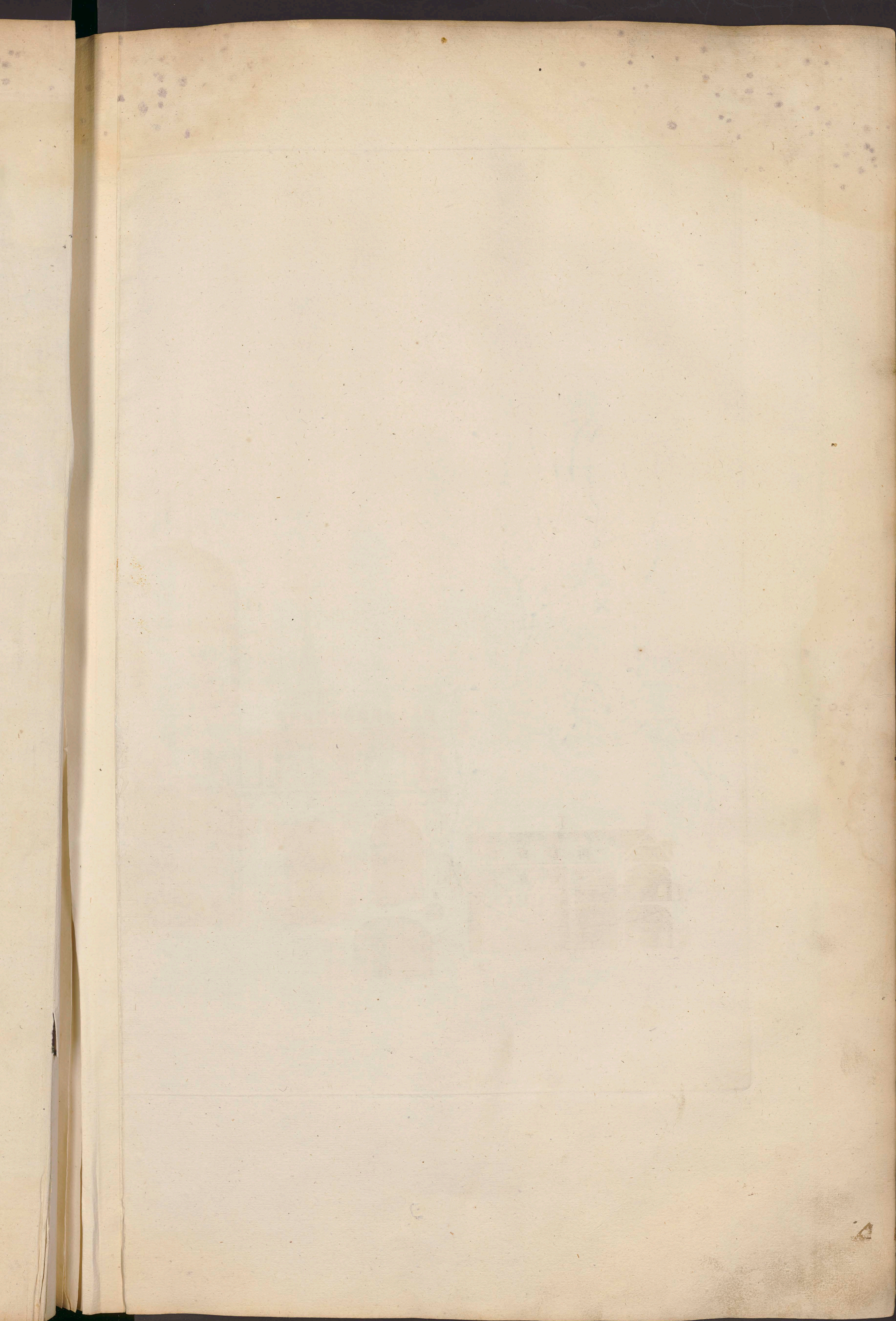
PHILIPPVS II.
OMNIVM HISPANIÆ REGNORVM,
VTRIVSQVE SICILIÆ ET HIEROSOLYMÆ REX,
CAMILLIACI ET ALEXANDRIÆ PATRIARCHÆ,
NVNTII APOSTOLICI MINISTERIO,
HANC BASILICAM S. CHRISMATE CONSECRANDAM,
PIE AC DEVOTE CVRAVIT
XXX AVGVSTI ANNO M D XCIII.

In omnibus tectis videntur fumaria, spiracula & fenestræ, rotundi canales, & templi laternæ, interius omnia ex lapide nigro confecta. Similiter & magna porticus monasterii Ionico & Dorico opere ex nigro lapide Thracio structa, rectum primariæ cochleæ, peristylium in monasterio, tectum seu turriculæ propylæi, quod ante refectorium est, ab austro templum respiciunt. In aquilone area est, qua in palatium Regis, quatuor porticus Collegii & Gymnasium itur, quæ omnia in hac aquilonari plaga ædificata sunt, uti & turris vestibuli ante cœnaculum Collegii. Conspicitur hic & pars quædam officinarum & alia quædam, tam ad hoc ædificium, quam ad monasterium spectantia. In austro quoque visitantur horti, pomarium, ambulacrum nosocomii, & ædiculæ ad distillationes destinatæ, cum Pharmacopolio, & porticu, qua è monasterio ad cœnaculum hospitum transitur. Veniamus nunc ad interiora hujus fabricæ ornamenta. Initio cum scala qua ad primarium templi introitum ascenditur, offert se xystus qui ducit ad late patens subdiale, monasterium à Collegio disterminans. In hoc xysto latis gradibus ad templi introitum ascenditur, atque inde ad aliam planiciem pervenitur, quæ ducit ad angiportum, qui est ante templum, unde ab una parte qui in monasterio, ab alia qui in Collegio sunt, in templum, atque adeo in inferiorem chori stationem itur. Locus chori hujus quadratus est. tria habens in quadratura peristylia, quæ & pro navi (ut vocant) templi habentur. Secundum hunc inferioris chori locum ab utraque parte area est subdialis, ex qua inferior chorus & duo sacella, quæ ad has areas sita sunt, lumen suum excipiunt. In hoc choro duo magnifica stant altaria. Huic choro, qui concameratus est, integrum templum cum choro suo imminet, quod templum præter sacellum, superiorem, anterioremque chori stationem, quadratum est, quatuor nitens columnis, aliisque fulcris necessariis, tria etiam habens collateralia peristylia, ad modum eorum, qui in navi, seu alvo Ecclesiæ sunt. In hoc templo duo sonant Organa, quorum utrumque 32 registris (ut vocant) diversis pulsatur. Habet & templum hoc 36 altaria, portamque magnificam; per quam itur ad cryptoporticum magnam, tempore quo fiunt supplicationes. Templum hoc 30 pedibus altius est inferiori choro, totidem pedibus chorus summus ipsum quoque templum supereminet. Pavimentum templi hujus ex albo marmore & nigro lapide vermiculatum est, uti & pavimenta anterioris & posterioris chori sunt, in quo multi libri rituales, & ad divina officia decantanda scripti & impressi, cum aliis, ad sacra mysteria pertinentibus conspiciuntur.

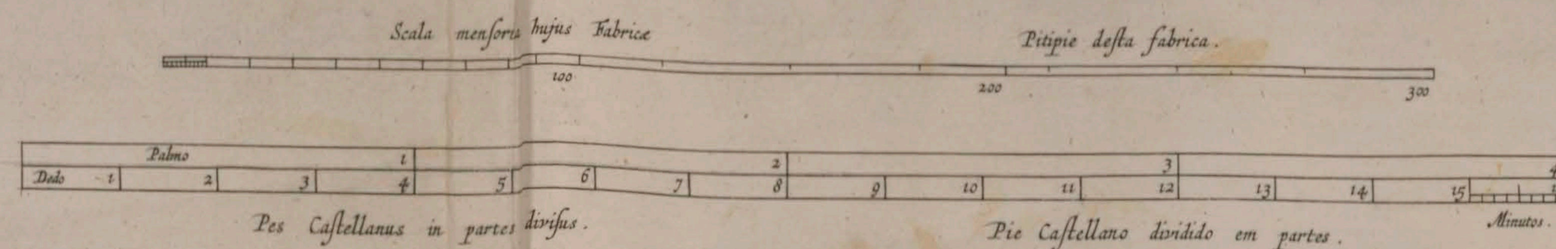
In hujus chori testudine Sol, Luna, stellæ, omnisque militia cœlestis artificiosissimè picta exhibetur. uti in parietibus variarum virtutum effigies, vitam ipsam pene exprimentes. Quædam etiam historiæ sancti Laurentii, cui templum hoc dicatum est, in memoriam inclytæ illius victoriæ; quam die Sancto Laurentio sacro de Gallis Philippus reportavit, & sancti Hieronymi, cujus regulam monachi hujus cœnobii profitentur. Subsellia ex pretiosissimo ligno, opere Corinthiaco facta sunt.

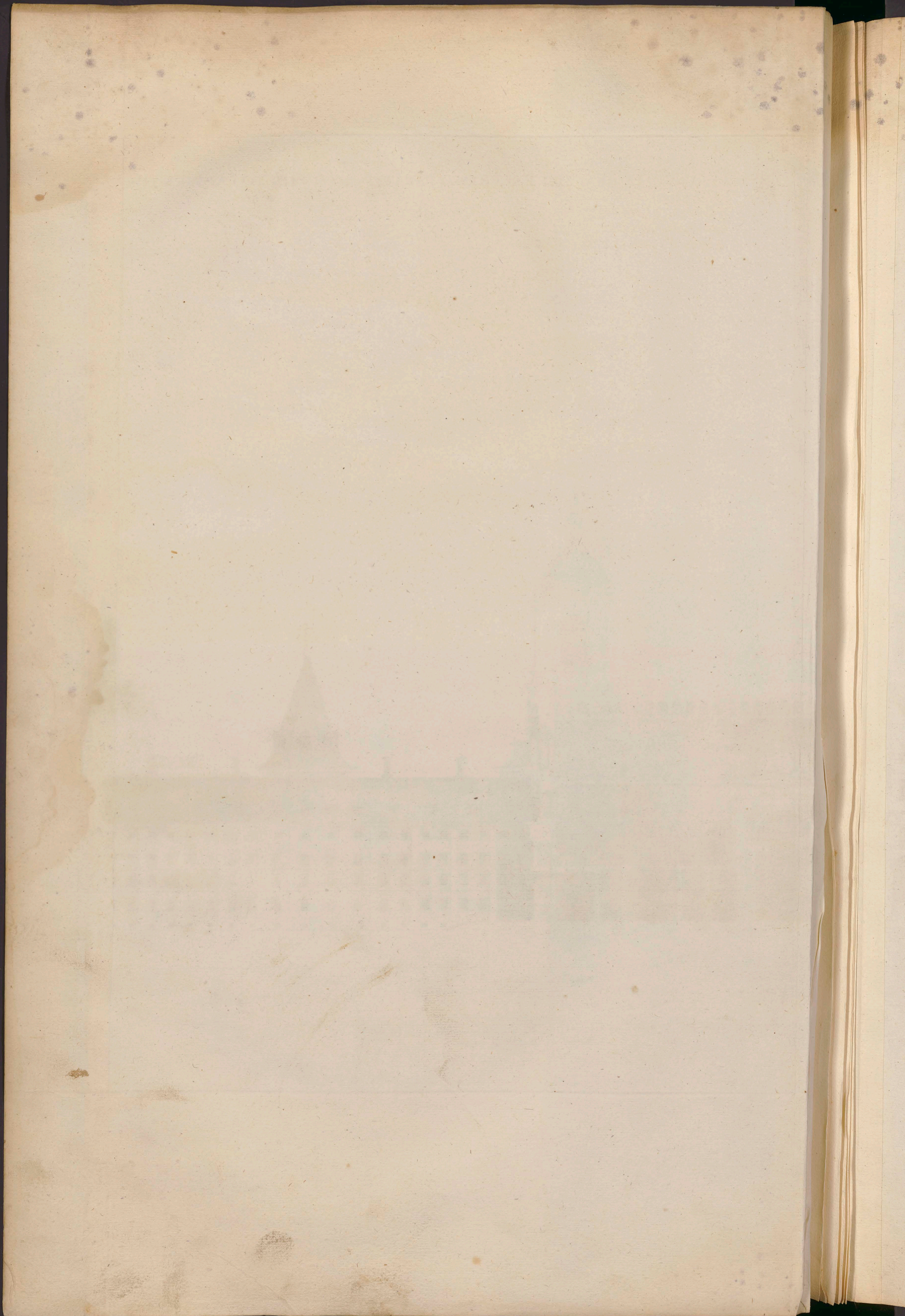
In australi templi latere janua est vestibuli, quod ante adytum situm est, quod concameratum, & variis picturis exornatur. In hoc vestibulo fons è vario genere Iaspidis & marmoris ædificatus, septem aquæductibus seu scatebris fluit. In hoc fonte monachi celebraturi manus lavant. Pavimentum nigro & candido marmore variatum est.

Adytum locus est augustus, jucundus, testudineatus, cujus fornices varias artificiosasque picturas ostentant, atro, candidoque marmore pavimentatus, capsæ quibus altarium ornamenta & sacræ vestes includuntur, è vario ligno, ebeno scilicet, cedrino, buxeo, terebinthino, nuceo, &c. confectæ sunt. parietes maxima industria, ingenioque à di-

ORTOGRAPHIA I SECCION INTERIOR DEL TEMPLO DE S. LORENCIO EL REAL DEL ESCVRIAL I PARTE DEL CONVENTO I APOSENTOS REALES.

à diversis iisque celeberrimis pictoribus delineatis, optimoque ordine junctis historiis vestiuntur.

Ex hoc adyto per gradus ascenditur ad summum altare, multo quam adytum eminentius. Locus hujus altaris varii coloris nobili Iaspide quadrata forma pavimentatus est. è regione Aræ maximæ sepulchrum artificiose extructum spectatur Caroli V. Imperatoris, ejusque uxoris, sequenti ornatum inscriptione:

CAROLO V.
ROM. IMPERATORI AVGVSTO,
HORVM REGNORVM, VTRIVSQVE
SICILIÆ ET HIEROSOLYMÆ REGI,
ARCHIDVCI AVSTRIÆ,
OPTIMO PARENTI PHILIPPVS FILIVS POSVIT.
IACENT SIMVL ELISABETHA VXOR,
ET MARIA FILIA IMPERATORIS,
ELEONORA ET MARIA SORORES,
ILLA FRANCIÆ, HÆC VNGARIÆ REGINA.

Sinistrum latus Philippi II. filii sepulchrum occupat, medio loco alii relicto, ut docet Epigraphe:

HIC LOCVS DIGNIORI INTER POSTEROS ILLI,
QVI VLTRO ABSTINVIT VIRTVTIS CAVSA. &c.

Philippi sepulcro inscripta leguntur sequentia:

D. O. M.
PHILIPPVS II.
OMNIVM HISPANIÆ REGNORVM,
VTRIVSQVE SICILIÆ ET HIEROSOLYMÆ REX
CATHOLICVS, ARCHIDVX AVSTRIÆ &c.
IN HAC SACRA ÆDE
QVAM A FVNDAMENTO EXTRVXIT
SIBI VIVENS POSVIT,
QVIESCVNT SIMVL ANNA, ELISABETHA,
ET MARIA VXORES, CVM CAROLO PRINCIPE,
FILIO PRIMOGENITO.

In eodem loco quædam etiam oratoria constructa sunt, in quibus Principes sacrum Missæ officium audiunt. Hæc oratoria in quatuor sacella, eadem Iaspide vermiculata, & ornata (ut & pavimenta ex simili Iaspide constant) distinguuntur. Locus hic decem pedibus altior est templi pavimento, atque ex illo in templum gradibus, qui ante magnum sacellum sunt, descenditur, qui gradus pulcherrimo Iaspide constrati sunt.

Itur & per hunc locum in sacellum, seu sacrarium, quod in plaga est septentrionali, in quo multæ & variæ sanctorum custodiuntur reliquiæ, optimo ordine suis arcis inclusæ. Simile sacrarium ab austro est, similibus plenum reliquiis & monimentis.

Ab uno summi altaris latere ædicula est, in qua sacra Synaxis distribuitur, duas habens valvas. Locus profecto magnæ pietatis ac devotionis. In parietibus hujus ædiculæ quatuor historiæ ex vetere testamento, Eucharistiæ sacramentum adumbrantes, mira industria depictæ sunt. In testudine arcus cælestis inter nubes variis Cherubinis & Seraphinis aspersus conspicitur. Inter hanc ædiculam & summum altare sacrarium est, in quo Sacrosan-

ORTOGRAPHIA DELA ENTRADA DEL TEMPLO DE S. LORENCIO EL REAL DEL ESCVRIAL I SECCION INTERIOR DEL CONVENTO I COLEGIO.

ſanctum Euchariſtiæ ſacramentum conſervatur, rotundum, octo columnis è Iaſpide ravidi coloris, venis ſeu ſtriis candidis vermiculata ſubſtructum. Iaſpis hæc tam dura eſt & nobilis, ut ſine Adamante poliri neutiquam potuerit. Epiſtylia & baſes è metallo facta ſunt deaurato, ſicut & coronices atque encarpa. Alia omnia quæ in hac fabrica concurrunt, è generoſa Iaſpide variorum colorum elaborata, & deaurato metallo impoſita ſeu immiſſa ſunt. In baſi quæ tæniis imminet, octo Apoſtolorum ſtatuæ conſpiciuntur, cæterorum quatuor aliis locis ſtant excavatis. Duodecim iſtæ ſtatuæ admirando artificio ſculptæ, & per ignem inauratæ ſunt. Pavimentum hujus ſacrarii ſtratum eſt vario genere Iaſpidis, deaurato metallo, opere muſivo diſtinctum. Valvæ autem ſacrarii ſunt ex generoſa cryſtallo, quem montanum vocant, quæ compagibus è metallo conflatis & deauratis includuntur, adeoque pellucidæ ſunt, ut per eas hierotheca interior, in qua Euchariſtia repoſita eſt, manifeſte videatur. Hoc opus à ſpectatoribus omnium operum, quæ hoc ſeculo in orbe terrarum oſtentantur, celeberrimum, artificioſiſſimumque eſſe cenſetur. Hujus operis architectus celebris ille *M. Iacobus de Trezzo*, totum ſeptennium in ſculpenda poliendaque Iaſpide, quæ in hoc opere cernitur, inſumpſit.

Summum quoque altare opus eſt non minus illo pretioſum, nobile & artificioſum, ex Iaſpide & marmore conditum. In hoc altari ſcabellum ponitur, & in eo cruces, candelabra, aliaque altarium ornamenta. Altare hoc diverſis, iiſque artificioſis picturis, quatuor ſtegis, quarum aliæ aliis eminentiores ſunt, exornatur. In inferiori ſtega inter duas pictas tabulas locus eſt, ubi conditur hierotheca euchariſtica; ab utroque vero latere duæ ſunt ſtatuæ quæ quatuor Doctores Eccleſiæ, Hieronymum, Auguſtinum, Ambroſium & Gregorium referunt. Stega hæc ex pura & generoſa conſtat Iaſpide, ornata encarpis è diverſi coloris Iaſpide. Huic ſtegæ tanquam baſi nituntur omnes picturæ & columnæ, quæ ex viridi & rava Iaſpide confectæ ſunt. Baſes autem & moduli è metallo deaurato. Volutæ, tori, & zophori è nobili, verſicoloríque Iaſpide, uti & pilæ affabre factæ ſunt. Quid multis? totum opus è pura & nobili diverſorum colorum Iaſpide, metalloque fuſo & deaurato compoſitum eſt. Iuxta ſecundæ ſtegæ picturas duæ ſtant ſtatuæ ab utroque latere, quæ quatuor Euangeliſtas repræſentant. Eodem modo & ſecundum tabulas ſtegæ tertiæ collocantur duæ ſtatuæ, una S. Iacobi, Hiſpaniæ Apoſtoli; altera S. Andreæ, Divi tutelaris domus Burgundicæ. In ſumma ſtega S. Petri & Pauli imagines ſpectantur.

Arca interior, in qua venerabilis Euchariſtia cuſtoditur, artificioſiſſime, magnaque induſtria condita eſt, quatuor habens columnas è pura Iaſpide, quarum baſes & capitula è puriſſimo auro ſtant vermiculato: quales ſunt & zophorum, volutæ, & encarpa, ipſam arcam ambientia. In his multi lucent ſmaragdi. Stylobatæ harum columnarum è ſimili Iaſpide ſculptæ, & auro variis locis diſtinctæ ſunt. Tres pilæ quadratæ, quæ ſtylobatis ſubſternuntur, argenteæ ſunt inauratæ. Fundamentum vero cui hæc arca ſubſtructa eſt, è nobili Iaſpide & metallo inaurato conflatum; abaci, & ſtereobata ſcaporum ſeu pyramidum ex eadem Iaſpide, qua columnæ, conſtant auro vermiculato ſtriata. Pyramides è generoſiſſima Iaſpide impluviata. Sphæræ ſeu globi in apicibus poſiti aurei ſunt, vermiculati. Valvularum crepidines argenteæ ſunt & inauratæ. Globulus qui in faſtigio operis micat precioſiſſimus Smaragdus eſt, floſculo deaurato incumbens. Valvulæ ipſæ Cryſtallinæ ſunt, ex eo genere, quod *de Roche*, ſeu montanum vocant. Latus quod templum ſpectat, feneſtram habet quadratam & magnam: ex eadem cryſtallo alia duo latera varia Iaſpide, puriſſimo auro diſtincta, ornantur. Simili materia & arte ipſa arca interius exornata eſt. In medio teſtudinis hujus operis magni pretii topazius hæret. In meditullio arcæ Sacroſancta Euchariſtia in vaſe ex achate facto cuſtoditur. His paucis deſcriptio præcipuorum & excellentiorum operum templi monaſterii in Eſcuriali comprehenditur.

Monaſterii deſcriptio.

Sequitur deſcriptio ipſius monaſterii. In xyſto qui ante introitum templi eſt, occurrit janua magni veſtibuli hujus monaſterii. Per hoc veſtibulum itur ad turrim in qua campanæ pendent, & horologium naturales & planetarias horas præter campanam ipſam demonſtrat. Turris hæc quaſi in ipſa ſtereobata templi verſus cœnobium aſſurgit, uti & oppoſita parte turris eſt, in qua præludium horologii, ſeu campanulæ quibus pulſatis luditur, ſonant.

Propylæum monaſterii ducit ad locum colloquii (Parlatorium vocant) ubi conveniunt, qui aliquid habent quod cum monachis conferre voluerint: juxta locum hunc ſcala eſt præcipua & auguſta, multis & latis gradibus inſigni teſtudine, tectoque magnifico. His gradibus adjacet ſacellum, in quo divina miniſteria peragebantur, quamdiu templum ædificabatur, & aliud conclave, in quo archivum, fundationes, dotationes, inſtrumenta & diplomata monaſterii aſſervantur.

Per idem propylæum, ſeu veſtibulum, tranſitur ad aream monaſterii: inde ad cryptoporticum, aliumque locum, in quo ciſterna eſt, aquæque pluviæ colliguntur. Inter hæc

hæc duo loca arca erecta ſtat, admirabili opere confecta, in qua multa, eaque maxime neceſſaria cuſtodiuntur.

Ex hoc veſtibulo etiam tranſitus eſt ad veſtibulum refectorii, cui junctum eſt conclave, in quo veſtimenta reponuntur: quod conclave & veſtibulum magno ingenio & arte concamerata ſunt. Veſtibulum hoc octangulare eſt, octo habens feneſtras, per quas omnes porticus adjacentes lumen hauriunt: in medio veſtibuli fons eſt, cujus aquæductus è Iaſpide ſunt elaborati.

Refectorium, ſeu triclinium monachorum, magnificum opus eſt. Cubiculo veſtiarii adjacet tranſitus ad cœnaculum hoſpitum, huic culina monaſterii & hujus veſtibulum, in quo multæ ſunt commoditates, fonteſque calidarum, frigidarumque aquarum. Refectorio junctum eſt cavædium noſocomii, in quo duo ſunt magna aquaria, ſeu ciſternæ, noſocomium autem ipſum huic cavædio jungitur, cujus cœnaculum uſque ad veſtibulum culinæ protenditur. Præter dicta loca ad murum porticus noſocomii tria ſunt ædificia, in quibus ea conſervantur & aguntur, quæ ad aquas diſtillandas pertinent. Xyſtus quoque è conventu ad hoſpitium ducens, in quo etiam ambulacrum eſt, in uſum eorum, qui è morbis convaleſcunt.

Sed & è veſtibulo magno monaſterii aditus eſt ad cryptoporticum, in qua ſupplicationes publicæ peraguntur. Hiſtoriæ hic 46 è Novo teſtamento, ab annunciatione B. Virginis, uſque ad adventum Chriſti ad extremum judicium ſpectantur. In hujus cryptoporticus quadratæ meditullio hortus eſt amœniſſimus, in varios pulvinos artificioſe diſtinctus: in medio fabrica angulorum octo, formam templi referens, à lapide vivo nigro conſtructa: interiores autem parietes Iaſpide verſicolori veſtiuntur. In quatuor angulis telamones, ſeu atlantes ſtant, aquam evomentes, quam quatuor marmoreæ ciſternæ, ad quas gradibus aſcenditur, excipiunt. In medio autem hujus fabricæ ſemita eſt horti iſtius primaria.

Ex eadem cryptoporticu itur ad exedram, ſeu domum capitularem, aliudque conclave huic per omnia ſimile. Duo hæc loca una cum veſtibulo teſtudines habent variis, iiſque pretioſiſſimis picturis ornatas, pavimenta quoque ex atro & candido marmore concinnata, ſubſellia monachorum in circuitu ſunt, & uterque locus magnificum habet altare.

Introitus ad monachorum cellas tam ſuperiores, quam inferiores eſt in magna porticu; in ea ſcalis cochlidibus ad cellas ſuperiores Prioris, & alia tabulata ad tectum uſque aliaque culmina porticus magnæ plana, plumboque ſtrata aſcenditur. Inferius habitaculum Prioris opus eſt inclytum, totum teſtudineatum; varias ſacræ ſcripturæ hiſtorias exhibens, quæ diverſis, iiſque artificioſis coronis & encarpis includuntur. Pavimentum nigro, alboque marmore diſtinctum eſt. Superior Prioris cella ad caurum ædificata eſt, à cujus utroque latere aliorum monachorum cellæ ſunt ædificatæ. Cubiculum in quo novitii dormiunt, monachorum cellis adhæret. Monachorum vero lectuli ſupra veſtiarium & refectorium longo ordine junguntur.

Bibliotheca in ſuperiore parte præcipui introitus monaſterii eſt, in longitudine 185 pedes, in latitudine habens triginta duos. Tota concamerata eſt, in cujus fornicibus diverſarum artium imagines, aliæque hiſtoriæ conſpiciuntur. Cui loco aliud imminet tablinum, uſui bibliothecæ deſtinatum. Atque hæc in monaſterio.

Collegium. C O L L E G I V M nunc, Regiſque P A L A T I V M deſcribamus, hæc duo ſeptemtrionalem templi partem occupant. Veſtibulum, ſeu introitus eorum eſt in pergula, quæ templo præjacet, è regione magni propylæi cœnobii. Huic veſtibulo junctum eſt aliud, per quod adoleſcentes, qui litteris dant operam, in ædiculam tranſeunt, mane ad audiendum primum Sacrum, & veſperi ad laudes Deo decantandas. Locus hic tribus æneis clathris clauditur.

Ad aream magnam, collegium à monaſterio diſpeſcentem, ſcholarum atria ſunt, in quibus tres facultates, Ius, Medicina & Theologia traduntur: artes etiam docentur. Ad has ſcholas per publicum ambulacrum & porticum hi, qui in collegio ſunt, perveniunt. Habet locus hic ſuas peculiares quoque areas & pergulas, quarum uni adjacet refectorium collegii, cum ſuo veſtibulo, juxta veſtibulum eſt culina collegii inter aream ipſi propriam, areamque ſcholæ trivialis cui & ipſa ſchola puerorum præjacet, ejuſque refectorium.

Palatium. In ſeptemtrionali plaga per anguſtam portam & propylæum aditus eſt ad Palatium Regis. In veſtibulo tria ſunt habitacula, cum ſuis areis, in uſum partim eorum, qui annonæ & cibariis præſunt ædificata: partim in uſum culinæ. Habitacula hæc conjuncta ſunt in variarum menſarum miniſteria. Per idem veſtibulum itur ad andronitidem, ubi nobiles cubiculi regii, præfectus prætorii auguſtalis, aliique generoſi & nobiles prandent, cœnantque. Hac etiam tranſitus eſt ad pergulas & loca ædificiorum eorum, qui commeatus & alimoniarum curam habent, aliorumque opificum. Pergulæ iſtæ in quadro ſua continent habitacula, tam inferiora quam ſuperiora.

In eodem latere alia porta eſt, qua à palatio Regis ad ſacrarium, ſeu chorum inferio-

Ortographia i seccion interior del templo de S. Lorencio el Real del Escvrial con sv retablo i altar maior i clavstros del convento i casa real.

6

rem, ad templum, collegium & monasterium commeatur: Secus portam hanc xystus est ubi proceres & excubiæ regiæ conveniunt: Orientem versus hospitia Legatorum, ad magnam porticum & aream extenduntur; & ad palatium Regis procurrunt. Ad eandem aream habitacula stant in usum aulæ regiæ. Per pergulam hinc porta magnifica pervenitur ad ipsam Regis habitationem, post sacellum constructam; quo loco area est subdialis, cum sua porticu. Ad austrum juxta altare summum alia porta est, per quam Rex monasterium, omniaque loca inferiora ad illud spectantia ingreditur; in collegium quoque, & omnia Palatii regii ædificia. Porticus regia septemtrionale templi latus respicit. Hic in pariete templi depictum est prælium ad Higuervelam, in quo Rex Ioannes Secundus Mauros, seu Saracenos Granatenses devicit, quæ pictura rem gestam plus quam ad vivum exprimit: ostenditque quo ordine acierumque tam equitum, quam peditum, lanceariorum, scutiferorum, sagittariorumque, quorum eo tempore usus erat, constitutione. Pictura hæc ex prototypo in lineo panno, centum triginta pedum longitudine delineato, & in antiqua turri Segoviensi invento, ipsoque prælii tempore facto efformata est. Quam historiam Majestas regia in isto pariete ad perpetuam istius victoriæ cælitus Hisspaniarum Regi concessæ memoriam depingi mandavit. Opus hoc spectatu dignissimum est.

Hortus. Postremo loco hortus amœnissimus ad Orientem & Meridiem visitur; latitudinem habens pedum centum, variis pulvinis & areolis distinctus, in quo omnia florum & herbarum crescunt genera: variique fontes amœnissime scaturiunt. Hortus hic multo eminentior est pomario, quod adjacet, altoque muro à pomario disiungitur, & multis gradibus ex horto isto ascenditur ad pomarium, diversis arboribus consitum.

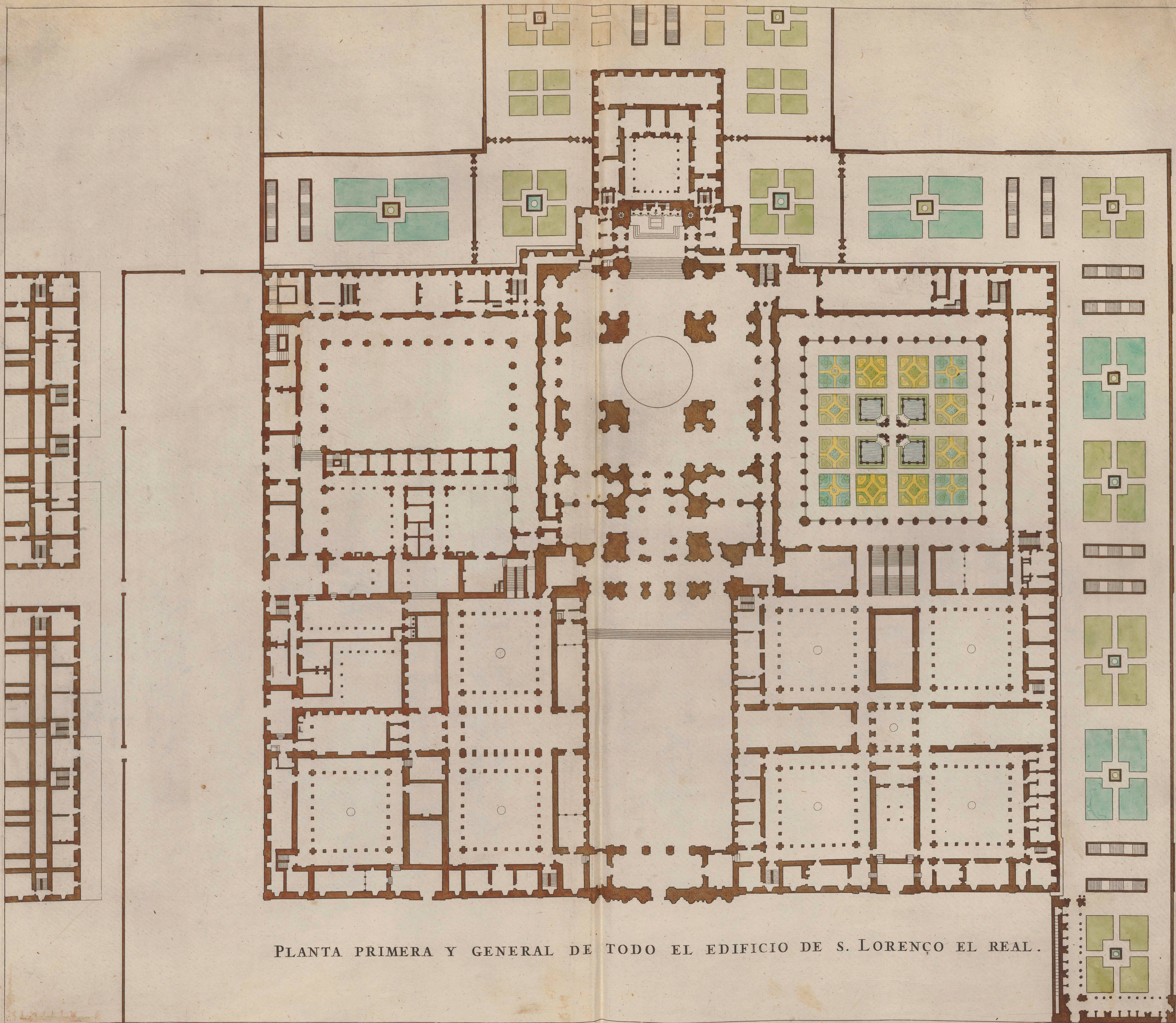
L E-

Seccion del sagrario del altar maior de San Lorencio el Real del Escurial.

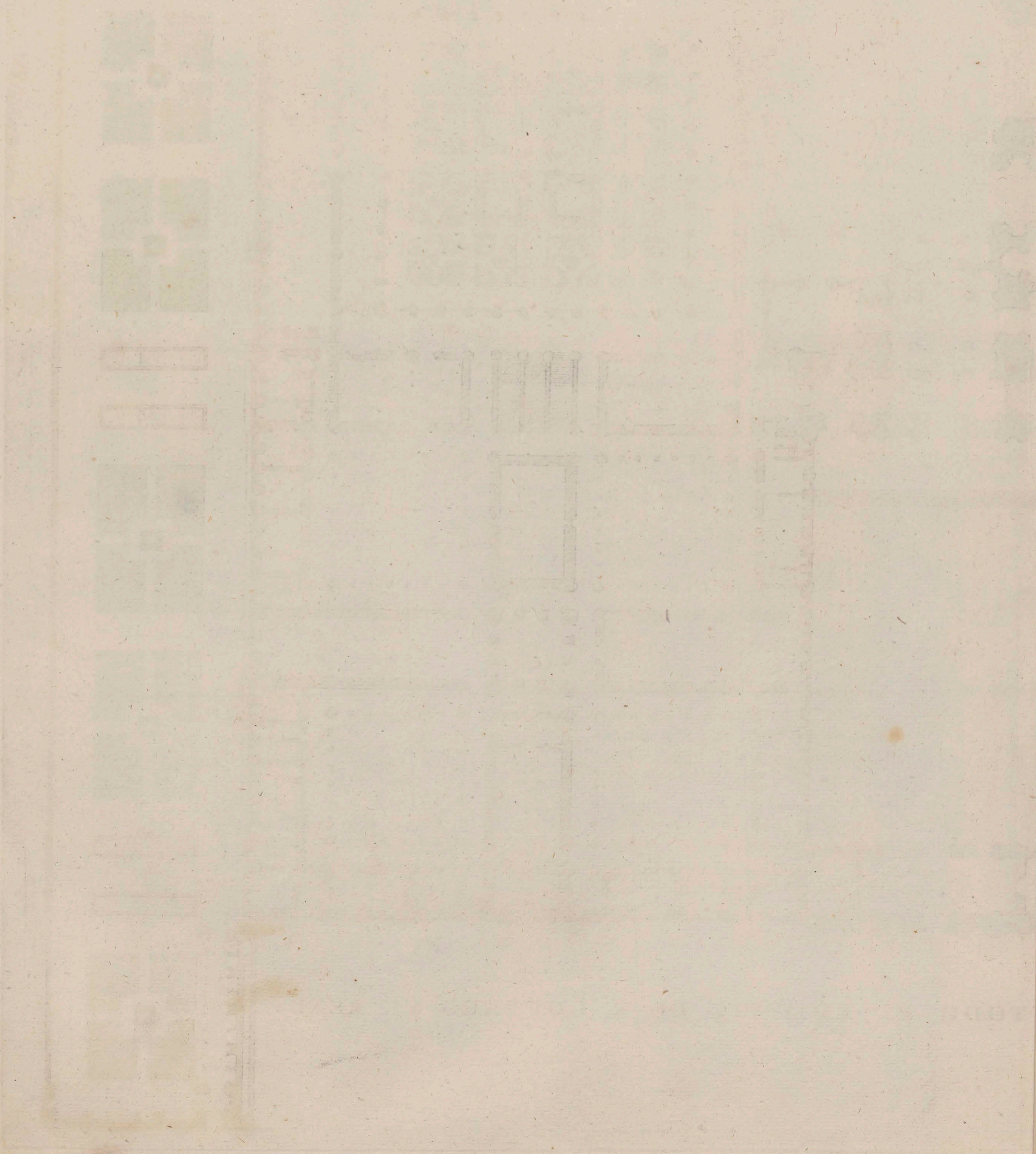

Scala mensoria hujus Sacrarii

Escala mensoria deste sagrario.

PLANTA PRIMERA Y GENERAL DE TODO EL EDIFICIO DE S. LORENÇO EL REAL.

LEGIO REGNVM, ET ASTVRIARVM PRINCIPATVS.

ITVLO Castellæ tenentur ab Hispaniarum Rege Legio & Asturiarum Principatus. *Origo nominis.* Legio Septima Germanica, Nervæ, ut videtur, Imperatoris principatu stativa sua habuit ea in Hispaniæ regione, quæ nunc Legio dicitur, vulgo *Leon*; *Termini.* habetque ad Ortum & Meridiem Castellam; ad Occidentem Galleciam & Portugalliam; ad Boream, Asturias. *Veteres populi.* Coluere hæc loca initio Vettones, quos Ptolemæus οὐέτλωνας vocat, à quibus *Emerita* Prudentia vocatur *Clara Vettoniæ Coloniæ*. Porro Vettones postquam primum in Romanorum venissent potestatem, prout refert Ælianus lib. VII variar. cap. V, conspicati quosdam centuriones, qui exercendi sui causa deambulabant, confectoque uno spatio, redibant eadem quasi linea, idque faciebant identidem; primum rem novam in admirationem traxerunt; postea re expensa judicarunt eos insanire, neque enim esse eorum qui saperent, eandem viam toties ire & redire; itaque se ipsis obtulere, qui eos in tabernacula deducerent, rati militis esse vel pugnare, vel iter facere, vel à labore quiescere. *Fluvii.* Fluvii Regnum Legionense aquis suis beantes sunt, Durius, Pisergua, Carrion, Tormes, Torto, Tera, Esla, & Orbego. Octo à Salamanticâ leucis è montibus aquæ rivulus adeo fervens, ut manus vix calorem ferre possit, effluit, qui per venas sulphuris transiens, admirabilem morbis curandis, præcipue scabiei, virtutem contrahit. *Soli qualitas.* Cæterum ager inter montes sterilior, valles feracissimæ. Territorium circa Vierso & Ledesmam omnibus abundat rebus, Torense vina generosissima utriusque coloris profert.

Civitates. Oppida habet Legionem, Astorgam, Palentiam, Zamorram, Salamancam & Ciudad Rodrigo. *Legio.* Metropolis regni est Legio, quæ Ptolemæo dicitur Λεγίον ζ γερμανική; Antonino *Legio Gemina*. Legionensis *Hispania.* urbs, inquit *Nonius*, hoc ævo nobilissima, & templo pulcherrimo conspicua; augustum sacrarium habet, in quo XXXVII Reges & unus Hispaniæ Imperator sepulti sunt. Sic enim de eo scribit Marinæus Siculus: *Etsi templum quod ætate nostra civitas Hispalensis ædificat, aliis omnibus magnitudine præstat: etsi Toletanum cunctis aliis divitiis, ornamentis & specularibus fenestris est illustrius: etsi denique Compostellanum fortioribus ædificiis, & S. Iacobi miraculis & rebus aliis memorabilius est: Legionense tamen artificio mirabili, meo quidem judicio, omnibus est anteponendum: in cujus claustro sacellum est, in quo jacent Reges septem & triginta, & unus Hispaniæ Imperator.* Et vulgare proverbium, *Sevilla en grandeza, Toledo en riqueza, Compostela en fortaleza, esta en Sotileza.* In hac Ecclesia Reges Castellæ & Astorgæ Marchiones sunt Canonici, gaudentes sessione in Choro, & si præsentes fuerint Canonicorum cæteris privilegiis. Vrbs nullius pene rei indiga est. Dignitate Episcopali ornata, & singulari privilegio, jam à Gothorum temporibus sedi tantum Apostolicæ obnoxia est, nec Metropolitanum agnoscit. Episcopi reditus sunt 13000 ducati annui. Auctor est Isidorus in hac urbe natos esse S. Marcellum Centurionem & Nonam uxorem ejus, qui duodecim filios Christi martyres habuerunt.

Astorga. Astorga civitas parva, sed munitissima naturæ beneficio. Agrum illius perlabitur fluvius Torto, optimas trutas nutriens. Episcopatus est, ex quo Prælatus 10000 ducatos annuos percipere dicitur. Caput Marchionatus quoque est, quem Henricus IV Rex Alvaro Peresio Ossorio Comiti *de Trastamara & Villalobos* concessit. *Lacus Sanabriæ.* Astorgæ vicinus est Sanabriæ lacus, unam leucam longus, vix dimidiam latus, quem permeat fluvius Tera. Vndas volvit instar maris exigui, piscosus admodum. Comes Beneventanus in medio lacus magnificas ædes habet super rupem conditas, quamvis lacus ipse ad Monachos S. Mariæ de Castañeda pertineat.

Palentia. Palentia civitas ad ripam fluminis Car-

LEGIONIS REGNVM et ASTVRIARVM PRINCIPATVS.
Notarum explicatio
Archiepiscopatus
Episcopatus
Academiæ
Veteres Urbium et Promontoriorum Appellationes majusculis designavimus hac forma ASTVRICA etc. Recentes vero hac: Astorga
OCEANVS CANTABRICVS.
ASTVRIAS DE OVIEDO.
ASTVRIAS DE SANTILLANA.
GALECIÆ PARS.
BISSCAIÆ PARS.
LEGIO.
PORTVGALLIÆ PARS.
Milliaria Hispanica communia
C de las penas de guzan
Aviles
Rivadeo
Lugo
Leon
Astorga ASTVRICA
Burgos
Lerma
Palençia PALANTIA
Valladolid
Camora
Bragança
Miranda do Douro
Santillana
Laredo
S. Andero

9

rionis, antiqua & nobilis, Episcopatu illustris, qui Episcopo 24000 ducatos quotannis tribuit.

Zamora.

Zamora urbs ad ripam fluminis Durii, pontem habet magnificum, & agrum supra modum fertilem. Vrbs egregie munita est, totusque tractus Zamorensis scatet divite vena lapidis Cyanei, vulgo *Turquesa*. Episcopatus sedes est, quæ Præsuli suo 20000 ducatos annuos contribuit. In ditione illius est *Sagiago*, regio multis exiguis pagis habitata à gente rustica & invenusta, tam in sermone, quam in corporis cultu atque vestitu.

Salamantica Academia toto orbe celebris Castellæ veteri nunc accensetur, fluvio Tormis apposita, qui se in Durium amnem exonerat, non solum læto agrorum proventu felix, sed & Episcopali dignitate ornata 24000 ducatos Præsuli reddens, & Equitum frequentia conspicua. *Marinæus* hic suo tempore septem millia studiosorum recensita scribit.

Ciudad Rodrigo à Ferdinando II, rege Legionis condita, eo loco, ubi quondam fuit Mirobriga, ut munimentum esset adversus Portugallos. Episcopum habet cujus reditus annui 10000 ducati; quatuor leucis à limitibus Portugalliæ dissita, ad ripas fluvii *Agueda* in campis omnium rerum ad victum humanum necessariarum abundantibus. *Medina de Rio secco*, montibus cincta, urbs admodum dives, pascua habet lætissima pecori alendo idonea, quæ quotannis 500000 Maravedisios largiri solent; aëre gaudet temperatissimo. Civitatis titulum & honorem anno 1638, à Philippo IV Rege consecuta, Ducatus quoque gaudet honore; quem Carolus V, Imperator in Ferdinandum Enriques Castiliæ Almirantem contulit, à cujus familia ad hunc usque diem possidetur. Sunt præterea hîc multa municipia, inter quæ maximi momenti, Villa Franca, Cacabelos, Ponferrada, Vierzi agri copiosissimi caput, Ponte della Reina, Orzanaga, Ledesma natura loci admodum munita, & annonæ copia dives. Sub se trecentos octuaginta habet vicos, qui circiter sedecim millia focorum continent: Betanzos, Mansilla, Beneventum campis editioribus situm oppidum, castro probe munito, & omni apparatu bellico instructo, nec non palatio, hortis, sylvis, deliciisque domini conspicuum est, olim Ducatus titulo à personis regio sanguine oriundis possideri solitum, post vero ab Henrico IV. Comitatus titulo in personam Iohannis Alphonsi Pimentel Equitis Lusitani, in remunerationem servitiorum collatum est, à cujus familia in hodiernum diem possidetur. Saldagna, *Simancas* ad confluentes Pisserguam & Durium fluvios, duabus Valliadolito leucis in loco editiore situm municipium. Castrum habet in quo Philippus II anno 1566. Archivium regium constituit, in quo antiquæ Regni asservari solent scripturæ. *Dueñas* patria Isabellæ Regum Catholicorum filiæ, & Portugalliæ Reginæ, in colle ad Pisserguam fluvium sese ostentat.

Munici-pia.

Mayorga quinque leucis Legione dissita, in planitie amœna posita conspicitur, est Comitatus caput, illustrem familiam Pimentel dominam agnoscens. *Villalpando* in planitie amœna, frumenti, vini, ferinæ carnis & pecoris fertili, ei Castiliæ Comestabilis titulo Domini præest, qui palatium sumtuosum, nec non armamentarium apparatu bellico instructum possident, *Valencia de Don Iuan*, Comitatus Ducum de Nagera, sic dictus, quod Iohannes Portugalliæ Regis Petri filius, ei titulo Ducis præfuerit.

Paredes de Nava, inter Carrion & Palenciam medio fere spatio, situs vicus in loco vini, frumenti, & pecoris admodum fertili, Comitatus honore à Iohanne II Castellæ Rege donatus, in gratiam Roderici Manriques, penultimi ordinis S. Iacobi Magistri. *Mansilla* tribus Legione leucis ad Ezlam fluvium sita est, trutas optimi saporis hinc Madritum, Medinam, Valliadolitum venales portant incolæ. *Castro-Torafe* Ordinis militaris S. Iacobi peculium est. *Sahagun* ad ripas Seæ fluvii in fertili planitie sita est, arcem habet famosam, hic Sanctus Facundus martyrium passus est. *Cea* non longe à Sahagun in rupibus asperis ad fluvium cognominem sita conspicitur. Marchionatus est ad familiam *de Sandoval* spectans. *Carrion* cognomento *de los Condes* ad fluvium Carrion sita, magnis gaudet tum privilegiis, tum exemptionibus à Regibus concessis, territorium habet tritici, vini, fructuum, leguminum, lini, piscium, ferinæ carnis, avium, & pecoris fertilissimum. *Grajal* tribus à præcedenti distat leucis, Comitatus titulum Philippus III, Ioanni de Vega concessit. *Saldaña* ad radices montis, vulgo *Peña de San Roman* dicti, in gratissima sita est valle, ad Duces de Infantado spectans. *Melgar de Ramental. Melgar de Yuso*, Comitatus titulo possidetur à primogenitis familiæ potentissimæ *Enriques*. *Torquemada* dominium familiæ *de Sandoval*, Ducum *de Lerma*. *Magaz*. *Fromista* Marchionatus, à Philippo II, Hieronymo *de Benavides* concessus. *Cabeçon* ad ripas Pisserguæ, latusque montis, cujus summitatem arx occupat. *Ponferrada* aditus in Galliciam. *Peña Osende* Commendataria Ordinis S. Iacobi, arcem habet rupi altissimæ impositam. *Vreña* in loco editissimo sita septem à Medina del rio secco leucis, fortalitio munitissimo famosa, Comitatus titulo possidetur à Ducibus Ossunæ. *Tordesillas*, sex leucis Valliadolito distat, ad ripas Durii sita, Palatium hic est regium, in quo Ioanna Caroli V. Cæsaris mater supremum clau-

clausit diem. *Toro* vino & fructibus abundans Ioannis II, Castellæ Regis patria, ad ripas Durii in fertilissimis campis sita civitas.

Methymna cognomento Campus, etsi sæpius incendium passa, soli tamen ubertate, nundinis & mercatorum commerciis ditissima, honorificis privilegiis à tributis & vectigalibus immunis. In qua neque Rex habet officium, nec Pontifex sacerdotium, quæ res potius mali, quam boni caussa est: propterea quod in sacerdotiis & magistratibus conferendis incolæ plerumque crudelissime digladiantur.

Alva cognomento de Tormes ad fluvium Tormes sita in campis fertilissimis, palatio Ducum suorum sumtuoso conspicua, Ducatus nobilissimi caput pertinens ad gentem *Alvares de Toledo*.

ASTVRIÆ.

QVA Pyrenæi jugum, haud procul secundo Oceano, sub septentrionem deducitur, habitant ASTVRES, Gallæciæ portio, ut autor est Paulus Orosius lib. VI. cap. XXI, ita dicti ab Astura fluvio, qui regionem illam alluit, teste Isidoro, lib. IX, cap. II. Silius vero Italicus ab Astyre Memnonis auriga dictos credit, lib. III:

Astures unde dicti.

Venit & Auroræ lacrymis perfusus in orbem
Diversum, patrias fugeret cum devius oras,
Armiger Eoi non felix Memnonis Astyr.

Divisio ut olim.

Divisi erant olim in *Transmontanos* & *Augustanos*: teste Plinio lib. 3, cap. 3, in duodecim populos distincti. caput gentis erat *Asturica*, urbs magnifica, quam Ptolemæus *Asturicam Augustam* vocat. hodie vero Astorga dicta.

Vrbs.

Incolarum & Regionis Indoles.

Regio universa aspera, montibus silvisque horrida, incolæ bellaces, & libertatis apprime tenaces, qua de causa non semel à Romanis defecere, & Augusti Cæsaris præsentia necessaria visa, ut arma ponerent. Vnde L. Florus sub calcem operis, periculum illius belli his verbis exaggerat: *Astures per idem tempus, ingenti agmine, à montibus suis descenderant, nec timuere subtus, ut barbaris impares: & positis castris apud Asturam flumen trifario diviso agmine, tria simul Romanorum castra aggredi pararunt: fuisset & anceps & cruentum, & utinam mutua clade certamen, tum cum fortibus etiam subito, tum cum consilio venientibus.* In plana ab Augusto deducti, quo fera illa ingenia, non secus ac silvestres plantæ mutatione soli, mitescerent. Regio ipsa minii, chrysocollæ, & auri præcipue fœcunda. Plinius auctor est lib. 33, cap. 4, *Asturiam, Lusitaniam, & Galleciam, singulis annis vicena millia pondo auri præstare, ita ut plurimum Asturia gignat.* Vnde & Silius lib. I.

Aurum &c.

Astur avarus
Visceribus laceræ telluris mergitur imis,
Et redit infelix, effosso concolor auro.

Asturcones equos laudatos etiam admodum gignit Asturia, quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio, de quibus Silius lib. 3.

Hispania.

His parvus sonipes, nec Marti notus, at idem
Aut inconcusso glomerat vestigia dorso,
Aut molli pacata celer trahit esseda collo.

Martialis vero epigr. lib. XIV:

Asturum equum:
Hic brevis ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Divisio hodierna.

Hoc ævo divisa est *Asturia* in duas partes, in *Asturiam de Oviedo*, & *de Santillana* dictas: nomen illis urbes hæ duæ præcipue dederunt, titulo Principatus hujus primogeniti Castellæ Regum insigniuntur, ut in Gallia Delphini, in Anglia Walliæ Principes. Oviedo Asturiæ metropolis ad fluvios Ove & Deva in planitie eminentiori sita est; territorium vicinum montuosum est, sed pecoris, castanearum & ferinæ carnis abundans, à Concilio ibidem celebrato anno 877 Civitas Episcoporum dici meruit, Episcopali fulget cathedra, quæ Præsuli 12000 ducatos confert annuos. *Santillana* Asturiæ Santillanæ metropolis quinque leucis Sant Andero distat, Marchionatus titulo clara ad Mendoças Duces de Infantado pertinet. *Laredo* Gothorum opus in loco edito rupibus undique cincto, portus Oceani Cantabrici est sat celebratus, hinc pisces sale condítos in varia Hispaniæ loca non sine magno quæstu deferunt incolæ. *Sant Ander* ad littus dicti maris, cum portu capacissimo situm oppidum. Mole mari objecta, arce sat munita, & piscatione celebrari solet: incolæ Noë Patriarcham conditorem jactant, tanta ejus fertur antiquitas. *Castro de Vrdiales* ad idem mare quatuor *Laredo* leucis disjungitur, arcem habet munitam, & apparatu bellico instructam; herbas varii generis sanitati conducentes legunt, & lignorum copiam cœdunt incolæ. *San Vincente de la barquera*, portus maris Castro munitissimo famosus est. *Navia* portus sat celeber in planitie ad Oceanum sita, Noë Patriarcham agnoscit conditorem, nomen à Chami uxore impositum. *Gyon* quondam Asturiarum Metropolis ad littus Oceani in peninsula situm, Pelagii primi Imperii Hispanici restauratoris sedes, cujus suc-

Oviedo Civitas.

Santillana.

Vrbes & municipia.

successores Regum de Gijon titulum assumsere, donec Alphonsus Castus titulum hunc in Regis Ovietensis mutaret. Provincia *de Liebana* dicta novem in latitudine, quatuor in longitudine comprehendens leucas totius Hispaniæ regio asperrima, cujus montes altissimi cælum ipsum verticibus suis inaccessis amplecti videntur, dividitur in valles quinque hisce nominibus distinctas, *Cillorigo*; *Valdeprado*; *Vahebaro*; *Cereceda*, & *Polanos*, frumenti, vini, fructuum, pecoris, ferarumque admodum fertiles: Caput totius Regionis *Potes*, municipium est ad ripas fluvii Devæ, novem à Santillana leucis sita. Regionem vero ipsam Mauris totius Hispaniæ invasoribus inexpugnabilem subjugare semper fuit impossibile, loci ipsius à natura muniti situ, & incolarum fortitudine resistentibus; hinc Pelagius religionis Christianæ & imperii Hispanici restaurator provenit. Iam ante aliquot sæcula Comitatus titulo à Gironum antecessoribus possessa fuit; nunc vero Ducum de Infantado est in patrimonio.

Provincia de Liebana.

Imperium majorum.

Metropolis Oviedo refugium quondam fuit Hispanorum & Gothorum, cum Arabes Hispaniam invaderent. Illud autem memoria dignissimum est, quod à Legione urbe recuperatio Hispaniæ initium sumserit, circa annum Christi IↃ CCXVI, postquam totam fere Maurorum & Saracenorum gens occupasset. Pelagius enim ex regio Gothorum sanguine, Fasilæ Cantabriæ Ducis filius, à Christianorum, qui in montosa loca Asturiæ confugerant, reliquiis Rex salutatus, magna strage Maurorum edita, vix regnum orsus, hosti Legionem eripuit; ac ibidem sedem sui Principatus figens, novum Castellum, quasi propugnaculum, adversus barbarorum vim & incursiones exstruxit. unde Comites deinde Castellæ dicti. Rejectis autem & spretis Gothorum regum insignibus, Leonem sumsit rubrum in albo campo sævientem, quo insigni hodieque Legionenses reges utuntur. Pelagio in regno successit Fasila filius, huic improli Alphonsus Catholicus, Petri Cantabriæ Ducis filius, ex stirpe Ricaredi Catholici Gothorum Regis oriundus, qui uxorem duxerat Ormisendam Fasilæ sororem unicam & hæredem. In Alphonsi familia posterisque Legionis Principatus mansit usque ad Veremundum, regem Legionis XXIV; quo anno CIↃ XX sine successore defuncto, Sanctia soror, Ferdinando Navarræo, Castellæ Regi nupta, Legionense regnum ad Castellanum transtulit. Huic cum tres essent filii, Sanctium quidem testamento Castellæ Regem; Alphonsum Legionis & Asturum; Garciam denique Gallæciæ (quæ à conjugis majoribus acquisita, Comitatus ad illud usque tempus fuerat) & Portugalliæ nominavit. Sanctius, divisionis paternæ impatiens, fratres, Alphonsum regno exuit; Garciam necavit. Cum jam sexennium circiter regnasset Sanctius, & à Vellido fraude esset interemtus; Alphonsus, qui Toleti apud Maurorum Regem exul vixerat, non solum Legionis, quod ex patris voluntate obtinebat, recuperavit; sed & Castellæ, Galæciæ, Portugalliæque regna est consequutus. Hunc sequutus. est Alphonsus VII, Hispaniæ Imperator vocari meritus.

GAL-

GALLÆCIA.

Origo nominis. Termini.

Allæcia à Callaicis nomen habet. Ad Septentrionem & Occidentem, est Oceanus, ad Meridiem Portugallia, à qua Durio flumine sejungitur: ad ortum sunt Asturia & Legio. Ab his devictis nomen Callaici emeruit D. Iunius Brutus Cos. anno ab urbe condita DC XVII. Sed Gallaicos, sive Gallæcos latius habitavisse, vel ex eo constat, quod Numantiam, quæ nunc Castellæ Veteri adcensetur, Paulus Orosius dicat fuisse in capite Gallæciæ. Sed & ortum versus se extendebat usque ad Pyrenæos. Nunc inter mare & Aviam concluditur & regna Portugalliæ & Legionis. Hæc loca insedere præter *Callaicos* veteres, *Ampheilochi, Cilii, Celtici, Tamarici*, ad fluvium Tamarin; *Cæpori, Arotrebæ, Lucentes* & *Zeelæ*. Silius Italicus de Gallæcia & Callaicis, lib. III:

Veteres populi.

Fibrarum & pennæ, divinarumque sagacem
Flammarum, misit dives Gallæcia pubem:
Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis,
Nunc pedis alterno percussa verbere terra
Ad numerum resonas gaudentem plaudere cetras:
Hæc requies ludusque viris, ea sacra voluptas:
Cetera femineus peragit labor: addere sulco
Semina, & impresso tellurem vertere aratro,
Segne viris: quicquid duro sine Marte gerendum est;
Callaici conjux obit irrequieta mariti.

Fluvius.

Fluvius præcipuus, ac fere unicus est Minius, *Mino* vulgo, qui ab intimis Gallæciæ partibus, ortus totam fere secat, à Septentrione Austrum versus pergens, & Oronsam aliaque loca prætervectus, in mare se Occidentale exonerat. Littus multis sinubus laceratur, in quibus sunt quadraginta octo portus, quorum maximi & capacissimi sunt, Corunna & Ferrol.

Aër & Solum.

Aër Gallæciæ temperatus ad oram maris, in mediterraneis frigidiusculus: solum inæquale & magna sui parte montosum, ideoque rare habitatum: inter oppida Orense & Monterei planities spaciosa, cetera montes & angustæ valles occupant, in quibus plurimi fontes scaturiunt, & infiniti discurrunt rivuli, & circiter septuaginta amniculi, inter quos primi, Sil, Migno, Vlla & Tambra. Hæc provincia nullius rei indiga, magnam copiam piscium tam recentium, quam muria conditorum evehit. Salmonibus præcipue, congris, ejusque generis piscibus quos vulgo *Pescadas* appellant, supra modum abundat: Novembri, Decembrique mensibus infinita piscium, quos vulgus *Besugos* nominat, vis capitur, duarum aut circiter librarum, hi recentes per totam Castellam venum exportantur; facit enim astringens frigus ut facile serventur, cæterum saporis sunt gratissimi. Plinius locat in Gallæcia mineras auri ditissimas; Niger scribit in Artabris amnes terram auro, argento, stanno mixtam ferre, solumque auri, æris ac plumbi uberrimum esse, adeo ut auri glebæ sæpe aratro exscindantur: Montes magnam lignorum copiam navibus ædificandis suppeditant. Gallæci aut ob aëris humiditatem (nam Compostellæ fere novem anni mensibus pluit) aut quia omnibus rebus necessariis domi abundant, aut denique quia paucis sunt contenti, non multum commerciis delectantur, aut artibus mechanicis.

Civitates. Compostella.

Septem habet oppida & quinquaginta septem municipia muris cincta. Prima civitas hodie est Compostella, non fluxæ antiquitatis vestigiis, aut rerum gestarum titulis tumens, sed reliquiis D. Iacobi tutelaris Hispaniæ ornata. Ob quam causam Hispani *Sant Iago* vocant. Veteres Brigantium vocavere. Archiepiscopatu gaudet. Focos numerat bis mille.

Templum Compostellanum.

Inter templa toto regno celeberrimum est Compostellanum. Condidit hoc Alphonsus Castus, & dicavit honori Apostoli Iacobi, eo in loco, ubi ejusdem reliquiæ cura & studio Episcopi Theodomiri repertæ fuerunt. Accidit hoc circa annum IↃ CCC XXXV, regnante Roderico. Postquam ædificatum esset, variis ajunt miraculis inclaruisse D. Iacobi nomen, ut qui sæpius visus sit Hispanis contra Mauros pugnantibus opitulari, maxime Raimero regi. Hinc Hispani in præliis & acie inclamare solent nomen D. Iacobi, *Sant Iago.* Habent etiam sub hujus nominis auspiciis Hispani Ordines militares, in quos nemo recipitur, nisi claris parentibus prognatus. Alphonsus Tertius magnificentius hoc templum ædificari curavit, & quotquot secuti sunt reges, illud donis muneribusque exornarunt. Ad hanc quoque rem symbolum sacrum contulerunt Pontifices Romani. Vrbanus II Episcopalem sedem ex Iri Flavia huc traduxit, eamque à Metropolitano Bracarensi exemit. Confirmavit Paschalis, & insuper hac Compostellanam Ecclesiam prærogativa donavit, ut Cardinales in ea XII crearentur, qui ex ejusdem Ecclesiæ Canonicis eliguntur. Tandem Calixtus II Pontifex Ecclesiam Compostellanam ad Archiepiscopalem digni-

GALLÆCIA, REGNVM,
descripta a F. Fer. Ojea Ord. Præd.
et postmodum multis in locis
emendata et aucta.
CANTABRICVS OCEANVS.
OCEANVS OCCIDENTALIS.
Milliaria Hispanica communia.
Notarum explicatio
Archiepiscopatus
Episcopatus
Academia
Asturias de Oviedo
LEGIONIS PARS.
PORTVGALLIÆ PARS
GALIZIA
C. de Ortegal
C. Finisterre
Ferrol
Corunna
Betancos
Mondoñedo
Rivadeo
Lugo
Sant-iago di Compostella
Pontevedra
Orense
Tuy
Bayona
Aviles
Bragança
Apud Guil. Blaeu.
10

tatem evexit, Emeritanamque ei attribuit metropolim. Archiepiscopus ex ea 50000 ducatos annuos percipit. Solet Ecclesia hæc à peregrinis ex toto Christiano orbe quam maxime frequentari.

Lugo. Lugo olim Lucus Augusti, ad Minium amnem magnum fuisse oppidum, murorum ambitus ostendit, fontes habet aquæ calidæ, imo bullientis. Episcopatus gaudet dignitate, & Præsuli singulis annis 8000 ducatos elargitur.

Tuy. Tuy Civitas ad Minium fluvium in agro hortis amœnissimo, vini abundantissimo & cœlo temperatissimo sita, omnibus referta commoditatibus ad vitam humanam requisitis, Episcopum urbis dominum habet, cujus reditus annui sunt 10000 ducati.

Orense. Orensis Civitas sita ad amnis Minii ripas, agro non amœno solum, sed & felici, qui sapidissimis undique fructibus egregie ornatur, præter generosissimi & nobilissimi vini copiam. Templum habet cathedrale; sed præcipue ad urbis decus commodumque faciunt, non uno loco erumpentes fontes calidi & salubres, quorum nonnulli ita sunt moderati caloris, ut corpus innoxie illum queat perferre: alii vero tam intense fervent, ut tactus calorem aspernetur, & ova in illis coqui possint. Episcopum habet, cujus reditus sunt 10000 ducati.

Mondoñedo. Mondoñedo, cœlo salubri soloque perfœcundo gaudet. Episcopum habet urbis dominum, cujus reditus annui sunt 4000 ducati.

Coruña. Coronæ, Hispanis Coruña, duplex oppidum est. Alterum superius in declivi montis positum, arce & mœnibus firmatum, cui inferius, (Pescariam vulgo vocant) ab ima parte mœnibus conjungitur, à ceteris partibus mari peninsulæ specie alluitur. Portum habet maximæ classis capacem, arcesque duas S. Martini & S. Crucis. Non longe ab hoc oppido præstantissimæ jaspidis sunt fodinæ. Marineus ad Durii ripam commemorat Taurum civitatem in alto planoque loco sitam, & rubeo vino, frugibus & arborum fructibus abundantem. *Betanços* Civitas sine Episcopo, in planitie ad ripas Mandei fluvii, non procul à mari sita est, portum habet non incommodum.

Municipia. Municipia sunt, *Padron* quatuor à Compostella distans leucis, Archiepiscopo Compostellano paret. *Noya* ad fluvium Tamar sita in plano fertilissimo, navium structura nobilis. *Pontevedra* ad sinum maris jacet, pisciculorum, quos *Sardines* vocant, captura famosum oppidum, quos in remotas regiones avehunt mercatores, mille quingentos numerat focos. *Ribadavia* ad Minium sita, Comitatus titulo gaudet, vino totius Hispaniæ optimo celebratissimum oppidum. *Vigo* ad sinum Oceani in agro admodum fertili situm est. *Bajona* ad littus maris & sinum Oceani jacet, non admodum longe à Minii ostio, portum habet sat commodum, & piscatum, porro fructus & fontes quam plurimos; ei objacent *Yslas de Bayona*, olim Insulæ deorum. *Bivero* ad oram maris portu admodum capaci nobile, ad scopulosum montem situm, ubi *Landrove* fluvius aquas suas in Oceanum exonerat. Ad confinia Asturiæ ultimus Gallæciæ portus est, *Ribadeo* ad fluvii Eu cum mari conjunctionem, Comitatus est pertinens ad Duces *de Hijaz*, Marchiones *de Alcaquer*, Comites *de Salinas*.

Comarca de Lemos. Districtus dictus *Comarca de Lemos*, in diœcesi Lucensi situs est, planities fere totus, in ejus umbilico mons asper sese ostentat, cui oppidum *Montforte* impositum visitur, Caput Comitatus, & sedes Comitum *de Lemos*, Palatio magnifico spectandum, è quo undequaque amœnissimus oculis objicitur prospectus, cingitur limpidissimis fluvii *Cabe* aquis. ager tritici, frumenti, vini optimi, castanearum, fructuum, serici, pecoris, & marmoris candidissimi feracissimus est: à Græcis oppidum est conditum, quorum & fortitudinem, & festivitatem ad diem hodiernum incolæ conservant, quemadmodum festivissimum hocce Epitaphium inibi repertum demonstrat: A QVI IAZ VASCO FERNANDES DE TEMEZ PEQVENO DE CORPO E GRANDE DE ESFORZO, BON DE ROGAR, E MAO DE FORZAR. Comitatus hic spectat ad Excellentissimum D. D. Franciscum Ferdinandum *de Castro*. *Redondela* ad sinum Oceani. *Monterrey*, castro alto monti imposito clarum, ad confinia Portugalliæ situm est, ager ejus vinum optimum & famosum magna producit copia, ut & linum & stannum optimæ notæ: Comitatus est celeberrimus ab Henrico IV rege, Sanchio *Sanchez d'Vlloa*, & Teresiæ *de Zuniga & Viedma* conjugibus concessus. *Ferrol*, è celebratissimis & fidissimis Europæ portu clarum est, piscatu gaudet non infructuoso, & agro vinum aliquod proferente. *Aravio* ad confinia Portugalliæ, arcem habet munitissimam eidem regno oppositam. *Celanova* ad fluvium *Lima* sita, castaneas, pecora ferasque habet. *Viana* ad terminos Legionis sita Comitatus est familiæ *de Pimentel*, à Philippo II eo titulo ornatus in gratiam Petri de Pimentel, filii Ducis de *Benavente*. *Gondomar* haud procul à civitate Tuy, Comitatus est, quem Philippus III, Didaco *Sarmiento de Acuña* concessit.

Cetera municipia aut ad oram maris sita sunt, Muros, Cea, Finis terræ, Mongia, Pontedeaume, hortus Gallæciæ, S. Maria, aut ad ripas fluminum, ut Sarria.

Oppida vero Gallæciæ maritima hoc ordine jacent: Avila, à quo oppidulo ad Luarcam

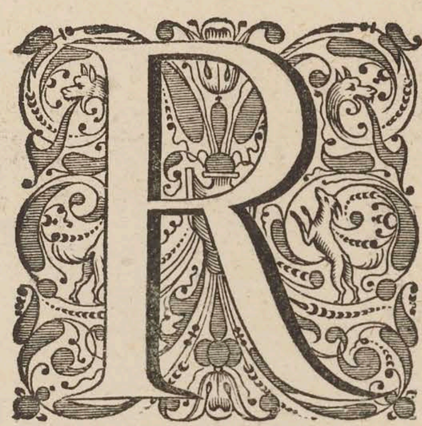
cam ſex numerantur milliaria; à Luarca ad Ribadeo decem: à Ribadeo ad Vivero 9: à Vivero ad oppidum S. Marci unum: ab oppidulo S. Marci ad promontorium Ortegal ſex; pone quod Caſtellum viſitur: ab hoc promontorio ad Sedeiram quatuor; à Sedeira ad Ferrol ſex: à Ferrol ad Coronnam tria: à Coronna ad inſulam Cyſargam ſex: à Cyſarga ad Queres duo: à Cyſarga itidem ad promontorium Bellem novem aut decem; à promontorio Bellem ad promontorium Corianæ itidem duo: inter utrumque autem promontorium ſinus eſt, ad cujus dextrum latus oppidum Mongia ſitum eſt. Denique à promontorio Coronnæ ad promontorium Finis-terræ duo ſunt milliaria: à promontorio hoc ad Sechen ſive Corconiam unum: ab eodem ad Pontevedra ſeptem. Oppidum hoc longius abeſt à mari in interiori ſinu, cujus ori inſula objacet, à qua ad Bajonam quatuor ſunt milliaria. Intermedio autem ſpatio jacent Cannas & Vigo. A Bajona ad Caminam ſunt tria: à Camina denique ad Vianam quinque, ubi ora Galæciæ terminatur.

Origo regni. Gallæcia regni titulo donata eſt circa annum CIↃ LX. Eo enim Ferdinandus Sanctii Majoris regis Navarræ filius, rex Caſtellæ, quum uxorem duxiſſet Sanctiam Alphonſi V F. Veremundi III Legionis regis ſororem & hæredem: & ſic regna duo ſociaſſet, Caſtellanum & Legionenſe, tres habens filios, *Sanctium* quidem teſtamento Caſtellæ regem; *Alphonſum* Legionis & Aſturiarum; *Garciam* Gallæciæ & Portugalliæ nominavit. At Sanctius diviſionis paternæ impatiens, Alphonſum regno deturbavit, Garciam autem occidit. Cumque per ſexennium regnaſſet, & à Velledo per fraudem eſſet obtruncatus, Alphonſus, qui Toleti apud Maurorum regem exul vixerat, non ſolum Legionis, quod ex patris voluntate obtinebat, recuperavit; ſed & Caſtellæ, Gallæciæ, Portugalliæque regna eſt conſecutus. Alphonſo huic tres liberi fuere legitimi ex tribus uxoribus, Sanctia, Sanctius, & Alphonſus, quem hæredem regnorum ſuorum reliquit, quique ob Imperii amplitudinem Hiſpaniæ Imperator vocari meruit. Ex illo tempore, Gallæcia unum ſemper habuit cum Caſtella, & Legione Regem ac Principem.

BISCAIA, GVIPVSCOA, ET ALAVA.

Egio omnis quæ Biscaiam, Guipuscoam & Alavam provincias complectitur, conterminas habet ab Oriente Navarram, ab Occidente Asturias Santillanas, & Castellam, quam & à Meridie habet conterminam, à Septentrione Mare Cantabricum.

Incolæ Veteres. Quam *Biscaiam* hodie dicimus, habitarunt olim *Cantabri*; latius tamen, quam ipsa Biscaia patet, occupatis etiam locis iis, ubi nunc *Guipuscoa* & *Navarra*. Populi celeberrimi multorumque scriptis decantati. De moribus illorum nonnulla tradit Strabo. Hi vitam nullam sine armis esse existimabant. Eleganter Silius Italicus:

Cantaber ante omnes hiemisque, æstusque, famisque
Invictus, palmamque ex omni ferre labore.
Mirus amor Populo, quum pigra incanuit ætas,
Inbelles jamdudum annos prævertere saxo:
Nec vitam sine Marte pati; quippe omnis in armis
Lucis caussa sita, & damnatum vivere paci.

Omnibus Hispaniæ Populis subactis, & in Populi Romani potestatem adductis, soli cum Asturibus aliisque conregionalibus vinci non potuerunt; unde Horatius:

Cantabrum indoctum juga ferre nostra.

Vltra Montes enim, qui à Pyreneis perpetuo procurrunt ad Nerium usque Promontorium, habitabant, neque, nisi cum maxima difficultate summoque periculo adiri poterant. Debellavit tandem ferocissimam gentem, bello fere quinquennali fractam & defatigatam, C. Cæsar Octavianus Augustus; ipse contra eos, reliquosque Romanis nondum parentes profectus. Horatius:

Servit Hispanus vetus hostis oræ
Cantaber sera domitus catena.

Hispania.

Et lib. IV, Ode XIV, Augustum ipsum adloquens:

Te Cantaber non ante domabilis,
Medusque & Indus, te profugus Scythes
Miratur, ô Tutela præsens
Italiæ, Dominæque Romæ.

Subjugavit autem Cantabros Augustus Vipsanii Agrippæ, ceterorumque Legatorum quos secum duxerat, industria & fortitudine. Horatius lib. I. Epistol. ad Iccium:

Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit.

BISCAIA.

Termini. Biscaia ad Orientem Guipuscoæ, ad Meridiem Alavæ, ad Occidentem Asturiis & Orientem Mari adjacet, undecim in longitudinem leucas, & totidem in latitudinem patens. *Qualitas.* Solum sterile & silvis ingentibus obsitum, ferri minis undique scatet: ad Oceanum montibus obsita, arboribusque, quæ navibus fabricandis idoneæ, referta. Novit hoc præter alias Provincias tota Hispania, cui integræ nonnunquam Classes hinc subvehuntur. Castanearum, Nucum, Pomorum, quæ *Aurea* cognominantur, Resinæ, Metallorum omnis generis, præcipue Ferri, nigrique Plumbi, & aliarum rerum feracissima. Vino carenti potum subministrant poma saporis optimi, pressa. Margaritas marinæ non negant conchæ; sed quæ ignobiliores. Temperatius hic clementiusque est Cœlum, quam in reliqua Hispania. Magnis enim Montibus circumdata nec frigore nimio infestatur, nec calore nimio torretur. Animalium hic terrestrium, marinorum, volatilium; Fructuum, omniumque, quæ vitæ hominum commodius agendæ necessaria, ingens copia. Magna itidem Hispanis hic (sunt enim portus nobilissimi) cum Gallis, Belgis, Anglis, aliisque Populis commercia.

L La-

BISCAIA, ALAVA, et GVIPVSCOA CANTABRIÆ VETERIS PARTES.
OCEANVS CANTABRICVS.
BISCAIA.
GVIPVSCOA.
ALAVA
NAVARRÆ PARS.
CASTILIÆ PARS.
RIOIA.
GALLIÆ PARS.
Bilbao
Vitoria
Baiona
Laredo
S. Andero
Plazencia
S. Adrian
Logroño IVLIOBRIGA
Calaberra CALAGVRRIS
Milliaria Hispanica communia

Lana præcipue facit, ut omnia Fora Locaque ab emtore venditoreque ferveant. Virginibus Biscainis mos, quamdiu innuptæ sunt, nec capillos alere, nec velari. *Incolæ.* Incolæ bellicosi, in iras prompti, pennâ agiles, & ad officia Aulæ aptissimi, quamobrem eos fere gravissimis muniis semper admotos videre est: in arte navigandi plus quam cæteræ Hispaniæ nationes periti, quam artem jam ducentis ante Christum D. N. natum annis exercuerunt, cum mare navigiis unica arbore excavata constantibus, iisque corio tectis, mare sulcantes Hiberniam occuparent. unicam complectitur *Ordonia civitas.* Orduniam, vulgo *Orduña*, Civitatis honore gaudentem, in valle amœna montibus asperrimis cincta sitam: inter oppida primum sibi *Bilbao.* locum vindicat *Bilbao*, non solum ob situs opportunitatem, sed & ob uberem annonæ copiam, & mercatorum insignem concursum. Sita est loco plano, duobus à mari milliaribus, loco egregie portuoso, ad *Ibaichaval* fluvium latum, olim Nervium dictum. Aëre utitur temperato & salubri. Quâ continentem spectat, magnos montes objectos habet. Lanæ hîc commercium summopere viget, ita ut quotannis circiter quinquaginta naves in varias partes hîc onerentur. Puellæ hic passim incedunt capite nudo & tonso capillitio. Bilbao dictum putant quasi *Belvao*, id est *Bellum vadum*, commutatione literarum Hispanis familiari. Condidit urbem Didacus Lopeus de Haro, Cantabrorum Princeps, anno à Christo nato CIↃ CCC aut circiter. Per hoc oppidum in reliquam Hispaniam importatur quicquid Anglia, Gallia, Belgica mittunt; per idem ipsum exportatur, quicquid cum iisdem aliisque regionibus communicat Hispania. Reperire hic est cives, qui soli quotannis suo ære tres quatuorve naves ædificari curant. Ab altera parte oppidulum *Portugalette.* habet in ora maritima, *Portugalette* vulgo dictum, à quo rivus quidam, non solum in hanc urbem, sed in ipsas etiam domos influit. Sunt præterea in Biscaia oppida sequentia: *Garnica.* *Garnica* tribus à Biscaia leucis in planitie ad radices montis & rivulum, qui pauco ab ea *Durango.* spatio sese exonerat, sita. *Durango* in valle inter montium juga, oppidum habitatoribus refertum, qui gladios cæteraque è ferro *Bermeo.* magna conficiunt copia. *Bermeo* ad littus Oceani Cantabrici, portu celebri decantatum, malis medicis abundat. *Hellorio* in amœnissima valle malis, arboribusque navium conficien darum materie consita, incolæ varia è ferroartificiose conficiunt, præsertim hastas.

GVIPVSCOA.

Termini. Gvipuscoa ad Ortum Vidosone amne clauditur cum Pyrenæis: ad Meridiem Navarræ regno: ad Occasum est Biscaia & Alavæ pars: ad Arctum Oceanus Cantabricus. Incolæ apud Ptolemæum *Varduli* no- *Regionis Indoles.* minantur. Regio est montosa, ubique ferri & chalybis ferax, adeo ut nullibi terrarum major sit ferri abundantia aut præstantia. Vnde hinc omne genus ferramentorum utensilium in vicinas regiones magno incolarum emolumento exportatur. Bellica quoque instrumenta, ut sunt bombardæ, arcubalistæ, sclopeti, loricæ, enses, aliaque, tanta hic copia parantur, ut non tantum ab omnibus expetantur, sed & omnibus ubertim suppeditentur. Gens quoque ipsa bellicosissima. Martis officinam, regionem, & incolas ejus, operarios vere dixeris. Qui maritima tenent, navigationi ut plurimum operam dantes, ex piscium, quos *Baccalaos* vocant, captura, & balenarum quæstum faciunt. Harum adipem in ahenis decoctam, liquefactamque, & cadis impositam longe lateque distrahunt. Liquorem Belgæ nostrates *Traan* vocant. Sal quoque hic coquitur, in loco, quem Salinas appellant. illud cum avena aut lini semine miscent.

Cum autem hæc regio linguâ omnino differat à ceteris Hispanis, usu venit, ut quam plurima loca duo vel plura nomina secundum linguarum differentiam sortiantur, quorum quædam enumerabo. Sunt autem hæ civitatum synonymæ voces: *Salinas*, *Gaça*, utrumque idem sonat quod sal Latinis. *Mondragon, Arrasat: Monreal, Dena: Aspeitia, Vrazueitia* & *Salvatierra de Yraurgui: Olite, Arriveri: Renteria, Viella nueva de Oiarcum: Penna Oradada, Puerto de S. Adrian: Elicaur, Licaur: Marquina, Elgoyvar: Azcoytia, Vrazgoitia*, & *Miranda de Yraurgui: Araxa, Arayça.* Aralar mons dicitur quoque Ararva, & Vidoso fluvius etiam Vidorso, Alduida, & Beoyvia. Hic fluvius medius est inter Galliam & Hispaniam.

Flumina. A tribus fluminibus secatur præter sex & viginti minores amnes, qui partim in hæc influunt, partim per se descendunt in mare, quorum ripæ, præsertim dextræ, habitationibus frequentes. Ad fluvium Vidosonem ipsosque Pyræneos, quos vulgo *Sierras de Iasquivel* vocant, & confinia Galliæ Hispaniæque est *Fuente-Rabia*, sola inter Guipuscoæ urbes *Fuente-rabia Civitas.* Civitatis gaudens titulo, quem post egregiam incolarum suorum contra Gallos frustra obsidentes & oppugnantes defensionem anno 1638 à Philippo IV, Rege in præmium fidelita-

litatis & constantiæ consecuta est. Colli in formam peninsulæ imposita est, munitissima, & omni apparatu bellico contra hostiles impetus probe instructa. Sancti Sebastiani fanum, vulgo *San Sebastian*, municipium grande est, commerciis dives, portum habet capacissimum, & munitissimum, quippe cujus os angustum, & duabus arcibus utrinque munitum est. *Mondragon* ad fluvium Deva colli impositum, fontibus compluribus iisque salutiferis irriguum est, pomis, è quibus potum conficiunt, abundat territorium vicinum, officinis ferri & armorum celebre. *Guetaria* ad littus Maris Cantabrici in monte posita est, arcem habet fortissimam, & tormentis aliisque rebus ad defensionem idoneis instructam, à Philippo IV anno 1635, novis munitionibus auctam. Cæterum hic portus est celeberrimus, & patria Iohannis Sebastiani del Cano, qui primus totum circumnavigavit orbem tempore trium annorum, unde Carolus V. Cæsar ei insignia concessit, quibus Mundus videtur impositus, hisce litteris cinctus *Tu Primero me rodeaste*. *Motrico* ultimus Guipuscoæ Biscajam versus est portus. Quatuor à S. Sebastiani fano leucis, in amœna valle, quam duo oppositi montes conficiunt, jacet *Tolosa* ad Araxis & Oriæ confluentes, totius Provinciæ est Archivium & Conventus sedes. *Villa Franca* ad fluvium Araxem. *Segura* non longe à Portu D. Adriani. tribus à Mondragone leucis est Plasencia, in valle *de Marquina* dicta, ad aquas fluvii Deva situ admodum amæno & delectabili, hic omnis generis instrumenta bellica fabricantur. *Salinas* ad montes, qui Guipiscoam ab Alava dividunt, & in quibus Deva oritur, situm est municipium, locus ob sal quod ibi coquitur non minimi nominis. *Ascoytia, Alegria*, *Deva* ad mare Cantabricum, ubi Deva fluvius tributum mari reddit, balenarum piscatione nobilis. *Zumaja* ad dictum mare & fluvii *Violæ* ostium situm. *Vergara* ad fluvium Deva armorum & Martis officina. *Aspeytia* ad fluvium *Viola* in valle amœnissima tritici, miliique feraci sita, mulieres hic forma præstantes audiunt; in ejus jurisdictione visuntur domus nobiles Loyola & Onis Patris D. Ignatii Primi Societatis Iesu fundatoris dominia. *Heybar*. bombardarum factura commendatur huic vicinum *Helgoybar*. *Renteria* famosum non longe à Passagio municipium. *Vsurbil*, *Villa Real*, *Cestona*, *Orio* ad Oceanum.

Mons D. Adriani. In Guipiscoa memorabilis est mons D. Adriani in quo antrum est, sive via, qua in Galliam tenditur, per quam viatores ultro citroque commeant, haud aliter, uti per Pausilypum in Italia, prope Neapolim. Hic enim in Guipuscoa via lapidea, per antrum hujus montis recta ducit, incipiendo à pago *Galerotta*, qui quinque millibus pass. ab oppido Victoria distat, ubi ob asperrimam itineris difficultatem, incommodus equorum usus, qui proinde manu ducendi sunt; & quia summa montium juga abrupta & impervia, glacies, nivesque perennes nulla prefectione superari possunt. Nam glacie & perpetuis nivibus candent, imo horrent semper. Infra saltus ac scopuli valde difficiles, ut necessitas ipsa, & industria artem modumque invenerit, quo montem pervium faceret, & cryptam effoderet, mediocriter quidem latam, longam vero in quantum sagittæ jactus se extendere queat. In ingressu à latere Hispanico subobscura est, aliquantulum deorsum ducens, & in medio ad latus sinistrum vergit. ubi deinde ad exitum, veluti stella, gratum lucis beneficium affulgere incipit, & qua parte Galliam respicit, muro & porta clauditur. Hujus cryptæ tanta est commoditas, & compendium, ut non immerito alterum παυσίλυπον, quasi molestiarum & laboris ademtorem hunc montem appellandum existimem. Exuperata hac crypta lætum se offert hospitium, in quo peregrinis jucundæ & gratæ refectiones præbentur. Iuxta est sacellum D. Adriano sacrum, unde monti & cryptæ nomen. Inde mons in clivum se paulatim subducere incipit, unius milliaris itinere, & via, Appianæ similis, lapidibus strata, Romanorum opus creditur. Hac transeuntes ut plurimum nomina sua scopulis & cautibus, quæ hic, veluti Marpesiæ ac magnæ, non desunt, ferro insculpere solent, unde infinita nomina, insignia, & annorum numeri ibi conspiciuntur, ab iis notati, qui per salebrosas istas Pyrenæi cautes iter fecere.

Incolæ. Incolæ iisdem cum Biscainis sunt moribus, eademque utuntur lingua. Natura sunt ingeniosi, civiles, exculti satis, ad alliciendum faciles, honoris cupidi, suorum privilegiorum defensores acerrimi, agiles, animosi, ad tractanda omnis generis arma dexterrimi, & ad militiam proclives. Mulieres validæ sunt, robustæ, viragines veræ, corpore bene habito, nec ineleganti forma. Guipuscoa olim Navarrici fuit juris, sed sub finem sæculi 14. Legati ejus provinciæ, sese Castellæ Regi Alphonso IX, submiserunt, querentes se vectigalibus obrui, & post centum annos instituta sunt Comitia (*Ermandadas* vocant) quorum autoritate hæc provincia regitur.

ALAVA.

Termini. Alava ad Orientem conterminam habet Guipuscoam, ad Occidentem Castellam veterem, ad Meridiem Navarram, ad Septentrionem Biscaiam. Viginti octo leucas in longitudinem patet, in latitu-

titudinem octodecim, frumento & fructibus abundans, præsertim vino; à Mauris possessa regni titulum meruit, sed Sancius Navarræ Rex iis expulsis eam occupavit, in eaque Victoriam urbem excitavit, & communiit contra Castellæ Regem. Verum Victoria expugnata per Alphonsum magna ex parte Castellano cessit. Et cum sibi indigenæ dominum eligerent in Campo Arriaga prope Victoriam, ejus pertæsi rogavere Alphonsum XII, ut Castellæ jungerentur regno, quod cum multis privilegiis & immunitatibus impetravere anno 1332. Metropolis hujus provinciæ est *Victoria*, Civitatis honorem à Iohanne II anno 1431 consecuta, civitas non admodum magna, sed elegans & venusta, plena equestribus Nobilium familiis, opificibus & mercatoribus, cum hic ferri, lanæ, vinique commercia vigeant. præterea sunt municipia *Murga* ad Gordeam Montem. *Treviño*, duabus à Victoria leucis colli impositum ad fluvium Ayuda, arce munita satis instructum, Comitatus celebris caput est, à Ducibus de Nagera possessi. *Peña Cerrada* inter montes altissimos, arce munitissimâ defensa, Trevinio vicina est.

Regimen.

Civitas & oppida.

A N-

ANDALVSIA,

continens

SEVILLIAM, CORDVBAM & IAEN.

Ispania Bætica hodie tres regiones complectitur, Andaluziam, Granatam, & Extremaduram. Andaluzia, quam quidam Vandaliam, Vandalorum domum, *Wendenhuys* vocant, tria complectitur regna, Sevilliæ, Cordubæ & Iaen; civitates viginti & unam; Archiepiscopatum unum & Episcopatus tres: montibus Granatensibus & Marianorum jugis clauditur, freto Gaditano ad Meridiem, Extremadura ad Septentriones, ad Occidentem Algarbia Regno. Ad portum veluti maris Mediterranei jacet, beneficio freti Gaditani, quod in latitudinem (teste *Botero*) 14 milliaria Italica patet, in longitudinem viginti quinque. A parte Hispaniæ tribus cornubus prominet, super quæ condita sunt Gibraltar, Tariffa, Barbatæ: ab Africæ parte totidem, ubi sunt Septa, Alcazzar, & Tanger.

Nomen. *Regna.* *Termini.* *Fretum Gaditanum.* *Sevilla.*

Præcipua Andaluziæ pars est *Conventus Hispalensis*, qui omnium regionum & conventuum Hispaniæ, tum populorum frequentia & humanitate, tum divitiis, & beata rerum omnium copia felicissimus jure censetur. Longe lateque patet hoc territorium in ducenta ferme oppida, vicis quam plurimis non annumeratis, ut unus hic Conventus pluribus oppidis juridicus nunc fit, quam omnes quatuor simul in ea provincia fuere, quas auctore Plinio 175 tantum jura dedisse constat. Nam quota pars hæc fuerit, si centum pagorum millia accenseantur, quæ à Divo Ferdinando rege, in Hispalensi agro, quem Axarafium Arabes vocarunt, cum ipsa urbe in fidem recepta sunt? Sed ea expulsis Barbaris magna ex parte desolata sunt: limites autem ut ab antiqua conventuum descriptione multum recessere, ita ad Vambæ regis formulam cunctis Hispaniæ Ecclesiis præscriptam propius accedunt. Habet enim hæc dioecesis ab Ortu Cordubense territorium, ab Occasu Algarbiorum fines: quæ pars Septentrionem spectat, eam Lusitaniæ ditionem attingit, quæ Magistratus S. Iacobi vocatur. Cetera vero Meridiem versus Gaditano Conventu & Oceano clauduntur. Metropolis est Hispalis, hodie *Sevilla*, quæ ita Bæticæ universas urbes nobilitate opibusque longe antecedit, ut cæteras Hispaniæ provincias Bætica. Colonia fuit Romanorum, cognomine *Romulensis*. De origine ejus ambigunt scriptores, quidam ad Hispalum Herculis Lybici filium, ex Berosi mente, referunt. incolæ Herculem conditorem venerantur, quod hi versus antiqui Portæ qua Xeres tenditur inscripti significant:

Conventus Hispalensis. *Fines.*

Hercules me edificò,
Iulio Cesar me cercò
De muros, y torres altas,
Y el Rey Sancto me ganò
Con Garci Peres de Vargas.

Isidorus verò lib. 15 Orig. Iulium Cæsarem refert Hispalim condidisse, eamque ex suo & urbis Romæ nomine, *Iuliam Romuleam* nuncupasse. Philostratus in vita Apollonii Tyanæi, lib. 5, cap. 1, *Ispulam*; Silius verò Italicus *Hispal* vocat, unde ait: *Et celebre Oceano, atque alternis æstibus Hispal.* Vocatam autem *Hispalim* vult Isidorus à situ, eo quod in solo palustri, suffixis profundo palis locata, ne lubrico & instabili fundamento caderet. Arias Montanus, apud Ortelium, ait *Hispalim*, Phoenicum nomen esse, à *Spila* vel *Spala* deflexum, quod planiciem sive virentem regionem significat, quam suburbanus ejus ager egregie refert. Mauri eam Sevillam nominarunt, quod eorum lingua domum opulentam, seu divitiis abundantem significat. Vrbs certe est amoenissima, & in primis, non Hispaniæ modo, sed & Europæ, nobilis & opulenta, ad Bætim amnem posita, murorum ambitu, ædificiorum structura & cultu conspicua, adeo ut vulgari proverbio dici soleat: *Quien no ha visto Sevilla, no ha vista maravilla.* Suburbium habet amoenum & amplum, cui *Trianæ* nomen, ponte sublicio urbi conjunctum. Ager vicinus

ANDALVZIA continens SEVILLAM et CORDVBAM.
PORTVGALLIÆ PARS.
CASTILIÆ NOVÆ PARS.
ESTREMADVRA.
ANDALVZIA.
EL CONDADO.
GRANADÆ PARS.
Algarviæ pars.
OCEANVS OCCIDENTALIS.
MARE GADITANVM
MARE IBERICVM
MARIS MEDITERRANEI PARS.
FRETVM HERCVLEVM, sive GADITANVM, nunc Estrecho de Gibraltar
Barbariæ pars
Sevilla ol. HISPALIS
Cordoba
Ecija ASTI
Jaen
Granada
Guadix Acci
Malaga
Antequera SINGILIA
Ronda ol. ARVNDA
Cadis olim GADES
Baia de Cadiz
Gibraltar al. Gibal Tarik CALPE Mons
Tanger
Ceuta olim SEPTA
Badajoz PAX AVGVSTA
Merida EMERITA
Elvas
Olivença
Ayamonte
Tavila
Ciudad real
Andujar
Vbeda
Baeça
Alcala real
Campo de Alcoçer
Sierra Morena olim Mariani m.
Sierra Nevada
C. Trafalgar
Tarifa
Notarum explicatio
Archiepiscopatus
Episcopatus
Academiæ
Milliaria Hispanica communia

12

nus planus & lætiſſimus, ſummumque hic Liberi & Cereris certamen, ſed præcipuus olei proventus. Huc ex univerſi orbis plagis, maxime vero ex India Occidentali incredibiles opes advehuntur. Vnde adeo opibus pollet, ut regi ſuo cogantur annuatim duos milliones aureorum obſequii & vectigalium ergo pendere, quantum vix integra alibi regna. Templum habet celeberrimum, & mole ſua maximum, turremque egregiæ altitudinis illi adnexam: D. Virgini id ſacrum, in cujus impenſas annuas, triginta millia aureorum deſtinata ferunt. Mirum eſt quod Plinius refert lib. II, cap. XCVII, *Hiſpali* puteum fuiſſe, qui creſcente maris æſtu minueretur, augeretur vero decedente, ceteris natura vulgaris. Portum ipſi aperit fluvius Bætis, hodie *Guadalquivir*, ad cujus ſiniſtram ripam jacet. Æſtus marinus duas leucas ſupra urbem percipitur, magnamque copiam ſturionum & aloſarum ſuppeditat. Superioribus annis viginti quatuor millia civium familiam alentium cenſa ſunt. In Triana vero cives ter mille. Figura urbis ad rotundam accedit. Eſt in ea ampla & magnifica domus, quæ Gubernatores & Conſules habet duodecim, & à mercimoniis Indicis vocatur *La caſa de la contraction de las Indias.*

Hiſpalenſis Archiepiſcopus poſt Toletanum primas fert in Hiſpania. Habuit olim à ſuffragiis undecim Epiſcopos, ut ex Conciliorum ſubſcriptionibus conſtat: Cordubenſem, qui nunc à Toletana ſede jus ſacrum petit: Iliberitanum, Ilipenſem, Tuccitanum, Malacitanum, Ægabrienſem, ubi nunc Cabra; Oſſonobenſem, Aſindenſem, Abderitanum, Aſtigitanum, Italicenſem, ab Italica nobiliſſima Romanorum colonia, quæ Trajanum, Hadrianum, Theodoſium Imperatores dedit. Hodie Hiſpalenſis Antiſtes Suffraganeos Epiſcopos habet Gaditanum, Guaditenſem ſeu Accitanum, & Fortunatarum Inſularum ſive Canarienſem. Reditus ejus annui ſunt 120000 ducati. Canonicos habet Hiſpalenſis Eccleſia 40, & undecim ſacerdotia. Sunt præterea in ea Eccleſia Sacrifici viginti, quos à numero Vicenarios vocant, qui nocturnis diurniſque ſacris cantibus vacant, & ducenti alii Sacerdotes, qui privatis ſacellis miniſtrant. Beneficia adhæc per omnem Diœceſin opima ſexcenta fere, quorum multa ſingulis, & binis etiam aureorum millibus cenſentur: minorum vero ſacerdotiorum, quas Capellanias vocant, duo ferme millia numerantur. Sunt etiam in hac diœceſi innumera monachorum & ſacrarum virginum monaſteria, inter quæ excellit Carthuſianum illud, quod ad Bætim in ipſo Hiſpalis proſpectu magnificentiſſime exſtructum eſt.

Viri clari. Et licet urbs hæc Mercurio magis, quam Phœbo ſemper dedita, & commerciis quam literis notior fuerit, ſumma tamen ingeniorum faſtigia edidit. Quem enim *D. Iſidoro* præferas? vitæ enim ſanctitate, literis tum ſacris, tum profanis, paucis æqualis, inferior nemine. Satis eum ſuperque doctum illud Originum opus poſteris commendat. Noſtra etiam memoria eloquenti Philoſophia, & Philoſophica eloquentia inſignem virum *Sebaſtianum Foxium, Morzillum,* & *Benedictum Ariam Montanum* Theologum, Poëtam, linguarum peritia, Hebraicæ præſertim, nemini ſecundum protulit.

Prope ipſam urbem eſt domus ampla, vulgo *el Mavadero* dicta, beſtiis mactandis ibi, ne urbs fœtore & immunditie infectetur, deſtinata. Leucæ ſpatio verſus Occidentem monſtrant incolæ locum ruinis obſitum, quem *Sevilla la Vieja* vocant, ubi ruinas Theatri antiqui conſpicere licet. *Sevilla la Vieja.* hinc eſt quod eum Italicam Ptolemæi & Antonini, Imperatorum Trajani, Hadriani & Theodoſii patriam exiſtiment aliqui. Territorium Hiſpalenſe dividitur in Axarafium planum, & loca montoſa. Axarafius ager & ejus circuitus eſt circiter viginti leucarum, à ſuburbio Triana Mare verſus ſe extendit, villis & locis delitiis deſtinatis refertus, cujus medium Olivares Comitatus obtinet.

Corduba. Secunda civitas eſt *Corduba*, quaſi *Cor Bætis*, ut alludere placuit Ioanni Gerundenſi. *Situs.* Sita eſt enim in ipſo ferme Bæticæ provinciæ meditullio, atque in his ejus populis, qui *Populi.* Turduli ab Ptolemæo, Plinio & Strabone nominantur. *Limites.* Ab Ortu ea regio ad Baſtulos ſeu Baſtetanos uſque protenditur: ab Occaſu Turdetanos contingens, Hiſpalenſi tractu terminatur. Habet ad Meridiem late patentes campos, qui ad Mediterraneum mare & Herculeum fretum expanduntur. Qua vero parte Septentrionem Corduba ſpectat, poſita eſt ad ipſas Marianorum montium radices, vulgo *Sierra Morena.* Ea verum horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut ſaltus Caſtulonenſis eſt portio, aut cum eo ad Ortum conjungitur. *Bæturia regio.* In his montibus, authore Plinio, Bæturia regio, à Bæti flumine nomen accipiens, in duas partes diviſa, ad Anam uſque fluvium excurrit. *Bætis fluvius.* Ipſe Bætis, qui Cordubam alluit, Cirtius olim & Tarteſſus, ut apud Plinium, Livium & Strabonem eſt, dictus, tanta ſemper celebritate fuit, ut toti provinciæ nomen dederit; tanta porro eſt magnitudine, ut ingentia flumina exſorbens, ab Mauris inde nomen acceperit: *Guadalquivir* namque, quod huic fluvio nunc nomen ab iiſdem impoſitum, magnum flumen ipſorum lingua ſignificat. Ab Ortu vero ad Occaſum latus Cordubæ Auſtrale lambens, ita montes à planitie diſterminat, ut id ſibi ſtudio habuiſſe natura videatur; quo diverſiſſima ſoli diſcrimina ſejungeret, & eo tanquam

Soli fertilitas. quam limite separaret. Hinc montana, quæ ipsa suburbia pene contingunt, celsis collibus elata, duris cautibus prærupta, hortis, vineis, olea & omnium generum arboribus sunt consita. Inde campestris regio trans flumen complanata, nuda, glareis & luto friabilis, frugibus tantummodo ferendis est accommoda. Hujus vero tractus quæ sit feracitas, inclyta civitatis horrea, tota Hispania celeberrima, ostendunt. Alterius vero soli montibus prætenti quanta sit amœnitas cum insigni fertilitate conjuncta, vix quisquam satis digne possit explicare. Ipsæ præcisæ rupes, scopuli ipsi, ubi planum quidpiam non soli (neque enim solum est illud, sed lapidum strues) verum quicquid id est plani, Loton suavissimam & siliquam sponte nascentes, sativas vero oleam, vitem, ficum, cerasum, mala Punica & Persica, pruna, & quod magis mirandum sit, citria mala omnis generis abunde producunt. Præstant hoc ipsum magna ex parte fontes, copiosæ, purissimæ, suavis & ad potum salubris aquæ, quibus passim pene irrumpentibus, irrigua omnia circum circa fiunt. Hinc valles urbi propiores non nisi à pulchritudine, *Val hermoso*; à paradisiacis hortis, *Val parayso*; à Regiis, *Arricafa*; à rosarum multitudine, *La senda del rosal*; aut à florum aspectu, *Mira flores*, nomen invenere. Hinc vini & olei Cordubæ tanta est copia, atque exuberantia, fructuum omnis generis tanta ubertas, ut hoc unum aliam quantumvis celebrem civitatem magno opere posset nobilitare: Mala autem citria omnis generis tantopere in ea urbe exuberant, ut advenis & peregrinis hominibus frequenter sint stupori, non cumuli solum, qui per plateas venales vili pretio cernuntur, sed etiam qui novorum fructuum adventu, per agros & sterquilinia projiciuntur: decussis non modico impendio ex arboribus malis, ne superfœtantes flores impediant. Florum autem ipsorum in his arboribus tanta undiquaque intra urbem & per vicina urbana est copia, tanta verno tempore fragrantia; ut non jam, quod de iisdem floribus Virgilius dixit;

Animas & olentia cives
Ora illis foveant, & senibus medicentur anhelis; sed suavissimo odore urbs tota, vicinique agri, perfundantur, & ad eam suaveolentiam captandam noctu homines pervigiles discurrant. Ne tamen diutius in Cordubæ amœnitate & ubertate celebranda sit immorandum, unum satis sit testis præstantissimi testimonium: ipse sit Muça dux Arabum, Hispaniæ totius victor, quique eam omnem perlustraverat, & undique percognitam habuerat. De eo Rasis Maurus in Arabum historia his ipsis verbis, Latine fideliter redditis scribit: *Abibus Aluydi filius, homo qui nullatenus in re ulla mentiretur, ita scripsit: Quum Muça Cordubam egressus, in Africam navigaturus, summis Hispaniæ proceribus deducentibus, iter occiperet, & in collem, unde urbis totius prospectus patebat, venisset: mula, cui insidebat, retro conversa, aliquantulum consistens, urbem tacitus contemplabatur; & tandem in hæc verba cum gemitu prorupit: Eheu Corduba, quantum es insignis! quæ & quantæ tuæ sunt deliciæ! Quantum tibi bonorum Deus voluit conferre! Hæc loquutus, mœrens iter continuat.*

Sevilla la Vieja.

Corduba.

Situs.

Populi.

Limites.

Bæturia regio.

Bætis fluvius.

Metalla Cordubensia sunt etiam inter authores celebratissima. Auriferam enim vocat Silius Italicus:

Nec decus auriferæ cessavit Corduba terræ.

Æs Marianum Plinio maxime laudatum, hodieque prope urbem, effoditur: uti & argentum vivum & stibium. Pomœrium urbis ejus amplissimum est, sed domicilia ob multitudinem hortorum rariora. Quadratæ est figuræ, oblongior tamen, quam latior. Suburbana illius spatiosa, ita ut aliud oppidum videantur, maxime id quod Orientem spectat. Ad Occidentem palatio regio superbit, quod suis muris cinctum est. Habet & sub se Lorenam, cum aliis 550 habitationibus. Maximam hæc urbs jacturam passa est anno 1589, à terræ motu, qui multa eaque magnifica ædificia prostravit. Quam maxime celebrem eam faciunt natales Lucani, L. Annæi Senecæ, & Osii illius, qui Constantini Magni tempore Concilio Niceno interfuit. De Seneca vide Statium in Genethliaco Lucani. Martialis, *Duosque Senecas, unicumque Lucanum facunda loquitur Corduba.* Præterea Trogi Pompeii, Porcii Latronis, Avicennæ, Averrois, Rhasis, Abençoaris & Ludovici Gongoræ celeberrimi Poëtæ, & Gonçali Ferdinandi Cordubensis celebratur Patria. Silius eam auriferæ terræ decus appellat. Hic natos Poëtas peregrinum quid & pingue sonare scripsit M. Cicero. In antiquis lapidibus cives dicuntur Patritienses. Episcopum habet, cujus reditus sunt 40000 ducati.

Civitas.

Tertia *Iaen*, civitas ampla, & opulenta, templis cœnobiisque egregie ornata: abundat vino, oleo, tritico, ferina carne, melle, fructibusque omnis generis. copiosum ibi sericum: Nobilitas frequens & illustris. Vrbs sita sub alto colle, muris propugnaculisque cincta est, fontesque habet amœnos, olim regni cognominis Metropolis, quam Mauris eripuit Ferdinandus Tertius Castellæ Rex anno 1243, constituens Episcopum, cujus reditus sunt 40000 ducati.

Iaen.

Xerez de la Frontera, urbs murorum ambitu conspicua. ager est vinetis arvisque lætissimus: nulla ejus portio inculta aut otiosa, sed

Xerez de la Frontera.

ſed vel vitibus, aut frugiferis arboribus egregie conſitus, aut olea ſegeteque ornatus. Generoſiſſima fundit vina, quæ non ſolum Europæi noſtri, ſed & Indi expetunt. Moris eſt hac in urbe ditioribus, immenſæ altitudinis puteos defodere, quibus annonam multos in annos conſervant, quos lapidum mole tectos, ſine peculiari Senatorum conſenſu aperire eſt vetitum. Præſtantiſſimos Hiſpaniæ totius Equos & maxime pernices Ager hujus oppidi profert, Genettas vulgus nuncupat: eos Nobiles induſtria ſingulari docent, eorumque curſu in Hippodromis oblectantur, dum Equeſtres inſtituunt pugnas, in quibus Arundinibus & Cannis, haſtarum loco ſe mutuo exercent eum ad modum, quo Mauri haſtas torquere, & in hoſtes jacere ſolent. eos ludos *Iuegos de Cannas* patria lingua vocant.

Vbeda. *Vbeda* Civitas in fertiliſſimo ſita eſt loco, vini, frumenti, olei, fructuum, ficuum abundantiſſima, immunitatem teloniorum per Hiſpaniæ regna Toletano, Hiſpalenſi, & Murcienſi exceptis, à Sancio IV Caſtellæ Rege conſecuta eſt, quod muros ſuos propriis ſumtibus erexerat.

Baeza. *Baeza* in alto colle ſita leucæ ſpatio à fluvio Guadalquivir, & altera leuca Vbeda diſſidet, olim Epiſcopatus dignitate illuſtris, quæ anno 1249 ab Innocentio IV. P. M. in urbem Iaen tranſlata eſt.

Eciza. *Eciza*, ad ripam Xenil, ubi copia xyli & cannabis colligitur, olim *Aſtigi* & *Auguſta firma.* ſolum undique fœcundum & compaſcuum, ac pecori optimum: unde incolæ lanificio maximam operam impendunt.

Gibraltar. *Gibraltar* ad radices montis Calpe, qua Occidentem aſpicit, ſita eſt, qui mons fere totus mari ambitur, niſi qua anguſto calle continenti jungitur, cui in oppoſito littore Africæ objacet Abila. Celebrem hunc locum fecit illuſtris illa victoria navalis, quam de Hiſpanorum claſſe reportavit heros fortiſſimus Iacobus Heemskerck. Extra fretum ad Oceanum Atlanticum jacet inſula Cadix, ſeptingentis pedibus à continenti diſtans. In qua unum eſt oppidum, Romanorum temporibus florentiſſimum, nunc *Cadix* Hiſpanis, noſtratibus *Calis Malis* vulgo dictum.

Inter Gades & continentem eſt Portus Regalis, vulgo *Puerto Real.* Hinc exiguo promontorio ſuperato *S. Lucar de Barameda* civitas & Portus nobiliſſimus.

S. Lucar de Barameda.

Medina Sidonia. In monte eminente ſita eſt *Medina Sidonia*, nobiliſſimi ducatus ad Guſmanos pertinentis caput, olim Epiſcopatus ſede conſpicua, quæ ab Alphonſo Sapiente Rege Gades tranſlata eſt.

Ad oſtium Guadaletes ſive Bidalac fluvii civitas eſt, cui nomen Portus S. Mariæ, vulgo *Puerto de Santa Maria*, in planitie amœna ſita, portu egregio nobilis. hinc ſal candidiſſimum Angli & Hollandi avehunt. Caput autem eſt Comitatus, cujus titulum Ferdinandus & Iſabella Reges Catholici Ludovico de la Cerda primo Medinæ Cæli Duci largiti ſunt, in cujus familia nobiliſſima & hodie permanet. *Anduxar* ad ripam Guadalquiviris ſita, Civitatis gaudet dignitate, quamvis Epiſcopum non habeat. *Carmona* in meditullio provinciæ ſita eundem titulum promeruit, dono 40000 ducatorum ab incolis ejus in Philippum IV, collato. *Alcala la Real* civitas fertiliſſimo ſolo ſita abbatiam habet cujus reditus annui 15000 ducati. *Lucena* Civitas, vino, oleo, & frumento abundans, patria eſt B. Severi de Tobar primi Capucinorum in Regnis Caſtellæ fundatoris. *Arcos* cognomine *de la frontera*, olim Arcobriga, in alto præruptoque ad Guadaletem ſita eſt ſcopulo, eam Ducatus titulo poſſidet nobiliſſima familia *Ponce de Leon. S. Lucar la Mayor* in Sevillæ fertiliſſima *Ajaraſe* ſita ad Guadiamar fluvium, civitatis dignitatem Philippo IV. ab anno 1639 debet, ducatus nobiliſſimi eſt caput, cujus titulo dictus Rex Gaſparem Guſmanum Comitem d'Olivares honoravit. *Moguer* ad fluvium Tintum Civitas à Philippo IV enuntiata eſt, anno 1642. Oritur vero *Tinto* vel *Azeche* fluvius in montibus marianis vulgo *Sierra morena*, aquis eſt amaris & arenas in lapides convertentibus, herbas arborumque radices abradentibus; piſces nullos, nihil vita præditum vehere, ſolummodo, bobus potas laborantibus conducere conſtanter ferunt.

Portus S. Mariæ. *Anduxar.* *Carmona.* *Lucena.* *Arcos.* *S. Lucar la mayor.* *Moguer.*

Oppida. Sequuntur oppida, & quidem primum ſe nobis offert *Tariffa*, ad Fretum Gaditanum ſita, Gibraltare quinque leucis diſſita, nomen à Maurorum duce Tarif conſequuta, Marchionatus eſt caput, ad Duces Medinæ Cœli ſpectans. *Niebla* ad ripas Tinti fluvii ſita, Comitatus eſt caput, cujus titulo primogeniti Ducum Medinæ Sidoniæ gaudent.

Antiquera in duas partes diviſa, quarum una in monte, altera in plano ſita. *Oſſuna* oppidum aqua caret: conterminus ager arborem nullam præter oleam fert: ceterum pecoris meſſiumque uberrimus, eſt Ducatus caput, ſedeſque Gironum familiæ, quæ relicto Vreniæ Comitum titulo, Ducum Oſſunæ anno 1562, largiente Philippo II, vindicare ſibi cœpit. Academiam hic Iohannes Telles de Giron erexit anno 1549, in qua omnes fere ſcientiæ docentur. Vrbs eſt quatuor aut quinque millium focorum.

Alcaudete in montibus ſitum eſt, forti Ca-

Castello conspicuum, est Comitatus Caput pertinens ad familiam *de Oropesa*. *Palma*, oppidum inter fluvios *Guadalquivir* & *Genil* est Comitatus caput, spectans ad *Portocarreros*. *Martos* oppidum cum arce super rupem, Equitum Calavradæ est peculium. in confiniis Regni Algarbiæ, ubi Guadiana in mare se præcipitat situm est. *Ayamonte*, cui bonitas & præstantia vini famam dedit, Portum habet commodum Marchionatusque, ad familiam *de Zuniga & Gusman* pertinentis est caput. *Lora* Equitum Melitensium peculium est, ex cujus Baillivatu 12000 ducatos annuos percipiunt. Cætera municipia sunt *Porcuna* Equitum Calatravæ propria. *Caçorla* inter duos montes, duabus leucis à fonte Bætis fluvii sita. *Arjona* olim Ducatus. Offert vero se quinta ab Hispali leuca *Palatium* vel *Palantia*, quod vulgo *Palacios*, sic dictum ab Arce perantiqua, quam lateri habet adhærentem. Via situm, quæ ad S. Lucæ Fanum Fretumque Gaditanum ducit, cum ex Agricultura victitat satisque floret, tum ex frequentia Viatorum, qui hac Nebrissam contendunt, viam depressiorem tenentes, quam Paludes & Æstuaria Fluminis (*Marisma* nominant Hispani) ad quinque milliaria late se extendunt, & hyemali tempore ex Bæti flumine itinera tam sunt uliginosa, tamque invia; ut hac commodus non pateat transitus, sed altior sit tenenda via Alcantaram & Cabreram versus: vice autem versa æstate tam densis obsita sepultaque pulveribus, ut transitum fere denegent; sed, quemadmodum in mari navigantibus, opus sit Indice Magnetico, ne quis in maximo Solis ardore, via consueta aberrans siti conficiatur. Mirum enim non est invenire hic subinde viatores Solis æstu sitique enecatos. Hinc iter hac facturi de vino sibi provident, coriaceas lagenas equorum ephippiis adpendere soliti, *Boratejos* lingua patria vocantes. Nulla enim in tanto quinque magnorum milliarium spatio inveniuntur hospitia: quum totus ille tractus ob aquarum abundantiam Hieme, ob intolerabilem calorem Æstate sit inhabitabilis, & proinde incultus horridusque, ne una quidem arbore occurrente, sub cujus umbra refocillare se, viresque debilitatas & amissas recuperare quis queat. *Alcantara*, Hispanis *Alcantarilla*, Pons est in Palentiæ quidem paludibus, sed ad latus sinistrum, Meridiem versus à flumine Bæti aliquantulum dissitus, & paullo editiore loco. Structuræ magnificentia opus esse Romanum ostendit. Vtroque in latere majoris turris peristylia, bases & capita columnarum apparent, quæ hic ex viridi jaspide positæ erant, nunc in templum Hispalense ad Altaris ornatum translatæ. Hic Pons ad superandam Paludis difficultatem constructus. Est altitudine, opere & artificio mirabilis. Altera ex parte Mesquita est, vetus Maurorum Delubrum, nunc pietati Christianæ dicatum semperque clausum: ex altera *Venta*, id est Hospitium; qualia per totam Hispaniam multa conspiciuntur. Pontem transgresso ad primum lapidem offerunt se *Cabeçæ*; oppidulum in montium, qui in Meridiem Malagam versus se extendunt, aditu situm. Vrbem quondam fuisse magnam, rudera loquuntur & mœniorum vestigia. Quia vero *Cabeças* idem quod *Capita* sonat, oppidani vulgare hoc jactare sunt soliti, sibique laudi ducere: *Non se haze nada nel Conseio del Rey sensa Cabeças*: quod interpretantur, *Regis consilium sine Capitibus*, id est prudenti judicio, cui sedes solet esse in cerebro, *numquam coire*. Cabecis versus Libonotum ad tertiam leucam succedit oppidum, quod vulgo *Lebrixa*. Situm fuit olim inter Bætis æstuaria, hodie octo passuum millibus ab flumine, oblimato sinisteriore alveo distat. Conditor perhibetur Liber Pater. Silius ab Satyris cultum canit, propter ipsum nomen. Νεβρὶς enim cervina pellis, qua Bacchantes Sacerdotes induti Libero sacrificabant. Silii verba lib. III sunt hæc:

> *At Nebrissa Dionyseis conscia Thyrsis,*
> *Quam Satyri coluere leves, redimitaque Sacra*
> *Nebride, & Hortano Mænas nocturna Lyæo.*

Oppidulum est peramœnum & pulcrum cum Arce perveteri, agro undique beatissimo cinctum. Quocumque egressus te vertas, versus Meridiem præsertim Ortumque patentes te excipiunt campi, prata floribus læta, arva frugibus onusta, vineta & maxime frequentia oliveta. Cive nobilitatum est Ælio Antonio, Hispaniæ totius ornamento; qui, ex Grammatico & Rhetore Historiographus factus Regius, rerum ab Ferdinando Hispaniarum Rege gestarum decadas duas, magna cum laude, conscripsit. Quæ *Carmona* vulgo, incolæ Plinio *Carmonenses*, Cæsarique lib. II de bello Civili, qui longe fortissimam totius Provinciæ Civitatem ipsorum appellat. Nummum habet Surita, vetustissimæ notæ, qui in una parte Viri effigiem præfert; in aversa vero facie sculptum gerit oppidi nomen, CARMO, inter duas spicas, fertilissimi agri ad idem oppidum symbola. *Marchena* hodie, *Colonia* quondam, inquit Onuphrius ex antiqua basi, *Marcia*. Conditam putant quidam ab *M. Marcello*, vel *L. Marcio*, qui Cn. Scipione apud Vrsaonem mortuo, Romanorum ductavit

vit in Hispania copias. Situm est hoc oppidum in colliculo quodam, ubique planicies spectante. Suburbium est oppido majus, ad Solis occasum, qua Hispalim (unde novem milliaribus dirimitur) est iter. In eo fons est è regione Xenodochii, magnam, quæque Civibus omnibus sufficiat, aquarum copiam eructans. Notatu illud dignum censui, quod ager hujus oppidi, quamvis rerum omnium, præsertim olivarum feracissimus, omnino tamen fontibus, rivulis, aquæque ductibus careat; ita ut Agricolæ sæpenumero aquarum laborent penuria, quæ messem facit rariorem. Est ibidem hoc ævo nostro Ducum Arcobrigæ Sedes gentilitia; qui è Pontiorum nobilissimo stemmate orti, Marchionatum Gaditanum cum Hispaniarum Rege commutarunt; atque hoc suum municipium longo temporum intervallo ita exornarunt, ut cum vicinis oppidis de civium frequentia, ædificiorum pulcritudine, messiumque abundantia audeat concertare. *Gelves* Comitatus titulo clarum, pertinet ad Duces *de Veraguas*. *Vtrera*. *Alcalà de Guadaira* fontibus irriguum, hinc aqua ducitur Hispalim usque. *Mora* ad familiam de *Ossuna* spectans. *Zahara* ad fontem *Guadaletes*, in loco eminenti & inexpugnabili sita, ad familiam *Ponce de Leon* titulo Comitatus spectat, estque primogeniti Ducum *de Arcos* titulus. *Teba* Comitatus Marchionum *de Ardales*. *Cañente la Real*. *Pruna*. *Constantina*, olim *Constantia Iulia* in montibus Marianis sita. *Cazalla* vina producit laudatissima, quæque in Indiis primum obtinent locum, Ducum *de Ossuna* est patrimonium. *Alanis*. *Pedroso*. *Lepe* ad fluvium *Saltes* situm. *Gibraleon* ad ripas fluvii *Odiel*, Marchionatus est, ad Duces *de Bejar* pertinens. *Aracena* in montibus Marianis editissimo in loco sita; hinc non procul est locus dictus vulgo *la Peña de Arias Montano*, sic dictus quod ibi doctissimus ille vir habitaverit. *Cortegana*. *Cabra* Comitatus, primogenitorum Ducum *de Sesa* titulus. *Priego* Marchionatus. *Archidona* in confiniis Regni Granatensis sita. *Baëna* olim *Iulia Regia*, Ducatus titulo à Philippo II, in gratiam Goncali Ferdinandi Cordubensis honorata. *Iznatorafe*. *La Guardia* Marchionatum constituit Philippus II, in gratiam *Gonzali Mexia*. *Carillo*. *Lirvela*. *Manchuela* vel *la Mancha real*. *Espeja*, olim *Claritas Iulia*. *Chipiona* ad littus maris. *Monte-mayor*, Comitum *de Alcaudete* peculium. *Marmolejo*, olim *Vtica*. *Fuent-Ovejuna*. *Villa nueva del Arçobisbo*. *Villa Martin*. *Conil de la Torre de Gusman*, sex leucis distat ab Gadium urbe, Ducum Medinæ Sidoniæ est patrimonium; thynnorum captura nobilis, quæ dicto Duci singulis annis 40000 ducatos confert. *Veger* oppidum exiguum, sed situ opereque clarum, colli, quem latissima undique planities cingit, impositum, adeo ut in lætam laxamque planitiem, loca compascua versus Orientem, versus Meridiem in Africæ oram & Montes, versus Septentrionem & Occidentem in Oceanum pateat prospectus. Patria Pomponii Melæ vulgo creditur: incolæ piscatu vitam sustentant. *Cantillana* Comitatus à Philippo III, in gratiam Iohannis *Vicentelo de Leza* erectus. *Alcolea* equitum Melitensium est peculium. *Guadalcanal* Equitum S. Iacobi est proprium; hic minæ argenti sunt, quæ cum Americanis in Potosi certare possent, si labor impenderetur. *Montoro*. *Fuentes*, Comitatus titulo à Philippo III in Gomesium *de Fuentes & Gusman* collato clarum. *Peñaflor*. *Palos* ad ostia Tinti situm cum modico portu, hinc Christophoms Columbus cum suis Argonautis detecturus Indias occidentales, ante nobis incognitas, solvit. *Euchia* in Marchionatum evecta à Philippo II, qui ejus titulo Marcum Centurionem nobilem Ianuensem honoravit. *Estepona* in loco edito ad littus maris sita. *Villandorpando* Comitatus, quem Philippus II in Ferdinandum *de Torres & Portugal* contulit. *Aroche*. *Guillena*. *Villanueva del Rio*, Marchionatus Ducum Albæ. *Molares*, Comitatus Ducum Medinæ Cœli. *Salamea*. *Puerto Real* ad littus Oceani situm, à Ferdinando & Isabella R. R. conditum, maximisque privilegiis dotatum. *Mançanilla*. *Paterna*. *Escacena*.

Aër & solum.

Nulla Hispaniæ pars Andaluziâ fructibus ditior, frumento abundantior, gregibus & armentis copiosior, maxime equis; ita ut merito horreum, penuarium, & stabulum Hispaniæ dici possit. Olivetis unice dives est. Cumque omnium ferax sit, tum vel præcipue inexhausta & diviti metallorum vena scatet, quin & minio inter cetera felix. Auræ hic ita lenes, annique tempestates adeo mites, ut non frustra antiquitas hac potissimum Hispaniæ parte Elysios campos esse crediderit, quamvis subinde calores plus quam modici incolas vexent, unde & vulgare hoc est enatum proverbium: *Quien fuere al Andaluzia, ande la noche, y duerma el dia.* id est, qui est in Andaluzia, noctu incedat, de die cubet. Incolæ corpore sunt eleganti & bene composito, animo fero & arroganti; prudentes, politici, constantes, aliquantulum rerum suarum ostentatores, magis in præliis dextri, quam fortes.

Imperium Romanorum.

Nomen Andaluziam supra habere diximus à Vandalis, quod hi à Gothis pulsi, hoc loco sedes suas fixerint: quibus postea ejectis, in Africam concesserunt. Historia hæc est: Rodericus XXV Gothorum rex, in quo regium Gothorum nomen defecit, Comitem quendam

dam Iulianum Præfectum constituerat Mauritaniæ Tingitanæ: ejusque absentis interea filiæ stuprum intulit. Quo pater audito, Saracenos ex Africa evocavit, justissimum ad dolorem suum regis vindictâ solaturus. Hi anno salutis 714 duce Muza per angustias freti Herculei ingressi, biennii spatio totam fere Hispaniam occuparunt, præter Astures naturâ loci munitos. Periere tantillo tempore utrimque 70000 hominum millia. Saraceni potiti imperio, Christianorumque, quoad fieri potuit, religione & sacris extirpatis, regna inter se partiti sunt. Primum fecere Cordubæ, quod ipsi vocavere *Abenalibeticum*: alterum apud Hispalin: tertium apud Carthaginem novam; donec à Ferdinando III his locis pulsi Granatam concesserunt, anno 1216, & à Ferdinando VI penitus ejecti sunt, anno 1494.

INSULA GADITANA, Vulgo ISLA DE CADIZ.
Bimdium Milliaris Hispanici.
Excud. Joannes Blaeu, Amstelodami.
Rotta
Puerto S. Maria
Guadalete flu.
Puerto Real
Salinæ
SINUS GADITANUS,
Vulgo
BAIA DE CADIZ.
OCEANUS ATLANTICUS.
Los Puercos
Castillo S. Philippo
Cadiz
Cailletta
Punta de S. Sebastiano
S. Catharina
Puntal
Puente de Suaço
Torres de Hercules Almedrava
Hic thynnorum captura a Kal. Maj. ad usque xvii Kal. Iulii.
Hic nobilissima Hispaniæ vina nascuntur.
Ins. S. Petri

13

INSVLA GADITANA.

SVb Gadibus duas insulas comprehendisse videntur Strabo, Plinius aliique nonnulli; Ptolemæus unam tantum, quam & Gadiram vocat cum ejusdem nominis urbe. qui duas constituerunt, majorem peculiari nomine Erythiam & Cotinusam appellaverunt. Minorem Erythiam & Aphrodisiam dici, ex Philistide Timæo & Sileno tradit Plinius, Iunonis insulam ex Pherecyde Strabo. Pœni Gadir, Romani Tartesson vocarunt. Nunc una sola conspiciendam se præbet Oceani alluvionibus admodum diminuta, quam vulgus *Cadiz*, alii *Caliz* appellant, nostrates, nescio qua ratione, *Calis Malis*. Hanc noti orbis terminum ultimumque finem existimarunt, Silius 1:

Atque hominum finem Gades. & lib. 17:
Terrarum fines Gades, ac laudibus olim
Terminus Herculeis Calpe, Batisque lavare
Solis equos dulci consuevit fluminis unda.

Et apud Statium, *Solisque cubilia Gades.* Hinc est quod nautæ nostrates occidentale, seu S. Sebastiani hujus insulæ promontorium, *het eynde van de werelt*, terrarum finem, ad hunc usque diem vocitent. Appianus ex Cyriaco Anconitano profert inscriptionem, quam, (etsi eam fictitiam & novam Antonius Augustinus in suis numismatibus antiquis putet) hic inserere non dubitavi: HELIODORVS INSANVS CARTHAGINENSIS AD EXTREMVM ORBIS SARCOPHAGO TESTAMENTO ME HOC IVSSI CONDIER, VT VIDEREM SI ME QVISQVAM INSANIOR AD ME VISENDVM, VSQVE AD HÆC LOCA PENETRARET. Ab hac insula fretum vicinum, quod hodie *de Gibraltar* dicitur, nomen Gaditani consecutum est. A Tyriis Phœnicibus hanc insulam ab initio navigatam & excultam, ex antiquissimorum scriptorum monumentis palam est. In hac Geryones postea habitasse à quibusdam existimatur, cujus armenta Hercules Ægyptius vel Tyrius abduxerit. In altero ejus cornu, hujus templum fuit, conditoribus, religione, opibus, & vetustate illustre. Cur sanctum sit (inquit Mela) ossa ejus ibi sita efficiunt. In altero Saturni templum fuisse, Strabo auctor est. In Herculis Templo hoc, Alexandri Magni imaginem conspexit Cæsar, referente in ejus vita Suetonio. Erat & fons ibi potui aptus, qui contrario effectu, sub exundatione maris deficiebat, & eodem defluente, implebatur. In eodem Templo æreas columnas octo cubitorum fuisse, idem tradit, quibus inscriptus est sumtus factus in Templi exædificationem. Iunonis fanum ibidem quoque agnoscit idem ex Artemidoro. Senectutis etiam templum, item Mortis, in ea describit Dionysius, & idem aras Anno, Mensi, Arti, & Paupertati. Herculis Columnas in hac ostendi tradit Isidorus, & nasci in ea arborem, similem palmæ, cujus gummi infectum vitrum Ceraunium gemmam reddit. A continente angusto spatio & veluti flumine abscinditur, ponte lapideo verò cum eodem conjungitur; pascua prataque habet lætissima, vinaque generosissima abunde profert, pisces mare subministrat: ex sale quod cogunt incolæ non contemnendos consequuntur quæstus, nec minores ex thynnorum piscatione: hos frustulatim dissectos sale condîtos, atque in cadis repositos per totam fere Europam venales distribuunt. Cæterum navigationis & commercii beneficio admodum floret: unicam habet urbem cognominem, Romanorum temporibus florentissimam, utpote in qua Equitum Patriciorum quingentos numeratos refert Strabo; qui numerus in nulla particularium Rerumpublicarum, unicâ Patavina exceptâ, unquam extitit. Cæterum incolæ civitate Romana à Iulio Cæsare donati sunt. nunc è celeberrimis Europæ est portubus, mercimoniis & negotiatione florens admodum. Episcopatum, Medinâ Sidoniâ Alphonsus Sapiens Castellæ Rex in hanc urbem transtulit anno 1277. ex eo Prælatus reditus annuos 20000 ducatorum recipit. olim hæc Civitas Marchionatus, post Ducatus titulo clara, Coronæ unita est anno 1492 à Ferdinando Catholico.

GRANATA ET MVRCIA.

Origo nominis.

GRANATAM, uti & Murciam, Caſtellæ titulo poſſidet Hiſpaniarum Rex. Nomen habet Granata, ab urbe primaria; urbs à forma. Nam ſicuti Granatum malum Punicum granoſum eſt: cortice ob maturitatem fiſſo, ita urbs ipſa denſas habet domos, & parte una dehiſcit. Sedes hæc fuit Baſtulorum, qui & Pœni. A Meridie mare Ibericum ſpectat, à Septentrione Andaluziæ & Caſtiliæ partem, uti & ab Occidente; ab Oriente Murcia jacet. Regnum omne Granatenſe in longitudinem patet LX leucas, in latitudinem XXV, in ambitu CLXXX, à finibus Murciæ Andaluziam uſque. Cum Mauri hoc regno potirentur, incolis frequentiſſimum erat, triginta tres continebat civitates, municipia muris cincta nonaginta ſeptem: regibuſque ſuis quotannis ſeptingenta millia coronatorum pendebat. Hodie neque tam incolis eſt frequens, neque locuples, cum ſolum contineat civitates octodecim, unum Archiepiſcopatum; Epiſcopatus tres. Secatur à duobus fluviis, Xenil & Darro.

Termini. *Magnitudo.* *Conditio vetus.* *Fluvii.*

Aëris & ſoli ratio.

Cæterum Granata, temperatiſſima provincia eſt, & licet montoſa, tamen omnium rerum copia abundat. Mauris dominantibus, omnibus rebus affluebat, hodie hominum inopia & defectu agricultura defecit, & tamen locupletiſſimis provinciis accenſetur. quippe ſolo eſt fœcundiſſimo, & quod levi cultura indigeat. Vix exprimi verbis poteſt multitudo herbarum odoriferarum, eſculentarum & medicinalium, quibus montes & campi paſſim ſcatent, nec non fructuum varietas, ſacchari copia, ſerici abundantia, denique omnis generis animalium multitudo. Fontes paſſim ſcaturiunt, totque rivulorum ſecturis & decurſibus ſolum rigant, ut amœniorem vix mente concipias, vix penicillo pingas.

Civitates. Granata.

Metropolis eſt Granata, Ptolemæo ἰλλίπουλα μεγάλα. Nam Illiberis in eo colle fuit, qui nunc Elvire, & ab ea porta una Granatenſis dicitur *Elveria*. Circuitus Granatæ paſſuum millium circiter eſt duodecim. Mœnibus undique cingitur; tuentibus eam mille triginta propugnaculis. Portæ, quæ ſunt numero duodecim, ad Occidentem faciles habent exitus, & campos amœnos; ceteræ vero ad Orientem, ſubdifficiles. Vrbs communi nomine *Granata* dicitur, Academia nobilis, duos comprehendens, præter minores alios, nonnullius altitudinis colles, quos Darrus fluvius per Vallem mediam fluens dividit. Vrbs in quatuor hodie diſtributa eſt partes, ſitu ſeparatas, ſuiſque appellationibus diſtinctas. Prima peculiari voce *Granata* nuncupatur, loca declivia & valles occupans. Habitant hic Eccleſiaſtici, Nobiles plerique, potentiores Mercatores; in ædificiis omnes magnificis, quibus horti conjacent amœniſſimi. Templo decoratur longe maximo, ſumtuoſiſſimi mirabiliſque operis; in quo Sacellum ſplendidiſſimum, corpora ſervans Ferdinandi & Iſabellæ, qui Granatam Maurorum tyrannidi ante centum, & qui excurrunt, annos eripuerunt. Iuxta eſt perantiquum Maurorum Fanum, *Meſquita* eorum lingua nuncupatum. Eſt in eadem Vrbis regione ſummum Iudicum Tribunal, ad quod ſupremæ judiciorum omnium appellationes devolvuntur: cui qui præſunt, *Oidores* appellantur. Eſt ibidem Platea vel Forum Venale, conſpicuæ magnitudinis, nuper à Chriſtianis inſtructum: *Vivaramblam* Mauri vocant, *Arenariam* ſignificari dicentes. Forma eſt quadrangularis, ad menſæ ſimilitudinem: Longitudo pedum eſt ſexcentorum, latitudo ducentorum. Ibi Fons eſt excelſus & inſignis. Foro conjuncta eſt domus *Alcaceria*, tabernulas habens fere ducentas, in quibus ſerici panni ceterarumque rerum merces quotidie venduntur. Secunda Vrbis Regio in altiore ſita Colle, qui Solis ſpectat exortum (unde & *Sierra del Sol*) voce Maura *Alhambra* dicitur: Mauri *Rubram* ſignificari notant, ſicque nominari vel ab conditore, homine rufo; vel ab rubra terra, quæ nunc etiam conſpicitur in ædificiis. Occurrunt ibi multa ſingularia, cum primis Arx Nova, à Philippo II Hiſpaniarum Rege, forma quadrata, ex cæruleo lapide, qui ſingulari Architecturæ artificio ad normam ſectus, condita: Aream habet rotundam, valde elegantem, & amplam; Ambitum autem, triplicibus Menianis (quæ columnis marmoreis, venuſto ordine diſpoſitis, ſuſtentantur) lætaque ambu-

GRANATA, ET MURCIA REGNA.
Benevole Spectator, Veteres urbium et promontoriorum appellationes majusculis notavimus, hoc modo, BASTI, ARTIGIS: Recentes vero hac literarum forma, Baza, Alhama: Archiepiscopatus hoc signo ‡, Episcopatus †, Academias.
Milliaria Hispanica communia.
CASTILIÆ PARS
ANDALUSIÆ PARS
GRANADA
MURCIA
VALENTIÆ PARS
IBERICUM MARE
MARIS MEDITERRANEI PARS.
VIRGITANUS SINUS
BARBARIÆ PARS.
Cordoba
Sevilla ol. HISPALIS
Antiquera
Malaga
Granada
Alcala real
Jaen
Baeça
Guadix ACCI
Baza BASTI
Almeria
Cartagena, ol CARTAGO NOVA
Murcia
Orihuella ORCELLI
Alicate
Ronda ARUNDA
Gibraltar ol. Gebal Tarik CALPE MONS, olim.
Estrecho de Gibraltar
Ceuta olim SEPTA
Tanger ol TINGIS
Melilla
Milonia
Guardia
Oran
Cabo de Gates

14

bulatione distinctum : Multa ac varia ibi conclavia; in quorum interiore ornatu ars & sumtus decertare videntur. Tam amœnus illi undique prospectus, ut oculi incredibili oblectatione sese pascant; nusquam non, quoquo se vertant, habentes, quo Dei ac Naturæ bonitatem, agrique Granatensis felicitatem admirentur. Est & in eadem Vrbis regione antiquum Maurorum Regum Palatium vastitate visenda; defensores commode admittens ad quadraginta millia. Hoc unicum, si alia deessent indicia, quanta magnificentia, quantoque fastu gens barbara Granatense Regnum possederit, manifeste loquitur. Interior structura valde sumtuosa est, valde superba; ex porphyrite constans, jaspide & marmore: muri, trabes, tabulata auro sunt obducta: videre passim est emblemata, hieroglyphicas notas, Arabicas litteras, varia signa, musivo opere incrustata. Quæ quum sint exquisita, & raræ notæ ornamenta, magnasque Mauritaniæ gentis opes, & singularem magnificentiam contestantia; magna Christianorum cura diligentiaque ab situ & interitu, quantum fieri potest, conservantur, collapsaque restaurantur. Locus est in eadem arce elegans & spaciosus, forma quadrata, vulgo *El Quadro*, aut *los Leones*: in cujus medio duodecim leones labrum admodum capax ex candido marmore in dorso sustinent: medium spacium fons exornat limpidissimæ aquæ, in altum ad instar erectæ hastæ rapidissimo motu prosiliens, & in idem labrum deinde recidens; unde canales mox & delectabiles aquationes promanant, in quibus Maurorum Reges cum Reginis æstivos calores ludendo lavandoque mitigare perhibentur soliti. Locum hunc Meniana, quæ marmoreis innituntur columnis, cingunt. Ex hac Arce, in quantum oculorum acies extendere se potest, universa propemodum Granata videtur; læta etiam arva, *La Vega de Granada* nuncupata: Montes insuper conspiciuntur, perpetuis nivibus candentes, *La Sierra Nevada* vulgo; Ferarum quoque vivarium, in eoque omnis generis animalia; cervi præcipue, damæ & capreoli. Vltra hanc Arcem paullulum ascendendo elegans & splendida Domus, *Generalipha*, se offert; natura, arte, situ ad venustatem & recreationem composita. Aëre sereno semper gaudet. Multis abundat fontibus, suavissimo murmure undique discurrentibus: quorum unus, mirabile & jucundissimum visu, aquas in miram altitudinem copiosissima eructatione, brachii crassitudine evomit, quod extra istius domus muros longissime prospici potest, maxime splendente Sole. Præterea hic consitas arte silvulas; arbores patentibus ramis generosis fructibus graves; sepimenta reticulata; inque iis feras magno numero bestias. In verticem porro montis enitenti occurit ætate multa conlapsum fere Maurorum Fanum, ab Christianis *S. Helenæ* nunc dedicatum: ad quod fere omnes, qui Granatæ videndæ desiderio flagrant, conscendunt; ut ejus Templi muro suum Patriæque nomen inscribant. In eodem hoc monte Maurorum Reges suos olim habuerunt hortos, vario florum & herbarum genere decenter vestitos; quorum nunc etiam manifesta satis supersunt indicia. Iuxta cisterna est publica, *Algibé* dicta; imbribus colligendis quondam ab Romanis parata: Aqua inibi non solum nullum putredinis incommodum sentit, verum etiam medendi vim habet & facultatem: quod Hispani longa experientia sunt docti. Nam pota ventris fluxum sedat. In latere ejusdem Montis ædicula sacra est, multa antiquitate & veneranda Martyrum memoria nobilis; *Los Martyres* vulgo: ubi putei & antra in rupibus excisa, & scalpellis excavata conspiciuntur: quorum ut ingressus sunt angustiores, ita interiores recessus latioris sunt spacii: in hac Mauri Christianos, quos ingenti numero captivos tenebant, crudeliterque tractabant, noctu protrudere & funibus demittere solebant, diuturnis laboribus fractos & confectos; Hispanis *Masmoros* dicitur. Tertia urbis regio, *El Albaysin*, duos complectitur colles, admiranda ædium frequentia cultos. Hæc, quia à solis Mauris quondam habitabatur, non altera Civitatis regio, sed diversa plane natio habita, & idiomate ab reliquis Granatæ incolis separata esse videbatur: agricultura & serici textrinis ut plurimum victum quærebant: & quantum uxorum luxui serico, aureoque & argenteo vestitu indulgere, tantum sibi viliore habitu viri solebant adimere; sacco semper onusti etiamsi prædivites, incedentes, ut qualiacumque onera, mercedis consequendæ gratia, petentibus ferrent. Nomen fidemque Christo cum pietate exstimulati, tum pœnarum adducti metu dederunt. Hujus partis Porta est illa, per quam Maurorum Rex, *Rey Cicho*, *Rex Parvulus* nuncupatus, se, Granatam, & arcem tradens Ferdinando Regi, exivit; & expugnati Granatensis Regni memoriam sempiternam remanere flagitavit hanc, ut nemini post se ea umquam pateret. Quod ab Ferdinando facile impetravit: ideoque ab eo tempore semper clausa mansit; &, ne unquam aperiretur, firmum illi oppositum fuit propugnaculum. Fertur Rex Maurorum egressus, inque colle constitutus, quum magnificam, quam deserere cogebatur, urbem tristis intueretur, inlacrumari cœpisse. Quod ubi Mater ejus videret, quæ & ipsa in fuga salutem quærebat, Filium adfata: *Merito*, ajebat, *nunc extra Vrbem muliebres emittis lacrumas, in qua, tanquam Vir, cordate pro Aris &*

& Focis pugnare noluisti. Quarta denique urbis pars, quæ temporis successu ob majorem civium frequentiam adnata, *Antiquerula* nominatur, præstans etiam & populosa; situ plano. Incolæ *Antiquerulani* vocantur ab *Antiquera* oppido, unde huc profecti memorantur. Hi Byssum, Holosericum, Karmesinum, Bambacium, Damascenam, variasque præstantioris pretii telas magna copia neque contemnendo quæstu conficiunt. Opificum frequentia, qui serico texendo victitant, quanta sit copia, vel ex eo colligi potest, quod è solis mori arboris foliis, quibus bombyces vescuntur, præter multas serici libras, Regibus triginta millia aureorum quotannis in vectigal cedant. Cæterum Granata Archiepiscopali dignitate insignita est, ex qua ad Archiepiscopum quotannis redeunt 40000 ducati. Academiâ insuper claret, à Carolo V anno 1531 institutâ.

Malaga. *Malaga* emporium satis frequens, agro undique felici & amœnissimo cinctum. Huc statis temporibus undique mercatores confluunt, ut sapidissimos & passos autumnales fructus auferant. vini & olei copia hic maxima. turribus & propugnaculis egregie munita est. Armamentarium habet omni telorum & machinarum genere longe instructissimum. Episcopalis est urbs à multis annis, cujus Episcopus reditus habet 50000 ducatos. Duas habet sibi invicem imminentes arces, à quarum una ad alteram descenditur inter duos muros. Superius appellatur *Giblalfarro*, inferius *Alcazzava.*

Almeria. *Almeria* loco commodo sita haud longe à Charidemi promontorio, in fertili territorio, salubribus aquis, fructibus oleoque abundanti, ad Cæsiam Granatam respicit, ad Caurum Almancoram & Bacam, ad Ortum Carthaginem, ad Murgim positam; ad Occasum denique Alumecanam & Velesium Malaccæ. Episcopatus dignitate clara est, ex qua Episcopus quotannis 6000 ducatos percipit.

Guadix. *Guadix* novem leucis à Granata in spatiosa & profunda planitie sita, undique asperrimis montibus cincta est, quam quatuor amniculi secant, pecoris, vini, frumenti & fructuum feracem; sed ob frigus neque aurantia mala fert nec oleum. Episcopali sede est conspicua, quæ quotannis Episcopo 8000 ducatos confert.

Ronda. *Ronda* civitas sine Episcopo, edito & prærupto in monte sita, natura & opere munitissima, undique flumine cincta est. ab oppido ad flumen descenditur quadringentis gradibus, è rupe opera Maurorum excisis.

Antiquera. *Antiquera* civitas sine Episcopo, in medio regni, inter Granatam & Rondam, loco edito sita & aspero, portas habens ferratas. Despicit pulcherrimam regionem, campos, fontes, rivos & montes, in quibus optimæ salinæ reperiuntur. quia aqua fontana & pluvia humilioribus locis collecta, ardore solis in perfectissimum salem cogitur. Tribus leucis abest fons dictus vulgo *de la Piedra*, qui tantæ est potestatis, ut saxa dissolvat, imo & calculos in vesicis ex eo bibentium.

Baca quondam caput Basteranorum, firmo muro & castello munita, circiter quatuor millia focorum continet, sita est in profunda valle, vulgo *Hoya de Baça* dicta, fluviolo amœnissimo irrigua, vini, frumenti, mellis, lini & canabis fertilissima.

Loja civitas inter duos altissimos montes, situs tam amœnus est, tamque elegans, ut universæ Granatæ audiat *Hortus*, tanta excultus diligentia, ut in eum Ops, magna rerum omnium Mater, plenum efficacium herbarum fructuumque optimorum cornu larga manu effudisse videatur. Fervent etiam hoc loco venationes, eo quod ob miram pabuli abundantiam passim leporum & cuniculorum greges in patentibus campis, pascuis, atque nemoribus venantium oculis obversentur.

Santa Fé civitas in celeberrima Vega Granatensi sita est, Conditorem agnoscit Ferdinandum Catholicum, qui eam occasione obsidionis Granatensis, cum tentoria incuriâ famulæ ab igne essent consumta, ne rursus id periculum experiretur, extruxit; sibique, donec redderetur Granata, domicilium elegit, formæ est quadratæ, quatuor viis eam secantibus.

Marbella ad mare, cum commodo portu, conditore superbit Maharbale Carthaginensi. Ad oram maris sunt duo munitissima castella, in quorum uno reges Mauri thesauros suos; in altero filios & fratres veluti in custodia asservabant. Hoc *Almuguecar*, illud *Salubregna* dicitur. Montes vicini purissimo scatent argento. *Vera* ad mare mediterraneum in planitie melones optimos ferente sita est.

Munda oppidum situm est quinque milliaribus à Malaga. Amniculum habet, qui se per planitiem spargit, eamque irriguam & amœnam reddit. Nulla totius Hispaniæ pars loca habet natura ac arte munitiora; inter quæ merito memoranda *Alhama*, distans à Granata septem milliaribus, immensis undique præcipitiis & rupibus asperrimis tuta. Ab Mauris, ut historiæ loquuntur, conditum, situ amœnissimo: ab natura variis locupletatum dotibus, & ob voluptatem ubertatemque genio gratiisque dicatum. Quidquid hic ab Deo Opt. Max. largissime conlocatum, superant infinitis modis uberrimi Thermarum fontes; quibus meritissimo jure princeps inter Hispaniæ miracula locus. Aquæ illis tam illimes, limpidæ & perspicuæ, ut vel exiguus in fundo nummulus perfacile agnosci queat. Moderati sunt caloris, quem nudum hominis corpus fert commodissime: grati saporis, quæ-

quæque potæ variis corporum morbis curandis efficacissimæ. Multis inde votis expetuntur; adeunturque undique, Martio præcipue Septembrique mensibus, quibus maxime salutares. Iuxta est domus ampla hospites ex variis Hispaniæ locis accurrentes suscipiens; non equis solum ipsorum & jumentis omnem commoditatem; sed ipsis etiam cubicula, lectos, quidquid denique necessarium liberaliter præstans. Prope oppidum præcipites arduorum montium rupes visuntur; inque earum una Crucis conspicitur signum, quod quænam mortalium ars, quæque industria in dorso montis, quum non modo ascensu difficile, sed plane inaccessum sit ejus fastigium, collocarit, prorsus ignoratur. Ex his montibus rivulus gravi murmure delabitur, qui ex nivosis haud procul Granata montibus tanto frigore promanat, ut nomen inde fuerit sortitus. Dicitur enim *El Rio frio*, Rivulus frigidus. Thermarum muros adluit; calidam Thermarum aquam absorptam secum abripiens.

Velez-Malaga, haud procul Mari Mediterraneo: oppidum amœnissimis cinctum campis, fructiferisque collibus, in quibus Arx ab Afris olim condita conspicitur. Ibi uvæ passæ, tam quæ vulgo *Passa de Lexia*, quam quæ cæruleo colore *Passa del Sol*, colliguntur. Aspera montium juga tam hic sunt præcelsa, ut ex eorum cacuminibus Herculeum non solum Fretum, verum etiam Barbariæ (ut vulgo vocatur) littora, ac montes, atque adeo Africæ oppida Ceuta & Tingis, in faucibus Freti sita, commodissime conspici queant. Incredibilem pagorum frequentiam soli fere Mauri, ex postrema profligatione superstites, inhabitant: Christianam Fidem professi peculiari suo, ex antiqua consuetudine, utuntur vestitu & lingua: Montes vitibus arboribusque fructiferis conserunt, vicinaque loca tam decenter suo labore exornant, ut spectatu valde sit jucundum, uberrimosque annuo proventu fructus colligant; quos hujus oppidi incolis divendunt; à quibus deinde mercatores exteri coemtos, navibusque onerariis impositos in varias totius Vniversi partes exportant. Ad maris littus amplissima est Domus, *La Torre de Velez*, appellata; in qua varia sunt loca peropportune disposita, in quæ omnia, quæ vicinum territorium suppeditat, bona comportata, antea, quam evehantur, vectigal Regi persolvunt.

Almuñecar Civitas ad mare Mediterraneum sita, portu famoso celebris, præsidio militum semper custoditur.

Guescar in planitie ad radices montis *Sagar* sita, civitas inter *Guardadar* & *Bravate* fluviolos: incolæ ejus gnaviter lanificio incumbunt, Ducum Albæ est peculium, quorum primogeniti Duces *de Guescar* audire solent.

Muxacra monti insidet ad littus maris mediterranei, piscatu celebris.

Cartama amœnum oppidum non procul à Malaga ad maximi montis radices situm, qui quantum ad Aquilonem patet, sterilis est, & aspretis silvisque horridus; sed adversa parte culturæ patiens, & passim vinetis consitus, amygdala ficusque sapidissimas magna copia producit, quæ in Boreales regiones magno incolarum emolumento asportantur.

Motril oppidum, portu commodo, Granata undecim disjungitur leucis, piscatu gaudet egregio, ager vina & saccharum magna producit copia.

Comares oppidum sex leucis Malaca disjunctum, in edito situm monte, undique muris & præcipitiis cinctum: ager vini fertilis, sed præcipuum quæstum faciunt incolæ ex uvis passis, quas *del sol* vocant, quæ in hoc agro excellunt. Marchionatus titulo clarum, pertinet ad Duces *de Cardona*.

Salobreña portus amœnus, Mortilio una dissidet leuca, in edita rupe situm est oppidum, sat munitum, Gubernatore & præsidio militari instructum, piscibus & saccharo abundans.

Septenilium, vulgo *Settenil*, Granatæ oppidum in monte, positione prorsus mirabili; pleraque incolarum domicilia habens subterranea, in cavernosis excisa rupibus. Solum quale in montibus frequens, asperum & lapidosum, aratri impatiens; sed pecoris, varii generis, dives.

Las Alpuxarras Montes.

Las Alpuxarras, id monti à primo Maurorum præfecto Abrahem Alpuxar nomen, qui ad occasum XVII leucarum spatio porrigitur, XI leucas latus, asper ac fere sterilis, nisi quibus locis miti jugo in planitiem descendit, Mauriscorum cura & industria excultus, ita ut fruges producat, armentis ac pecoribus abundet, & serici maximam copiam præbeat. Dividitur in undecim Taas, quod Hispanice *Cabeça de partido*, Latine territorii caput sonat. *Taä del Orgiva*, Marchionum de Valençuela dominium. *Taa de Puqueyra*. *Taa de Pitres* in hujus jurisdictione videre est arbores fructiferas portentosæ magnitudinis: inter *Portugos* & *Pitros* rivulus aquæ claræ interfluit è fonte grandiusculo colorato enatus, in quem si filum aut sericum immittatur, absque ullo alio adjumento extrahitur colore nigro optimo tinctum. Non procul inde est antrum quod continuò adeo malignos evomit humores, ut animalia ibi vita priventur, quod quotidiana docet experientia, dum plurima circa eum locum quotidie reperiantur extincta. *Taä de Iubiles*. *Taä de Vxixar*. *Taä de Andaxar*, ager totius montis fertilissimus. *Taä de Sehel el Grande y Pequeño*. *Taä d'Adra*. *Taä de Verja*. *Taä de Dalias*.

Indoles incolarum.

Sunt autem Granatenses humani, dextri in

Indoles incolarum. in rebus gerendis, armis habiles, & in civili converſatione faciles. Iunioribus vino interdicunt, majores mares pauco, fœminæ pauciſſimo utuntur.

GRANATÆ REGES MAVRI.

POſtquam *Abenhud* Maurorum Rex anno 1236 Cordubam, cæteram Andaluſiam, vitamque ipſam perdidiſſet, *Mahommad Aben-Alhamar* obſcuro loco natus, ſed qui natales egregiis factis illuſtres reddiderat, Arjonenſium communibus ſuffragiis in Regem electus eſt, eumque dein Baëcæ, Guadicciæ, Iaënæ & Granatæ cives quoque recognoverunt. Hic ſedem regni Granatam conſtituit, regnumque Granatenſe inſtituit, quod uſque ad annum ſalutis noſtræ 1492 Mauri poſſederunt. *Mahommad* itaque *Aben Alhamar*, alio nomine *Aboabdille Ademiazar*, regni ſuſcepit habenas circa annum D. N. 1236. Regem Caſtellæ poſt pacta inita, & Iaën amiſſam tributo honoravit; poſtmodum vero Civitates *Xeres*, *Arcos*, *Bejaz*, *Lebrixa*, *Medina Sidonia*, *& S. Lucar* vi bellica occupavit: moritur anno 1273.

Mahomad Mir-Almus-Lemin ſive *Abedialle* patri in regno ſucceſſor, contra Chriſtianos *Miralmumin* Ducem Africanum in Hiſpaniam accerſivit, ſed eventus haud reſpondit conatui: moritur anno 1302.

Mahomad cognomento *Aben-Alhamar*, ſive *Alamir Aben-Azar*, filius præcedentis oculorum uſum caſu amiſit; Sororem habuit *Ferrachen*, Mauro, Præfecto Malacitano deſponſatam, cujus filii *Iſmäel* & *Mahomad* poſtea Regno Granatenſi potiti ſunt. *Aborrabe* Maurum Almeriæ præfectum res novas molientem in Africam fugere coëgit, tandem à fratre regno privatus eſt anno 1309.

Mahomad Aben-Azar, Aben-Lemin, Abedialle fratrem regno privatum, carcerique mancipatum morte affecit, anno 1313 ab Iſmaële prædicto regno exuitur, qui Guadicciam ei propriam reliquit.

Iſmäel, Petrum Caſtellæ Regem magna affecit clade, Andaluſiæ complura Caſtellanis eripuit loca, tandem operâ conſanguinei ſui Mahumetis præfecti Algeziræ filii, cui Serdam Chriſtianam corporis forma præſtantem eripere conatus erat, cæſus regnum cum vita amiſit.

Mahomad filius *Iſmäelis*, puer ſub directione Ozminii Regni Præfecti regnum arripit, conſpiratores & patris occiſores expellit, Regi Caſtellæ tributum pendit: poſt Miramulinio auxiliante loca quædam Caſtellanis eripit, tandem rebus compoſitis Regem Caſtellæ ſuperiorem agnoſcit, occiditur à ſuis 23 ætatis anno, noſtræ ſalutis vero 1333.

Ioſeph Mahumetis frater, in præjudicium fratris Majoris in regem electus cognomine *Aben-Amet* uſus eſt. Primus regum Granatenſium pacto tributo quod Regi Caſtellæ debebat, ſeſe exemit; anno 1354 à ſuis, inſtigante Patruo regnandi cupido, interfectus eſt.

Mahomad Lagus Patruus Ioſephi, Iſmaelis R. Frater, regnum uſurpavit, Granata anno 1360 à ſequacibus Mahomadis Rufi vel Aben Alhaman ejectus, Rondam ſeſe contulit. Rufo vero dein per inſidias perfidioſe à Petro Caſtellæ Rege capto, & ignominioſa morte affecto, regno abſque ulla contentione reſtitutus eſt. obiit 1379.

Mahomad Guadix, filius Lagi, regnum pacate & tranquille adminiſtravit. Hadiſam Regis Tunetani filiam, ex Almohadum familia oriundam, uxorem duxit, è qua filium & ſucceſſorem Ioſephum ſuſcepit. mortuus 1392.

Ioſeph II filios habuit, Ioſeph primogenitum, Mahomad à quo grandes injurias paſſus eſt, Cidi Ali & Cidi Amet: toga auro intertexta & veneno infecta indutus miſere interiit 1396.

Mahomad Aben Balua, regnum Ioſepho fratri ſuo primogenituræ jure debitum uſurpavit, tandem induſio veneno fœdato periit anno 1408.

Ioſeph III frater præcedentis, Antequeram Civitatem amiſit, fœdus cum Rege Caſtellæ iniit, tributum offerens. moritur anno 1423.

Mahomad Aben-Azar è ſtirpe *Ferrachen* oriundus, à *Mahomad* Siniſtro regno ejectus eſt, qui carceri mancipatus obiit anno 1429. regno reſtitutus *Mahomad Aben-Azar* exercitum 200000 armatorum contra Caſtellæ Regem eduxit, ſed magna adfectus clade, rurſus regno ejectus eſt 1432.

Ioſeph Aben-Almao è ſtirpe Mahumetis *Aben Alhamar*, auxiliante Caſtellæ Rege Granatam cæteraque Regni loca occupavit, tributarium ſe Caſtellæ Regi conſtituit, moritur annis gravis eodem anno 1432.

Mahomad Aben-Azar tertiò regnum recuperat, & tertiò eodem ejicitur anno 1445 à *Mahumete Aben-Oſmin* conſanguineo ſuo; qui itidem regno privatus eſt ab *Aben-Iſmäel* adjutante Caſtellæ Rege.

Aben Iſmäel Regem Caſtellæ ſuperiorem agnovit. Obiit vero 1465.

Muley Alboh-Acem ſeu *Muley Acen* filius ei ſucceſſit, pace rupta bellum Caſtellanis intulit, pacem ſecundo ictam negligens Granatâ expulſus eſt, anno 1482.

Mahomad Boabdili, cognomento *Chiquito*, quod Parvum ſignificat, ejus filius, vivo etiam tum patre, regni habenas arripit: hujus tempore

pore Ferdinandus Arragoniæ & Castellæ Rex Regnum Granatæ armis occupans, Maurorum dominationi in Hispania finem imposuit anno 1492. post quadriennium Rex Boabdili sese in Africam recepit. Dein Granata sub Regibus Hispaniæ semper fuit, & nunc ea potitur Potentissimus & Serenissimus Philippus IV Hispaniarum & Indiarum Monarcha.

MVRCIA.

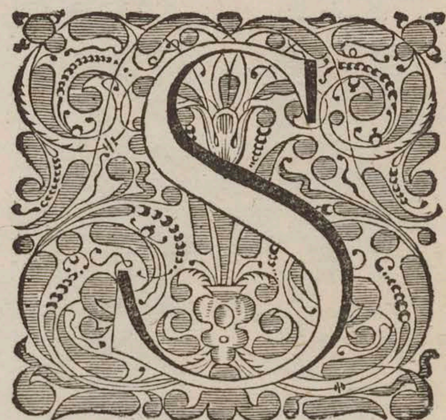

VRCIA Granatæ ad Ortum objecta, Valentiam Regnum confine habet ad Orientem, Mare Mediterraneum ad Meridiem, ad Septentrionem Castellam Novam, ab urbe metropoli nomen habet. Extenditur secundum sinum Virgitanum, à promontorio de Palos ad promontorium de Gates; civitates complectitur quatuor, & unum Episcopatum. Secatur à duobus fluviis Segura, & Guadalentino. Ad ripam Seguræ sita est Murcia regni caput, in planitie amœnissima, quam Staberum amnis interfluit, alii Setabim vocant, & derivatis hinc inde rivulis agros irriguos facit: malis citreis consiti campi; sed bombycum præcipuus proventus, & sericæ vestis copia. In agro Murciensi ipsaque civitate numerantur ultra 355500 mori, quæ vermes nutriunt, qui serici 210000 libras singulis annis largiuntur, quæ millionis valorem attingunt: Cæterum ager amœnissimus frumento, vino, fructibus, melle, pecore, feris, avibus, & Simplicibus ultra fidem abundans. In hac sepultus jacet Alphonsus ille Regum decus. Murcenses ob receptum passim exclusum Regem, coronas septem in insignibus gestant. *Cartagena* (olim Carthago nova) urbs quondam amplissima, nunc neque grandis neque bella. Episcopatus dignitate conspicua, qui Episcopo suo 24000 ducatos annuos elargitur. Portum tamen habet amplissimum & tutissimum, unde Andream D'Oria celeberrimum classis Imperatoriæ Præfectum dicere solitum ferunt, sese tres solos portus tutos existimare, Iunium, Iulium menses & Carthagenam. ibidem & scombrorum piscatio opulenta, à quibus insula objecta, quæ portum concludit, Scombraria dicitur. In ditione illius maxima copia sparti nascitur: ager gemmas & lapides pretiosos, adamantes, amethystum, pyropos, aurum & argentum benigne profert; solum alumen 40000 ducatorum valorem quotannis æquat. Sex leucis à Cartagena versus Occidentem sita est arx *Almacaron*, ubi ingens aluminis copia reperitur, è qua Dux Escalonæ & Marchio Velæ maximum capiunt emolumentum. *Lorca* Civitas supra *Guadalentinum* fluvium sita est, olim Episcopatus, qui nunc Carthagenam translatus est. Oppida sunt *Mula* in fertilissima planitie situm; *Caravaca* Murcia duodecim abjacet leucis, Cruce ab Angelis apportatâ gloriosa, Alcantarilla ad ripas Seguræ fluvii una sola leuca Murcia abjuncta est. *Torana*. *Molina* Marchionatus spectans ad Marchiones *de los Veles*. *Ricote*. *Lorqui*. *Tobarra* & *Lugar de Raya*.

Murcia Civitas. *Cartagena.* *Oppida.*

A R-

ARRAGONIA REGNUM.

Vperiori ævo Hispania in duodecim regna fuit divisa; Legionis, Castellæ antiquæ & novæ, Arragoniæ, Portugalliæ, Navarræ, Granatæ, Valentiæ, Toleti, Gallæciæ, Algarbiorum, Murtiæ, Cordubæ. Ex quibus priora quinque majoris famæ nominisque fuerunt, & continuam habuerunt Regum seriem. Ea autem tandem ad tria contracta sunt: *Arragonense*, sub quo Catalaunia & Valentia comprehendebantur: *Castellanum*, sub quo Biscaja, Legio, Asturia, Galæcia, Estræmadura, Andaluzia, Granata, Murtia, utraque Castella, & denique Navarra: *Portugallicum*, sub quo Algarbiorum.

Arragonia.

Termini.

Arragonia ad Ortum habet Pyrenæos montes & Catalauniam; ad Occidentem Castiliam; ad Septentrionem Navarram, ad Meridiem Valentiam, complectens longitudine leucas septuaginta, latitudine triginta, civitates decem, Archiepiscopatum unum, Episcopatus sex, & duas omnium scientiarum Vniversitates. Habet præter Cæsar-Augustanam metropolim, hæc oppida: *Balbastro*, *Huescam, Iacam, Tarrazzonam, Albarazin, Tervel*, & circiter septuaginta alia municipia muro cincta, pleraque exigua, & quæ non supra quingentas casas numerent. Nam cum solum multis locis nitrosum sit, & aquarum penuria laboret, plures incolas uno loco alere vix potest.

Vrbes.

Saragoßa, Metropolis.

Cæsar-Augusta (hodie *Saragoßa*) jure inter nobilissimas totius Hispaniæ urbes refertur: quam Ptolemæus in Edetania collocat, ut & Plinius; qui etiam Coloniam immunem, & primò *Saldubam* vocatam dicit. Pomponius verò Mela, suo tempore nobilissimam Tarraconensis provinciæ urbem, ex mediterraneis dicit fuisse. Sita est ad fluvium Iberum loco campestri & patenti, in qua sive soli ubertatem, sive situs amœnitatem, urbis nitorem & ornamenta requiras, nihil in ea deesse reperies; ædiumque splendore nulli Hispaniarum urbium secunda, quæ è laterculo coctili ut plurimum sunt. plateas latas & apertas, ac pontes duos habet egregii operis, quo Iberus transitur. Templa majora XVII, monasteria XIV, & alia minora fana & sacella: augustissimum templum *Nuestra Señora del Pilar*. Vrbem hanc à Mauris recepit rex Alphonsus anno 1118. Episcopatus est antiquissimus: tempore verò Iacobi Secundi Arragonum Regis, à Ioanne Pont. Max. in Metropolitanam dignitatem mutatus: cui sex parent subditi Episcopi, *Oscensis, Iacensis, Turiassonensis*, *Balbastrensis*, *Terulensis*, & *Albaricinensis*: reditus annui Archiepiscopi 45000 sunt ducati. Vniversitate omnium scientiarum illustris est, anno 1474 instituta, & à Philippo II amplificata, variisque privilegiis & immunitatibus honorata.

Osca.

Huesca, olim Osca, in planitie amœnis collibus cincta, ad aquas limpidissimas Isuelæ fluvii sita civitas, solo, cæloque benignis, omnium rerum ferax, præsertim vini, quo majorem Arragoniæ partem providere solet. Episcopali dignitate prædita, cujus reditus annui sunt 13000 ducati: Academiam habet antiquam, & à Sertorio, ut volunt, institutam. Antonius Augustinus & Hieronymus Surita ex antiquis nummis ajunt urbem *Victricem* cognominari. Incolæ nulla re magis gloriantur, quam *D. Laurentium* civem habuisse, invictum illum Christi athletam, qui Romæ sub Decio Imp. martyrio affectus fuit.

Iaca.

Iaca ad radices Pyrenæorum montium in planitie admodum amœna, frumenti, fructuum, pecoris, ferarumque feraci est civitas: Episcopatus jam ab anno 1061 decora est honore, Prælato 3000 ducatos quotannis tribuens.

Tervel.

Tervel ad fluvium Turiam, quem Mauri *Guadalabiar*, quod aquam claram significat, nominarunt, in campis amplissimis sita est, undique hortis, arboretis, fontibusque cincta, cælo soloque adeo benignis, ut perpetuum ibi ver, omnibus mire fragrantibus existere videatur. Episcopum habet, cujus reditus annui summam 12000 ducatorum attingere solent; celebratur præterea patria Ægidii Sanches Muños, Canonici Barcinonensis, qui Benedicto XIII fatis functo, ad supremum Pontificatus honorem evectus est nomine Clementis VII, quem postmodum supervenientibus magnis dissidiis, Episcopatu Majoricensi contentus, volens abdicavit. Hic Philippus II arcem quinque propugnaculis haud ita amplis communivit, dubium an contra Francos, an contra Arragonios tum tumultuantes.

Tarrazona.

Tarrazona non procul à Castellæ Navarræ & Arragoniæ limitibus sita ad fluvio-

In hac tabula locorum omnium Situs et distantiæ ex observationibus Geometricis et Astronomicis describuntur.
Civitates litteris Romanis, Metropolis Cruce, Episcopales Mitra, Abbatiæ baculo, Vrbes litteris Italicis majoribus notantur.
Ducatus, Marchionatus, Comitatus, et Baroniæ, suis quæque Coronis siguantur.
Regnorum limites duplicatis, Episcopatuum simplicibus punctis distinguuntur.
ARRAGONIA
REGNVM.
Auctore
Joanne Baptista Labanna.
Amplissimo et Nobili Viro
GASPARI CHARLES
Sacri Romani Imperij Equiti aurato, Domino de Baerledoncq, cohortis liberæ Duci reformato, et Reg: Majestatis Catholicæ generali aggerum præfecto.
Guilj: et Iohannes Blaeu.
Milliaria Hispanica.
Occidens
Oriens
ARÇOBISPADO DE ÇARAGOÇA.
OBISPADO DE TERVEL.
OBISPADO DE HVESCA.
OBISPADO DE NAVARRA
Bardena del Rei.
CONDADO DE RIBAGORÇA
PARTE DEL CONDADO DE LERIDA.
Pars Maris Mediterranei.
Çaragoça
Calataiud
Daroca
Albarrazin
Tervel
Huesca
Balbastro
Lerida
Tortosa
Taraçona
Boria
Calahorra
Pamplona
Cuenca
Iaca

lum Chiles,non longe à monte Cauno, quem incolæ *Moncayo* vocant: camporum glebis felicissima, & annonæ copia abundans: Episcopali dignitate à multis seculis ornata, cujus diocæsis sese in Castellæ & Navarræ regnis extendit, fructus annui verò sunt 20000 ducati.

Albarrazin. *Albarrazin* mœnibus undique cincta civitas, ad Tursam fluvium in tumulo sita est: Episcopatus ab anno 1171 fuit, cum Valentiano, & Segobrigensi conjunctus, sed à Gregorio XIII petente id Philippo II, sejunctus anno 1577; reditus habet annuos ejus Episcopus 6000 ducatos.

Balbastro. *Balbastro* ad ripam Veri fluvii, qui ponte pulcherrimi operis transitur, in campis fertilissimis oleique inprimis feracibus sita est civitas: Episcopatus honore illustris, cujus diocæsis Præsuli quotannis 8000 ducatos tribuit.

Calatajud. *Calatajud* in campestri loco, ex ruinis nata Bilbilitanis, quæ cum multis aliis antiquitatum monimentis, medio milliari Hispanico ab hoc oppido hodie visuntur, in colle, qui vulgo *Bambola* vel Baubola, alludente ad urbis jacentis appellationem nomine. Cingitur mons ille in orbem fere ab *Salone* flumine; quem situm *Bilbili* tribuit alumnus ejus & civis Val. Martialis lib. x, epigr. CIII:

Municipes Augusta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quem Salo cingit aquis.

Sic Paullinus ad Ausonium, *Bilbilim acutis scopulis pendentem, prodit.* Quod autem in monte, *altam* vocat idem Martialis scribens ad Licinianum lib. I, epigr. L:

Videbis altam Liciniane Bilbilim
Equis & armis nobilem.

Sic idem Martialis lib. x, epigr. CIV, ad librum suum:

Hispanæ pete Tarraconis arces:
Illinc te rota tollet, & citatus
Altam Bilbilin, & tuum Salonem
Quincto forsitan essedo videbis.

Auro ferroque superbam facit Bilbilim idem Poëta libr. XII, epigr. XVIII:

Me multos repetita post Decembres
Accepit mea, rusticumque fecit,
Auro Bilbilis & superba ferro:
Hic pigri colimus labore dulci
Botrodum, Plateamque: Celtiberis
Hæc sunt nomina crassiora terris.

Inter Bilbilim & Segobrigam (quæ hodie *Segorbia* putatur) Sertorius & Metellus memorabili prælio conflixerunt, ut apud Appianum & alios est legere. Hodie est una ex præcipuis Arragoniæ urbibus; subdita Tarrassonensi Episcopo. solum habet fœcundum, frumenti, vini, olei, frugiferarumque arborum patiens; omnis generis opifices alit: in convalle posita, Salone flumine alluitur: Qui, licet nec lato alveo tumeat, nec auriferis arenis superbiat, nulli tamen cedit ferri gloria: omni enim ferro ipsius aqua est violentior. Aquæ enim temperamento, ferrum acrius robur & miram duritiem acquirit: unde Martialis, ubi de Congedo amne egit, subdit:

Quibus remissum corpus astringens brevi
Salone qui ferrum gelat.

Et lib. V, epigr. VI, ubi de Bilbili:

Quem fluctu tenui sed inquieto
Armorum Salo temperator ambit.

Idem hic amnis videtur, qui Iustino libro ultimo *Bilbilis* vocatur, præsertim cum illi maximam ferri temperiem adscribat, *adeo ut nullum apud eos telum probetur*, inquit, *quod non aut Bilbili flumine, aut Chalybe intingatur*; quæ certe *Saloni* inprimis quadrant. nullus enim præter *Salonem* ferri gloria in Hispania notior est, nec ea de caussa magis celebris. Potuit enim ab adjacente urbe *Bilbilis* vocari. Petrum de Luna genuit, cujus sub Benedicti XIII nomine in Pontificem evectio, magnos in Ecclesia causavit motus.

Daroca. *Daroca* civitas est in loco aspero, & inexpugnabili fere, sita ad fluvium Xiloca, cujus aqua campos beans, eis miram adfert fertilitatem. Civitatis porro honorem Daroca in præmium fidelitatis à D. Petro IV Arragoniæ Rege ad annum 1366, consequuta est. hic specus admiranda visitur, in longitudinem 780 virgarum se extendens.

Borja. Non admodum longe à Cauno monte ad radicem monticuli, & terminos Navarræ est *Borja*, fontibus limpidissimis irrigua, & arce spectabili ornata. territorium frumento, vino, oleis, pecore, feris, oleribus, canabi, lino, lignisque abundans. Civitatis nomen & privilegia in præmium servitiorum Alphonsus V, Aragonensis, ei concessit; hinc nobilissima Borjarum familia è regio Aragonum sanguine oriunda fertur.

Municipia. Præter has civitates sunt alia in Arragonia municipia. *Caspe* municipium multis nominibus clarum, & antiquitate sua spectabile, ad ripas Iberi situm est: Castrum habet munitissimum, & campos frumenti, vini, olei, croci, sericique fertiles, sed potissimum ob capones optimæ notæ celebratos, Alphonsus II. Aragonum Rex, id Mauris eripuit anno 1168, & Ordini Militari S. Iohannis donavit. *Exea de los Cavalleros*, duodecim à Zaragoza Navarram versus leucis, in agro fertili sita, multis annis à Saracenis possessa, ab Alphonso I, Aragonum Rege, opera nobilium Gallorum & Vasconum potissimum, unde ei cognomen inditum, eis eripuit, & in eo Hispaniæ Imperatoris sibi titulum assumsit. *Alcaniz*, quatuor à Caspe leucis ad fluvium Guadalof, arboribus fructiferis, hortisque cinctum, castro munitissimo defensum, & fonte pulcherrimo, qui quadraginta duobus erumpit cana-

canalibus decorum, Equitum ordinis Calatravæ Commenda opulentissima est. olim regni sub Saracenis caput. *Luna* novem dissita à Saragoza leucis inter montes jacet, eam D. Zanchius Ramires II, Aragoniæ Rex, titulo Comitatus honestavit, quem D. Bacallæ viro natalibus illustri dedit, cujus descendentes nobilissimam inter alias Hispaniæ gentem *de Luna* constituunt, à qua eodem titulo possidetur. *Fraga*, olim Gallica Flavia in honorem Vespasiani Imperatoris à conditoribus Ilergetibus vocitata, ex adversa Fluvii Cica, qui ponte ligneo hic transitur, ripa ad ipsos Cataloniæ est limites, in loco montibus altissimis cincto, eoque à natura munitissimo & inexpugnabili fere sita est. Mauri eam Regni sedem constituerant, quam cum expugnaret Alphonsus I Aragoniæ, VII verò Castellæ Rex, fortiter & gloriose vita privatur, plenus honoris & militaris gloriæ.

Monçon non longe à Castellæ Regni limite situm est ad Cingæ ripam, cui collis imminet, à quo nomen oppido: Conventibus regnorum Arragoniæ, Valentiæque & Principatus Cataloniæ celebris sedes, qui hic anno 1585 in verba Philippi III Hispaniarum Regis jurarunt. Monçon à Gallis anno 1642 occupatum, anno sequenti Philippus IV rursus recepit suique fecit juris. arcem habet munitissimam & vix expugnabilem. *Epila* novem à Zaragoça leucis ad ripam Xalon fluvii sita, celebratur ob natales D. Iohannis Primi Castellæ Regis; agrum habet satis fertilem: *Ayerve* ad radices Pyrenæi montis situm municipium, olim Ebellinum veteribus nominatum. Locum hunc ut non minimi nominis Iacobus I Rex, D. Petro notho concessit, cujus posteri cognomen eam ob causam *d'Ayerve* assumserunt. Et postmodum cum ad Infantem D. Ferdinandum, Alphonsi IV regis filium, esset devolutum dominium, id anno 1374, D. Petro *Iordan de Vrries* Regis Aulæ Præfecto Majori vendidit, à cujus posteris hodie possidetur. *Montalvan* inter duas rupes loco munitissimo, quatuordecim à Zaragoça leucis situm est, ad fluviolum Martin; arcem habet spectabilem, domos rupi incisas, aquas salutiferas, cælumque admodum benignum. à D. Petro II Aragoniæ rege Ordini militari S. Iacobi concessum, cujus hodie est Commenda celebratissima, gaudens nomine Majoris Arragoniæ vulgo *Mayor d'Arragon*. *Mallen* ordinis S. Iohannis Hospitalarii seu Melitensis est Commendataria, quatuor à Borja leucis, in loco admodum feraci sita. *Hijar* ad fluviolum Martin tumuli radicem positum municipium, in cujus summitate spectatur arx probe munita, situm est in campis frumenti, vini, olei, croci, sericique abundantibus. Iacobus I, Rex, ejus dominium D. Petro Ferdinando notho suo donavit, cujus dein posteri cognomen *de Hijar* assumpserunt; hodie possidetur à gente potentissima Marchionum *de Alenquer*, Comitum *de Salinas*, & *Ribadeo*. Non longe ab Ibero fluvio positum est *Tauste*, unum ex quinque celebratioribus Aragoniæ municipiis, in loco amœnissimo, aquis ex Ibero fluvio incolarum industria ductis irriguo, omniumque ad victum humanum rerum fertili. *Zuera* quatuor à Zaragoça leucis est in loco admodum feraci, ad ripas fluvii Gallego, cui jure vetustas Gallici nomen tribuit, quod summo transcenso Pyrenæo supra oppidum cui Salientis nomen impositum, in ipsa terra Gallica oriatur. *Gurrea* ad eundem fluvium situm est, Gentilium *de Gurrea* Domus originaria, olim Gallorum forum nuncupatum. *Almudevar* tribus ab Huesca leucis in agro præter vinum & frumentum, etiam crocum ferente. *Loarre* quatuor ab eadem civitate leucis ad radices Pyrenæi montis, fontibus compluribus irriguum, arcem habet inter munitissimas totius Hispaniæ merito numerandam, in qua multis annis Iulianus Comes, totius Hispaniæ perfidus traditor, detentus fuit, donec vitam cum morte commutaret. *Ricla* inter Calatayud & Zaragoçam ad aquas limpidissimi fluvii Xalon sita, Comitatus à D. Philippo II Rege erecti, & à D. Philippo IV in persona Didaci *de los Cobos y Luna* confirmati est caput. *Sos* inter quinque Arragoniæ quæ vocant municipia non ultimi nominis, locus ob natales Catholici Regis D. Ferdinandi V, jure merito celebrandus, non longe à confiniis Navarræ jacet, arce spectabili munitum. *Ariza* sex à Calatayud leucis, ad limites Castellæ, est in planitie amœna, quam aquis suis beat Xalon fluvius jam sæpius memoratus, vicina monticulo cujus apicem arx munitissima, dominorum suorum fortalitium & habitatio occupat, ager vini, frumenti, pecoris, croci ferax, sed præcipue ob incredibilem fere fructuum diversitatem celebratus, hujus Municipii Dominum D. Franciscum *de Palafox* in præmium servitiorum, Marchionis titulo honoravit D. Philippus II Hispaniæ Rex. Septem à Daroca leucis planitiem admodum amœnam occupat, *Monreal* ad fluvium Xiloca, castello spectabili ornatum, D. Alphonsum I Arragoniæ VII. Castellæ Regem agnoscit conditorem: ut hinc tanto arctius Darocam à Mauris occupatam cingeret, & ad deditionem cogeret. Quatuor ab eadem leucis spectatur ad eundem fluvium sita *Burbaguena*, cælo admodum benigno. *Belchite* novem à Zaragoça leucis situm est, in planitie frumenti, vini, olei, crocique feraci, Comitatus titulo possidetur à familia illustri Ducum *de Hijar*. Ad limites Catalauniæ est *Miquinença*, ubi Segre & Cinca sese cum Iberi aquis miscent, situ admodum grato & fertili. Arcem habet pro-

Occidens
Oriens
Meridies
Septentrio
PARTE DE CASTILLA
Parte del Obispado de Taraçona
PARTE DE NAVARRA
Obispado de Albarrasin
Albarrasin
Parte del Obispado de Tervel.
Tervel
Calataiud
Taraçona
Boria
CARAGOÇA
PARTE DE VALENCIA
Parte del Obispado de Huesca.
Huesca
Parte del Obispado de Lerida.
PARTE DE CATALVNNA.
Arçobispado de
ÇARAGOSSA.
1 2 3 4
Milliaria Hispanica.
ARCHIEPISCOPATUS
CÆSARAUGUSTANUS.
Civitates litteris Romanis, Metropolis Cruce, Episcopales Mitra, Abbatiæ baculo, notantur. Ducatus, Marchionatus, Comitatus, et Baroniæ, suis quæque Coronis signantur. Regnorum limites duplicatis, Episcopatuum simplicibus punctis distinguuntur.

16.

probe munitam. *Sariñena* ad fluvium *Alcanadre* sita est, in solo non admodum fertili. *Acomuer* Conventus regii S. Iohannis *de la Peña*, concessione D. Ramirii Primi regis, peculium duabus à Iaca abest leucis, à paucis inhabitatum. *Alagon*, inter Iberum & Xilocam fluvios, qui utrique oppidum aquis suis beant, non longe ab eorum concursu situm est. *La Puebla de Valverde*, ad Iberum. *Sadava*, unum ex quinque Aragoniæ dictis municipiis. *Salvatierra* ad fluvium Arragon quatuor à Iaca leucis, olim Conventus S. Iohannis de la Peña peculium, sed à D. Petro II Aragonum Rege, ut munitissimum contra Navarram limitem Aragoniæ Coronæ unitum. *Vncastillo* tumulo impositum, & fortalitio non contemnendo ornatum. *Ainza Soprarbiæ* regionis caput ad fluviolum in planitie sita est. *Cantavieja* Baillivatus Ordinis Melitensis caput est. *Berdun* ad limites Navarræ duobus à Monasterio S. Iohannis de la Peña situm est leucis, ubi Arragon, & Veral fluvii aquas suas miscent. *Quinto*, octo à Zaragoza leucis ad Iberum fluvium est, arce sat munita spectandum. *Fuentes* in planitie amœna, quinque à Metropoli leucis ad ripas Iberi visitur, omnium rerum abundans, Comitatus titulo gaudet, beneficio Catholici Regis Ferdinandi V, qui eum in præmium servitiorum D. Iohanni Ferdinando de *Heredia* concessit. *Alquezar* ad radicem montis tumulo impositum spectatur, castro non ineleganti conspicuum. Novem à Saragoça leucis ad Iberum in agro admodum fertili, sita est *Velilla*, celebratissima ob campanam mirabilem, quam, quoties Hispania aliquid accipit detrimenti, sponte sonare ferunt. Campanam autem Gothorum tempore ex ære fusam existimant, eique immixtum unum ex 30 nummis, quibus sceleratissimum generis humani dedecus Iudas, Dominum nostrum Iesum Christum vendidit: an vere, cum inexploratum mihi sit, me refero ad innumeros fere auctores, qui hujus rei meminerunt. Cæteri Arragoniæ pagi celebratiores sunt, *Frago*, *Buvierca*, *Alama*, ob balnea salutifera celebris: *Bordon*, *Torrijo*, & *Tiermas* balneis, salnitro, alumine, & sulphure infectis, variisque morbis conducentibus, potui & sudationi aptissimis, nobilis.

Monasterium S. Ioannis.

Iacæ vicinum est monasterium S. Ioannis *de la Peña*, ubi monumenta regum Sobrarviæ visuntur, cujus regni caput fuit Aynsa; unde sese diduxit in Ripagorziam, & postmodum complexum fuit (inquit *Boterus*) Comitatum Arragoniæ, ita dictum à flu. Aragone, quod prope lacum labitur: & limitibus sensim productis in regnum evasit, absorptis regnis Sobrarviæ & Ripagorsiæ.

Comitatus Ribagorciæ.

Ribagorciæ Comitatus quindecim in longitudine leucas, sex in latitudine complectitur, & in eâ extensione pagos trecentos quinquaginta, quorum caput est *Benabarre*, locus omnium ad victum necessariarum rerum probe instructus. eum Mahometanis eripuit anno Christi 724, vel ut alii malunt, 820 Bernardus regio sanguine oriundus, & Caroli Magni consanguineus, Tiudæ Galindi II Aragoniæ Comitis filiæ matrimonio junctus; Comitis Ribagorciæ dein titulum assumsit. loci celebratiores sunt: *Venasque*, *Rode*, *S. Estevan de litera*, *Mogemastre*, *Tamarit*, *Cast. de Fals*, *de la millera*, *de Litera*, *Fontova*.

Vallis de Tena.

Inter Valles Arragoniæ præcipuum sibi locum vindicat Vallis *de Tena* dicta, inter altissimos montes sita, verno tempore deliciosa & amœna, pascuis læta, utpote quæ 30000 pecorum alendis sufficiunt; hyeme ob nives, glaciemque inaccessibilis feris admodum abundat, præcipue leporibus, caprisque sylvestribus; perdicibus, anatibus, palumbisque scatet; herbas salutiferas Herbarii hinc petere solent; pisces, præcipue troctas mullosque Gallego & Aqua limpida fluvii incredibili subministrant copia; Comprehendit pagos undecim quorum præcipui sunt *Sallent Panticosa*, *Pueyo*, & *Lanuça*: totius Vallis caput est *Sallent* inter editissimos præcipitesque montes, ipsorumque Pyrenæorum corculo & loco elevatissimo situm, ut ultimus Regni hujus terminus, ad fines Gasconiæ, & fluvium Gallego, cujus fontes leuca grandiori hinc spectantur disjuncti. Verno & Æstivo tempore ingens hic commeantium transitus, vicinos ob celebres in Galliam portus duos, quorum ille qui ad Orientem est in Bigorram, Occidentalis juxta fontem fluvii Gallego in Benearnium præbet aditum. Cæterum locus est naturæ beneficio munitissimus, & Arragoniæ contra Gallorum irruptiones inexpugnabile propugnaculum. Non longe à Sallent visitur stupendus fluvii *Aqua Lempeda* lapsus, qui se dein in Gallicum præcipitat. Inter hosce montes & præcipitia, tota Hispania à Mahometanis subacta, refugium elegerunt miseræ Gothorum reliquiæ, ingens profugorum numerus, qui hinc in Mauros effusi, non minimum restaurationi ejusdem regni addidere momentum.

Piaculum pene esset *Iberum* præterire, nobilissimum Hispaniæ amnem; quippe qui toti Provinciæ, *Iberiæ* nomen dedit, ut multis placuit; qui teste Plinio lib. III, cap. III, *navigabili commercio dives*, *oritur in Cantabris*, *haud procul oppido Iuliobriga*, CCCCL *M. P. fluens*, *navium per* CCL *M. P. à Varia oppido capax.* Idem tamen exactius lib. IV, cap. XX, à portu Victoriæ, Iuliobrigensium fontes Iberi XL M. P. abesse scribit. Florianus vero Occampius pensiculatius ejus exortum rimatus, dicit non procul ab *Aguilar de Campo* (loco id nomen est) Iberum binis

nis fontibus ſcatutire, & ab incolis indigetari *Fontible*, quaſi Iberi fontes dicas. Multis hic ſtipatus fluminibus, à ſeptentrione in auſtrum fertur, cum cæteri Hiſpaniæ fluvii ab ortu in occaſum delabantur. id cauſa eſt Idubeda mons, à quo in occaſum ire prohibetur, unde in auſtrum neceſſe ſe flectit, multas & illuſtres præteriens urbes, infra Dertoſam, indignanti ſimilis, mari ſe infundit, tanto quidem impetu, ut ultra quinquaginta paſſus Mediterranei maris ſalſas undas edulcoret. Nobilitatus etiam Luctatii Catuli fœdere, quo inter potentiſſimos populos, Romanos & Carthaginenſes,utriuſque imperii terminus eſt conſtitutus: unde prima Hiſpaniæ diviſio, *Vltra Iberum & Cis Iberum*, manavit. Sed & præter hunc Iberum amnem, alterius in eadem Hiſpania meminiſſe videtur Feſtus Avienus, & in Bætica ſtatuere; nam cum multa de Tarteſſis dixiſſet, ſubdit:

Iberus inde manat amnis, & locos
Fœcundat unda: plurimi ab ipſa ferunt
Dictos Iberos, non ab illo flumine
Quod inquietos Vaſcones prælabitur.

Vnde forſan Florianus Occampius Bæticæ fluviolum *Rio Tinto*, vocatum olim fuiſſe dicit Iberum.

Soli indoles. Arragonia magna ſui parte ſolo eſt aſpero atque ſicco, præſertim verſus Pyrenæum, ubi integri diei itinere nullæ habitationes obviæ ſunt. Non tamen deſunt aliquot valles optimarum frugum fœcundæ, & fructuum omnium frumenti, vini, olei, ferinæ carnis, pecoris, croci feraces, ubi aqua rigantur, ferri, plumbi, argentique minis ſcatentes. Non minus ſterilis eſt trans flumen, ubi vix ullum oppidum occurrit alicujus momenti, præter *Calatajud.* Calatajud. Ipſi Arragonenſes fidi ſunt,& propoſiti tenaces.

Regimen quod attinet, Hiſpaniæ regnum haud dubiè abſolutum eſt, ſed non in omnibus ſuis regnis Rex parem & æquè abſolutam poſſidet imperandi poteſtatem. Nam *Incolarum Regimen Politicum.* Arragonum, ante refrenatam à Philippo II Hiſpaniarum rege libertatem, magna fuere jura, privilegia, ac immunitates, quas ipſi ſui *Senatus Iuſtitiæ.* juris effecti ſibi dixerunt, condito ſupremo magiſtratu, cui Iuſtitiæ nomen impoſuerunt, qui ſecundum eas jus diceret. Poſtea Reges elegerunt, qui genibus flexis & capite aperto tactis SS. Euangeliis coram Magiſtratu eas ſe ſervaturos religioſo ſacramento obſtringunt, antequam eis proceres ac Magiſtratus obedientiæ jusjurandum præſtent. Electio Regis *Reges.* uſque ad Petrum *ab Acinace* dictum manſit, qui in Comitiis tenuit, ut, electione ſublata, Reges à gente peterentur. Inde nomen ſortitus, quod caput de electione Ordinum conſenſu abolitum acinace publicè diſcidiſſet. Cæterum abolita electione, libertatis leges denuò confirmatæ ſunt, lege unionis ob id condita, cujus hæc duo capita recenſentur, quibus jus eſt Ordinibus; ſi Rex patrias leges violet, novum in ejus locum creare, & citra crimen Majeſtatis ad tuendam libertatem federationes inter ſe & cum vicinis Principibus inire. Id cum durum Caſtellenſibus videretur, qui Reges legibus ſolutos colunt; Ferdinando Arragonio, qui Iſabellam Caſtilienſem in uxorem duxerat, perſuadere voluerunt, ut eas leges tanquam regiæ dignitati contrarias antiquaret. Verum ille inſita ſeu modeſtia, ſeu diſſimulatione, prudentiſſimè reſpondit, fide religioſe data, ſe prohiberi, quo minus id faceret, & alioqui ſic exiſtimare, æquilibrio potentiæ regni Regiſque ſalutem publicam contineri, & ſi contingeret aliquando alterum alteri præponderare, procul dubio alterius aut utriuſque ruinam ex eo ſequuturam. Præterea tribunal in regno ab *Senatus Manifeſtationis ſupremus.* initio inſtitutum, cui ſummus ille Magiſtratus cum XVII viris præeſſet, Manifeſtationis nomine vulgo indigetatum, ad quod ex aliis reliquis ſubſelliis ſupremis, nec non etiam Eccleſiaſticis provocatio eſt, & in quo Rex partis tantum vice fungeretur, non autem Iudicis aut Magiſtratus partes ſuſtineret. Verum Philippi II Hiſpaniarum Regis non eadem mens fuit, quæ Ferdinandi. Nam cum Secretarius illius Antonius Perezius è carcere in Caſtellæ regno elapſus ad urbem Cæſarauguſtanam profugiſſet, & ſe in conſeſſu illo Iuſtitiæ ſupremæ purgare vellet, & in illum finem defenſionem ad objecta crimina ſcripto eſſet complexus; Regii miniſtri eum ad Inquiſitionis revocarunt, quod eſt judicium in Arragonia, ut Viſitationis in Caſtella,ad enervanda patriæ libertatis jura, à Regibus in eos, qui publica munera geſſerunt excogitatum. Poſt varias turbas Perezii cauſa excitatas, Arragoniis nimis acriter Regi adverſantibus, Rex puniendæ civitatis Cæſar-auguſtanæ, in qua hæc contentio agebatur, (quibus jam pridem Reges inſidiabantur) occaſionem ſtrenue arripuit, & exercitum ſumma celeritate conſcripſit, eique Alfonſum Vergam præfecit: à quo & Cæſarauguſta capta, & Ioannes Nuca, Iuſtitia Arragonum, ut vocant, ſecuri percuſſus. Vrbs *Philippus II Hiſpaniarum Rex Arragonenſibus veterem libertatem eripit.* ex eo diu militari præſidio vexata, quod non niſi poſt biennium inde deductum fuit, & primum firmato S. Inquiſitionis palatio, quod extra muros erat, & tanquam arce urbi cum idoneo præſidio impoſita. Ita tandem libertas Arragonum ſenſim labefactata fuit. Vt autem appareat, quibus illa libertas legibus in- *Leges priſcæ Arragonum, in electione Regum.* nexa fuerit, leges, quas ante inaugurationem Regi jurejurando primum confirmandas dixerunt, hæ ſunt: In pace & juſtitia regnum regito, nobiſque foros meliores (*Fori* illis leges ſunt) irrogato. E Mauris vindicabunda dividuntor, inter Ricos homines non modo, ſed

EPISCOPATUS
OSCENSIS
Vulgo
HUESCA.
Auct. I. Baptista Labanna.
Milliaria Hispanica.
Occidens 42
Oriens. 42
Meridies
Septentrio
PARTE DEL ARÇOBIS:
PADO DE
ÇARAGOÇA.
PARTE DEL
OBISPADO
DE
LERIDA.
PARTE DEL
CONTADO DE
RIBAGORÇA.
PARTE
SOBRARBE.
PARTE DEL
OBISPADO DE
IACA
PARTE DEL OBISPADO
DE BALBASTRO.
Çaragoça
HUESCA
Balbastro
Iaca
Val de Ansó.
Val de Echo.
Val de Aragues
Val de Aisa
Val de Canfranc
Val de Tena
Val de Broto
Val de Solana.
Val de Puertolas.
Val de Gistau
Val de Vio
Tierra de Biescas.
Tierra de Biella
Val de Aquilve.
Val de Basa
Sobre Puerto.
Sierra de Guara.
Val de Sarrablo.
Ribera de Fiscal
Foia de Terrantona.

17

etiam inter milites ac infantiones, peregrinus autem homo nihil inde capito. Iura dicere Regi nefas esto, nisi adhibito subditorum consilio. Bellum aggredi, pacem inire, inducias agere, remve aliam magni momenti pertractare caveto Rex, præterquam Seniorum annuente consensu. Ne quid autem damni, detrimentive, leges, aut libertates nostræ patiantur, Iudex quidam medius adesto, ad quem à Rege provocare, si aliquem læserit, injuriasque arcere, si quas fortè reipubl. intulerit, jus fasque esto. Porrò medius hic magistratus primum Iustitia major, deinde Iustitia Arragonum est appellatus, cujus hoc munus erat, inter Principem & subditos suos judicare. Cumque jam nimia hujus Magistratus autoritas videretur, anno CIↃ CCCCLXVII in Comitiis Cæsaraugustæ est constitutum; ut quotannis semel Magistratus hic censorio septendecim virorum judicio ex quatuor Regni Ordinibus conflato subjaceret. Inquisitionem vocant hunc actum, vulgo *Enquesta*.

Comitia Arragonum. In Comitiis Arragonum, nisi ad unum consenserint omnes, omnes censentur dissentire. Comitia autem à quoquam alio, præterquam ab ipsis Regibus, haberi non possunt. Ab iis verò tribus potissimum de causis indici consueverunt. 1, Suppetiarum ferendarum, exigendique (ut vulgo loquuntur) *Servitii* causa, dum eos magna aliqua premit necessitas, regiumque ærarium bellorum sumptibus est exhaustum. 2, In nova cujusque Regis successione. 3, Vt pro temporum varietate leges dentur Reip. consentaneæ. Nam apud Arragones publica lex neque rogari neque abrogari, nisi de Regis ac regni simul consensu potest. Porrò Comitia hæc tribus tantum Ordinibus constabant, Nobilium, Equestrium, & Civicorum sive municipalium: anno demum CIↃ CCC quartus Ecclesiasticus accessit. Hos quatuor Ordines, vulgo *Los quatro Braços del Reyno* vocant. Evocantur per literas, quas appellant *Cartas de Lamiento*.

Subalternus Magistratus. Non possunt autem ultra quadraginta dies differri. Præterea in singulis civitatibus & oppidis per ipsum Regem *Iustitiæ* constituuntur, qui de causis habitantium in illis civitatibus & oppidis atque eorum terminis, cognoscant & judicent. In quibusdam autem locis sunt Iudices, in quibusdam *Alcaldes*. In singulis item locis Officiales à Rege constituuntur, quorum alii *Zavalmedinæ*, id est, Vice-domini civitatum dicuntur; alii *Bajulii*; alii *Merihni*; qui omnes & compulsiones facere, & mandata Regis & sententias judicum executioni mandare, & pignora capere tenentur, secundum juris formam.

Nobilitas. Apud eosdem Arragones olim qualitates & status hominum variis nominibus discernebantur. Nam alii dicebantur *Rici* homines, qui inter Optimates genere & nobilitate anteibant, principemque in republica obtinebant auctoritatem & locum: qui & Barones fuerunt vocati: licet antiquitus etiam Duces & Marchiones & Comites hoc nomine censerentur. Eorum autem quondam tanta dignitas & potestas fuit, ut Regiæ penè par esset. Duplicesque olim fuere, de *Natura*, & *de Mesnada*; quorum illi prosapiæ antiquitate præcellebant. Rici homines de *Natura*, quasi majorum gentium patricii apud Historicos celebrantur; Cornelii, Lunæ, Azagræ, Vrreæ, Alagonii, Romei, Focii, Enleazæ, Lizanæ. Rici homines *de Mesnada*, quasi minorum gentium patricii, hi commemorantur; Verguæ, Mazæ, Tramacetii, Atro-Sillii, Antillionii, Ortizii, Atorelliæ, Ataresii, Tizonii, aliique. Alter ordo erat Mesnadiorum, iique duplices erant. Equites sive milites & Infantiones: Equestris autem ordinis viros jam vulgo *Cavalleros*: Infantiones vero *Hyos d'Algo* vocant.

Ordo Ecclesiasticus. Qui ordinem Ecclesiasticum Arragoniæ constituunt, hi sunt; Archiepiscopus Cæsaraugustanus: hujus suffraganei sunt, Episcopus Oscensis vulgo Huesca: Episcopus Iaccensis, vulgo Iaca: Episcopus Turiassonensis, vulgo Tarazona: Episcopus Barbastrensis, vulgo Barbastro: Episcopus Terulensis, vulgo Tervel: Episcopus Albaracinensis, vulgo Albarazin.

Archiepiscopus Tarraconensis: Illius suffraganei sunt: Episcopus Barcinonensis, Episcopus Gerundensis, vulgo Girona, Episcopus Ilerdensis, vulgo Lerida, Episcopus Helenensis, sive Elnensis, Episcopus Vicensis, vulgo Vich, Episcopus Celsonensis, vulgo Solsona, Episcopus Vrgellensis, Episcopus Dertusanus, vulgo Tortosa.

REGES ARRAGONIÆ.

Reges Arragoniæ. Regnante inter Navarræos Garcia Ynigo progerminarunt Arragonenses Comites, atque Barcinonenses. Primus Arragoniæ Comes fuit *Aznar*, filius Eudi Comitis Guyennensis, qui cum sese Garciæ Ynigo regis obsequio mancipasset, quædam à Mauris loca sustulit, ab illoque terras utrumque inter amnem jacentes ac nomen præferentes Arragoniæ, dono accepit, simulque titulum Comitis ac Gubernatoris anno 780, ac demum anno 795 mortuus est, relictis duobus liberis, Galinda nimirum, & Ximene Garcia.

Galinda, secundus Arragoniæ Comes, cognomento *Aznar*, imperavit ab anno 795, sedemque posuit in Iaca civitate, quam à Mauris exemerat, ac Navarræ reges Dominos agnovit supremos. Huic successit filius *Ximen Aznar*, quem absque liberis defunctum sequutus est ad Comitatus præcellen-

lentiam *Ximen Garcia* Patris germanus, etsi ille fratrem haberet Endregot nomine. Neque diu inter vivos egit ipse Comes, nam in acie adversus Mauros decertans occubuit; cui suffectus *Garcia Aznar* in Comitatum, qui brevi postea eodem quo prior fato peremptus est.

Ximenes Garcia, qui à nonnullis *Fortun Ximenes* vocitatur, Garciæ Aznar filius, Comitatum adeptus absque prole mascula obiit, unde & Arragonensis Comitatus, regno Navarræ adjectus est; illum enim jure hæreditario Domina Vrraca hujus nominis II, postremi Comitis filia, Garciæ Inigo Navarræ regi enupta,in matrimonium pro dote transtulit, jusque feminarum ad hujusmodi dignitatem succedendi introduxit.

Garcia Inigo, Rex Navarræ, Comesque Arragonensis, fatis functus est anno 867, ac Reges Navarræ illius successores Aragoniam simili Comitatus titulo, possederunt usque ad Sancium cognomento Magnum, Regem quoque Navarræ, qui quidem è vivis excessit anno 1034, Statusque inter liberos testamento divisit, Navarræ regnum Garciæ assignans; Fernando, Castellæ, quæ pridem erat Comitatus; at Gonçalo, Sobrarbiæ, ac Ribagorciæ dedit regiones in regni amplitudinem evectas; spurio autem Ramiro Aragoniam regni etiam titulo auctam transmisit.

Ramirus, Rex primus Arragoniæ,ducentesimo & quinquagesimo circiter à quo regio hæc teneri cœperat titulo Comitatus anno, confirmationem tituli regiæ Majestatis accepit à Benedicto IX, summo Pontifice, modicoque post intervallo Sobrarbiæ atque Ribagorciæ regnum suæ ditioni adjecit, defunctoque sine liberis Gonçalo fratre, suscepit ex Ermisinda Comitis Bigorrensis filia Sancium Ramirez in regno Arragonensi successorem, Garciam Iaccæ Præsulem; Sanciam Tolosæ Comitissam; Theresam Provinciæ quoque Comitissam, Guilleni Bertrandi uxorem: ac tandem obiit anno 1067, regni 31.

Sancius Ramirez, regnum patris duodevigesimo ætatis anno consecutus est; habuit ex Felicia Comitis Vrgellensis filia, Petrum, Alphonsum, & Ramirum, qui post ejus obitum regno successerunt. Vocatus etiam à Navarræis fuit anno 1076, ut rex eorum fieret, postquam Sancius à Raymundo fratre fuisset obtruncatus, illiusque filii in Castellam aufugissent; hacque demum ratione, duo regna, Navarræ scilicet & Arragoniæ, adinvicem copulavit; nonnullas è Mauris victorias urbesque sustulit: in obsidione Huescæ anno 1024, trucidatus est.

Petrus Sancii primogenitus in regna successit Navarræ atque Arragoniæ; Huescam à Mauris extorsit, Pertusam, Barbastro, multaque alia fortalitia. Fatis functus anno 1104 absque liberis.

Alphonsus Petri Germanus, Navarræ Arragoniæque regnis suffectus est, jureque per Vrracam conjugem devoluto, regna etiam Castellæ ac Legionis fuit adeptus; adeo ut omnia hæc regna in unum veluti corpus coaluerint anno 1108. Cæsaraugustam Mauris subtraxit, aliasque multas civitates anno 1118, mortuus est anno 1134.

Ramirus II, defuncti frater, pridem Monachus, Rex postmodum ab Arragonensibus fuit electus, regnum autem Arragonense à Navarræo divulsum. Castellæ rex Cæsaraugustam locaque alia plurima ab illo sustulit, sed postea reddidit, fide illum obstringens regni à Rege Castellæ accepti. Petronillam unigenitam Raymundo Berengario Tolosæ Comiti in matrimonium collocavit, rerumque summam illius curæ mandavit ad claustrum reversus anno 1137.

Raymundus solo Principis aut Gubernatoris, non Regis titulo, in regnum exceptus; nam regia dignitas in illius posteros jure nuptiarum fuit transcripta, Catalauniam sceptris annexuit Arragonensibus, 253 post annos quibus Catalaunia sub Comitibus proprietariis egerat. Tortosam à Mauris exegit, Leridamque & Fragam, multasque præterea civitates. Suscepit ex uxore Raymundum, qui à morte patris nomen commutavit, Alphonsusque exinde fuit appellatus, regni Arragonensis legitimus successor,Catalauniæque Principatûs. Porrò Raymundus urgente ægritudine Pedemuntii fatis cessit anno 1162, cum iter adornaret versus Fridericum Barbarossam Imperatorem; ipse verò moriens Petrum secundo genitum Cerdiniensis Comitatus heredem transcripsit.

Alphonsus II, qui prius Raymundus vocabatur, cum adhuc esset junior, regni habenas Petronilla mater suscepit; at illa Raymundo ad duodecimum ætatis annum provecto rerum summam reposuit. Is primus inter reges Arragonensium titulo Comitis Barcinonensis fuit honestatus, neque ambo hi Status deinceps ab invicem divulsi sunt. Habuit ex Sancia Alphonsi Imperatoris, Castellæque regis filia, Petrum successorem; deinde Alphonsum, cui Provinciæ Comitatum assignavit; Ferdinandum regularis vitæ sectatorem; Constantiam, quæ primo quidem Hungariæ Regi nupsit, postea verò Friderico II Imperatori; Leonoram, & Sanciam Comitibus Raymundis Tolosatibus patri nempe ac filio enuptas. Obiit anno 1196.

Petrus II, cognomento Catholicus, ex Forcalquierii in Provincia Comitis filia suscepit Raymundum Berengarium, paulo post extinctum; deinde ex Maria Guilielmi Montispeliensis Comitis & filiæ Manuelis Con-

EPISCOPATUS
IACENSIS
Vulgo
IACA.
Septentrio 17
Meridies 17
Occidens
Oriens
PARTE DE FRANCIA.
Montes Pyrenaei
NAVARRA.
PARTE DEL REYNO DE
PARTE DE
OBISPADO DE PAMPLONA.
Bardena del Rei.
PARTE DEL
ARÇOBISPADO DE ÇARAGOÇA.
PARTE DEL OBISPADO DE HUESCA.
PARTE DEL OBISPADO DE HUESCA.
PARTE DEL OBISPA DO DE BALBASTRO.
Val de Ansó
Val de Echo
Val de Aragues
Val de Aisa
Val de Canfranc
Val de Tena
Tierra de Biescas
Val de Broto
Sobre Puerto
Val de Baßa
Val de Solana
Ribera de Fiscal
Val de Sarrablo
Val de Aquilve
IACA
Auctore Joanne Baptista Labanna.
Milliaria Hispanica.

ſtantinopolitani Imperatoris filia alterum quoque filium, nomine Iaymum, ſeu Iacobum, Arragoniæ Montiſquepelienſis hæredem. Poſtea cum adverſus Simonem Montfortium Comitem à partibus Toloſatis Comitis in favorem Albigenſium decertaret, in Gallia mortuus eſt anno 1213.

Iaymus, ſeu Iacobus, quaternis duntaxat annis natus Monçonii rex fuit inauguratus, rerumque ſumma Sancio Ruſſilionenſi Comiti Regis avunculo, commiſſa; cui multas ipſe moleſtias attulit. Anno 1221, Leonoram Ferdinandi Caſtellæ Regis ſororem duxit uxorem, quæ genuit Alphonſum, præmatura morte ante patrem è vivis ereptum. Verum decem poſt annos hoc matrimonium ab Honorio Secundo Pontifice fuit diremtum; quare Violantam ſuperduxit Andreæ Regis Hungariæ filiam; ex qua procreavit Petrum in regna Arragoniæ ac Valentiæ ſucceſſorem, Catalauniæque Principem; Iaymum Majoricæ,& Minoricæ regem ac Comitem Ruſſilionenſem atque Monſpelienſem; Sancium, Toletanum Archiepiſcopum; Iſabellam, Philippo III, Galliarum Regi, & Sancti Ludovici filio enuptam; Violantam, Alphonſi Caſtellæ Legionenſiſque regis uxorem; Conſtantiam Manueli ejuſdem Alphonſi Germano elocatam; & Mariam atque Leonoram in ipſis etiam incunabulis ſepultas. Majoricam, Minoricamque Inſulas è Mauris ſtrenue reportavit, nec non & anno 1238 Valentiam cunctaque regni illius loca, è quibus ipſos quoque Mauros expulit. Fatis functus eſt Valentiæ anno 1282.

Petrus III, cognomento Magnus, patre adhuc ſuperſtite Conſtantiam, Manfredi Siciliæ ac Neapoleos regis filiam in matrimonium duxit, è qua Alphonſum progenuit, in regnis Arragoniæ atque Valentiæ, dum pater avuſque adhuc inter vivos agerent, ſucceſſorem aſſertum; Iacobum quoque Siciliæ regem, poſteaque ad regnum Arragoniæ evectum fratre primogenito ſine liberis obeunte; Fredericum, cui Siciliæ regnum in partem hæreditatis cecidit; Petrum, abſque regni dignitate; Iſabellam Dionyſii Luſitaniæ regis uxorem; ac denique Conſtantiam Roberto regi Neapolitano enuptam. Fuit à Siculis ad ſuum ipſorum regnum advocatus, jure per Conſtantiæ nuptias ad eum devoluto; hacque demum ratione Sicilia potitus eſt. Obiit anno 1285.

Alphonſus III, patri in regna Arragoniæ ac Valentiæ ſucceſſit; Iacobum avunculum è Majorica Minoricaque Inſulis exturbavit, è quibus & Mauros prorſus eliminavit. E vivis deceſſit improles anno 1291, religioſoque S. Franciſci habitu inſepultus eſt.

Iacobus Alphonſi Germanus, qui ſe quoque Siciliæ Apuliæque regem efferebat ac Capuæ Principem, mox è Sicilia profectus, Cæſaraugustæ unctus atque inauguratus eſt: verum interim Fredericus illius frater Siciliam invaſit, reluctante etiam pacis fœdere inter Carolum Regem Neapolitanum, & Iacobum fratrem primogenitum inito, qui hoc illi regnum dimiſerat: Suſcepit è Blanca Caroli Neapolitani Regis filia Iacobum primogenitum, qui Ordinem aſſumpſit Equitum S. Ioannis Hieroſolymitani, poſtea verò Magiſter Ordinis de Monteſa evaſit; Alphonſum Patris in regno ſucceſſorem; Petrum Empurias Comitem; Raymundum quoque Berengarium Pragæ etiam & Ribagorciæ Comitem; Ioannem, Toletanum primo, deinde Tarraconenſem Archiepiſcopum: Conſtantiam Ioanni Manueli Caſtellæ, Manuelis Infantis filio, conjugali vinculo alligatam: Mariam Petri Caſtellæ Infantis, à Sancio IV, geniti uxorem: Blancam Monialem; Violantam Tarantæ Principi matrimonio junctam; ac tandem Iſabellam Frederici Auſtriæ Archiducis conjugem. Status Arragoniæ, Valentiæ, & Catalauniæ nexu indiſſolubili copulavit. Diem ſupremum clauſit anno 1327.

Alphonſus IV, cognomento Macer, illius filius, patri in regnum ſuffectus eſt. Huic Thereſa Vrgellæ Comitiſſa, primis nuptiis aſſumpta peperit Petrum regni poſtea hæredem; Iacobum Vrgellæ Comitem; & Conſtantiam, quæ Iacobi poſtremi Balearium Regis uxor fuit: Leonora vero Caſtellæ, ſecundis excepta nuptiis, ac Ferdinandi IV filia, illi filium genuit Ferdinandi nomine inſignitum, Tortoſani Marchionatus dignitate exornatum. Barcinonæ mortuus eſt anno 1336.

Petrus IV, à Ceremoniis cognominatus, Sardiniæ Inſula pacifice potitus eſt, pro qua Piſani, atque Genuenſes, adverſus alios Reges diu diſceptarant, ex quo illis à Summo Pontifice cum Corſica etiam tradita fuiſſet. Mariam Philippi Navarræ Regis Ioannæque Reginæ filiam ſecundogenitam uxorem accepit, ex qua progenuit Conſtantiam Siciliæ reginam, ac Frederici Secundi conjugem; & Ioannam, quæ Ioanni Empurias Comiti enupſit: Secundis verò nuptiis duxit Elviram, Portugalliæ Infantem; porro tertia illius uxor fuit Leonora ſive Conſtantia, Frederici Secundi Siciliæ regis filia; ex qua Ioannem in regno ſucceſſorem ſuſcepit; & Leonoram Ioanni Caſtellæ Infanti enuptam: demum jam ſenior Sibyllam quoque minoris notæ feminam in matrimonium aſſumſit, quæ Iſabellam genuit, Iacobi Vrgellenſis Comitis uxorem. Illius ævo jus regni Siciliæ, ejus quoque familiæ obtigit, Friderico III, Siciliæ rege abſque liberis obeunte; cujus quidem regni jus, Martino filio ceſſit; hujus autem filius cognominis Mariam Siciliæ hæredem con-

conjugio sibi copulavit. Anno denique 1387, Petrus ipse fatis perfunctus est.

Ioannes filius & successor, ex Matthæa Iacobi Arminiaci Comitis filia, unigenitam suscepit Ioannam, Matthæo Castellono Foxensi Comiti, ac Bearnensi Domino, cum Rex ipse in extremis ageret, matrimonio junctam; unde & exorta fuere funesta bellorum dissidia: assumpta postmodum Violanta Ducis Barensis filia, sibi secunda uxore, filium brevi extinctum excepit, nec non & filiam matri cognominem, Ludovico Andegavensium Duci nuptiis alligatam; porro ipse Ludovicus filius erat Ludovici illius, qui in Italia mortuus est, dum pro jure regni Neapolitani acerrime decertaret. Anno autem 1395 Ioannes obiit; at Matthæus Foxensis Comes, qui primogenitam duxerat, Hispaniarum fretus Consuetudine, regni diadema jure hereditatis in uxorem devolutum prætendens, omni Marte adipisci conatus est; verum Arragonenses illum respuerunt, regnoque suffecere

Martinum, regis defuncti Germanum, etiam tunc temporis apud Siculos agentem, qui in Arragoniam profectus, rex ibidem inauguratus est, Martino filio res Siciliæ, Regis etiam titulo, moderante; qui paulo post improles mortuus est, unde & Arragoniæ regnm Siciliæ fuit annexum. Cum provectæ jam esset ætatis, Ioannam de Prades, regio exortam stemmate, uxorem duxit; quod multorum in Arragonensi regno extitit causa dissidiorum. Obiit anno 1410, nulla sobole relicta.

Ferdinandus Castellæ Infans, Leonoræ Arragonensis, duorum Regum præcessorum sororis filius, ab ipsis Arragonensibus in Regem electus, eodemque jure Catalaunia, Valentia, Sicilia, Sardinia, Majorica ac Minorica potitus est. Antequam ad regnum accederet, genuit ex Comitissa Albuquerquensi Alphonsum successorem, Gironæ principem ab ipso patre assignatum; deinde Ioannem primo quidem Navarræ, at postmodum à fratris primogeniti obitu Arragoniæ Siciliæque Regem: Henricum Equitum Ordinis S. Iacobi Magistrum: Sancium quoque Magistrum Ordinis Alcantaræ; & Petrum, qui evibrata tormentaria machina percussus in dissidiis Neapolitanis interiit; genuit & Mariam Ioannis II, Castellæ regis uxorem; & Leonoram Eduardi Lusitaniæ regis conjugem; ac tandem mortuus est anno 1416.

Alphonsus V cognomento Magnanimus, Patris sceptra adeptus diuturnum in Neapolitano regno bellum gessit, etiam adversus Ludovicum, atque Renatum Andegavensem, interceptusque fuit à Genuensibus in prælio navali; postea verò à Duce Mediolanensi liberatus, è Maria Castellana, quam primo duxerat, uxore nullam prolem suscepit; verum ex aliis uxoribus habuit Ferdinandum in regno Neapolitano successorem; Mariam Arragonensem Marchioni Ferrariensi enuptam; & Leonoram Rossanensem Principissam Martini Marsanensis uxorem. Fatis defungens anno 1456 Ioannem fratrem Navarræ Regem, Arragoniæ, Valentiæ, Catalauniæ, Sardiniæ, Siciliæ, Majoricæ ac Minoricæ reliquit hæredem.

Ioannes II, Rex Arragonensis atque Navarræus, variis conflictatus in Catalaunia dissidiis, Blancam Navarræ heredem in matrimonium assumpsit, è qua Carolum Vianæ Principem extulit; cum verò secundis duxisset nuptiis Ioannam Henriques, Castellæ Ammiralii filiam, ex ea Ferdinandum genuit successorem, & mortuus est anno 1479, cum jam Ferdinandum filium Isabellæ, Castellæ Legionisque heredi matrimonio junctum perspexisset.

Ferdinandus, à morte patris suffectus in regna Arragoniæ, Valentiæ, Catalauniæ, Majoricæ, Minoricæ, Siciliæ, & Sardiniæ; in regna vero Castellæ, Legionis & Gallæciæ, jure per Isabellam conjugem acquisito, cuncta hæc regna in unam veluti compagem annexuit; illisque postea regnum Navarræ apposuit, exturbatis illius hæredibus; omnibusque hisce Statibus illius successores, in hunc usque diem potiti sunt.

EPISCOPATUS TERVELENSIS et ALBARACINENSIS.

Auct. Joanne Baptista Labanna.

Milliaria Hispanica.

Septentrio

Meridies

Occidens

Oriens

PARTE DEL ARÇOBISPADO DE ÇARAGOÇA.

PARTE DE CASTILLA.

OBISPADO DE ALBARRAZIN

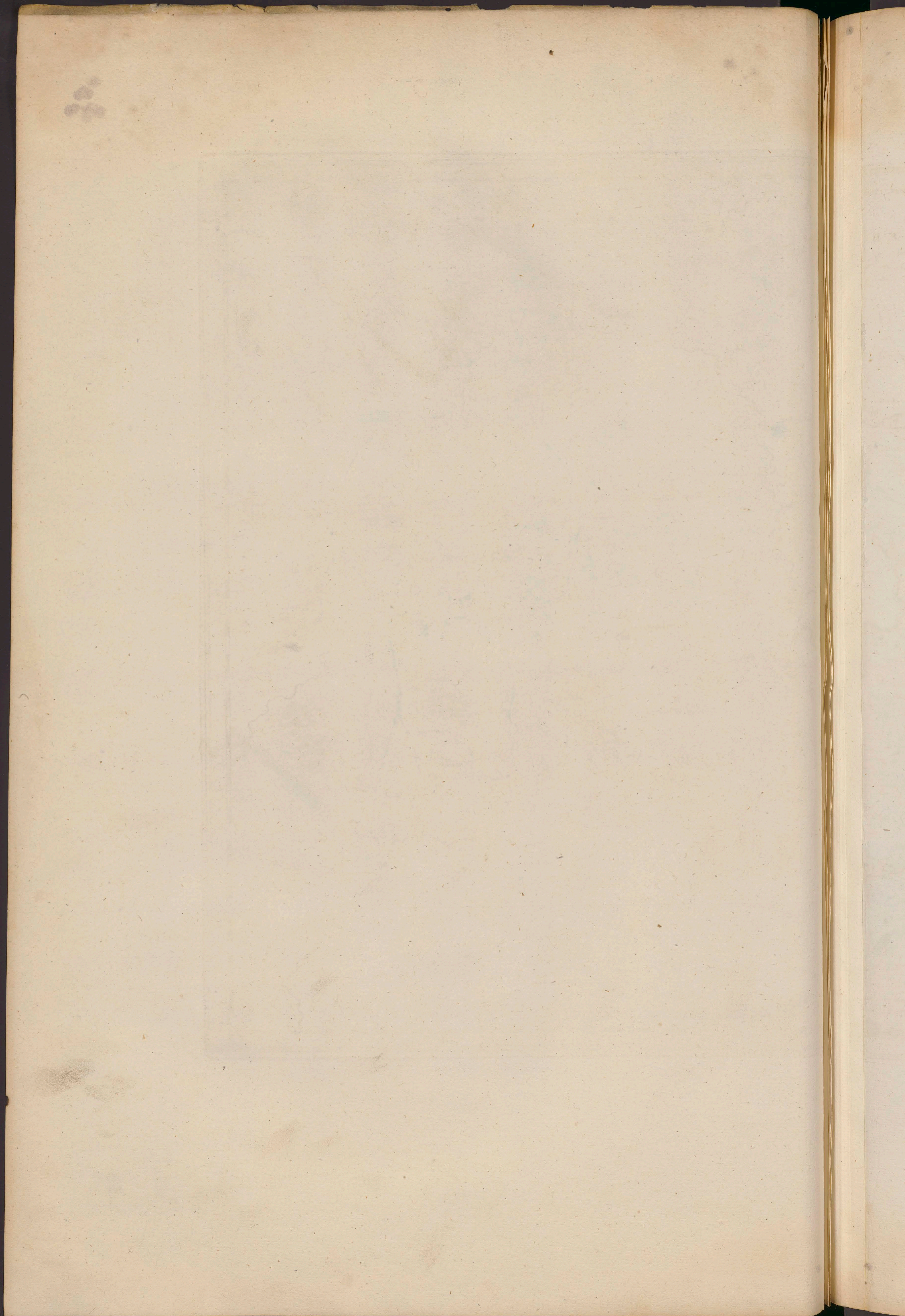
OBISPADO DE TERVEL.

PARTE DE VALENCIA.

Albarrazin

Tervel

Mojon delos Reinos de Castilla Aragon i Valencia

EPISCOPATUS
BALBASTRENSIS,
RIBAGORÇA COMIT.
et SOBRARBE,
Cum Adjacentibus.

Auct. Joanne Baptista Labanna.

Milliaria Hispanica

AMSTELODAMI,
Joannes Blaeu Excudit.

Occidens. — Oriens. — Meridies — Septentrio

PARTE DEL ARÇOBISPADO DE ÇARAGOÇA.

PARTE DEL OBISPADO DE HUESCA.

PARTE DEL OBISPADO DE LERIDA.

PARTE DE CATALUNNA.

PARTE DEL OBISPADO DE JACA.

PARTE DE FRANCIA.

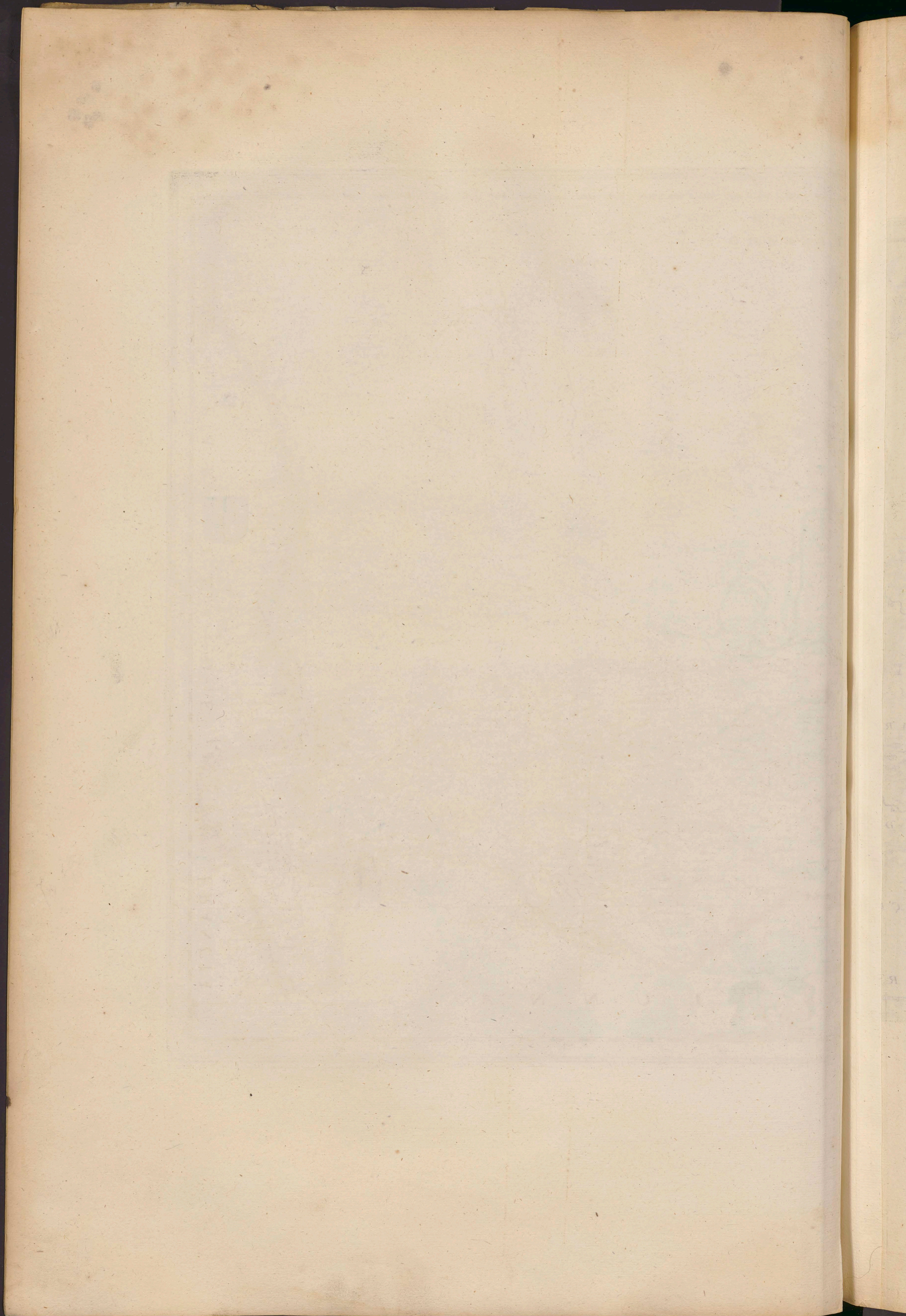
MONTES PYRENEOS

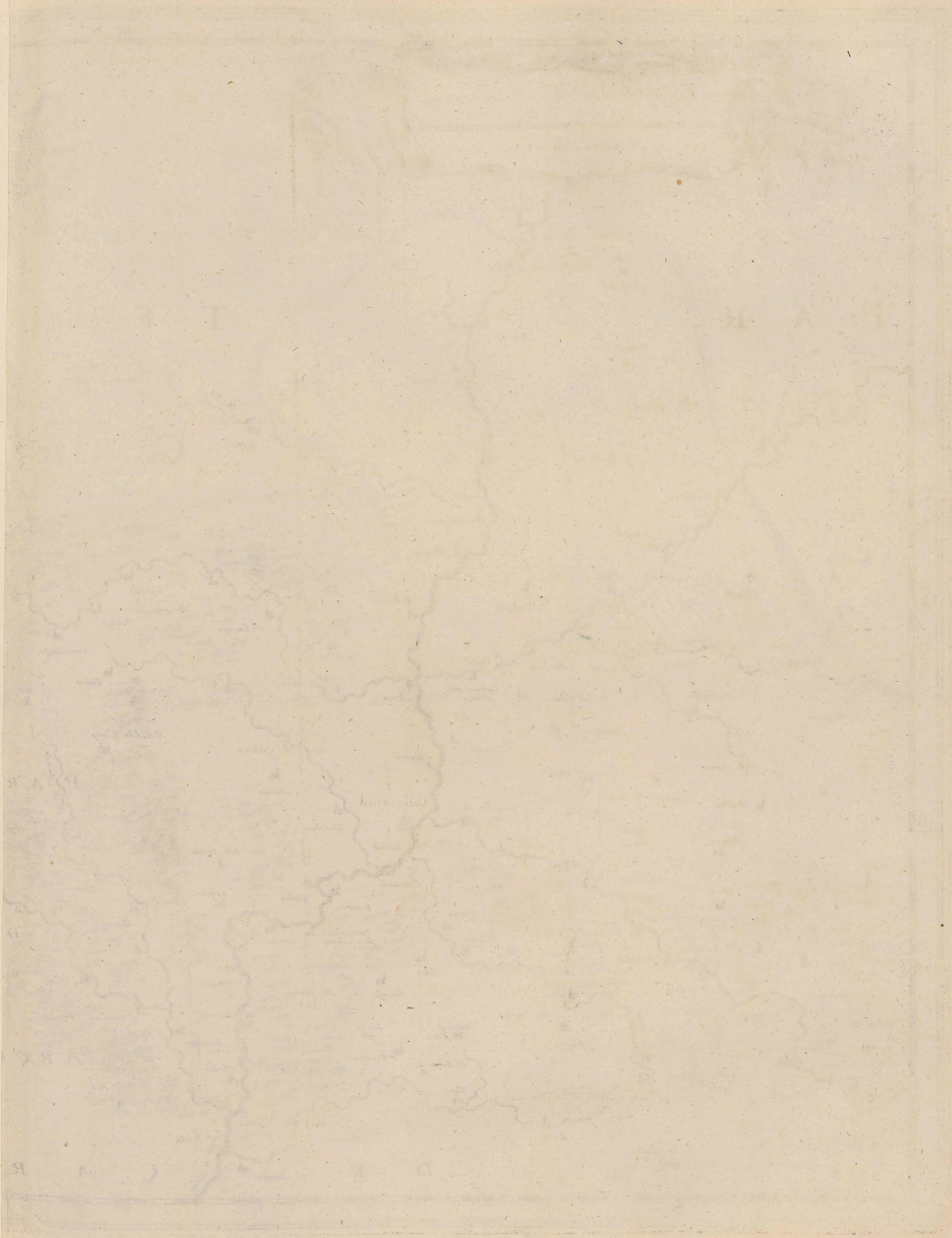
CONDADO DE RIBAGORÇA

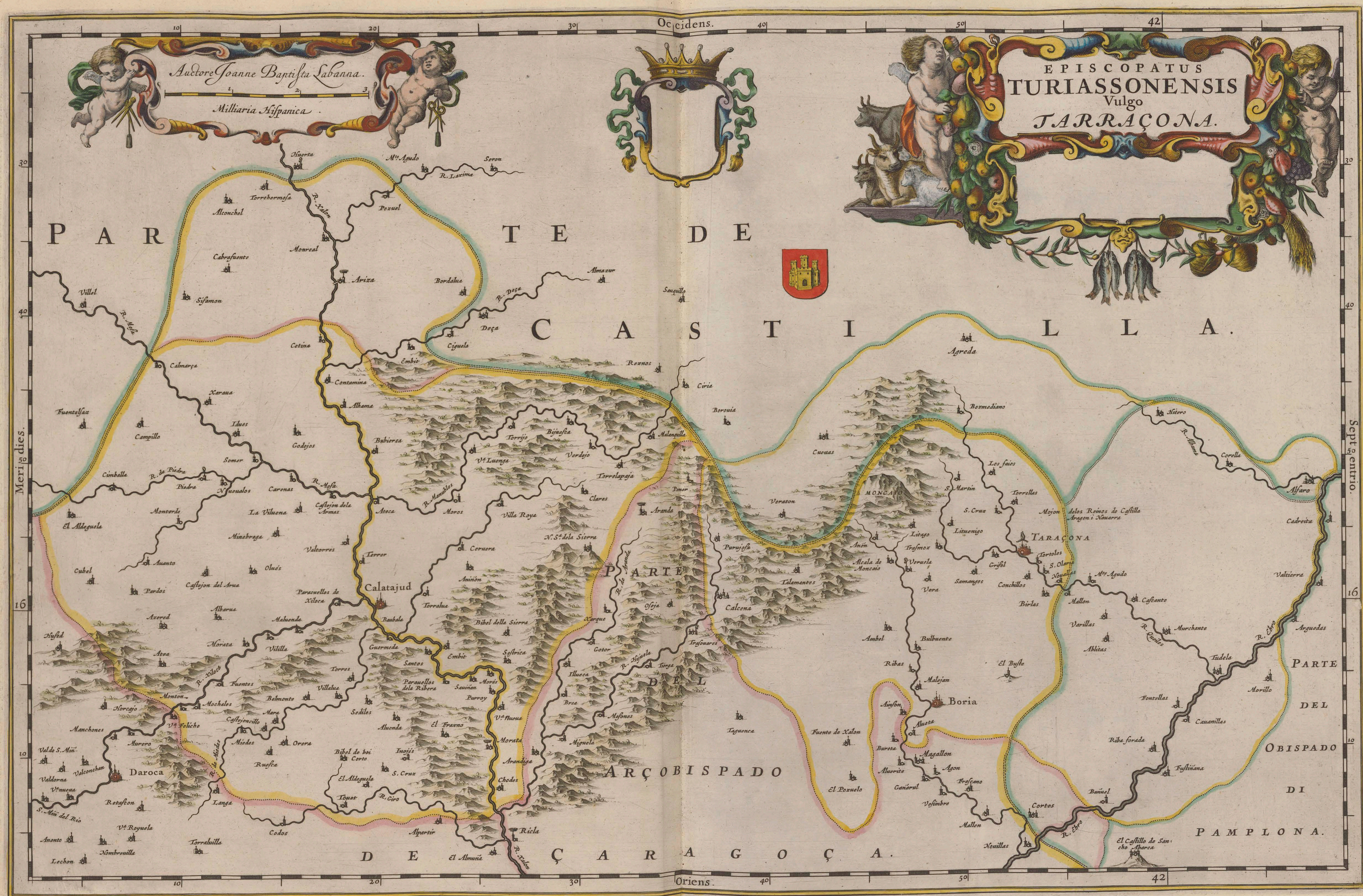
SOBRARBE

BALBASTRO — Huesca — Lerida — Iaca

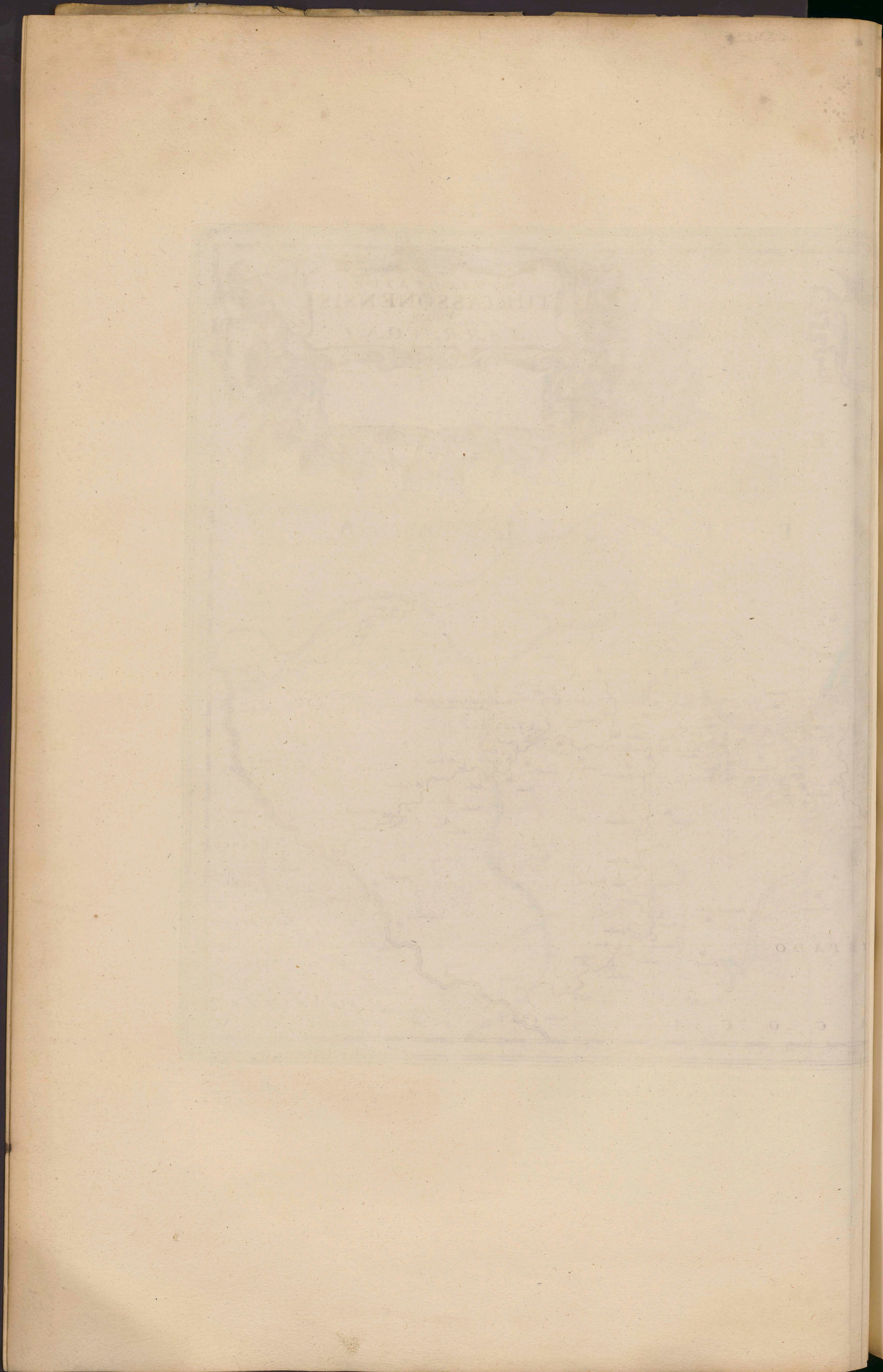
20.

EPISCOPATUS
TURIASSONENSIS
Vulgo
TARRAÇONA.
Auctore Joanne Baptista Labanna.
Milliaria Hispanica
Occidens.
Oriens.
Meridies.
Septentrio.
PARTE DE CASTILLA.
PARTE DEL ARÇOBISPADO DE ÇARAGOÇA.
PARTE DEL OBISPADO DI PAMPLONA.
Calatajud
Daroca
Taraçona
Boria
Agreda
Tudela
Ricla
Cortes
Alfaro

21

CATALONIA
PRINCIPATVS.

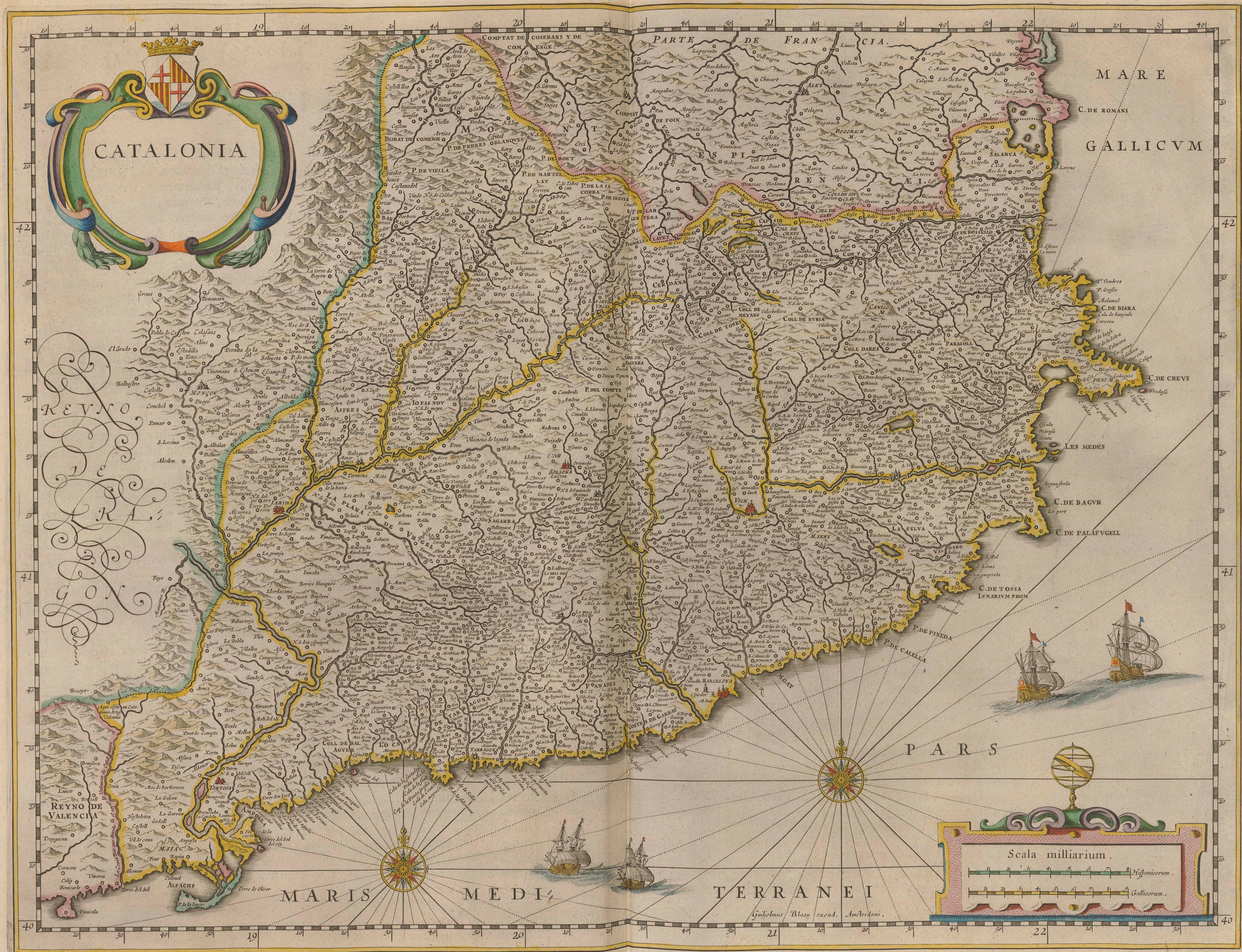

Cataloniæ regio, alicubi citerior Hispania, Tarraconensis conventus, alibi Aquitania ac Hispaniarum limes, aut finis, Marchia Hispanica, Comitatus Barcinoniæ ac Hispaniarum Marchionatus olim nuncupabatur. Quot enim urbes è Saracenorum manibus eripiebant in hac olim regione Barcinonenses Comites, tot sibi debellasse Hispanias fatebantur. Post ipsorum ergo ævum, nempe filiorum Arragonensium regum tempestate, ut regio ista peculiari aliquo nomine à reliquis coronæ Aragonum regnis secerneretur, incepit vocari Catalonia, à nomine (ut arbitror) veterum suorum progenitorum ac incolarum, aut Gothorum & Alanorum, aut Otgeri Catalonis à Carolo Martello ad debellandas Hispanias missi, aut certe utrorumque. Recens enim esse Cataloniæ nomen affirmant Catalonicæ rei scriptores. Principatus titulo gaudet. Primam se in Hispanias ab ortu Solis ingredientium pedibus calcandam præbet. Ad Occasum proximos sibi Valentinos & Aragonenses habet: ab illis Alcanare seu Cenia fluvio; ab istis Arnesio alicubi flumine, alibi amnium Iberi, Sicoris, ac Noguerae Riparcurtianæ quibusdam partibus separatur. Ad Meridiem in Mediterraneum mare conversis frontibus omni sua longitudine tenditur. Ad Ortum in Salsulæ lacu munitissimaque hujus nominis arce, ibi à Carolo V Imp. exstructa, contra expugnatu difficile Leocatæ castellum, quod in fronte est aut atrio Galliæ, vicinam tangit Aquitaniam. Ad Septentrionem denique Pyrenæis montibus clauditur, etsi quondam in hoc tractu latius patuisse ipsam, exploratum sit. Plura enim ad Galliam nunc spectantia, Fuxensemque inter illa Comitatum complectebatur. Habet in circuitu plusquam milliaria Italica octingenta: in longitudine à Salsulæ lacu usque ad Valentinos ducenta & quinquaginta: in latitudine vero à Carolitana valle, seu à coronata Abiete ad Barcinonense usque littus nonaginta quatuor. In *veterem* & *novam* dividitur. Veterem appellant, quæ à Pyrenæis montibus incipit, & versus Occasum in Rubricatum partim, atque in Cardonerium ex parte definit fluvios: Novam, quæ inde ad Valentinos usque & Arragonenses decurrit. Complectitur Metropolim *Archiepiscopatumve* Tarraconæ: *Episcopatus* octo, Barcinonæ, Gerundæ, Vrgelli, Vici, Ilerdæ, Dertusæ, Helenæ ac Celsonæ. Viginti octo magnas Benedictinas, Cistercienseque Abbatias: *Principatum* Tarraconæ: *Ducatus* duos, Montis Albi, & Cardonæ: *Marchionatus* quinque, Ilerdensem, Dertusensem, Pallearienseм, Camarasensem, & Itonensem: *Comitatus* decem & octo, Barcinonæ, (hic autem omnes alias longe superat Cataloniæ dignitates) Gerundæ, Vrgelli, Cerretaniæ, Bisuldimi, Rossellionis, Emporiarum, Ausoniæ, Minorisæ, Pratarum, Palamosii, Petrælatæ, S. Columbæ à Queralto, S. Columbæ à Scintilliis, Savallanii, Vallisfogonæ, Guimerani, & Montis-acuti: *Vicecomitatus* quatuordecim, Barcinonæ, Gerundæ, (hoc enim istæ duæ civitates etiam decorabantur olim titulo) Caprariæ, Bassi, Rocabertini, Caneti, Insulæ, Castriboni, Erilii, Querforati, Villæmuri, Ageris, Scornalbonis, & Iochi: *Baronias*, Montis-Catheni, (cujus Baro erat olim totius Cataloniæ Seneschallus) Pinosii, Carvilionis, Erilii, Ripellorum, Angulariæ, Cervariæ, Mataplanæ, Alemani, Lacunæ, Entencæ, & aliorum multorum oppidorum.

Nomen. — *Limites.* — *Divisio.* — *Archiepiscopatus.* — *Episcopatus.* — *Principatus.*

Aërem habet æstate ubique commodum, hyeme temperatum, in littorali præsertim, quæ Australis est, sui parte. Nam in ea qua ad Septentrionem vergit, frigidum satis & nivosum habet illum. Tota est plurimum montosa, præterquam in nonnullis suis regionibus planities quasdam habentibus, quarum celebriores sunt, quæ Vrgelli, Pænitensis, Tarraconæ, Ausoniæ, Gerundæ, Rossellionis, & Cerretaniæ sortiuntur nomina. Montes etenim & colles passim in ipsa, illique excelsi, non nudi, sed ita & viridibus semper herbis, ac arbustis, & vario multiplicique arborum genere consiti, ut fere omnes sint nemorosi, silvis nemoribusque referti. Fagus in eis plurima, multiplex pinus, numerosa quercus, ilex non pauca, abies innumera, corylus ac castanea abundans, infinitumque propemodum suber, cujus cortex præcrassus & renascens. Hæ autem & aliæ plures montium arbores ita præ nimia terræ ubertate, magnaque perennium multitudine fontium sunt elegantes, ut lascivire luxuriarique quodammodo videantur, ramos frondesque justo plures emittentes: inde fit, ut innumeræ sint per saltuo-

Regionis qualitas.

CATALONIA
PARTE DE FRANCIA
MARE GALLICVM
C. DE ROMANI
SALANCA
C. DE CREVS
LES MEDES
C. DE BAGVR
C. DE PALAFVGELL
C. DE TOSSA LVNARIVM PROM
C. DE PINEDA
C. DE CALELLA
REYNO DE ARAGON
REYNO DE VALENCIA
MARIS MEDITERRANEI PARS
Scala milliarium.
Hispanicorum.
Gallicorum.
Guilielmus Blaeu excud. Amsterdami.

ſa nemora feræ, pecoriſque omnigeni vis undique magna. Sed cum adeo pulchri ſint montes & colles, qualia (rogo) prata erunt, qualeſque, quæ inter omnes ſunt, valles? Prata profectò herbida, paſcua late florea, grataeque ſupra modum convalles. Nonnullæ illarum ſcaturientibus fontibus, nonnullæ vero fluviis ſunt irriguæ. Rivis enim Catalonia affluit ac abundat, cum quinquaginta ferme per ipſam decurrant, illique omnes piſcoſi, quidam parvi, ſed ſpectabiles, quidam mediocres, & quidam tandem celebres. Tethis nempe, (qui & Ruſciſon,) Techuum, (qui & Tetrum,) Fluvianus, (qui & Clovianus & Plumialbus,) Ticer, Tordera, (qui & Tarnum,) Beſotium, (qui & Biſocto & Betulo,) Rubricatus, Cinga, Sicoris & Iberus. Hi omnes in mare influunt, præter Cingam & Sicorim. quorum ille in Sicorim, hic vero in Iberum, qui & horum & aliorum bibens aquas, unus è majoribus efficitur Hiſpaniæ fluviis. Tota regio, ejuſque tellus vini, olei, frumenti, totiuſque leguminis & pomi generis adeo ferax, ut horum proventu nulli alteri regioni cedat. Non deſunt ei auri, argenti, reliquorumque metallorum fodinæ: illud tibi afferant optimi auri argentique ramenta, quæ Sicoris fluvius, nonnullaque alia Cataloniæ flumina ex locis per quæ fluunt, cum inundant, abradunt. Ferrum in ſuo genere optimum in magna abundantia in hoc Principatu effoditur, licet non in tanta æs, ſtannum & plumbum. Nuper inventa eſt apud Signimontem vena ferax gemmæ violaceo perlucentis colore, amethyſti nomen ſortitæ, quod uſque ad vini colorem accedens, priuſquam eum deguſtet, in violam deſinit. Fulgor quidam in illa eſt purpuræ, non ex toto igneus, ſed in vini colorem deficiens. Ibidem, & in Nuriæ montibus, Cadinenſibus in rupibus invenitur cryſtallum. Coralium naſcitur optimum in Catalonico mari ad Solis ortum. Gemma onyx humani unguis candorem referens, intervenientibus venis quibuſdam Sardæ & Iaſpidis colorem imitantibus, in oppidi Tivicæ confinio. Hæmatites vero ſiſtendi ſanguinis virtutem habens, in Rubricati ortu reperiuntur. Abundans eſt apud Dertuſenſes jaſpidis lapicidina, multis coloribus tranſlucentis, purpureo, viridi, pallido, roſaceo, albo & obſcuro. Tarraconæ & Beudæ plura marmorum genera, Parium, Lucullæum, Ophites, ac Porphyrites: & in Serrealenſi oppido ſolida tranſlucentiaque effodiuntur alabaſtra, ex quibus cum fiant ſpecularia, hoc eſt feneſtræ admittendæ luci, & excludendo vento idoneæ; ipſa ſunt profectò ſpeculares illi lapides, quibus ſcatere citeriorem Hiſpaniam fatetur Plinius. Cærulei coloris terram Mons Lætus ſeu hilaris confert. Populeti vero confinium alumen, ac etiam chalcanthum, vulgo vitriolum, quod & atramenti ſutorii nomen accepit.

Fluvii. *Mineralia.* *Gemmæ.* *Marmora.*

Vtiliſſima funibus cannabis ſeritur in Catalonia: ipſaque eſt, quæ teſte Plinio, habet ſplendorem lini præcipuum, tenuitatemque miram, torrentis, in quo politur, natura, qui alluit Tarraconem, ibi primum carbaſis repertis. Ex ipſis olim fiebant navium vela; unde carbaſa appellabantur. Et quoniam in hanc rem incidi, non poſſum in laudem Cataloniæ rerum omnium indigenæ copiæ non referre, regionem hanc à fundamento ipſo carinæ ad ſuprema uſque carbaſa, conficere onerarias naves, & præſertim triremes, omnibuſque armamentis inſtructas, mari paſſim apud Barcinonam committere. Hanc quoque Cataloniam rerum omnium indigenam copiam ac ubertatem perſpicuam ſane reddunt tot illæ ædes, & luculenter quidem exſtructæ, quæ ab urbibus oppidiſque ſejunctæ, per totam regionem ita in planiciebus, agris, vallibus, collibus, montibus, ſilvis ac nemoribus paſſim ſunt ſparſæ, ut tota Catalonia urbs una quodammodo cenſeri valeat. Caſtellis arcibuſque natura, loco, ac arte munitis abundat ubique.

Populoſitas.

Integerrimam ejus Chriſtianam fidem laudare ſatis non potero: ſummam vero ejuſdem pietatem indicant abunde tot per ipſam ſparſæ Eccleſiæ, totque ubique clara cœnobia. Plures peperit viros & fœminas ſanctitate fulgentes, Eulaliam nempe Barcinonenſem virginem & martyrem, Severum Epiſcopum Barcinonenſem & martyrem, Emiterium, Anaſtaſium, Vincentium Caucoliberitanum, Lucianum & Marcianum martyres, Otonem & Ermengaldum Vrgellenſes Epiſcopos, Bernardum Calvonem Epiſcopum Vicenſem, Olegarium Epiſcopum Barcenonenſem ac ſimul Tarraconenſem Archiepiſcopum, Raymundum à Pennaforti ordinis Prædicatorum, ac plures alios, quos hoc in loco recenſere longum eſſet.

Pietas. *Sancti.*

Gymnaſiis omnium ſcientiarum litterariis ſeptem eſt inſignis. Linificio, artiumque cunctarum opificiis ſcatet. Splendet hominum robore, prudentiaque mirabili, rerum geſtarum memoria, ac victoriis multarum gentium altercantibus. Nam Pœni in incolas, Romani in Pœnos, in Romanos Gothi, Saraceni in Gothos, ac in Saracenos Galli, pluresque ſuperſtites Gothi regionis adhuc incolæ, ac deinde Barcinonenſes Comites, in Catalonia plurimum decertarunt. Bella autem, quæ mox Barcinonenſium Comitum filii reges Arragonum nationibus exteris intulerunt, victoriaſque magna cum omnium admiratione partas quis valebit referre? Majorca, Minorca, Ebuſa, Murcia, Valentia, Sardinia, Sicilia & Neapolis, ac in Græcia Athenæ, Neopatriaque indicare id poſſunt.

Res geſtæ.

Mi-

Mirabilia. Mirabilia autem seu miracula naturæ & gratiæ, quæ regionem aliquam condecorare solent, in Catalonia sunt pene innumera. Specus enim est mirabilis, & intra ipsum constructa S. Michaëlis à Fago Ecclesia, pervetustumque Benedictinum cœnobium, super cujus tectum fluvius quidam non parvus, quem incolæ Tanez vocant, decurrit, & inde statim delabitur, ac præceps ruit, præcipitationeque sua, & aura inde consurgente, plurimum oblectat adstantes. Stuporem excitat in Rossellionis Comitatu quidam in Pyrenæi vertice altissimus mons, Canus (ni fallor) à nivium canicie seu albedine, quibus est hyeme ac æstate opertus, nuncupatus. In ejus cacumine lacus est magnus, immense profundus, multis, illisque miræ magnitudinis abundans Tructis piscibus: in quem si quis conjiciat lapidem, tumultuantur ilico aquæ, ac vapores mittunt in altum; quibus in formidabiles nubes conversis, continuo tempestas adest, fulgurat, tonat, ac grandinat. In Episcopatu Gerundensi, ad Austrum collis est albæ tenuisque arenæ, quæ (sicut in Libya) vento hinc inde, magno cum itinerantium periculo, circumfertur. Hoc vero jam mirabitur aliquis, ut est profecto admiratione dignum, inveniri in Cardone oppido, quod est Ducatus titulo clarum, nativi saluberrimique salis multicolorem montem, contra Solem varie refulgentem, in quo (sicut de Oromene monte in India refert Plinius) lapicidinarum modo cæditur renascens. Renasci enim omnibus est perspicuum, imo & eo amplius in altum crescere montem, quo magis sal in ejus cæditur fodinis. Aliud etiam in eo mirabile, quod cum locus, in quo reperitur sal, sterilis sit, nihilque gignat, pinos tamen & vites plures habeat hic mons. Magnum provenit ex eo Ducibus vectigal. Hoc autem in loco qui fieri poterit, ut *Montem Serratum* oblivioni tradam, ad occasum septem leucis à Barcinonia distantem. *Mons Serratus.* Editissimus est ac scopulosus undique ad modum serræ, saxis eminentibus quasi jaspideis plenus, ex quibus in Pyrenæos, ac insulæ Majoricæ remotissimos montes patet prospectus. Vndecim millia passuum in circuitu habet: nonnulli in eo scaturiunt fontes: plures gignit medicinales herbas, Rubricatoque fluvio ad septentrionem alluitur, & tandem sicut Soractis in Italia, & in Galilæa Tabor, solus ibi consurgit. Quapropter suo aspectu non parum delectat. Idola colebantur olim in ipso, nunc vero Deiparæ Virginis devota imago, in antro quodam miraculose ibi reperta à tot retro annis, ut negari nequaquam valeat, Barcinonæ Comitem Guifredum hujus nominis Secundum, sanctæ Cæciliæ Abbatiam, ac alias hujus montis Ecclesias, (quarum præcipua, quæ Deiparæ continet imaginem, erat) tulisse de Agarenorum manibus circa annum 875. Quæ vero ad sanctissimæ suæ Matris preces Deus operatur in hoc monte miracula, quis recensere poterit? Ex toto propterea orbe numerosa hominum multitudo ad ipsum quotidie confluit. Perillustre est ibi Benedictinum Cœnobium. Apud Rossellionem in S. Felicis superiori Ecclesia, quolibet anno, Annunciationis Dominicæ nocte, in altaris ara, quæ Lucullei, hoc est, atri marmoris est, valde tenues oriuntur characteres nonnulli, incrementum postea suscipientes paulatim, sed à nullo quoad significatum plene comprehensi hucusque. Iam vero fontem habet Balneolensis ager, aurei coloris quicquid in ipsum projicitur ostendentem. Cur enim hoc non censebo in Catalonia naturæ miraculum, cum fontium miracula enarrans Plinius, fontem proferat in Carrinensi Hispaniæ agro, aurei coloris omnes ostendentem pisces, nihil extra illam aquam ceteris differentes? Sed quid, si tandem dicam, omnia orbis elementa quasi perennes fontes mirabiliter in Catalonia scaturire? De aqua negabit nullus, cui quem sanctus Dei athleta Maginus in arido, montoso, saxeoque loco, fusis prius ad Deum devotis precibus, baculo suo aperuit, notus est salutifer ille fons, cujus potus passim etiam ac abunde sumptus, non solum non est stomacho gravis, verum & multiplici languore detentis hominibus miraculose medetur. Non minus in admirationem rapit fons ille parvus apud Arelatum Rossellionis Comitatus oppidum, in lapideo quodam emanans Benedictini Cœnobii magno sepulchro, à templi pariete aliquantulum, à terra autem super saxeas columnas, illasque non fistulosas, separato satis: licet non ruat inde aqua, nisi per foramen parvum immisso prius linteolo & deinde extracto. De terra etiam quid clarius esse valet? Quis enim illam apud Prædicatorum Ecclesiam, virgini & martyri Catharinæ dicatam, mirabiliter Barcinonæ scaturire negabit in illo terreo sarcophago, in quo D. Raymundus à Penna-forti ejusdem Ordinis tertius olim Generalis Magister fuerat primum humatus, cum ab antiquo ultra annos trecentos tempore tam ingens pulveris, seu terræ tenuis, mirabiles præstantis sanitatum fructus, ab ita exiguo loco extracta sit moles, ut plura profunda antra, & altè defossi scrobes, vix ipsam capere potuissent? De Aëre, res hæc explicatu est facilis: contra Aulotum namque oppidum, quod alluit Fluvianus, duodecim ferme sunt aërei fontes, noctibus ac diebus, hyeme & æstate tenuem semper spirantes aërem, hyeme calidum, æstate vero ita gelidum, ut vix parvo etiam temporis spatio quis possit illum ferre, & aquæ hydrias ibi in antris quibusdam, data opera, ab incolis constitutas, frigidas ac pene nivosas red-

dat, deliciosum contra stomachi æstum præbentes potum. De igne autem qua ratione quod de reliquis jam ostendi elementis suadere potero? Assignabone montem aliquem, qui noctibus semper ardeat, quemadmodum in Siciliæ insula ardet mons Æthna? Nequaquam plane: proferam tamen fontes non paucos aquarum & noctibus & diebus semper calidarum, quæ ignem ibi indicant latentem in terræ visceribus: plures enim quam quatuor sunt hi calidi fontes in Catalonia, illique omnes non parum uberes, & multis auxiliandi generibus præstantes: ad quos propterea plures undique confluunt infirmi. Sed jam ad urbes nonnullaque ex celebrioribus Cataloniæ oppidis descendamus.

Barcelona. Barcinonia, Laletaniæ, imo & totius Cataloniæ præcipua eximiaque urbs in maris ora, promontorii cujusdam satis editi, multis ab hinc annis Iudaici vocati, ab antiquis Iudæorum sepulchris, quæ in eo sunt, olim Iovis fortasse dicti, vulgo *Monivyque*, (qui & saxeus, & terreus, fontibus irriguus, fertilitateque est decorus,) adhærescit radicibus, supra montem constructa modicum, qui ab antiquis nuncupatus est Taber, in cujus vertice pluribus magnis columnis, quarum non paucæ perdurant adhuc, insidebant olim horti pensiles, ita profecto similes Babylonicis hujus generis hortis, ut miraculum sicut & illi vocarentur, hoc eorum nomine ad Barcinonensis Comitis Raymundi Berengarii primi tempestatem usque perdurante, nunc autem in Paradisi nomen mutato, quod & hortos significat. Hercules Ægyptius condidit urbem, ut plures clari scriptores arbitrantur; auxit vero Pœnorum Dux Hamilcar Barcino, à quo fortasse & tunc Barcinonæ nomen accepit, etsi alii hunc esse credant primum urbis conditorem. Romanorum tempore, cognomento Faventia dicebatur, erat una ex duodecim Romanis coloniis citerioris Hispaniæ: Gothorum vero tempestate, Ataulsi primi eorum in Hispania regis regia sedes fuit, Barcinonensium tandem Comitum ævo, comitalis eorum urbs. Episcopalis sedes sanctissimæ Cruci consecrata, sanctæ Inquisitionis Tribunal, Concilium regium, litterarius universarum scientiarum ludus, perpolita templa, cœnobia insignia, lapideæ domus, elegantes viæ, perennium scaturigo fontium, horti malorum aureorum, limonum ac citronum numerosi passim, jucundus undique prospectus, murus duplex, ac ex parte triplex, vallo profundo cinctus, propugnaculisque munitus, Mole (quod quasi portus est) elegantia ac longitudine adeo, etsi nondum finitum, tam excellens, ut & triremes, ac onerariæ etiam naves securitate in eo gaudeant, hyemareque possint: Fertilissimæ telluris latus ager Rubricato Besorioque fluviis clausus, & plura denique alia memoratu digna urbem hanc reddunt præclaram. Episcopo 12000 ducatos annuos tribuit.

Tarragona. Tarraco, regionis Cossetaniæ princeps pervetustaque urbs, in maris ora occurrit, etsi Tubalis tempore quidam velint conditam, vocatur tamen à Plinio Scipionum opus, quod ipsi à populo Romano in Hispanias contra Pœnos, seu Carthaginenses missi, illam vel condidere, vel auxêre plurimum, munitissimamque ac Pœnis formidabilem reddidêre. Colonia fuit Romana, imo & unus ex septem illis conventibus, in quos citerior dividebatur Hispania, quæ & Tarraconensis ab hac tanta urbe dicebatur. Vniversis pacatis gentibus in eam recessit Cæsar Augustus, indeque tunc ab ipso exiit edictum illud, quod Lucas refert, ut describeretur universus orbis, quemadmodum multi probati scriptores, ac inter illos Gerundensis Episcopus, suadere conantur. Metropolitana gaudet Ecclesia divæ Theclæ dicata, quæ plures olim complectebatur Episcopales sedes, nunc vero eas tantum quæ sunt in Catalonia. In montis vertice constructa, fortissimis altisque mœnibus cingitur, ac mirabili quodam fruitur in orbem prospectu: nam mare ad meridiem, ad septentrionem vero latissimum suum agrum, quem campum appellant, intuetur, multis magnisque oppidis, *Cambris Reus* (incolarum nominibus ea profero) *Valis*, *Alcover*, *Salva*, & aliis clarum, vinique, frumenti ac olei feracem, in cujus extrema parte editissimi Pratarum montes consurgunt. In ipsis est Sivranæ expugnatu difficillima, rupibusque inaccessa arx. Pratarum oppidum illius Comitatus caput, ubi emporium nobile in annos singulos celebratur. Mons-albus Ducatus titulo clarum oppidum, & inter hæc celeberrimum Populeti Cisterciense cœnobium, Arragonensium regum sepulchrum, in loco plurimis optimisque fontibus irriguo.

Tortosa. Dertusa, in extrema Ilercaonum populorum littorali parte, quæ ad Solis ortum vergit (hoc enim similibusque nominibus, quibus & Plinius & Ptolemæus usi fuere, Catalonicas regiones & voco & circumeo;) urbs est non parva, civium Romanorum olim populus, à mari leucis quatuor remota, monti amœnissimo, variisque arboribus referto adjacens; in longum extensa ad australem marginem Iberi amnis, ea in parte plurimum & navigabilis ac piscosi magnis optimisque marinis piscibus; salmonibus, qui aqua dulci semel gustata, vix unquam in mare regrediuntur; lampretis etiam, ac præsertim alesis seu trissis, vulgo *sabogas*, quæ ova ibi generant, & aquis fovenda committunt, totoque fere verno tempore in fluvio perseverant. Gymnasio litterario in regio Prædicatorum colle-

legio exornata, pulcherrimi multicolorisque jaspidia lapidicina excellens, oleo redundans, serici probati copia nobilis, ac tandem Episcopali sede refulgens, quæ Episcopo 14000 ducatos singulis pendit annis, huic præfuit Adrianus Cardinalis Belga, postmodum supremus Ecclesiæ Romanæ Pontifex nominatus Adrianus VI. Nonnulli putant ipsam esse urbem illam Iberam hoc tractu ab Ibero Tubalis filio, secundoque post diluvium Hispaniarum rege conditam, quam ea temporis tempestate, qua in hujus urbis confinio non procul ab ipsa duo Scipiones Publius & Cneus Asdrubalem Annibalis fratrem vicerunt, regionis ejus fuisse opulentissimam, Titus Livius scribit. Sed Iberam ad amnis occidentalem marginem, ut locat quidam; alii autem eandem in amnis ore: sic ego credo in locum, ubi nunc est, inde fuisse translatam.

Lerida. Ilerda, teste Plinio, Surdaonum gentis, civium Romanorum populus; teste autem Ptolemæo, regionis Ilergetum præclara urbs, excelso adjacet monti ad austrum, imminetque Sicori, aliquorum fluminum accessione jam plurimum aucto, apud quam ejusque confinium plura magnaque fuerunt Cæsaris prælia cum Afranio & Petrejo Pompejani exercitus ducibus. In montis cacumine arx est valde munita, ac intra ipsam domus olim regia Arragonensium regum, moxque paulo inferius templum urbis maximum, & Episcopi peroptima domus. Episcopali enim sede fulget urbs, & reditus sunt 12000 ducati annui. In templo autem maximo maximum est lapideum ac pulcherrimum peristylium, ex cujus latis ingentibusque fenestris latissimus patet prospectus in urbem ad montis descensum conditam, in flumen ipsum, ac in late patentem ejus florentissimam ripam. Scientiarum omnium est splendidum in hac urbe Gymnasium. Ad occasum habet in eadem Sicoris ripa Hitonam non contemnendum oppidum, Marchionatus titulo celebre, cui nobilissima domus à monte Catheno dominatur. Non desunt qui asserant illud esse Octogesam oppidum, cujus meminit Cæsar in suis Commentariis. Sed decipiuntur omnino: nam Hitona satis distat ab Ibero, Octogesia autem (teste eodem Cæsare) ad Iberum erat posita. Hæc postea corrupto vocabulo, appellata fuit *Ictosa*, in qua Gothorum tempore erat sedes Episcopalis, Ictosensis vocata. Nunc autem illud oppidum vocatur *Mequinença*, quod in ipso est angulo, ubi Sicoris in Iberum influit.

Vrgel. Sedes Vrgelli ab Hercule Ægyptio condita urbs, Vrgellum ab eodem, ut ajunt, vocata, quod tunc in eo tractu bellis urgeret terræ incolas, inter editos montes vitibus consitos, in valle feraci tritici feracissima ad septentrionalem Sicoris ripam est constituta, Episcopali refulgens sede, cujus reditus annui 9000 ducati, olim Comitatus celeberrimi caput. Ad urbis lævam habet vallem Andorræ: ad dextram, Solsonam, olim regionis Ilergetum urbem, Caleam à Ptolemæo appellatam, at deinceps Celsonam communiter dictam, quasi aliquid cœli celsitudine arcis suæ veteris sonantem, in urbem nostra tempestate iterum erectam, & Episcopali sede decoratam: & Cardonam etiam oppidum in nativi multicolorisque salis monte, de quo jam in superioribus egi. ad Solis vero Occasum, & Vice-comitatum Castriboni, non solum nomine, sed re ipsa quoque boni ac munitissimi, & Paleariensem Marchionatum, Noguera Paleariensi fluvio affusum, Episcopo olim clarum circa annum 940, numerosisque insignem oppidis, quorum unum ab incolis *Tremp* vocatum, domibus vix ducentis cum exornetur, tanta tamen gaudet nobilitate, ut ultra viginti illarum sint commorantium ibi equitum populis dominantium.

Girona. Gerunda, optima urbs regionis etiam Ausetaniæ, Latinorum olim populus, excelso adjacens monti. Flumine Vnda, vulgo *Mar*, mox in Ticerim influente, affusa à Geryone trium Geryonum fratrum patre, Deabo & Chrysauro etiam vocato, Hispaniarum ante Herculem Ægyptium rege, nomen, ut volunt, accepit. Plures enim credunt conditorem ejus esse hunc Geryonem. Sede exornatur Episcopali, cujus maximum templum Deiparæ Virgini consecratum, habet altare ditissimum, si quod aliud est in Hispania, auro, argento, gemmisque alia fere omnia superans. Gymnasium quoque est in ea litterarium: olim Primogeniti Regum Arragoniæ Comitum, post etiam Principum Gironæ utebantur titulo. Confinium ipsius late patet, multis magnisque oppidis, & tellure super omnes alias Cataloniæ regiones pingui ac fertili, rerum omnium copia à natura donata non parum splendens. Ad meridiem habet Blandam, ubi Tordera in mare influit, Caput Tossæ, ac Palamosii portum: ad septentrionem vero Aulotum oppidum magnum, fontibus aëris nobile, in Fluviani ora illustre oppidum, quod olim urbs erat mediocris, Becula nuncupata, ac Episcopalem habuit sedem in monasterio S. Salvatoris, Benedicto Papa hujus nominis VIII eam erigente anno 1017, ad humilem petitionem Besuldunensis Comitis Bernardi, cognomento Talaferi, ejusque fratris Guifredi Cerretaniæ Comitis, filium Guifredum Abbatem monasterii S. Iohannis Rivipolensis, dicti vulgo *de las Badesas*, in primum Episcopum consecrante, qui & postremus etiam fuit.

Elna. Helna, hinc ab annis tantum ducentis sic dicta, à priscis vero Helena semper appellata, urbs est regionis Sardonum, duabus nondum leu-

leucis à mari distans, ad orientalem marginem Techi fluminis quod à Romanis Tetrum appellabatur, quod per plures metallorum, ac præsertim ferri venas scaturiens, nigrum gester colorem, & plurimum propterea ad irrigandum noceat. Ab Helena Constantini matre urbem fuisse conditam volunt plures; alii vero in ipsius honorem à Constante nepote ejus, qui ibi è vivis decessit, ut Eutropius & Paulus Orosius divi Augustini discipuli scribunt. Episcopali sede exornatur, cujus reditus annui 4000 ducati.

Vique. Vicus, regionis Ausetaniæ caput, populus olim Latinorum, Ausæ, Ausonæ, ac Ausoniæ nomina habuit prius, vel ab hominum ausu, quod ejus incolæ ceteris confinitimis sint audaciores, vel ab Italis Ausoniis ejus conditoribus in secundo Herculis Ægyptii in Hispanias adventu. Magna opulentaque fuit ad Ludovici Pii tempestatem usque, qua Ayzo ille Visigothus Imperatori in Aquitania rebellis in hanc regionem veniens, Ausonam fraudulenter doloque ingressus, totam illam destruxit. Postea vero erecta iterum urbs appellata est Vicus, quod non nisi quasi magnæ illius veteris civitatis vicus unus fortasse videretur. Episcopali sede Apostolorum Principi Petro consecrata, peristylio, vulgo claustro, lapideo magno, eleganti ac perpolito in templo maximo, foroque spatioso valde est clara, reditus annui sunt 6000 ducati. Eam egredientibus patentissimus campus occurrit, frumenti ferax, ad Signi-montis altissimi radices, nivibus fere semper operti, herbilegis lapidariisque maxime noti, qui ad ipsum confluentes multa herbarum genera, crystallum, gemmamque amethystum colligunt. Gemmifer enim est mons. Ad ipsius austrum in maris ora floret luculentum oppidum Mataron, Ptolemæo vocatum Diluron, ubi vitrea vasa mirifice fabrefiunt.

Solsona. Sosonla Civitas, Episcopatus constitutus est à rege Philippo II, reditus cujus annui sunt 4000 ducati.

Balaguer. Balagarium Ilergetum læta pulchraque urbs ad radices excelsi montis, in cujus vertice arx olim erat munitissima, adjacet Sicori fluvio in ipsius septentrionali ora. Ejus agri ubertas ac feracitas vix pro rei dignitate laudari potest. Ad austrum habet Vrgelli latissimum campum, etsi non irriguum, frumenti tamen multi & optimi feracissimum, pluribus oppidis, Cervaria, Tarrega, Bellopodio, Acremonte, & aliis excellentem.

Manressa. Minorisa, ejusdem Laletaniæ mediterranea urbs ad septentrionem, etiam leucis septem à Barcinona distans, Rubricato Cardoneroque fluviis cincta; fuit olim celebrior longe, nam dirutam civitatem vocavit eam Ermesondis, Barcinonæ Comitissa, Raymundi Borelli uxor: propterea vocatam fuisse Minorisam credo, quod minor esset quam antea fuerat: arbitrorque hanc esse urbem illam Rubricatam, quam Laletaniæ mediterraneam esse agnoscit Ptolemæus, locatque ad occidentalem Rubricati fluminis oram, ex cujus ruina Barcinona civitas aucta, de tenui oppido in urbem magnam crevit, ut scribit Episcopus Gerundensis, etsi non dicat ubi fuerit Rubricata. Ad id vero credendum me compellit, quæ de Rubricata docet Ptolemæus, eam videlicet esse Laletaniæ mediterraneam urbem in Rubricati fluminis occidentali ora constructam, & quod Episcopus Gerundensis addit ipsam fuisse opulentam civitatem, conveniat soli Minorisæ urbi in hoc tractu.

Perpinianum. Perpinianum, regionis etiam Sardonum, non procul à quodam prisco, & jam diruto Latinorum populo, Ruscison vocato, à quo Rossellionis Comitatus postea nomen accepit, magnum ac elegans oppidum est, omnia alia totius Cataloniæ præter Barcinonam longe superans, à Guinardo Rossellionensi Comite Raymundi Berengarii Barcinonensis Comitis hujus nominis primi tempestate conditum, fortissimis muris, propugnaculis nunquam satis laudandis, alveoque profundo cinctum, quod arcem habet loco, arte, tormentis bellicis, militibusque adeo munitam, ut me hercle expugnatu sit apprime difficile, hostibusque plurimum formidabile. Alluit illud Ruscison fluvius, ad irrigandum tellurem ita aptus, ac adeo ipsam sua ubertate quasi ubere materno fœcundans, ut propterea à Romanis sit Tethis vocatus, vulgo *Latet*, quod uxoris Oceani matris Nympharum, quas aquarum deas appellarunt Poëtæ, nomen fuit. Tellus est ferax & frumenti & vini.

Colibre. Illiberis, nunc Colibre, in regione Sardonum, quam Sardeniam, aut Cerretaneam appellamus, in ipsa maris est ora, ultra Veneris Pyrenææ templum, ejusdemque tutissimum portum, tenue sane vestigium magnæ quondam urbis, teste Plinio. in qua (ut plures clari scriptores asserunt) & non in illa, quæ ejusdem nominis in Bætica prope Granatam erat, concilium illud celebre Illiberitanum, quod omnium aliorum Hispaniæ primum est, celebratum fuit Constantini Imperatoris tempestate: quæ sententia in historia Barcinonensium Comitum annis præteritis vulgata, longe lateque asserta est in lib. 1, cap. 11. Vbi etiam demonstratur sede Episcopali exornatam extitisse urbem hanc. Duplex est in oppido arx, utraque loco & arte satis munita.

Empurias. Emporium, regionis Indigetaniæ ad Fluviani etiam oram non procul à mari, nunc parvum humileque oppidum, olim vero maxima opulentissimaque urbs à Græcis Phocen-

censibus condita, & à Iulio Cæsare in Hispanias contra Pompejanos veniente plurimum aucta, ac in Romanam coloniam, civili perdurante bello erecta. In tres illo ævo erat partita civitates, mœnibus, custodiis, ac idiomatibus sejunctas, aliam adversus aliam se tutantes. Quæ ad Solis ortum vergebat, Græcorum erat; Romanorum quæ ad occasum; & quæ ad septentrionem, veterum terræ incolarum. Episcopali sede fuit postea insignis, ut in Conciliis, Gothorum tempore in Hispania celebratis, aspicere licet. Ab hac urbe ita nobili universa illa regio, quæ modica non est, vocata fuit Emporitana, nunc corrupto vocabulo *Empurias*. Celebris adhuc erat Maximiani ac Diocletiani Imperatorum tempore, partemque fuisse inde translatam arbitror in locum, ubi paulo ulterius ad Solis ortum, non procul à lacu quodam magno ac pulcherrimo est nunc Emporiarum Castellio nobile oppidum, templo lapideo optimo decorum, mœnibusque altis & alveo circumdatum.

Roses. Rhoda, ejusdem regionis Indigetaniæ urbs antiqua à Rhodiis condita, in ipso Crucum capite ad Solis ortum, ubi nunc est S. Petri Rhodensis Benedictinum cœnobium, claruit; ad quam M. Portius Cato, Censorius appellatus, ad domandos nonnullos rebellantes populos in Hispanias veniens, primum ex portu Lunæ applicuit. perstitit usque ad Gothorum tempora, Episcoposque tunc habuit, qui pluribus interfuere Conciliis. Nunc collapsa omnino jacet: existimoque ipsam fuisse inde ulterius ad Solis occasum, in eadem maris ora coram Portu magno, in locum, ubi nunc est Rosarum oppidum, fortissimis mœnibus tutaque arce clarum, translatam. Rhoda enim Rhodensisque insula, cujus incolæ urbem erexerunt, Rosam profecto significat.

Badelona. In campis Barcinonensibus planis, unica leuca Barcinone disjuncta ad littus maris Mediterranei est *Badelona*, munita arce tutum oppidum, quod Betum Regem Hispaniæ veneratur conditorem.

Centellas. *Centellas*, septem à Barcinone leucis in profunda valle situm oppidum.

Villa Franca. Villa Franca, in eadem Cossetaniæ regione, mediterraneum oppidum, numerosis domibus excellens, vallo mœnibusque cinctum, vocabatur antea Turris Delæ, olim vero Carthago vetus, quam Pœnorum Dux Hamilcar Barcino Annibalis pater construxit. Ab his Pœnis, qui Carthaginenses erant, regionem illam frumenti feracissimam, non contemnendis populis, arceque, etsi jam fere diruta, Pennæ-fortis, à qua D. Raymundus à Penna-forti fuit oriundus, insignem, appellamus adhuc Pœnitensem. Hoc enim in loco Carthaginem veterem, Tarraconem & Barcinoniam constituit Ptolemæus in sua secunda Europæ tabula, licet non apte in lib. secundo cap. 6, ad ipsas usque mediterraneas Ilercaonum civitates extendat. Ad Austrum habet montes illos mari imminentes, quos incolæ vocant *Cuestas de Garrafa.* ad septentrionem vero in Nojani fluminis hilari ripa Equatam, vulgo *Igualada*, insigne oppidum, ubi Ferdinandus Arragonum rex hujus nominis Primus vitam cum morte commutavit.

Egara. Egara, ejusdem Laletaniæ mediterranea urbs ad septentrionem, quatuor leucis à Barcinona distans, castroque Terracio valde propinqua, eodem nempe in loco, ubi nunc sunt S. Petri Ecclesia, ac monasterium S. Mariæ; claruit sede Episcopali ab anno saltem 460 usque ad annum 675 & ultra. De qua & plura Hispaniarum Concilia, & rex Vamba in divisione Episcopatuum ab ipso facta, meminerunt. Iacet à multis annis omnino diruta, translata, ut credo, in locum ubi nunc est Terracium castrum.

Villa franca de Conflent. Confluenta regio mox ad occasum occurrit, quæ ad Sardones etiam spectat, in magna & angusta valle Tethi fluvio irrigua, inter miræ altitudinis montes, vinum apricis in locis fundentes. Ferrum in ea effoditur abunde, ibique in ferrariis officinis, quas incolæ *Fargas* vocant, ad amnis sparsis oram elaboratur. Habet plura oppida, illaque non parva, quorum celebriora sunt Villa-franca, ac Prata, ab ipsaque non procul S. Michaëlis à Cuxano celebre Benedictinum cœnobium ecclesia mirabili exornatum.

Libiana. Libyca nunc Libya, regionis Sardonum urbs perantiqua, ad septentrionalem Sicoris fluvii non procul scaturientis oram, ab Hercule Ægyptio conditore suo, qui Oron Libycus vocabatur, nomen suscepit; quam postea Iuliam Libycam appellavit Iulius Cæsar. Populus tunc fuit Latinorum, adeo omnes alios Cerretanorum superans, ut Plinius scribat Cerretanos fuisse quoque Iulianos appellatos. Nunc vero ad mediocre oppidum, parvique momenti arcem, etsi tutissimam, redacta est urbs.

Puygcerda. Podium Cerretanum ad septentrionalem etiam Sicoris oram, à podio, monticulove, in quo jacet, sese erigente in quadam Cerretaniæ planitie magna sic vocatam, oppidum est ingens, illius Comitatus Cerretaniæ caput, muris fortibus circumdatum, arce optima exornatum, hominumque robore adeo præstans, ut in hoc tractu vocari merito possit tutissimum Cataloniæ propugnaculum contra Gallos. In cujus confinio, quod pomiferis exornatur montibus, plures sunt lacus amœni, Tructis piscibus piscosi, parvis squammis corpus contectum, guttis rubris stellatum, ac in dorso flavescens habentibus;

quibus & Sicoris ac fere omnes alii Cataloniæ fluvii ſcatent. Multi erumpunt fontes, & inter illos duo ſalubrium aquarum balnearium, unus calidarum, alius (quod plus eſt) frigidarum: varia herbarum genera ad medelam apta naſcuntur, omnigena etiam perdicum albarum invenitur venatio, multicolorque effoditur jaſpis. Ad ſeptentrionem habet Carolitanam vallem ac Pyrenæos montes, in ipſiſque coronatam abietem à Gallia ſeparantem Hiſpanias: ad auſtrum vero eſt Rivipullum oppidum eo in angulo, ubi Freſerus fluvius ſeſe effundit in Ticerim, quod magna quadam Benedictina Abbatia Deiparæ Virgini conſecrata & Barcinonenſium Comitum ſepulchro exornatur. Baganum quoque oppidum olim regionis Ilergetum, urbem inter excelſos montes, Rubricati affuſam ortu, quam Berguſiam Ptolemæus appellat: & Bergam tandem oppidum, olim etiam Ilergetum civitatem, ad Rubricati oram, quam Ptolemæus vocat Berginium.

VA-

VALENCIA.

IN Hispania Tarraconensi, quam Plinius citeriorem Hispaniam vocat, urbes olim primariæ fuerunt, Autrigonum *Flaviobriga*: Contestanorum *Carthago nova*, & *Valentia*: Cosetanorum *Tarraco*: Lætanorum *Barcino*, quam Plinius *Faventiam* appellat: Indigetorum *Rhoda*: Armacorum *Asturia Augusta*, hodie *Astorgam* vocant: Bræcariorum *Bracara Augusta*, *Caladunum*, *Complutica*, *Tuntobriga*: Cantabrorum *Juliobriga*: Arevacceorum *Numantia*, *Noudaugusta*: Carpetanorum *Toletum*, *Complutum*, *Paterniana*: Edetanorum *Cæsaraugusta*, *Saguntum*, *Dertosa*, *Carthago vetus*: Vasconum *Pompelo*, *Bituris*, *Gracuris*, *Alavona*; Illergetum *Gallica Flavia*, *Ilerda*.

Valentia ad Tarraconensem Hispaniam pertinet. Hodie in pluria regna divisa est, *Murciæ* nimirum, *Valentiæ*, *Arragoniæ*, & *Navarræ*, præterea in *Cantabriam*, quæ in se habet *Biscajam* & *Guipuscoam*, denique in *Cataloniam*, *Asturias*, *Galliciam*, *Castellam veterem*, *Castellam novam*, & *Portugalliæ* partem illam, quæ inter Duriam & Minium sita est.

Nomen. Appellationem Valentiæ regnum habet à primaria civitate. *Termini.* Ab Ortu Mediterraneo mari alluitur, in quo sinus Sucronensis: ad Boream vicinam habet Arragoniam & Cataloniæ partem: ad Occasum, utramque Castiliam: Ab Austro Murciam. Complectitur Hedetanos, Contestanos, & partem Illercaonum. *Fluvii.* Fluvios habet nobiles permultos, imprimis vero Duriam, quem Ptolemæus Doriam, Plinius vocat Turiam. Incolæ Arabica voce *Guadalabiar* vocant, quæ vox puram aquam significat. Fluvius hic non tam profundus, quam amœnus, ob ripam utrimque rosis semper virentibus consitam, varioque florum genere coronatam, adstipulante etiam Claudiano in laudibus Serenæ:

Floribus & roseis formosus Duria ripis.

Nemoribus etiam à fonte ad ostia usque perpetuis vestitur, gratissimo aspectu. *Montes.* Sunt etiam in hoc regno duo montes, *Mariola* & *Peñagolosa*, stirpibus & herbis variis refertissimi, ad quos botanicorum Medicorum, & pharmacopæorum magna semper confluunt examina. Habet & argenti fodinas, in loco, quem Buriol dicunt, inter Valentiam & Dertosam. Reperiuntur etiam lapides aurei interstincti venulis. Ad promontorium *Finistrat* sunt ferri fodinæ, & circa Segorbiam latumiæ, è quibus olim Romam devecta sunt marmora. In *Picacent* alabastrum effoditur, & passim alumen, rubia, calx, gypsum. Vascula etiam porcellana conficiunt æmula Italicorum.

Magnitudo regni. Patet universum Valentiæ regnum in longitudinem LXX, latitudinem, ubi latissimum, XVII leucarum. Civitates continet septem, sexaginta municipia muris cincta, & mille pagos. *Fluvii.* Triginta quinque amnibus, qua magnis, qua parvis rigatur, quorum quinque principales, *Migliar*, *Morvedre*, *Guadalaviar*, *Xucar*, *Segura*. Inter *Guadalaviar* & *Xucar* visitur famosa Albufera, tres leucas longa, unam lata, plena canneto, grata piscibus habitatio, præsertim anguillis, sed magis avibus palustribus. *Sinus duo.* Regnum hoc duobus sinubus incumbit, inter quos promontorium eminet, quod antiqui Hemeroscopium, & Artemisium, & Dianium, & Ferreriam dixerunt. Hodie puto Imperatoris cornu appellari. Alter sinus *Sucronensis* dicitur, à fluvio Sucrone: alter *Ilicitanus*, ab Ilice municipio grandi, hodie *Alicante*. Portus habet Vineri, Deviæ, Xabiæ & Alicantæ. Regnum universum circiter centum millia familiarum putatur continere, qua veterum Christianorum, qua Maurorum conversorum, quos vocant *Mauriscos*, quorum in hoc regno major fuit numerus, quam alibi in Hispania. Baptismum quidem receperunt, sed cum impune licet, ritu vivunt Mahumetano. Optimi sunt agricolæ, & locis ripestribus & irriguis delectantur, parci admodum in victu & amictu.

Divisio. Regnum in quatuor regiones dividitur, quarum prima à finibus Catalauniæ pertinet ad *Migliares*, montibus magna sui parte aspera, cæterum serici, olei, vini, pecorumque dives. Magisterium continet S. Georgii, & planitiem fœcundissimam, ubi sunt *Benicardo*, *S. Mattheo*, *Castellone*, ampla municipia. Secunda à *Migliares* ad *Morvedro*, continet inter alia, *Villareal* & *Borrianam*, in planitie montibus cincta, præterquam ad mare Mediterraneum, multis fontibus & rivis irrigua. Tertia à *Morvedro* ad *Molinellum*, in quâ parte flos regni, Segorbia, Valentia, Villar, Livia, Xelva, Xativa, Alzira, Benifagio, Car-

VALENTIA
REGNVM;
Contestani. Ptol.
Edentani. Plin.
CASTELLAE PARS
MVRCIAE PARS
ARRAGONIAE PARS
ARRAGONIAE ORA.
Leucæ Hispanicæ
Miliaria Germanica
Murcia
Origuella
Almansa
Requena
Teruel
Sucronensis sinus
Illicitanus sinus
Artemisium, siue Dianum prom. quod et Hemeroscopium, et Ferraria.
AMSTERDAMI
Apud Guiljelmum Blaeuw.

Carcasens, Gandia, Oliva, Albaidia, Alcoy, & multæ valles fructiferæ. Quarta à *Molinello* ad *Seguram*, in qua sunt municipia Xixono, Denia, Sabia, Alicante, Biar, Elche.

Valentia metropolis. Valentia Hispaniæ citerioris nobilissima & amœnissima urbs, à mare tribus mille passibus distans, sita ad amnem Duriam, cœli solique temperie nulli cedit, ne quidem Campania Felici inferior. Postquam urbem diu Mauri tenuissent, tandem eam expugnavit Ferdinandus per Rodericum Cidum, expulitque ex ea Saracenos anno 1087. Occupatam rursus Mauri tenuerunt, longa Ducum serie, oppugnatam sæpe ab Arragonum regibus, donec ea Rex Iames post longam obsidionem tandem potitus est, Regemque *Zahen Maurorum* ultimum cum quinquaginta Maurorum millibus coëgit urbe cedere, & *Deniam* confugere, auro, argento, atmis aliaque supellectile eodem asportata. Desertam hoc modo Valentiam Rex Iacobus colonia missa colere iterum instituit. Coloni fuere Cataloni & Arragones, ductoribus *D. Berengario Palatiol*, Episcopo Barcinonensi, *D. Videlo Cavelia* Episcopo Huescano, *D. Petro Fernandes d'Acagra*, & *D. Simone d'Vrrea*, Equitibus. Hi totam urbem inter colonos novos partiti sunt, habita dignitatis cujusque ratione. Legibus etiam novis Rempublicam ornarunt. Inscripta eo tempore CCCLXXXIV capita familiarum. Primus Episcopus fuit *Don Ferrer de S. Martin*. Episcopatus, qui antea subjectus fuerat Archiepiscopo Toletano, ex eo tempore Tarraconensi parere cœpit. Sunt autem ingentes quoque Episcopi Valentiæ proventus. Marineus Siculus eos fuisse æstimat in singulos annos 13000 ducatos, adstipulante Damiano Goesio. Innocentius VIII P. M. eam Archiepiscopatus dignitate honoravit anno 1492, ad instantiam Regum Catholicorum & Roderici Borgiæ S. R. E. Cardinalis. Archiepiscopo proventum tribuit annuum 30000 ducatorum. Plinius hanc urbem dicit coloniam esse Romanorum. Certe in antiqua inscriptione legitur, *Colonia Iulia Valentia*. Sunt tamen hisce etiam cognomines in Brutiis, Tempsanis vicini, quorum oppidum Vibona. Meminit istorum Strabo lib. 6, Plinius lib. 2, & Cicero lib. 5, in Verrem. Concilium Valentiæ celebratum est anno CCCCLXVI, multaque antiquitatis Romanæ in ea & circa eam visuntur. Ager hujus urbis ubique à Mauris colitur.

Segorbe. *Segorbe* olim *Segobriga* ad fluvium Morviedro in valle amœnissima montibus cincta colli superimposita visitur. campos habet frumenti, vini, fructuum fertilissimos: conditores jactat Tubalis socios ante natum Redemtorem 2111, qui eam Sego nominarunt, restauratorem Brigum Quartum Hispaniæ regem. eam Mauris possessoribus dictus Rex Iacobus Primus anno 1245 eripuit. Episcopatus dignitatem anno 586 adepta est. Ducatus nobilissimi ad gentiles de Cardona spectantis est Caput.

Origuela. *Origuela*, olim *Orcellis* Civitas ad limites Murciæ Regni & Seguræ ripas sita est, situ plana, natura fortis, pulchro ornata castro, & campis fertilissimis abundans; unde & vulgare proverbium, *Llueva, o no llueva, trigo en Origuela*. Vinum, sericum, linum, canabim, herbas, fructus, legumina, mel, & sal circumjacens ager magna producit copia. Caput est Gubernationis à Valentiana independentis. cujus jurisdictio in sex leucarum longitudinem, duodecim vero latitudinem protenditur. Vniversitate anno 1555 instituta superbit. Hercules Thebanus ejus fertur Conditor, Alphonsus Sapiens Castellæ Rex restaurator: in Episcopatus sedem distinctam à Cartegenensi, cui ante juncta fuerat, erecta est à Iulio III, P. M.

Xativa. *Xativa* urbs regni Valentiæ, non procul ab ipsa Valentia, sita est in editiore colle, & flumine Sucrone alluitur: fontibus saluberrimis, arborum fructibus, & præsertim malis Punicis abundat; laudatissimi quoque & tenuissimi lini proventu celebris. Patria Alphonsi & Roderici è gente Borgia oriundorum, qui ambo ad summi Pontificatus fastigium evecti, ille Calixti III, hic Alexandri VI assumpsere nomina.

Alicanta. *Alicanta* sive Alonium portu non incommodo celebre est, è quo vina laudatissima quocunque transportari solent magno cum mercatorum lucro. Mauris eam ereptam suæ dominationi subjecit Iacobus I, anno 1264.

Denia. *Denia* ad radices montis Mongon sita, portum habet sat commodum: ager amygdalis, vino, & frumento ferax, mare piscibus scatens. Marchionatus est ad familiam *de Cardona* spectans.

Gandia. *Gandia* media leuca mari abjuncta ad ripas Alcoy fluvii visitur, Vniversitate clara est, à Duce S. Francisco Borgia instituta: incolæ Civitatis titulum à Rege Philippo IV consequutam ferunt: Ducatus est caput ad *Borgias* pertinentis: ager fertilissimus saccharum producit optimum, frumentum, vinum, linum, canabim, pecoris quoque dives est, ita ut ab Arabibus *Conca de lunfor* id est campus refectionis dici meruerit.

Morviedro olim Saguntus. Ad ripam Duriæ sinistram stetit olim *Saguntus*, Zacynthorum colonia, hodie à muris veteribus *Murviedro*: oppidum duobus mill. pass. à mari remotum.

Concentanea. *Concentanea* oppidum ad Montem Mariolam sita est; mons autem dictus quum stirpibus rarioribus, herbisque variis abundat, quotidie

die huc magnus Medicorum & Herbariorum ex tota Hispania confluit numerus. ager circumquaque fertilissimus, & plus quam 200 fontibus irriguus: possidetur cum titulo Comitatûs à familia *Perez Corella*. Sequitur Paterna leucæ spacio Valentiâ disjuncta. *Liria* oppidum amœnissimum 4 leucis Valentiâ distans. *Onda*, cujus montes herbis salutiferis scatent. *Ateymus* oppidum Gandiæ vicinum, sed fere inhabitatum. *Burriana* in loco fertilissimo sita, octo leucis Valentia distat. *Ioyosa* ad littus maris, quinque leucis Alicanta distat.

Morella ad confinia Arragoniæ & Cataloniæ, inter præcipitia montis alti & inaccessibilis, sita est in loco aspero: feris, & herbis salutiferis scatet circumjacens ager. *Almenara* media leuca à mari remota, Comitatus est familiæ illustris *Proxita*.

Montesa arx inexpugnabilis in monte sita est, sedes ordinis Militaris de Montesa, à Rege Iacobo II, anno 1317, instituti. *Villa Real* octo leucis Valentia, una à mari sedes remota est. *Castello della Plana* oppidum insigne, cui solum nomen Civitatis deest, amœnissimis hortis cinctum, situ forte, & fructibus abundans. Oropesa ad montis pedem & maris littora situm, à paucis civibus inhabitatum. *Artana*. *Sexona* inter asperos montes sita est. *Guardamar* ad fontem fluvii Seguræ in confiniis Murciæ situm est. Peniscola editissimo Promontorio imposita, undique fere à mari cingitur, naturâ loci inexpugnabile; in quo id mirum, quod medio in mari situm, fontibus dulcium aquarum nihilominus abundet. Benedicti XIII seu Petri de Luna asylum fuit. *Aleyva* ad fluvium Xucar in medio Valentiæ regno sita. *Ontiñente*. *Bocayrente*. *Albayda* Marchionatus. *Alcoy* hic ferri repertæ sunt minæ anno 1504. Variis rigatur fontibus, quorum unus, quem *Barchel* vocant incolæ, per 13 vel 14 annos copiosas eructat aquas, tum arescit per totidem annos; iis vero excursis, rursus aquas benigne largitur: & his fontibus originem suum debet Alcoy fluvius. *Moxente*. *Xelva* Vicecomitatus à Ioanne I Arragonensi *Petro Ladron de Villanova* concessus. *Iulilla*. *Ademuz*. *Alpuente*. *Andilla*. *Villa Hermosa* Ducatus à Ioanne II Arragonæ & Navarræ, Alfonso Arragonensi filio notho datus. *Traiguera*. *Venicarlon*. *Villa de las Cuebas*, Equitum de Montesa commendataria. *Cabañas*. *Elche* inter sylvas olearum & palmarum singularis proceritatis, in loco dactylorum & vini feracissimo, & pecoris abundante sita est, Marchionatus à Carolo V, Bernardino de Cardenas Duci de *Maqueda* (à cujus familia ad hodiernum diem usque possidetur,) concessus, *Cerbera* Bailivatus Caput. *Calig*. *San Mateo*. Montaberner. *Lugent*. *Canet*. *Sueca*. *Binaroz*. *Iana*. *Alcaba de Xivert*, Equitum de Montesa Commendataria. *Zuela*, eorundem Equitum peculium. *Vistabella*, fontem habet petras diminuentem, & sanguinis abundantiam tollentem. *Fames*. *Adzenera*, ad montem Peñagolosa situm oppidum. *Benaçal*. *Aras*. *Xeriza*, olim Comitatus, at anno 1565 Coronæ unitus. *Tales*. *Bivel* ad fluvium *Murviedro*. *Castel-Fauit*, inter duos montes in valle profunda situm est, ad ripas fluvii *Taria*, pecore, piscibus, & alumine fossili abundat. *Vallada*, circa hoc oppidum duo vicini visuntur fontes, proprietate contrarii, quorum unus sal producit, alter dulcibus scatet aquis. *Agres* in monte Mariola situm, herbis salutiferis præditum. *Oliva*, Comitatus titulo à Ducibus Gandiæ possidetur. *Elda* ad familiam *Coloma* Comitatus titulo spectat. *Altea Biar*, vinum, sericum, linum, nec non candidissimum & optimum mel producit: hic officinæ vitriariæ 14. *Clivillente*. *Aßie*. *Xavea*. *Pego*. Fuente *de Carroz*. *Alacuaz* à Philippo III in gratiam Ludovici Pardo Comitatus titulo honoratum. *Puche*. *Puçol*. *Torres* Baronia. *Villar* Cameræ Archiepiscopalis Valentiæ patrimonium. *Buñel*, titulum Comitatus accepit Gaspar Mercader de Carroz à Philippo III. *Ayora*, ejus incolæ Castiliano loquuntur idiomate. *Carcaxente*. *Beneganim*. *Siete aguas*. à septem fontibus sic dictum. *Olacan* Baronia familiæ de *Villa Ragud*.

Biar. *Biar* optimi & candidissimi mellis copia nobilis est.

Iuxta maritimam regni oram Carolus V circiter viginti septem turres locis opportunis fabricari curavit, in quibus duo pedites & unus eques jugiter excubant, ut piratarum aut hostium adventum speculentur, & incolis denuncient.

Regionis indoles. Valentiæ mediterranea petrosis & sterilibus montibus sunt aspera, maritima vallibus & planitie amœna. Metalla argenti habet Burioli, auri Loderi, ferri Finistrati, alabastri Iabeæ, aluminis Piacenti, cementi & gypsi pluribus in locis.

Origo regni. Ceterum regni titulum hæc regio accepit circa annum Salutis DCCLXXXVIII. Historia hæc est: Hisen Regi Cordubæ mortuo, filius Alca nomine sub annum Christi DCCLXXXVIII successit, cujus patruus Aodala Valentiæ dominus ex Taviar ad se vocavit alium suum fratrem, cui nomen Culema. Hi duo fratres magnis copiis adunatis profecti Cordubam, nepotem regno expellere conati sunt: prælio autem victi Aodala fuga sibi consuluit, Valentiamque reversus est. Maurorum autem præcipui sese inter patruos nepotemque interponentes, eò rem deduxerunt, ut inter ipsos

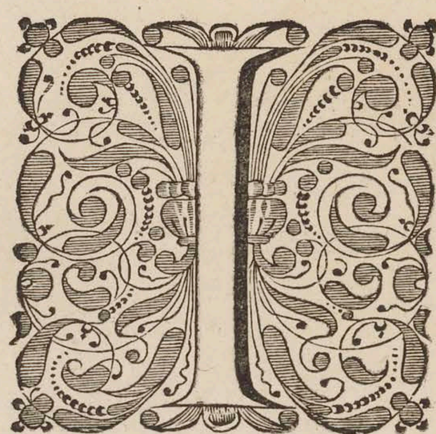
ipsos convenerit, ut Aodala se Valentiæ Regem scriberet: Culemæ autem quolibet mense ex reditibus Valentiæ mille Moradini (pecuniæ genus erat) instruendæ mensæ, & adhuc quinque Moradinorum millia ad res necessarias parandas deciderentur. Quibus pactis cum Aodala assensisset, primus se Valentiæ Regem compellavit. Valentiam his versibus celebravit Iulius Scaliger:

Vna tibi ante oculos populi ponatur imago.
Cetera jam ex illo natio tota patet.
Ægra Ceres, regio torrenti infamis ab æstu,
Arida Cerbeream colligit aura sitim.
Nusquam tutus ibi rapido latrone viator:
Nam probus & pius est tollere ludus opes.

IN-

INSVLÆ BALEARES ET PITIVSÆ.

Nsularum Hispaniis adjacentium celebriores sunt, Baleares duæ; item Pitiusæ, Ebusus & Ophiusa. Baleares vulgo Majorica & Minorica appellantur. Sitæ sunt ex adverso Tarraconensis Hispaniæ, nec longo à se invicem intervallo. A magnitudine Majores Minoresque plurali numero, vel etiam singulari Major Minorque appellantur. Fundâ olim bellicosæ, unde & nomen traxisse putantur, quasi ἀπὸ τȣ̃ βάλλειν, id est, à jaculando. Græcis Gymnesiæ dictæ, ἀπὸ τȣ̃ γυμνότητος, id est, à nuditate, quod incolæ aliquandiu nudi vitam egisse dicantur. Nunc vulgo *Mallorca* & *Menorca*. Piratica olim incolæ maxime vivebant, Carthaginensibus iidem contra Romanos stipendiarii, donec Hispanis debellatis, à Romanis subigerentur. Mauri postea ex Africa occuparunt, cum Hispanias diriperent, regnumque adjecta Ebuso insula in iis condiderunt, quos tandem Iacobus Arragoniæ rex ejecit. Majoris Balearis insulæ forma quadrata est, quatuorque angulis totidem cœli plagas spectat. Palumbariæ portus, cui Columbaria insula objecta est, ad Occasum pertinet. Promontorium Salinarum ad Meridiem. Medio fere intervallo Majorica urbs, insulæ caput, interjacet. Petræ & S. Vincentii promontoria ad Orientem vergunt & Septentriones. A Petræ promontorio Polentia haud remota est, olim Romanorum colonia, nunc modicum oppidum, sed portu insigne. Palumbariæ portus triginta millibus pass. ab urbe dissitus est. Sanctæ Pontiæ portus paulo ulterius est versus Meridiem & Occasum. Capta urbs Majorica à Iacobo Arragonum rege anno 1230, sedes Proregis & Episcopi ac domicilium in hac urbe constitutum est. Est insuper ferax valde atque omni rerum copia affluens, neque facile ullibi tam angusti spatii insulam reperias, (centum mill. pass. in longitudinem, in circuitu vero 480 mill. patet) quæ tam variam tamque eximiam fructuum atque animalium, non ad usum modò & alimentum, sed etiam ad delitias mortalium, abundantiam suppeditet. Nam præterquam, quod tribus urbibus, tum oppidis ac pagis multis & portubus undique frequens est; frumento etiam, sale, oleo, vino, caseoque, pecude & armentis, atque ferina carne tantopere abundat, ut non solum incolis, verum exteris copiose sufficiat. Nam & Balearica vina, auctore Plinio, Italis nota satis atque approbata fuere; & oleum caseumque non modo proximis Valentiæ, Cataloniæque regnis, sed Gallicæ quoque ac Ligusticæ oræ sufficit. Præterea cuniculorum, cervorum atque damarum tanta hîc est multitudo, tam certa venatio, ut hæc una profecto possit quantum satis est carnium incolis subministrare, præter porcinas, quarum tanta hîc est copia, ut etiam ad exteros sectæ & conditæ transmittantur. Atque his addi potest, delitiarum loco, perutilis, salutaris atque delitiosa myrtus, è cujus flore liquor omni thure Sabæo odoratior elicitur. Vniversam insulam, cum ab Arragoniis occuparetur, quindecim oppidis constitisse refert R. Jacobi historia, quorum nomina præter urbem majorem, tum Pontiam & Polentiam, Romanorum colonias, barbara sunt, atque à Saracenis imposita.

Baleares. — *Cur ita dicta.* — *Majorcæ.* — *Indoles regionis.*

Majorica urbs, inquit *Bernardinus Gomesius* lib. VII, in medio fere insulæ posita est, mari sese inter caput Figueranum & Capendoracatum, quæ 15 milliaribus inter se distant, totidem ad urbem usque insinuante. Qui sinus alioqui permagnus, portus fit celeberrimus, tantumque non à Libonoto vento tutus: sed quo interior, eo fit longe tutior, ob constructam atque manufactam molem, quæ in mare ex urbe prominet, eique è regione respondet promontorium Portopini, inde dictum, quod ab altera promontorii parte versus Occasum, maris sinus exiguus sese terræ ingerat, ac parvum portum efficiat, Portopineum nuncupatum. Id ergo promontorium cum manufacta mole tranquillum atque ab omni prorsus vento tutum urbis portum reddit. Vrbs partim in excelso colle, partim in planitie explicata est, & per acclivitatem conjuncta. Tametsi in colle, qui mari ac portui

Majorica urbs.

INSVLÆ
BALEARIDES
et PYTIVSÆ.
CATALONIÆ PARS.
VALENTIÆ PARS.
MARE BALEARICVM.
Sucronensis Sinus.
MAIORCA.
MINORCA.
BALEARIDES
INSVLÆ DVÆ.
YVIÇA olim
EBISSVS INS.
PYTVISÆ
INSVLÆ DVÆ
MARIS MEDITERRANÆI PARS.
Milliaria Hispanica communia
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Tortosa
Tarragona
Valentia
Maiorca
Alcudia
Mont Colibre
olim Colubraria
C. de Salinas
I. Cabrera
olim Capraria
Formentera ins. quæ
olim Ophiusa

tui imminet & præruptus eſt, expugnationis tempore, arx ſola ſita erat: poſtea vero templum maximum, & Epiſcopalis domus cum ſpeculatorio deambulacro, unde proſpectus maris amœnus ac perjucundus, juſſu Regis exædificata fuere. Fluvius etiam non longe à fontibus dimanans, qui ſeſe illico in mare præcipitat, mediam interluit; magnoque illi eſt uſui, non modo ad ejus ſalubrem purgationem, & hortorum, quibus maxime decoratur ipſa, irrigationem; verum ad navium etiam aquationem & portus commoditatem. Denique urbis ambitus, qui muro ſatis amplo munitur, ac collem cum ipſa planitie comprehendit, tam latus eſt, ut præter hortos, domiciliorum ſex millia contineat, quæ cum aliis operibus tum magnificentiſſime exſtructa ſunt; tum urbem, quæ decem nunc patet portis, omnium Europæ pulcherrimam & conſpiciendam efficiunt. Epiſcopum habet, cujus reditus annui 20000 ducati.

MINORICA.

Minorca. Minor Balearis, vulgo Minorica, orientalior eſt, quam Majorica; diſtatque ab illa quinque aut ſex leucis. Vnam habet urbem, quæ hodie *Ciudadela* appellatur, & plures pagos, duos itidem portus, quorum alter *Maho*, alter *Formelle* dicitur. Inſula ambitu patet CL mill. paſſ. altis montibus & nemoroſis undique cincta. Mediterraneæ partes ubertate ſoli, & paſcuorum bonitate Majoricæ minime cedunt. Mulos autem alit præſtantiſſimos, & qui maximopere commendantur.

YVICA.

Propinquæ Balearibus ſunt *Pitiuſæ* inſulæ, quæ duæ itidem ſunt: major dicitur *Yvica* hodie, olim *Ebuſa*, centum circiter millia paſſuum ambitu complectens, & decem aut undecim leucis à continente ſeparata. Hæc inſula oppidum habet ejuſdem cum inſula nominis. ager illius fertilis frumenti, & fructuum omnis generis ferax. Hodie à copia ſalis commendatur, quem hinc in Italiam & alias Europæ partes evectare ſolent. *Pitiuſæ Inſulæ.*

FORMENTERA.

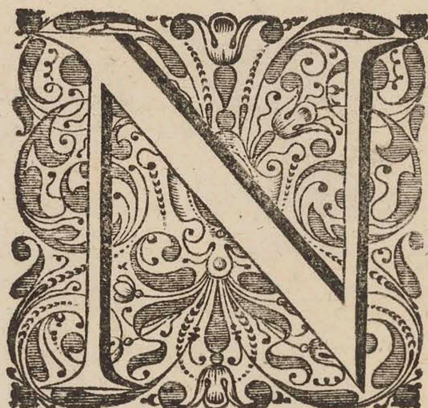
Minor dicitur veteribus *Ophiuſa* aut *Colubraria*, hodie vulgo *Formentere*, à priori ad Auſtrum ſita, & paulo longius à continente disjuncta; circiter LXX mill. paſſ. ambiens: pene deſerta ob multitudinem ſerpentum, quibus abundare fertur; cum Yvica nullum animal venenatum toleret, ac ne noxium quidem ullum, præter cuniculos; qui ſegeti ſubinde infeſti ſunt, & conſitos recens agros ſubruunt.

N A-

NAVARRA REGNVM.

Origo nominis.

Navas vocant Hispani agros arboribus purgatos, in quorum circuitu silvæ sunt & dumeta. Ab his navis putant quidam hoc regnum dici Navarram, quia in ea multæ sint istiusmodi navæ.

Populi veteres. Vrbes priscæ.

Loca hæc olim insedere Vascones, Berones ad Berum fluvium, Suessitani, Bergislani, Caristi. Veteribus hic notæ fuerunt urbes, *Pompelon*, Straboni Πομπέλων, quam à Pompejo quidam nomen habere putant. Item *Cascantum*, cujus in nummis Tiberii mentio. Et *Iuliobriga* Cantabrorum vetus oppidum, ad Iberum: & in ejusdem ripa *Calagurris*, patria Fabii Quintiliani. Hieronymus ex Chronico Eusebii: *Quinctilianus, ex Hispania Calagurritanus, primus Romæ publicam scholam tenuit, & salarium à fisco accepit & claruit.* Ausonius quoque ubi memorat Rhetores Burdigalenses:

> *Primus Burdigalæ columen dicere, Minervi,*
> *Alter Rhetoricæ Quinctiliane togæ.*
> *Adserat usque licet Fabium Calagurris alumnum,*
> *Non sit Burdigalæ dum cathedra inferior.*

Termini.

Habet Navarra conterminas Regiones ad Septentrionem Biscayam, Guipiscoam & Alavam; ad Meridiem Arragoniam, ad Occidentem Castiliam.

Extensio.

Longitudo major ejus est triginta & trium leucarum, latitudo viginti septem. Complectitur octo Civitates, Episcopatum unum.

Fluvius.

Irrigat & transit Navarram Iberus, vulgo *Ebro*, ortus in Cantabris, qui secundum radices Pyrenæi montis rivulorum aquis crescens, totam, quàm lata est, Hispaniam dividit, nisi quod Austrum versus, qua in Mediterraneum mare se exonerat, paulo longius à montibus recedit. Navarra olim satis ampla fuit, nam & Biscajam, & Logronnum, & Calahorram complectebatur. Nunc ab una parte Pyrenæo, ab altera Ibero concluditur, nisi quod Tudela cum aliquot oppidulis trans Iberum jaceat.

Divisio.

Dividitur in quinque districtus, vulgo Merindadas vocant, quorum capita sunt; Pompelona, Tudela, Stella, Olite, Sanguessa.

Pompelona metropolis.

Pompelona condita est à Pompejo, cum, sublato per domesticas insidias Q. Sertorio, sedatisque Hispaniæ motibus, ad optatum triumphum festinaret, unde *Pompejopolis* vocata fuit, teste Strabone lib. 3. Metropolis est regni Navarræ, sita haud longe à Pyrenæis montibus ad flumen Argam, in fertilissimis campis. Magna est & opulenta urbs, firmo muro cincta, & castellis duobus, uno intra, altero extra muros egregie munita: arcem Antverpiensi similem, fortissimam & capacissimam extrui curavit Philippus II. Universitatem habet sat celebrem: Episcopum veneratur, qui ex diœcesi sua 28000 ducatos percipit annuos. In toto regno, inquit *Boterus*, non credo supra viginti millia focorum esse.

Calaguris.

Duas in Hispania citeriore *Calaguris* nomine fuisse urbes, auctor est Plinius; quarum una *Nascica* cognominata, prope Oscam, quam & *Municipium Calagurim Iuliam Nascicam* ex antiquo dicunt vocari, Ambr. Morales & Hier. Surita: cujus hodie ne vestigia quidem supersunt. Altera verò *Calaguris fibularia* vocata, Calagorina Ptolemæo; nostro ævo *Calahorra* dicta. Sita est urbs ad Iberi amnis ripas, & quidem in monte, unde Paullinus ad Ausonium:

> *Montanamque mihi Calagurim & Bilbilim acutis*
> *Pendentem scopulis, collemque jacentis Ilerdæ,*
> *Exprobras?*

Rara in primis in Duces suos fide, sed in Q. Sertorium clara admodum, quæ nec morte ejus interrupta fuit. qui, ut auctor est Val. Max. lib. 7, cap. 6, *Quò perseverantius interemti Sertorii cineribus, obsidionem Cn. Pompeji frustrantes, fidem præstarent, quia nullum jam aliud in urbe eorum supererat animal, uxores suas, natosque ad usum nefariæ dapis verterunt; quoque diutius armata juventus, viscera sua visceribus suis aleret, infelices cadaverum reliquias salire non dubitavit.* Iugi tandem obsidione eam Afranius Cn. Pompeji legatus occupatam, cæde incendioque delevit. Cujus fidelitatis memor Aug. Cæsar *Cohortem Calaguritanorum*, in corporis sibi custodes delegit, ut auctor est Suetonius in Augusto.

Tudela.

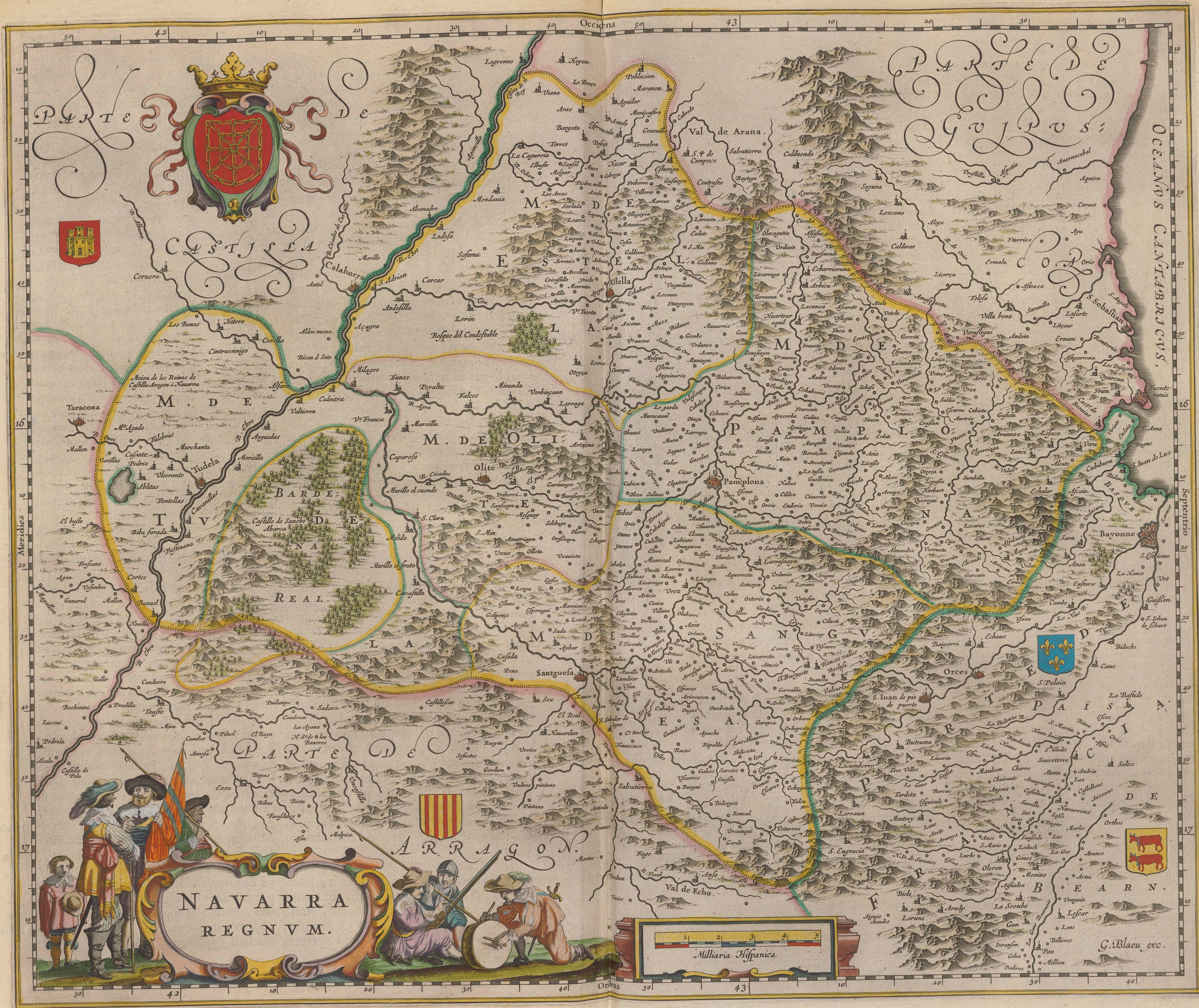
Tudela ad Iberum fluvium sita est, districtus sui caput, qui duas civitates, & viginti duo complectitur municipia.

Stella.

Stella, in planitie amœna sita est civitas, eam rami fluvii Ega interfluunt, castro spectabilis est, caput districtus seu Merindadæ, in qua civitas una, municipia viginti quatuor, pagi 106.

Cascante.

Cascante in Merindada Stellensi Civitas ad fluvium *Quelles*, in plano admodum fertili si-

NAVARRA REGNVM.
Milliaria Hispanica.
G: Blaeu exc.
PARTE DE CASTILLA
PARTE DE GVIPVS:
PARTE DE ARRAGON.
OCEANVS CANTABRICVS
Pamplona
Santguesa
Bayonne
Olite
Tudela
Estella
Calahorra
Logronno
S. Sebastian
S. Iuan de pie de puerto
M. DE PAMPLONA
M. DE OLITE
M. DE SANGVESA
M. DE ESTELLA
M. DE TVDELA
BARDES DE LA REAL
BEARN.
PAÏS DE LA BASQUE
Val de Arana
Val de Echo
Taracona
Occidens
Oriens
Meridies
Septentrio

25

Olite. ta est. *Olite* ad fluviolum Ciendum. *Cidazo* civitas in planitie frumenti, vini, fructuum, lini, canabis, pecoris, ferarumque fertilissima, & fontibus limpidissimis abundanti, unde & proverbium emanavit: *Olite, y Tafalla la flor de Navarra*: Palatio regio est conspicua, civitatis nomen anno 1630 à Philippo IV consequuta est, caput est Merindadæ, Civitatem unam, municipia 19, pagos 26 comprehendentis. *Viana*, Principatus caput, cujus titulo primogenitus Regis Navarræ insigniebatur, ad Iberum sita est: eam Civitatis nomine & dignitate honoravit Philippus IV anno 1630, ager ejus benignissimè frumentum, vina, legumina, fructusque profert, feras pecoraque nutrit. *Tafalla* eodem anno Civitatis adepta est honorem, sita ad fluvium Cidazo, muris & castro munita, Palatio Regio à Carolo III Navarræ Rege extructo superba, olim ejusdem Regis Curia & sedes. *Sanguesa* municipium septem leucis Pompelonâ dissitum, ad ripas Arragon fluvii conspicitur; Merindadæ est caput, in qua numerantur municipia duodecim, pagi 168. Unicæ tantum leucæ spatio hinc abest *Xavier*, Indorum Apostoli S. Francisci Xaverii patria nobilis. *Peralta* in formam peninsulæ ab Arga fluvio cincta, sex leucis Tudela abest: hic vina optimæ notæ proveniunt. *Vera* in valle inter Pyrenæos montes pecoris & ferarum copiosa. *Ahibar* unica leuca tantum Sanguesa distat. *Puente de la Reyna* ad Argum fluvium, vina rubri coloris præstantissima profert. *Milagro*, in loco edito ad ripas Arragonii amnis, ubi Agra ejus aquis miscetur, situm, castro forti spectabile. *Marañon* quatuor à Stella leucis ad ripas fluvioli situm, castellum habet sat munitum. *Artajona*, in colle sita, fertilissimum vini habet circumjacentem agrum. Navarra viginti sex leucas in ipsis montibus Pyrenæis extenditur, in quibus decem numerantur portus, totidem in Franciam tendentibus itinera, sive passus. Regio autem ea inter montes sita valles habet aliquot diversis nominibus distinctas: in numero eorum est Vallis de Baztan, à Septentrione Meridiem versus tendens, septem leucas in latitudinem, tres & mediam in longitudinem extensa: 14 Parœcias complectens, jurisdictionem & Consilium peculiare constituit: inhabitatores feroci sunt natura, agiles, in armis exercitatissimi. Districtus Roncevallis in historiis Castellanis ob victoriam Alphonsi Casti Regis, cladem Caroli Magni, & Nobilitatis Gallicæ cædem celebratissimus, municipium habet ejusdem nominis. Vallis Roncal limitem inter Galliam & Navarram constituit, ab Occidente in Orientem protenditur, undique montibus rigidissimis, editissimisque cingitur: habitatores habet labori deditos, bellatores egregios, Nobilitatis, libertatis, & exemtionis honore, ob egregie Sancio Garciæ Regi in debellandis Mauris in conflictu ad Ocharram navatam operam, donatos. Bearnensibus vicinis semper sunt contrarii, idque ob pascuorum possessionem, semperque fere superiores, eosque speciem quandam tributi quotannis pendere coëgerunt. Oppidum S. Ioannis pedis portus cognominatum, in altissimis montis jugis positum, cujus montis ascensus est duodecim millium passuum, undique fontibus uberrimus, & multarum rerum feracissimus. Plurimum hic effoditur ferri. In jugo præterea montis planities est & campus amœnus, omnique tempore viridis.

Viana. *Tafalla.* *Sanguesa.* *Xavier.* *Peralta.* *Vera.* *Extensio in Montibus.* *Vallis de Baztan.* *Roncevallis.* *Vallis Roncal.*

Aeris ratio. Solum regni hujus magna sui parte fertile, aër salubris.

Navarræ Regnum quomodo ad Hispanum pervenerit. Ioannis Arragonum regis obitu anno CIↃ CCCC LXXIX, ut necesse erat, & ut testamento illius cautum erat, diviso imperio, Ferdinando Arragonii accesserunt. Eleonora Princeps materno jure Vasconum regnum obtinuit, annum jam septimum viduata viro, quod ipsi brevissimum fuit, & vix menstruum. Quatuor filios genuit, Gastonem natu maximum, Ioannem, Petrum, Iacobum: filias quinque, Mariam, Ioannam, Margaretam, Catharinam, Eleonoram. Gasto obiit, Francisco Phœbo & Catharina relictis. Ioanni Narbonis auro paterno redemtæ urbis Principatus fuit. Liberi Gasto & Germana. Gasto ad Ravennam cæsus, Germana Ferdinando Catholico post Elisabetham defunctam nupsit. Petrus à Sixto P.R. Cardinalis factus. Iacobus cœlebs vixit. Maria Guilielmo Montis-ferrati Marchioni: Ioanna, Armeniaco Comiti Ioanni, nupserunt; Margareta Francisco Britanniæ Duci Annam peperit, quæ Ducatum illum in regiam Gallorum familiam intulit. Catharina Gastoni Fuxensi Candalæ Comiti juncta, filios duos genuit, unam filiam, quæ Ladislao Hungariæ regi nupsit.

Eleonoræ itaque defunctæ successit Franciscus Phœbus XI annos natus, sub tutela matris Magdalenæ, & Petri Cardinalis patrui sui: anno demum CIↃ CCCC LXXXII obiit, postquam regiis insignibus decoratus esset, nondum ducta uxore. soror Catharina regnum suscepit, quæ Ioanni Albretano nupta imperium ad Gallos transtulit. Narbonensis quidem injuriam sibi factam expostulabat, Francisco & Catharina Gastonis fratris liberis in regni successione prælatis, cum Gastone ante matrem Eleonoram defuncto, ipse propinquior matri esset, quam nepotes. Sed Ferdinandus contra Narbonensem sensit. Multa vero postea sinistra de Navarræ rege suspicari cœpit, quasi in Galliæ Regem pronior, aliquid mali secreto ipsi machinaretur. Itaque præter sacramentum ab arcium præfectis

fectis in verba Regis Catholici universa ditione factum, Singuessam & Vianam urbes, quasi fidei pignora acceperat. quas tamen anno 1500 reddidit, Magdalena filia regum Navarræ unica in aula reginæ veluti obside accepta. Verum minoris precii illud pignus factum est, prole mascula iis regibus nata in spem paterni regni; cui Henrico nomen fuit; Magdalena dein in Hispania extincta.

Lerini Comitem rex Navarræ omnibus opibus & urbibus, quas in Navarra tenebat, exuerat; illius filium Ludovicum Beaumontium Ferdinandus fortunis paternis restituere maximopere cupiebat. Quædam hostilia tentata, sed clam & quasi privatim. Bello deinceps in Italia ardente inter Pontificem Cæsaremque, & Gallum atque Confœderatos, cum Navarræ rex Gallorum Regi haud dubie faveret, Pontifex hac arrepta occasione, quod Ecclesiæ hostibus faveret, & Pisani conventus patres, Pontificis utique hostes complecteretur; regem & reginam Navarræ execratione devinctos, ditione omni spoliandos omnibus Principibus proponit.

Misit itaque Ferdinandus Legatum, qui officii admoneret, & ne cum Gallo rationes miscerent, aut Ecclesiæ hostibus opem ferent, denique filium obsidem postularet. Iniqua postulatio regibus Navarræ visa, itaque nihil impetratum. Ex eo belli causæ quæsitæ, cujus hic exitus fuit, ut reges tota Navarra à Ferdinando pellerentur, ipseque Navarram tanquam sequester, sed regis titulo, obtinuit. Facto species prætenta, Ioannem regem pactis conditionibus non stetisse. Armis Gallicis & regiis aliquoties repetitum, sed frustra. Ferdinandus denique Castellæ regno Navarram univit anno 1515. Ex eo constat, ait Mariana, Ferdinando destinatum prorsus animo fuisse, eam ditionem nunquam abdicare, quasi sui juris, non secus ac alios Principatus, neque ulla religione moveri, ut ab ea sententia decederet. Sic variis sermonibus præ se tulit. Viribus potiori argumenta nunquam desunt, ad retinendum, quæ armis occupavit. Si verum fateri licet, inquit, nonnullis Ferdinandi causa præsidiis fulciebatur, neque contemnendis, nec prorsus inanibus. Primum Pontificis sententia reges veteri fuisse ditione spoliatos: deinde in reges Castellæ ttanslatum jus Claræ uxoris Henrici IV Castellæ regis, ipsius voluntate & donatione, quo tempore à sævo patre ad non dubium exilium data est in Gastonis Fuxensis sororii potestatem, ejus nece oppido cupientis, quæ jure potior erat, quippe major natu, Vasconum imperium ad se trahere, tertio Germanæ uxoris suæ jure, quod post fratrem defunctum ipsi competebat. Hæc Mariana.

Hispania.

REGVM NAVARRÆ SERIES.

Cæterum, ut de omnibus qui Navarræ imperavere regibus ad hæc nostra usque tempora, plenius cuivis constare possit, illos hic ordine attexere, more nobis ordinario, operæ precium duximus, nec rem lectori ingratam facturos nos confidimus. Longam igitur Navarra Regum seriem, à Garciæ Ximenis ævo, Regis nomine primùm se insignientis, numerat; seu Sobrarbiam Arragoniæ, (ab eo, quo Mauris Insam eripuerat tempore) seu verò Navarram ipsam spectes. Nec se nisi Pampelunæ Reges dictabant aliqui, exemplo sit Petrus II, Rex, ordine, Navarræ XVII, & Arragoniæ III; Pampelunæ & Arragoniæ Regem se vocitans. Tandem tamen Ferdinandus V, Arragoniæ & Castiliæ Rex, Papæ Iulii fulmine motus, Beaumontianâ adjutus factione, Navarram, Sancii Magni morte ab eâ annis tum 468 discretam, subjugavit, anno 1512, & Coronæ Castiliensi ipso D. Iacobi festo, Iulii 25 annexuit.

Mauris Hispaniam ingressis, & funestum in modum vastatam occupantibus, aliqui Christianorum residui, Asturias petentes, Ovietense & Legionense erexere regna: montes Pyrenæos, aliosque Guipuscoæ & Navarræ tractus legentes; cæteri eos etiam invadentes, qui Ribagorciæ, Sobrarviæ, Vrgelli, & Cerdanii jam audiunt Asturiensium exemplo, (qui Pelagium sibi in Regem creaverant,) *Garciam Ximenen*, Amescuæ & Abarsusæ tum Dominum, Ducem sibi elegere. Dissentiunt Authores, de Electionis hujus tempore; quam aliqui ad salutis annum 716, alii ad 718 referunt: nec verò ipso de nomine conveniunt. Sunt enim qui Navarræ eum; sunt etiam qui Sobrarviæ, (quæ Arragoniæ est) regem fuisse vocatum æstiment, Sobrarviæ Insâ, vel Ainsâ, Mauris ereptâ. Illustris prosapiæ uxorem duxit, *Inigam* nomine; quæ filium ei peperit *Garciam Inigo*. Navarræi, eò quod Sobrarviæ Regis titulum assumpsisset, indignati, ab eo descivere, Ovietensis, hac moti causâ, Regis secuti partes. Decessit tandem 758 salutis anno.

Garcias Inigo, ejus filius, Navarræos domuit, sibique subjecit: Pampelunam Mauris eripuit; Alavæque incolis bellum intulit, obiit anno 802, regni sui 44.

Fortunus Garcias, vel *Garcet*, filius, & successor superioris, vita decessit anno 814, & ad S. Ioannis *de la Peña* sepultus.

Sancius Garcia, vel *Garcet*, Fortuni, Theudæque Galeindone, Arragoniæ Comite, Regesque Navarræos supremos agnoscente & colente sibi Dominos, prosatæ filius, Mau-

ros fudit, anno 821, Ochaveræ: mortuus, juxta aliquos, in conflictu contra Mauros, sub ductu Muça Aben Cacin, Saragocæ Reguli, anno 832, vel, Mariana probante, 853.

Ximen Garcia, eodem Mariana teste, vel *Ximen Inigo*, secundum Mayernum, ex Sancio Garcia procreatus, in Navarræ & Sobrarviæ regna successit: cujus tamen gesta authores silentio prætereunt: temporis etiam quo decesserit non memores. Quo vita defuncto atque Regia hac Familia in eo extincta, quadriennale secutum interregnum. Hac videlicet Navarræi arrepta occasione, in eo toti erant,ut leges & Statuta conderent, ipsis *For*, vel *Fuero de Sobrarbre* (ne sua Rex in eos potestate abuti amplius posset) quibus constitutum ne Regi, (quemcumque tandem essent electuri,) absque duodecim Principum regni virorum, eâ fine selectorum consensu, quicquam liceret statuere: suarum immunitatum nihil omnino detraheret: & quorumcunque de Mauris reportatorum spoliorum, ut ut amplorum, portiones bona fide regni Proceribus habendas concederet.

Quibus constitutis, *Inigo Sancius*, Bigorræ Comes, *Arista*, ab agilitate cognominatus, ccc regni Primatum unanimi suffragio ad Regiam fuit evectus dignitatem. Qui etiam utrimque præstito,acceptoque solemniter in æde S. Victoriano sacra Pampelunæ, juramento, Regia obire auspicatus munia. Filiam Comitis Gonzalis, ex regia Oviedonensi stirpe duxit Inigam: dein Teudam, Zenone Cantabriæ Principe Præfectove natam: Pampelunam & Alavæ regionem Mauris, qui eam iterum occuparant, extorsit: unde Pampelunæ se Regem dixit: fato abreptus, ad plures abiit anno 888.

Garcia Iniges, vel Inigo, ejus filius, annos natus 15 Patri successor datus: Vrracam, Fortuni, ultimi Arragoniæ Regum, filiam, matrimonio sibi junxit: quo Comitatum Arragonensem Navarræ adjecit: ex hac Fortunum,& Sanchium Abarcam suscepit filios, natamque Sanctiam, vel Sanchiam dictam, Ordonio, secundo Legionis regi nuptui dein elocatam. Mauros sæpe debellavit: mortem oppetens contra eosdem prælians, salutis anno 905.

Fortunus II, in Navarræ regno Patri, simul & Matri in Comitatu Arragonensi successit: tandem, post regnum annos aliquot administratum, Monasterio Sancti Salvatoris Lyrensi Religiosum se mancipavit; fratri Status & politicam administrationem deferens.

Sanchius Abarca,à calceamenti cujusdam, quo frequens utebatur, genere, ita dictus, ex Theuda conjuge, suscepit filios Garciam Sanchez; Ramirum Gonçalem, & Ferdinandum: & filias quinque: quarum natu maxima, Vrraca, Alphonso IV, Oviedonensi & Legionensi Regi, elocata: cæteræ, Teresa Ramiro Oviedonensium Regi: Maria, Senofrido Barceloniæ Comiti: Sancia, secundis nuptiis Ferdinandi de Gonçales, Castilliensis Comitis elocata; & Blanca. Rex hic, quicquid Ribagorziæ, & Sobrarviæ Mauri occupassent, etiamque reapse possiderent, armis felicibus recuperavit: Mauros in Alava provincia continuis lacessens bellis, conterminos ad Ocæ montes usque sibi populos subjiciens: quique ex utraque Iberi fluminis ripa, Huescam, Tudelamque & Saragossam usque se extenderent populi, dominio ejus se submittebant: tandem viginti exactis regni sui annis, salutis 926, prælio contra Ferdinandum Gonçales, Castiliæ Comitem, occubuit.

Garcia Sanches, tam in Navarræ regno, quam Arragoniæ Comitatu Patrem successor secutus, annos quadraginta imperans. A Comite Ferdinando Castiliensi, quem lacessiverat, anno 959 captus, tandem tredecim post elapsis mensibus, pristinæ restitutus est libertati. Genuit ei uxor Theuda Sanchium, Garciam & Ramirium; tresque præter eos, filias, Vrracam, Ermesildam, & Ximenam: vitam verò cum morte Rex commutavit anno 966.

Sanchius Garcias, ejus nominis III, regni sibi socium legit fratrem Ramirium: at decennio, cum fratre Sanchio regni rebus administratis, prole destitutus Ramirius obiit. Sanctius annos viginti & septem regnavit; Pampelunæ, Anagaræ, & Alavæ se Regem dictitans, & Guipuscoam Navarræ regno conjunxit. Garciam Sanches ex Conjuge Vrraca suscepit, *Tremulum* cognomento, & Gonçalem: obiit anno 995.

Garcia Sanches ejus nominis V, *Tremulus* dictus, quippe quotiens prælii conflictus instaret, totiens tremebundus videbatur; licet verò omnium generosissimus & bellator strenuissimus post probatus. Navarræ regnum patrium indeptus, fratre suo Gonçalo una cum Matre Vrraca Arragonense possidente: qui ad fratrem reversus, ex conjuge Ximene Sanchium filium genuit; tandem regni suo anno septimo, salutis anno CIↃ fatis concessit.

Sanchius IV, bellicorum facinorum ergo, & ob regni sui amplitudinem, cognomento *Magnus*. quicquid enim in Hispaniis obtinerent Christiani possedit ipse: unde Hispaniarum Imperator dici aut voluit, aut meruit; filiam Domini Sanchii Garciæ, Castiliæ Comitis, Nuñam, in thalami consortem sibi legit. Vnde non exigua ei hujus Comitatus portio hæreditate obtigit. Garciam ea peperit, Navarræ, Parentis post fata, regem: Ferdinandum, primum Castiliæ regem: Gonçalum, Sobrarviæ & Ribargorciæ regem. Ramirus Sancti nothus, ex Patris Testamento, Comita-

tatum Arragoniæ, & regni tum quidem superbum titulo, obtinuit. Tandem, Rex ipse anno 1035 Ovietum petens, civitate Anagar in regiam sibi lecta, trucidatus mortem oppetiit.

Garcia, ejus nominis VI, cognomento *Sanches de Nagera*, eo quod hic loci & educaretur, & moraretur, etiamque tandem terræ mandatus esset, patrem in Navarræ regno secutus, Burevæ insimul ditionem, Alavam, Guipuscoam & Cantabriæ adeptus est portionem. Principiò Ferdinando, Castiliæ regi fratri suo, in bello contra Vermondum tulit suppetias, quo Legionense regnum asserere, & stabilire felicius sibi posset. Stephanam, illustris Foxiæ prosapiæ, natione Gallicam, uxorem duxit; Hispana attestante Historia: ex qua quatuor progenuit filios: Sanchium, in regno sibi successorem: Ramirum Calahorræ, Mauris ereptæ, Principem, ex Patris voluntate: Ferdinandum & Raymundum; & quatuor insuper filias: Ermesindam, Ximenam, Mayoram, & Vrracam; obiit Rex anno 1053: quo vix extincto, Castiliæ rex Ferdinandus, Viviescam, Ocæ montes, Riojæ portionem, juxta Oyam fluvium, & Riojæ reliquum Sanchio eripuit: qui Navarræ, Cantabriæ, Guipuscoæ, Arragoniæ, Logrognæ, & has præter, quarundam Civitatum Dominus & Possessor mansit.

Sanchius Garcia dictus, ejus nominis V, patri succedens, Ramirium, & Garciam ex conjuge Placentia sustulit; Quicquid Ferdinandus Patruus vellet, ereptum ei ibat: tandem occisus à fratre Raimundo obiit anno 1076. filiis ejus ad Castiliæ regem Alphonsum confugientibus.

Arragonum Rex, *Sanchus Ramires* dictus, Navarræorum Primatum vocatu, Regiis liberis minorennibus, Regno præfectus, Raymundum, titulum Pampelunâ jam invasâ regium usurpantem, privatum omnibus, & Saragoçam asylum sibi quæritantem, regno pepulit: eam vero Maurorum Rex tum possederat, ubi etiam vitæ sibi finem invenit Raymundus: maxima regni parte ab rege Sanchio recuperata; rege Castellæ Alfonso aliquot ejus ditiones invadente: Birbiescam, nempe, Riojam, Anagaram, Calahorram & Guipuscoam totam. Dominum Petrum ei enixa est Felicia conjux, in regno successorem: Alphonsumque, qui regnum à patris obtinuit obitu, & Ramirium Religiosum: Sancius ipse morte occubuit violenta peremptus, in Huescæ obsidio, anno 1094.

Petrus, Patre superstite, Sobrarviæ & Ribagorciæ rex creatus, Navarræ & Arragoniæ rex, ab ejus obitu factus, Huescam Mauris extorsit; filio ex conjuge Bertha auctus Petro ei cognomine, quem anno 1104 morte extinctum luxit. Successit ei frater

Alphonsus, per quem anno 1108 omnia Hispaniarum regna, Christiano nomini devota, in unum quasi corpus coaluerunt; Legione, Castilliâ, Toletoque & aliis provinciis, in uxorem suam Vrracam, ex successione transcriptis. Vnde Septimus nomine Legionis Rex, Navarræ & Arragoniæ primus, & Castiliæ secundus hic ipse numeratur. *Præliatoris*, sive *Pugnacis* nomine donatus, eò quòd vicies septies, contra Mauros potissimum, (quibus Exeam, Tihaustam, Borjam, Magallonam, Tudelam, Saragoçam urbes, & has præter, alias quamplurimas, extorserat) ipse depræliatus esset. Ordinem Equitum S. Salvatoris instituit in urbe Montreal, ea fine, ut cuncti Mauros, generosissimorum animorum laudatissimo instinctu debellarent alacrius. Vrracam uxorem repudiavit, impudicam feminam, Castiliæ, Legionis & Toleti regnis destitui potius, quam tanto cum Domus suæ dedecore & infamia probrosam vitam agere, & prædicta regna possidere mallens: dein Castiliensibus bellum intulit, qui solito eum more venerabantur, adeoque suas ei civitates ultro concesserunt: Hispaniarum etiam Regem salutari dicique se voluit; tandem à Mauris occisus, mense Septembri 1134, improles obiit.

Garcia Ramirus dictus, ejus nominis VII, Monçonæ dominus, Infantis D. Ramiri filius, Sancti Garciæ regis nepos, & regis Garciæ VI Pronepos, qui Regis Sanctii Magni filius fuerat, in Ordinum Pampelunæ Conventu, omnibus suffragantibus in Regem electus fuit. Eum Castiliæ rex Alphonsus bello adortus est, cui se subjecit, superiorem eum agnoscens: post novum Arragoniæ regem Ramirium & ipse aggressus; utrique autem limites constituti: tandem anno 1150 equo lapsus inter venandum periit, Sancium filium successorem relinquens.

Sanchius VII, *Sapiens* cognominatus, complura Riojæ loca iterum cepit, à Castiliæ rege prius occupata: at quo minus diuturnus eorum possessor existeret, fati livor obstitit. Ex *Sancha*, sive *Beatrice*, uxore sua, Castiliæ Infante, Imperatoris Alfonsi filia, Sanchium, suum in Navarræ regno successorem; Ferdinandum, & Ramirium, procreavit filios: Et filias tres, quarum natu maxima, Berenguela, Richardo Angliæ regi nupsit: altera Teresa, aut Constantia, Virgo innupta denata. Tertia, Blanca, Thibaldo, Campaniæ & Briæ Comiti (Thibaldi, Navarræ regis Patri,) in matrimonium data est. Sanchius tandem Sapiens cognomento, Pampelunæ anno 1194, vita defunctus est.

Sanchius, ejus nominis VIII, cognomento *Fortis*, ob insignem ejus generositatem, atque fortitudinem, & heroica facinora, in

in Alava provinciâ Trevinum fundavit; Victoriamque urbem plurimis auxit ædificiis, ejusque latius extendit pomœria: inque Riojâ, civitates Gardam & S. Vincentii: Guipuscoam tamen provinciam bello amisit: quæ Castiliæ regi ultro se dedidit. Iacobus, Arragoniæ rex, & ipse hic, reciproca se adoptatione mutuò firmarunt ea lege, ut proxime morituri regnum superstiti cederet: vita tandem ærumnarum tædiorumque plenus, absque liberis emigravit, anno 1234, in regio S. Mariæ Roncevallensis Canonicorum Monasterio sepultus.

Theobaldus Campaniæ & Briæ Comes, defuncti ex Blanca sorore nepos, è Galliâ ad solium Regium à Navarræis evocatus. Quibus morem gerens ille, regnum pacifice obtinuit, etiamque possedit: nulla ei litis contestatione ab Arragoniæ rege mota, super conventiones inter ipsum & Sanchum initas. Tres habuit ipse uxores, primam, Metensis Comitis filiam; quam, ex authoritate Pontificia repudiavit, nullis ex ea liberis genitis. Sibyllam alteram, Philippi Flandriæ Comitis filiam; ex qua Blancam filiam procreavit. Tertiam Margaretam, Archibaldi Comitis Foxensis, filiam, quæ Theobaldum & Henricum ei peperit filios, (qui ambo, suo quisque ordine, Patri in Navarræ regno successere) & Eleonoram filiam. Terram Sanctam cum exercitu contra infideles petiit anno 1238, tandem 1253 mortuus.

Theobaldus II, Patri successit, ætatis suæ anno decimo quinto. Campaniæ Comitatus, Ludovici S. Regis favore nixus & adjutus, contra competitores importunos, tuitus est suos: Isabellam, Galliæ Regis filiam, uxorem duxit, sed infœcundam: dein Ludovico S. Regi in Terram Sanctam comitem se præbuit; sed redux Siciliæ in urbe Trapania obiit 1270.

Henricus, cognomento *Crassus*, fratrem in regno excepit: penes quem etiam, rege Theobaldo in Palæstina absente, regni administratio fuerat. Ex Iohanna, Roberti Artesiæ Comitis, qui Ludovici Sancti regis frater erat, filia, filium Theobaldum suscepit: quem, nutricis incuriâ pudendâ, ex editiore præcipitem ambulacro delapsum, morte ex eo lapsu secuta, planxit; maxime quod nulla alia præter ipsum prole mascula bearetur. Hoc itaque casu linea Campaniæ Comitum, Navarræ hactenus potitorum regno, defecit: filiam quidem ipse Henricus præterea procreaverat Iohannam, regni Navarræ Comitatuumque Campaniæ & Briæ hæredem. fatis concessit Rex anno 1274, tertio regni sui anno, mense septimo, dieque decimo septimo, filia Iohanna ætatis tum agente annum tertium; quam, de regni successione à Castiliæ & Arragoniæ Regibus gravissimis motis difficultatibus & litibus, in Galliam Mater secum devexit. His ita se habentibus, regni Ordines filiam Principem regni Ordines Domino Petro, Arragoniæ regis filio despondent. At mater, regnum suum Philippi Galliæ regis protectioni committens, filiam, anno 1283 Philippo Puchro, ejus filio, desponsat, elocatque; qui Galliarum rex postea factus, Proreges suos, Navarræ regnum directuros, deinceps ablegavit.

Philippus Pulcher, Franciæ & Navarræ rex, ex conjuge Ioanna suscepit Ludovicum Hutinum, Philippum Longum, & Carolum Pulcrum, qui, Patre defuncto, omnes sibi in Galliæ & Navarræ regnis successerunt; & Isabellam filiam, Eduardi II, Angliæ regis, Conjugem. Iohanna regina Collegium Navarræum Parisiis instituit; Civitatemque Navarræ Pontis reginæ (*Pont le reine*) fundavit; ubi morte extincta est, anno 1305.

Ludovicus Hutinus, matre defuncta, regnum illud obtinuit, Pampelunæ coronatus: Patre deinde mortuo, Franciæ etiam rex factus. Roberti, Burgundiæ Ducis filiam Margaretam uxorem duxit, quæ Ioannam ei peperit filiam, Navarræ postea reginam, & Philippo Comiti d'Evreux, Ludovici Galliæ regis filio, nuptui elocatam. At Margareta in carcere vitam finiente, adulterii convicta, Clementiam, Caroli II, Neapolitani regis filiam duxit: obiitque anno 1315, Vincennis, ætatis anno vigesimo quarto: uxore Clementia gravida; quæ posthumum deinde, sed vitæ brevissimæ filium peperit.

Philippus Longus, Ludovici frater, Ioannam ejus filiam hereditate privans, Franciæ & Navarræ rex successit. Navarræ Proreges constituit: obiit nulla mascula prole relicta, anno 1321.

Carolus Pulcher, fratrem Philippum utroque regno excepit, summo cum Iohannæ heredis legitimæ præjudicio, vitam finiens anno 1328; Navarra nunquam visa, Philippi *Pulchri* ad instar. Conjugem Iohannam reginam prægnantem reliquit, quæ filiam Iohannam posthumam, Philippo Aureliæ Duci matrimonio post junctam, peperit. Quatuor tum mensium subsecutum interregnum, tandemque unanimi Ordinum suffragio Iohannæ, Ludovici Hutini filiæ, Philippi Comitis d'Evreux uxori, Navarræi regni administratio adjudicata fuit.

Philippus, ejus nominis III, Comes d'Evreux, Ludovici Francici filius, qui Philippo Tertio Sancti Ludovici filio genitus, Navarræ suffragiis in Regem electus; Ioannæ, Ludovici Hutini filiæ, legitimæ Navarræ Regni Hæredis, maritus: anno itaque 1329, uterque Navarram petunt; qui & solemni inauguratione Coronationeque prævia, regno potiti sunt. Filios procrearunt Carolum, in Regno successorem; Philippum, Longovillanum Comi-

mitem, Ludovicum Comitem de Beaumont le Royer, & exin Duraty Ducem: Filias, Iohannam, Vicecomiti Rohano nuptam: Mariam, D. Petro Arragoniæ Regi à *Ceremoniis* dicto: Blancam, Galliæ reginam, Philippi Valesii uxorem ultimam; & Agnetem, Gastoni Phœbo Foxensi Comiti elocatam. Rex Philippus, cum Castiliæ regi contra Mauros suppetias tulisset, morbo correptus, in urbe *Xeres de la Frontera*, mense Septembri anno 1343 decessit.

Iohanna, Navarræ regina, Philippi vidua, toto ab mariti obitu quinquennio, regno præfuit, & tandem anno 1349 exeunte obiit.

Carolus II, filius, *Malignus* cognomento, ætatis suæ anno decimo septimo successit, Pampelunæ coronatus, anno 1351. Tori sibi consortem legit Ioannam, Iohannis Franciæ regis filiam; ex qua Carolum sibi in regno successorem procreavit: Philippum, in tenera ætate extinctum: Petrum, Mortagniæ in Normanniâ Comitem: & Mariam Deniæ Comitissam D. Alfonso Arragonensi nuptui elocatam; Blancam, non diu superstitem: & Iohannam, Britanniæ Ducissam; dein Angliæ reginam. Hic ille Carolus est, qui plurima prætendens, & quod Angliæ regi fœderatus esset, per filiæ suæ cum illo matrimonium, Galliam plurimum turbavit; temerario ausu, Carolum Hispanum, Franciæ Connestabilem & D. Alphonsi de la Cerda Castiliæ Infantis filium, Aquiliæ, urbe Normanniæ, interimi jussit: at ipse à Carolo, Franciæ Delphino Regis Ioannis filio, captus, decimo octavo post mense evasit, & pace recens cum rege inita, ad regnum suum se recepit. Ex conjuge Iohanna sustulit successorem suum Carolum; Petrum, Mortaigniæ Comitem; Ioannam, Ioannis Montfortii Britanniæ Ducis uxorem: & Mariam, elephantiasi correptam: sed misere Carolus periit, torali quippe involutus, quod vino adusto intinctum, accedente forinsecus flamma, deplorandum vitæ exitum invenit, regni sui anno 37, Christi 1387.

Carolus III, filius ejus, cognomento *Nobilis*, ei successit ætatis suæ anno vigesimo & quinto. Ex conjuge Leonora, Henrici Castiliæ regis filiâ, filiarum pater factus est, Ioannæ, Ioanni Foxio, Archambaldi filio, elocatæ: Mariæ, quæ innupta obiit: Blancæ, Siciliæ & Navarræ Reginæ; Beatricis, Marchiæ Comitissæ, Iacobi Borbonii conjugis: & Isabellæ, quæ virginitatis lauream moriens obtinuit. Filium habuit Carolus cognominem, quem vix natum, denatum luxit: & Ludovicum sexto etiam mense post extinctum. Vitæ tandem finem fecit anno 1425, absque mascula prole; ad plures ante ipsum abeunte filia Iohanna Comiti Foxio nupta, cui Gastonem Foxium pepererat.

Ioannes Arragonius, Blancæ maritus (quæ Martini, Siciliæ regis, Martino Arragoniæ rege prognati; deinde & Iohannis, illius, inquam, qui Ferdinando Arragonio prosatus, vidua) jure matrimonii Navarræ rex factus; ex ea sustulit Blancam, Henrici Castiliæ regis conjugem, sterilem quidem, & inde repudiatam: Leonoram, Gastoni Comiti Foxio elocatam; & D. Carolum, Vianæ Principem creatum: qui, matre suâ Blancâ anno 1442 defunctâ ætatis suæ 20, ad regnum evocatus fuit: at Iohannes pater ejus regno cedere noluit; ut ut jure hæreditario ad filium spectaret. Secundam sibi rex Iohannes thalami consortem junxit Ioannam Henricam, Castiliæ Admirantis filiam, quæ Ferdinandum, Arragoniæ, Castiliæ & Legionis Regem, ei peperit. Exinde Beaumontiana & Grammontiana in Navarræ regno factiones, Patre & filio dissidentibus, exortæ. Princeps tandem, Bellimontiorum nixus adjutusque studiis, numeroso collecto milite, anno 1456, palam se Regem ostentans, jura regalia omnia, qualia sunt conferre privilegia, immunitates, aliaque beneficia ad Regium nomen & authoritatem spectantia exequebatur. Cui tamen belli fortuna minus favit, utpote exercitu amisso, captus ipse, Tafallam primùm, Montis regalem dein ad arcem deductus est: qua tamen, Lerino Comite obside accepto, captivitate Parens eum tandem dimisit. Princeps novis sibi collectis copiis, Patrem denuo hostili aggreditur animo; sed & hac ipsa vice, novercante belli sorte, milite suo prostrato, Neapolin, regis Alphonsi avunculi opem posciturus, confugit. Interea temporis Rex Iohannes fratre mortuo, Arragonici regni adiit possessionem anno 1459; quo Carolus Princeps Parenti suo, & Beaumontianæ factionis principes se reconciliarunt. Contra quem tamen Carolus, sectatores suos proritare non destitit. At verò denuò captus, Regis jussu tandem, Catalauniis id poscentibus, libertati restitutus, brevi post exspiravit; veneno, ut creditur, novercæ opera infectus, anno 1460. Rex Iohannes, in Arragonia maxime residens, Catalauniis bella movit. Gaston Foxius, Iohannis gener, Navarræ regno præfectus, Regem se moliebatur facere; etiamque, Bellimontanis sublevatus partibus, complura occupavit loca, Pampelunam maxime. Brevi tamen omnia sopita; Iohanne victoriam ex voto obtinente: Comitique Foxio Regni administratione in perpetuum concessa: qui tamen morbo correptus Roncevalli decessit, Galliâ redux, anno 1472, ditionum statuumque Bearniæ & Foxiæ hærede relicto Francisco Phœbo, filii sui Gastonis Foxii (anno 1469 lanceæ cuspidis ictu exspirantis) ex Magdalenâ Francicâ filio primogenito. Gastone Foxio mortuo, vidua *Leonora* Principem se hæreditariam Navarræ, Arragoniæ, & Siciliæ Infantem scripsit, vicesque geren-

gerentem in regno Navarræ, Domini ac Patris sui nomine, constituit; Barcelonæ denique Iohannes rex obiit anno 1479, vitæ 81, regnique Navarræ 53 anno, & quarto mense. Filiam suam Leonoram, Navarræ Hæredem ex Testamento instituit.

Leonora Gastonis Foxii vidua, nono post mariti excessum anno Navarram hæreditate obtinuit, Tudelæ coronata. Hæc ipsa est, quæ Gastonem, Magdalenæ Franciscæ, Regis Caroli VII filiæ, conjugem peperit, hastæ ictu, Libourniæ proximè Burdigalam, lethaliter percussum: Francisci Phœbi, & Catharinæ, sibi in regno Navarræ & Comitatu Foxiæ mutuò succedentium parentem. Alter Leonoræ filius, Ioannes dictus, Vicecomitatum Narbonnensem indeptus est, pro appennagio, Parentis ære comparatum: Mariam hic duxit, Ludovici Aureliæ Ducis filiam: (qui dein rex ejus nominis XII factus:) vel potius Caroli, Aureliæ Ducis gnatam: ex qua sustulit *Gastonem Foxium* Nemoursiæ Ducem; in Ravennati prælio occisum; & Germanam, secundam Ferdinandi, ejus nomine V, Hispaniarum regis, conjugem. Tertius Leonoræ Filius Petrus Cardinalis fuit: quartus Iacobus, heroicis in Lombardia militaribusque facinoribus illustris, sed vernante ætatis flore abreptus. Hos præter filios, Leonora quinque habuit filias: Mariam, Guilielmi Montisferrati Marchionis; Ioannam, Comitis Armaigniaci; Margaretam, Francisci, ultimi Britanniæ Ducis, & Catharinam Comitis Candalæ, uxores; ac Leonoram, Duci quidem Medinæ Celi desponsatam, at vero ante nuptias, adeòque innuptam denatam. Mater ipsa Leonora anno 1479, quinto & decimo à Coronatione sua die fatis cessit.

Franciscus Phœbus, Phœbi cognomine, ob insignem formæ venustatem, ornatus; Leonoræ nepos, ætatis suæ duodecimo ad regni Navarræ solium quidem evectus, toto autem triennio in Foxiensi suo Comitatu, Dynastiaque Bearnensi, cum matre Magdalena hæsit, Navarra ne semel salutata, Beaumontiana Grammontianaque factionibus, præcipua regni loca occupantibus, totamque magnis tumultibus implicantibus Navarram, impeditus. Quam tandem petens, ilicet à Nobilitate ac Civitatibus magno cum applausu exceptus, absque ullo obstaculo, anno 1482, Pampelunæ solemniter coronatus est; at verò, initio anni 1483, vitæ & regni finem fecit, in arce Bearniæ Pau, ætatis anno sexto & decimo vixdum transacto.

Catharina Foxia, Francisci Phœbi soror, Navarræ coronam adepta; tamdiu in Galliâ perstitit, spe matrimonii ineundi cum Ioanne Albretto Comitis Alani filio, adeoque ut, celebratis nuptiis, ipse Navarræ iniret possessionem: quo temporis lapsu, mater Magdalena Dominum Abenas, Domini Albretti fratrem, Proregem eò destinavit. Deinde anno 1493 *Ioannes Albrettus*, & Conjunx Catharina Pampelunæ coronati sunt. Hoc autem regno propria excidère culpa uterque animis discordibus, Rege Beaumontianas, regina Grammontianas foventibus, ac tutantibus partes; nihilominus fœcundum eorum fuit conjugium: inde enim prognati sunt, Ioannes & Andreas Phœbus, tenella extincti ætate: Henricus ipsis in Foxio ac Bearnensi Comitatibus, regioque Navarræ titulo successor: Carolus, aliis Franciscus dictus, in itinere Domini Lautreccii Neapoli decedens: Catharina, Anna, Quiteria, Magdalena, & aliquot alii, hic anonymi, quod ætate non adoleverint. Vnanimi postea consensu, Bellimontiana factione dispulsa, Rex reginaque paci studentes, atque concordiæ, omnes intendere animi & potentiæ nervos, quò status suos dilapsos stabilirent. At regi Ferdinando, Ludovico Galliæ regi ejus nominis XII, Iulio Pontifici tum infesto, bellum moturo, & Gujennam provinciam petenti, transitum & iter negarunt. Ferdinandus hac, uti videbatur, motus injuria, tantum à Pontifice obtinuit, ut regem reginamque schismaticos, hæreticosque declararet, eosque, & posteros suos omnes Regno, omnibusque regni privilegiis spoliaret: collatis Navarræ juribus omnibus in Ferdinandum: qui conscriptis ingentibus copiis, ductu Albæ Ducis, factioneque Beaumontiana suffultus, Navarræ regni se Dominum ac regem constituit: quod annos jam octodecim, mensesque sex, Ioannes & Catharina pacifice possederant: & ipsa regina sola, post fratris obitum, toto penè decennio: hacque arrepta occasione, Ferdinandus regnum hoc Castiliæ Coronæ adjecit Iulii 25 anno 1512, à quo etiam tempore, Hispaniæ reges hoc regnum indies firmare, ejusque possessionem magis magisque asserere sibi omni conatu studuerunt, qua usque ad hodiernum diem potiuntur. Tandem Rex *Ioannes Albret* decessit anno 1517, Lescaræ in Bearnia sepultus, quinto pòst anno menseque nono ac die vigesimo, quàm Regno privatus fuisset; quem Catharina regina octavo post mense piè secuta est; relicto filio *Henrico Albretto*, ætatis, tum 14, qui Navarræ se regem dixit in uxorem ductâ Margaretha Valesia, Regis Francisci I sorore, matreque Ioannæ, regni Navarræ hæredis; quæ Anthonio Borbonio, Vindocinensi Duci nupta, ipsum ad Navarræ Regnum evexit, & *Henrici Magni*, Franciæ & Navarræ Regis Parentem fecit; ex quo *Ludovicus*, ejus nominis XIII, cognomento Iustus, & Victor, Rex etiam Franciæ & Navarræ, satus est: cui Christianissimus ac Serenissimus *Ludovicus* XIV, *Deodatus*, Franciæ ac Navarræ rex florentissimus, & potentissimus, anno currente CIↃ IↃ CLXI, vitam, regnumque post Deum, debet.

PORTVGALLIA,
NEC NON
ALGARBIA.

Nomen.

Ortugalliæ nomen recentius est, vel à portu Gallorum, vel à Cale portu, qui olim piscationis gratia frequentari solitus, postea in civitatem opulentissimam evasit, totique regno nomen & appellationem dedit. Lusitaniam veteres dixere, à Luso & Lusa Bacchi comitibus, ut ex Varronis sententia referunt Plinius & Martianus. Protenditur regnum ultra Durium à Septentrione, Callaicos continens Bracaros, non modo eos, qui intra Durium Miniumque, montesque Iuressum atque Maranum clauduntur, sed qui ultra eos montes per Aquiflavienses, Tamacanos & reliquos, qui ad Bracaraugustanum pertinent Conventum. Et deinceps per aliquot Asturum olim populos ascendit usque ad Saborem fluvium, oppidumque Sotellum. Vnde resistens convertitur limes ad Orientem per Mirandam urbem ex adverso Camore Durio impositum, ubi introrsus ad Septentrionem curvatur amnis, excipitque Estulam fluvium è Legionensi agro defluentem. Ex eaque urbe prono flumine descendit flexu modico usque ad Fraxinum. Hinc per Transcudanorum, Vettonumque aliquot populos recto fere margine percurrit ad oppidum Salvaterram: rursumque reducitur majore interius angulo ad Tagi ingressum: à quo recto iterum limite procedit, donec paulo supra Ouguellam oppidum ad Anam se inclinat: per Caiæ & Caiolæ confluentes quatuor circiter passuum millibus à Badioza, insigni Bæticæ provinciæ urbe, Anæ ipsi apposita.

Trajecto inde flumine ad Austrum versus, ex Bæticis Celticis, qui Lusitaniam attingunt, oppida complectitur memorabilia, Oliventiam, Mojonem, Mauram, Seipam, non longe ab amne dissita, & Mortiganum ac Noudar castella magis in Bæticam penetrantia, ad fontes usque Ardillæ & Xanthiæ non magni nominis fluviorum, præter vicos ignobiles quosdam. Atque hæc quidem, quam circumscripsimus, regio seculi nostri more Portugalliæ regnum appellatur.

Id totum, quod *Portugalliam* dicimus, *Lusitaniæ* propriæ ac veræ partes duas continet, & ex Tarraconensi Provincia Bracaros, ultraque montes Maranum atque Iuressum, Asturum nonnullos & aliquot ex Vettonibus, accessionemque ultra Anam, quam diximus.

Limites. Clauditur hoc regnum à Septentrione Gallæcia, ab Occasu & Meridie, si Algarbiam comprehendere libeat, maris Oceani ea parte, qui Mini & Guadianæ ostia intrat, ab ortu Andalusia, Extremadura, Castella & Legionis regno.

Magnitudo. Totum vero Portugalliæ regnum longum est nonaginta leucas, latum quinquaginta: ambitu suo complectitur ducentas & octoginta quinque. *Aëris & soli indoles.* Aëre valde salubri fruitur, utpote qui ventis marinis multum eventiletur. Solum magna sui parte montosum, præsertim in Algarbia, fructus producit longe perfectissimos. Abundat oleo, vino, melle. Frumenti nonnulla penuria laborat, quod plerumque à Francis & Septentrionalibus populis accipit. Nec expers est metallorum, auri, argenti, aluminis, marmoris candidi & varii. Sericum habet excellens, maxime in Braganzæ regione. Copiam salis non modo sibi, sed & exteris sufficit. Piscosa admodum est ora, & thynnorum captura nobilis; habentque hic piscem, quem alibi vix reperias, soleæ similem, quem ipsi vocant *Azzeviam*. In hoc regno magna est olei copia, & præsertim in Sanctareno solo tanta est ejus abundantia, ut incolæ ejus tractus jactare soleant, si oleum effunderetur, quod teneant nasciturum inde fluvium haud parciorem Tago. Non minus & frumento abundaret, si agri debita industria colerentur. Piscatio sardinarum (ita minutum quoddam piscium genus vocant) hic admodum locuples. Nam ex sola urbe Olysiponensi interdum supra centum minora navigia simul ad hanc piscaturam solvunt. Pecorum præterea & armentorum hic ingens copia.

Divisio. Alentejo. Dividitur in sex Provincias. *Prima* vocatur *Alentejo*, id est, Trans-Tagana, respectu urbis Olysiponensis, & pertingit à Cimes pago ad civitatem Elvas, occupans totam regionem, quæ jacet inter Tagum & Anam, & reliqua municipia cum pagis, quæ trans Anam sunt, ab Alcoitim usque ad Olivençam, inter quæ sunt famosa oppidula Cerpa & Moura. Pars hæc longa est leuc. 36,

PORTVGALLIA
et
ALGARBIA
quæ olim
LVSITANIA.
Auctore
Vernando Alvero Secco.

Amstelodami
Apud Guiljelmum et Ioannem Blaeuw.

Scala Milliarium
Hispanicorum
Germanicorum

OCEANVS OCCIDENTALIS.

REGNI CASTELLÆ PARS.

REGNI LEGIONIS PARS.

ANDALVSIÆ PARS.

CONDADO.

REINO DE ALGARVE

ANTRE TEIO E GVADIANA

ENTRE DOVRO E MINHO

TRA OS MONTES

RIBA DE COA

COMARCA DA BEIRA

C. de S. Vincente

C. de Spichel

C. de Rocca

C. de Mondego

Lisbona

Setubal

C. Beia

C. Evora

C. Eluas

C. Portelegre

C. Leiria

C. Coimbra

C. Viseu

C. Guarda

C. Lamego

C. Porto

C. Braga

C. Miranda

C. Tavila

C. Silvis

S. Lucar

C. Sevilla

Ayamonte

Tuy

Baiona

26

lata 34. Eſt hæc inter reliquas Luſitaniæ provincias tritico laudatiſſimo commendabilis, neque aliud tota in Europa colligitur præſtantius, cum primis quod Eborenſe profert ſolum, & illi adjacentes agri ad Pacem Iuliam, Serpam, Mauram & Orichienſem uſque tractum. Quocirca uti Romanæ Reipub. horreum antiqui ſcriptores Siciliam appellarunt, unde Romana civitas alebatur, Regni etiam Luſitani horreum jure dicemus Regionem Transtaganam, inde enim, quod ſingulis annis aſportatur frumentum, Vlyſiponem Regni caput, & ejus conterminos alit incolas, è quibus Regnum haud mediocre coaleſcit. Vinum cum primis nobile, & lectiſſimum abunde profert oleum: Caro inde pinguiſſima & pecudum & armentorum: Transtagani caſei commendatiſſimi: poma & mitiora & inter omnia ſucci & viriditatis tenaciora; ſolum univerſum valde craſſum ac pingue: in hac item provincia pretioſiſſima ſecantur marmora. *Secunda* appellatur *Eſtremadura*, quæ ad mare quidem à Caſcais pertinet ad Mondego; intra continentem autem linea imaginaria clauditur ab Abrantes ad Coymbre pontem, tenetque in longitudine 35 leucas, in latitudine 18. ejus caput eſt Vlyſippo, & feliciorem in Luſitania tractum occupat, in quo omnia, quæ terra profert, viſuntur laudatiſſima: ad hanc ſpectat provinciam Scalabitanus ager, qui cum Sicilienſi poteſt tam pecoris, quam ſegetis ubertate contendere. Magnam ulterius producit olei copiam, quod in ſeptentrionales provincias & in Luſitaniæ vectigales quotidie navibus tranſportatur. Vlyſipponenſe ſolum eſt uberrimum; quod ibidem ſeritur triticum à Transtagano parum abeſt. Vina ad Tagi ripam celeberrima: prope fluvium multæ ſunt ſalinæ. Ex Cetobrica & Salacia lectiſſimum in varias regiones mittitur ſal, nec tanta umquam copia exhauritur. *Tertia* dicitur *Beira*, atque à Coymbra excurrit ad Guardam, continetque totam illam regionem, quam vocant Ribeira de Coa. longa eſt leucas 34, lata, ſi numeres ab Aveiro ad Tourones, 33. Cæterum regio eſt amœniſſima, ob fluvios, qui eam pluribus locis interſecant; frumentum ſuis quod incolis ſit abunde tellus profert, ſecale & milium edit felicius; vinum eſt locis aliquibus maxime pretioſum. Ob aëris temperiem & amœnitatem plurima diverſi generis poma educat: mala, quæ ob inſitam toto anno viriditatem, appellamus *Verdeais*, mittit in reliquam Luſitaniam laudatiſſima. immenſam prope caſtanearum creat vim, qua vulgus inops ſolet victitare; toto ſiquidem anno illam & mollem ſervant & fumo duratam. Magnos alit ovium greges ad montis Erminii radices, qui in magnam regionis partem dum excurrit, plures ex ſe fluvios emittit, & paſcua aſſiduo irrigatu præſtat pecori peraccommoda. In fluminibus (valde ſcilicet frigidis) troctæ ſive tructæ, genus piſcis ſuaviſſimum, captantur, ex tota Hiſpania celebriores. *Quarta*, inter Durium & Minium extenditur, pertingitque ab oppido Porto ad Valençam ſuper Minium; longa leucas 18, lata 12, ubi latiſſima: nonnuſquam tantum octo. Exiguo hoc ſpatio monaſteria habet centum triginta, opimis reditibus dotata; & mille quadringentas ſexaginta Eccleſias parochiales, præter Bracarenſem metropolitanam, & Epiſcopalem Portuenſem. Plus quam quinque mille fontes perennes habet, portus ſex, pontes ſaxeos ducentos. Eſt purum hic cœlum & ſalubre, & ſolum adeo mite ob perennes aquarum fontes, ut mirum in modum hominum ſoboles nutriatur: mulieres ad quinquageſimum uſque annum filios edunt, qui cœli, ac ſolis benignitate ferme incolumes educantur, & ad longiſſimam ſenectutem eaſdem ob cauſas ætatem agunt. Vnde in qualibet ferme domo maritali ad viginti & quinque liberos invenies; ex quo innumera hominum coaleſcit multitudo, ut ſuperiori ætate videre fuit, cum militaris cenſus ex more per ſingulas fiebat provincias Luſitaniæ; tunc enim Barcellorum in finibus (oppidum eſt Interamnenſe) duobus & triginta ſub ſignis, armatorum millia ſeptemdecim cenſa fuerunt. Incolæ triticum aliquibus ſerunt in arvis, cæteroqui ſecale & milium ab inſita terræ vi colligunt abundantius. Pomis cujuſque generis eſt uberrima: paſcua carnem ex univerſa Hiſpania teneriorem & guſtui jucundiorem: ora maritima piſces præſtat delicatiores. Vvæ altis ex arboribus ſuſpenſæ magnam vini edunt copiam, non illud dulce quidem admodum & pretioſum, ſed quod alendæ plebi ſit abunde. Venationi & aucupio eſt maxime opportuna, alitibus enim, ſylvarumque animantibus abundat, neque aliunde canes venatici, aut volucres rapaces ſunt quærendæ; utrumque enim nec ignobile tellus præſtat. Ita denique regio iſta aſpectui eſt jucunda, hominum uſui utilis & accommoda, ut eam non immerito mortalem paradiſum poſſimus nuncupare; in illa ſiquidem toto anno vernantes flores invenies, quaſi ver primum ſemper effloreſcat; unde Strabo Luſitaniam ſolum fortunatum appellavit. *Quinta* appellatur Transmontana, à fluvio Tamaga ad Epiſcopatum Mirandæ extenſa, longitudine 30 leucarum, latitudine viginti. Contium civitates & Brigantium complectitur & illuſtria aliquot oppida, vini, olei & pecudum ſatis ferax. *Sexta* regnum Algarbiæ, quod à Ceixe pertingit ad Caſtromarinum, è regione Ayamontii; longa 27 leucas, lata 8, ubi longitudo & latitudo maxima; de eo infra fuſius.

Eſtremadura. *Beira.* *Interamna.* *Transmontana.* *Algarbia.*

Com-

Civitates. Complectitur novendecim civitates, & multa ac grandia satis oppida. Civitatum tres sunt Archiepiscopales, *Olysippo*, *Braga* sive *Bracara*, & *Ebora*. Novem Episcopales, *Coymbra*, *Porto*, *Viseo*, *Lamego*, *Guarda*, *Miranda*, *Portalegre*, *Elvas*, & *Leiria*: reliquæ sex sunt *Bragança*, *Beia*, *Idaña*, *Tavila*, *Lagos*, *Fares*, & *Sylves*; quarum quatuor posteriores sunt in regno Algarviæ, & sub uno Episcopatu comprehenduntur.

Olysippo. Metropolis est *Olysippo*, hodie *Lisboa*, ad ripas Tagi fluvii sita, septem leucas ambitu suo complectitur, viginti duas portas ad ripam fluminis, & versus terram sexdecim turres septuaginta septem mœnibus collocatas habens, cæterum est septem satis altis montibus superstructa, quorum non modo convalles, sed & clivos occupat. Primus est S. Vincentii ad Orientem, qui Maurorum temporibus extra civitatem fuit. Secundus mons ad Occidentem est prioris, ad portam S. Andreæ ascendens. Tertius, qui altissimus, & undique præceps, munitissimum habet castellum, altis turribus & muris cinctum. Quartus dicitur S. Annæ, estque triangularis formæ, & medius inter Castelli montem & S. Rochi. Quintus est S. Rochi, qui à porta *Do Ouro* secundum vallem, quæ media est inter ipsum & montem Castelli sensim ad S. Rochum ascendit, rursusque per angustam vallem ad ripam fluminis descendit. Sextus mons dicitur vulgo *das Chagas*, id est, quinque plagarum Domini: propter Ecclesiam quam hic nautici homines ædificarunt, qui nempe in Indiam navigant. Septimus est S. Catharinæ montis Sinai, qui versus Occidentem à sexto amplissima valle divisus. Horum quinque firmo muro cincti sunt, in quo septuaginta septem editæ turres assurgunt. Maxima hujus civitatis vis est in maritimis expeditionibus, ob navium multitudinem & robur. Fidem facit, quod anno 1588 in formidabili illa classe, qua Angliam invadere decreverat Philippus Hispaniarum Rex, tredecim fuere Portugallicæ, qua Zabræ, qua Galeones, inter quas eminebat Galeon S. Martini, qua Dux Medinæ vehebatur, & milites mille; & S. Ioannis, qua octingenti milites; & denique S. Matthæi, qua sexcenti. Armamentaria habet plurima, omni bellico apparatu instructa. Cæterum in civitate Olysiponensi quadraginta sunt parochiæ, quæ à *nostra Senñora de olivis* ad *nostram Senñoram de vinda*, duarum leucarum intervallo continentur. In quibus parochiis, ratione superioribus annis accurate subducta (peregrinis omnibus exceptis atque advenis Portugallis nequaquam annumeratis) fuerunt supra viginti novem millia familiarum; & centum & decem mille & octingentæ animæ; præter trecentos clericos in eisdem ecclesiis ministrantes. Sunt in eadem viginti monasteria religiosorum, in quibus variorum ordinum monachi mille trecenti sexaginta quinque; & octodecim religiosarum virginum, in quibus itidem variorum ordinum monachæ mille octingentæ & triginta.

In macello Olysiponensi quotannis mactantur undecim millia boum, centum millia ovium, quindecim millia caprarum. ita ut vectigal carnium in macello veneuntium in annos singulos locetur quinquaginta quinque millibus ducatorum. Portu claret famosissimo, quem Tagus efficit, qui quindecim aut viginti milliaribus maximis navibus navigabilis est. Porro Lisbona in sedem Archiepiscopalem evecta est à Bonifacio IX P. M. anno salutis nostræ 1390, petente Iohanne I Portugalliæ rege; Archiepiscopus vero suffraganeos habet Episcopos in Portugallia Conimbricensem, Leriensem & Portalegrensem, præter septem in Africa & America alios; possidetque reditus annuos 40000 ducatos.

Inter Civitatem hanc & Cascaiis quinque leuc. intervallo sex sunt arces; quarum prima, munitissima & splendidissima est Belem, in qua multæ machinæ bellicæ dispositæ.

Secunda maxima, multisque propugnaculis & machinis instructa, arx S. Iuliani, ad ipsum Tagi æstuarium, ubi mari miscetur; in qua septuaginta majora tormenta bellica, & præsidium quadringentorum militum.

Tertia quæ *Cabeca Secca* dicitur, in medio æstuario, situ à natura munitissimo.

Quarta arx S. Antonii, à monasterio ejusdem nominis illi vicino sic dicta.

Quinta denique in oppidulo Cascaiis, omnibus rebus ad propulsandas hostiles naves abunde instructa.

Braga. Braccara Augusta, nunc *Braga*, ad fluvium Cadavum, quinque à mari Oceano leucis sejuncta sita est civitas, Metropolitana sede jam ab anno 1067 conspicua, Archiepiscopo suo tam in temporalibus quam spiritualibus parens, & cum Toletana ecclesia de Hispaniæ Primatu jam multo à tempore certans; Præsuli suo 40000 ducatorum annuos confert reditus; celebrantur ejus incolæ, præsertim sequioris sexus, ob heroica gesta & victorias sæpius à Romanis relatas. territorium circumvicinum frumenti, vini, fructuum, olerum, leguminum, ferinæ carnis, pecorisque admodum ferax est.

Ebora. *Ebora* sita est in medio regionis Trans-Taganæ, in loco campestri situ paulum elevato & plane amœno, in planitie ab impendentibus undique montibus cincta, qui densis venustisque nemoribus ornati sunt, campi subjacentes fertilissimi, utrique argenti fodinis excellentes: præterea eam illustrat Academia magis litterarum splendore, quam antiquitate conspicua, utpote quæ Henrico Cardinali In-

Infanti Lusitaniæ Præsuli suo ortum suum debet ab anno 1559. Archiepiscopali quoque sede est inclyta, quam dignitatem satisfaciens petitioni Iohannis III, Portugalliæ Regis, in eam contulit Paulus III P. M. constituens primum Præsulem supra laudatum, D. Henricum Cardinalem Regis dicti germanum.

Coimbra.

Coimbra Civitas septem Portugalliæ Regum Patria, ad fluvium *Mondego* dictum, qui duas urbis partes pulcherrimi operis ponte conjungit, octo ab ejus ostio leucis loco amœnissimo sita, undique olivarum sylvis vinetisque cincta. Academiam habet percelebrem, & omni genere litterarum clarissimam huc Olysipone, tertio & ultimo translatam à Iohanne III, Rege anno 1553. Præterea Episcopatus dignitate gaudet, Episcopo luculentos 40000 ducatorum annuos reditus conferens.

Porto.

Porto Civitas, à qua toti Regno nomen, ad Durium fluvium, non longe ab ejus ostio, delitiis abundantem, fructuum aliarumque rerum necessariarum copia refertum situm occupat, portu tuto & fida navibus statione conspicua, unde à variis mundi nationibus frequentari solet, inhabitant eam 4000 civium, amplissimis privilegiis ab Alphonso V, & Ferdinando I Castellæ Regibus & Iohanne I, Portugalliæ Rege dotati: Episcopum habet cujus reditus annui sunt 15000 ducati.

Viseo.

Viseo Eduardi Portugalliæ regis Patria dignissima, in planitie amœna fructiferis arboribus undique consita, hortis referta, omnibusque rebus ad victum necessariis abundanti sita est, Episcopali sede nobilitata, è qua Præsul percipit singulis annis 16000 ducatos; porro & Ducatus est caput à Proceribus regio sanguine oriundis possessi.

Lamego.

Lamego non longe à Durio fluvio in territorio [illegible]ini generosissimi, cujus plures provincias [illegible]it participes, abundanti sita est Civitas, Episcopum habens cujus reditus annui 18000 ducatorum summam attingunt.

Guarda.

Guarda aspero & difficili in loco posita, muris fortissimis cincta, castro spectabili defensa, à D. Sancio I, Portugalliæ Rege ut propugnaculum contra Legionensium fines extructa est anno 1199, in hanc Innocentius III, P. M. Episcopatum Igditanensem transtulit, unde & hujus Ecclesiæ Præsul usque ad hodiernum diem Igditanensis nomine utitur, percipit è diœcesi sua 22000 ducatos annuos.

Miranda.

Miranda haud procul à Durio fluvio rupi imposita, arce spectabili ornata, in Episcopatum erecta est à Paulo III, P. M. petente D. Ioanne III Rege; Episcopo reditus annui sunt 10000 ducati.

Portalegre.

Portalegre radices altissimi montis situ suo occupat, qui admodum amœnus, cæterum civitatem ipsam fontes limpidissimi, muri, turres duodecim, & arx non contemnenda ornant; fundatam ferunt à Lysia Bacchi filio 1300 annis ante Christum natum: Episcopatus dignitatem, petente D. Ioanne III, tribuente Paulo III, Pontifice Maximo, consecuta, Episcopo annuatim reditus 8000 ducatorum confert. Porro D. Emanuel Portugalliæ Rex eam cum annexo Comitatus titulo Didaco de Silva concessit; verum hodie possidetur à Marchionibus de Govea.

Helvas.

Helvas in loco elevato & à natura contra hostiles impetus munitissimo, duabus à confiniis Estremaduræ Castellanæ leucis sita est, cincta muris duplicibus, & à Castello pene inexpugnabili defenditur; fertilitate soli, nobilitate civium, & imprimis olei bonitate commendatur. Civitatis verò titulum ei D. Emmanuel Rex anno 1513 contulit, & Pius V. P. M. D. Sebastiano Rege petente, Episcopatus dignitatem concessit anno 1570. confert autem hæc diœcesis Præsuli suo quotannis 10000 ducatos.

Leria.

Leria munitissima Civitas medio fere Santarenum & Conimbricam inter est itinere, ad rivulos *Lis* & *Lenam*, sita loco amœnissimo, & admodum feraci, arcem habet fortissimam. Civitatis & Episcopatus dignitates consequuta est beneficio Ioannis III, Regis, à Paulo III, P. M. anno 1545: ex ejus Diœcesi Prælatus percipit singulis annis 18000 ducatos: sylvam pinis consitam, & in sex leucas extensam habet vicinam: unde ligna extruendis navibus peti solent.

Bexa.

Bexa, Civitas jam Episcopalis, perantiqua, Romanorum Colonia olim Pax Iulia dicta, antiquitatibus suis conspicua, in planitie est omnium rerum, & præcipue vini generosissimi, feraci, arce superba spectabilis. Ducatus cum titulo à Regii sanguinis personis possideri solebat, nominatim à D. Emanuele, Ioannis II in Portugalliæ Regno successore, post ab ejus filio D. Ludovico Portugalliæ Infante.

Bragança.

Bragança duabus leucis à confiniis regni Castellæ dissita, in planitie fertilissima ad rivum Fervença, & non procul à Sabore fluviolo, qui ei pisces subministrat; licet non habeat Cathedralem Ecclesiam, civitatis tamen gaudet privilegio; Ducatus amplissimi caput est, cujus Dux, ditissimus & potentissimus, opera Lusitanorum, regnum à Philippo IV possessum, occupavit anno 1640.

Idaña.

Idaña decantati Regis Bambæ patria celebris, non longe à terminis Estremaduræ Castellanæ ad fluvium Ponsul sita, paucos admodum numerat cives, utpote qui numerum 600 non excedant. Romanos rerum dominos agnoscit conditores, Egeditania dicta olim sede Episcopali illustris, quæ nunc Guardensem in Civitatem translata. Cæterum Ioannes III, Rex Civitatis honorem ei contulit.

Præ-

Oppida. Præter has Epiſcopali ſede conſpicuas, vel Civitatis honore decoras, plurima habet Portugallia oppida, quorum præcipua enumerare mens eſt, & primum quidem quod occurrit, *Zetubal* ſex ab Olyſippone leucis ad radices Barbarii promontorii, & oſtia *Zadan* fluvii ſitum, oppidum eſt opulentum & nobile, piſcium omnis generis abundans ob vicinum mare; ager vero optimi tritici, omniumque frugum feraciſſimus, clauditur altiſſimis montibus; qui à muris ſex tantummodo millibus diſtantes multis villarum ædificiis, & amœniſſimis hortis, fontibus denique limpidiſſimis nobiles, præterea pinetis aliiſque arboribus conſiti. arbuti etiam genus quoddam paſſim producunt, ex quo coccus colligitur ad tingendam purpuram; præterea oppidum incredibili ſalinarum proventu eſt celebre, ex quibus ingens candidi ſalis copia onerariis Belgicis & Germanicis in Septentrionales regiones quotidie aſportari ſolet. *Santaren*, oppidum pervetuſtum Tagi ripis appoſitum, duodecima ab Olyſippone leuca, in editiore colle ſitum: ager olei, vinique maxime fœcundus, tritici feraciſſimus, & licet arctis limitibus concluſum ſit territorium, ingentes tamen tritici acervos fundit, olim Scalabis dicta, poſt Romanorum colonia, nomine Præſidium Iulium, & conventus juridicus. *Cintra* digniſſima Alphonſi V, Regis Portugalliæ patria, antiquiſſimum & nobiliſſimum municipium ſeptem ab Olyſippone leucis eſt, ad montem cognominem ſita. *Alcaçar-doſal* olim ab Auguſto Cæſare jure municipii donata, & Salacia Imperatoria dicta, ad ripas fluvii Zadan ſitum eſt, in diſtrictu Setubalenſi, arcem habens rupi undique excíſæ impoſitam, natura loci & arte munitiſſimam; ſalis hic cogitur magna vis, juncique naſcuntur, ex quibus ſtragula conficiuntur ab exteris nationibus expeti ſolita. *Tomar*, ſeptem à Sanctareno leucis ad fluvium Naban in planitie admodum amœna & fertili ſitum eſt, Ordinis Equeſtris Chriſti ſedes & caput. *Abrantes*, in diſtrictu Tomarenſi ad Tagi ripas, melonum & pomorum excellentium, quos incolæ ſecundo flumine Vlyſipponem vehunt, copia nobile, Ducatus titulo eſt exornatum à Philippo IV, collato in Alphonſum Alencaſtrium Portus Securi Marchionem, & Ducis Averii filium. In oppoſita Liſbonæ Tagi ripa *Almada* eſt, unicæ leucæ ſpacio à civitate diſjuncta, ſitu altiori & munito, qui proſpectum amplum & amœnum undiquaque præbet; fontem habet calculos renum conſumentem. *Villa Vizoſa* octo leucis Ebora diſſita, in diſtrictu *Eſtremoz*, eſt non longe à Caſtellæ limitibus in planitie amœna, & omnium fructuum, ferarum, pecudum fertili, argenti fodinis & latomiis lapidum viridium feraci. Palatio ſumtuoſo & hortis amœnis, antequam Regnum occupaſſent, habitatione quotidiana Ducum Braganciæ, nobile; Marchionatus titulo gaudet, quo filii dictorum Ducum fere uti ſolebant. *Eſtremoz* duabus leucis tantum à dicto diſtat oppido in colle elevato, cujus culmen arx ſat munita occupat; ſplendidiora urbis ædificia, ex marmore, pulcherrimis coloribus variegato, nativo conſtructa ſunt, inter quæ eminet turris ſpectanda à D. Dionyſio Portugalliæ rege, ædificata & expolita, quæ radiis ſolis illuſtrata, mirificum ſplendorem etiam longum ad ſpatium repercutit. marmor illud quam maxime in conſtruendis Eſcuriali & Belem inſerviit. Cæterum vaſa figulina hic conficiuntur miro artificio, odoris ſuaviſſimi, per totum Orbem expetita. Porro non longe ab oppido fons eſt adeo copioſus, ut in ipſo ſtatim initio molas circumagitet, qui contra cæterorum fontium naturam hyeme totus exareſcit: præterea quidquid in eo injicitur, tractu temporis in lapidem commutare compertum eſt. *Avis* ad fluvium cognominem in prædicto diſtrictu eſt, arce munita defenſum, Ordinis Equeſtris d'Avis dicti ſedes & caput. *Torres Novas* quinque ab oppido Sanctaren, & unica à Tago leucis, in planitie amœna & omnium rerum fertili, cujus medium Almonda fluvius ſecat, viſitur, muris cinctum & caſtro novem Turribus exornato, unde oppido nomen, ſpectabile; à Philippo II Marchionatus titulo donatum eſt, quo primogeniti Ducum d'Aveyro inſigniri ſolent. *Povos* ad Tagum eſt, in ſitu lætiſſimo; hinc innumera malorum aureorum vis in Septentrionaliores Europæ partes aſportatur. *Caſtiñeyra* ad eundem fluvium eſt, Comitatus dignitate conſpicuum, & omnibus rebus abunde proviſum. *Alenquer* ſeptem Vlyſippone leucis diſjunctum, ſitum eſt ad fluviolum, qui non longe ab eo ſe in Tagum exonerat, vina profert ejus territorium laudatiſſima; cæterum Comitatus titulo à Philippo III Rege ornatum, poſſidetur à Ducibus de Hijar. *Torres Vedras* non longe à maris Oceani littore, ſeptem ab Vlyſippone leucis ſpectatur, arce ſat munita inſtructum, olim dos Reginarum erat, nunc titulo Comitatus dotatum à Philippo IV, & D. Iohanni Suarez d'Alarcon in remunerationem fidelitatis donatum. *Olivença* ad Anam fluvium & limites Regni Caſtellani ſita, nomen à frequentibus oleis conſecuta eſt, arcem habet probe munitam, & agrum fructuum omnis generis feracem. *Porto de Mugen* ad Tagum eſt, & octavum ſuper Vlyſſiponem lapidem; nomen ei dedit piſcium, quos Mugens vocant incolæ, frequens & non inutilis piſcatio. *Moura* in diſtrictu Bejenſi trans Anam Andaluziam verſus, in planitie ſpacioſa & Arditæ aquis, nec non innumeris fon-

fontibus irrigua conſpicitur arce munitiſſima ornatum. Palmela haud longe ab oppido Setubal ſita eſt ad latus montis, cujus verticem fortalitium inexpugnabile in rupe viva tuetur. ſedes eſt Ordinis Equeſtris S. Iacobi. *Villa Verde* à viriditate prati circumjacentis nomen ſortitum eſt, in monte vulgo Montejunto dicto. *Redondo* eſt in diſtrictu Eborenſi, arce non contemnenda, & pannificio celebre. *Azumar* Comitatus titulo à Philippo IV ornatum, ſpectat ad D. Franciſcum de Melo, Marchionem Turris Lacunæ, haud ita pridem Regium in Belgio Gubernatorem. *Louriñaa. Benavente* ad Tagum & *Alcañede* in diſtrictu Sanctarenenſi, Ordinis Equeſtris Aviſii ſunt. *Arruda* in diſtrictu de Torres Vedras: prope hoc oppidum locus eſt, *Antas* vulgo dictus,qui certum lapidum genus elargitur,è quibus furna piſtorum conficiunt incolæ, ea virtute prædito,ut calefacti ſemel,per duos dies integros calorem conſervent coquendo pani ſufficientem. exportatos vero qualitatem eam perdere, communiter aſſeverant. *Orem* in diſtrictu de Tomar loco alto & difficili ſitum, & Comitatus titulo clarum, poſſidetur à Duce Bragançæ. *Cecimbra* ad mare Oceanum ſita eſt cum fortalitio probe munito. *Figueyro* vino generoſiſſimo, & Comitatus titulo nobile, eſt Franciſci de Vaſconcelos, beneficio Philippi IV regis. *Villa Franca* prope Vlyſipponem innumeros paſcit pecudum greges. *Allandra* ad Tagum eſt. *Atalaya*, in diſtrictu Tomarenſi, loco eminentiori & fertili ſita cum arce haud contemnenda;Comitatus caput eſt haud ita pridem à Philippo IV Rege D. Petro Manueli donatum. *Salvatierra* prope Liſboam in diſtrictu Sanctarenenſi, frumenti, vini, fructuumque ferax. *Sartan* in diſtrictu Tomarenſi eſt, ortum ſuum Sertorio debet. *Pedrogan* in eodem diſtrictu ſitum inter fluviolos Zezare & Pera, admodum ſalutifero gaudet aëre, & fertiliſſimo territorio, ducentis fontibus limpidiſſimis irriguum, Regum Portugalliæ, dum Conimbræ degerent, deliciæ & ſeceſſus. *Almeyrin* in diſtrictu Sanctarenenſi in oppoſita Tagi ripa viſitur, in territorio fertilitatis ſummæ, & aëris optimi, nec non feras omnis fere generis venationibus regiis ſubminiſtrante; quamobrem Portugalliæ Reges non pauxillam æſtatis partem hic conſumere conſueverunt: præterea arce ſat munita & Palatio Regum ſumtuoſiſſimo ſpectandum eſt. *Zambuja* in eodem diſtrictu ad Tagum eſt. *Serpa* cum arce in diſtrictu Bejenſi, jam à Romanorum tempore eo nomine nota, non longe à limite Andaluſiæ Anæ fluvii aquis alluitur. *Soure*, Equitum Chriſti proprium,in diſtrictu Tomarenſi eſt. *Puñete* in eodem diſtrictu ad confluentes Tagum & Zezaram fluvios arce ornatum eſt. *Campo Mayor* territorii Elvenſis municipium eſt, haud procul ab Eſtremaduræ Provinciæ terminis. arce munitiſſima ſpectabile, cælo gaudet admodum clementi; feminæque pulchritudinis laudem cæteris viciniis præripiunt. *Viana* quatuor Ebora leucis diſſita, caſtellum habet ſat munitum. *Porto de Mos*, in diſtrictu Lerienſi eſt cum arce. *Tombal* Territorii Tomarenſis. *Atouguja* ad mare Oceanum eſt, forti caſtro defenſum. Alphonſus V, Alvaro Gonçales d'Atayde id ſub Comitatus titulo poſſidendum dedit; idque D. Sebaſtianus in perſona Ludovici d'Arayde renovavit. *Monte Mayor el Nuevo*, Patria Beati Iohannis à Deo, in diſtrictu Eborenſi eſt, olim Marchionatus titulo clarum. *Alcobaça* in diſtrictu Lerienſi ſita, nomen ſortitur à fluviolis, Alcoa & Baca, eam præterfluentibus,quamque exornat arx ſpectabilis, ſed præcipue monaſterium ſive Abbatia regia ordinis S. Bernardi ibidem exiſtens, plurium Regum Luſitanorum ſepulchris clara: eam fundaſſe dicitur Rex Alphonſus Henricus I anno 1147, voti ſolvendi gratia quod in expugnatione Sanctareni voverat. Primus ei Abbas ab ipſo S. Bernardo præpoſitus eſt Raulfus, quem primæ dignitatis viri ſecuti ſunt, nominatim D. Alphonſus Cardinalis, & poſt Henricus Emanuelis Regis filii: nec non Sereniſſimus Hiſpaniarum Infans D. Ferdinandus S. R. E. Cardinalis, Philippi III Regis filius. Cæterum Prælatus hic, oppidi ſpiritualis & temporalis dominus, Epiſcopalibus utitur inſigniis; redituſque ejus duodecim ducatorum millia excedere feruntur. *Portel* diſtrictus Eborenſis municipium in colle eſt, cujus verticem arx non contemnenda occupat. *Eboramonte* cum arce munita eſt in territorio d'Eſtremoz, paſcuis, campis, montibuſque amœnis juxta ac fertilibus undique cinctum. *Iurumeña* ſitum pauxillum elevatum tenet ad Anæ fluvii ripas, arcemque habet à Dionyſio Rege exædificatam, & ſeptendecim turribus munitam. *Monforte* in monte præalto & fere inexpugnabili viſitur, arcem habet in ejuſdem ſummitate circumjacentibus campis late dominantem. *Caſtelo de Vide* duobus à Portalegre leucis, inter duos montes in planitie admodum fertili eſt. *Veyros* diſtrictus d'Eſtremoz oppidum ad Anhalouram fluvium eſt,qui piſces incolis ejus abunde ſubminiſtrat,arcem oſtentat à Laurentio Alonço nono Ordinis Equeſtris d'Avis Magiſtro fundatam. *Alegrete* in territorio Portalegrenſi, nomen à ſitu amœno & pergrato conſequutum eſt, conditorem Dionyſium Luſitaniæ Regem veneratur. *Marvan* in eodem diſtrictu eſt. *Arroaches*, ejuſdem quoque territorii oppidum, ad montem eſt. *Coruche* ad fluviolum cognominem, qui campos circumjacentes rigans, mire fertiles efficit, in diſtrictu Sanctarenenſi quatuor ab ea leucis viſitur.

tur. *Arroyolos* tribus Ebora leucis sejunctum, arce pulcherrima ornatum, & Comitatus titulo gaudens, Ducum Bragancæ in patrimonio est. *Borba* duabus à Villa Vizosa leucis, in districtu d'Estremoz est situ plano, olim Comitatus titulo insigne, quem Ioannes II, Portugalliæ Rex, Vasconi Coutinhæo Marescalci D. Francisci Coutinhæi filio, in præmium detectæ conjurationis à Didaco Visei Duce in personam regiam machinatæ, concesserat. *Monçaraz*. *La Batalla* districtus Leriensis oppidum, ob Monasterium Regium Ordinis Prædicatorum, & plurium Portugalliæ Regum Mausolæum famosum. Id ortum suum debet D. Iohanni I Regi, qui illud in signum devotæ gratitudinis, (post prælium historicorum scriptis admodum celebratum, & communiter Allubarrota dictum) exædificavit. *Acençeyra*. *Monte Argil*. *Noudar* cum arce ad Anam fluvium. *Alandroal* in districtu Elvensi, ad rivulum piscibus abundantem, situ paulum elevato cum arce est, omnibus fere rebus necessariis provisum. *Peniche* ad littus maris Oceani duabus à Barlengis Insulis, quatuordecim Vlyssippone leucis est, piscatione nobile, & fortalitio egregio à Philippo II, Rege extructo, probe munitum. *Mertola* olim Iulia Myrtilis, ad confinia Algarbiæ & Anam in territorio Bejensi est, situ à natura admodum munito & elevato, Romanorum temporibus municipium erat opulentum, quod ruinæ, statuæ, columnæ aliaque antiquitatis vestigia abunde testantur. Anno 1239 eam Sancius Secundus Rex Mauris eripuit, & Ordinis S. Iacobi in Portugallia sedem constituit, quo privilegio gavisa est, usque dum Palmela eum consequeretur honorem. *Faro* tribus à Beja leucis in colle situm, Comitatus titulo insignitum. *Mourao* cum arce in districtu Elvensi est. *Berengel* ad rivulum Gallego in districtu Bejensi. *Ouguella* cum arce munita in territorio Elvensi, montem occupat expugnatu difficilem & pæne inexpugnabilem, cujus radicem lambit fluvius Chebora; fons hic visitur prodigiosus, duabus qualitatibus præditus, nimirum quod animal quodcunque, exceptis ranis, vita privet, & carnes leguminave coquere respuat. *Fronteyra* territorii Estremacensis oppidulum ad fluvium Avis, arcem habet aliquantulum desolatam. In eodem districtu *Cabeça de Vide* est, cum arce in colle eminenti, natura loci & arte contra hostiles insultus probe munitum. in districtu Portalegrensi visitur *Alter de Chaon*, in planitie læta & admodum benigna, nec non multis fontibus irrigua, Romanis ortum suum debet nominatum eorum qui temporibus Elteri vixere. *Barbacena* in districtu Helvensi est. *Seda* districtus Eborensis est. *Penela* in territorio Conimbricensi, arcem habet fortissimam. *Tentugal* in eodem territorio non longe à fluvii Mondego ripis; nec procul ab hoc oppidulo prodigiosus ille fons visitur *Fervenças* dictus, qui quamvis profunditas ejus unius pedis non excedat mensuram, nihilominus quævis immissa absorbet, arbores, animalia &c. cujus experimentum factum est coram Ioanne III, Portugalliæ Rege, & Henrico Cardinali postmodum Rege. Cæterum oppidulum Comitatus titulo possidetur à Marchionibus de Ferreyra. *Penacova* ejusdem districtus finibus continetur, non longe à fluvio Mondego. *Cantañede* in eodem districtu, Comitatus est à D. Alphonso V, Rege, in Petrum Menesium collatus, & à Philippo III in alio Petro Menesio confirmatus. *Fos d'Arouce* & *Miranda del Cuervo*, sunt quoque hujus districtus oppida, quorum hoc Comitatus titulo insigne ad Sousas pertinet. *Gois* in valle duobus montibus cincta, & adeo profunda est, ut quam parcissime tempore hyberno eam Solis illustrent radii: fluvius Seira oppidulum alluit, & piscibus suis providet. *Zarcedas* cum arce in districtu Tomarensi, Comitatus à Philippo IV, Roderico Lopes de Silveyra concessus est. *Obidos* districtus Leriensis oppidum, situ elevato est, arcemque habet rupi impositam & fere inexpugnabilem, frumentum, vinum, fructus territorium vicinum benigne profert; lacus vicinus & mare haud longe dissitum pisces suppeditat: tribus ab eo leucis balnea sunt *Caldas* dicta, ad quæ variis morbis impliciti confugiunt: cæterum Comitatus titulo est insigne, quo Philippus IV, Rex, D. Vasconem de Mascarenhas donavit. *Santa Christina* territorii Conimbricensis oppidum est. *Aveyro* districtus sui caput, novem Conimbricâ abest leucis, in planitie spatiosa, portu fido & salinis suis celebre, omnium rerum necessariarum copia abundat, fontibus tam artificiosis quam naturalibus ad usum & delicias irriguum. Ducatus titulo superbit, privilegio gaudet à D. Alphonso III rege anno 1265 concesso, quod nequidem regio natis sanguine, nisi oppidanis consentientibus, in eo pernoctari liceat. *Ceyra* ad fluvium Mondego. *Monte Mayor el Viejo*, ad eundem fluvium in districtu Conimbricensi, arce spaciosa & probe munita ornatum, incredibili frumenti, vini, piscium, avium, ferarum, pecudum, fructuum, leguminum, & lini optimi copia affluens, hortisque admodum deliciosis cinctum. Ramirius Primus Legionis Rex oppidum hocce Mauris eripuerat anno 848, cum ecce paullo post Barbaros incredibili numero, sub Abderramen Cordubæ Rege & Zulema belli Duce oppido iterum circumfusos. ast oppidani post egregiam defensionem rem desperatam rati, liberos & uxores suas, ne in barbarorum manus, & periculum renunciandæ fidei Christianæ inci-

derent, desperato, sano inceptu jugulare instituunt. Post, duce Ioanne Abbate Lorbanensi, eruptione facta, & septuaginta Maurorum millibus cæsis, victores jam miserandam suorum mortem ingemiscunt, culpantes nimis præcipitata in sua damna consilia: ferunt authores Hispani unanimiter, Deum Opt. Max. miseratum oppidanorum, cadaveribus recens occisis, portentoso miraculo, vitalem reddidisse auram, omnibus eorum jugulum circulo sanguinei coloris notatum, in memoriam tanti miraculi ostentantibus. *Feyra* arce & Palatio dominorum suorum sumptuoso ornatum in districtu Aveirensi est, gentis de Pereyra Comitatus. *Arrifana de Sousa* Portu quinque leucis abest. Quatuor ab eadem Civitate leucis est *Zurara*, ad fluvium Ave. è Regione Portus ultra Durium qui intermedius fluit, est *Villa Nueva*, Episcopi Portuensis peculium. *Neyva* in territorio Vianensi est ad fluviolum cognominem, Comitatus Ducum Bragançiæ. *Prado* in eodem districtu est, Comitatus honore insigne. *Guimarañes* Portugalliæ Regum olim sedes & aula, nec non Alphonsi, Henrici I, & Sancti Damasi Pontificis Maximi, quidquid in contrarium disputent nonnulli, patria; tribus Braccarâ leucis distat, oppidum lautum est & perpulcrum, arce, Palatio, ædificiisque sumptuosissimis insigne, frumenti, vini, fructuum, ferarum, pecudum, aviumque abundans, fontibus limpidissimis irriguum. tela hic texuntur maximi pretii, nec non filum quod per omnes fere Europæ regiones distrahitur. Non contemnendis porro privilegiis à Regibus Portugalliæ concessis, nec non tributorum per universum Portugalliæ regnum, immunitate beneficio regis Dionysii gaudet: & aliquando à personis Celsissimæ stirpis titulo Ducatus possessa est. *Conde* ad ostium Ave fluvii & Oceani maris littus est, defensum à fortalitio omni apparatu bellico probe instructo; piscatu incolæ victum & quæstum quæritant. *Viana*, quam *de Foz de Lima* vulgariter nominant, quod ripas & ostium Limæ fluvii occupet, oppidum lautum est, & portus maritimus celeber, caput districtus Vianensis constituens: arcem habet munitissimam, & contra hostiles insultus optime omnibus ad defensionem rebus instructissimam, ac pæne inexpugnabilem; ædificia præterea tam publica, quam privata sat magnifica; sex Braccarâ leucis abest, cui incorporatus, quo gaudebat olim hoc oppidum, Episcopalis titulus. *Camiña* tribus Viana leucis abest ad littus Oceani, ubi aquas suas Minius fluvius in eum exonerat, Ducatus titulo possidetur à Menesiis Marchionibus Villæ Regalis. Duabus ab hoc oppido leucis, *Villa nueva de Cervera* ad Minium Galæciam & Portugalliam dividentem est. *Valencia* in districtu Vianensi ad Minium fluvium, in cujus opposita ripa Tuy Galæciæ civitas visitur, Comitatus est ad Marchiones Villæ Regalis pertinens. in eodem districtu ad eundem fluvium est *Monçon* oppidum arce ornatum, & Comitatus titulo insigne, quem Philippus IV, Rex, Roderico Lobo Exercitus Portugallici Duci donavit. *Melgazo* ejusdem territorii cum castro quod Minius aquis suis alluit. *Ponte de Lima* famosum Portugalliæ oppidum, ad amœnissimas Limæ fluvii ripas est, nomen à pulcherrimi operis ponte, ei superstrato, consequutum; Palatio admodum sumptuoso superbit, & fertilitate fere incredibili luxuriat. *Barcelos* quoque in hoc Vianensi est districtu ad fluviolum Cavado, nomen à conditore Amilcare Barcinone, 230 ante Servatorem humani generis natum annis, accepisse dicitur; Comitatus titulo clarum à diversis regio sanguine oriundis fuit possessum: Tandem D. Sebastianus Rex Ducatus honore oppidum illustravit, estque hodie primogeniti Ducis Bragançiæ titulus. *Amarante* in districtu Guimaranensi ad ripas Tamagæ visitur, oppidum sat lautum. *Villa Nueva de Sande*. *Chaves* ad Tamagam binis à Galæciæ termino leucis est, olim Aqua Flavia dicta: *Torre de Moncorvo*. *Villa Real* districtus sui caput est, sita ad fluviolos Corgo & Ribera, Metellinæ in Castella Comitibus paret sub titulo Marchionatus. *Villa Flor* amœnissimum oppidulum. *S. Iuan de Pesqueyra* Comitatus Ludovici Alvares de Tavora. *Britiande*. *Frexo Espadacinta*, ut præcedentia oppida, in districtu Turris montis Corvi est ad Durium & Regni Castellani limites. *Alfandega* & *Mirandela* cum arce ejusdem territorii sunt. in districtu Villæ regalis sunt *Murça*, *Ermelo*, *Abreyro* & *Alijo*. *Viñais* à vino, quod generosum ibi magna nascitur copia, dictum, est in territorio Mirandensi. *Namam* in Comarca Pinelensi oppidulum à paucis inhabitatum. in eadem sunt *Castelo Millor*, *Villar Mayor*, *Castelo Bom*, oppida quæ singula centum tantummodo inhabitatores numerant; nec non *Almeyda* 300 civium oppidum, cujus expugnatio Payo Gutierrez expeditionis duci, Almeydæ cognomen communicavit, unde illustrissimæ illius familiæ nomen & origo. Districtus Lamecensis oppida sunt *Mundin*, *Granja de Tedo* & *Aroca*. *Castelo Rodrigo* districtus Pinelensis, à Turdulis 500 ante Christum natum annis, conditum est, Palatio superbit à D. Christophoro de Mora ædificato. Dominati sunt huic oppido D. Petrus, Alphonsi Sapientis Castellæ Regis Filius, & D. Ferdinandus Emanuelis Portugalliæ Regis filius. Philippus II titulum Comitis Castelli Roderici D. Christophoro de Mora donavit, quem post Philippus III, Marchionis ejusdem Castelli

ſtelli nomine honoravit. *Pinhel* diſtrictus ſui caput eſt à Turdulis conditum, & à Portugalliæ Regibus eximiis privilegiis dotatum. *Sabugal* ad fluviolum Coa in diſtrictu Caſtrobrancenſis eſt, arce munitiſſima ornatum, Comitatus hujus oppidi titulo, beneficio Philippi II, Regis, gaudet gens nobiliſſima Caſtro-Brancenſis. *Alfayates* non longe à prædicto oppido in territorio Pinhelenſi viſitur, arce non contemnenda conſpicuum. *Sortella* Caſtrobrancenſis territorii oppidum ſub Comitum titulo diu poſſedit gens illuſtris de Silveyra, nunc per matrimonium ſubſecutum pertinet ad Caſtrobrancenſes. *Caſtelo Mendo* cum fortalitio agri Pinelenſis eſt. *Valleltas* Guardenſis eſt, ut & *Penamacor* cum arce, olim Comitatus prærogativa inſigne. *Cubillan* oppidum eſt famoſiſſimum ob natales Florindæ, à Mauris Cabæ dictæ, Iuliani Comitis filiæ à Roderico, ultimo Gothicorum in Hiſpania Rege adamatæ & ſtupro affectæ, quod everſionem totius Regni cauſavit; olim Caba Iuliani dicta, nomen corruptum hodie adhuc quodammodo refert, ſitum eſt in diſtrictu Guardenſi ad fluvium Zezere, eximiiſque privilegiis à Sancio I, Portugalliæ Rege dotatum, inter quæ hocce emicat, quod ſervus quilibet per anni integri ſpatium in hoc oppido commoratus, eo ipſo libertatem acquirat, liberoſque ſuos omnium honorum & dignitatum capaces reddat. *Monſanto* Caſtrobrancenſis diſtrictus, oppidum in loco eminenti, & difficilis admodum aditus eſt, Comitatus gentis de Caſtro. *Idaña* in eodem diſtrictu eſt, cognominata nova, ad diſcrimen Idaniæ veteris, quæ ejuſdem territorii eſt Civitas. *Celorico* in monte Herminio, diſtrictus Guardenſis eſt oppidum, à nobilis ſtirpis hominibus inhabitatum; vini generoſiſſimi, quodque Cretico comparari ſolet oleo, fructuum, ferarum, herbarumque ſalutiferarum copiâ beatum; Arcem habet munitiſſimam. *Trancoſo* in diſtrictu Pinelenſi, tribus leucis à ſupra nominato oppido diſtat, arce ſpectabili ornatum, olim Ducatus titulo clarum. *Marialva* ejuſdem territorii oppidum, olim Comitatus. *Sarrancelle*, Guardenſis diſtrictus eſt. *Liñares* ad montem Herminium, Comitatus titulo inſigne, & nobiliſſimæ gentis de *Noroña* patrimonium. *Melo* unicæ tantum leucæ ſpatio à præcedenti ſejungitur oppido, conditorem ejus ferunt fuiſſe Suerum familiæ nobiliſſimæ de Melo progenitorem. *Fulgoſiño* in eadem Comarca eſt, ut & *Govea*, Marchionatus à D. Philippo IV, D. Manricio de Silva Comiti Portalegrenſi donatus. Paullo ulterius *Seya* conſpicitur ad radices montis Herminii, qui quovis anni tempore nive tecti, ipſa æſtate horridam oſtentant hyemem: in diſtrictu Viſienſi oppida ſunt *Boucela*, *San Pedro de Sul*. *Trapa* & *Fereyra*, Marchionatus titulo inſigne.

Flumina.

Multis fluminibus irrigatur Luſitania. Id ſilentio non præteriit Strabo. *Regio*, inquit, *de qua loquimur, felix eſt*, & amnibus magnis & parvis irrigua. Qui omnes ab Oriente pariter disjuncti à Tago ſunt, & majori ex parte navigabiles: atque *Anæ*, *Tagi*, *Mundæ*, *Vaccæ*, *Durii*, *Avi*, *Limiæ ac Minii* tanta claritas eſt, ut in eis explicandis operam inſumere ſupervacuum videatur. Sunt tamen in ſingulis quædam peculiaria, quæ lectoribus, ut opinor, non injucunda ſunt futura. Veluti *Anæ*, tanto flumini, cuniculis ſe totum condere non ſemel, alicubi interſtitio quadraginta mill. paſſ. rurſuſque impetu majori renaſci. Potu ejus ac paſtu, ingenita naturæ vi adeo grandeſcere pecudes, ut Ananis armentis, ac bobus, prima ex magnitudine palma in Hiſpania tribuatur. Cumque piſcoſiſſimus amnis ſit, piſces tamen ejus non tam jucunditate ſaporis, quam proceritate commendantur. Myrtilin uſque à mari ſubeunt aloſæ & lampetræ: ſubeunt & ſub idus Martias ad jam adultam æſtatem aſturiones juſta magnitudine, ſed raro majores, quam ut bini mulum onerent clitellarium.

Guadiana.

Callipodis meminit ſolus Ptol. eſtque is qui in Cetobrigenſem ac Salacienſ. ſinum ingreditur, ad XII mill. paſſ. ſupra Salaciam, onerariis navigiis & celocibus navigabilis. vulgo Sadanum appellamus. Familiares huic flumini ſunt mugiles, tum cephali, tum labiones, barbi & anguillæ, egregio ſapore. Bocæ quoque & minores alii piſces, atque ubi ſalſis intermiſcetur undis, cammarorum pectinumque proventus ingens.

Miſcetur *Tagus* marinis aquis in intimo ſinu ad oppidum Villamfrancam. Latitudinem oſtii Strabo ſtadiorum eſſe viginti tradidit, altitudinem vero permagnam, ut à navigiis millia decem vectantibus navigari facile poſſit. Hoc verum eſt: navigatur duplici canali veteri ac novo: & quod ait, in ſuperioribus campis æſtus acceſſione duas diffundi inundationes, ut ad ſtadia centum & quinquaginta facies extet pelagi, reddaturque planicies tota navigabilis; hoc nos experimur ab ipſo oppido Villa franca uſque Beneventum. multæ in eo ſunt inſulæ, frumentariæ omnes, aut paſtionibus ſervatæ. Amnis quidem piſcium feraciſſimus eſt, oſtreorumque redundans: inter quos principatum tenent aloſæ, & propter bonitatem, & propter copiam.

Mondego olim *Munda*, in medium fere ultimi promontorii latus effluens, ut Mela tradidit. Inter Durium atque Tagum æquis fere ſpatiis ab eo ſeparatus. Non longe oritur, aurifer & ipſe, minoribuſque navigiis aliquatenus, cymbis vero fluviaticis uſque Conimbricam hodiernam, & ſupra, navigabilis. Abundat

dat alosis, lampetris autem ubique scatet laudatissimis, in superioribus etiam troctis. Rapax est ac modicis imbribus excrescit ad insaniam.

Vouga olim *Vacca*, influit in mare medio fere inter Mundam & Durium intervallo: non nisi parvis navigiis navigabilis; nec longe ortus: alosarum, lampetrarum, troctarumque ferax.

Durius claritate sua & scriptorum testimonio celebratissimus, aquarum mole Tagum superat, nisi quod compressiore, ut fere inter montes, alveo fluit, Tago per liberos & planos campos ad ostentationem se dilatante. Navigatur adverso amne M. pass. fere centum usque ad cataractam, ubi ex rupe magno fragore præcipitatur. Ceteris amnibus, *Minio* excepto, grandiores fert alosas, lampetras & troctas, salmonum parcior & asturionum.

Celandus fluvius ad oppida Læciam & Matusinos mare ingreditur, æstu juvante, etiam navigiis aptus.

Avo sive *Avus*, ut Ptolemæo placuit, notior est & navigiorum capacior.

Næbis is est, qui & oppido & ponti Næbiæ (cujus mentionem facit in itinerario Antoninus) nomen dedit, sed ubi

Cadavo jungitur, sub *Cadavi* appellatione exit in mare, ad oppidum Fanum.

Limia nomen retinet. non longe oritur ex palustribus quibusdam locis inter Aquicaldensem urbem & oppidum Montem regium; tractusque ille vulgo *Limia* dicitur, & incolæ *Limici*, ut ex columna Aquiflaviensi apparet. Sequitur *Minius*, quem Iustinus lib. ultimo à minii frequentibus venis sic vocatum prodidit.

Ceterum omnes hi fluvii piscium lautiorum feracissimi sunt, lampetrarum, alosarum, troctarum, Trocti-salmonum, iridum, atque salmonum, inprimisque ipse Minius. Atque hi omnes veteribus Cosmographis noti fuere; sunt & alii & perquam multi, neque ignobiles: qui quoniam in majores influunt, nec suo alveo in mare ingrediuntur, Geographiæ scriptoribus aut ignorati sunt, aut suppressi. Horum aliquot, dignos qui in notitiam veniant hominum nostrorum, referam. Nominibus uti licuerit priscis ac Latinis, ubi minus iis, quibus modo appellantur, quam maxime potuero, barbarie, si quæ inerit, mitigata. Cujus modi sunt *Cuda, Tamaca, Naban, Ozecarus, Ancus, Caja, Cania, Seila, Subur, Thera, Sæta.*

Cudam Lusitani *Coam* vocant. *Cudam* autem vocari, ex inscriptione pontis Alcantaræ, ubi *Transcudani* notati sunt, animadverti.

Tamacæ nomen ex Aquiflaviensi columna accepi, ubi Tamacani populi recensentur.

Nabanem & *Ozecarum* historiæ S. Virginis & martyris Irenes, quæ ante annos octingentos scripta est, acceptos refero. *Ozecarus*, est quem Lusitani *Zezarum* vulgo dicunt: is *Nabanem* excipit, & ipse in Tagum erumpit, tanta vi ut Taganas aquas ad alteram usque ripam proscindat & quasi indignatus, quod à majore fluvio exstinguatur, fere ad mille pass. prono alveo contumaciter mixtioni resistens, à colore dignoscitur. Nam *Tagus* subalbas ac flavas vehit aquas, hic autem cæruleas, ad nigrorem tendentes.

Anci nomen ex vita S. Martini Sauriensis presbyteri, abhinc annos supra quadringentos quinquaginta scripta, accepi.

Subur Lusitanis Seor dicitur: qui postea *Racæ* junctus, Suburrajæ nomen accipit, quod perfert, donec exeat in *Tagum*, ibi alosarum mercatura trans-Taganis factus celebris.

Seilia nomen priscum sortitus est, ab oppido quod præterfluit ditionis Vrbanensis cœnobii: ingrediturque *Mundam*, iisdem quibus *Munda* piscibus abundans.

Montes. In hac regione protuberant excelsi montes. Ex iis illustrior ille cui à *Stella* nomen, quod sidera propior observet. Tutus est lacu atque tenebris nemorum. Illius aqua insipida communicatur ab Oceano, licet viginti leucis dissito. Lacus & Oceani communio ostenditur ex æstuum reciprocatione quotidianâ, annotante Texeira ex accolarum testimonio. Procellæ fatigantes maria, lacus undas concutiunt & alterant; quas sæpe fragmentis navium per subterraneos aditus excussis donant, & incolas admiratione. Nec huic absimilis habetur *Chaves*: qui mons est aquis flavis adhærens in Territorio transmontano.

Mons Sintræ satis navigantibus notus est: apprime viridis & amœnus, si ibidem æstum velis suis mensibus declinare. Plurima in hoc monte visuntur non cursim attingenda; quorum aliqua tantum perstringemus: In summo, mirumque in modum acuto vertice, videre est affixum prærupto saxo monasterium S. Hieronymi, cujus ædificationem numquam satis admireris, si locum, structuram & ædificii magnitudinem contempleris. Est illud S. Mariæ à Rupe dicatum, opus universum lapicidarum opera & ferro incussorio duro in lapide excavatum, ita ut pergulæ cubiculares Monachorum & domus reliquæ Monasterii usui necessariæ, quin & templum ipsum, ac vicinæ excipiendis hospitibus ædes satis amplæ, ob assiduam frequentiam eorum, qui ad novendiales preces illuc ventitant, in rupe sint excisæ. In atria & alia monachorum viridaria, ubi plurimæ pomorum feraces coluntur arbores, nec non suaves herbæ, terra aliunde convecta fuit. Monasterium efficit spectabile jucundissimus undi-

undiquaque prospectus: quem, qui plurima videre præalta loca, omnibus amœnitatibus anteponunt; parte enim alia sese præbet Oceanus: ad montis latera valles apparent oculis jucundissimæ, in quibus omnis generis arbores, tam pomis quam frondibus commendatæ: è radicibus longissimæ extenduntur planicies pecoris & tritici feraces; qui prospectus adeo multiplex & varius, nescio quam incondito ac lapidoso monti conciliat venustatem. Ad latus aliud, infimo in monte prope maris oram, qua aliquantulum mare subintrat, olim fuit antiquum templum Soli & Lunæ consecratum, cujus adhuc extant vestigia. Montem versus continentem attingit vallis leucæ spatio in longitudinem, Lusitani vocant *Collares* (quasi dicas monilia) ab oppido hujus nominis juxta Oceanum sito. Vallem hujus magnitudinis, aut visui pulchriorem aut usui commodiorem universa in Europa non facile reperies. Est undique pomiferis arboribus consita, quæ adeo sunt fertiles in eo solo, ut sese undique certatim rami permisceant, & vix infra ambulantibus liber pateat suspectus cœli, foliorum diversitas consimili in viredine mirifice intuentium oculos oblectat. Ex hac una valle maxima ex parte alitur Vlysippo: inde enim diebus singulis, tam hyeme quam æstate onusta pomis & oleribus jumenta, civitatem ingrediuntur; ut omittam, quæ vinum ac triticum ex eadem valle solent asportare. Decimæ pomorum quæ Regi solvuntur (*cizas* vocant Lusitani) in annos singulos, quingentos aureos supra duo millia efficiunt.

Ingenia & mores. Regnum hoc Portugalliæ reliquis Hispaniæ regnis populi multitudine & incolarum atque advenarum frequentia multum præstat singulis. Id ex agrorum cultura, & maximis decimis, ex coloniis quas in varias mundi partes sine sui diminutione emisit, facile colligi potest. Advenas autem alliciunt opulentissima commercia & portuum opportunitas & securitas. Ita ut extra dubium sit Regnum hoc longe populosissimum esse. De gentis moribus difficile judicare, quum obnoxii aut ipsi se nimium forte laudent, infesti aut ignari varie culpent. Laude bellica superioribus annis quum suis Regibus parerent, plurimum excelluisse, historiæ faciunt fidem. Navigandi industriam quoque & periculorum contemtum ex vero quis æstimet, si recordetur quæ ante & tempore Emmanuelis & successorum ejus Regum navigationes ab ipsis fuerint susceptæ, primum ad oram Africæ, dein ad ultimum usque Orientem; quin & orbis circumnavigati prima laus ipsis debetur. Mercaturæ autem jam à multis annis deditissimi fuere, atque inde incredibiles opes, quæ tamen superioribus annis multum sunt accisæ: Præcipua ipsorum laus fuerit quod semper amantissimi Regum suorum fuerunt, & obsequentissimi etiam tyrannis. Industriæ facile palmam vel reliquis Hispaniæ incolis præripiunt, aut saltem dubiam reddunt. Uti magnæ virtutes, ita & vitia; nec hoc illis proprium, omnibus pene nationibus hoc commune: & nemo nisi in suis contemnit, quæ aliis exprobrat. Ioannes Barrius Ic. & gravissimus Historiæ Lusitanicæ scriptor, se testem fatetur oculatum, in oppido Villæ Regalis quandam Isabellam Ribeiram agnovisse, quæ superstites sibi filios, nepotes ac pronepotes sexaginta viderat supra centum. Addit & aliud exemplum Vasconcellus è fide socii sui, senis cujusdam centenario majoris, qui quadringentos numerabat. Loquitur autem de provincia Interamni, atque ita prosequitur. Tanta igitur indies plebis multitudine succrescente vix homines natale caperet solum, nisi eorum quotidie examina in Regnum undique prodirent, ad alienos agros mercede colendos & maturas segetes demetendas; quo fit ut Regnum universum iis hominibus sit refertum. In omnes item Lusitaniæ expeditiones discedunt, ubi & labore, cujus sunt admodum patientes, & armis egregiam Reip. navant operam. Cæteros inter in re militari, animis & manu promtos præcipuam sunt adepti laudem, quos oppidum educat Valdeves, ex quo milites magni nominis sunt egressi. Ex nobilioribus hujus provinciæ hominibus, tam armis, quam literis præstantes plurimi huic Regno decus maximum & gloriam attulere. Antiqua si tempora repetamus, ab hac una provincia ferme omnes & Lusitaniæ & Castellæ illustriores familiæ trahunt originem, & nostra adhuc ætate sua ibidem servant gentilitia. Ludovicus Vertemanus Venetus Senator, quum toto pene orbe lustrato ad Lusitanos in India belligerantes venisset, hoc eis testimonium dedit: *Ego universum terrarum orbem peragravi, multis sæpe bellis interfui, sed hac gente Lusitanorum fortiorem vidi neminem.*

Alphonsus Mendoz S. I. in Oratione ad Philip. III: Fidei in Deum pedissequa est fides erga Regem, quæ sic eluxit semper in Lusitano, ut nihil supra possit excogitari. Pro tempore sufficiat illud præconium. At cujus hominis? Non domestici, sed externi, sed Belgici, sed Salmanticensis Professoris & diligentissimi Chronicon Hispanicorum contextoris. *Quæ nam gens, inquit, toto reperitur orbe Regi suo obsequentior, quam Hispani, quos cum quotidie reges sui in remotissimas regiones, & alio, ut ille ait, sole calentes, ad oppugnandos barbaros mittant, ea accinguntur alacritate, quasi sine pulvere & sanguine rem essent domi gesturi; cujus rei meo judicio, merito palmariam sibi laudem vendicant Lusitani,*

tani, adeo Regi ſuo dediti, quaſi ex unius vita, vita penderet omnium; ita ille conceptis verbis.

Duarte autem Nunez do Leano, Fidelitatis & obſequii Portugallorum erga Principes ſuos legitimos exempla repetit inde à principio Regni; quum & Sancium primum ignavum Regem & rebus gerendis imparem; totumque in aliena poteſtate; ideoque à Pontifice in Concilio Lugdunenſi regno imparem declaratum; ad extremum vitæ obſequenter coluerint, & ne metu quidem dirarum pontificiarum ab obſequio & veneratione Regis ſui potuerint abduci. Plura exempla ibidem recenſentur, ſed ea producere non eſt opus, quum nemo hanc gloriam ipſis hactenus demſerit, quod Principum ſuorum ſint amantiſſimi & obſequentiſſimi: modo ſint ex ſua gente.

Hujus fidelitatis & obſequii in Principes occaſione, commemorat idem author Regum viciſſim in obſequentes & fortes liberalitatem: Portugalli, inquit, ſerviunt Regi ſuo tanquam filii, atque ad eundem modum ab illis habentur. Primo Regum Portugalliæ conſuetudo non ſolum eſt alere ſuos miniſtros, ſed & liberos eorum ad idem miniſterium in aula aſſumere; ubi ad ætatem duodecim annorum venerint, ſuccedunt parentibus ſuis in locum quem in aula tenebant, & recipiunt eandem mercedem (*Moradiam* vocant:) & matricula conſervatur in illum finem, ut conſtare poſſit quando filius parentis mercedem acceperit: datur autem ſingulis trimeſtribus; & dicitur Moradia, quia miniſtri regii morantur in ipſius palatio. Ita ut omnes generoſi (*Fidalgos*) regni teneant ejuſmodi moradiam, & filii eorum, etiam nothi, ſed cum quadam diminutione. Iſtæ autem *Moradiæ* non ſunt æquales; ſed alii plus, alii minus recipiunt: ratio hujus inæqualitatis eſt, quod ſuperioribus temporibus omnibus domeſticis Regis victus ſuppeditabatur in Aula; quibus autem non libebat in Aula cibum ſumere, dabatur commeatus panis, vini, carnis, piſcium, fructuum, quo domi ſuæ utebantur. Hujus quoque diſtributionis ratio in libro erat deſcripta, una quum nominibus perſonarum; quæ proportione generis aut amplitudinis familiæ multum differebat. Deinde mutata eſt ratio iſta, & pro victualibus, argentum dari cœpit, manente eadem inæqualitate. Et quia Moradiæ quantitas indicium erat nobilitatis aut meritorum familiæ, ejus augmentum ſupra modum ambitur; licet ægre à Regibus, & raro obtineatur.

Idem Author celebrat ſingularem pudicitiam virginum Portugallicarum, quæ ita educantur ut non prodeant in publicum, niſi forte ad Eccleſias, & ne ad eas quidem niſi velatæ, ut facies earum conſpici non poſſit. Et matronarum quoque caſtitatem & fidem erga maritos: ita ut ſupra modum abhorreant ab adulteriis, & abhorreant ab iis quæ ſe coinquinarunt, eaſque, quæ vel male audiant, à conſortio ſuo ſegregent. Quin etiam eas minus amant quæ crebro nubunt, aut quæ numeroſæ prolis parentes, vel ad ſecundas nuptias tranſeunt. Grande quoque probrum ducunt maritatæ, maxime nobiliores, abſente marito chartis aut alea ludere cum alienis, nec facile hoc agunt niſi cum germanis aut conſanguineis. Indecorum quoque exiſtimant vinum bibere. Oeconomæ ſunt diligentes, & in omnibus domeſticis officiis admodum induſtriæ; in veſtitu decoræ & ſplendidæ, & munditiæ ſingularis.

Portugalliæ regimen quoque regium eſt & abſolutum, non minus quam reliquæ Hiſpaniæ.

Regimen politicum & civile.

Regiam autem aulam comitantur aliquot tribunalia, quorum primum & principale appellatur *Tribunal Relationum*, & domus ſupplicationum, vulgo *Caza de Supplicaçon*: cujus Officiales reliquos omnes authoritate ſuperant; ii jam in civitate Olyſiponenſi fixas habent ſedes. Conſtat autem hoc tribunal decem Iudicibus, quos vulgo vocant *Deſembargadores*, duobus *Corregidoribus* in cauſis criminalibus, totidemque in civilibus; duobus Iudicibus, qui de cauſis Fiſcalibus & vectigalibus Coronæ cognoſcunt; quatuor Auditoribus, qui de ſententiis criminalibus judicant; uno Procuratore Fiſci, binis vectigalium, uno Iudice Cancellariæ, uno Promotore ut vocant Iuſticiæ, & quindecim *Deſembargadoribus* extraordinariis, uno Sollicitatore Iuſticiæ, octo ſcribis appellationum, uno Diſtributore, uno Theſaurario depoſitorum in Curia, aliquot Præconibus, & quadraginta ut plurimum Procuratoribus literatis; denique uno Præſide, qui ex majoribus proceribus Regni aſſumitur, & vulgo *Regedor da Iuſticia* appellatur. Porro Deſembargadores hi cognoſcunt de omnibus cauſis, quæ per appellationem ad ipſos devolvuntur à Tribunali Portuenſi, quæ ſuperant valorem centum mill. *rees* in bonis mobilibus, & octingenta mill. in bonis fundi, præterea de cauſis, quæ ad ipſos deferuntur à Iudice novarum acceſſionum tribunalis Portuenſis, quæ prædictum valorem excedunt; denique de cæteris quæ ab aliis tribunalibus ad ipſos deferuntur. Habet denique hoc tribunal unum Cancellarium, qui ſigillum ſuum omnibus ſententiis appendet; & de erroribus Scribarum, eorumque ſtipendiis cognoſcit.

Alterum tribunal appellatur *Caza de Civel*, id eſt, rerum civilium, quod cum diu in civitate Olyſiponenſi fuiſſet, Philippus I, Por-

Portugalliæ R. ad oppidum Portuense transtulit: auctis stipendiis non modo hujus tribunalis judicum, sed & superioris, ut cum majore integritate singulis justitiam ministrarent. Constat autem duplo pluribus officialibus quam prius: judicant hi absolute de omnibus causis, quæ valorem centum mill. rees in rebus mobilibus, aut octingenta mill. in rebus fundi non excedunt.

Est & tertium Tribunal majoris, quam duo superiora, authoritatis, quod appellant *Desembargo de Paco*, id est palatii; quod constat uno Præside è præcipua nobilitate, quinque Desembargadoribus, septem scribis, aliisque minoribus ministris: hoc Tribunal semper aulam Regiam comitatur, & supremam obtinet jurisdictionem. Nam & appellationes concedit iis, quorum causæ jam à superioribus tribunalibus judicatæ fuere, & causam in judicio à novem Desembargadoribus denuo cognoscendam committit. Itemque in omnium totius regni judicum actiones inquirit, & coram se earundem rationem jubet reddere, si quisquam se ab ipsis injuste gravatum aut oppressum in judicio conqueratur.

Idem & privilegia omnia quæ à Rege petuntur, promulgat, legitimos declarat, de adoptionibus & aliis donationibus facit fidem; famæ & honoribus restituit: Iudicio ordinariorum electiones confirmat: eos qui causa ceciderunt, in possessione rerum aut conservat, aut si jam exciderunt post judicium latum, in eandem restituit; vindicias dat secundum libertatem, & ætatis prærogativam concedit: homicidis & aliis condemnatis veniam potestate regia indulget; de controversiis inter duo superiora tribunalia cognoscit: denique Rex communicat huic tribunali omnes casus justitiæ & jurisdictionis, quæ incidere solent.

Est & aliud Tribunal permagnæ dignitatis, licet non tantæ quam præcedens, cujus judices cognoscunt & judicant de omnibus causis, quæ ad Coronam pertinent, sive Rex actor sit, sive alii qui quid à Rege in judicio petant.

Præterea est & Cancellarius major, qui aulæ sive Palatii appellatur, qui jurisdictionem habet in omnes curiæ scribas, & sigillum custodit, quod omnibus omnium Tribunalium sententiis subnecti solet. Idem & privilegia, & donationes Regias sigillo munit.

In eadem aula quoque Tribunal est Quæstorium, ipsi vocant *da Fazenda*, quod constat tribus proceribus principalibus, qui *Veedores da fazenda*, id est, uti opinor, Quæstores ærarii appellantur, & totidem judicibus, qui sex conjunctim sententias ferunt de omnibus causis, quæ ærarium Regis spectant: nam & patrimonii regii & redituum atque vectigalium rationem habent, tam intra regnum quam extra in ditionibus, quæ coronæ sunt acquisitæ; & dant operam, ut non modo Regi de iis quæ ipsi debentur, satisfiat, sed ut ipse quibus debet, satisfaciat. Tres autem illi Veedores maximæ sunt dignationis, tum propter eminentiam earum causarum quas tractant, tum quia fere Consiliarii sunt regii, eique non modo in ærarii rebus, sed & omnibus quæ regimen regni principale concernunt, inserviunt.

Præter hæc Tribunalia est hic consilium quod vocant *Status*, in quo sunt personæ prosapia & nobilitate eminentes, sed numero indefinito prout Regi placuerit, in quo principalia negotia pertractantur, quæ regimen concernunt, & bellum juxta atque pacem. Ad eosdem & præsentatio pertinet omnium Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Abbatiarum & Comendarum tam in ipso Regno, quam in Provinciis Coronæ bello acquisitis.

Est & Tribunal Rationalium, quæ vulgo *Caza dos Contos* appellatur, cui omnes & singuli, qui ubicunque reditus & bona regalia administrarunt, rationem reddunt, sive eadem conduxerint, sive alio modo collegerint.

Hujus Tribunalis caput appellatur quæstor maximus, vulgo *Contador major*, qui rationes inter inferiores rationales distribuit, qui fere sunt duodecim; scribæ autem illis serviunt sedecim, & alii ministri inferiores. Hoc Tribunal in sumtuoso ædificio celebratur, quod *Cazam dos Contos* vocant.

Iuxta hanc rationalium domum visitur alterum magnificum ædificium, quod vocant *Alfandegam*, id est, Horreum sive promtuarium publicum; vel fortè Telonium. id constat partibus quatuordecim; quarum una dicitur *menza do despacho de Madeira*, ubi vectigal sive portorium solvitur pro materie omni, quæ foris importatur, uti sunt corbes viminales, & asseres doliares, & similia, itemque de nucibus, juglandibus, & avellanis, aliisque ejuscemodi fructibus. Altera dicitur *menza do despacho dos portos secos*; & ita de cæteris.

Reditus annui. Ordinarii reditus Regni Portugalliæ annui ascendunt ad 1.100.000. ducatorum. Reditus autem Magistratuum ordinum militarium, quorum Rex ipse hodie magister est, quique possident Insulas Azores, Maderam, Insulas Capitis Viridis, S. Thomæ, del Principe, reddunt quotannis 200.000. ducatos.

Reditus Castelli de Mina in Guinea, qui ad ordinis Christi magisterium pertinent, 100.000. ducatos.

Reditus Brasiliæ 150000. ducatos.

Vecti-

Vectigalia aromatum aliarumque mercium, quæ ex India Orientali quotannis in Portugal. invehuntur, 600000. ducat. sive 18. tonnas auri, ut Belgæ vocant: nam quæ in ipsa India è vectigalibus aut tributis quocunque modo percipiuntur, ibidem rursus impenduntur, ita ut Rex nullum emolumentum illius capiat.

In summa, reditus annui Regni Portugalliæ sunt 2. 200. 000. ducat. vel 66 tonnæ auri, ut Belgæ vocant.

SERIES

REGVM PORTVGALLIÆ.

Henricus, Portugalliæ Comes, Patrem habuit Henricum Burgundum Roberti Burgundiæ Ducis filium, & Hugonis Capeti nepotem. Is Henricus ad bellum sacrum tendens in Hispaniam appulit, & Alfonsum VI Castellæ Regem, qui Imperator etiam dicebatur, cum Raymondo Burgundo & Raymondo Tolosano Comite adversus Saracenos juvit. Illi vero propter sanguinis claritatem & res præclare gestas, Alfonsus Tarasiam filiam notham locavit, Portugalliamque nomine dotis & jure clientelæ dedit; hoc est, illud, quod intra limites interamnis provinciæ, Lamecæ, Conimbricæ & Visei continebatur; & tractum etiam illum Galleciæ, qui ultramontanus dicitur, cum jure recuperandi eam Lusitaniæ partem quæ à Saracenis occupabatur, usque ad Bœticæ confinia: qua scilicet Anas provincias dividit. Sustulit è Tarasia *Alfonsum Henricum*, & duas filias *Vrracam*, quæ Veremundo, Comiti Trastamaræ: & *Tarasiam*, quæ Ferdinando Menendo in Gallecia nupsere. Mortuus est Asturicæ A. C. 1112, Bracaræ sepultus.

Alfonsus Primus, Henrici F. primus Portugalliæ Rex, post prælium Orichiense appellatus. Duxit Mahaldam filiam Amedei II, Sabaudiæ Ducis. ex qua illi natus *Sanctius*: & *Vrraca*, quæ Ferdinando II, Legionis & Galleciæ R. nupsit, sed post natum ex ea Alfonsum ab illo fuit separata sententiâ Romani Pontificis ob consanguinitatem: & *Tarasia* quæ Philippo Flandriæ Com. fuit conjuncta, & Mathildis fuit appellata. Hic in agro Orichiensi insigni victoria parta de quinque Sarracenorum Regibus, crucem cælestis coloris, quæ Portugalliæ insigne erat, in quinque scutula divisit, eaque argenteis respersit denariis. Olyssiponem, Leiriam, Sanctarenam, Turres novas, Sintram, Maforam, Cezimbram, Eboram, Pacem Iuliam & totam fere Portugalliam, quanta nunc est, à Saracenorum tyrannide liberavit, & Christianis restituit. Et rebus multis tam bello quam pace præclare gestis, obiit Conimbricæ anno Christi 1185. Vixit annis 91.

Sanctius primus duxit in uxorem Dulciam seu Aldonzam Raymundi Berengarii Comitis Barcinonensis, & Petronillæ Arragonum R. filiam; ex qua ei natus *Alfonsus*; & *Fernandus*, qui duxit in uxorem Ioannam filiam Balduini Imperatoris, Flandriæ Comitissam; Et *Petrus*, qui Comes fuit Vrgellensis nomine uxoris Aurembiagis; & *Henricus*, itemque *Tarasia*, quæ Alfonso Legionis & Galleciæ R. nupta, ab eo postmodum fuit separata. *Mahalda* quæ Henrico I, Castellæ Regi nupsit, sed ab eo fuit separata. *Sanctia*; & Blanca Guadalaiaræ Domina, *Berengaria*. Habuit & plures liberos è concubinis. Obiit anno 1212, ætatis suæ 58.

Alfonsus II, cognomine Crassus, uxorem duxit *Vrracam*, filiam Alfonsi IX Castellæ R. & Leonoræ Henrici II, Angl. R. filiam; ex qua sustulit *Sanctium*; *Alfonsum* Boloniæ Com. *Fernandum*; *Leonoram*, quæ Daniæ Regi nupsit. Obiit Conimbricæ anno 1223, ætatis 38.

Sanctius II, qui Capellus vocabatur; duxit Mentiam Lopidem ab Haro, filiam Didaci Lupi Cantabriæ Dynastæ: qui ob animi mollitiem, vicarium accepit fratrem Alfonsum. Obiit Toleti anno 1246, regni 22.

Alfonsus III, Sanctii frater, duxit uxorem *Mathildem* Boloniæ Comitissam, filiam Reginaldi Com. Dampmartini & Idæ Comitissæ Boloniæ, deinde *Beatricem* filiam notham Alfonsi X Castellæ Regis. ex qua illi nati *Dionysius*; *Alfonsus*, Dominus Portalegrii & aliorum oppidorum. *Blanca*; *Constantia*. Hic Algarbii regnum à socero Alfonso jure clientelæ concessum, cujus pars ad id tempus à Sarracenis tenebatur, liberum ab eorum jugo reddidit: postea cum clientelam in gratiam nepotis Dionysii Socer remisisset, pro Algarbii symbolo, Portugalliæ Regni insignibus clypeum purpureum addidit, aureis castellis respersum. Obiit Olysipone anno 1279, ætatis 70, regni 32.

Dionysius uxorem duxit *Isabellam* filiam Petri III Arragoniæ R. ex qua sustulit *Alfonsum*; *Constantiam* Fernandi IV Castellæ R. uxorem. Hic Academiam Conimbricæ instituit. Obiit Sanctarenæ anno 1325, ætatis 64, regni 46.

Alfonsus IV Ferox dictus; uxorem habuit *Beatricem*, filiam Sanctii IV Castellæ R. ex qua liberos habuit, *Alfonsum* qui puer obiit, & *Dionysium* qui anniculus decessit; *Ioannem*, qui item puer obiit; *Mariam*, quæ Alfonso XI Castellæ R. nupsit; & *Petrum*, & *Leonoram* Petri IV Arragoniæ R. uxorem. Obiit Olysipone anno 1357, ætatis 67, regni 31.

Pe-

Petrus Alfonsi IV fil. Crudelis dictus, duxit uxorem *Constantiam* filiam Ioannis Emanuelis Infantis: è qua sustulit liberos, *Ludovicum* statim extinctum, *Fernandum*, *Mariam* uxorem Fernandi Arragoniæ Infantis. Obiit Estremotii anno 1368, ætatis 47, regni 10.

Fernandus, Petri & Constantiæ filius, uxorem duxit Leonoram Telliam à Mendoza, à viro abductam, contra regni procerum sententiam. Obiit sine legitimis liberis Olysipone anno 1383, ætatis 43, regni 16.

Ioannes primus, qui ob multa memorabiliter ab eo gesta, Rex bonæ memoriæ fuit cognominatus, filius fuit illegitimus Petri Regis. Duxit in uxorem Philippam filiam Ioannis Ducis Lancastrensis; ex qua sustulit *Blancam*, *Alfonsum*, qui juvenes obierunt: *Eduardum*: *Petrum* Ducem Conimbricensem, virum bello & pace clarissimum: *Henricum* ducem Viseensem: *Ioannem* S. Iacobi militiæ magistrum: *Fernandum* magistrum militiæ Avisiensis: *Isabellam* quæ Philippo III cognomine bono, Burgundiæ Duci &c. nupsit. Obiit anno 1433, ætatis 76, regni 48.

Eduardus Ioannis filius duxit uxorem Leonoram Fernandi I, Arragoniæ & Siciliæ R. filiam; ex qua sustulit *Alfonsum*: *Fernandum* Ducem Viseensem; *Philippam*; *Leonoram*, uxorem Frederici III Rom. Imperatoris; *Catharinam*: *Ioannam* Henrico IV Castellæ regi nuptam. Obiit anno 1438, ætatis 37, regni 5.

Alfonsus V duxit in uxorem Isabellam Petri Infantis filiam, ex qua sustulit *Ioannem*, qui infans obiit: *Ioannam*: *Ioannem* alterum: Obiit anno 1481, ætatis 49, regni 43.

Ioannes II, habuit in matrimonio Leonoram filiam Fernandi patrui, Ducis Visei, ex qua sustulit *Alfonsum* principem, qui interiit Sanctareni anno 1490. Obiit anno 1495, ætatis 40, regni 14.

Emmanuel, Visei Dux, Eduardi Regis nepos ex filio Fernando, & multorum fratrum ultimus, Ioanni II. patrueli sine legitimis liberis decedenti successit. habuit tres uxores, primam Isabellam, Fernandi & Isabellæ Castellæ Regum filiam natu maximam; ex qua sustulit *Michaelem*, qui puer obiit. Secundam, *Mariam* Isabellæ sororem, quæ illi peperit *Ioannem*, *Isabellam* Augustam Caroli V Imper. uxorem, ex qua natus Philippus II, Hisp. Rex. *Beatricem*, quæ Carolo Sabaudiæ Duci nupsit: *Ludovicum* Ducem Pacensem, Antonii Prioris Cratensis genitorem. *Fernandum*: *Alfonsum* Cardinalem & Archiepiscopum Olysiponensem &c. *Henricum* Cardinalem post Portugalliæ Regem: *Eduardum*, (qui duxit Isabellam Iacobi Bragantiæ Ducis filiam, ex qua sustulit *Mariam*, quæ Alexandro Farnesio Principi Parmensi nupsit: & *Catharinam* quæ Ioanni Duci Bragantiæ) *Mariam*: *Antonium* qui infans obiit: Tertiam uxorem duxit Leonoram Philippi R. Castellæ & Archiducis Austriæ &c. filiam; ex qua ei nati Carolus brevis vitæ; Maria quæ cælebs vixit. Fuit felicissimus princeps & rebus præclare gestis illustrissimus. Obiit Olysipone anno 1521, ætatis 52, regni 26.

Ioannes III, Emmanuelis filius, duxit uxorem Catharinam Philippi I Castellæ R. filiam, Caroli V Imp. sororem, quæ illi peperit *Alfonsum* in cunis defunctum: *Mariam*, quæ Philippo II Caroli F. nupsit, & à partu primogeniti principis obiit; *Isabellam*, *Beatricem*, *Emmanuelem*, *Philippum*, *Dionysium*, qui omnes immature obierunt: *Ioannem*, qui Ioannam Caroli V Imp. filiam duxit, & ex ea posthumum reliquit *Sebastianum*; *Antonium* qui infans obiit. Ipse denique obiit Olysipone anno 1557, ætatis 55, regni 35.

Sebastianus, Ioannis III è filio Ioanne nepos, avo successit trium annorum puer, sub tutela aviæ Catharinæ Austriæ; quam tamen Henrico Cardinali patruo magno pueri Regis cessit. 14 ætatis anno Regni gubernacula suscepit; & anno 1578, in Africa cæsus cum exercitu, occubuit cælebs adhuc, ætatis anno 24.

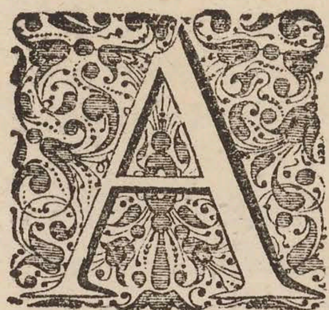
Henricus, Cardinalis titulo Quatuor SS. Coronat. successit, qui cum senex admodum esset & cælebs, proximam in regno possessionem petiverunt Philippus II, Hispaniæ Rex, Emanuelis ex Isabella primogenita nepos; Ioannes Braganciæ Dux, nomine Catharinæ uxoris suæ, filiæ Eduardi ex Emanuele nati; Ranuccius Farnesius Alexandri Ducis Parmensis filius, è Maria dicti Eduardi primogenita & Catharinæ sorore natus; Antonius Prior Cratensis, Ludovici fratris Regis Henrici filius, qui se non nothum, ut vulgo credebatur, sed è legitimo matrimonio natum dictitabat; Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux, & Catharina Medicæa vidua Henrici II, Galliæ Regis. Sed hisce omnibus prævaluit Philippus II, Hispaniarum Rex. Interea temporis Antonius Prior Cratensis à populo adamatus, à Regni Ordinibus, & populo Rex declaratur & Lisbonæ recipitur, sed brevi post tempore à Philippo II ejicitur, & regno privatus exul in Gallia moritur anno 1595.

Philippus II, Caroli V, Imperatoris filius.

Philippus III.

Philippus IV, cognominatus Magnus & Pacificus. Postquam hic per 19 annos regni habenas moderatus esset, anno 1640, Lusitani cæso Vasconcellio Hispanos toto ex regno expulerunt, regemque salutarunt Ioannem Braganciæ Ducem, Catharinæ filiæ Eduardi, filii regis Emanuelis filium; obiit autem is ante paucos annos, & regno potitur hodie Alphonsus ejus nominis VI.

A L G A R B I A.

Lgarbia ultima Portugalliæ pars, Regni titulo decorata, antiquorum Turdetanorum fuit ſedes: à Mauris nomen Algarbiæ huic regioni inditum, quaſi Campus fertilis. Ad Septentrionem Portugalliæ eſt vicina, Oceanum habet ad Occidentem & Meridiem, ad Orientem ab Andaluſia Guadiana fluvius eam ſeparat: longa eſt 27 leucis, lata 8. Qua magis ad Auſtrum excurrit, ita ficetis eſt occupatum & vinetis (præcipuus eſt illo in Regno hic terræ cultus) ut aliquando à vicinia victum exigat, ſi annorum minus faveat clementia; ſed vicinum oppidum Mertola (antiqua olim Myrtilis Romanorum colonia) opem facile præſtat tritico, quod abunde ſuo ex agro legunt coloni; nec minus etiam opitulatur Orichienſe arvum, quod proximo eſt in confinio. Eſt quidem verum, quod annis modice fertilibus, ſibi abunde triticum colligunt incolæ, & quod ad S. Vincentii promontorium ſeritur, cum optimo quolibet ex Hiſpania de bonitate contendit. Abundat vino nobili, & oleo, quæ ſimul cum fico, uva paſſa, amygdalo, Thynno ac Sardinia (communis eſt merx illius regionis) in exteras regiones transferuntur. Ad oram maritimam diverſi generis piſcatu & abundanti conchylio victum facile parant incolæ.

Nomen. *Termini.* *Qualitas.*

Civitates.

Continet quatuor civitates ſub uno Epiſcopatu *Tavira*, *Lagos*, *Silves* & *Pharo* *Tavira* Regni Metropolis ad Oceanum ſita eſt, in loco admodum fertili & amœno, portum habet ſat capacem & inter meliores regni merito numerandum, arcem quoque munitiſſimam à Sebaſtiano Rege extructam, habitatur à 2000 civium. *Faro* in littore maris Oceani poſita Civitas ſitu admodum opportuno, Epiſcopi ſedes ordinaria, cujus annui reditus ſunt 15000 ducati; piſcatio hic fructuoſa, præſertim thynnorum, quos in longe diſſitas regiones avehunt exteri. *Silves* paulum à Mari diſſitum eſt, paucis admodum civibus inhabitatum, quamvis regio circumvicina, arboribus fructiferis undequaque conſita, nil niſi amœnitatem ſpiret, & ſpeciem quandam Paradiſi terreſtris referat, unde ab incolis *Parayſo* nominari ſolet; Epiſcopatus ſedes fuit uſque ad annum 1590, quo Farum tranſlata eſt, cæterum in diſtrictu Lagenſi eſt prædita eo privilegio, ut cujuſvis criminis reis eò confugientibus tutum præbeat aſylum. *Lagos* veterum eſt Lacobriga, ad ſinum Oceani, qui piſcibus, præſertim thynnis ſcatet; muri rupi duriſſimæ impoſiti, & arx haud contemnenda civitatem ab injuriis hoſtium tutam defendunt.

Oppida.

Oppida hujus regni ſunt, *Albor* ad littus maris in diſtrictu Lagenſi, & planitie ſpacioſa vinique generoſiſſimi feraci ſitum; ab Annibale Carthaginenſi ferunt conditum. *Alcoytin* Territorii Tavirenſis oppidum eſt collem ad Anam fluvium occupans, arcem habet munitiſſimam, titulumque Comitatus primogenitis Marchionum Villæ Regalis tribuit. *Caſtro Marin* ad oſtium Anæ fluvii oppoſitum Ayamontium reſpicit, olim Ordinis Equeſtris Chriſti ſedes. *Loulé* in diſtrictu Tavirenſi Comitatus titulo clarum, aliaque minoris momenti.

A S O-

ASORES INSULÆ.

Nomen.
Nsulas in Oceano Atlantico sive Occidentali, quas Hispani *Açores* vocant, ab accipitrum avium genere, quod isti *Açor*, multitudinis formula *Açores* nominant, nomen sortitas, sunt qui credunt. Est qui eas ab *Essorer*, Gallico vocabulo, quod siccare vel arescere significat, sic dictas scribit, ineptitque. Accipitrarias Latine eas quis vocare potest. Et qui Græce mallet, ἱεράκων. Nostrates *de Vlaemsche Eylanden* vocant, quasi Flandricas insulas, quod ab iis, Brugensibus mercatoribus nempe, primum *Qualitas.* detectas creditur. Nihil in iis id temporis præter arbores (inter quas plurima cedrus) silvasque & varia alitum genera, inventum perhibent, eosque ibidem colonos misisse & cultas reddidisse. Postea sub Lusitanorum imperio se dedidisse, cui hactenus parent. Inventas circa annum quinquagesimum quintum supra millesimum quadringentesimum, refert Ludovicus Marmolius fol. 48. Veteres has minime novisse, certum est; nominaverintne, incertum. Nam an eas sub nomine Cassiteridum descripserint subdubito. Naves Hispanicæ mercibus Indicis onustæ in redeundo solent ut plurimum ad has accedere insulas, priusquam Vlyssiponam aut Gades appellant. Mirandum autem quiddam de harum insularum solo aut cœlo, ne dicam, genio, hoc accepi: solventes utpote ex nostro hemisphærio versus Americam, aut novum, ut vocant, Orbem, quam primum *Açores* à tergo reliquerint, continuo liberari à cimicibus pulicibusque, atque omni pediculorum homines infestantium genere, quod statim, præternavigatis his insulis, moritur exstin- *Numerus.* guiturque. Numero sunt novem, his vernaculis nominibus: S. Michaelis, Terçera, S. Georgii, Pico, Fayal, Graciosa, las Floras, del Cuervo, & S. Mariæ, quas singulatim enarrabimus.

S. MICHAELIS.

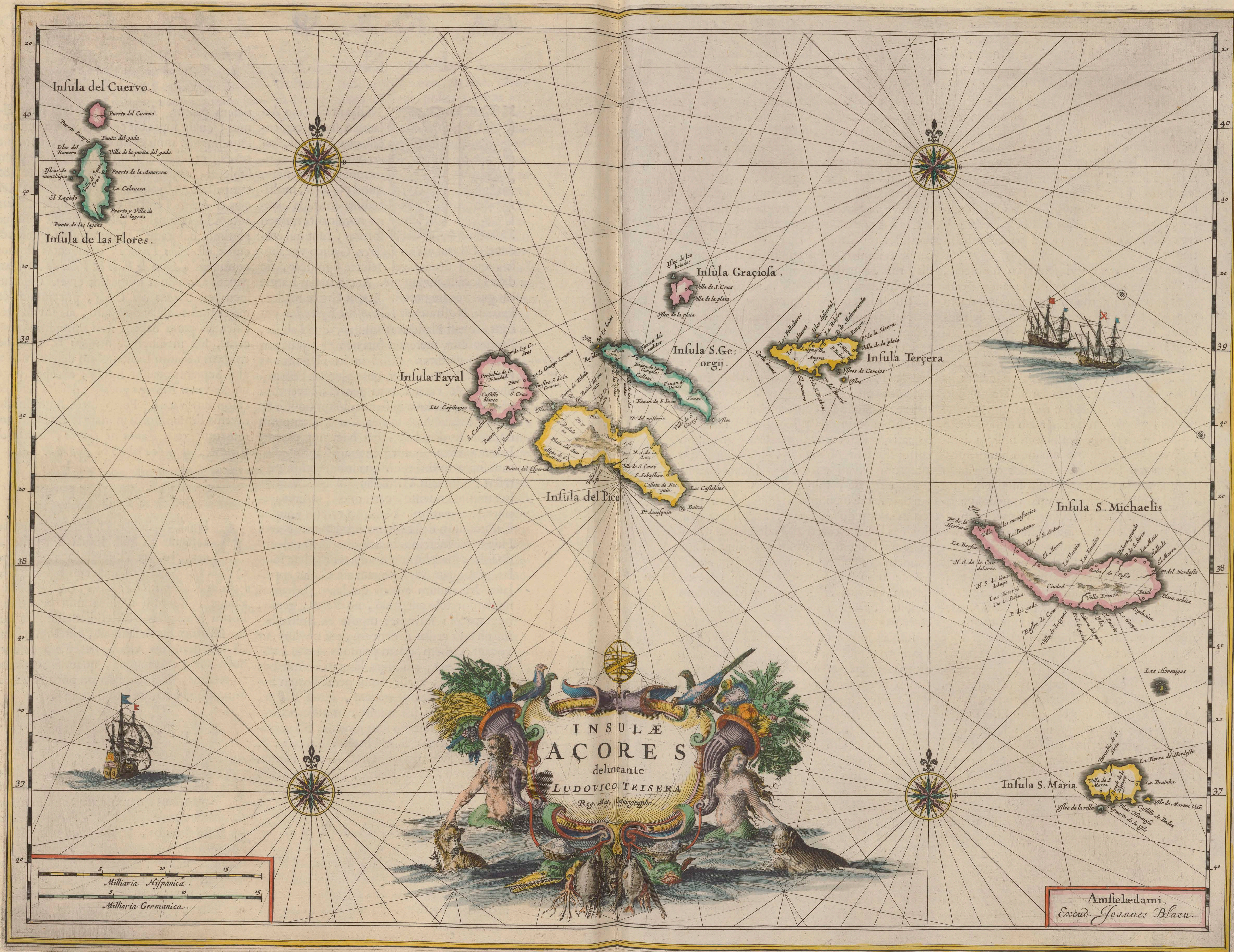
Situs. S. Michaelis Insula à Tercerâ ad Notapelioten 27 aut 28 milliaribus distat, ambituque suo centum pæne milliaria complectitur, 20 milliaria in longitudinem patens. *Qualitas.* Ager Insulæ glasti feracissimus, cujus supra bis centena millia quintalium singulis annis evehi perhibent, itemque tritici, ut sæpe aliarum insularum inopiam sublevet; cæterum importuosa est insula, & tempestatibus hyeme præcipue obnoxia. Aër ejus ei quem Tercera experitur similis. Pars autem Meridionalior Insulæ oppidis vicisque *Oppida & vici.* plurimis habitatur; primum vero quod occurrit est *Villa Franca*, quingentas domos continens. *Aqua de Palo* & *Villa de Laguna*, paucos admodum numerant cives. Quartus locus est *Punta del Gada*, præcipuum & majus totius Insulæ oppidum, arcem ab Occidentali parte habens non admodum capacem, sed mediocriter firmam & præsidio cohortis militum Lusitanorum defensam. Regio Septentrionalior Insulæ, excepto pago unico quem *Riviera* vocant, deserta jacet & cultoribus vacua. *Promontoria.* Porro littus hujus Insulæ diversis Promontoriis in mare se extendit, nominantur vero *Punta de Garla*, *Punta de Galera*, *Punta de Punete* & *Rostro de Can*.

S. MARIÆ.

Situs. A Prædicta insula D. Michaelis versus austrum 12 mill. Insula S. Mariæ jacet, 10 aut 12 milliaria ambitu suo complexa. *Oppidula.* Loci præcipui ejus habitati sunt *Villa de S. Maja*, *la Prainha*, *Castillo Bodes*, aliique, quorum nomina non occurrunt. *Qualitas.* Portus præcipuus est Meridionali Insulæ parte. Glastum hic nullum est, cæterum reliqua ad sustentandam vitam necessaria desunt, nullo porro commercio, quam figulinæ terræ celebris, & nullo militum præsidio custoditur, quod à natura satis munita sit.

TERCERA.

Nomen. A Sorum præcipua Tercera est, sic dicta, quod tertia sit ordine ex Hispania venientibus, complectitur autem milliaria quindecim aut sedecim. *Oppida.* *Angra* præcipua hujus Insulæ urbs, & reliquarum Insularum Metropolis, Gubernatoris & Tribunalis juridici sede nobilis; adjacet torrentibus binis, quorum unus in mare sese præcipitans octo molas circumagitat, alter quotidiano civium usui inservit; mare ante Angram semilunari am-

INSULÆ
AÇORES
delineante
LUDOVICO TEISERA
Reg. Maj. Cosmographo.
Insula del Cuervo
Insula de las Flores.
Insula Graçiosa.
Insula S. Georgij.
Insula Terçera
Insula Fayal
Insula del Pico
Insula S. Michaelis
Insula S. Maria
Las Hormigas
Milliaria Hispanica
Milliaria Germanica
Amstelædami,
Excud. Joannes Blaeu.

ambitu patens, sese in portus speciem sinuat, sinum hunc defendit arx mediocriter munita. Tribus ab hac civitate leucis alterum est oppidum, quod *Villa de Praya*, id est littorale vocant, eo quod in littore situm sit, muris cinctum est, sed incolis infrequentibus, quia portu caret. Præter prædicta sunt quoque oppidula S. Sebastiani, sex Angra milliaribus dissitum, nec non *Aguala* sex à Praya milliaribus: cæterum regio Septentrionalior insulæ, quamvis incolis non destituatur, nullum habet locum considerabilem, sed agricolarum tuguria hinc inde absque ordine sparsa; unicum solummodo minimi momenti oppidum sese ostentat, prope Promontorium Occidentalius, idque *Altares* vocant. Præterea *S. Barbaræ* & *Villa nova*, vici à paucis inhabitantur.

Aëris ratio. Aër insulæ, quamvis sanitati non officiat, humidior tamen est, ventique adeo penetrantes, ut ferrum, murosque domuum, tractu temporis haud ita magno, exedant, quemadmodum Linschotanus oculatus testis se vidisse affirmat; hancque ob rem incolæ exteriores domuum partes, lapidibus, in littore sub aquis repertis, qui melius aëris inclementiæ, ventorumque violentiæ resistere possunt, tegere coguntur. Aër hic malignus, ventique nocivi, quamvis in species adeo duras, dicto modo, desæviant, hominibus nullum damnum adferunt, utpote qui non multis morbis divexari solent. Porro aëris constitutio

Morbi. nonnunquam peculiares huic Insulæ morbos causat; quemadmodum is est, quem vulgo *Oax* dicitur; hæc paralyseos species nominari posset, cum homini usum membri alicujus, vel etiam totius corporis adimere soleat: præter hunc alius est *Osangue* appellatus: est autem suffusio sanguinis in vultu circa oculum, vel in alia quadam corporis parte orta.

Fontes. In insula hac fontes sunt tanto calore præditi, ut facillime ovum immissum coquant: nec non tribus à Civitate Angra leucis fons est qui tractu temporis ligno admirandam tribuit duritiem.

Soli qualitas. Territorium Insulæ cavum esse judicatur, quia in modum cavernarum resonat, siquis in eo incedat; hinc est quod Insula terræ motibus non raro sit obnoxia; ignem quoque inclusum esse fumus quandoque prodit; cæterum frumenti & vini fertile est, omnibusque rebus ad vitam necessariis abundans: quamvis vinum tenue sit & potui vulgi inserviens; Opulentiores vero Canariense, vel Maderensi potare solent. Oleum & sal aliunde huc ferri solet, nam iis caret Insula; fructuum egregie ferax est, inter quos excellunt Batatæ radices, ob abundantiam nullius fere pretii. solum porro altissimum est, & rupibus asperrimis undique cinctum; rupes vero omnes vineis consitæ, adeo ut mirum sit ubi arbores in solo adeo saxoso radices egerint. Planities frumentum glastumque abunde proferunt, præcipue circa oppidum *Villa de Praya*. Cedris Insula abundat, iisque incolæ ad naves construendas, imo focum struendum utuntur. Præterea arbores aliæ sunt, quarum ligna sanguineo & pulcherrimo colore relucent; aliæ flavo & albo coloribus admodum vivis distinguuntur. Sylvis & arboribus omnia plena; ferarum tamen, præter cuniculos non ita magno numero, nihil. Armenta boum, qui pulcritudine ac specie Europæos longe superant, hic fere innumera, singuli propriis nominibus distinguuntur, & protinus magistro vocante adsunt. Avium ferarum nulla fere hic copia, nisi eas excipias, quas Canarienses appellamus, quæ innumeræ sylvas cantibus implent: hisce insidiandis, capiendis, rursusque divendendis non pauca occupatur Insulanorum manus. Æstate piscatio hic satis fælix, sed hyberno tempore maris inclementia, quominus retia expediant piscatores, obest.

Incolæ. Incolæ fere omnes aut Lusitani, aut Hispani sunt, quique patrio viventes modo. id iis peculiare, quod venatione non delectentur; cæterum gnaviter agriculturam exerceant, remque domesticam diligenter administrent; necessitate forte coacti; quemadmodum ex eo patet, quod, cum hujus insulæ frumentum corruptioni sit obnoxium, nec anni spatio integrum servari queat, ut id conservent, fossas effodere, iisque dictum frumentum quatuor sexve mensibus credere solent. præsertim in oppido de Praya, singuli fere cives singulas habent cavernas, adeo largas ut hominem intrantem intromittere possint, easque cooperiunt, sigilloque quisque suo muniunt: Mense Iulio frumentum condiunt, & ad festum Nativitatis Salvatoris nostri integrum recipiunt, facileque deinceps conservant incorruptum.

Munitiones. Insula rupibus undique velut aspero cingitur muro, portum vero sinumve defendendis navibus aptum non habet, ante Angram tamen mare semilunari ambitu patens portum exhibet: huic imminent duo alti montes, quos vulgo *Bresil* vocant, quibus duæ lapideæ speculæ superstructæ; è quibus vigiles certis signis ex alto appellentium navium numerum & qualitatem obnuntiant: ad radices horum montium ad portus munitionem extructæ sunt arces firmissimæ sibi invicem oppositæ, adeo ut nulla navis iis nolentibus portum intrare queat. Præsidium insulæ quondam è militibus Portugalensibus constare solebat; post ultimam vero Portugallensium defectionem, insulæ custodia solis Hispanis creditur, exteris autem insulæ gyrum facere haud licitum est, olim ne quidem iis urbe excedere permissum, nunc paululum re-

remiſſi rigores. Inſulam regit Regio nomine Gubernator, Angræ domicilium habens, ubi quoque tribunal juſtitiæ eſt in hanc & reliquas Inſulas juriſdictionem exercens. Cæterum Angræ Epiſcopatus eſt, ſuperiorem agnoſcens in ſpiritualibus Lisbonæ Archiepiſcopum.

GRACIOSA.

GRacioſa diſtat à Tercera verſus Circium 7, aut 8 milliaria, ambitu ſuo quinque tantum aut ſex milliaria complectens: amœniſſima eſt, nec minus fertilis, unde nomen ei inditum, à Luſitanis inhabitatur; nulliſque præſidiariis cuſtoditur, quod ob exiguitatem ſumtus ferre non poſſit; loca ejus præcipua ſunt, *Villa de la Plaja* & *Sancta Crux.*

S. GEORGII.

OCto novemve milliaribus verſus Corum à Tercera eſt Inſula S. Georgii, duodecim in longitudinem, vix tria milliaria in latitudinem extenſa; loci ejus præcipue qui habitantur ſunt oppidum *S. Georgii*, *S. Ioannis*, *Faxan*, aliique minoris momenti, montibus & ſylvis frequens eſt, glaſtumque, nec non fructus ſat abunde profert; nonnihil vini hic quoque colligitur.

PICO.

PIco inſula duodecim milliaria à Tercera verſus Meſolibonotum eſt, quindecim milliaria in longitudinem patens. Nomen accepit hæc inſula à monte, quem habet, in formam rotundæ pyramidis acuminato faſtigio in altum deſinente. Quicquid namque à natura talem ſortitur formam, à Luſitanis *Pico* vocatur. Mons hic altitudinis eſt trium millium paſſuum. Intus cavernoſus eſt, multiſque antris obſcuris excavatus. Solet nonnumquam ejaculari flammas, Ætnæ inſtar. Ad pedem hujus montis, Orientem verſus, fons conſpicitur aquæ dulcis, qui interdum ignea fluenta, lapideſque ignitos effundit: tantaque violentia atque impetu, ut eos veluti torrens, per declivia & ſubjecta loca ad mare uſque protrudat, itidemque ex horum lapidum mole promontorium effecerit, quod *Miſterii* vulgo nuncupant. Diſtat hoc à dicto fonte 12 mill. paſſ. Hodieque ad mille quingentos paſſus ſolito ulterius in mare extenditur, ex continuata nempe lapidum hinc devolutorum congerie. Nugantur qui ſcribunt hanc inſulam à Pico Martio ave nomen ſumere. Loca hujus inſulæ præcipua ſunt *Sancta Crux*, *las Lagoas*, *S. Sebaſtiani*, aliaque minoris momenti. Cæterum Inſula cedris abundat: alterum quoque quoddam ligni genus copioſe fert, quod *Teixo* vocant, pulcherrimum ſane maximique pretii, rubro colore mirabiliter variegatum, quod cædere ſine officialium permiſſione illicitum; pecora præterea habet, multumque vini, fructuumque delicatiſſimorum incredibilem copiam.

FAYALA.

FAyala à S. Georgii inſula jacet verſus Africum, & 17 aut 18 milliaria ambitu complectitur, à Fago arbore denominatur hæc inſula. Luſitani enim fagum *Faya* & *Fagutal* (ſive locum fagis conſitum) *Fayal* vocant. Supereſſe etiamnum in hac inſula ex poſteritate Flandrorum, qui eas primi inhabitavere, familias quaſdam, uti ſunt qui vocantur *Bruyn*, *Vtrecht* &c. ex viro quodam Luſitano fide digno percepi. Lindſchotanus quoque teſtis oculatus ſcribit in ſuo itinerario noſtrate lingua edito, in hac eadem torrentem fluere, quem Hiſpani *Ribera de los Flamengos* (id eſt Flandrorum rivulus) nominant, additque omnes hujus inſulæ incolas è Belgio oriundos, atque Belgis hactenus bene favere. Glaſtum colunt inſulani quod ſat feliciter hîc provenit, cujuſque cauſa potiſſimum aditur, pecore, piſcibuſque abundat, iiſque ipſam Terceram quandoque providet, portum nullum habet, aſt unicum oppidum quod *Villa Dorta* vocant, cui arx parum firma adjacet, præſidio Hiſpanico defenſum.

FLORES & CVERVO.

FLores Inſula, à florum copia ſic dicta, diſtat à Tercera, verſus Occidentem mill. 70, ſeptem milliaria ambitu continet; nihil commercio dignum præter glaſtum fert; paſcuis vero & pecorum gregibus & armentis abundat: patet pene omnibus advenis, quia nullo præſidio cuſtoditur.

Cuervo inſula admodum exigua eſt, utpote quæ vix tria milliaria ambiat, unius milliaris intervallo à *Flores* inſula diſtat. Hæ duæ inſulæ proprie è numero Aſorum non ſunt, illis tamen annumerari ſolent, eidemque Gubernatori parent.

AFRICA,

QVÆ EST

GEOGRAPHIÆ BLAVIANÆ

PARS TERTIA;

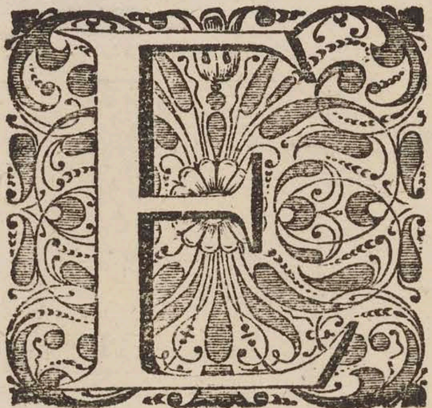
LIBER VNVS.

AMSTELÆDAMI,
Labore & Sumptibus
IOANNIS BLAEV,
MDCLXII.

A F R I C A.

Nomen. Xplicatis omnibus Europæ partibus, tempus est Interno mari trajecto Africam ingredi, maximam Orbis terrarum peninsulam. Illa variis Libyæ, Olympiæ, Oceaniæ, Hesperiæ, Ortygiæ, Æthiopiæ, Serpentariæ, Aëriæ, Ophiusæ, Cepheniæ, Cyrenes, Ammonidisque apud Græcos insignita nominibus, Latinis Africa vel Libya duntaxat appellatur, priori nomine ab Epaphi filii Iovis filia ducto; posteriore vero ab Afro Libii Herculis filio.

Arabes, quibus complures Africæ regiones nunc parent, Ifriquiam dicunt à vocabulo Faraca, quod divisum gentis lingua significat: separat quidpe Africam ab Europa Mediterraneum mare fretumque Herculeum sive Gaditanum; ab Asia vero exiguus isthmus Internum mare, & Sinum Arabicum interjacens, cujus intercapedo est milliarium tantum xxv: seu *Ifriquiam*, à *Meleco* sive *Meletio Ifrico* Felicis Arabiæ rege, qui cum reliquiis exercitus sui in hunc terrarum tractum metu hostium se abdens, partem ejus excoluit. Turcæ, ut quidam nos docent, Africam *Magrib* nomine indigitant; etsi id nominis Occiduo Africæ mari sit proprium.

Limites. Finibus clauditur ab Oriente mari Rubro; qua medius dies est, Æthiopico; qua sol occidit, Atlantico; ab Septentrionibus Interno, quod Africum seu Libycum dicitur, qua Regionem alluit.

In universum vasta est magis quam frequens. *Vastitas sive amplitudo.* Longitudo summa computatur ab Herculis freto ad promontorium Bonæ Spei milliarium ıɔcc. Latitudo inter duo promontoria, *Hesperium* vulgo *C. Verde*, & *Aromata*, quod est juxta fauces Arabici sinus, vulgo nunc *Coarda fui*, milliarium ıɔl. Terra ipsa, nisi qua interno mari accedit, obscure veteribus nota. Vltra autem Nili fontes ac montes Lunæ prorsus incognita.

Divisio. Regiones atque gentes in quas divisa fuit quondam, sunt, Ægyptus, Cyrenaica, Africa Minor, seu proprie dicta, Troglodytæ, Garamantes, Numidia, Mauritania, Gætulia, Libya Interior, Arabia, Troglodytica & Æthiopia. Nunc autem universa in septem potissimum partes sive regiones secatur, quarum nomina sunt hæc: Ægyptus, Barbaria, Biledulgerid, Sarra desertum, Nigritæ, Æthiopia Interior, sive Superior, quod Abyssinorum est imperium, & Æthiopia Exterior sive Inferior.

Insulæ. Insularum ad Africam terram maxima est in Rubro mari Menuthias, Cerne Plinio dicta; nunc vulgo insula D. Laurentii, & incolis Madagascar, id est Lunæ insula, felici aromatum proventu dives, longitudine milliar. German. CCI. Latit. LXXX occupans. At in Atlantico Oceano contra Hesperium promontorium, quod nunc est *Cabo Verde*, *Hesperides* sunt insulæ duæ, ultraque *Gorgades*, Gorgonum quondam domus: nunc in universum *Islas de C. Verde* Hispanis dicuntur, hoc est, insulæ promontorii Viridis. Contra Mauritaniam sunt Fortunatæ, VII numero, quarum una Canaria vocitata, à multitudine canum ingentis magnitudinis, ut auctor est Plinius. Vnde universi Fortunatæ nunc Canariæ dicuntur, Hispaniarum Regi subjectæ. Vltra versus Septentrionem est *Cerne* nunc *Madera* dicta. In Interno mari sunt *Melita*, *Goza*, *Comin*, *Lampadusa* & *Linosa* insulæ, contra Tripolitana littora sitæ. Plures universam Africæ insulæ circumsident, de quibus suo loco fusius agemus.

Montes. Montium clarissimi maximique sunt, Atlas uterque, montes Crystalli, Solis, Nitri, Serra Leonis, montes Amara, Lunæ, & quos *Picos Fragosos* Lusitani appellant. Porro, Atlas Major, incolis *Ayduacal*, *Anchisa* & *Majusta* dictus, sic per Africam discurrit, sicut per Asiam Taurus, per Europam Alpes. *Atlas Major.* Hunc totius Africæ vel fabulosissimum è mediis arenis in cœlum usque attolli prodiderunt celebrati autores, asperum, squalentem, qua vergat ad littora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum nemorosumque, & scatebris fontium riguum; qua spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, ut nunquam satietas voluptatibus desit: Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio quam solitudinem horrore: eundemque noctu micare crebris ignibus; Ægipanum Satyrorumque lascivia impleri; tibiarum ac fistulæ cantu tympanorumque & cymbalorum sonitu strepere.

Cæterum ex Marmarica ortus ab Oriente Barbariam inter & Biledulgerid regionem in Occasum late se spargit, ac juxta fauces fusi amnis, qui Messam tergeminam urbem alluit, in Oceanum procurrit Atlanticum, qua is juxta fretum Herculeum paulatim se contrahit, terrasque, scissis utrimque (id veteres credidere) ab Hispania Calpe, ab Africa Abyla montibus, irrumpit. Dividitur, ut & Atlas Minor, in varia nomina, pro ut per diversas regiones sua juga pertexit. Vtrumque vero Atlantem nonnulli Hispanico *Montes claros* nomine intelligunt, vel quod procul conspicui sint, vel quod suis candeant verticibus. Strabo refert Atlantem in Mauritania incolis *Dyrin* vocari; at qua Ægypto accedit, triginta circiter ab urbe Alexandria milliaribus, nomen *Meyes* invenit; quam tamen Montis partem Straboni Aspidem dici, Curio suspicatur.

Atlas Minor. Atlas Minor, quibusdam *Lant* dictus, in littore Interni maris, qua id *Errif* nomen sortitur, insigni altitudine consurgens, à Gaditano freto Bonam usque provehitur.

Abyla mons. Qua Oceanus Atlanticus ab Occasu solis per fretum Gaditanum inter Europam, & Africam Asiamque diffunditur, Abyla mons, quem nunc vocant *Ceutam*, altera ex columnis Herculeis, seu metis laborum Herculis, Hispanis hodie *Sierra*

AFRICÆ
nova descriptio.
Auct: Guiljelmo Blaeuw.
TANGER
CEUTA
ALGER
TUNIS
Goleta nunc destructa
MOZAMBIQUE
CANARIA
MARE ATLANTICUM
Canariæ Insulæ olim Fortunatæ
TROPICUS CANCRI
Insulæ de Cabo verde olim Hesperides sive Gorgades
MARE MEDITERRANEUM
NATOLIA
ASIAE PARS
ARABIA
BARBARIA
NUMIDIA
BILEDULGERID
SARRA appellatur quæ hodie LIBYA INTERIOR idem quod desertum
Barca desertum
NUBIA REGN
GUINEA
BENIN
ÆQUATOR sive LINEA ÆQUINOCTIALIS
OCEANUS AETHIOPICUS
OCEANI ORIENTALIS PARS
SINUS BARBARICUS
MADAGASCAR, quæ et S. LAURENTII insula dicitur
TROPICUS CAPRICORNI
Cum privilegio ad decennium.

Ximiera, sive *Sierra de las Monas*, hoc est, Mons Simiarum dictus, ex Hispanico littore Calpe montem, alteram Herculis columnam, habet obversum.

Mons Crystalli.

Mons Crystalli, sive Crystallinus, in Orientalibus Congo regni finibus inhospitalem stupenda altitudine verticem erigens, Crystalli venis totus ferme scatet.

Mons Solis.

Vlterius mons Solis occurrit, cui incredibilis sublimitas, & viduata arboribus juga cognomen dedere; ab eodemque Orientali latere mons à nitro, quo abundat, cognominatus, quem Sarbelus amnis utrimque salutat.

Mons Leonis.

Mons Leonis, Lusitanis *Serra Lioa*, Hispanis vero *Sierra Leona* vocitatus, integro regno de suo nomen imponit, evehiturque in Guineæ confinio altitudine prorsus singulari. Is communiter accipitur pro eo, quem deorum Currum Ptolemæus dixit, quod à vertice ejus intra nubes abstruso crebra fulmina descendant.

Mons Amara.

Amara mons, unde hodieque vastissimum regnum appellatur, editissimas inaccessasque rupes suas in orbem cogit, cujus in medio cognominis arx est munitissima condita; in qua regis filii sub validissimo præsidio educantur, donec patre defuncto heres producatur.

Montes Lunæ.

Montes Lunæ parem cum reliquis Africæ montibus obtinent claritatem. Ex horum visceribus Nilum amnem produci, celebrati autores falso credidere; Niliique lacus ex eliquatis eorum nivibus augeri, Ptolemæus memoriæ prodidit. Cæterum *Bravaghut* fluvius, qui Mataman regnum perlabitur, ortum ex Lunæ montibus ducit, quos Tropicus Capricorni versus Polum Antarcticum ab eodem regno disterminat. Superatis hisce montibus, regio, cui à promontorio Bonæ Spei est nomen, conspicua est, compluribus regulis subjecta. Situm igitur Lunæ montes habent inter prædictum Tropicum, Bonæque Spei promontorium, suntque prorsus inhabitabiles. Porro Lunæ montes hodie incolis *Besth* dicti, nihil aliud sunt, quam longissima quædam rupium altissimarum, & perpetuis obsitarum nivibus series, ad regiones Ceva & Goyame usque protensa.

Montes Picos Fragosos dicti.

Sunt & prope Bonæ Spei promontorium montes, quos Lusitani *Picos Fragosos* nuncupant; minus vero recte Italis Pici Fragosi dicuntur, cum prius nomen asperrimas, præruptasque cautes, ex quibus sunt compositi, significet. Ceterum cacumina eorum ipsas nubes attingunt; ipsi vero haud procul à promontorio Aiguilles, de quo infra, in erectam altitudinem se parant.

Radices copiosus amnis rapidusque è Mediterraneis profectus subterfluit. Sunt alii præterea montes in Africa, partim altitudine sua, partim etiam metallis, queis scatent, censendi; quos hic studio prætereo, pluribus de iisdem in singularum descriptionibus regionum acturus.

Lacus.

Lacus complures reperias longe lateque diffusos, quorum præcipuus est, qui *Zaire* vel *Zembre* dicitur, à quibusdam pro veterum lacu Tritonum acceptus. Ex eo ortus suos ducunt *Coanza*, & *Lelunda*, haud ignobiles regni Congo amnes. Indidem nonnullorum opinione *Nilus* & *Zambere* sive *Covama*, aquarum copia & cursus longitudine insignes fluvii, de quibus suo loco diffusius, nascuntur.

Fluvii.

Flumina præcipua sunt, *Nilus*, *Niger*, qui & *Rio grande*, hoc est, ingens amnis, Hispanis Italisque dicitur; *Sanaga* sive *Senega*, *Gambra*, *Zaine*, *Covama*, amnisque, cui à S. Spiritu est nomen. Omnes hi amnes ferme ejusdem naturæ sunt; suis namque inundationibus terram fœcundant. De *Nilo* quod est, qui est ex Africæ fluviis omnium Europæis notissimus, separatum de eo in Ægypti descriptione, ob uberes quas in hanc regionem derivat utilitates, sermonem faciemus; quanquam idem longiore Æthiopiam tractu pervadat.

Niger, incolis *Hued Nijar*, nobis regionem Nigritarum explicaturis tangetur, quo etiam Senegam, Gambeam sive Gambram amnes referemus.

Aquæ.

Africam licet haud tenues fluvii varie intersecent; plura tamen in ea loca sunt ob sitim cæli terrarumque ac aquarum malignitatem deserta. Sol quippe, cum ardentior existit, naturali ratione humorum vaporumque plus, cum iisque sæpe sordes innumeras attrahit; quæ deinde per imbrem pluviamve delapsa, non ipsas solum aquas seu flumina coinquinant, sed etiam corpora, quæ attingunt, sic afficiunt, ut ulcerosissima reddantur.

Soli qualitas.

Quædam Africæ partes eximie sunt fertiles. Cætera tamen inculta, & aut arenis sterilibus obducta, aut serpentibus usque adeo scatentia, ut non nisi ab ocreatis agricolis proscindi possint, aut infestantur multo ac malefico genere animalium. Quas partes diligens cultura subigit, credita semina centuplici fœnore reddunt. Ista frugum ubertas Magnum Hetruriæ Ducem, ipsosque adeo mercatores Gallos non semel induxit, ut hac via annonæ in Thuscia Galliisque gravitatem tentarint levare; quæ tamen navigatio postremis aliquando minus prospere successit. Fruges Africæ sunt siligo, oriza, millium, triticum, frumentum Turcicum: fructus vero ejusdem generis habet hæc regio, quales Europa producit; nisi quod singulari terræ suæ munere ex arbusculis, queis longa sunt lataque folia, proferat pomorum quoddam genus sapore insignium dulciumque, & mala citrea minora magnitudine æquantium. Atque hunc fructum doctores Mahumetani credunt ipsum illum esse, qui primis Parentibus nostris in Paradiso vetitus, ut primum curiose fuit gustatus, inexploratæ hactenus nuditatis eosdem admonuit, quam prædictorum latitudine foliorum illico tegere conati sunt.

Fruges fructusque Africæ.

Quæ cassiam ferunt arbores, non absimilia mororum foliis habent folia, floribus latis albisque distincta; fructum vero prælongis valvis inclusum ea copia gignunt, ut ad tollendum pondus, frequens ante adeptam maturitatem decerpatur.

Crescit item in Africa fructus, qui communiter ficus Ægypti, incolis vero *Guimeiz* dicitur; cujus arbor se ipsa, & foliis nostratibus sunt ficis simillima: at Africana nostram altitudine vincit ficum, & densitate; nec è ramusculis fructum demittit, sed ipsa ex stirpe protrudit, nostratibus

ficu-

ficubus sapore eundem, sed violaceum colore, & crassiore circumseptum pellicula.

Computantur quoque in Africanarum mercium numero dactyli, gossipium, saccharumque, & id genus alia, quæ in regionem Africæ, aut Asiæ, atque Indiarum peculiari descriptione enucleatius recensebimus. Abyssinorum regio picem Græcam suppeditat, qua ad phlegmata expellenda Medici utuntur. Quæ in Orientaliore Africa Nilum versus, Rafin & Cuco oppida interjacet regio, naphtham bituminis speciem, Medicis petrinum oleum, resinamque aliunde allatam paucorum dierum spatio secreta quadam vi odoriferum in balsamum convertit. Eadem regio certum genus arborum educit, incolis *aud-Altassavyt* dictum, dantium vimina seu ramusculos virgularum cannabis specie, queis millies licet humeros percutias, franguntur nunquam, sed dulcem continuatis ex ictibus harmoniam continuant.

Est etiam in Africanis arboribus *Ettalchus*, procera, spinosaque, foliis junipero persimilis, & gummi ferax, specie odoreque mastichen referentis; quamobrem mercatores Afri hujus admistione ipsam mastichen non raro adulterant. Ceterum hic succus in Numidiæ, Libyæque desertis, atque adeo in ipsa Nigritarum regione excipitur.

Argan arbor, ex qua oleum colligunt incolæ, in Maurocani regni provincia *Hea* nascitur; de qua suo loco dicemus.

Inter radices laudem meretur illa, quæ incolis *Terfez*, Medicis *Camha* dicta, tribulo similis est, sed magnitudine insignior, & supra quam credi possit, delicata. Hac Arabes in Numidiæ desertis copiose reperta tam libenter vescuntur, quam si saccharum esset. Alia radix Occidentali in littore effoditur, *Tauzarghente* appellata, suavem exhalans odorem.

Eam è Barbaria mercatores in Nigritarum regionem exportant, qui hac nec incensa, nec calefacta, sed ultro gratissimum odorem spirante suffimentorum loco utuntur.

Neque harum numero radicum excludenda *Addad*; cujus herba amara, radix vero adeo venenosa existit, ut liquor ex ea ad drachmæ pondus duntaxat expressus, haustusque ore humano horario vitam terminandi spatio vix habeat.

Surnag radix, quam Occidentalior Atlantis pars gignit, in Venerem proclivibus Afris dilecta, libidinem exstimulat, maresque confortat, quo diutius possint in creandorum officina hominum persistere. Mala igitur hæc radix, quæ ventrem incontinentem, luxuriam reddit exercitam.

Euforbe, gummi quodpiam est, spinosa è planta protrusum, habensque sylvestris cardui speciem. Eadem planta prægrandem fructum, cucumeris magnitudine haud imparem, sed longius, auctiusque tuberosum, illico à terra, qua ramusculorum suorum asparagi in modum agit divortia, producit, semetipsum vicenario, aut etiam tricenario sæpe multiplicantem numero. Incolæ hoc ex fructu maturo punctim aperto sive dissecto, lacti simillimum, viscosumque liquorem eliciunt, elicitumque cultro demunt, & corio caprino exsiccandum involvunt. Succinum vero aquei coloris magna copia Messanum in littus mare egerit.

Pix in Africa alia est naturalis, quorundam fontium saxis adhærescens, graveolentemque aquam efficiens: artificialis alia, quæ ex juniperis piceisque exprimitur. Exprimendi modum Leo oculatus testis hunc esse commemorat: fornacem rotundam profundamque exstruunt, in eamque minutatim concisos dictarum arborum ramos immittunt, postquam per relictam in eo fenestram moderatum ignem supposuere, ut lenta distillatione inclusum gummi eliciant; quod per foramen in caveam, vasis in modum subtus formatam, dilapsum coriaceos in saccos colligunt.

Sal. Pluribus in locis non alio sale quam fossili utuntur, eoque vel rubro, vel candido, vel cinereo. Is copiose in Barbaria effoditur, affatimque ejus in Numidiæ Libyæque regionibus invenitur; Nigritis, & Interioris Æthiopiæ colonis hoc ipso carentibus. Africani quoque marinis ex aquis, quas effossis in hunc finem canalibus servatas vehementior sol ussit, alteravitque, salem cum ipsa Alpina nive candore certantem conficiunt. Alibi locorum, in plumbifodinis nimirum, antimonium inveniunt, quod à plumbo vi sulphuris operarii secernunt.

Sed inprimis auri, argenti, aliorumque fodinæ metallorum notandæ, quæ in Nigritarum regione præcipuè, Guineæ regno, Æthiopiaque frequentes occurrunt. Ad hæc inutilia terræ pondera capienda, tam longinquas & periculosas Europæi navigationes profectionesque instituunt, sæpe non alio consilio, quam ut avaritiæ suæ modum ponant; cum quo plus sint potæ, plus sitiantur aquæ.

In Limensi regione, Abeno Hezaro teste, lapillos reperias, Hispanis *de los hechizos*, Arabibus vero *Hajar Aceht* dictos, humanorum speciem membrorum referentes; adeo ut in quibusdam forma pedis appareat; in aliis brachii, capitis, cordis, &c. quidam integri etiam hominis speciem exhibeant. Lapillis hisce ad effascinandum variis modis utuntur, habentque præcipuo quodam in precio, in quibus effigiata humana species integra cernitur; iis quippe inesse vim rentur conciliandi gestatoribus quorumlibet etiam virorum Principum animos. Montes *Alard* & *Quen*, qui inter Nubiam Zinchamque vertices attollunt, lapidem habent, *Beth* Arabibus dictum, ea præditum virtute, ut mutos efficiat, qui paulo eundem diutius fuerint intuiti. Incolis persuasum hoc ex lapide Alexandrum Magnum, quem *Escandrum* nuncupant, de consilio Aristotelis, qui *Arçato Talis* dicitur Arabibus, illud Admirationis construxisse palatium.

Animalia. De Africanis animalibus quod est, in hoc genere plurima sunt à nostratibus nihil admodum diversa; quamobrem hæc ipsa volens prætereo. Illa solum accuratiore descriptione signabo, quorum nostra Europa est expers; quæque à curiosis duntaxat, aut à mercatoribus invehuntur, aut per regiones Europæ ab histrionibus circumducuntur lucri causa.

Prima autem Africanarum belluarum ferie Elephanti, Africanis *El Fil* dicti, fe offerunt, quorum vaftus numerus ad utramque Nigri fluminis ripam, inque Superiore Æthiopia & in regno Monomotapa Inferioris Æthiopiæ confpicitur. Ineft illis clementiæ bonum; quippe fi per deferta vagabundum hominem viderint, ductus ufque ad notas vias præbent; vel fi confertis pecoribus occurfitent, itinera fibi blanda & tacita manu faciunt, ne quod obvium animal interimant. Duo eorum genera funt, nobiliores indicat magnitudo, qui rarius ad noftras avehuntur partes; minores nothos dicunt. Majoribus ad bellum ituri Æthiopes turres ligneas imponunt, ex hifque deni, aut duodeni miffilibus depugnant. Porro oberrant agminatim: natu maximus ducit agmen; ætate proximus cogit fequentes. Flumen tranfituri minimos antemittunt, ne majorum ingreffus alveum atterant, & profundos depreffis vadis gurgites faciant. Propter fœminas nunquam dimicant; nulla enim noverunt adulteria. Candore dentium intelligitur juventa, quorum alter femper in minifterio eft, alteri parcitur; ne hebetatus affiduo repercuffu minus vigeat, fi fuerit aliquando dimicandum. Cum venatu premuntur, pariter affligunt utrofque, ut ebore damnato non requirantur. Non annis decem, ut vulgus; fed biennio, ut Ariftoteles definit, utero gravefcunt, nec amplius quam femel gignunt, nec plures, quam fingulos.

Vivunt præ cæteris omnibus quadrupedibus diu: linguam perexiguam habent, atque introrfus pofitam: longiffima illis naris contra omnium reliquorum animantium formam, utunturque illa quibufcunque manuum officiis: ea namque cibos tam humidos, quam ficcos capiunt, & ori admovent, fed & eadem nari arbores profternunt, fructus ac folia colligunt. Pedibus omnibus digiti funt, fed indivifi, ac leniter figurati. Pedes lati diametro palmum cum dimidio;ambitu palmos quatuor: quin dentem elephantinum unum pondo fuiffe 323, memorat apud Taprobanam Ludov. Barth. rer. Indic. lib. 3.

Cameli. Corporis vaftitate, & interna manfuetudine ad elephantos proxime accedunt *Cameli*, Arabibus finguli *Gimel*, greges vero eorum *El Bil* appellati. Frequentes ii in defertis Libyæ Numidiæque, atque in Barbariæ regione vifuntur. In his Arabum opulentia confiftit; quippe fi ifthic locorum quempiam locupletem fignare velint, tam amplum, inquiunt,camelorum poffidet numerum, loco, quod nos dicimus, tot poffeffiones habet, aut tam largis eft reditibus inftructus. Cæterum camelus mite eft, ac domefticum animal, hominibus ad circumvehenda onera perquam familiare. Corpus illi procerum, & punctis interftincto tergore maculofum: caput cæteroquin amplum, paulatim ad cervicem gracilefcit, & ex eo geminæ cornuum fpecies emergunt; fupra vero tempora fecundum aures, duo molliter confurgunt apices. In ore lacteus prominet numerofa ferie dentium nitor; oculi jucundiffima luminis face fcintillant; terga lata, & infigni colliculo protuberantia. Crurum non æqualis menfura; poftici enim pedes anterioribus minores; ex quo nonnihil claudicare videtur. Cauda talis eft, qualis cervis, aut damis, fummis à tergo nigricantibus villis hirfuta. Ad fummum talis eft ingenio, ut onera quam maxima dorfo ferat, & longam viam continuo curfu devoret. Quod fi quando confiftat, non vult flagris, & verberibus adigi, fed fuavi modulatione demulceri: hac itineris labores mitigat, & veluti novis animis ac viribus revirefcit.

Leones. Ex Africæ Leonibus fæviores funt fortioresque illi, qui Trimifenum inter Feffanumque regna,item qui in deferto *Angep*,five *Angad*, & interjacentia Bonam & Zunchem loca folis ardoribus magis fubjecta occupant; qui enim frigidiora montium tenent, minus terribiles, minufque periculofi exiftunt.

Caput Leoni amplum, majeftatem feræ præ fe fert: magni & lucentes oculi inter villofa fupercilia fcintillant; colla, armofque effufæ veftiunt jubæ; magna vis laterum fpirat; major pectoris firmitas protuberat; maximus fævit oris terror, qui totus eft immani dentium rictu feptus. Quid genua loquar? quid tibiarum compagem? quid nervorum denfitatem? quid ungues? quid inceffum? quid faltum? quid curfus celeritatem? quid omnia.

Si quando venatorum fenferit impetum, abjecta omni mora exilit è fpelunca, primum truculenta rugit immanitate; mox longam, villofamque caudam explicans, terram plaudit; tum profundam voraginem aperit, dentes exferit; in hoftes fumma velocitate involat; hos cauda atterit; illos pedibus conculcat; aliorum trementes artus cruentis faucibus fœdiffima laceratione populatur.

Panthera. Pantheræ quoque numerofæ funt in Africa, minutis orbiculis fuperpictæ, ita ut oculatis ex fulvo circulis, vel cærulea, vel alba diftinguatur tergi fupellex. Anterioribus pedibus quinque digitos habent, pofterioribus quatuor: fœmina majore, quam mas robore prædita eft.

Semel tantum tota vita parturit. Nam cum in utero matris coaluere catuli, maturifque ad nafcendum viribus pollent, oderunt temporum moras. Itaque oneratam fœtibus vulvam tanquam obftantem partui unguibus lacerant; effundit illa partum feu potius dimittit dolore cogente. Ita poftea corruptis & cicatricofis fedibus, genitale femen non hæret infufum, fed irritum refilit. Ceterum fæviffima hæc beftia ad perfequendum enecandumque hominem nifi irritata prorumpit. Tradunt odore earum & contemplatione armenta mire affici, atque ubi eas perfentifcant, properato convenire, nec terreri, nifi fola oris torvitate. Quam ob caufam pantheræ abfconditis capitibus, quæ reliqua funt fpectanda præbent, ut pecuatos greges ftupidos in obtutu populentur fecura vaftatione. Etfi autem carnium, præcipue hœdorum, panthera fit vorax; nullum tamen animal æque ac canes odit.

Alces. Sunt & in Africa feræ, quæ Alces Latinis, Africanis *Lant* nuncupantur. Alces vero eft animal ad bovis minoris accedens magnitudinem, cujus

cujus à media fronte intra aures unum cornu existit excelsius, ad pectus retrorsum ac dein in rectam cuspidem se vertens, tantaque vis in eo est, ut quæque obvia penetret aut confringat. Ceterum auribus cervo persimilis, crura brevia habet; collum vero longum, colore per totum corpus magis ad albedinem tendente; nisi quod dissecta pedum ungula sit nigerrima. Eadem pernicitate cursus solis equis Arabicis Barbaricisque cedit.

Equi. Equos Italis aliisque Europæis *Barbaros* seu Barbaricos dictos Barbaria nobilissima Africæ regio gignit. Hi validissimis sunt unguibus, ac præ reliquis totius Orbis veloces perhibentur. Per Africam, Ægyptum omnemque Asiam qui pernicitate diuturnitateque cursus valent, *Arabes*, sive Arabici vocantur, quod Arabes primum hoc indomitorum genus equorum in desertis suis repertum, ad mansuetudinem perduxerint, iisque Africam progrediente tempore compleverint.

Boves. *Guahox*, Silvestrium boum genus est, Hispanis Africam incolentibus *Vacas Bravas*, hoc est, vaccæ furiosæ, dictum. Hi velocitate cum cervis certant; magnitudine vero nostratibus sunt bobus inferiores. Color illis subfuscus; cornua nigra acutaque: carnes saporitæ; corium vero ad consuendos calceos ocreasque durabile.

Asini. Nec *Asini* feri à Numidiæ Libyæque desertis arcentur. Hi cinereo seu potius aquilino colore, ipsis equis Barbaricis velocitate cursus sunt pares. Ejusdem generis sunt, sed dorso, reliquoque corpore humiliores, quos habet Sardinia nostra.

Capri. In Orientaliore Abissini imperii latere ad utramque Nili ripam ingens caprarum copia cernitur, quarum, ut Horatius ait, olentes mariti prægrandem vitulum proceritate adæquant, piloque tam prolixo sunt, in terram ut defluat; tam crasso hirtoque ut equinarum superet rigorem jubarum.

Vaccæ. Eadem regio vaccas alit insigni magnitudine, sed glabras sive pilorum expertes, caudatissimasque, in quarum collis non ingrata colorum ludit mistura. Atque hæ Ægyptiis vocabulo *Demniet* signantur.

Adimmain. *Adimmain*, animal Africanum, specie arietis, sed mediocris magnitudine asini, auribus est prolixe defluentibus. Id Libyæ populis ovium vicem præstans, lac copiose suppeditat; unde butyrum eis & caseus. Cornua sunt fœminis; mares his carent: lana utrisque bona, sed perbrevis.

Arietes. Arietes Africani cornibus duntaxat, caudaque rotundatim larga differunt à nostratibus. Et quia ad caudæ crassitudinem longitudo, totiusque animalis pinguedo accedit, jure quinquemembres vocitantur. Quorundam caudæ quindecim, & summum viginti libras adæquant; idque contingit, cum suopte saginantur ingenio.

Dabub. *Dabub* Arabum, Africanorum est *Lelef.* Animal id est ad lupi speciem magnitudinemque proxime accedens, nisi quod humanis ferme sint pedibus cruribusque. Reliquo pecori nullum ab hoc exitium; cadavera tamen humana in escam exenterat, Mauris ad eam rem occasionem præbentibus, dum mortuos mediis in agris sepeliunt.

Zibethi. Habet item *Zibethos* frequentes hæc regio, quibus Zebides vocabulum ab Arabibus est inditum. Hi de Silvestrium felium sunt genere, quarum cruor circa umbilicum collectus, & Zibethum unguentariis dictus, singularem exhalat fragrantiam.

Simiæ. Simiarum vero non una apud Africanos est species; aliæ quippe silvestres colore cinereo feles referunt, cauda prælonga, candidoque capite insignes; aliæ prorsus nigræ, in Nigritarum regione vagantur. Rursus aliæ sunt sine caudis, incolis *Babuyns* dictæ.

Gazeles. *Gazeles*, feræ sunt, magnitudine coloreque damis persimiles, cornibus nigris silvestrium caprarum in modum, sed rotundioribus acutioribusque præditæ.

Dracones. Dracones nonnulli alatos finxerunt, scintillantesque è faucibus; quod ad puerorum terrorem ab otiosis videtur confictum. Nam qui Atlantis speluncas dracones incolunt, Arabibus Taybins dicti, prægrandi gravique sunt corpore, nec in quamcunque partem versatiles. Qua corpus eorum in caudam caputque desinit, vehementer utrimque attenuatur.

Ceterum dracones è venenosorum genere serpentum sunt; quodcunque enim corpus ictu feriunt, aut morsu, ejus caro saponis instar mollescens, perbrevem vitæ terminum annuntiat.

Porro capite atque alis volucrem referunt, cauda & versicolore pelle serpentem; pedibus vero lupum, rigidis semper superciliis.

Hydræ. Quin etiam Hydras in regionibus Africæ reperias, sed non quales fabulosa antiquitas lacui Lernæo adscripsit; è quo, si quid fidei Poëtis habendum est, hydra una prorumpens, septemque capita proferens, iisdem abscissis, moxque subnascentibus sibi diu victorioso cum Hercule luctata est. Africanæ igitur hydræ serpentes sunt modica longitudine, collo caudaque brevibus. Frequentes eæ in Libyæ desertis, illico perrumpens serpensve venenum evomunt, sine dubio allaturum exitium, nisi veneno imbuta pars, à reliquo mox corpore dematur.

Dub. In iisdem Libyæ desertis *Dub* animal est, stellionibus Apulis affine; at grandius, humani longitudine brachii, latitudine vero digitos quaternos occupans. Id tota vita aquam non bibit; ab eaque adeo vehementer abhorret, ut, si continuata ad breve tempus infusione animalis fauces irrores, certo fit certius moriturum. Idem omnis veneni expers, ova ponit testudinum ovis simillima. Carne ejus ranarum carnem sapore referente incolæ assata vescuntur.

Guaral. Huic simile est aliud animal, quod Guaral vocant; nisi quod aliquanto majus sit, venenumque & capite & cauda recondat. Arabes igitur duabus his partibus abscissis, reliquum corpus suorum habent in numero ciborum.

Chamæleontes. Per omnem Africam plurimus item Chamæleon, Arabibus *El Lebuya* dictus. Animal id quadrupes, facie qua lacertæ, nisi crura recta, & longiora ventri jungerentur, prolixa cauda, & eadem ad vertiginem torta; hamati ungues, subtili aduncitate, incessus piger, & fere idem qui

testu-

teſtudinum motus: corpus aſperum, cutis, qualem in crocodilis deprehendimus; ſubducti oculi, & receſſu concavo introrſum recepti, quos nunquam nictatione obnubit. Viſum denique non circumlatis pupillis, ſed obtutu rigidi orbis intentat. Hiatus ejus æternus, ac ſine ullius uſus miniſterio; quippe cum neque cibum capiat, neque potu alatur, nec alimento alio, ſed hauſtu aëris Soliſque radiis vivat: color varius & in momento mutabilis; ita ut cuicunque rei ſe conjunxerit, concolor ei fiat: colores duo ſunt, quos fingere non valet, ruber, & candidus; ceteros facile mentitur. Corpus pene ſine carne, vitalia ſine liene, nec niſi in corculo pauxillum ſanguinis eſt. Latet hyeme; producitur vere: impetibilis eſt corvo, à quo cum interfectus eſt, victorem ſuum perimit interemptus: nam ſi vel modicum ales ex eo comederit, illico moritur.

Monoceroles. In montibus *Beth* Superioris Æthiopiæ creber Monoceros ſpatiatur, animal ferox, horribile, truculentum. Corpore eſt inſtar equi, non modo procero, ſed valenti; capite cervo, pedibus elephanto, cauda apro, rictu leænæ ſimilis.

Eminet in media fronte album cornu duorum ferme cubitorum, nullam, ut cetera cornua, aut concinnitatem habens, aut levitatem, neque pari undique levore æquabiliter diffuſum, ſed ab imo ad ſummum flavo ſtriatum colore. Hoc inſolenter profuſam capitis jubam pendentemque ſubtus barbam quatiens, quaſi ſtrictum mucronem, longum, minacem, noxium protendit: currit autem quam velociſſime, & magno ſonitu, fremituque fertur, inacceſſas montium ſolitudines, & denſiſſimos ſaltus peragrans. Quod ſi aut laſcivia feminis, aut iracundia (ut ſolet) in ſuum genus exardeſcat, furit inſaturabiliter, fodicat, vellit, infringit, laniat, quacunque rapitur, huc furorem, huc inſaniam, huc ſtrages & funera ruere crederes: at ſi forte eximia virgo proceſſerit obviam, continuo furiales animalis iræ deferveſcunt; miteſcit animus; rectà ad virginem pergit, demittit ſeſe; blanditur; in ejus denique ſinu molliter conquieſcit.

Zorafes. Aliud animalium genus in Nubia viſitur atque Abyſſinorum regione, *Zorafes* ſive *Girafes* appellatum, tauri bimi magnitudine, colloque ad haſtæ dimidiatæ longitudinem porrecto. Capite animal refert, quod Gazeles nuncupant, quodque damarum ſimilitudine eſſe, jam ſupra monuimus. Pedes illi poſteriores anterioribus breviores, piluſque, qualis bobus eſſe ſolet, albo nigroque colore varius. Ceterum auribus cervum refert; pectore vèro ſplendeſcit.

Aves. Ad avium jam greges ſtylum converto, quæ in Africa varia magnitudine, figura multiplici, diverſiſque inſignitæ coloribus cernuntur.

Struthiones. Struthiones primum video, *Naama* Arabibus dictos, forma ad anſeres cygnoſve prope accedentes; ſed ea magnitudine, ut nihil in avium genere majus reperias. Pedes eis longiſſimi; longiſſimum item collum, quo mediante exporrecti, in elevata brachia hominis manibus cibum facile prehendent. Porro corpus illis pro avium ratione vaſtum; alæ plumis duntaxat prægrandibus, non pennis ad volatum veſtitæ. Currunt itaque, ſed velociter, alarum adjuti remigio, quæ albicant nigricantque alarum exemplo, quibus ciconiæ utuntur. Amant Struthiones ſolitudines ſiccas arenoſaſque, & nullis riguas aquis; ova vero, quæ denario aut duodenario ſummùm numero pariunt, in arena locant prægrandia, longe minoribus exiſtentibus, quæ ſunt à junioribus ſtruthionibus profecta. Memoria porro tam labili ſunt fœminæ, ut loci in quo ſua repoſuere ova, illico eos capiat oblivio. In hæc autem ſi alia forte incidat fœmina, iiſdem donec animentur incubat, pulliſque excluſis, ad ſua revertitur.

Aquilæ. Aquilarum in Africa multiplex genus eſt, non ſolum magnitudine, ſed etiam colore ingenioque differentium. Quas magnitudo ſupra ceteras evexit, in Arabia *Neſs* vocantur. Hoc genus aquilarum proceritate ipſas grues anteſtat; roſtro tamen id eſt, colloque breviore, & cruribus minus prolixis. Porro, aquila cum ſe nubium tenus altiſſime ſublimavit, evecta alis ſupra totum iſtud ſpatium, qua pluitur, & ningitur, pauliſper cunctabundo volatu quaſi pendula, quærit, quorſum potiſſimum in prædam ſeſe ſuperne ruat; mox fulminis inſtar aut in meticuloſum leporem, aut in agnum incurioſum dilabitur.

Longæva adeo eſt aquila, ut eam ipſa ſenectus plumis exuat; quamobrem ita nudata nidi diverticulum quærit, ut junioribus ab aquilis fomentum accipiat, alimentumque.

Pſittaci. Æthiopiæ in finibus, præſertim pſittacorum greges cohabitant, columbarum magnitudine majorum. Hi duplici in diſcrimine ſunt; alii enim pennarum verſicolore micant ornatu; aliis vero nec lacteus eſt color vel lividus, vel utrinque ſubluteus, aut ſparſus, ſed ex intimis plumulis viridis. Poſteriores ad diſciplinam humani ſermonis aptiores exiſtunt; an quod illis latior quam cæteris lingua ſit, eo facilius verba hominis veluti patentiore plectro palatoque articulant? Diſcunt autem ſtatim pulli uſque ad duos ætatis ſuæ annos, dum tenera lingua, & formari os facile. Senes autem capti, & indociles ſunt, & oblivioſi. Cum ſermonem noſtrum coguntur æmulari, durum ferrea clavicula caput tunditur, imperium magiſtri ut perſentiſcant: hæc ferula diſcentibus eſt. Ceterum priores pſittaci multicoloribus licet pennis ad venuſtatem amicti, ipſa tamen vividorum eleganti miſtura colorum Barbaricis à corvis ſuperantur, quos ſpecioſiſſimos pſittacos diceres, niſi crocitatio generis proderet ignobilitatem, ingeſtumque vix oculis decorem aurium mox abnueret judicium.

Piſces. Ab aucupio cupido nunc eſt altum petere, ac piſces Africanos venari. Sed valde metuo, ut retia noſtra aut non ſatis firma ſint, aut nimis anguſta; *Ambara.* Ambaram quippe piſcem magnitudine, ac ſpecie terribilem, capite duriſſimum, longumque vicenos & amplius cubitos ſe volutare ſub undis adverto. Nunquam autem is niſi mortuus conſpicitur, nam tunc eum undabundum mare in littus expellit.

Hippotamus. Flumina vero Africæ piſcem alunt, male equum marinum, rectius Hippotamum dicendum; equus enim marinus perparvus piſcis eſt, unius longitudine digiti, quemadmodum ab expertis

pertis nautis seu piscatoribus accepimus. At piscis hic noster non marinarum, sed dulcium vivit haustu aquarum, præcipueque Nili ac Nigri; quibus in amnibus onusta mercibus minora navigia sæpissime evertit. Forma sive specie equum effigiat; jubis tamen pilisque caret, cuteque asperrima est.

Ceterum ad magnitudinem asini accedit, in amphibiis censendus, quod utrisque & terra & aqua utatur. Iidem amnes Crocodilum gignunt, sævum animal amphibiorum in genere, quod superiorem inter manducandum maxillam movet. Nigrum quoque Nilumque flumina piscis incolit, quem vitulum marinum seu phocam appellant, quod forma & sit magnitudoque, quæ vitulo semestri.

Crocodilus. *Phoca.*

Testudo, communiter in aquatilibus, sed minus recte censetur; cum terrestrium animalium è numero sit, & crebra inhabitet Libyæ deserta.

Testudo.

Qua specie externa sint Afri.

Diviserunt Afros nonnulli in Nigros Albosque: verum, ut curiositati Lectoris satisfaciamus, monendum est, Afrorum gentem inter se non una colorum varietate, contra ipsam locorum seu climatum, quibus subsunt, naturam distingui. Nam qui Guineæ regnum Nigritarumque regionem circumsident, sub Æquatore Tropicisque locati, atro colore sunt: at qui Presbyteri seu Pretiosi Ioannis in terra degunt, hi omnes ex flavo nigrescunt; qui vero Bonæ Spei promontorii, versus polum magis, quam reliqua Africæ porrecti sunt accolæ, longe omnium nigerrimi existunt. Quod revera ita esse cum satis nunc compertum habeamus, jure damnamus errorem sententium, quo quaque gens ad solem propius accedit, vel longius salutari ab hoc sidere recedit, eo vel albicare magis, aut nigricare hanc ipsam obscurius. Itaque opinione istorum nigerrimi sunt populi isti quibus sol imminet; ex adverso candidissimi, à quibus is abit longissime. Et tamen experientia constat, naturam in eo probabilia doctorum judicia fallere, contrariisque sæpe sub eadem poli elevatione locatos coloribus afficere. Exemplo sit Patagonum stupendæ proceritatis gens, Magellanico freto affixa, vultu reliquoque corpore albicans; cum qui juxta Bonæ Spei promontorium incolunt, eodem sub climate positi, omnino nigri spectentur.

Istam colorum diversitatem nonnulli aut siccitati cœli terræve, aut stellarum qualitatibus, aut naturæ loci, aut simul his omnibus causis adscribunt. Alii discernendæ rei alia quærunt causarum effugia; at hi, & illi intra conjecturas consistunt. Vniusmodi autem semper, suique simillimus Deus res creatas non solum ad pulchritudinem universi quadam secreta varietate miscuit, sed etiam ut inexplicabilem esse potentiam suam curiosis ostenderet, quorum disputationibus Mundum subjecit.

Statura diversi.

Porro, statura quoque differunt Afri; qui enim Magno Neguz parent, corpore procero sunt, è contra Mozambicæ populi staturam brevem obtinent, Barbariæ incolis in mediocritate consistentibus.

Indoles.

Afri non videntur esse magno animo fortique; cum eorum pars magna à modico Lusitanorum numero brevi tempore subacta servitutem servire didicerit. Nunquid Monomatapæ rex vastissimum terrarum tractum occupans Portugalenses in interiora regni vi armorum coactus admisit? an non rex Angolæ, frequentem licet populis ditionem teneat, à parva manu Portugalensium sua patitur metalla auri atque argenti effodi? Sane tam parvus est Portugalensium numerus, qui victis innumera multitudine Afris legem imponit, ut singulis brachia mille, hos & manibus & animis carere jurares. Arx unica, eaque nec valido munita præsidio, integræ regioni terrorem inculcat; legio vero sola ex Europæis conflata solidum Africanorum fugat exercitum. Adhæc Turca adsiduo bello Abissinorum regi ditiones & non contemnenda munimenta extorquet, de quibus recuperandis ne cogitatio quidem Abissinis ulla est. Sunt quidem in Africæ quibusdam partibus populi, qui omnem modum feritatis excedant, quosque aggredi periculo non careat; sed cum iidem militaris sint disciplinæ ignari, parum facit ista hominum barbaries ad tam late patentem regionem tutandam. Ex omnibus autem Africæ regionibus bellicosam unam dicas Barbariam, ut quæ jam inde ab antiquis temporibus Christianorum armis petita exercitaque, indigenarum suorum, Turcarum ac Arabum incolarum virtute nixa, non facile sit admissura, sui aliquid ut Christiani acquirant. Et tamen ab iisdem Christianis maritima in ora varia nunc tenentibus munimenta leges nonnunquam, aut gravia damna hæc populorum commistio accipit, recuperandorum spe omni sublata.

Africanorum divisio, & studia.

Non una gens magnam illam Orbis peninsulam tenet. Est autem generalis tot populorum divisio in indigenas seu *Afros Arabesque*, qui inter se iterum nova *Nigrorum Alborumque* distinctione signantur. Vtraque hæc natio tam variis dispersa sedibus incolit, ut operæ precium facturi simus, si ad confusionem deinceps vitandam, alteram ab altera locorum, morumque indicatione separemus.

Qui igitur ex Afris amabilem illam vultus reliquique corporis albedinem obtinent, ab Ioanne Leone in quintuplici differentia ponuntur, *Zanhagianorum* videlicet, *Musmudanorum*, *Zenetanorum*, *Haoaranorum Gumeranorumque*, duobus prioribus per Marmolium Zinhagianis, ac Musmudanis appellatis.

Ceterum Ioannes Leo *Musmudanis* Occidentale Atlantis latus assignat ab Hea regione ad Servium amnem usque, iisdem Australem montis ejusdem partem tribuens, & circumpositas locorum planities. Itaque Musmudanorum nomen ad Heæ, Susæ, Guzulæ, Maurocique regiones pertinet.

Gumerani montes Mauritaniæ tenent, qua internum mare Errifanumque littus spectant, quod ab Herculeo freto Orientem versus ad Telesini regni fines pertingit. Atque hi duo populi diversis sedibus agunt, ceteris longe lateque per omnem Africam promiscue confusis. Sed inter se facile noscuntur, ad eum modum quo indigenas nullo negocio ab extraneis discernis.

Nihilominus tamen mutuis se bellis lacessunt, Numidici præsertim Zenetani, Haoarani, Zanhaganique Temesinis in campis degunt; qui posteriores quoque ad Libyæ deserta pertinent.

Studia vero prædictorum Africanorum hæc sunt: Ruricolæ alendo pecori attendunt, oppidanis & qui vicatim degunt ad mechanicas artes aliosque labores adhibitis.

Quini hi populi sexcentas in tribus seu ramos, sunt Ibnu Rachu (qui Marmolio Ibni Afraquiq dicitur) Africanæ gentis historiographo delineante, divisi. Complures etiam scriptores Africani nos docent, regnorum Tombuti, Melli, Agadesque moderatores, Zanhaganorum, qui desertum incolunt, è radice profectos.

Arabum distinctio, moresque.

Ad Arabes quod attinet, horum duo sunt genera, eorum scilicet, qui vagi montes silvasque peragrant, & eorum qui urbes ac oppida tenent. Qui ex illis Numidiam inter Libyamque incolunt, in vita sua sunt miseri, feri atque agrestes, parumque à Libyæ populis diversi; nisi quod animosiores sint, negotiatoresque camelorum in Nigritarum regione, ac equorum, quos Barbaros vocamus. Iidem silvestrium venationi asinorum, struthionum aliarumque ferarum attendunt. Porro Arabes Numidici carminibus pangendis quasi nati, contortis in rhythmos verbis sua bella, venationes amoresque mira suavitate decantant. Adhæc quædam in iis species magnificentiæ & liberalitatis apparet, quas virtutes exserere rerum vetantur inopia. Indumentis operiuntur Numidarum in morem, muliebri sexu excepto, qui variat nonnihil. Deserta, quæ ipsi nunc incolunt, fuere ab Afris ante possessa. Verum Arabibus Africam ingressis Datorum regione coacti cedere Numidæ, ad vicina Nigritarum regioni deserta abiere.

Qui ex Arabibus illud terrarum spatium occupant, quod internum mare inter Montemque Atlantem est medium, cultu, victu, tentoriis equisque instructiores apparent; quos tamen qui in desertis sunt equi pernicitate antestant. Atque hi stivam sedulo contingunt; unde fœcundo è solo frumenti copiam eliciunt: armenta iis gregesque pene innumeri, quibus alendis à domesticis sæpe externa ad pascua abeundum est iis fugientium similibus. Ceterum æque ferum atque agreste hoc genus est hominum, ac ipsa desertorum incola gens; in ista tamen barbarie ceteris agunt liberalius.

Lingua Africana.

Veteres Afri, quos Xilohas Bereberasque appellant, in varias licet regiones populosque dispersi, una omnes lingua utuntur, quam Marmolius refert *Quellem Abimalic*, hoc est, Linguam Abimalic vocari, eo quod Abimalicus hic Arabicæ repertor Grammatices habeatur. Huic antiquam illam Africanam linguam, à Barbariæ regione Barbaricam Arabibus dictam, adjungunt, plurimum à reliquo sermonis usu differentem; ut quæ ex Arabum cum Afris commercio, quos constat diversis in Africam migrasse temporibus, Arabica vocabula multa habet admista. Ioannes Leo priorem linguam quinque illis Afrorum Alborum populis, Zanhaganis, Musmudanis, Zenetanis, Haoranis Gumeranisque attribuens, eandem *Aquel Amaric* nomine indigetat, aitque vocabula hæc linguam nobilem significare. Posterior lingua, Barbarica nuncupata, triplici dialecto distinguitur; alia enim Xilhani dialecto utuntur; Tamazegtani alia, & alia Zenetiani. Qui ex his frequentius cum Arabibus agunt, plurima vocabula Arabica, atque Abimalicana è lingua deprompta admiscent. Gumerani Haoranique, quos Minor Atlas habet, omnesque Barbariæ in littore inter Atlantem majorem & Mediterraneum mare positarum incolæ urbium Maurico, sive Arabico idiomate, sed corrupto utuntur. In ipsa vero urbe Maroc sive Mauroco, ut & in omnibus regni Maurocani provinciis, itemque apud Numidas Gætulosque, queîs Occidua Africæ pars incolitur, Africanus sive Barbaricus sermo cultior viget, quem vetustissimis Xilha & Temazegt nominibus indigetant. Afrorum Barbaricorum reliqui quos Orientale latus Africæ tenet, quique Tunetano sunt regno confines, ultraque Tripolim ipsis Barcanæ provinciæ desertis innexi sunt, ad unum omnes depravatum idioma Arabicum usurpant.

Literarum elementa.

Elementa literarum Africanæ linguæ cum Latinis communia fuisse temporibus iis, quibus ad Mahumetanos Barbariæ pervenit imperium, celebrati Historici Arabes tradidere. Fatentur ii quidem veteribus Afris peculiare quoddam idioma vernaculum fuisse; sed addunt tamen etiam scriptura eosdem usos fuisse Latina; adeo ut omnis ista conscripta de Arianis historia Latinis è fontibus translata sit, inque compendium redacta, accommodataque ad Assyriorum, Chaldæorum, Persarum, Israelitarum, Cæsarumque Romanorum tempora. Verum nunc ferme nihil ex Arianis monimentis est reliquum, Caliphorum Schismaticorum in Africa regnantium furore sublatis; qui ut suæ libri sectæ duntaxat in manibus essent, omne librorum veterum genus incendio mulctarunt. Ceterum ex Ibnio Alraquicio discimus, domita à Romanis Africa, vetustas inscriptiones titulosque per Africam passim repertos, ad obliterandam rerum Africanarum memoriam fuisse deletos, eorumque loco Romanum ubique nomen nova luce fulsisse. Hac ratione interiit Afrorum literaria res, qui hodie sunt Arabica scriptura contenti.

Scientiæ.

Non ea est genti stupiditas aut rerum ignorantia, quam sibi quis facile posset ex recitatis jam moribus persuadere; è diverso cursus astrorum & revolutiones, aliasque magis necessarias scientias in scholis addiscit. Porro eo valent ingenio studioque discendi, ut etiam infima in plebe nationis utriusque complures reperias, qui nunquam ludo literario appliciti, tamen Astrologiæ quædam mysteria comprehendant, deprompta, ut creditur, ex transfusis Arabicam in linguam Latinis Astrologis. Menses autem Afri iisdem quibus Latini signant nominibus.

Opes.

Immensas quorundam locorum Africæ vastitates atque deserta aliarum fertilitas regionum solatur. Guinea, Sofala, Gago, Nubia, & plures

res aliæ regiones auriferæ sunt; argentiferæ, Angola, Monomotapa, aliaque, quibus nec aurum deest. Dives est variarum rerum felici proventu regnum Neguz, & Turcarum in Africa ditio, corallia maxime rubentia Mare, quod alluit Barbariam; regnum vero Tombuli auri laminas suppeditat, aliasque res preciosas regna alia in tam vasta regione plurima, quæ insignem reddunt Africam, & inter partes orbis terrarum haud postremam.

Vires.

Nunc ad vires Africæ seu viros potius accedo, quorum virtute multitudineque patria servatur, & à limitibus hostis arcetur. Itaque si regum Mauroci Fessique, & separatos Arabum exercitus, Turcæque copias in regnis Tunisi, Algier, Tripolis, atque in Ægypto excubantes, itemque ordinarium regis Neguz exercitum, ac pene incredibilem Angolæ regis multitudinem militum consideres, invictam Africam esse concedas necesse est, nisi (quod verum) tantæ multitudini parum subesse animi inficieris.

Arma.

Reliquum est, ut armorum genus, & usitatum Arabibus pugnandi modum recenseam. Maurocani igitur Fessanique omnes hasta, scuto, lorica, ac galea seu casside utuntur. Gladios, queis latus armant, Christianorum è terris accipiunt, magni ab illis æstimatos ob chalybis atque artificii præstantiam; quæ duo, præter Africanarum ineptitudinem ad arma fabricanda aquarum apud ipsos desideres Ceterum ex equis pugnaturi tela balistis mira dexteritate ejaculantur. Bombardarum apud eos valde rarus est usus. Equis insident poplite flexo, & cum pugnandum est, dorsuale tollunt, ne cætera phaleratos irretiant equos, ipsique ut firmius insistant. Ex equitibus nonnulli sex aut septem missilia ad pugnam tela conferunt, eaque tam dextere vibrant, ut incitatissimo cursu ad minimæ circulum patinæ accedens, signum destinatum sine errore percutiant. Ad pedestres Afri parum accommodati sunt pugnas, quod sint equestribus certaminibus magis assueti. Tremisano quidem in regno, atque alibi locorum cohortes Sclopetariorum videas, nullo ordine pugnantes, ignorantesque modum hoc armorum genere utendi, ad id solum utiles, ut Arabibus timorem incutiant, qui Bombardas & quidquid præterea fulminantium machinarum est, arma proditorum nuncupant, prius necantia, quam de viri robore possit constare.

Pugnandi modus.

Pugnandi modum habent ab aliis gentibus omnino diversum; quippe nullo ordine, sed tumultuario ductu variis hostem locis aggrediuntur, ac ubi se perrumpendo impares agnoscunt, accurritur à proximis: sin autem ipsi lacessuntur, de industria dispersi, hostilem ex omni parte aciem conantur infringere.

Regimen diversum.

Parent Afri partim Regibus & Imperatoribus suis; partim Viceregibus, qui Turcico nomine præsunt; partim etiam Ducibus sive Præfectis, quos Arabes sibi imposuere, reliquis aut Reipublicæ formam agnoscentibus, aut libertinorum seu vagabundorum more, sine lege ac capite per rapinas finitimorum grassantibus.

Regiminis successio.

Variis olim Principibus subjecta Africa, dein in Romanorum ex parte concessit imperium, quibusdam adhuc regibus summa rerum potitis. Romanorum in locum Vandali successere, quibus expulsis, ad Græcos Imperatores Vandalorum ditiones venere haud magno per Africam spatio diffusæ. Post hos Arabes magnam Africæ partem suæ potestatis fecere. Primi autem, qui post fundatam à Mahomete sectam, migrarint in Africam, fuere Arabum coloni; contigitque res anno Salutis nostræ sexcentesimo quinquagesimo tertio, Othomanno dominante, qui duce Occuba Ben Nasic constantem viginti quatuor armatorum millibus exercitum misit in Africam, cæsisque aliquot præliis Romanis, *Cairaven* oppidum, quod nos corrupte *Carvan*, sive *Cayrvan* dicimus, tricenis ab urbe *Tuneto* milliaribus Orientem versus exstruxit. Verum Africanarum rerum scriptores memorant, hos ipsos Arabes plerosque tum spoliis opimis onustos domum rediisse; reliquos vero, quos ad novam urbem præsidio firmiore muniendam Barbaria retinuit, paulatim alia atque alia oppida ac munimenta condidisse, seseque admiscuisse Zinhagianis, Baraguatanis, & Zeneganis Barbariæ populis. Hi cum longo tempore Romanis paruissent, loquerenturque Italice, Arabes adsiduo commercio vernaculæ usum amisere.

Ceterum terni ex quinis supra memoratis populi, Zenetani nimirum, Mussamudani & Zinhagiani diversis tam Numidiæ, quam Barbariæ Libyæque regnavere temporibus, postquam Arabum Mahumetanorum defecit potentia, cum ante à Ducibus sive Præfectis hæreditariis regerentur. Sciendum igitur, Barbariæ regno Arabes, gentemque sive familiam *Idris*, quæ *Fez* oppidum condidit, Maurisque imperitavit, à *Mequinecanis* Zenetana ex gente excidisse eo tempore, quo Abdarrahmani acquisitis ditionibus inclaruere.

Consecutis deinde temporibus Magaroani Zenetanorum Numidicorum populi Abdarrahmanos exuere ditionibus iis, quas isti habebant in Africa, unitisque auxiliis Mequinecanos devicerunt, à quibus in Barbaria, non autem in Numidia (cujus tamen magnam partem tenuerunt) complura erant regna fundata.

At non longo interjecto tempore elati rerum felici successu Magaroani à Zynhagiæ populis, quos Lumptunas Afri, Historici Almoravidas appellant, fuere sedibus suis expulsi. Atque hi Almoravidæ Morabitinorum (sic eos Afri indigetant) qui Heximi Abdulmalici filii temporibus Mahometicam primi sectam amplexi sunt, immani multitudine stipati, in hunc terrarum tractum concesserunt.

Accidit deinde, ut quidam hujus sectæ prædicator sive assertor, Mehedius dictus, se Almoravidis opponeret, adjutusque ab Hargiadibus (qui populi sunt à Mussamudanis profecti) bello illato eosdem superaret. Sic paulatim ad Mehodii successores, quos à secta Mohavedin, quod legem unitariorum significat, Mohavedinos vocavere, universæ Africæ pervenit imperium.

Beni-Merinis postea (quibus à Zenetanis origo est) Almohadas expellentibus, successere ejusdem originis populi Ben-Oatazii; quos Xerisi seu Cherisi dein regno privarunt. Trimisenus,

nus, Tunetanusque reges quoque ex prædictis quinque populis genus duxerunt; Bemzeijeni quippe, Abdelueti primum appellati, ex Zinhagianis Magoararum de ſtirpe, in urbe Tremiſen regnarunt, donec Trimiſenum Turca regnum in ſuam poteſtatem redigeret. Buhaſcades vero, qui ipſi Henteti ſunt, Muſſamudani generis, Tunetanum regnum tenuere.

Reliquæ duæ gentes, Gomerani Haoranique, etſi regium apud eos nomen nullum fuerit, haud exiguæ tamen portioni Africæ regnarunt. Ex jam dictis liquido apparet, omnes Africæ reges, qui poſt inclinatam Arabum potentiam rexere, Africanæ originis fuiſſe, ex jam ſæpius memoratis quinque populis profectos.

Religio antiqua. Veteres Afri Barbariæ coloni idololatræ omnes fuere, ſolem ignemque Perſarum more Numina colentes, dedicatis utrique magnificis templis, aſſervatoque ad augmentum honoris igne perpetuo. In iſta cœcitate animorum perſtitere uſque ad annum reparatæ ſalutis 349, ſeu Æræ Cæſareæ 387, quo tempore ad Chriſti fidem converſos variis deinde erroribus Arabum Mahumetanorum dominantium irretivit impietas.

Numidæ, Gætuli Libycique planetas adoraverunt, iiſdem ſacrificantes: at Inferioris Æthiopiæ coloni prodigioſis fuere ſuperſtitionibus impliciti. Quibusdam ſol adorabatur, Luna aliis; aliis ſtellæ, aqua, ignis, &c. Nonnulli ſingulis diebus quodcunque domo exeuntibus primo obviam animal erat, divino honore afficiebant. Incolæ ſuperioris Æthiopiæ Guiguim, hoc eſt, cœli Dominum adorarunt, ſolo naturæ inſtinctu, nulla prævia Prophetarum, aut aliorum doctrina; indeque certis temporibus fuit apud eos lex Iudaica recepta retentaque uſque ad Sabæ reginæ tempora. Illa, quemadmodum Æthiopibus creditur, cum multa de Salomonis ſapientia audiſſet, profecta ad eum, Moſaicæ legis myſteria rituſque didicit, hauſitque Propheticorum cognitionem librorum.

Eadem lex Iudaica per Inferiorem Æthiopiam vulgata, utrique genti adhæſit, donec Iudica Candaces reginæ Eunuchus, à S. Philippo Apoſtolo inſtructus, Chriſti fidem prædicando plurimos horum regnorum incolas ad veræ ſapientiæ ſolem ab ignorantiæ tenebris convertit.

At anno redemptionis humanæ 1069, Heyræ 469, quando Yahaya, Abubequeri filius Nigritarum regionem Inferioremque Æthiopiam fuit ingreſſus, quidam ſectæ Mahometanæ doctores dulcedine ſermonis in ſuam ſententiam traxerunt incautos Genevæ Nubiæque populos, quæ ſunt regiones deſertis Libyæ atque Ægypto confines. Atque hi Mahometicæ falſitatem doctrinæ ad hanc diem ut veram aſſeruere, eandem jugiter propugnantibus Alcorani magiſtris ſive doctoribus. Nec eo in loco nova ſubſtitit impietas, ſed Mediterraneum mare, Nilumque amnem transgreſſa, in Hiſpaniam atque Ægyptum evaſit, quibus in locis Mahumetani poſtquam obvia quæque rapuiſſent, domum rediere, peſſimæ doctrinæ ſeminibus relictis.

Religio hodierna. Omnis, quæ nunc Africam longe lateque gens incolit, Religionem ſi ſpectes, in quintuplici diſcrimine eſt: alii quippe ſuperſtitioni Mahometicæ addicti ſunt; alii ſine ritu ac lege vivunt; idololatræ ſunt alii; alii Iudæi, alii vero Chriſtiani.

Mahometani. De Mahometanis quod eſt, non tenuem illi portionem Africæ poſſident, in Liberos, & Regibus ſubjectos diſtincti. Queis vivendi agendique libertas eſt curæ, hi Libyæ deſerta, regionumque Barcanæ ac Numidiæ incolunt. Ceteri aut regibus ſuis obtemperant, ut Maurocani, Feſſani, & quædam Æthiopum gentes; aut viceregibus præfectiſque Turcarum ſunt dicto audientes, ut Tunetani, Argelani, Tripolitani, Ægyptiique.

Cafri. Habet etiam Africa, ut jam diximus, nullius religionis aut ſuperſtitionis reverentia ductos homines, quos à regione Cafros appellant, à pecudibus ſola ſpecie differentes externa, quales ſunt, quorum nomen à Mozambico uſque ad promontorium Bonæ Spei pertinet; quanquam & idololatræ littora Africæ, & mediterranea paſſim loca incolentes jure merito huc ſpectent. Ceterum Cafreria ſeu Cafrorum regio latiſſime patet, ab amne S. Spiritus ad Promontorium Nigrum uſque porrecta.

Iiſdem tenebris Bornenſe in Nigritarum regione regnum involvitur, cujus incolæ nec lege, nec religione, nec ulla Deitatis imagine Cafrorum de more moventur.

Idololatræ. Idololatras magno numero habent Nigritarum regio, ac Æthiopia Inferior Superiorque; per quos terrarum tractus regna ſe integra populique diffundunt, omnis omnino religionis expertes, præterquam quos Portugalenſium convertit induſtria. Adhæc ipſos inter Albos deſertorum cultores populi plures exiſtunt idolorum venerationi addictos.

Iudæi. Iudæi haud parvo numero per omnem late Africam diſperſi, alii indigenæ ſunt, ab Abrahami nepotibus, qui varias cis & trans Nigrum colonias duxere, profecti, quorum rarior in Africa frequentia eſt, ſi ab his Æthiopiæ, inprimiſque regni Ximene Iudæos atque Ægypti disjungas. Reliqui advenæ ſunt, Aſia, poſt everſam à Veſpaſiano Hieroſolymam, vaſtitatemque à Romanis, Perſis, Saracenis Chriſtianiſque Iudææ univerſæ illatam profecti; partim etiam ex Europæ regionibus, ut Italia anno 1342, Belgio 1350, Galliis 1403, Anglia 1422, Hiſpania 1462, quod deſpicatui iſtis in locis haberentur, migrantes.

Christiani. Chriſtianorum itidem in Africa indigenæ ſunt; alii pro advenis habentur. Rurſum ex his alii ſunt Turcico aut Barbarorum jugo ſubjecti; alii omnimoda libertate fruuntur. Porro alii Romani Pontificis tanquam veri paſtoris vocem agnoſcunt, incoluntque terras Hiſpaniarum regi in Africa, atque Imperatori Hegas ſubjectas; quibus tamen in regionibus etiam, ut & in Nigritarum regnis Schiſmaticos plures reperias. Ceteri Chriſtiani ſunt Armenianorum, Maroniſtarum, Georgicorum, Græcorum ac Chriſtianorum Thomiſtarum exemplo per varia loca Africæ diſperſi.

BARBA-

BARBARIA.

Nomen.

Arbariæ nomen veteribus cognitum fuiſſe, tributumque regioni iſti, quam nos hodie Barbariam vocamus, ipſa eorundem monimenta oſtendunt. Quin etiam nonnulli tractus terrarum à Meroë ad mare Rubrum uſque protenſi, Troglodyticæque facientes mentionem, Barbariæ nomine utuntur. Ceterum Troglodytæ crebris Africam infeſtantes excurſionibus, Tripolitana in regione primum ſedem fixere, manſeruntque, donec in Sardiniam relegatis Barbariſiorum nomen quæſitum eſt. Revera autem Tripolis Africæ hodie Barbariæ Tripolis nuncupatur. Troglodytarum ſedem melius expreſſit Oroſius, dicens, Tripolitanam regionem à Meridie Barbaris terminari.

Ibnius Alraquicius refert, Barbariam Arabibus nomine *Ber*, ſive ſolitudinis ſignari, quam Marmolius Barberiam appellat, antequam colonos acciperet; indeque poſtea Berberorum nomen incolis adhæſit. Alii vero narrant, quod, poſteaquam Romani Afros debellavere, victores hanc Africæ partem Barbariam à barbaris atque agreſtibus incolarum moribus vocitarint. Ioannes Leo vero aſſerit, Albos Africæ populos appellatos fuiſſe *Elbarbar*, à *Barbara*, voce, quæ gentis lingua murmurare ſignificat; eo quod Afrorum lingua Arabibus intortum murmur videatur, à belluarum ſtridoribus non multum diverſum, quas conſtat nulla vocum articulatione, ſed ſonis ſimplicibus motus ſuos aperire. Sed hæc jam de nomine ipſo plus ſatis.

Limites.

Initium porro Barbariæ nobiliſſimæ totius Africæ regionis ab Occaſu ſolis à monte Aiduacal ducitur, qui Atlantis Majoris primum jugum abſolvit; complectiturque Meſſam urbem omnemque regionem Suz. Inde primum Oceano Atlantico; poſt Gaditano freto, atque à Septentrionibus mari Mediterraneo Alexandriam uſque longiſſimo tractu prætenditur. Qua ſol oritur, terminos habet Barcanæ regionis deſerta, Ægyptum verſus porrecta; à Meridie juga Atlantis Majoris.

Dimenſio.

Longitudo ſumma ab Oceano Atlantico ad confines Ægypti, ſecundum quoſdam, eſt milliarium Germ. 600. Latitudo computatur ab Atlante ad Internum mare milliarium Germ. 82. Quæ tamen non eadem ubique eſt, littore variis ſe modis ſinuante.

Verum Marmolius longe aliter Barbariam metitur, cujus longitudinem à Meſſa urbe in littore Occidentalioris Barbariæ locata, Tripolim uſque ejuſdem regionem urbem, Maurocanum, Feſſanum, Trimiſenum, ac Tunetanum regna complectendo, cenſet implere milliaria Gallica 1200. Latitudinem vero uſque ad arenoſa Libyæ Interioris deſerta occupare leucas Hiſpanicas 180. At, ſi priori longitudini ſpatium illud quod Tripolim & Barcanæ regionis deſerta intercedit, adnectas, adhuc ducentis & amplius leucis majorem ſtatuas neceſſe eſt.

Regiones Barbariæ.

Complectitur hodie Barbaria Veterum Mauritaniam utramque, Cæſarienſem, quæ Numidiam contingit; & Tingitanam, quæ Oceano perfunditur. Adhæc in ejus provinciis ſive regionibus ſunt, Numidia recens, Africa Minor ſive proprie dicta, Libya, Marmarica ac Cyrenaica; aut ſi noſtrorum rationem temporum nominumque habeamus, regna Maurocanum, Feſſanum, Algerianum, Tunetanum & Tripolitanum. Nam qui tractus terrarum ſuperioribus temporibus Teleuſini & Trimiſeni regni nomine indigetabatur, nunc Algeriano annexus eſt regno; Barcana vero regio, quæ à Meſrate in Ægyptum uſque excurrit, hodie Tripolitanæ ditioni adhæret.

Cæli Soliqueratio.

Non eſt (ut credi poſſet) Barbaria magnis Solis ardoribus ſubjecta; neque etiam ſingulæ ejus partes cæli temperie optata fruuntur; cum nec nimis prope ad Tropicos accedat, nec longius etiam ab iiſdem recedat. Nam pleraque Barbariæ loca maritima, monteſque in littus maris Interni vergentes, qui Gaditano à freto perpetuis ferme jugis littus ſecuti, in Ægyptum uſque procurrunt, frigoribus potius ſubjacent, quam nimio æſtu torreantur; certis quippe anni temporibus altæ in iis nives viſuntur. Pluviæ Octobri menſe ad medietatem perducto, omnem late Barbariam humectant; gelu vero Decembri natum, à Ianuario vires acquirit; ſed modicum hoc eſt, idque matutinis duntaxat temporibus, nec ad ignem ſuo rigore compellens. Februario menſe frigus ordinarie remittit, tempuſque varium eſt, ternæ in ſingulos dies mutationi pluribuſque obnoxium. Martius Zephyro impetuoſus ac Borea, fertilitatem agris nihilominus ac flores arboribus affert. Aprilis jam tum novos in fructus erumpit, Feſſanis, Algerianis ac Tunetanis idem cum ſeneſcit ceraſa matura ſuppeditans. Majus adultior iiſdem in regnis ficus maturas offert; Iunius vero exiens uvas flaveſcentes aut etiam purpureas. In Iulio pruna, poma, pyra ac ſimiles fructus humanis ſunt uſibus apti; ficubus autem, maliſque Perſicis & cæteris fructibus ſerotinis per univerſam Barbariam September affert maturitatem ac copiam.

Aquæ.

Aquæ ſeu flumina in Barbaria ſunt plura, quæ Majore ex Atlante, aliiſque locis exorta, ſe Atlanticum in mare devolvunt, aut in Mediterraneum influunt. Fontes autem, quos ſuis è viſceribus iidem montes protrudunt, aquis plerique ſunt turbidis, & ſapore rationem ſoli referentibus, præſertim Mauritaniæ in finibus.

Omne porro Barbariæ littus Atlantico Oceano perfuſum, campique, inter id, & Majorem intercedentes Atlantem, & ab extrema Meridiem verſus regni Suz provincia, uſque ad fretum Herculeum porrecti, abundant frumento, paſcuis

MARE ATLANTICVM.
HISPANIA
MARE AFRICVM.
MARE MEDITERRANEVM.
BARBARIA
Tremisen
Alger Reg.
Segelmesse
Dara Reg.
BILEDVLGERID
NVMIDIA
Tripoli Reg.
MARMARICA nunc BARCHA.
Barcha Desertum.
Candia
Sicilia
Morea
TARGA REG.
ZUENZIGA REG. olim HAIR.
GUALATA REG.
BERDOA REG.
Circulus sub Tropico Cancri
LIBYÆ EXTERIORIS PARS SEPTENT.

HISPANIÆ PARS
Granada
MARE AFRICVM.
MARE IBERICVM
SICILIÆ PARS.
I. Malta, olim Melita.
CONSTANTIA REG.
TUNIS REG.
TENES
ALGER REG.
Stefe.
TELESIN.
FESSÆ REGN.
BARBARIÆ
MARE MEDITERRANEVM.
TRIPOLI REG.
PARS.
BILEDVLGERID

BARBARIA

pascuisque. Atque hic tractus terrarum ob planitiem suam cœlique temperiem, ac aquarum ex Atlante labentium copiam omnes regionum *Suz, Duquel, Temezen,* & *Azgar* agros antecellit. Cetera Barbariæ à freto Gaditano usque ad Orientaliores Tripolitanæ regionis fines Mediterraneo prætexta, aspera sunt, ac crebris montibus horrida, qui nonnullis in locis in interiora ad triginta & plurium milliarium spatium sese insinuant. Inter hos autem montes, interque Atlantem Majorem vastissimi campi interjacent, modicis nonnunquam clivis elati, frumenti feraces, & pascuis læti, ac fontibus fluviisque rigui, qui Internum ad mare properant, utrimque multa arbore vestiti. Et hæc terræ facies continuatur ad Cayraran oppidum, ultra siccis omnibus arenosisque.

Superatis hisce campis, Austrum versus paulatim terra in colles exsurgit, pergitque & hoc editiore situ, donec Atlanti jungatur, interpositis passim montibus herbosis, sed frumenti minime feracibus.

Barbariæ littus, quod Errifanum nuncupant, quodque juga Minoris Atlantis sequuntur, extra temperiem positum ad frigus propius accedit, hordeo magis, quam frumento fœcundum.

Iuga horum montium silvosa sunt, graminosaque & suis umbris alendis gregibus per æstatem aptissima; hyeme autem cum altis sint nivibus obtecta, nisi tempori ad plana locorum pecus abigant, tabem contrahit, moriturque.

Atlas Major nonnullis in locis obscuris vallis horrens, & densis nemoribus invius, asperitatis frigorisque ob causam inhabitabilis existit. Alibi vero grata rerum varietate amœnus temperatusque à Berberis sive Barbaris frequens incolitur. Asperrima proxime Atlantis juga sunt, quæ Trimiseno regno accedunt; frigidissima, quæ Maurocano. Huc ergo pastores solent æstivis temporibus suos greges adducere; sed eosdem ante nives reducunt, quas Aquilonaris sæpe ventus comitatur, non gregibus solum, sed ipsis etiam pastoribus nonnunquam fatalis. Eadem juga juxta Agmetum oppidum dant transitum Octobri mense commeantibus in Barbariam Numidis cum Camelis dactylorum copia onustis. Atque hoc loco aliquando impedimentum ipsi à nivibus accipiunt.

Montes Trimiseno & Tunetano in regnis conspicui, minori quidem sunt asperitate; nihilo tamen fertiliores frumento.

Fructus. Ceterum quoscunque Barbaria fert fructus, præstantes sunt omnino, saporisque eximii. Vvæ, ficus, cerasa, pruna, persica, armeniaca, mala cydonia, granata, aurea, citrea nescio quid nativi dulcoris habeant præ nostratibus. Oleæ præterea proceræ sunt crassæque, præcipue Maurocanæ, Fessanæ & Algerianæ, Tunetanis nostratium vix excedentibus magnitudinem. Sunt etiam in Barbaria spinosæ quædam arbores, fructum ad majorum olivarum Hispanicarum magnitudinem producentes, qui incolis *Argan* sive Ergen indigetatur, cujus Maurocana in regno mentio fiet; itemque gossipium ferentes, ac saccharum.

Animalia. Herbosis in locis, quæ paulo ante signavimus armenta gregesque insigni copia visuntur; in montibus autem frequentes feræ discurrunt, inprimisque ob arborum in iis crassitiem altitudinemque magna simiarum copia, nec minor caprarum silvestrium atque leonum numerus.

Metalla. Abundat etiam Barbaria metallis auri atque argenti; electrum vero subalbi coloris marini in littora fluctus expellunt.

Incolarum mores ac studia. Porro incolæ Barbariæ, cursu naturæ servato, vix ultra sexagesimum quintum, aut septuagesimum ætatis annum perveniunt; qui tamen montana incolunt, ætate provectiores esse feruntur. Ex his quippe multi sæculum vivendo transcendunt, robusto adhuc corpore, & mediocrium laborum patiente. Qui vero intra octogesimum ac nonagesimum ætatis annum consistunt, hos adhuc stivam sæpe contingere videas, & juvenes pugnando lacessere. Priorum igitur hyeme sive naturæ termino adventante, horum autumnus primum sive senectus agitur. Ceterum utrique mira valent & pedites, & equites alacritate. Maritimis in locis, quorum major habenda ratio est, minus sunt homines morborum malis subjecti ob ventorum eos refrigerantium temperiem.

Qui in urbibus Barbariæ habitant, bona sunt indole, testantibus eorum ingenia operibus. Qui autem Mediterranei littora maris tenent, liberalium artium disciplinis dant operam. Nulla in iis (ut Leo testatur) calliditatis aut vafritiei species advertitur; quanquam aliter eos quidam ex antiquis autoribus depinxerint. Nec animi magnitudine carent, montani præsertim; religionem vero omnes sanctissime colunt, cum precibus, tum crebra visitatione templorum. Omnem existimationem in uxorum ponunt castitate, quam nullis patiuntur modis vel in minimo labefactari, in tentantes etiam cum vitæ periculo sævientes. Divitiarum tamen cupiditate flagrant immani, nec mediocri honores studio sectantur. Commendat eos pudor ac modestia; abhorrent enim cum palam loquuntur, ulla verborum spurcitie sermonem aspergere. His accedit minorum singularis in majores, & filiorum in parentes observantia reverentiaque, quæ tanta est, ut nihil obsceni à filiis dici cantarive audias præsentibus parentibus. Habes hic civitatensium mores tanquam in tabella quadam expressos; nunc pergo ad hos qui sub tentoriis degunt.

Hi vel Arabes sunt, aut agricolæ sive pastores; utrique sunt, eodem Leone teste, liberales, animosi, patientes laborum, familiares cum suis, obedientes, optimæ denique indolis. Montanis id laudi datur, quod animo sint magno, modestia singulari, & ingenio ad jungendas amicitias accommodato.

Verum cum nihil sit ab omni parte beatum, & bonus plane vir rara avis in terris; sic quoque prædictas incolarum virtutes eximias enormia vitia sequuntur. Cives igitur sunt importuni, superbi, vindictæ cupidissimi, erga exteros immites, vitæ suæ non habentes modum, avari, inquieti, proclives in iram, ab honestis recreationibus alieni, congerendis ad victum rebus necessariis duntaxat opibusque inhiantes, parum fidei apud

apud exteros habentes, quod neque per cambia agant, neque per litteras notitiam seu amicitiam cum extraneis mercatoribus colant.

Quod autem Leo populares suos simplicitatis cultores appellat, id eorum auribus dedisse videtur; cum perfidia atque instabilitate ceteras omnes nationes longo post se intervallo relinquant.

Incolarum mores ac studia. Neque vero commemoratis jam vitiis contenti, addunt prioribus jactantiam, suspiciones, diffidentiam, ignaviam, facilem dubiis in rebus fidem, & in asserendo pertinaciam, denique in commerciis fraudem. Ceterum scientiis se dedunt, præcipue vero evolvendis Annalibus suis, addiscendis literis humanioribus & patriis legibus interpretandis. Quondam etiam Mathematicæ, Philosophiæ atque Astrologiæ studia sequebantur: verum à quinque jam seculis Doctores eorum Principesque hæc ipsa tractare vetuerunt. Merces suas in varias peregre regiones exportant: & quia, ut dixi, scientiarum amore tenentur, in Ægypto, Æthiopia, Arabia, Persia, Turcia, India aliisque remotissimis regionibus magisteriis seu traditioni artium liberalium adhibentur, ubivis gentium in precio habiti, quod eam, quam profitentur scientiam, calleant perfectissime. Equis insiliunt exsiliuntque admirabili prorsus dexteritate, & modo à nobis diverso rusticoque, quem & Hispanorum plurimi à Mauris acceptum in hanc usque diem retinent; pugnant vero hastis longioribus, antrorsum in invasione, ac retrorsum in defensione usum præbentibus.

Cultus in vestibus. Plerique eorum indumentis operiuntur rudibus atque agrestibus, mantilibus seu togis cucullatis contenti, galeroque, collum fascia ex lino, gossypio aut alia materia confecta circumligantes.

Matrimonii contrahendi ratio. In matrimonio opulentiores uxorum pluralitatem affectant; quas tamen (ut Turcarum fert mos) non precio dato accipiunt, sed è contrario ipsæ uxores antiquorum more Romanorum, plures licet sint, dotibus instructæ veniunt. Ceterum multorum adhuc rituum à Gothis Vandalisque relictorum sunt retinentissimi; at eo zelo feruntur, ut nuptis filiabus maritorum prohibitione non liceat revelato vultu patrem aspicere.

Merces. Plurima Barbariæ regioni rara & preciosa largita Natura est, quæ exteris communicando privatum haud parum amplificant ærarium. Hinc igitur petunt exteri cruda boum coria, pelles ovinas, caprinasque, & textilia è lino gossypiove confecta, uvas passas, dactylos, ficus, ac multa alia, quorum catalogus tædio fortassis lectorem afficeret.

Opes. Divitias hujus regionis quibusdam veluti signis ostendam. Quidam Fessanis è regibus aliquando unico collegio exstruendo coronatorum impendit millia 480; alius condendæ arci, quam à fundamentis excitarit, septingenties mille Philippæos; tertius instaurandæ urbi alicui quadruplo majores sumptus fecit, nihil impensis in gravissima bella molitionem remorantibus. Verum hæc ipsa superioribus sæculis acta fuere; nunc cum veteribus comparemus præsentia.

Africa.

Maurocani, ac Fessani regum opes maximi eorum proventus annui loquuntur; quibus non mediocribus valent quoque Tripolitanus, Algerianus, Tunetanusque, aliique per Barbariam dominantium titulo insignes.

Certissimum proinde est in singulos annos à Venetis & Genuensibus mercatoribus, ipsos octo milliones auri, nec minorem à Gallis Anglisque pro Barbariæ mercibus expendi.

His accedunt merces, quas maritimi prædones Barbari in littoribus Hispaniæ Italiæque contra promulgatam hoc nomine legem (at Gubernatoribus sive Præfectis locorum insciis) divendunt, atque ingentem quotannis pecuniæ vim domum reportant. Sed jam ad alia Barbaricæ opulentiæ signa festino. Templa primum occurrunt & numero multa, & magnis pleraque reditibus annuis dotata; quippe in urbe Argel centena reperias; Tuneti trecenta; Mauroci totidem; Fessæ vero septingenta, quorum præcipua quotidianum reditum habent nummos aureos ducentos. Porro haud exile Barbaricarum divitiarum argumentum est Fessanæ urbis direptio, quæ Argelanis audentibus laborum ac periculorum mercedem reddidit milliones 260; tanti enim accepta spolia æstimata fuere. Tuneti à Carolo V, Imp. permissa militibus propter obsessorum pertinaciam expilatio, ternis Carolini exercitus ducibus milliones auri cusi sive signati tribuit triginta; Telentini regis thesaurus auri atque argenti pondo bis mille æstimatus in Barbarossanam cessit pecuniam. Iam vero si Iudæorum (quorum præcipuum Africa refugium est, quod hic usurariam liberrime exerceant) quæstum, excursiones piratarum in portubus Argel, Salé & Biserte prædas opimas quotannis vendentium, ac Italorum, Hispanorum, Gallorum Germanorumque negociationis causa confluxum, tum ipsius regionis situm quoddam inter Orbis regiones centrum obtinentem, atque alia commoda multa diligentius inter se conferas, Barbariam non solum amplitudine sua, sed etiam divitiis maxime censendam, vel invitus fatearis necesse est.

Vires. Si Barbaria non esset tot regnis tamque variis ditionibus populisque divisa, potentissimis quibuslibet hostibus arcendis sufficeret. Nam si Maurocanum Fessanumque militem consideres, si Tripolitani, Algeriani, & Tunetani copias, quas re postulante conscribere facile est, si denique Arabum, Afrorumque tributariorum, & liberorum non contemnendos perpendas exercitus, quid obstet innumerabilem hanc multitudinem à littoribus finibusque quosvis hostiles depellere exercitus? verum cum ipsi dominantes inter se dissideant, & male tributariis cum Turca conveniat, nec Arabum Afrorumque regulos facile adducas, ut stabili cum aliis fœdere offensivo, ut vocant, defensivoque jungantur, ipsi præterea incolæ parum sint gnari fulminantium tractationi armorum; hinc manus Europæorum non magna ingentem sæpe multitudinem brevi tempore subegit, ditionibus eorum in potestatem redactis. Valent tamen tonantium usu armorum Turcæ, quos ideo rarior divexat invasio; Maurocani item Fessanique, quibus machinæ

E

næ quidem bellicæ ſunt in munimentis, ad ornatum potius quam ad læſionem locatæ; cum, ut Arachus perhibet, & globis ſæpenumero, & pulvere deſtituantur nitrato. Iſta igitur è bombarbis jaculandi imperitia ſæpe Maurocanos Feſſanosque numero majores longe minoribus numero parere coëgit. Adhæc cum bellaturis vix ullus militum habeatur delectus, confuſionem ſæpius inexercitorum multitudo peperit, quam pugnantium victoriam aut reſiſtentiam animoſitas.

Regimen.

Paret Barbaria partim Regibus abſoluta dominandi poteſtate præditis, quales ſunt Feſſæ, & Mauroci Reges, aliique tam Arabum, quam Afrorum, Reges ac Domini; partim Viceregibus ſive præfectis prorogatam jurisdictionem habentibus, quales ſunt Algerianus, Tunetanus ac Tripolitanus, quos rectius Turcæ vaſallos appelles, cum hujus arbitrio eorum ſtetque cadatque poteſtas; partim Regibus, ſed ſtipendiariis, ut ſunt Congi Labezique Reges; qui Argeli Regem ſuperiorem dato annuo tributo agnoſcunt; partim Regulis ſive Principibus, quales Arabibus imperitant, quique Maurocano Feſſanoque Regibus tenentur non ſolum annuum tributum pendere, ſed & militum auxilia exigente neceſſitate ſubmittere; partim denique ſpecie bene conſtitutæ Reipublicæ gubernatur, reliquis ſine rege ac lege agreſti libertate gaudentibus.

Religio.

Religio Barbariæ quadrifariam diviſa, Mahumetanos, Chriſtianos, Iudæos, & qui in agris vagabundi nulla religione ducuntur, complectitur. Mahumetanorum major eſt numerus, ex quibus Afri ſanctius iſtius ſectæ præcepta quam Turcæ obſervant. Hi, antequam ad templa ſua (quod officium quinquies in die ſedulo peragitur) preces effuſum contendant, totum corpus lavant, rati eodem tempore exteriore hac cerimonia animam vitiorum à ſordibus purgari. Singuli olim in vita ſemel Meccam iter adornabant, non alia ratione promiſſis in altera vita deliciis ſe gaviſuros putantes. Quæ tamen hodie viarum longinquitate ceſſat peregrinatio. In vino potando ipſis ſunt Turcis abſtinentiores, Alcorani legem ad amuſſim ſervantes. Potum ex melle dactylisque componunt; Arabes nihilo ſecius vinum liberrime bibunt, idque ab oculatis teſtibus referimus. Statum ipſis quadrageſimæ ſive jejunii tempus more Turcarum, quod pari religione obſervant, ſolidis diebus à cibo abſtinentes ac potu, donec aut Luna micet, aut ſtellæ in cælo, quo tempore primum cibo ſe reficere occipiunt, eaque cœna aut totam noctem traducunt, aut dimidia ante Solis ortum hora eandem jentaculo excipiunt. Quadrageſima hac ad medietatem perducta Camelum ligneum triceni aut quadrageni homines per vicos trahunt, ſtipemque pauperibus dandam opulentiorum è domibus colligunt.

Vagabundis ſeu qui vagi ſilvas montesque peragrant, hi nec Mahometanorum, nec Iudæorum aut Chriſtianorum è ritibus quicquam habent, ab omni lege, religione ſuperſtitioneque alieniſſimi, nec templa habentes, nec Deo, aut idolis ſupplicantes, beſtiarum ſimillimi ſunt. Si quis autem ex illis naturæ ductu divinitatis ſpeciem quandam concipiat, hunc vitæ communio illico intra ſphæram priſtinæ irrationabilitatis revocat, & duce, & regula carentem.

Iudæi quos Africa habet, ab Aſiaticis Europæiſque religione, feſtis ac cerimoniis nequaquam differunt. Eorum tanta per Barbariam multitudo habetur, ut ſola urbs Marocum quater mille contineat, qui Meſſiæ præſtolentur adventum.

In regnis Argel, Tunes, & in aliqua parte regni Fez 156000 Iudæorum familias invenies, quæ omnes à Conſulibus miniſtriſque Galliæ Regis in cauſis ad commercium ſpectantibus dependent. Lingua iiſdem Hiſpanica ad negociandi commoditatem familiaris. Reliquum eſt, ut Chriſtianorum ſive Catholicorum in Barbaria pertenuem ſortem deploremus, quibus niſi in Hiſpanica ditione vix ulla autoritas eſt. Reliqui per varia loca diſperſi Chriſtiani non omnes uniusmodi ſunt; in Tunetano quippe Maurocanoque regnis, itemque in Libya veterum Chriſtianorum reliquiæ ſunt, Miſſæ ſacrificium Arabico celebrantium idiomate. Græcorum quoque 179 familias prædictis in regnis invenias, qui plerique ſchiſmatici ſint, Menologiis ac Liturgia Græcorum utentes, cum ſacerdotis alicujus facultas eſt. Atque hi ſingulari quodam honore S. Stephanum proſequuntur.

Nunc de Chriſtianis mancipiis pauca quædam attexam.

Habet Barbaria ultra 120 mancipia Chriſtiana, quibuſcum agitur ſevere atque inhumane; quamobrem Chriſtianorum captivorum ferme quingenti ſingulis annis, præter violenter circumciſorum puerorum haud exiguum numerum, ad Mahometicam ſuperſtitionem traducuntur, partim quod tot vexationibus tormentisque in deſperationem inciderint; partim quod ad recuperandam libertatem anhelent; partim etiam quod hoc nomine à Turcis putent ſe conſecuturos ea, quæ apud homines habentur ampliſſima.

REGNVM ALGERIANVM.

ALgier regnum, Trimiſenum hodie regnum complectitur, quo ipſum olim cum Bugico & Conſtantino, aliisque regnis, de quibus infra, erat contentum.

Limites.

Fines ſunt ab Occaſu ſolis Mauritania Tingitana, qua Orientalem Feſſani regni partem objicit, quam ab Algeriano amnes *Zis* & *Muluye* diſterminant; à Meridie Numidiæ deſerta; ab Ortu quædam Tunetani regni Provinciæ; à Septentrionibus vero Mediterraneum mare.

Dimenſio.

Littus ſeu ora ejus Interno mari prætexta, inter Ortum ac Occaſum ab Oſtio amnis Muluye uſque ad oſtium amnis Sufgemar occupat ſpatium leucarum Hiſpanicarum centum ac quinquaginta. Latitudo ſumma, qua Numidiæ innectitur eſt leucarum 50, eadem inter Atlantem & mare Interius ad vicenas duntaxat leucas porrecta.

Provinciæ.

Ioanni Leoni univerſum treis in partes dividitur, quarum nomina ſunt *Tenez*, *Gezair* ſive *Algier*,

gier, & regio Montana; Marmotius vero quatuor ejus regiones constituit, *Tremezen*, *Tenez*, *Algier* & *Bugie*. At Turcæ, ut Gramaus perhibet, denis omne regnum Portubus seu præfecturis maritimis, totidemque mediterraneis distinguunt.

Fluvii. Fluvii in eo celebres sunt, *Ziz*, *Hued Abra*, *Tefne*, *Mina*, *Xilef*, *Ceffaye*, *Hued el Harrax*, *Hued el Hannix*, *Hued Icer*, *Hued el Quibir*, *Suf-Oëmar*, *Marzoch*, & *Yadoch*.

Ziz ex Atlante Majore profluens, deserti Angued partem perlabitur,quo loco Fessanum Trimiseno regno accedit; deindeque *Hued Abra* amne comitante in mare devolvitur Internum,profundo quidem alveo piscosoque, sed nativæ claritatis retinentissimo.

Hued Habra apud Mohastar oppidum ditionis Beniraxid seu Beni Arrax Trimisenum ad regnum spectantis ortus, cumque Ziza Ciranis in campis alveum committens in loco, quem Xamurra nuncupant, mutuato à campis per quos decurrit nomine, cum Ziza Mediterraneum in mare influit juxta dirutum oppidum Arzeo, cujus littus potentes Arabes tenent, crebris excursionibus Oranum littus infestantes.

Tefne, qui Ptolemæi *Siga* est, tenuis est amnis ex quibusdam Majoris Atlantis jugis emissus in Numidiæ confinibus, cursu Septentrionem versus directo, Angued desertum peragrat; inde Tenzegzet vicum subterfluens, septimo versus Occasum ab Orano oppido milliari Interno mari miscetur. Recentiores huic amni *Harelgoi* nomen indunt.

Mina fluv. sat lato profundoque alveo, ortum itidem ex Atlante Majore ducens,divisis quibusdam apud Bathaha oppidum sterilibus campis, tamdiu in Septentrionem vergit, donec apud Arzeo urbem jam Mediterraneo instans, eodem mergatur. Is Mauris hodie *Cenæ* nomine indigetatur, Ptolemæo *Chilemath Xilef*, quondam *Cartena* spectabilis amnis, è montibus Guanecexis profectus, per deserta camporum, quæ regiones Tremezen & Tenez interjacent, festinanter decurrens, ad latus Orientale Mostagan oppidi se in Mediterraneum exonerat. Ripam ejus utramque Arabes incolunt prædivites potentesque, *Vled-Sueid* dicti, qui equitatu valent millium duûm, peditum vero trium, & ultra.

Nec mediocris amnis est *Celef*, quem pro Ptolemæi *Chinalaf* communiter accipiunt, & recentiores vicinum jam mari *Safran* appellant. Is Majore ex Atlante progenitus, vendicatis sibi ex parte Metigiæ sive Motijæ campis, quinis ab urbe Algier milliaribus Internum mare subit, densa arborum, longaque serie utrimque vestitus.

Ceffayo, sive *Soffayo* amni quoque ex Atlante Majore origo est, qui pro Ptolemæi *Savo* vulgariter accipitur. Hic postquam ex alto delapsus Metigiæ campos intersecuit, ad Orientale latus Alger oppidi prope Metafux Mediterraneum ingreditur.

Hued el Harrax & *Hued el Hannix*, flumina duo sunt hibernis imbribus intumoscentia, per æstatem vero modicis aquis contenta, atque ex eodem Atlante protrusa, inter Alger oppidum & Ceffayum amnem mari miscentur.

Hued Icer, Ptolemæi *Serbeta*, in finibus Numidiæ Majore ex Atlante prorumpens, in Septentrionem decurrit, aquarumque molem juxta vicum quendam modernis Beni Abdala ex Teddelez Metafaz ad Occasum relicto, in sinum Internum devehit.

Hued el Quibir, Christianis hodie *Zinganor* dictus, acceptusque pro Ptolemæi *Nasabath*, ex Majore Atlante oritur, qua is regioni Zeb conterminus est, perstrepensque abrupta jugorum decursus initio, apud Bugiam oppidum in Mediterraneum sese exonerat.

Sugemar, haud tenuis amnis, quem Ampsagam Ptolemæi perhibent, prope montem Auras, qui in Bugia pluribus jugis evehitur, cursus initium capiens per steriles siccosque campos, descendit Constantinam urbem versus; qua salutata, receptoque *Malzoch* amne, aspera montium inter Septentriones petit, cumque Mauritaniam Cæsariensem Minore ab Africa divisit, mari Interno demergitur.

Vadoch seu *Iadoch*, Majore ex Atlante profusus, qua is Constantinæ urbi accedit, mox in ima proclivis, cursu non longo peracto, in Mediterraneum festinat unico à Bona urbe milliari.

Soli qualitas. Pleraque Algeriani regni ob nimiam asperitatem sterilia sunt siccaque, & circum ipsam adeo Tremezen urbem æquoris instar immensæ se solitudines diffundunt,campis tamen illis exceptis, qui in Aquilonem vergentes, urbem ac Mediterraneum inter & frumentum humanis usibus producunt, & pascua habent pecori alendo benigna. Fructuum hoc in regno major copia varietasque existit; Occiduis tamen in regionibus, quales sunt Tenez, Argel & Bugia, montes non frumenti solum copiam suppeditant, sed etiam passim gratam pratorum viriditatem oculis ingerunt.

REGNVM TRIMISENVM.

Trimisenum Regnum, cujus Algerianum nunc Regnum portio quondam fuit, hodie lepida mutatione Regni Algeriani, cui à capite suo Alger sive Algier nomen est inditum, pars seu membrum indigetatur; paretque nunc urbi, cui ipsum superioribus sæculis leges imposuit.

Nomen. Porro appellationem nominis à primaria urbe *Tremezen* seu *Tremisen*, Afris *Telimicen*, quo ex nomine Europæorum *Telensin* vulgatissimum hodie nomen, litterarum aliquali facta commutatione evasit.

Loca. Marmolii ætate Regnum Trimisenum urbes habuit sequentes: *Tremezen*, *Tenzegzet*, *Zezil*, *Guaguida*, *Ned Roma*, *Teberrit Onc*, *Haresgol*, *Hubet*, *Tefezara*, *Agobel*, *Barza-Marza-el-Quibir*, *Oran*, *Canastel*, *Arzeo*, *Mazagran*, *Mostagan*; & præter has, ditionem *Beni-Arax*, desertum *Angued* sive *Anghad*, montesque *Benizeneten*, *Matagara*, mons *Beniguernid*, *Tarara*, *Agbal*, & *Magarava*.

Verum hodie permultum est de pristina ejus amplitudine diminutum, ipso nunc in plures regiones minores dissecto. Vrbium reliquæ sunt, *Tremezen*, *Hubed*, *Tefesre*, *Tesseulæ* & *Beni-Guerned*, ceteris jam olim aut deinde eversis.

Tremezen

Tremezen seu *Telimizen*, quondam amplissimi Regni caput, Ptolemæo *Timisi*, quibusdam *Telesin* & *Tremisen*, ut Cluverio, aliis *Tlemisan* Venetos in hoc nautas secutis, remota est Austrum versus septem à Mediterraneo milliaribus, forma quadra oblongiore conspicua. Ea jam à tempore Abu Texifi circumstructo quadrato ex lapide muro cubitorum quadraginta altitudine, turritoque superbit. Portæ eidem sunt quinæ, singulæ versatili ponte defensæ; arx unica ad hujus ævi normam munita, in varia conclavia aulasque divisa. Auget ædificii majestatem adsita hortensis amœnitas, & dispertita præsidiario militi domicilia.

Adhæc collegia in hac urbe sunt quinque ad normam Italicam in quadrum exstructa: Mahometanorum templa insigniora octona duntaxat ex ducentis quinquaginta, quibus olim fuit insignis; singula in turrim opere Dorico fastigiata, intusque columnis lucentia marmoreis; balnea majora ex 160, quibus olim suorum sordes abluit, quatuor tantum; Venetorum ac Genuensium hospitia duo, Maurorum vero quatuor, habito ex quatuor & triginta delectu; denique xenodochia nosocomiaque sena ad peregrinantium ac ægrotorum comparata solatium. Viæ per urbem insigni latitudine directæ in decem se plateas seu fora dilatant, mercatorum tabernis ac repetito per septimanam vicinorum ruricolarum, res ad victum necessarias advehentium, concursu celebria. Domos habet Trimisenum & laxitate, & operis elegantia firmitateque anteferendas Algerianis, quibus plerisque adjacentes horti florum ac fructuum varietate, constructisque ex vite topiariis, amœni novam dignitatem conciliant. Abu Texifi temporibus circa annum circiter 1520, fuere numerata domorum millia sedecim, ut Leo refert; at anno 1562 millia viginti quinque, ut Hahedo testatur, cujus extat topographica Algerii descriptio.

Verum nostro ævo ob Turcarum sævitiam numerus incolentium multis partibus est quam superioribus temporibus minor, mercatoribus plerisque Fessam profectis. Iudæi hic quondam Synagogas denas amplissimas tenuere, vix tamen tantæ multitudinis capaces: at Abu Abdala rege circa annum Christi 1517 fatis functo, & numerus eorum defecit, & facultates decrementa sunt passæ. Nihilominus tamen nunc Tremisenarum viarum pulcherrimam Iudæi incolunt.

Plures in urbe fontes advecta ex suburbanis locis aquarum copia passim ad commoditatem incolentium erumpunt; putei item sat multi effossi, sed tetro odore coloreque aquis repleti.

Hubet, oppidum est mœnibus circumseptum, Trimiseno Meridiem versus dissitum milliari dimidio. Id à Romanis conditum, nuncupatumque *Miniaram* fuisse, vulgo opinantur. Ceterum secundum Ptolemæum longitudinis gradum 12, latitudinis vero 32, sortitur. Famigeratum idem apud Mauros perhibens *Marabut Cidi Bu Median* sepulchro, quod majori in templo, cui cum xenodochio cœnobium adædificatum, spectatur.

Tefesara sive *Tefesra*, adhuc veteris amplitudinis speciem retinet, quinis Orientem versus Tremesino milliaribus in planitie locata, cinctaque muro præalto, Ptolemæi Astacilis reputata.

Tezzela, quondam *Ariana*, ab Abuhasceno quarto Beni-Merinorum ex gente rege diruta, maligne deinde fuit habitata.

Mons *Beniguernid* seu *Beniguerned*, qui brachium quoddam Majoris Atlantis est, unaque Trimisena ab urbe milliario sua juga explicat, vicis incolisque est frequens.

Soli qualitas. Ceterum Trimisenus ager omnis aquarum copia abundat, quam prodige capiti suo largitur, hortis suburbanis plerisque erumpentibus in fontes puteosque. Frumento præterea eximie fertilis est; cerasa vero varii generis producit, ac ficus ultra quam credi possit dulces, colore anthracino, crassas longasque, quarum magnam partem incolæ, ut vesci quoque iis per hyemem possint, modice exsiccant. At persicorum, nucum, amygdalorum, melonum, aliorumque, quos natura solet è terræ gremio atque arboribus fructus elicere, incredibilem copiam æstivi menses autumnalesque suppeditant. Tezelius ager frumenti optimi est ferax, adeoque copiosi, ut non suis modo, sed etiam Trimisenis, si opus esset, alendis sufficeret. Mons *Beniguernid* alibi nobilibus arboribus formosus, multiplices in fructus luxuriat, quorum frequentiores tamen sunt ficus & cerasa; silvosam alibi faciem præ se ferens, ligna dat ædificiis focisque utilia. Porro Tefezarani campi frumento præcipue fecundi, suis in visceribus quoque ferrum divite copia includunt.

Incolarum mores ac studia. Trimisenæ urbis incolæ quadruplici in differentia sunt: Alii enim opificia tractant; mercaturam alii exercent; alii vero litterarum, & alii militaris disciplinæ studia sectantur. Mercatores singulari zelo, quibuslibet rebus humanos ad usus necessariis urbem instruunt, & quadam sinceritate in commerciis versantur. Ordinarias profectiones in Nigritarum regionem adornant, ac plerique eorum à nummis sunt paratissimi. Opifices corporis robur alacritasque, & assiduos inter labores vitæ modestia commendant. Militum delectum hic esse, ex Mauris Turcisque, ipsa eorum dexteritas ostendit. Litterati Scholarium, Advocatorum, Notariorum Doctorumque nominibus continentur.

ANGAD.

Nomen. Angad seu *Angad Heben*, quibusdam *Angued*, Algeriani regni provincia est, seu potius desertum in siccissimam planitiem diffusum, veteris Trimisenæ regionis Occiduam partem constituens. *Dimensio.* Longitudo ejus inter ortum porrecta & occasum milliarium est viginti octo; Latitudo vero octodecim.

Fluvii. Muluya amnis Angadiam mediam intersecat, in cujus ripa ternæ Arabum gentes sedent, & numero valentes & opibus, quas *Vled Talha*, *Vled Arrax* & *Vled Manzor* nominibus signant.

Loca. Quæ nunc provinciæ huic oppido tribuuntur, ista sunt: *Guagida*, *Tenzegzetum* & *Izlium*.

Guaguida,

Guaguida, vetus oppidum in montanis Algeriani regni locatum, ac pro *Lanigara* Ptolemæi communiter acceptum, pulchram & amœnam planitiem obtinet, quatuordecim ab Interno mari versus Meridiem milliaribus, totidemque ferme, sed Occasum versus Trimisena ab urbe disjunctum, adhuc ter mille incolitur familiis, ab utraque parte Angadiæ terminus.

Tenzegzetum via quæ Fessâ Trimisenum ducit, præcelsa in rupe conspicuum munitumque oppidum, qua Angadiæ desertum Trimiseno territorio annectitur. Subterfluit id Tisma flumen, quod Majore ex Atlante ortum Haresgolio recipitur. Tenzegzetum diu Arabes tenuere, sed maligne incultam; at Turcæ ob loci opportunitatem deinde munimentum addiderunt, instruxeruntque & bellicis tormentis, & firmo præsidio.

Izlium, seu *Zezilium*, & *Gitlui*, & *Giglua* quibusdam appellatur,ac pro *Giva* Ptolemæi acceptum, oppidum est cum arce sua plano in loco situm, qua Angadia Trimisenæ est regioni contermina.

Guagida, Izlium & *Tenzegzetum*, oppida,flumina habent & scaturigines aquarum, quibus agri eorum irrigantur.

Soli qualitas. Singulis autem hisce locis sua proprietas est qualitasve; ager quippe Guaguidius Tenzegzetanusque frumenti copia abundant, Guaguidio quoque fructus, inprimisque uvas ac ficus ubertim proferente; cum ex adverso Izlianus ager modicum hordei panicique ægre producat, idque aquarum beneficio, quas incolarum per campos in plures ramusculos sparsit industria. Hic namque locus ea siccitate caloreque aduritur, ut, nisi frequentius aspersione aquarum irrigarentur arva, fruges adeo nullæ essent aridissimo è solo proventuræ. Mons Beni-Zeneten altitudine sua atque asperitate inaccessus, rarus se pertenue in hordeum exserit; silvescit tamen alibi, ut siliquas proferat, quarum copiam reliquæ sterilitati opponit.

Animalia. In Angadiæ deserto hinnuli cervi, apri, Struthiones frequentes discurrunt; nec minorum gentium feræ pecudesque hic desunt, ut leonibus passim obviis in prædam cedant, quibus aliquando etiam humanæ carni non parcitur. Guagidio in agro procera statura sunt asini, à quibus muli generantur in labores eximii.

Incolarum mores ac studia. Angadiam qui incolunt Arabes, latrociniis sunt rapinisque infames, queis Fessâ Trimisenum commeantes mercatores infestant, hyemali præsertim tempore, quum ad securitatem viarum conducti Arabes in Numidiam concedunt. Montem Beni-zenetenum gens valida tenet: Izliani in exteros seu advenas sunt mites: Guaguidii forti sunt animo, urbani quondam liberalesque, sed rerum nunc inopia pene agrestes.

Beni-zenetani siliquis cibo quotidiano vescuntur, quod hordei apud ipsos perparum habeatur: Angadii dactylos habent, lac & carnem, ovibus id camelisque beneficii largientibus.

Guagidii panno crassiore operiuntur, eoque vix ultra genua defluente. Lingua omnibus Africana vetus, paucis corrupto idiomate Arabico utentibus.

Merces. Guagidii prægrandem ex mulis suis, quos hic præstantes gigni diximus, pecuniam colligunt; Angradii autem struthionum plumas in commercium vocant.

B E N I A - A R A X.

BEni-Arax, seu potius *Beni-Araxid*, nonnullis *Beni-Kazid*, interioris regionis montanæ pars, Algeriano ab regno, seu rectius à veteri Trimiseno dependet, cujus metropolis Orientale latus occupat. Longitudo ejus inter Orientem & Occidentem implet milliaria septemdecim; latitudo novem duntaxat. Qua Meridiem spectat, in planitiem exspatiatur; qua vero versus Septentriones porrigitur, frequens in colles exsurgit.

Loca. Compluribus oppidis vicisque incolitur;at loca insigniora sunt, *Beni-Arax*, caput regionis incolentium duobus millibus & ultra frequens, nullis tamen mœnibus cinctum; *Calaa*, quondam *Atoa*, duos inter montes præaltos positum oppidum, muro circumdatum est, ac munimenti instar exstructum; tertium *El Mohascar*, ad castelli normam ædificatum, arcem habet, quam Almanzor Mezuar, Mahometis Ben Zeyenii vicarius inchoatam à se Turcis perficiendam reliquit,qui Algeriani regis hac in provincia Præfecti sedem constituere.

Pertinet etiam ad Beni-araxiam provinciam *Batha* oppidum, Ptolemæo *Bunobora* dictum,terno ab Orano milliari in planitie peramœna exstructum ad amnem Huet-Mixa. Fuit id sæculis superioribus sat frequens incolis; at Guaneceriani seu Guanererii montis incolæ civili bello ardente vastitatem eidem intulerunt. Nihilominus tamen Morabutius quidam sedem suam anno 1520 proxime locavit, plurimorum ad eam stabiliendam largitionibus, equis nimirum 500, ovibus millibus denis, boum 2000, frumenti sextariis centum, millibusque aureorum nummûm binis adjutus. Hisce mediis quingentos aluit discipulos statis per diem horis ad sancta quædam Dei nomina pronuncianda adstrictos. Sectatores ejus locum hodieque tenent, ipsa secta per omnem late Africam propagata. Verum ex quo culturam hic locus accepit, Arabes eum ab excultore Cenanos campos vocavere.

Soli qualitas. Beni-Zaridanus ager ubique fœcundus est, producitque frumentum insigni copia. Plurimis in locis virentes se vineæ diffundunt; alibi jujubæ seu Zizypha,ficus reliquumque fructuum genus felici proventu nascitur. Mel quoque passim abundat, & tam armenta, quam greges magno hic numero visuntur.

Mores incolarum. Incolas recte duplici in discrimine constituas, quorum alii fixas habent in collibus sat commodas sedes, & aut agros ac vineas colunt, aut rebus aliis necessariis operam impendunt; alii in campis sub tentoriis degentes, reliquisque nobiliores, pecoribus alendis propagandisque attendunt. Ceterum infesta apud eos latrociniis sunt omnia.

MILIANA.

Nomen.

MIliana seu *Meliana* provincia, interiora Algeriani regni obtinens, à capite suo nomen accepit, habetque ab Occidente Beni-Araxiam, & ab Oriente Algeriam regiones.

Loca.

Caput provinciæ est *Magnana* seu *Manliana*; utrumque enim nomen in Ptolemæo invenias, quod mutata vocali *a*, sublataque consonante *n*, Arabes corrupere. Ceterum urbs ampla est, à Romanis 14. ab oppido Sargel, quod introrsum conspicitur, Algerio vero 15. versus occasum Solis milliaribus altissimo in monte condita. Cingit eam murus præcelsus, præruptis rupibus latus urbis unum stipantibus, alter vero à montis vertice paulatim declivi. Domos habet elegantes, ac in plerisque ducti sub terra canaliculi, coquendis cibis lotionique aquas profundunt. Ante Turcicum in hac Africæ parte imperium regionis ea Tenez membrum fuit. Sunt autem oppida bina Melianum ad territorium spectantia, *Mezuna* scilicet, & *Tiguidentum*, alterum regionis Tenez, alterum Algeria in regione locatum.

Mezuna, olim *Oppidoneum*, Ptolemæi *Colonia* seu versus *Casmara*, inter Mostagan & Tenez posita, quadraginta à Mediterraneo sinu milliaribus, conditores habuit Romanos. Firmus eam murus altusque circumstat; at domicilia rudi sunt opere constructa.

Vnicum illi ab arce, cui annexum palatium, temploque, quod opus Romanum magnificentiâ testatur, ornamentum accedit.

Cessarea, quam Afri vulgari vocabulo *Tiguident* & *Teguedente*, hoc est, civitas vetus, appellant, vetus *Cæsarea* est, receditque à littore longissime, ad Numidiam prope accedens.

Ambitu ea quondam millia terna complexa est, ac templi rudera urbis antiquum decus loquuntur; sed diruta fuit anno Domini 959 à Califis Carvanis. Ex his tamen ruinis Morabuti cujusdam sui auspiciis quadantenus resurrexit, habitata hodie familiis mille trecentis.

Soli qualitas.

Mons, in quo posita Miliana est, non solum aquas largissima copia, sed etiam nucum affatim suppeditat.

Mezunanus ager frumento pecoribusque fœcundus existit.

CVOCO.

Nomen.

CVco, Ptolemæi *Cinnaba* vetus est. Regio hæc regni titulo insignis, cum Algeriani regni tributaria nunc sit, eam in provinciæ formam Turcæ redegerunt.

Situs.

In Argeranorum finibus camporum, quos alio nomine Mettijæ campos indigetant, Meridionalem Orientalemque plagam versus, plurima montium juga texuntur, quos Bereberi Azuagique frequentes incolunt. Hos inter montes, qui omnes Majoris Atlantis sunt membra, quidam *Cuco* ab oppido suo dictus (quanquam rectius *Eguilvandaluz* appelletur,) celsum asperrimumque cacumen attollit octodecim Ortum inter & Meridiem ab Arger urbe, quindecim versus Occasum à Bugia, & à montibus *Labez* milliaribus quatuor, quos Bugia amnis solus intersecat.

Dimensio.

Ceterum mons Cuco secundum Gramayum trium dierum itinere asperitate horridum dorsum explicat.

Loca.

Cuco urbs ædificia continens 1600, natura loci munita est; quippe maximam partem inaccessis rupibus stipata, cetera firmissimo muro tuetur. Atque hac in urbe regis Cuco præcipua palatia spectantur.

Montem hunc quaquaversum castella vicique incolis frequentes exornant, declivia ejus *Gemaaxahariz* occupante, qui locus est quingentis circiter ædificiis spectabilis, & hebdomadario, qui in diem Veneris incidit, conventu celebris.

Fuit superioribus temporibus Cuco regi insignis navium statio, Tamagus appellata, quodam in amne, qui Mediterraneum sinum influit, exstructa; at nunc eam Algerianus rex tenet.

Soli qualitas.

Habet hæc Algeriani regni pars creberrimos fontes, hortos varietate fructuum amœnos, olearum frumentique, quod subjecta arva producunt, & hordei quod ipso in vertice montis nascitur, affatim.

Cetera munera mercesve sunt, ficus, uvæ, mel, cera linumque, è quo præstantissima Barbariæ textilia conficiunt. His accedunt, ferri nitrique fodinæ, crebræ simiæ, equorum bellatorum copia, gregesque pene innumeri. Ceterum ager frumento maxime fertilis, proventu sane ditiore quam Labezy montes.

LABEZ.

REgnum *Labez* quoque nunc in mediterraneis Algeriani regni provinciis tributariis computatur. Verum ejus nomen est *Labez*, quod certum juncorum genus significat, quod Hispani *esparto* appellitant. Est autem Labez regio montana, Majoris Atlantis pars, quaternis à Cuco, à Bugia vero (ad quam ea propriissime spectat) inter Occasum ac Meridiem milliaribus quindenis separata. Qua Labez juga asperitate difficilem præbent ascensum, ibi *Calaa* arx est, regulorum montani hujus tractus sedes. Est eodem in tractu *Coco Teleta* mons, regulorum Labez sepulchris insignis, ad cujus radices *Tezli* locus est, exstructa contra Turcarum quondam incursiones arce defensus, aliusque, quem *Boni* nuncupant.

Soli qualitas.

Labezii montes juncis duntaxat abundant, ceteros fructus frugesque aut avare concedunt, aut omnino steriles sunt.

Mores incolarum.

Incolunt hunc tractum cum Azuagis Bereberi, qui vitæ genere à Cucanis vix differunt.

TENEZ.

REvocato à Meridie Septentrionem versus itinere, *Tenez* urbs cum regione sua, quæ in Algeriani regni provinciis Mediterraneis nunc locum sortitur, quondam Trimiseni portio regni, occurrit. Termini tum ejus erant ab Occasu regio Trimisena proprie dicta, quondam

Limites.

lon-

longissimo tractu porrecta; Algeriana ab ortu Solis; à Meridie Majoris Atlantis juga; à Septentrionibus vero Internum mare. Ipsa ab ostio Xilef amnis, qui ab Orientali latere oppidi Mostagan in mare devolvitur, usque ad ostium Chinalaf seu Vetxilef, qui & Safran dicitur, & apud Mironium in mare influit, longo tractu porrigebatur. Verum hodie plures ab ea partes dissectæ sunt; Marmolius etenim recenset in ea *Brexcar, Sargel, Cæsaream* sive *Tiguidentum, Mezunam* & *Melianam*: hodie Sargelia & Meliana duæ separatæ provinciæ sunt; Tiguidentum vero & Mezuna ad Melianam referuntur, Brexcar sive Bresch Sargeliæ subest.

Loca. Caput provinciæ est *Tenez*, medio ab Interno mari milliario declivitatem montis occupans. Marmolius hanc urbem vetus *Laguntum* Ptolemæi intelligit; Sanutius vero pro *Typasa* accipit. Ceterum Oranum inter atque Algerium est media, triginta versus Orientem ab Orano, totidemque versus Occidentem ab Algerio, & quindecim à Mostagano; Trimiseno autem quinquaginta duobus distans milliaribus, arcem habet palatio instructam, sedem quondam regulorum hujus ditionis, nunc præfecti, quem Argetianus rex mittit, habitationi ordinatam.

Sunt quoque in Algerianorum regum ditione multa circum Tenez jacentia loca, qui Meduam urbem etiam, quæ olim *Miniara*, hujus provinciæ membrum constituerunt. Situm ea tenet in Gætuliæ Numidiæque confinio quinquaginta Algerio milliaribus versus mediterranea loca, & sexaginta Trimisena ab urbe Orientem versus.

Montes. Complectitur regio hæc *Berri Abuc Aid*, qui & *Abuzaid* contractius appellatur, ac *Guenezeris* montes, postremum nonnullis *Guanseris* indigetantibus.

Mons Abuzaid sive Zatima Tenezo urbi propinquus est, ad cujus territorium is propriissime spectat, licet nunc Argelianis Turcis pareat; Guenezeris autem asperrimis jugis præruptus, Selef flumen suis è visceribus eructat.

Soli qualitas. Tenezanus ager frumento ac pecoribus abundat, existitque ex apum in eo copia mellis ceræque affluentia.

Meduanus ager pluribus in locis in limpidissimas scaturigines erumpit, alibi plana specie diffusus varios fructus subministrat. Mons Abuzaid præterquam quod frequens sit hinnulis, melle, cera & hordeo abundat. Mons Guaneseris siccum omnino verticem, sed Tutio abundantem attollens, ceteris in partibus aquarum copia est riguus, & juncorum, Hispanis esparto, felix progenitor, reliquo agro ad fruges fructusque rara fœcunditate donato.

Mores. Sunt *Tenezani* agresti genere vitæ, moribusque prorsus incultis; at qui vicina loca Arabes incolunt, quandam nobilitatis ac magnificentiæ speciem præ se ferunt. Meduani stupidissimo ingenio sunt, adeo, ut si forte advena quispiam moribus & rerum experientia cultior ad eos invisat, hunc omni officiorum genere exhibito vel invitum etiam retinere apud se conentur, ut suarum controversiarum judicem faciant, aut negotiorum directorem. Ceterum in cultu vestium munditiem quandam elegantiamque sectantur. *Abuzaidani* vivendi ratione ipsis belluis affines sunt; animosi tamen pugnacesque. *Guanezerios* eadem laus vituperiumque consequitur.

TEBECA.

Nomen. Situs. TEbeca sive *Tebessa* ex interioribus Algeriani regni provinciis una, à primaria urbe sua nominis appellationem suscepit, quæ olim *Thabuna* appellata, ac Tunetani membrum regni, ab eodem nunc, quemadmodum etiam à Constantina, in qua eam Marmolius locat, resecta est. Sedet eadem in confinio Numidiæ quinquaginta quinque milliaribus ab Interno mari, muro è saxo quadrato alto firmoque circumdata, unde Romanorum fuisse colonia facile arguitur. Flumen vicinis è montibus ortum mediam ferme perlabitur, quod fontium passim erumpentium auget amœnitatem. In foro aliisque in locis antiquitatum monumenta, ut columnæ, ac imagines marmoreæ, inscriptionesque Latinæ plures visuntur. Prope urbem mons conspicitur, qui subtus ingentibus humana manu excavatis cavernis aperitur, quas Gigantum fuisse secessus, incolæ minus rectè opinantur; lapicidinæ quippe fuerunt, ex quibus ad ædificandam hanc urbem, quam Leo Europæarum urbium omnium à se spectatarum ait pulcherrimam, quanquam non semel fuerit ab Arabibus attrita, lapidum ingens effossa copia est. Ceterum ternis eam præcipue ob res perhibent reliquis Barbariæ urbibus anteponendam, circumstructi scilicet muri elegantiam, fontium multitudinem, ac nucum copiam, quibus silvæ instar circumcingitur.

Cœli solique qualitas. Tebessani malignitati sunt aëris subjecti, nec pinguibus glebis ager eorum instruitur, quem sola nucum altitudinis raræ, ut dixi, copia commendat.

HVMANBAR.

Nomen. MAritimarum Algeriani regni provinciarum ab Oriente prima, & Tessano proxima regno *Humanbar* provincia est, cui à Metropoli nomen est inditum, quam Leo Sanutiusque *Humaim*, Tabulæ Geographicæ Humain, Marmolius *Onam*, Afri autem, Marmolio teste, Deyrat *Vneyn* indigetant. Occupat hæc urbs provinciarum Aresgol atque Oran latus Occiduum, ipso in littore contra Almeriam Granatensis in Hispania regni urbem porrecta.

Situs. Loca. Mœnibus eam Hispani anno 1533 nudatam adeo diruerunt, ut Marmolius nunquam deinceps restauratam habitatamque fuisse existimet. Hodie tamen velut provinciæ caput se effert, firmissimo versus mare præsertim circumsepta muro, portuque hinc atque hinc turri munito, sed modicæ capacitatis insignis. Domus in ea perelegantes sunt, è varii coloris latere cocto constructæ, parietibus musivi speciem operis exhibentibus, puteisque dulcium suppeditantibus copiam aquarum. Nonnullis pro *Vrbara* Ptolemæi accipitur, aliis pro *Siga*, suspicaturque Marmolius Megam, seu ingens illud Ptolemæi Pro-

Promontorium Tararam montem esse, qua is juxta Onam obtusum cornu marinis undis opponit. Ceterum urbs hæc proprie ad veterem Trimisenam pertinet provinciam, si debitis eam finibus circumscribas.

Tebecnst & *Ned Roma* ditionis ejusdem sunt. *Tebecnst*, quondam *Thudaca*, asperrimi cujusdam montis radicibus, qui Onensi urbi ipso in littore imminet, ternis duntaxat milliaribus à *Ned Roma* oppido, pro veteri *Celama* accepto, suoque Africano nomine Romam Novam Latine significante. Mœnia ejus, ædificia, & rudera passim conspicua, itemque tabulæ antiquæ prægrandes, columnæ alabastrinæ lapideæque, Latinis inscriptionibus signatæ, opus Romanum testantur. Posita ea est in plano, & quaternis à mari Mediterraneo, & duobus ab Majore Atlante milliaribus. Vrbs autem utraque ad veterem Trimisenam provinciam spectat, si nude eam regni titulo abstracto consideres.

Montes. Continentur finibus Humanbaranæ provinciæ montes *Tarara* sive *Gualasa* & *Matgara*, qui ad Trimisenam quoque reducuntur. *Tarara*, Afris *Gualhaza* etiam nomine notatus, atque Onensi urbi vicinus in asperam celsitudinem evehitur. *Matagara* parem sortem obtinens, à Ned Roma distat milliaribus duobus cum dimidio.

Soli qualitas. Omnis hæc regio ficuum, pomorum, siliquarum, malorum citreorum, granatorum, persicorum, melonum, olearum, gossypii linique pari camporum ac montium proventu feracissima est. In quibusdam etiam locis frumentum, hordeum & panicum tolerabili copia producitur. Gualhaza mons ferri metallo abundat.

Opes. Ingens porro lucrum incolis accedit à tertilibus ex gossypio linoque confectis. Quotannis mercatores Veneti solent Hunainum portum petere, multaque cum Trimisenis ingenti quæstu negotiari mercatoribus.

HARESGOL.

Haresgol, in maritimarum Algeriani regni computata numero, à præfecti sede, quæ *Siga* vetus est, nomen mutuatur. Ceterum de nomine *Gol* seu *Iol* quod est, id Afrorum lingua arcem sive munimentum significat; eamque ob causam tot Maurorum loca hac terminatione desinunt. Ceterum Haresgol urbs secundum Marmolium veteris Trimisenæ est membrum, at Sanutio referente, montium Algerianorum. Tenet ea Annayen oppidi latus Orientale, atque Orani Occiduum, Mediterranei in littore maris locata, juxtaque eam amnis, qui olim Siga, nunc Teftena seu Haresgol dicitur, in Internum mare decurrit. Eodem mari ferme tota circumdatur, Meridionali latere excepto, quod per rupem multis ambagibus distortam angusto patescens transitu, advenas ex Mediterraneis in urbem mittit. Distat Septentrionem versus Trimiseno milliaribus circiter quatuordecim. Arx ejus in Ortum obversa, Internum mare navigantibus conspicitur. Cepit urbem, diripuitque superioribus temporibus Petrus Navarræus, quam deinde Arabes recuperatam hodieque tenent, præsidiario milite Turcico arcem duntaxat habente.

ORAN.

Nomen. Oran, maritima provincia, à capite suo, quod in Hispanorum ditione est, communiterque *Oran*, Afris vero *Guharan* dicitur, nominis appellationem sortita, vicinam habet *Marcael Quibir* provinciam; utraque provinciæ Trimisenæ separatim acceptæ portio est.

Situs. Turcæ *Mazagran*, *Mostagan* ac montem *Magarava* maritima loca in unum provinciæ corpus redegere, cui Haresgol est Occidentalis, Tenez autem & Sargel Orientales.

Loca. Mazagran, quibusdam *Mazzagran*, à Sanutio inter oppida montanæ regionis Alger relata, verius à Marmolio Trimisenis in urbibus computatur, qui portum ejus portum deorum Ptolemæi indigetat. Adsidet Mazagranum loco, quo Xilef amnis Mediterraneo sinui mergitur, tredecim versus Orientem ab Orano milliaribus. Murus eam prææltus circumstat, atque amplissima arce defenditur. *Mostagan*, Leoni & Sanutio *Mastuganin*, quibusdam pro Ptolemæi Gartenna, aliis pro *Trada* accepta, jacet in littore Mediterranei maris, quatuordecim ab Orano versus Orientem milliaribus remota: ab eadem plaga Xilef amnem habet milliari unico disjunctum, parique distantia Mazagranum. Domicilia in ea numerantur 1500. Ceterum magnificentia templi, arceque editiorem Meridiem versus partem urbis tenente conspicua; portu præterea valet, sed paucarum capace navium, ab Europæis tamen nautis frequentato.

Montes. *Magarava* monti milliarium 14 spatio Mediterraneum littus continuo tractu ad amnem Xerif usque, qui Trimizenam à Tenezia regione dirimit protenso, nomen est inditum à Magaravis Bereberorum gente nunc incolis. Mazagran & Mostagan oppida quasi sub pedibus ejus locata visuntur. Atque hic mons quoque Trimesenæ specialiter sumptæ est proprius.

Soli qualitas. Mostagani loca suburbana frequentes horti occupant, fructiferis arboribus inprimis amœni, reliquo agro in pinguia arva & læta pascua diffuso. Verum Hispanorum Arabumque excursionibus infestationibusque maligne admodum colitur. Magarava mons armentis gregibusque fœcundus, pluribus in locis frumento quoque est fertilis.

SARGEL.

Nomen. Sargel, ex regni Algeriani provinciis maritimis, ante Tenezinas inter provincias relata, à capite suo nomen accepit, quod multis vetus *Camucis* est, aliis *Cattenna*, tabulis vero Geographicis plerisque, ut & Leoni Sanutioque *Sersel*. Vrbem hanc Romanos condidisse, cum ipsa antiquitas, tum etiam species ejus demonstrat.

Situs. Distat à Tenez Orientem versus milliaribus quindecim, pari intervallo versus Occidentem, si littus legatur, ab Algerio remota; si vero terrestre iter ingrediare, duntaxat decem milliarium intervallo submota. Posita est in littore maris

maris Interni, mœnibus quadrato ex lapide constructis munita, &, qua in mare despectat, compositi ex marmore atque alabastrite templi parietinas ostentans.

Arabes eam *Caini Califi Corvani* temporibus diruere; at anno 1493, Maurorum ex Granata, quæ regio in Hispania est titulo regni superba, multitudo expulsa atque trajecto mari transgressa in Barbariam, restaurationem ejus molita est, quæ hodie quingentas & ultra domos complectitur.

Spectat etiam ad hanc provinciam *Brexcar* oppidum, cum monte *Carapula*. Brexcar, multis *Bresch* sive *Brisch*, Arabis *Bersac*, communiterque pro Ptolemæi Campo Germanorum accepta, ac propriè ad Tenez regionem referenda, à Romanis in littore Mediterraneo est condita octo versus Orientem à Tenez urbe milliaribus.

Quod attinet ad montem, qui Turcis *Carapula*, Mauris *Guiraflumar*, & Christianis *Batallo*, seu mons *Sargel* nuncupatur, is duobus versus Occidentem ab oppido Sargel milliaribus tam alte verticem extollit, ut inde ad vicena remotam milliaria in mari navem facile despectes.

Soli qualitas. Sargelanus ager præpinguibus est glebis, tam olearum, quam vitium copiam intra murorum veterum ambitum producens, qui continet milliaria terna. Eundem intra ambitum incolæ frequentes moros posuere sericariis vermibus alendis.

Brexcarii lino & ficubus abundant, hordei affatim habentes. In monte Giraflumar mororum albicantes nigricantesque fructus producentium copia est eadem, quæ Sargelano in agro.

Mores. Valent Sargelani ingenio animoque, & sunt plerique eorum texendo serico addicti. Breschianis ad corporis robur ea fortitudo animi alacritasque accessit, ut Leonibus affines esse videantur. Mos apud eos (id quod mihi alibi quoque notatum est) jam à Gothorum temporibus invaluit, ut altera in mala, manuque in altera pictam crucem circumferant.

A R G E L.

Limites. Argel, à capite suo vocitata, una ex quatuor veteribus Trimiseni regni provinciis, ab occasu clauditur Tenez provincia; ab ortu Bugia; à Meridie Atlanticis jugis, qua eadem Numidiæ contermina sunt; à Septentrionibus vero Mediterraneo mari ab ostio Quinalaf amnis, qui & Safran, usque ad Bugiæ confines. *Populi.* Campos hujus provinciæ quædam gens Arabum potens, *Aben Tetixa* appellata incolit, *Bereberis Azuagisque* montes tenentibus.

Loca. Loca quæ omni ævo provincia Argel complexa est, ista sunt: *Argel*, *Metafuz*, *Teddelez*, *Mehedia*, *Medujara*, *Sasa* & *Medua* quondam, nunc in provincia Tenez locata; tum mons Cuco cum regno cognomine.

Alger. Caput provinciæ *Alger*, pro *Saldis* Ptolemæi à quibusdam accepta, ab aliis pro *Iol* sive *Iulia Cæsarea*, *Nomen.* vulgari vocabulo Argel, & *Argel* cognomento *Gezeir* ex Cæsareæ cognomine corrupto, quamvis *Gezeir* Arabica lingua proprie insulas *Africa*. significet. Arabibus ea *Gezeyr* cognomento *Benimozgana*, indigetatur à Beni Mozzana Bereberorum Africanorum gente, conditrice. Atque hinc est, quod priscis hæc urbs scriptoribus *Mosgana* appelletur. Turcæ eandem *Cesair* nude, aut addito Barbariæ regionis nomine insigniunt; Hispani Argel dicunt; Itali Algier; Galli Anglique Alger; & nonnulli *Arger*. Primum illa ab Romanis splendorem mutuata, longissimo dein interjecto tempore fuit Turcarum spoliis Christiano ex orbe advectis mirandum in modum locupletata. *Situs.* Situm obtinet in acclivitate montis sat editi, se ipsam lapideo muro complectens, fossa profunda, propugnaculis ac tormentis bellicis adeo munita, ut inexpugnabilis credatur. Portæ præcipuæ sunt quatuor, quarum una ortum æstivum respicit, quò etiam portus cum insula vergit, in qua erat arx Penon. Verum hic non fuit tot navium capax, nec æque tutus, ac nunc est, ex quo Salh Arracz Algeriano regno præfectus, advectis ex Metafuz urbe lapidibus, qui ex antiquorum ædificiorum ruinis supererant, molem extruxit, qua insulam continenti reddidit. Ambiens murus ipsam acclivitatem montis sensim consequitur, quem varii procerarum arborum ordines longiore circuitu excipiunt. Altero hinc milliario Ptolemæi *Savus* (quem Arabes *Ved el Harrax*, & Afri *Sefsava* nuncupant) Majore ex Atlante profusus, postquam Metijæ campos divisit, montesque qui à tergo Algerii sunt ægre pervasit, Interno mari excipitur.

Littus Algerio Metafuz usque protensum, planum quidem est, sed latitudine modica ob terram paulatim se in montes evehente perpetuis jugis continuos. Vrbs tota molli acclivitate consurgit, ascendentibus à mari quasi per quosdam gradus ædificiis, quo nihil ob multitudinem ædificiorum spectari potest augustius; Mœnia marinis fluctibus pulsantur, quæ immanibus cum saxis constent, latitudine complent palmos duodecim, altitudine vero qua ascendunt, triginta, & qua æquum littus tenent, quadraginta. Ambitus eorum ad 3400 passus porrigitur, 1800 acclivibus, & 1600 planis seu demissis occupantibus. Forma urbis si mœnia seu circumstructum murum respicias, triangularem Nicolajo Marmolioque testibus, formam sortiuntur; at me judice arcuatam speciem exhibent, nisi quod dextrorsum longius evagando requisitam à nobis curvitatem amittant. Præter hunc mœnium ambitum, moles extat à Barbarossa anno 1532 extructa, trecentorum longitudine passuum insulæ adnexa, muroque ad arcendos maris fluctus palmos quindecim erecto munitior, quem Arabama anno 1573 produxit, eoque insulam omnem circumdedit, illa parte excepta, quæ portum respicit urbemque. Portus Algerianus multarum navium est capax, præcipue ex quo Hayredinus Barbarossa fundata mole, junctaque continenti insula, qua ea in urbem obversa est, tutiorem quidem eundem reddidit, sed non ita, quin deinde furibundi maris fluctibus patuerit, quemadmodum anno 1619 evenit, quo tempestas navibus viginti quinque miserandam faciem impressit. Verum

rum ad majorem portus insulæque tutelam, à tempore non multo excitari ab Algerianis cœptum munimentum pentagonum, cum absolutum fuerit, inexpugnabilem portum constituet.

Extra urbem ternæ arces seu munimenta visuntur, in quibus præcipuum urbis robur consistit.

Vidimus quæ circum urbem sunt; nunc ad interiora convertendi sunt oculi. Ac primum quidem longitudo ejus occurrit, quæ ab Austro in Septentriones secundum littus via plana, ac latissima quibusdam in locis, contractiore alibi, à porta ad portam producitur. In hac via singulis diebus mercatum instituunt eo ordine, ut singularum rerum graviorum, veluti frumenti, butyri, carnium, lignorum, fœni, & his similium negotiatoribus singulæ sint dispertitæ stationes sedesque, portatiles mancipiis ultro citroque indicato precio deferentibus, tradentibusque, qui plurimum licentur. Præter hanc viam tabernis undique mercatoriis stipatam, & per matutina æstatis tempora ad temperiem ardoris largius aquis perfusam, tectamque passim asseribus, reliquæ per urbem viæ montis acclivitatem cum urbe secutæ, ac hyemali tempore pluvioque cœlo lutosæ, tam sunt angustæ, ut ægre transmittant equitem, aut pedites duos.

Ædificia ea ætate, qua Leo Pinetusque vixere, numerata in urbe fuerunt quater mille duntaxat; at deinde in tantam amplitudinem excrevit urbs, ut nunc eorum numerus fere ad 13000 accedat. Ceterum caret aquæductibus, & dulcium puteis aquarum, cisternis, paucisque ad se advectis fontibus contenta; adeo ut plura per urbem omnibus diebus mancipiorum millia videas, queîs circumportatione haustarum in agris aquarum vita toleratur.

Centena inter templa septem præcipue eminent, quorum maxima littus observat; diverticula sive hospitia Ianissarorum quina hic sunt, singula sexcentis circiter habitata, Gallis *Alberges de Geaizeri* dicta; nosocomium unum, anno 1550 ab Asan Bassa exstructum; carceres quaterni *Bannos des esclaves*, ab horum locorum Turcis vulgariter appellatos. Iam vero inter sexaginta duo balnea duo primaria sunt, in varia exspatiantia cubicula pavimentis marmoreis, frigidam aquam, calidamque artificio per canales ex epitomiis fundentia, Maurorum Turcarumque quotidianis destinata lotionibus. Locum quoque publica inter ædificia bina porticus Regiæ postulant, quarum major pulchro columnarum ordine conspicua, ac in quadrum, lateribus singulis pedes triginta sex patentibus, directa, Ianissarorum conventui servit, quos Paschalibus in festis solemni convivio Rex excipit; altera ante ipsum Palatium evehitur. Neque à publicorum numero ædificiorum sunt Christianorum templa arcenda, in quibus sacerdotes captivi, quorum hic adsidua frequentia est, Missarum peragunt solemnia. Ceterum templa hæc separata ipsis in carceribus loca sortiuntur. Primarium Regio in carcere visitur, sanctissimæ Trinitatis nomine inclytum, navem chorumque complexum; alterum minus, duobus tantum altaribus ornatum, carcerem habet, quem nonnemo Gallico vocabulo *de la Bastarde* nuncupat; tertium S. Catharinæ titulo insignitum in carcere est, quem idem author *de la Patrone* indigetat; quartum, à S. Rocho appellatum, Capitanei seu carcerum Præfecti ædes includunt. Oratoria nostrarum cellarum in modum fabricata, centena ad minimum Eremitæ Turcæ Algeriana in urbe possident; scholæ vero publicæ, in quibus ab infantibus legendi scribendique ars discitur, atque à Doctoribus Alcorani, & quidquid præterea Turcicarum legum est, enodantur mysteria, octoginta sex numerantur.

Est porro Algerium urbs quaquaversum (si mare, quo perfunditur, excipias) collibus amœnis circumdata, montibusque fertilibus, quorum longe lateque patentes valles declivitatesque, fructiferis sunt ad Ianissariorum sive Maurorum possessorum secessus hortis consiti, numero 14518, plerisque fonte ac prætoriolo instructis.

Excipiunt deinde hæc alta montium campi, longitudine sedecim, latitudine milliarium decem, quos secundum Marmolium Hacdonemque à Metijæ tractu cognominatos, flumen modico alveo perlabitur, molendinorum tamen frequenti numero interruptum.

Loca alia. Algerianæ provinciæ urbes nunc aliæ vocant, nominatim *Metafuz* seu *Temenfust*, *Teddelez*, *Medujara*, &c. Metafuz, Afris *Temendefuz*, pro Rustonio Ptolemæi accepta, quatuor ab Algerio versus promontorium Metafuz milliaribus, Mediterraneo mari prætexitur ab Orientali latere Sasæ oppidi, quod nunc suis in ruinis sepultum jacet. A portu ei aliqualis commendatio accedit, itemque vicino ab amne *Huet Icer*, priscis *Sarda* & *Serbeta* dicto, qui ab Orientali parte decurrens, mox Mediterraneo demergitur. In ripa hujus amnis vicum invenias, quingentis & ultra ædificiis frequentem, appellatumque *Beni Abdala* ab gente incola, vetere *Cisli* nomine amisso.

Teddelez, Orientalius Algerianæ provinciæ oppidum, Ptolemæo Addima nuncupatum, ac Mediterraneo adjacens, binis Algerio Ortum versus milliaribus, valido muro circumdatur; domos mille, arcemque Præfecti ab Algeriano rege huc missi sedem complexum.

Sasa oppidum olim *Tipassus*, Hued Arrax flumini appositum, ac Orientale Metafuz oppidi latus tenens, habitatumque quondam incolis ter mille, nunc solo æquatum est; quamobrem Algerium vetus nonnullis indigetatur, quod ex ejus ruinis stare Algerium urbem paulo ante descriptam existiment.

Medujara oppidum recens conditum, ab Asano Algerii Turcico nomine Præfecto, dissitumque introrsum versus Orientem quinque à Safran amne milliaribus, à Maurusiis Mudajaranis ex Castilia Andalusiaque Hispanæ ditionis regnis expulsis, Tagartanisque Valentiæ regno ejectis incolitur. Inter Medujaram atque Algerium urbes in mari portus occurrit, authori cuidam Gallico *les Cassines* dictus, remotusque Algerio milliaribus quatuor, in quem se naves solent tempestate inopinanter exorta recipere. Quondam *Thor* oppidum huic portui adsedit, cujus adhuc

adhuc ruinæ ſpectantur. Ternis à portu milliaribus locus eſt *Marcaduben* dictus, ab Algerio parum ultra ſeſquimilliaria disjunctus, juxta quem fœcunda fultis graminibus prata Algeria Algerianorum civium paſcunt armenta.

Cœli ſolique qualitas. Qui Algerium urbem aër circumſtat, adeo temperatus marinis ab undis flatibuſque ventorum exiſtit, ut etiam, cum Iulio menſe fervet æſtus, folia in arboribus nunquam marceſcant, aut hiberno rigore delabantur. Hyemis apud Algerianos idem fere exitus eſſe ſolet, qui menſis eſt Februarii; tunc enim mites hic Zephyri gemmas floreſque eliciendo, ceraſorum prunorumque copiam Majo ineunte promittunt; exeunte vero pomorum ac pyrorum dulcem ſobolem; ac Iunio menſe vix ad medium perducto uvas maturas ſuppeditant, ficubus, perſicis, pomis & nucibus ceteriſque fructibus ſerotinis autumnale tempus exſpectantibus. *Fructus.* Uvas hic videas cubitalis longitudinis, cepas vero ſupra modum fidemque magnas. Melones ſpecie noſtrates referunt, at ſapore longe ſunt gratiores, generiſque quadruplicis. Primi æſtivi; hiberni alteri appellati, quibus poſtremis per omne anni tempus veſcuntur, tertii, ut primum ſunt ore excepti, liqueſcunt, liquoreque ſuo mirifice ferventia viſcera temperant; quarti, Regii dicti, ac vix grandiorum magnitudinem pomorum excedentes, teneritate ſua ſive mollitie illico in gratiſſimum liquorem abeunt: quo Nicolajo Orientales peragranti regiones nihil delicatius narratur. Atque horum fructuum copiam circum Algerium poſiti montes colleſque, ac late diffuſæ valles largiuntur, in quibus ſupra memorati horti ſua directis ordinibus loca ſortiuntur.

Aquæ. Dulcium, quas in urbe diximus requiri, aquarum extra urbem eſt affatim, pleriſque hortis effoſſo puteo inſtructis, vallibuſque & montium adeo acclivitatibus riguis, ac per Metijæ campos modico flumine ſerpente. *Frumentum.* Tanta autem ineſt campis hiſce fœcunditas, ut centuplici ſæpe fœnore accepta ſemina reſtituant, biferique exiſtant frumenti, hordei, avenæ, raparumque. Herbarum feracitatem pecori alendo commodam omitto, ut iiſdem cum vicino tractu communem.

Metalla. Memoratæ plerorumque fertilitati locorum, degeneres quidam in littore montes ſua ſe ruditate ſterilitateque opponunt, deſertis, quæ ferarum populus incolit parem ſortem obtinentibus. Putat nihilominus Haëdo, hæc ipſa loca metallis abundare auri, argenti ferrique.

Animalia. Quæ hominibus inculta ſunt loca, ea leonum, ſtruthionum, hiſpidarum hyſtricum, aprorum (quos cum nonnullis Majolus nullo jure Africa patria exturbat) cervorum (qui ab Ariſtotele & Plinio Africæ regionibus negantur, veriuſque tribuuntur à Virgilio) erinaceorum ſive echinorum, chamæleontum, ſimiarum, boum, aſinorum, felium, vulpium, canum noſtratibus diſſimilium atque ortorum ex his monſtrorum, aquilarum, aſpidum, aliarumque volucrum ac reptilium animalium familiæ promiſcue tenent.

Lingua. Lingua Argelianis antiquitus Punica fuit; poſtea domito à Romanis orbe terrarum, Romana, quemadmodum multæ inſcriptiones Latinæ, & apud Algerianos, Sargelanoſque viſendæ teſtantur; demum Arabum per Africam creſcente potentia, Arabica; adeo ut nunc acta publica literæque lingua utraque Turcica atque Arabica pro arbitrio ſcribantur. Ceterum non in hoc ſolum loco Mahumetani, ac Chriſtiani, verum in omnibus etiam regionibus Orientis lingua Franca, ex Gallica, Italica Hiſpanicaque compoſita, propius tamen ad Hiſpanicam accedente utuntur, qua mediante omnes tres perfecte intelligunt.

Regimen. Imperat Algeriano regno Rex, Turcarum Imperatoris arbitrio impoſitus, depoſituſque, Sultanus incolis appellatus, hoc eſt, ſupremus dominus, Mauruſiis Rex, Turcis vero inferiore titulo *Baſſæ* ſignatus, quem impertire ſolent amplarum regionum præfectis, ad differentiam San-Iacobæorum corrupte Sangiacs dictorum. Chriſtiani Algerii regem Celſitudinis vocabulo honorant, ac *Affendii* magnatibus proprio, *Sidique*, qui etiam ad mediocres ſpectat, titulis Dominum ſignificantibus, venerantur. Tanta ejus apud omnes authoritas eſt, ut morte piandum crimen committere videatur, ſi quis forte in Conſilio præſentem non veneretur applicitis contra pectus manibus; aut tranſeunti non voveat proſpera omnia fauſtaque; aut eodem loquente non conticeſcat.

BVGIA.

Nomen. BVgia, Mauris ſive Mauruſiis *Bigeija* ut & *Bugeija* indigetata, in maritimarum quoque Algeriani regni provinciarum eſt numero. *Limites.* Habet ea Algerianam provinciam ab Occidente, & Gigelanam ab Oriente. Antequam Turcæ limites ejus mutarunt, extrema verſus ortum Mauritaniæ Cæſarienſis portio fuit, cujus termini erant ab Occaſu Argeliana regio in confinio urbis Tenez; ab Oriente Africa Minore in confinio oppidi Col; à Septentrione Mediterraneo mari; à Meridie verò Numidia ſive Gætulia.

Dimenſio. Quondam provincia hæc Tunetano regno, teſte Leone, ſubjecta (qui falſitatis illos arguit, qui regnum eſſe exiſtimant) & à Magior fluvio ad Conſtantinæ montes uſque ſecundum Interni maris littus procurrens, longitudine complebat milliaria centum & quinquaginta, latitudine vero tantum quadraginta: At hodie contractis terminis pluria Bugiæ loca in vicinarum ditionem regionum abiere.

Loca. Complexa fuit quondam Bugia, præter caput ſuum, unde regioni univerſæ eſt nomen, munimentum *Gigel*, *Micilam*, *Miganam*, *Teztezam*, *Zamoram*, *Necauſium*, monteſque *Benijubar*, *Auraz*, & *Abez*, Marmolio referente; ſecundum Gramajum vero, *Gigel*, *Micilam*, *Stefam* ſeu *Diſtefam*, *Necauſium*, *Collum* & *Succaydam*. Verum noſtro ævo ſeparatam Gigel provinciam conſtituit; Collo vero & Succayda, teſte Marmolio, Conſtantinæ provinciæ ſemper adhæſere.

Itaque non alia nunc in Bugia loca requiras,

ras, præter *Bugiam* urbem cognominem, *Gibralaër*, *Micilam*, Distefam, ipsosque Bugiæ montes.

Bugia urbs, Arabibus *Bugeija*, à quibusdam vetus *Thabraca*, ab aliis *Igilgilis*, aut *Vzicarh*, aut *Saldæ* Ptolemæi reputata, in littore maris Interni triginta versus Orientem Algerio, & duodecim Occidentem versus à Gigel milliaribus, è vasti montis acclivitate despectat.

Murus urbem circumcingit antiquitate, firmitate atque altitudine censendus; ædificia octies mille interius præstant ornamentum, ambitu viginti quatuor millium capace, nisi acclivitas urbis ab ædificando arceret. Templa collegiaque in ea sunt plurima Scholaribus Doctoribusque pariter instructa, cœnobia item, balnea & xenodochia magnificis operibus ornata. Obnoxia quidem urbs est acclivitatibus declivitatibusque; attamen viæ pleræque & ab ædificiis, queîs stipantur, & à rectitudine laudem merentur. Qua in montana urbs vergit, arcem conspicias, passim musivo, plasticoque, ac ligneo opere mirandam, superinducto ad illuminandum colore Cyaneo. Ab Orientali Bugiæ urbis parte Huet el Quibir, hoc est, ingens amnis, in mare devolvitur. Reliqua hujus provinciæ loca sunt; *Micila*, *Tezteza* seu *Stefa*, & Necausium. Micila seu Mesila, in finibus Bugiæ Numidiæque quinquaginta ab urbe Bugia milliaribus locata, & tamen adhuc ad hanc provinciam spectans, La Abez montis jugis ferme tota circumdatur. Stefa, quæ secundum Gramajum *Distefa*, seu potius *Ditesa*, at verius *Tezteza*, Marmolio teste, appellatur, & pro Alphar Ptolemæi communiter accipitur, à mari procul in interiora recedit milliaribus à Bugia versus Meridiem vicenis, posita in amœnissima planitie, Bugiam inter montemque La Abez porrecta, cinctaque mœnibus quadrato ex lapide constructis, diruta quondam ab Arabibus, sed nunc restaurata & sat frequenter inculta.

Necausium, olim *Vaga*, in amœnissimis urbibus Barbariæ locanda, in ripa cujusdam amnis sedet tricenis à littore milliaribus, & vicenis à Tezteza, estque Numidiæ contermina. Murus ei est firmus, instruiturque templis, xenodochiis, collegiis, Palatio, balneis aliisque ad publicam necessitatem ædificiis. Vnicuique domui adjacet hortus rosis, violis, caryophyllis, gelsominis, topiariis ex vite contextis, fontisque aquis formosus; adeo ut locus hic cujusdam paradisi terrestris speciem habeat.

Montes. Regio fere tota montana est à *Zararæ* jugis adsiduis, quibus omni ex parte clauditur, quorum eminentius *Beni Iubar* nuncupant, quod 18 distat Bugia milliaribus; ipsum milliaria longitudine decem, latitudine vero sena complectens.

Iam si omnem illum montium Bugiæ textum metiri velis, eos in littore milliarium quinquaginta longitudinem occupare deprehendes, latitudine ad dena, & quibusdam etiam in locis ad duodena excurrente.

Soli qualitas. Circumjacens Bugiam ager à fertilitate frumenti præcipue abhorret; optimorum tamen fructuum feracissimus est. Obsidet late urbem hortensis amœnitas fructiferas in arbores instar nemoris diffusa. Ex adverso Necausinus ager in læta segetibus arva se explicat, vestitque perfluentis amnis ripam utramque frequenti nuce ficoque, unde optimæ notæ ficus habentur.

Loca Montana infœcunda frumento sunt, fertiliora hordeo, nucibus, ficubusque. Eadem lini cannabisque feracia sunt, unde textilium copia, sed crassiorum. Nec iisdem ferri metallum deest. Sunt porro universi Bugiæ montes vultu silvoso; quamobrem simiarum hic ac pantherarum quasi quidam conventus celebratur.

G I G E L.

Nomen. Gigel, maritima Algeriani regni præfectura à cognomine oppidulo arce sua defenso, nomen accepit. Marmolius eam duobus nominibus *Gegel* & *Gigeri* vocat, capitque pro Ptolemæi *Igilgili*, quod & à Ruscellio factitatur. *Situs.* Adjacet oppidulum mari sexaginta ab urbe Bugia milliaribus, via qua hinc Algerium conceditur. Ædificiis quingentis circiter constat, sed rudi opere exstructis; imminet tamen è montis vertice arx, quæ universo tractui frenum imponit. *Di...* Pertinet Gigelanum territorium ad Numidiæ deserta usque, complectiturque montem *Auraz*, Bugiâ milliaribus 80, *Auraz mons.* Constantinâ vero sexaginta dissitum, longitudine circiter complentem milliaria septuaginta. Mons hic ab aliis avulsus montibus se ipso à Meridie versus Septentrionem longo tractu porrectus, Numidiæ deserta attingit, terminum à Micilæ, Stefæ, Necausii ac Constantinæ territoriis sortitus. Montis Auraz Procopius meminit, qui Aurasium appellat, aitque dierum decem itinere esse à Carthagine remotum.

Soli qualitas. Est Gigelanus ager asperæ sterilitati obnoxius, ingenio tantum ad hordeum producendum, linumque ac cannabim fœcundus, nucum item ficuumque eximie fertilis. Mons Auraz crebras in scaturigines erumpit, quæ planitiem sortitæ stagnant, ustæque solis ardoribus sali coquendo idoneæ existunt.

CONSTANTINA.

Situs. Provincia regni Algeriani maritima quoque *Constantina* est, obsidens illum terrarum tractum, ut Marmolius refert, quem Numidiam recentem veteres dixere. *Nomen.* Illi à capite suo nomen mutuatæ urbes olim fuerunt *Constantina*, *Bona*, *Mele*, *Tesas*, *Vrbs*, *Ham Samit*, & *Beldelhuneb*, montes cognomento Constantinæ, montes Bonæ, & Constantinæ colles. *Vrbes.* At hodie Bona in provinciam erecta, Beldelhuneb, Bonæ montes, & Tabarcam insulam Melamque territorio suo continet. *Limites.* Limites Constantinæ provinciæ constituunt Magior & Guadelbarbar amnes, quo posteriore à Tunetanis dirimitur. Metropolis ejus est Constantina, olim nominibus *Cirtæ*, *Cirtæ Numidicæ*, & *Cirtæ Tuliæ* insignis. Marmolio *Culcua* est, coloniaque Numidiæ recentis, eodemque teste, à Maurusiis *Cusuntina* indigetatur. Murus, qui urbem edito in monte positam cinctamque

ctamque Meridionali à latere inacceſſis rupibus, circuit, nigricante ex lapide compoſitus, pulchram ei validamque coronam præbet. Meridionales rupes Suſgemar amnis, altera quoque ripa ſtipatus rupibus ſubterfluit; unde urbs ipſa ab hac parte, providente natura, altiſſimam foſſam ad munimentum ſortitur. Septentrionali lateri ſingulari firmitudine murus tutelam præbet, augetque urbis robur montis cacumen, ita diſpoſitum, ut aſcenſuris in urbem bini tantum iique anguſti tranſitus pateant, alter ab Oriente, ab Occidente alter.

Domos circiter 8000 numerat Conſtantina, pluribus viis rectis latiſſimiſque diviſa, in quibus ſingulis aſſignata ſeparataque opificiis loca. A Septentrione arx viſitur, extraque urbem compluria antiqua ædificia eleganti opere occurrunt, ac inter cetera arcus triumphalis milliari ab urbe dimidio remotus, ſimilisque illis, qui hodieque Romæ ſpectantur. Sub rupibus qua excavatis ad flumen gradibus deſcenditur, juxta ipſum flumen exciſa è ſaxo concameratio exiſtit, nulla lapidum compage, ſed ſolida, pannos linteos aliosque lavantibus feminis præbens receptaculum. Terno lapidis jactu ab urbe calidarum fons aquarum emergit; paulo autem ulterius in Orientem abeunti fontem cernas frigida limpiditate amœnum, cui appoſitum ædificium marmoreum, exſculptis imaginibus auguſtum, quas vulgus opinatur improborum quorundam ſcholarium eſſe in hæc monſtra mutatorum.

Conſtantinæ quædam ſocia eſt *Chollo* urbs, *Sanutio* ſic dicta, olim *Cullu* appellata. Hanc quidam hodie *Alcol*, alii ſimpliciter *Col*, nonnulli auguſtius *Collo* indigetant. Quondam ea Bugiæ ſubjecta fuit, à Romanis in littore maris Mediterranei condita, ſitumque apertum in imis celſiſſimi montis cujuſdam ſortita. Ex rupe imminet ei arx tuto præterea portu in littore defenſa.

Sucaicada, inter Bugiæ quoque urbes ſuperioribus temporibus relata, nunc vero ad Conſtantinam ſpectans provinciam poſita eſt ad Internum mare centum ac triginta quinque milliaribus Conſtantina disjuncta. Portu commodiſſimo inſtructa eſt, juxta quem conſtrata lapide via inchoat, duarum leucarum ſpatio porrecta, cujus operis authores fuiſſe Romanos ipſa firmitudo demonſtrat.

Mela quondam etiam Conſtantinenſis ditionis fuit, ſed nunc Bonenſis eſt juris.

Montes. Montes Conſtantinæ multiplicibus jugis aſſurgunt, Septentrionalis regionis parti Occiduæque modico à Conſtantina urbe intervallo prætexti. Hi in Bugiæ montium confinio textum inchoantes, eundem littus ſecuti in Bonæ finibus, peracto centum & triginta milliarium ſpatio, abſolvunt. Etſi autem ad Bonam urbem prope accedant; ſunt tamen Conſtantinæ provinciæ proprii.

Colles. Et de Collibus Conſtantinæ paulo ante memoravimus, qui Bonenſibus montibus Orientales, à Bonæ finibus Beggam uſque ab Ortu in Occaſum extenduntur ſpatio milliarium circiter 80, latitudine ad triginta milliaria contracta.

Multæ per omnem Conſtantinam urbium arciumque à Romanis conditarum ruinæ viſuntur.

Soli qualitas. Sunt Conſtantinæ colles aquarum copia riguæ, ex quibus fluminum frequentia exiſtit, quæ interjacentes Mediterraneo mari, & collibus hiſce campos varie interſecant. Ager Conſtantinenſis inſigni fertilitate præditus, mandata ſibi ſemina tricies multiplicato fœnore reddit.

Par fertilitas Conſtantinæ montes commendat; quippe inter ipſos campoſque tractus terrarum medius, oletis, ficetisque, atque aliarum nobilium arborum copia obſidetur.

Colliculi Conſtantinæ ob infeſtantes Arabes maligne plerique coluntur, modico eorum receſſu excepto, quem gens quædam Arabum vim armata vi propulſans, tuetur & excolit. In calidis Conſtantinæ aquis crebræ natant teſtudines, quæ maligni ſpiritus mulieribus creduntur.

B O N A.

Nomen. Bona, olim *Hippo regius*, ſimpliciterque *Hippo* appellata, ac Conſtantinæ comprehenſa finibus, nunc maritimæ Algeriani regni præfecturæ titulo decora eſt, ſe ipſa, cum montibus, quos habet à Septentrionibus Meridieque, ac collibus, qui Bona Beggam uſque ab Oriente in Occaſum longitudine occupant milliaria 80, latitudine triginta, ſeparatam conſtituens provinciam. *Dimenſio.* Extra Bonam urbem terra ſe illico in vaſtam planitiem explicat, continentem longitudine milliaria 40, latitudine 30.

Vrbes. Ad Bonam urbem quod attinet, quæ S. Auguſtini Epiſcopatu notiſſima eſt, eam Romani in ipſo littone Mediterranei maris, ſeu potius navigabile ad ſtagnum condidere, ex quo in modum fluminis æſtuarium emergit, quod vice alterna pro ut æſtus, aut repreſſit, aut impulit, nunc fertur in mare, nunc redditur ſtagno, & cui Plinius Iunior Delphinum geſtatorem colluſoremque puerorum attribuit.

Ceterum Bona aſperis celſiſque ſcopulis impoſita, intus, & foris aquarum ſcatebris abundat. Sanutius ac Leo incultam maligne & pene deſertam aſſerunt, atque ex ejus ruinis *Beldelhuneb* ſeu *Beledel Vgneb*, hoc eſt jujubarum oppidum, ob earum hic naſcentium copiam, fuiſſe exſtructum.

Verum Marmolius in hoc fide dignior author, affirmat Bonam cum Afrorum Beledel Vgneb, unam eandemque urbem eſſe, fruſtra Sanutio & Leone poſteriorem à Bona, duorum intercapedine milliarium diſtinguentibus. *Mela* ſive *Mila*, olim *Tænarus*, Bonenſis quoque præfecturæ eſt oppidum, cui jam ab aliquo tempore paret, cum ante Conſtantinæ ſubeſſet, à qua leucis duntaxat 4 remota eſt.

Murus, quo cingitur Mela, quondam domibus ter mille inſtructa, ſed nunc pene deſerta, antiquitatem præ ſe fert. *Tabarca*, Bonenſis provinciæ locus, continenti adhærens, notusque à coralliorum piſcatu, obverſam inſulam habet in portum curvatam, quam à continenti ſenorum intervallum milliarium disjungit.

Soli qualitas. Ingens circum Bonam jujubarum naſcitur copia,

copia, quæ exsiccatæ, incolis hyemalem in usum servantur; dactylorum quoque Nicolajo perhibente, ficuum melonumque hic affatim est. Suburbanus in latam se planitiem exporrigens ager fertilitate frumenti laudatur.

Ager Melanus pomis, pyris ceterisque fructibus est fertilis, at longe fertilior frumento; nec minus abundat pecoribus, quam Bonensis ager, in quo boum, vaccarum, oviumque numerosi greges pascuntur. Montana loca pleraque Arabum sunt excursionibus deserta; exceptis tamen paucis, quæ bellicosa quædam gens vel invitis Arabibus mordicus tenet, infestantesque à finibus arcet. Ortæ montanis in locis hisce scaturigines aquarum quorundam fluminum genitrices existunt irrigantium planitiem, Colles inter ac Mediterraneum mare porrectam. *Corallium.* Vicino in maris tractu corallia probatissima scopulos inter sub aquis nascuntur, mollia, quæ alto extracta, partim in rubrum, partim in album, partim etiam in nigrum colorem lapidescunt.

REGNVM TVNETANVM.

Est etiam Turcicæ ditionis *Tunetanum* in Africa *regnum*, sub quo Constantina quondam, *Dimensio.* Bugia, Tunisa, Tripolis atque Ezzabia, & consequenter Africa Minor tota, Carthaginensis ager, vetusque Numidia fuere comprehensa. At hodie plerisque Bugiæ, Constantinæ, Tripolisque (quæ peculiari præfecto Turcico nunc gaudet) locis, atque adeo Ezzabia tota Algeriano regno adjectis, Tunetanum regnum fere cognominis provinciæ suæ finibus includitur. Recte igitur à Guadilbarbar, flumine, quo versus Occasum à Constantina provincia dispescitur, ejus nunc ducitur initium, terminaturque ortum versus Caps amne, qua is in lacum effusus, paulo post cognominem in sinum devolvitur, ac Tripolitana regione, quemadmodum versus Austrum Numidia recenti.

Fluvii. Fluvii in ea noti, *Guadilbarbar*, *Magrida*, *Megerada*, & *Caps*. Guadilbarbar, qui & Nued Vlbarbar dicitur, è quodam colle dimidio milliari ab oppido Vrbs seu Lordus remoto prorumpens, moxque constructum è candido lapide canalem perlapsus plures oppidi molas circumagit; inde repetitis toties flexibus curvatur, ut Tuneto Bonam euntibus ob pontium navigiorumque defectum vicies & amplius sit transvadandus. Magrida, olim *Catada*, Guadilbarbar amnis ramus esse videtur. Is postquam Choros oppidulum perlapsus est, apud Marsam sese exonerat in mare.

Megerada seu *Maggiordeco*, ante *Bagrada* (cujus in ripa centenûm pedum longitudine serpens Scipionis Africani tempore fuit inventus) oritur, Sanutio teste, è monte regioni Zeb contermino (Anania Vrsalam appellat) præfluitque Tebessam oppidum; inde in Septentriones tamdiu cursum prosequitur, donec apud Garelmeleh quadraginta circiter Tuneto milliaribus Interno mari mergatur. Pluvio cælo subitis ille auctibus tam late alveo se exserit, ut viantibus sæpe triduo in itinere sit exspectandum, donec se sibi reddat, idque ex pontium & cymbarum inopia, præsertim quodam in loco duabus Tuneto leucis distante.

Caps, *Capis* seu *Capes* fluvius olim *Triton* dictus, profluit à Meridie è quodam deserto (secundum Ananiam ex Vassalat monte) ac statim arenosis quibusdam campis interfluente alveo divisis, apud cognomine oppidum, unde vicino sinui quoque eo loco, quo veteres minorem Syrtem posuere, inditum est nomen, in mare Mediterraneum devolvitur. Fluminis hujus aquæ naturæ quodam secreto tam calidæ existunt, ut haustæ primum unius horæ intercapedine sint ad temperiem revocandæ, potari antequam possint. Quamobrem accolæ pridie aquas hauriunt, ut postero die earum commodior sit usus. Idem amnis juxta Elhama oppidum lacum efficit cognomento leprosorum, quod aquæ ejus vindicent à lepra corpora humana.

In montibus regni Tunetani primo *Sagoan* se offert, tricenis Tuneto milliaribus inter Ortum & Meridiem conspicuus. *Montes. Zagoan.* Romani ejus in vertice, acclivitate radicibusque arces plures condidere; at ex his ipsis præter parietinas ac Latino conscripta sermone epitaphia quædam nihil hodie extat. Ex Sagoano monte quoque per aquæductus advecta fuit olim aqua Carthaginem, aquæductuum ruderibus rem apertam facientibus. *Gueslet* Cardoano duodecim milliaribus distans, Tunetanos itidem inter montes relatus, adhuc Romanarum antiquitatum monumentis illustris est. *Gueslet.* Prædictis duobus accedunt duo alii montes *Benitefren* scilicet, & *Nufusa*, interposito deserto à se invicem dirempti, distantesque à Zerbi & Asfacus milliaribus decem. *Benitefren & Nufusa.* Præfecturæ Tunetano in regno maritimæ quatuor numerantur, totidemque interiores sive Mediterraneæ. Maritimæ sunt *Carthaginensis* sive *Goletana*, *Bisertana*, *Susia*, & *Africana*. *Præfecturæ.*

In Mediterraneis autem recensentur Cayrovana, Beggiana, *Vrbsica*, & quæ ex *Numidiæ Libyæque* unitis partibus constat.

TVNETVM. Porro caput universi regni *Tunisi*, Ptolemæo *Themissa*, male à quibusdam *Tenissum* appellatur, quod oppidum est Numidicum ad finum, hinc centum ac quinquaginta distans milliaribus. Qui autem Tunetum ac Carthaginem eodem prorsus situ confundunt, vehementius mihi errare videntur. Latinis hæc urbs Tunetum dicitur, Italis *Tunisi*, & *Tunis*, Hispanis *Tunez*, Francis *Tunez*, Provincialibus seu Provinciæ incolis Tunis, Arabibus, Turcis, Maurisque indigenis *Tunus*, Appiano vero *Tunex*. Sinui ea adsidet, qui lacum Goletanum efficit, distatque Carthagine veteri leucis quinque, ab ipso vero Mediterraneo mari leucis quatuor. Palatium ab urbe si dirimas, quadratam ea figuram, longitudine tamen superante latitudinem, sortitur. Ambitus ejus, Grammayo autore, milliarium fere est trium, Anania eundem ad quintum extendente milliare. Murus quadraginta cubitorum altitudine educitur, pluribus passim turriculis distinctus. Erant & urbi propugnacula, vallum fossaque ante postremam ejus oppugnationem à Turcis factam; sed hi deinde eadem sunt demoliti. Portis aperitur octo, distinguiturque viis principalioribus octodecim, quas mino-

minores viæ multipliciter intersecant. Fora rerum venalium præcipua denario sunt numero; templa autem, præter Majus illud, & duodecim Christianorum oratoria in suburbiis carceribusque visenda, synagogas Iudæorum octo, Eremitarum Turcicorum cellulas viginti quatuor, omnino trecenta numerantur. Iam vero si balneorum numerum indages, quinquaginta reperies, scholas sive gymnasia viginti sex, Collegia novem eorum, qui ad bonarum artium haurienda præcepta sumptu publico aluntur. Xenodochia advenis recipiendis instructa, præter Christianorum Hospitia, frequentiaque mercatorum diverticula, sexaginta quatuor invenias. His officinarum millia terna accedunt destinatarum lanificio operi linificioque.

Præcipuum urbi ornamentum Regis in ea Palatium conciliat, quaternis porticibus, area lata, solariis, aulis, conclavibus eleganti opere, adjacentibus hortis, turribusque circumstructis extrorsum magnificum atque augustum. Inter has delicias nihil æque Mahumetani mirantur, ac Thesauri conclave, in quo Tunetani quondam reges servabant legum codicem ab Elnuoechdino seu Elmohadino novæ sectæ conditore compositum, à quo se genus ducere ajebant. Quamobrem easdem interpretandi facultatem ad se trahebant, ut quibus quam religiosissime suorum decreta prædecessorum servarentur. Editiorem porro urbis partem arx obtinet Occasum respiciens, templumque Majus, à Zacharia rege in honorem cujusdam è gente ista sanctuli, *Ameth Benaros* dicti, exstructum. Templum hoc præterquam asyli loco quod sit, ac insigni laxitate censendum, angustior ei species à columnarum ordine quadruplici, celsissimaque turri accedit; adeo ut, uno Fessano templo excepto, omnium Africæ templorum sit magnificentissimum. Habet quoque Tunetum destinatam Ianissaris domum, porticum mercatorum conventui tributam, ædesque recipiendis vectigalibus, & mercibus ponderandis. Reliqua insignia ædificia virorum principum sunt, ut Agæ, Sidi Iaferi, Sidi Mahometis Mediolanensis, Sidi Iucep-Rais, Aclay Iucep Calabri Alcaidi Moræ, Rabadani Corsi, & Rabadani Cololi.

Ceterum, ut Sanutius & Gramayus perhibent, in urbe ac suburbiis domorum millia dena reperias; quem tamen numerum Granata, ceterisque Hispaniæ regnis ejecti Mauri mirifice auxerunt, instruendaque urbem varietate opificiorum, celeberrimum eam reddidere emporium cum quibuslibet Europæ emporiis conferendum. Perelegantem Tunetanæ domus speciem exhibent, ex lapide constructæ, varieque introrsum atque extrorsum musivo coloratæ opere, tabulatis cæmento constantibus, tessellatisque ob lignorum inopiam. Pleræque tamen simplici contignatione evectæ, quædam etiam area contentæ, duabus tantum portis, antica quæ in atrium mittit, posticaque, per quam in cætera conclavia est aditus, patescunt, intercedente aliquando portam inter utramque porticula ambulatoria, in qua Tunetani, quos sibi conjunctiores habent, convivio solent excipere.

Tria circum urbem suburbia funduntur, quorum primum extra portam Bedsuvaicanam domos continet trecentas; alterum ex Bedelmanerana porta egressis obvium, aliquot mille ædificiis est frequens, utroque variis artificibus instructo; tertium Bedel-Bachariam extra portam est, quæ portam versus mare significat, dimidio tantum milliari Goletano à sinu remotum. In hoc ipso suburbio Venetis, Genuensibus, aliisque mercatoribus Christianis separata sunt à Mauris hospitia, licet domos habeat angustas humilesque, ac ter centenario numero contentas.

Soli qualitas. Caret Tunetum & fontanis & putealibus, & profluis aquis, pluvias duntaxat cisternis excipiens servansque.

Aquæ. Est tamen in suburbanis salsarum puteus aquarum, quas haustas in urbem portant, quod eas cisternanis salubriores esse arbitrentur. Habet quidem urbs puteum aquis mediocriter dulcibus refertum; sed à communi usu seclusum, & Regi duntaxat ejusque domesticis servatum. Molendina aut jumentorum circumaguntur labore, aut hominum, paucissimis exceptis, quæ modico ab urbe intervallo tenuis beneficio fluminis volvuntur.

Frumentum. Ager Tunetani regni, si universe loquamur, in Occidentalioribus partibus aliqualem propter irrigantes passim aquas obtinet fertilitatem, Orientalibus earum defectu sterilitati obnoxiis. Iam autem si locorum indolem, quæ Turcicæ ditioni accedunt, consideres, cuncta adeo sicca invenias, ut ad colendum frequentissima irrigatione indigeant. Huic malo seu aquarum inopiæ Arabum infestatio adjuncta, frumenti annonam Tuneti supra modum flagellat, incolis duntaxat hordei frumentique modicum in suburbiis colligentibus, idque ex agris, quos puteis rigationi instructos, muro ad arcendos Arabes sepsere; cum cetera omnia suburbana adsiduis excursionibus iidem Leone ac Sanutio testibus infestent. Videas quidem extra urbem hinc inde fructiferis arboribus consitos hortos; at eorum exiguus est numerus. *Fructus.* Chrysomalorum in his, malorum limoniorum, dactylorum, & id genus aliorum fructuum copia mediocris est; at circum urbem duarum spatio leucarum olivitas largissima est; unde non solum Tunetanis, sed etiam exteris oleum ingenti copia paratur. Incolæ ob rei lignariæ penuriam ista olearum frequentia allecti, abscissos ramos truncosque in carbones convertunt. *Flores.* Crebra in suburbanis roseta invenias, aliisque eximii odoris floribus picturata loca, inter quæ Barbo locus ab hortis Regiis prætorioque notissimi.

Animalia. Animalium Tunetano in regno felix proventus est; montana quippe loca leones, boves, vaccasque silvestres producunt, struthionibus ac simiis universa regione repleta. Omitto Chamæleontum, hinnulorum, leporum ac phasianorum numerosos greges, de equis solum, camelisque loquor, quorum vilissimum hic precium est.

Montium constitutio. Mons *Zagoan*, altitudine ac frigore horridus, apum tantummodo, hordeique est genitor. *Gneslet* pomis siliquisque abundant. Benitefren & Nu-

& Nufusa nihil ferme præter hordei modicum suppeditant.

Præfectura Goletana, sub qua Carthago, Marsa, Neapolis Barbariæ, Cammarta, & Ariana, inter Tunetani regni provincias Principatum tenet duabus maxime de causis, cum, quod veluti clavis sit universi regni; tum etiam, quod illam Romæ olim æmulam Carthaginem suo ambitu contineat. *Goleta* à quodam pro *Galatha* insula, seu Ptolemæi Galathe, quæ *Gulon* Plinii est, male accipitur; cum plures alii his vocabulis dualitatem locorum situs utriusque argumento, & Goletæ nomine, (quod diminutivum est ab Italico Gola seu Gula Latinorum) significent. Posita est autem Goleta in insula seu monte potius, mediis surgente ex aquis, & planum verticem habente, ad fauces lacus cognominis, qui Tunetum abeuntibus minoribus transfretatur navigiis. Munimento huic Saraceni primum, turrim in insula exstruendo, initium dedere; post à Turcis in munimenti formam redactum, Carolus V, Imperator suæ potestati subjecit, Turcis deinde anno 1574, Porto Carero præfecto Hispanico, recuperantibus. Ex eo tempore à Turcis navium statio amplissima, domus seu cellæ condendis mercibus, domus vectigalibus exigendis, carceres custodiendis mancipiis Christianis, & templa duo Goletæ adjecta, oppidi cujusdam faciem impressere.

Goleta.

Murus Goletam duplex circuit, aggeribus, & triplici propugnaculorum ordine ad observandas naves instructus. Est quoque hic dulcium puteus aquarum, canalisque munimentum intersecans, utrimque saxeo opere eductus. Veteris munimenti Goletani nunc rudera solum supersunt, inque medio propugnaculi pars adhuc visitur, à Tunetanis ad portus custodiam Ianissaris 34, & decem machinis bellicis instructa.

Marsa, quod nomen Arabica lingua portum significat, oppidulum est, eo loco conditum quem (si Marmolio & Leoni credimus) portus Carthaginis veteris tenuit; at rectius, Gramayo autore, contra hunc portum locatur. Conditor oppiduli fuit Mehedius Califus Carvani, postquam Carthago esset ab Arabibus eversa. Verum acre deinde bellum Arabibus cum Tunetano rege gerentibus ab iisdem & huic loco vastitas illata est, quem interjecto tempore non multo piscatorum, operariorum, & eorum qui linea textilia insolando dealbant, turba excoluit.

Ceterum Regium ei Palatium est, forisque secessus aliquot amœni, Tunetanorum regum æstivis visitationibus notissimi. Domos circiter 800 continet, templum unicum cum collegio ab Muleyo Mahomete, Muley Hasceni regis Tunetani patre exstructo.

Nebel seu *Nebilis* Mauris Nabis dicta, ad Goletanam quoque præfecturam spectat. Illa secundum scriptores Africanos quondam fuit appellata *Neapolis*, Italis eam hodieque Neapolim Barbariæ, aliisque Neapolim Ptolemæi coloniam, seu potius ejusdem Leptim, aut Strabonis Neapolim indigetantibus. Situm ea Romanis conditoribus in Mediterranei maris littore tenet quatuor Tuneto versus Orientem leucis, quondam frequenter inculta; at nunc paucis operariis seu colonis ac hortulanis habitata.

Cammartia, tenue oppidum est, Carthaginis ruinis proximum, Tuneto vero versus Septentrionem leucis tribus disjunctum. Olim Valachiæ id habuisse nomen conditumque fuisse à Romanis author quidam Africanus, Aben Raxid dictus, commemorat. Muro ceteroqui præalto circumdatur, incolasque habet frequentes, sed hortulanos seu culturæ hortorum plerosque addictos, & fructus herbasque laboris pretia Tuneti vendentes.

Cammartia.

Arriana, quæ olim *Abditana*, ut Marmolius ait, oppidulum est unico versus Septentriones milliari Tuneto remotum, conditumque à Gothis Arianis, qui à secta sua seu hæresi, ut Leo narrat, loco nomen imposuere. Atque hinc facile adducor, ut credam nullum unquam aliud Arrianæ nomen fuisse, quam quod in hanc diem retinet.

Arriana.

Via, quæ Goleta Tunetum ducit, versus Ortum *Arradez* oppidulum oculis se ingerit, quod Romanorum colonia (*Cuyna* tunc vocabatur) iis adhuc temporibus fuit, quibus Arabes Mahometani Africam invasere. Dirutum ab his ipsis Arabibus oppidulum Tunetani postea reges restauravere, arcis muro, qui ceciderat, nova molitione erecto.

Arradez.

Carthago, Græcis *Car Chedon*, *Cadmia*, *Oenussa*, *Caccaba Byrsa*, ac Libya Metropolis indigetata, à Commodo quoque Imperatore Alexandriæ Commodiæ nomen accepit, cum ante à C. Gracchio instauratore Iunoniæ fuisset cognomento insignis. Ea nunc Afris Bersac, & Carthago promiscue, turrisque in monte, quem Bursa arx olim insedit, conspicua, *Almenara* appellatur; quanquam turrim Christiani communiter Italico vocabulo *la Rocca*, & arcem Mastinacum nuncupant. Quidquid autem hoc de nomine sit, ea nihilominus, aut saltem promontorium ejus veteris nominis est retinens.

Carthago.

Ab Elisa sive Didone, atque à Libyphœnicibus seu Pœnis è Phœnice Tyro Duce Didone profectis Carthaginis extitisse initium plerique cum Virgilio scriptores existimant. Dido Pygmalionis soror, & Agenoris seu Beli Tyriorum regis filia, ac Sichæi Phœnicis conjunx, cum ob relictam à defuncto marito Gazam insidias pateretur, saluti suæ fuga in Africam consuluit. Hic nullius soli domina, tantum sibi terrarum emendum putavit, quantum corio posset bovino circumdare. Illa igitur concisa minutim in ligulas pelle bovina, tantum his spatii complexa est, quantum Byrsæ (quod nomen corium significat) arci primum, tum conditæ à se urbi suffecit.

Marsam sive Carthaginem circumposita loca aëre temperato fruuntur beneficio ventorum à maritima parte perflantium. In suburbanis, præcipue vero Meridiem versus atque Occasum, frequentes horti visuntur, qui nobilibus arboribus consiti, mala granata, aurea, citrea, limonia, oleas ficusque mira saporis dulcedine producunt. Hortos illico fœcunda planities excipit, sed modico spatio porrecta, versus Septentrionem montium jugis, mari & Goletano lacu, versus

Cæli solique qualitas.

versus Septentrionem montium jugis, mari & Goletano lacu, versus Orientem vero Bisertæ campis eam terminantibus. Ceterum tractus ille, qui leucarum quinque longitudine Carthagine Tunetum usque protenditur, nec puteos habet, nec fontes, unius Tunetum usque milliaris spatio excepto. Arrianense solum frumento fertile est. In Neapolitano agro nihil ejus coloni præter linum colligunt. Cammartinus ager laudati Sacchari, quod in arundinibus seu calamis crescit, ac aliorum præterea fructuum ferax, quos & mediocri copia Cammartinus fert ager, siliquas præsertim.

Animalia. Marsanus ager ferarum copiam alit, interque has perdices quasdam cinereo colore referentes nostras; differentes aliàs, plumis circa pectus nigris, alis Liviæ similes, cetera cinereo colore, pedibusque ac rostro communibus breviores. Herodotus singulariter serpentum apud Pœnos, leonum ac elephantorum notavit magnitudinem. Idem refert cynocephalos, hoc in tractu esse, asinosque cornutos. Goletano in lacu volucres insigni proceritate visuntur, *Mauris Luze*, Turcis *Calzavensi* dictæ, queis crura tenuia sunt, altitudine tamen duorum palmorum & dimidii, corpus ardeæ magnitudine par, ac plumis candidissimis vestitum.

BISERTA. *Biserta*, à nonnullis pro *Ityca* Ptolemæi, seu *Vtica* Cæsaris ac T. Livii accepta, magnanimi Catonis, qui inde *Vticensis*, morte nobilis est. Is M. Porcii Catonis pronepos à Pugna Pharsalica cum Scipione confugiens in Africam, ne in persequentis Cæsaris potestatem veniret, Vticæ mortem sibi consciuit ipse: quod quidem Cicero defendit, &, cui incredibilem quandam natura gravitatem dedisset, ei potius hoc faciendum fuisse dicit, quam tyranni vultus aspiciendus. Alii Vticam pro *Porto Farina* accipiunt, ajuntque Afris eam *Garel-Melha* indigetari.

Catonis Vticensis mors.

Sunt quidam etiam, qui recens ei *Mazacharres* nomen imponant. Vtut sit, illud certum est, Vticam hodie ab Afris *Bensart* seu *Benserth* nuncupari, quasi diceres Lacus filium; Seth quippe Africanæ gentis lingua Lacum significat, quam nos corrupte Bisertam appellamus.

Situs. Sita est Biserta in Veteri Constantina, in littore maris Interni, Razamuzath, veteribus promontorium Apollinis dictum, inter, & Bagradæ seu Megeradæ amnis ostium, triginta quinque milliaribus Tuneto. Eam præfluit modicus è mari excurrens sinus, qui Meridiem versus se colligens arctansque, in ingentem deinde lacum diffunditur, quem piscatorum operariorumque casæ complures, cum octo non contemnendis vicis circumsident. Est quidem Biserta murorum ambitu non magno; attamen in ea familias sex mille invenias. Habet porro hæc urbs includendis mancipiis carceres ingentes duos, condendis mercibus domum unam, turres duas & propugnacula ad portus tutelam exstructa.

Campi Materii. Tendenti à lacu versus Occasum campi *Materii* occurrunt, Bisertanæ ditionis, quæ Goletanæ contermina est. Eodem spectat *Choros*, olim *Clypea* secundum aliquos, seu potius (ut mihi quidem videtur) *Curobis*; cum Clypea ab hodierna *Cuipia* seu *Calibia* non differat. Sedet *Choros* in ripa Magridæ amnis octo Tuneto milliaribus. Id licet superioribus temporibus Arabum quædam gens, *Beni Heli* appellata, diruerit, nunc tamen restauratum satis frequenter incolitur.

Choros.

Porto Farina. *Porto Farina* seu *Portus Farinæ*, S. Ludovici Galliarum regis ab expeditione in Terram Sanctam reducis morte notus, procul dubio ad os suum Vticam habuit. Non procul hinc ipso in mari tribus aut quatuor à continenti milliaribus Scopuli duo existunt, *Canis* appellati, Bisertæ vicini.

Soli qualitas. Biserta, quanquam in littore sit condita, undique tamen dulcibus aquis abundat. Lacus adjacens varia piscium genera suppeditat, inprimisque, quos Doradas nonnemo appellat, libras quinque aut sex plerumque suo pondere æquantes. Eodem in lacu Octobri mense elapso, certi pisces immenso numero capiuntur, qui Hispanis *Lachas*, & Afris *Giarrafas* dicuntur, persimiles illis quos Hispani Sabalos, Galli Aloses nuncupant; duratque captura horum piscium inde ad Maji mensis initium.

Campi Materii opimis ob insitam fœcunditatem frugibus scaterent, nisi excursiones Arabum præfectorumque exactiones adsiduæ incolas à diligenti cultura arcerent. Qui Choros oppidum circumjacet ager, admodum fertili est solo, habetque magna incolentium utilitate integram silvam proceris oleis constantem.

VRBS & BEGGIA. *Vrbs*, & *Beggia*, præfecturæ duæ sunt, sub quibus oppida *Hain Sammit*, & *Casba*, cum vastissimis campis.

Vrbs. Vrbs civitas, olim *Turridis* colonia, originem suam Romanis conditoribus debet. Posita est in planitie prorsus amœna, 63 leucis versus Austrum Tuneto disjuncta.

Plurimis ea reliquiis antiquitatum conspicua est; quippe crebræ visuntur columnæ marmoreæ, tabulæque portis insertæ, ac Latinis characteribus inscriptæ; muri item crassitudine notabili quadrato ex lapide compositi. Est & sua arx urbi, quam inter & suburbia duo medius labitur rivus quidam, aquarum dulcium per canalem candidissimo è lapide constructum. Is insigni commoditate incolarum molendina plura circumagens, ortum habet ex colle, quem medii intervallum milliaris ab urbe dirimit.

Rivus.

Beggia. *Beggiam* quoque Romani acclivitati collis imposuere viginti quinque circiter à Mari, Tuneto vero 80 versus occasum milliaribus, via regia, qua Constantina Tunetum conceditur, cujus prima mœnia hodieque integra spectantur.

Hain Sammit. *Hain Sammit* seu *Zamit*, oppidum recens est, Beggia leucis decem remotum, à Tunetanis regibus est conditum.

Casba. *Casba* itidem conditores Romanos agnoscit. Situm illa sortitur leucis Tuneto 8 in media planitie, cujus ambitus leucas 4 complectitur. Primi ei adhuc muri constant quadrato è lapide erecti; at Arabum injuria maligne nunc colitur.

Soli qualitas. Quem Vrbs agrum possidet, frumentum is copiose producit; quamobrem huc Arabes sæpe per æstatem excurrunt, repletisque frumento saccis ad deserta revertuntur.

Beggianus ager ea eſt fertilitate atque amplitudine, ut licet præter Beggianos haud tenuem ejus portionem Arabes colant, magna tamen adhuc pars jaceat inculta. Ceterum is credita ſibi ſemina reddit tam multiplici fœnore, ut apud Tunetanos in proverbium venerit, quod ſi duas videre Beggias liceret, numerus granorum multis partibus major eſſet futurus arenarum numero. Hain Sammitium ſolum fœcundum eſt, ac frumento admodum fertile, quam laudem quoque Casbanus ſibi ager vendicat. Queis Vrbs civitas incolitur, hos aëris aquarumque ſalubritas circumfluit, pecoriſque copia locupletat.

SUSA. *Suſa* quoque inter Tunetani regni præfecturas computatur, comprehenditque oppida *Hamametham, Heracliam, Monaſterium* & *Mahometam.*

Suſa provinciæ ſeu præfecturæ caput, ſemperque in Tunetanis urbibus relata, nonnullis Ptolemæi *Adrumentum* eſt; aliis *Siagul*, idque probabilius. *Situs.* Ædificata eſt à Romanis ultra Promontorium Mercurii, quod longo tractu in mare protenſum, ex omni Africæ littore quam proxime Siciliam accedit, *Pantalera inſula.* Pantaleram inſulam ditionis Hiſpanicæ habens vicinam.

Situm porro Suſa tenet in littore, ſed editiorem; quippe aſperæ atque inacceſſæ rupi impoſita eſt, diſtatque Tuneto milliaribus centum: Gemina ea cenſeri poteſt; cum pars una ſuperior ſit, ſitu inferiore altera: Domos habet perpulchras, templumque inter plura alia unum præcipue viſendum. Portus item in littore adjacet quadrato ad firmitatem molis lapide eductus. Hæc eadem urbs eſt, quam Philibertus Sabaudus anno 1619 Turcis per ſtratagema eripere conatus eſt. Quod cum ante diem inter Turcas eſſet vulgatum, evocati in auxilium Arabes, magnam ſtragem Philiberti copiis intulere, equitibus Melitenſibus quamplurimis deletis.

Hamametha. *Hamametha*, urbs nova à Mahometanis in littore exſtructa, ſeptendecim Tuneto leucis, & pro veteri *Macodama*, ut quæ ex hujus ruinis ſurrexerit, pro *Adrumento* accepta, valido nunc muro circumdatur. Sanutius, qui vetuſtatem ei abnuit, dicit à quibuſdam pro *Aphrodiſio* Ptolemæi intelligi, ſed horum opinionem probabilitate carere. *Mahometa.* Quæ nobis *Mahometa* urbs dicitur, ea vicino lacui nomen de ſuo imponit.

Heraclia. Heraclia oppidulum vetus eſt, à Romanis in vicino littoris colle exſtructum; at nunc Arabum injuria dirutum.

Monaſterium. Monaſterium ſuam quoque Romani coloniam appellavere; nomen autem à cœnobio monachorum S. Auguſtini inſtitutum ſequentium vicino invenit. Diſtat hoc oppidum Suſa milliaribus duodecim, & quinque ab Africa urbe, valido altoque muro circumdatum, & domibus firmo atque eleganti opere inſtructum.

Inſulæ Cumillieræ. Prædictis provinciis accenſendæ ſunt inſulæ duæ, quas *Cumillieras* appellant, quarum altera à Promontorio quodam vergente in mare abeſt milliaribus quatuor, altera à *Querquena* & *Gamelera* inſulis milliaribus circiter ſex diſtat. Sanutius ſuſpicatur duas haſce inſulas olim unam illam duntaxat fuiſſe, quam Ptolemæus *Cercinam* nuncupat, quæ tam modico aquarum intercedentium ſpatio erat à continenti disjuncta, ut ponte adiretur. Cæterum Plinius memoriæ prodidit, Cercinam inſulam longitudine occupare milliaria viginti quinque, latitudine duodecim. Verum rectius nos has ipſas inſulas Tripolitanæ ditioni (cui viciniores ſunt) adſcribimus.

Soli qualitas. Suſanus ager ſi fruges ſpectes, hordeo præcipue fertilis eſt; ſin autem ad fructus reſpicias, ficuum atque olearum ſubminiſtrat copiam, ceterà alendis gregibus benignus.

In Agro Monaſterienſi quoque felicius hordeum quam ceteræ fruges naſcuntur; cui fertilitati hortorum felicitas accedit, ficus, pyra, poma granata oleaſque incredibili copia proferentium. Suſanus ager etiam vaccarum proventu laudatus exiſtit.

Africa. Quæ nobis urbs *Africa* dicitur, eam multi *Aphrodiſium* Ptolemæi indigetant. *Nomen.* Incolæ *Mahadiam* nuncupant ſeu *Mehediam*, ut Marmolius docet; nos cum Leone *Elmahdiam* vulgo appellari credimus, qui de portis ejus ferreis portuſque appoſiti munimine multa commemorat.

Situs hujus urbis eſt in regni Tunetani littore. Qua ad eam mediterraneis ex locis acceditur, inter Septentriones & Meridiem ſpatium duntaxat interſtat ducentorum longitudine paſſuum, cetera urbis latera mare ambit. *Dimenſio.* Ad iſthmum quod attinet, quo ipſa continenti adhæret, hunc duplex murus, lata ac profunda foſſa, turreſque plures ab incurſionibus defendunt. Poſt iſthmi anguſtias paulatim ſe explicat urbs, pelaguſque quaſi in gremium ſuum admittit ad turres donec accedat, quas Occidentale latus habet: verum magis magiſque ſe deinde diffundens, paulò poſt verſus Orientem arctatur, univerſaque linguæ figuram exhibet. Et quanquam qui mari prætextus eſt murus, minus firmitatis obtineat, quam qui in mediterranea vergit; non minus tamen, ob brevibus periculoſum hic mare, difficilem is præbet aſſultum.

Porta urbis mediterranea ſingulare quoddam munimentum adepta eſt; nam, præterquam quod turres prægrandes ad tutelam aſſiſtant, per plures ea fornices, quorum introitus exituſque ferramentis ſedulo munita oſtia cuſtodiunt, ambageſque ſubitur. Antequam interioris urbis facies appareat, anguſtus tibi fornix ſeptuaginta pedum longitudine ſubtranſeundus, ſed adeo obſcurus, ut ingredientibus horrori ſit, utpote ſpeluncam magis quam introitum in urbem referens. Vbi has tenebras ſuperaris, & à mœnibus ſexcentis paſſibus verſus Septentrionem introrſum receſſeris, monticulum conſpicies paſſibus centum à portu diſtantem. Portus hic urbis mœnibus, relicto duntaxat anguſtiſſimo ſingulis triremibus admittendis ſpatio, incluſus, tutiſſimam intus per hyemem commodamque navibus quinquaginta ſtationem præbet, cum porta occluſa eſt, quam vallum turreſque tuentur.

Cayraoan. *Cayraoana* præfectura *Cayraoanam*, *Tobultam* & Asfachuſam oppida complectitur. *Cayrovana* ſeu *Carvan*, cui temerario auſu quidam vetuſtiſſimis Geographis uſurpata nomina dedere, cum longo poſt tempore condita ſit, Tunetani regni eſt oppidum, ab Hucba ſeu Occuba Ben Nafico duce, à Califo Hutmeno ex Arabiæ regione miſſo

missso exstructum in loco, qui 36 à mari Mediterraneo, 100 Tuneto, atque octodecim circiter Carthagine milliaribus distat.

Is oppidum recens mœnibus è latere circumdedit, excitavitque magnificum in eo templum, marmoreis columnis suffultum, quarum duæ insigni prorsus magnitudine purpuram suam intercurrentibus crebrò maculis albis ad modum porphyrites distinguunt. Ceterum Cayraoana sita est sicco arenosoque in solo; ut irridendus Thevetus videatur, qui id oppidi in fluminis ripa locat, quo Tunetanus ager à Constantina provincia separetur. *Tobulta*, quæ Bertio *Thabulta*, olim *Adrumetum*, ut quidam volunt, Romanos habuit conditores. Sedet ea in littore maris Interni, duodecim Monasterio versus Orientem milliaribus. Quondam frequentissime fuit habitata; at nunc ob infestantes Arabes parvo ædificiorum numero componitur.

Tobulta.

Asfachus, quæ & *Esfacos*, *Esfacho*, ac *Alfachus*, secundum Marmolium; à quibusdam, eam ab Eachs distinguentibus, pro Rhuspina Ptolemæi accepta, ab aliis pro *Taphrura*, quam nonnulli cum *Fachs*, quæ ab Alfacho non differt, confundunt, Tunetani regni oppidum est, à priscis illis Afris in littore maris Interni conditum. Id vasto est validoque murorum ambitu, frequentius olim incultum, sed nunc ægre quadringenta ædificia complectens.

Asfachusium.

Adjacens Cayraoanæ planities tota sterilibus, arenis obducta est; quocirca frumentum, ceteraque ad alendos incolas necessaria, aut Susa, aut Monasterio, aut Elmahdia, oppidis quadraginta milliarium intercapedine hinc dissitis, sunt advehenda: aquarum dulcium in urbe eadem penuria est, nec puteis, nec ulla scaturigine rigua, sed paucis contenta cisternis; at extra urbem conceptacula quædam, seu stagna potius cernuntur, pluviis aquis per certa anni tempora repleta; Iunio enim mense exhausta reperias, quod incolæ harum beneficio aquarum sitibundum pecus solentur. Siliquæ Guesleto ex monte; dactyli vero è Numidiæ portantur regione, centum ac septuaginta circiter milliaribus remota. Asfachusiano in agro solitarium hordeum nascitur; in Tabulbano autem frequens se terra in oleas exserit, ex quibus tamen vix ulla olivitas, excursionibus Arabum vetantibus.

Soli qualitas.

REGNVM TRIPOLITANVM.

TRipolitanum in Africa regnum Turcici itidem juris est, sub quo hodie sunt provinciæ, *Tripolitana*, *Ezzabia*, *Cyrenaica*, & *Marmarica* sive *Barchana*, insulæque aliquot, quarum præcipua *Menigis* insula, quæ *Lotophagitis*, nunc *Gerbi*.

Provinciæ.

Ab Africa urbe littus legenti Asfachus primum, eique objacens insula Querquennia, quæ olim secundum Ananiam *Ceraunia*, occurrit; tum Capis amnis, ante Triton dictus, ut & sinus cognominis, in quo Syrtim minorem locavimus, stagnumque Tritonicum. Hic jam Tripolitanæ provinciæ, quà illa in Occidentem vergit, initium est, Mesrata eandem ortum Solis versus terminante. Terminatur igitur provincia hæc Marmolio teste, ab occasu Tunetana regione; à Septentrionibus mari Interno, ab ostio scilicet Capis amnis ad Mezellatæ confines usque; à Meridie Numidia, Libyaque, sive Zahara; ab Oriente vero Cyrenaica clauditur.

Limites.

Loca in ea clariora sunt, *Tripolis vetus*, ac *nova*, *Capes*, *Machres*, *Elhamma*, *Zoora*, reliquis parum momenti habentibus. Tripolis vetus à Romanis condita, ac Gothis deinde occupata, tandem Mahometanorum direptioni permissa fuit ab Homaro duce eorum secundo. Sanutius eam parum frequenter habitari nunc suspicatur, quod attrita sæpius legatur, restaurata nunquam. Probati autores eam Tripolim, Neapolim, & Leptim magnam indigetant. Patria hæc est Severi Imperatoris, ut Spartianus ejus in vita testatur.

Loca.

Tripolis vetus.

Tripolis Nova, quæ Tripolis Barbariæ dicitur, ad differentiam Tripolis Syriæ, Veteri Tripoli in littore maris Interni adsidet, qua diruta, recens hæc ab Afris arenoso in solo exstructa est. Elegans eam murus ambit, sed minus validus; & ædificia Tunetanis similia, viæque per urbem ordinate directæ. Visa hic quondam magnifico opere constructa templa quamplurima, hospitales item domos aliquot, ac collegia: at hunc urbi ornatum bella, ut & multa alia sustulere. Turcis illa nunc *Terabulus* indigetatur, Hispanis *Tripoli*, Mauris *Trebelis* seu *Tarabilis*. *Caps* seu *Capes*, vel *Caphis*, Marmolio *Casce*, Afris *Cabez*, olim Tacape appellata, Tripolitanæ provinciæ civitas vetus est, sinui cuidam maris Interni apposita, validorum ambitu murorum, quos tenuis amnis præterfluit. Arx, in qua robur urbis consistit, firmo quoque muro circumdatur. *Machres* seu *Maharaz* oppidulum est cum arce Tritonici ad fauces sinus, avorum nostrorum memoria ad custodelam ejusdem locatum, quinquaginta ab insula Gerbi milliaribus. *Elhamma* Romani condiderunt loco, qui ab oppido Capes distat milliaribus quindecim. Mœnia ejus prægrandi ex lapide quadrato constant, portisque supra insertæ tabulæ marmoreæ inscriptionibus insignes hodieque visuntur.

Tripolis nova.

Capes.

Machres.

Elhamma.

Zoara seu *Zoarat*, pro veteri Pisidone communiter accepta, pervetus oppidum est in littore exstructum, quinquaginta circiter ab insula Gerbi versus Orientem milliaribus.

Zoara.

Casarnacar eodem in littore positum oppidum; & *Gichthis* vetus, Rasalmabesque vulgariter intellecta, olim *Zabathræ* nomen habuit.

Casarnacar.

De Syrtibus quod est, minor, ut dixi, Tritonico in sinu est, cujus ingressus crebra ob vada scopulosque Querqueniam & Gomelaram insulas circumpositos, periculosissimus existit; deinde modico hinc spatio Gerbi insula ferme dicti sinus faucibus opposita occurrit; denique Tripoli.

Minor itaque Syrtis ad Tripolitanam referenda provinciam, majore, quam Hispani *Baxos de Barbaria* appellant, ad Ezzabiam spectante. Ceterum Syrtis locus est in mari vadosus, aquis nonnunquam abunde superfusus, nonnunquam modice

modice, aliquando vero iisdem destitutus sic, ut arenosa ejus facies appareat.

Lacus Tritonicus. Sed nunc de lacu Tritonico pauca attexam. Is minore Syrte comprehensus, quasi meditullium Africæ minoris tenet. Volaterranus narrat lacus hujus appellationis ternos duntaxat inveniri, Libycum scilicet, de quo nunc sermo est, & quem Minervæ natalibus clarum antiqui prodidere, Bœoticum, Thessalicumque. Verum Ptolemæus in hoc tractu lacus duos recenset, alterum Tritonicum, quem Marmolius Capes nuncupat, alterum Palladicum. Est & alius lacus Tritonicus versus Atlantem in littore Oceani cognominis sive Atlantici. *Montes.* Sanutius in hac regione Nufusam montem ponit, sed nos eum cum Benitefren monte rectius Tunetanæ regioni, Leone autore, tribuimus, qui alterum ab altero nequaquam divellit.

Fluvii. Inter fluvios Tripolitani regni celebres computantur Casarnacar, Tripolis, Rasalmabes, & Magro, qui olim Ceniphus, uti Ruscellius perhibet. Omnes hi ex Atlante Majore profluunt, ac in Internum mare juxta ea loca, à quibus mutuati sunt nomina, sese exonerant.

Soli qualitas. Tripolitanus ager totus arenosus est, sterilisque adeo, ut vix modici frumenti sit ferax. Causam sterilitati dat se nimium effundens versus Meridiem mare; unde ceteroqui haud infœcundum solum, vel arenis obducitur, aut aquis demergitur. Omne igitur alimentum Tripolitanis commerciorum beneficio contingit, quibus urbem si orbes, fame pereant incolentes necesse est. Huic malo aquarum accedit inopia, quam puteis ac fontibus carentes, de cælo lapsam cisternis excipiunt, servantque fœtentem non raro. Est quidem Elhammensibus copiosa scaturigo aquarum, sed calidarum, & ab urbe sesqui milliaribus dissitarum. Has ipsas nihilo secius latis canalibus in urbem advectas, ubi horarum duodecim spatio ad temperiem frigusque reduxerint, in potum adhibent incolæ, sulphureo odore præditas, nec unquam potantibus saturitatem aut nauseam afferentes. Ex iisdem juxta urbem corrivatis lacus existit, qui quod curandæ sit lepræ idoneus, Leprosorum lacus indigetatur. Capes oppidum tenue flumen habet, calidarum non solum aquarum, sed etiam salsarum nonnihil.

Frumentum Tripoli perpetua annonæ calamitas ex soli circumjacentis orta sterilitate flagellat; dactylorum tamen feracissimus est Tripolitanus ager, quibus alium longe dulciorem fructum Sanutius addit, ex quo incolæ non ingratum palato, & cum quolibet conferendum vino liquorem exprimunt. Hic idem ille fructus esse videtur, quem Homerus Sociis Vlyssis oblivionem patriæ induxisse commemorat. Eadem dactylorum abundantia fruuntur, qui Capes oppidum incolunt, nec ullis præterea fructibus suis ob soli sterilitatem vescuntur, unico excepto, qui sub terra in fabæ magnitudinem crescens, ac amygdali referens saporem, perque omnem Tunetanam regionem communis, non comminuitur dentibus, sed exsugitur duntaxat. Arabes ei nomen *Halbhazis* indidere.

Insula Gerbi. Insula *Gerbi* à quibusdam pro *Meninge* seu *Lotophagite* Ptolemæi Pliniique; ab aliis pro Girba *Nomen.* Antonini, proque Meninge Aurelii Victoris accipitur, qui ait sua ætate hanc insulam *Gyrbam* fuisse nuncupatam. Nonnulli Ptolemæi *Zetham* extremam, aut *Ægimurum* cum Gerbi nomine confundunt, dicuntque Theveto Glauconem insulam eandem esse. Hodie communiter *Zerbi* & *Zerbes* dicitur, Hispanis *Celves*, Leoni *Gerbo*, Arabibus, Anania teste, quondam Gezira, quod nomen insulam simpliciter significat, modernis vero Aigelbens indigetatur. Thevetus perhibet, eam Mauris olim *Zotophag* dictam fuisse, pulchra mehercle (si diis placet) à Lotophagorum nomine fictione desumpta.

Situs. Iacet hæc insula ad fauces sinus Tritonici versus Occasum, ducentis circiter passibus à Syrte Minore distans, ut Plinius notavit, tamque prope ad Africum littus accedit, ut quondam ex ea continens fuerit ponte adita, quem externi metu exercitus incolæ diruerunt. *Ambitus.* Ambitus ejus est milliarium octodecim, uti Leo cum Gramayo testatur; *Longitudo.* secundum Ananiam vero milliarium viginti. *Latitudo.* Et tamen Plinius longitudinem illi tribuit milliaribus 35 porrectam, latitudinem extensam 27.

Loca. Ptolemæus in hac insula *Meningem*, *Gerramque* oppida locat; Plinius quoque præter Meningem Africæ obversam, in ea recenset *Thoar* oppidum adversam plagam respiciens; nonnemo autem prioribus *Sibilam* annumerat, cum ipsa insula (ut idem refert) à quodam Siciliæ rege anno 1159 direptam. At hodie nulla hic oppida, aut oppidorum species occurrunt, locis omnibus in humiles casas, paucosque versus Septentrionem pagos, queis vicina tutelam arx præbet, conversis. Thevetus *Zadaicam*, *Camusam*, *Zibidam*, *Agimar*, *Borgi*, *Rochetam*, Cantaramque frequentiora in hac insula loca recenset.

Soli qualitas. Solum insulæ quaquaversum in planitiem diffusum, ab arenis, quibus est obsitum, sterilitatis vitium sic imbibit, ut incolarum diligens cultura, crebraque, quæ puteis debetur, irrigatio vix ex eo hordeum sufficiens eliciat. *Fructuum copia.* Idem tamen in producendis dactylis, ficubus, uvis, oleis, aliisque fructibus supra modum fidemque existit fœcundum. Quod arborum genus Hispanis *Aliso*, Gallis *Alisier*, & *Micacolier* dicitur, ac huic insulæ vicinoque tribuitur littori, ad pyri altitudinem ascendit, foliis Ilici similis, quæ tamen minus dentata diffundit. Ceterum genus hoc arborum multiplex, à fructibus distinguitur.

EZZABIA. Ezzabia seu Azzabia, quam Numidiæ dat Leo, Tripolitani regni provincia est, tractus terrarum sequentes complexa, *Messalatam*, *Mesratam*, *Taurcam*, cum *Giarian* & *Beniguarid* montibus.

Limites. Initium Ezzabiæ ab amne illo, qui apud Tripolim novam mari miscetur, atque ab Occidentalioribus montium Giarian & Beniguarid partibus ducendum, terminante eam fluvio, qui in extremis Mesratensis tractus Ortum versus in mare devolvitur.

Loca. Sanutius in Ezzabia recenset *Ras Axarram*, *Tessutam* & *Rasamusaram*, *Lepidam*, olim *Eoam*, secundum Ruscellium in Ptolemæum, quam, vicinitate nominis monitus, pro *Lepti*, ex cujus ruinis

ruinis Tripolis surrexit, malim accipere; *Bratam*, olim *Blatam*, ut Bertius annotat, ac promontorium Giudeca seu *Zudica*, olim *Trierotum* promontorium dictum.

Montes. Mons *Garian*, qui in altissimis, ac frigori quammaxime subjectis montibus computatus, & longitudine sua inter Ortum & Occasum porrecta, leucas quatuordecim, latitudine vero quinque complectitur, Atlanti Majori Borealis est, separaturque à Benitefren & Nefusa, intercedentibus solitudinibus quibusdam arenosis. Vicos is universe continet centum & triginta.

Mons Beniguarid Tripoli leucis triginta duabus dissitus, ac Majore contentus Atlante, loca incolis frequentia numerat centum & quinquaginta.

Soli qualitas. Fruges producit Ezzabia avare, liberalior eadem in fructibus largiendis, ut dactylis, oleis & croco, quo præstantiorem nusquam terrarum invenias; hic quippe Cairum Ægypti urbem advectus, reliquo omni croco longe carius divenditur.

MECELLATA. *Mecellata*, antiquis Syrtis Major dicta, & Arabibus *Ceyrat el Quibir*, provincia est duodecim leucis versus Orientem Tripoli disjuncta, porrectaque in littore maris Interni. Ptolemæus *Macomacam*, seu, ut alii legunt, *Callummaculan*, quæ recentioribus *Mecellata* dicitur, ejus caput constituit. Præter Mecellatam, *Lard*, *Cedic*, atque Euphrata, oppida sunt, veteribus *Aspis*, *Sacamasa*, & *Pyrgos Euphranta* appellata, & incolis hodie frequentia. In littore est *Sibaca*, quæ apud Ptolemæum Asporisburgi nomine indigetatur; tum Sorta promontorium, olim Hippicum, seu extrema Hippiæ dictum; post oppidum *Nain*, Ptolemæo locus Philenorum, Historicis vero Philenorum Ara, ad quam Carthaginenses duorum Philenorum fratrum sepulchra venerabantur, quod gloriosam mortem pro salute patriæ oppetiissent.

MESRATA. CYRENAICA. *Nomen.* *Mesratam*, Tripolitani quoque regni provinciam Marmolius pro veteri Cyrenaica sive Pentapoli intelligit, contra Maginum, Barcana eam provincia complectentem. Recentioribus Corene, eodemque nomine primaria hujus provinciæ urbs appellatur; Afris vero *Ceyret*, cujus tamen pars in Libyæ deserta protenditur.

Cyrenaica, Libyæ veteris portio, à Philenorum Ara (quemadmodum Geographi omnes testantur) ducens initium, Catabathmum usque Nilumque, secundum Strabonem & Melam, olim pertinuit, continuitque Marmaricam; at Ptolemæo autore, Darnidem usque excurrit, qua ab urbe Marmarica in Ægyptum protendebatur. *Limites.* Mesrata, quam trium intercapedo leucarum ab urbe Tripoli submovet, terminatur hodie ab occasu Solis Mecellata; ab Oriente vero Barcana provincia, ipsa longo tractu Libyco mari prætexta. *Loca.* Quinque urbes ejus, à quibus Pentapolis (cujus tamen nominis tractus Mesratæ membrum duntaxat fuit) appellata, fuere Cyrene, Berenice, Melæ Hesperia, Apollonia, Ptolemais & Arsinoë sive Teuchira.

Cyrene. Cyrene, quæ teste Strabone Callimachi poëtæ, Eratosthenis, Carneadis, atque Aristippi Cyrenaicæ sectæ conditoris patria fuit, Postelio pro Carvano seu Cayraoano minus recte accipitur, cum Carvanum, recentius conditum sit oppidum, & Orientalius Interiusque. Oliverius tamen hoc ipsum moderno Corenes nomine significat. Berenice Oliverio est *Bernich*; vetus Ptolemais Tolemeta; Arsinoë vero seu Teuchira, Trochara eodem autore nuncupatur.

Marmolius Cyrenen antiquo nomine dignatur; at Bernicen Bernic, Teuchiram Trocaræ, Apolloniam Bonandreæ, Ptolemaidem Ptolemetæ & Ptolemææ nominibus indigetat.

Sed nunc ex ordine præcipua tractus hujus loca aperiam. Ab Occasu igitur sumpto numerationis exordio, in littore occurrunt Alcudia, Ptolemæo Automelax; mox Sabbia, olim *Derapanon* promontorium, ubi Philenorum oppidum fuit; post Salinæ, quondam navium stationes maritimæ. Sequuntur Zanara, Diarchea, locus portu notus, Insula avium, milliaribus quatuor à continenti remota, Camera seu Cambra Mercatore auctore, olim Turris Herculis, Carcora, munimentum quondam insigne, Diachersis, Teionis seu Teiones, & Ardbrii. Iam ulterius tractum littoris, qui proprie Pentapolitanus dicitur, sequenti obvia loca sunt, *Bernich*, olim Bernice, & Hesperides, quibusdam hic locantibus Hesperidum hortos; quos tamen alii in ripa Luci (qui & Lixos,) amnis constituunt, quemadmodum pluribus à nobis in Fessani descriptione regni discutitur. Excipit prædicta loca primum amnis Milel, qui Ptolemæo Lathon sive Lethon vocatur, nonnullis Leth, seu flumen Oblivionis, & flumen Inferni dictus, quem alii Hispaniæ tribuunt, ortumque ejus in Celtiberis locant; postea Trocara, Tolometa, Zadra, olim Ausigida; Longifana seu Longifaria, ante Templum Aptuchium; Arx *Araaz Ausen*, nautis Italis *Capo di Carena*, aliis Raxalsen, olim vero Phicos Promontorium dicta; Bonandrea sive Apollonia, cum portu suo Naustahmo olim dicto, in quem Cyrenenses se naves recipere solebant; Forceli, olim Eryphron; Favoro, ante Chersis; *Darnus* sive Dardania olim Promontorium Zephyrium, in Marmaricæ confinio Orientalem Mesratæ partem occupans. In mediterraneis sunt Cyrene, Arquida, Quereda, Neapolis, & compluria alia loca. Cyrenaica, frequentissime olim in illo tractu, qua Pentapolitana dicitur, inculta, hodie tam in maritimis, quam mediterraneis locis, ob piratarum atque Arabum infestationes excursionesque adsiduas pene deserta est. *Soli qualitas.*

TAURCA. *Situs.* *Taurca*, Bereborum seu Barbarorum regio est, Numidiam versus porrecta, ambituque leucarum viginti. *Dimensio.* Solum ejus licet ab obsidentibus arenis sterilitatem aliquam adsciscat, abundat nihilominus frumento, dactylisque. *Soli qualitas.*

Mores. Sunt Beriberi hi moribus agrestibus, sub tentoriis ex palmarum aliarumque ramis arborum contectis degentes, atque eadem ex gente, cum Mecellatensibus profecti.

Regimen. Parent illi nunc Turcis, quorum se ab jugo anno 1567, quadraginta dierum adsiduis pugnis vindicare conantes, tandem ad obsequium redire ea conditione, ut rebellionis pœnam ternis aureorum nummûm millibus, & suorum depositione armorum redimerent.

BARCA. *Nomen.*

Barca antiquum est nomen, vetustissimis scriptorum Barcitas hoc in tractu cum Ptolemæo locantibus. Et quanquam Barce oppidum, populique Barcitæ in Cyrenaica communiter recenseantur, nihil tamen id impedit; cum Strabo, & Mela Cyrenaicam ad Catabathmum Ægypti oppidum Nilumque usque extendant, & consequenter Marmaricam sub ea comprehendant, à Ptolemæo descriptam, & nunc pro Barcana acceptam provincia. Quin etiam Strabo Marmaricos in Cyrenaica ponit; & tamen Marmaricæ hoc loco vix ullus mentionem injecit. Omnem vero regionem hanc quidam hodie non Barcam, sed Mondibarcam nuncupant, dicentes corrupte ab Europæis fuisse montem Barcæ adpellatam, qui Cyrenaicam Marmaricamque complectatur; quanquam Marmolius Cyrenaicæ Mesratam conjungat.

Ceterum hodie communiter omnes hoc spatium terrarum Barcam indigetant, Arabibus idem *Sahart Barca*, hoc est, Desertum tempestatis, & *Ceyrat Barca*, hoc est, via tempestatis, (quæ illis tenenda est, qui è Barbaria in Ægyptum concedunt) vocitantibus. Latissime patet Desertum hoc, in extremis Mesratæ, qua ea Orientem spectat, ab Arraxiltino seu Raxaltino promontorio, quod Ptolemæo Chersonesus Major sive Peninsula dicitur, Glaucunium promontorium atque Alexandriæ, quæ Mareotidis urbs est, confinium usque.

Dimensio. Est autem Barcana regio inter Occasum Ortumque porrecta longitudine leucarum 450, latitudine vero inter Septentrionem ac Meridiem ab Interno mari in Numidiam usque se extendente, leucarum sexaginta, & ultra.

Loca. Loca in ea notiora sunt, Raxaltinum promontorium, paulo ante nominatum, *Porto Trabucho*, olim Portus Batrachus, cui à mari in interiora recedens Augela (quam Leo tamen Libyæ attribuit) veterum Augilorum verisimiliter sedes, objacet; *Lucho*, olim Antipyrgus, & *Capo di Lucho*, olim Catyonium promontorium, Portus Mosolomar, Portus Salonef, olim Portus Panormi, quem sequitur Catabathmus major, cui Ruscellius Carto nomen indidit (erat autem Carto, teste Mela, late exspatians vallis, in Ægyptum usque pertingens) & è regione Catabathmi quadringentis passuum millibus ab urbe Cyrene, ut Plinius Solinusque testantur, in mediterraneis erat Iovis Ammonis templum, in ipsa Ammoniorum parva regione exstructum, quam vastæ solitudines arenosæ leucarum quinque spatio porrectæ circumdabant. Computantur illæ inter Libyæ deserta, asseruntque qui Meccam peregrinantur, Ammonii templi rudera adhuc extare; quamobrem iidem locum hunc vocabulo *Hesachbir* ab acervo lapidum indigetari perhibent. Quidam dicunt, quod idem locus nunc *Concorron di Mahomet* appelletur, recensentque eum in Libya inter Iassiten & Teorrega, quæ loca tamen Numidiæ Leo assignat.

Sequuntur deinde Portus Albertonius, olim Portus Selinus, nunc quoque Portus Sudanus dictus, cujus os seu introitus est peranguſtus, ipse vero multarum intus navium capax, & contra externarum pericula classium munitus; tum in conspectu est Laguxi, olim Trifarchi; postea Promontorium ac Portus Raxa, pro Ptolemæi & Strabonis Parœtonio à nonnullis acceptus, quos Mercator reprehendit, Parœtonium cum Albertonio confundens. Ceterum Parœtonium Ammoniæ quoque nomen habuit, accipiturque pro quodam Ægypti in mare vergente cornu. Atque hæc in littore Barcanæ regionis præcipua sunt loca; introrsum autem est Barce antiqua urbs, unde provinciæ nomen, cum amne, qui urbem præterfluit. Est autem propemodum universus Barcanæ regionis tractus soli asperitate pariter ac siccitate sterilis, locis iis exceptis, quæ tenues quosdam vicos circumsidentia, frumentum dactylosque valde avare producunt; & tamen exiguam hanc annonam vicinorum populorum major indigentia, ovibus camelisque (quorum Barcana quidem regio fœcunda genitrix est, at herbarum inopia in alendis iisdem noverca) permutatis, tenuissimam incolis relinquit. *Soli qualitas.*

REGNA MAVROCANVM, ET FESSANVM.

Nomen.

Egnum Maurocanum nunc obſidere veterem Mauritaniam Tingitanam totam, nonnullorum opinio eſt; alii hoc terrarum ſpatium à Feſſano occupari regno ſuſpicantur; quidam vero celebratus hoc ævo noſtro Geographus, unum Mauroci Feſſæque regnum conſtituens, ac Tingitanam cum Cæſarienſe Mauritania ejuſdem ditioni attribuens, tacitis limitibus rem quam quærimus in medio reliquit. Verum Geographorum recentiorum peritiſſimi quique, interque eos Cluverius, regna *Fez* & *Marocco* Tingitana provincia complectuntur, Algerianum Cæſarienſi aſſignantes Mauritaniæ. Populos utriuſque Mauritaniæ *Maurusios* Græci dixere, Latini *Mauros*, ſed corrupte, cum Medi ante appellarentur, quos Hercules dux huic tractui terrarum colonos impoſuerat.

Soli qualitas.

Limites.

Clauditur Maurocanum regnum, quod Occiduam Barbariæ partem tenet, atque *Marruccos* Hiſpanis dicitur, ab Occidente & Septentrionibus Oceano Atlantico, ſinuque *de las Veguas* dicto, porrigitque littus ſuum à Meſſa tergemina urbe, ſeu faucibus Suſi amnis ad Azamor oppidum uſque, quo loco Vmabaria ſeu Ommirabih ſe in mare exonerat, cujus oſtium recentiores ab Azamor oppido cognominant. Ceterum Maurocana ditio Meridiem verſus Majoris juga Atlantis tranſgreſſa, in ipſa ſe Numidiæ deſerta inſinuat, ab Oriente Ommirabih flumen terminum adepta, quod ex Majore Atlante, qua is Dedes appellatur, profluens, dirimit Maurocanum regnum à Feſſano in Septentrionem vergente. Ad noſcendam porro Maurocani amplitudinem regni, opportune monuero, Mahometanos regionis hujus incolas dierum itineribus, non leucis Hiſpanicis locorum metiri diſtantias; ſingula tamen itinera Chriſtiani denario leucarum numero complexi ſunt.

Dimenſio.

Hac igitur ratione longitudo ſumma ab Ommirabih amne uſque ad Promontorium Aguer, quo Tarudanta à Maurocana regione diſcernitur, leucas implet ſeptuaginta. Excludit autem Tarudantam Maurocano regno Loreſius, cum tamen Suſanæ provinciæ innectatur, ſeparatumque olim eâdem regnum fuerit.

Latitudo Maurocani regni Mazagano Daram uſque computato, leucarum eſt ſexaginta. Littus ejus inter Ortum & Occaſum ab Azamor amne ad Promontorium Aguer ſeu Guer porrectum, leucas circiter quinquaginta occupat. Atque hic terrarum tractus multa nobilia loca portuſque, ut Azamor, Mazagan, Safy, & complura alia amplectitur, varias item Arabum gentes, Tartarorum de more ad permutanda pabula plauſtris mapalia ſua circumferentes.

Provinciæ.

Provinciæ Maurocani regni ſunt *Marroc, Hea, Sus, Duquela, Gezula, Eſcura* ſeu *Haſcora,* & *Tedla.*

Fluvii.

Amnium in Occidentali parte clariſſimus is eſt, qui incolis *Sus* dictus, integræ provinciæ nomen imponit. Eum Sanutius pro Lixo accipit Hannonis navigatione admonitus, cujus in ripa veteres poſuere Antæi regiam cum Heſperidum hortis; at Leco amni verius id nominis debetur, Suſus autem peritiorum judicio ſcriptorum, Ptolemæi *Vna* intelligendus eſt. Origo fluminis, quo Hea à Suſana dimovetur provincia, ex Majoris Atlantis jugo eſt, quod Ilda dicitur, jugoque Demenſer accedit. Id ex alto à Septentrione in Meridiem delapſum, cognominem agrum tamdiu interſecat, donec Tagaroſto appoſitum, curſum in occaſum Solis avertat, rigataque deinde Meſſâ triurbe, apud Guertgeſſen ſeu Gartgueſſen, in Oceanum ſe fundat Atlanticum.

Tenſiſtus, qui Nubienſi Geographo *Tanſiſt*, haud tenuis amnis, juxta Animmey Maurocanæ provinciæ oppidum, è quodam Majoris Atlantis jugo proſiliens, indeque in Septentrionem per plana locorum decurrens, in Azafino Duquelanæ provinciæ agro in Oceanum exit Atlanticum, receptis ante Ecifelmel ſeu Siffemel, Niffis ſeu Hued Neſuſa, Agmet, Aſifnual, aliiſque minoribus Majore ex Atlante profectis amnibus. Tenſiſtum male quidam pro Phuth Ptolemæi accipiunt; Marmolius autem oſtium Tenſiſti, Ptolemæi Aſamam eſſe ſuſpicatur, tribuens ei grad. VII longitudinis, & latitudinis ſeu diſtantiæ ab Æquatore XXXII.

Ecifelmel ſeu Siffelmel, Marmolio teſte Sicſiva monte producitur, at ſecundum Ioannem Leonem Sanutiumque ex Hanteta ſupra Maurocum profluens, humilia camporum ſectatur, donec à Tenſiſto interceptus, cum eodem devolvatur in mare.

Niffis ſeu *Hued Neſuſa* ejuſdem cum Siffelmelo originis eſt, ſupra Maurocum itidem erumpens, cujus tractum tamdiu ſinuoſus circumfluit, donec Tenſiſtum ſuis aquis adaugeat.

Fezzæ et Marocchi regna Africæ celeberrima, describebat Abrah: Ortelius.
Milliaria Germanica communia.
Oceanus Atlanticus, qui hodie Mar del Nort.
Golfo de las yeguaz, id est equarum.
Maris Mediterranei pars.
Hispaniæ pars.
Marocchi regnum
Fessæ regnum
Elstrecho de Gibraltar.
Terra de Indauzar
Suz reg.
Serra de Haha.
Marruecos
Hascora reg.
Serra Verde.
Gondate.
Ruchi pop.
Tedles.
Fez
Chauz.
Campos de Anget.
Nussini populi
Garet.
Habat reg.
Gibraltar
Occidens.
Oriens
Meridies.
Septentrio.

30.

Agmetus, pulchrum flumen, atque adsidua claritate aquarum notandum, in Hanimmejo monte progignitur quodam ex lacu, qui Agmeto oppido, unde flumini nomen, vicinus est. Id directo versus Maurocum urbem alveo, eundem sub terra abscondit, pauloque post è tenebris ad lucem resurgens, ad Tensistum properat, à quo deinde in mare devehitur. Ceterum Maurocum urbs duos inter amnes media, ab Occidente Niffim habet, ab Oriente Agmetum, Tefrasto, quod Maurocanæ provinciæ est oppidum, in dextera Siffelmeli amnis ripa sedente.

Asifnual, quod vocabulum Africana lingua strepens flumen significat, monte Sicsiva, qui Atlantis est membrum, supra Delgumuham eminentissimo in monte conditam, immenso fragore præceps decurrens, domita mox ob obviam loci planitiem violentia, Heam à vicina discernit provincia, fessusque cursu, postquam Secsava aliquanto auctior factus est, Tensisto supra Azaffium recipitur.

Tecevin, amnes duo, Gugidimo Atlantis membro, binis è fontibus, leuca unica à se invicem disjunctis, prognati, Hascoram interluunt; tum ut Nigritarum amni, incolis *Hued la Abid*, dicto misceantur, cursum deproperant. Vnum ex his amnibus significaturis *Teceut* dicendum, utrumque, Tecevin utendum vocabulo est, quod gentis istius sermone partium ex quibus fluunt diversitatem adsignificat. Aquæ amnis utriusque in varios ramos sive canales discerptæ, agris hortisque raram fœcunditatem conciliant. Ceterum ille, qui Razillii iter composuit, flumen Tecevinos recipiens non *Hued la Abid*, sed *Habich* indigetat, quod Darha montibus ortum, inter Albenam & Bajador promontorium, contra Forte Ventura insulam, quæ in Canariarum est numero, Oceanum Atlanticum subit. Diversum est autem hoc flumen ab Hued la Abid, seu, ut ipse vocat, Guadelabid amne, qui alio in loco mari miscetur.

Huedla Abid, hoc est Nigritarum amnis, monte Animmejo oritur, leuca unica ab oppido Bzo, qua Escura Tedlanæ provinciæ confinis est. Is inter aspera montium decurrens, profundasque perstrepens valles, Tecevinis, paucisque aliis ignobilibus fluviis receptis, ipse ab Ommirabiho, qua is latum tutumque vadum, incolis *Megerat Esfa*, hoc est vadum æquum, præstat, intercipitur. Leo, Sanutius, & (Marmolio excepto) plures alii eundem fluvium Guadelhabid, & Quadelhabid nuncupant.

Partem quoque Maurocani regni Habid tenuis amnis interfluens, Hascoram à Duquela disjungit, deindeque suas in Tensistum aquas devehit. Origo illi Tevesonio ex monte, ut Leo & Sanutius testantur.

Vma Rabea, Marmolio sic dictus, aliis Ommirabih, & Sanutio Ommirabili, flumen ingens est, Magrano è monte, qui membrum seu ramus Atlantis est, qua Tedla Fessanum regnum contingit, profectum. Id campos Adascum interfluens, inde peranguстas in valles se insinuans, magnifico opere pontem ab Abul Hasceno, quarto Marinorum de gente rege constructum ostentat; directo post in Meridiem cursu, interjacentes Duquelæ Temesinæque campos irrigat, donec, Guadelhabid & Derna amnibus primum receptis, in Oceanum apud Azamor oppidum aquas suas devolvat. Verno hybernoque tempore nequit vadari hic amnis; quamobrem accolæ homines mercesque fabricato seu potius consuto ex inflatis pellibus caprinis pontone, eique corbibus seu cratibus affixis, trajiciunt. Certum in eo piscium genus, Gallis *Aloses*, Hispanis *Sabalos* dictum, immenso capitur numero, quibus non solum qui Azamor Maurocumque urbes incolunt, aliqua anni parte aluntur, sed Andalusia quoque ac Portugallia instruitur. Ceterum communiter hic fluvius pro *Cusa* Ptolemæi seu Rusibida accipitur.

Derna, Magrano è monte scaturiens, inter Efza & Tefza Tedlanæ oppida provinciæ medius delabitur, collibus utrimque stipatus; mox avocato à Meridie in Septentrionem alveo, plana humectat, donec in Ommirabih amnem exeat.

Sicsiva, quibusdam *Sessava* & *Seffava* dictus, modicum flumen, cognomine è monte profluens, separansque deinde Nefisum montem à Semedo, Elgiumuham oppidum interluit, post Asifnual amni permistum.

Tesethne, sic appellatus à loco Heanæ provinciæ, juxta quem in mare egreditur, in Gebelelhadio monte nascitur, à quo ad Heæ campos festinans, salutatis primum Ileusugaghen, Tesed & Culeihata oppidis, scissoque in aliquot ramos alveo, contra Magader insulam mari demergitur.

Amnis, qui Sanutio Lusitanico idiomate *Rio dos Savens*, Hispanice vero *Rio de los Savalos* à piscium hujus nominis copia indigetatur, Gabelelhadio monti originem suam debet. Is postquam quædam Heæ loca accessit, apud Amamam Oceano jungitur Atlantico.

Prædictis amnibus accensendi sunt *Teculeth* atque *Imiffin*.

Teculeth, Ruscellio visus Ptolemæi *Diur* esse, cognominem urbem præfluit, inter Goz seu Gozam Amamamque, modico ab ostio amnis *dos Savens*, à Tensisti autem leucis tribus, in mare se fundens.

Imiffin in Guzula regione è Sicsiva monte productus, in Meridiem directo cursu, juxta Ansuler oppidum promontorio Non vicinum se in mare exonerat.

Soli qualitas. Aër. Aër in hoc terrarum spatio siccior est calidiorque quam in partibus Europæ; in montibus tamen idem frigidior exiftit, qui quo sunt eminentiores, eo densioribus teguntur nivibus, minusque caloribus subjecti, desideratam fertilitatem excludunt.

Aquæ. Quæ terræ Maurocano Fessanoque in regnis in planitiem se explicant, fluminum sunt fontiumque copia irriguæ, atque eam ob causam eximie fertiles.

Fruges fructusque. Montes in Maurocano regno, quos surrectior altitudo evehit, etsi debiliorem fruges fructusque gignendi vim habeant; plerique tamen non solum fructibus, sed etiam lignis pecoribusque abundant.

Ceterum regnum hoc omni materia affluit, quæ-

quæcunque aut precio ambitiosa est, aut usu necessaria. Olivitas hic largissima est non ex oleis modo, verum etiam ex alio quodam arborum genere, incolis *Erguen*, & Ioanni Leoni Arga dicto. Arbores istæ fructum ferunt, cujus è nucleo oleum exprimitur amarum, quod tamen frixum apprime conducit. Adsunt & vineæ crebræ, ex quibus collectæ uvæ aut uvarum passarum usum præstant, aut recentes comeduntur, aut tabulato appensæ pro abstemiis servantur; vinum autem è ceteris expressum, omnino generosum est. Nec dactylorum, ficuum, persicorum, nucum, strobilorum seu nucum pinearum, sacchari, lini, cannabis, glasti, mellisque minor hic copia est.

Metalla. Scatet porro hæc regio metallis auri, argenti ærisque; marmor item duritie ac nitore censendum suppeditat. Torresius perhibet in Atlante, qui Claros ab eo appellatur, auri venas esse quam plurimas, quas Xerifus eam ob causam oppleverit, ne, si Christiani compertum haberent tantum esse auri in Africa, sublatis tam longinqui in Indiam itineris difficultatibus, id genus metalli hinc tanquam propiore ex loco peterent.

Animalia. In campis montibusque Maurocani regni boum, equorum, mulorum, caprorum, asinorum, oviumque, leonum item, aprarum, hinnulorum, leporum, luporum atque aliarum turbæ ferarum degunt; ut manifestius ex ipsarum descriptione provinciarum patebit.

Littus regionis succino subalbido è mari copiose egesto dives est, quod balænarum excrementa esse incolis videtur. Mare vicinum inter multiplicia piscium genera, pisces sapidissimos suppeditat, *Sabalos* Hispanis dictos, qui Vere æstateque flumina scrutantur, ut dulcium alimento aquarum impinguescant ac melioris saporis evadant. In fluminibus ipsi lucii frequentes atque anguillæ capiuntur.

Mores. Qui ex Mauris Maurocani sunt regni incolæ, agilitate ac robore corporis valent, ut Afrorum pars major.

Ingenium illis in universum, quale ceteris Barbariæ populis, promptum atquesubtile, sed minus apertum melancholicumque.

Occupationes. Studia eorum præcipue in mercatura, agrorum cultura, bello, scientiis, auguriisque versantur.

MAVROCANA PROVINCIA. Provincia Maurocana, cui nomen à capite suo quæsitum, ab Occidentali Nefisa montis parte in Orientem ad montem Hannimejum porrecta, in Septentrionem deinde Tensistum amnem prosequitur, donec ei Ecifelmelus misceatur, ubi Orientale provinciæ Heanæ initium est. Ceterum fines habet à Septentrione Ducalam; ab Occasu Heam, Susæque provinciæ partem; qua medius dies est, itidem Susæ partem ac Darhæ, provinciamque Gezulam; ab Oriente vero Hascoram. Situ ferme tota est plano ac Mediterraneo.

Metropolis. Caput provinciæ, ut & universi regni *Maurocum* est, urbs Afris *Marrocx*, Hispanis *Marruccos* dicta, quam Boccanum Hemerum Ptolemæi communiter interpretantur. Verum qui urbis amplissimæ ac celeberrimæ olim, interque maximas universi orbis memoratæ curiosius indagant originem, ex Boccani ruinis, seu potius eodem quo Boccanum loco fuit, conditam ajunt ab rege Iosepho Aben Texifio, filioque ejus Ali, ut principem ac dominam urbem à regum sede universus Africæ Occidens agnosceret.

Situm urbs leucis ab Atlante sex, qui urbi Australis est, in vastissima planitie tenet, cujus ambitus occupat leucas quinquaginta. Habuit ipsa quondam C. millia ædificiorum, portas autem viginti quatuor. Murus, quo etiamnum cingitur, ex lapide coloris cinerei in insignem altitudinem eductus, crebris turribus ad majus urbis munimentum distinguitur, à vallo fossaque deinde exceptus.

Maquetus magnitudinem urbis Lutetiæ Parisiorum majori parti, quam Villam Parisienses nuncupant, comparare non dubitat, eique varias religiones sectantium incolarum millia tribuere quadringenta. Ingens profecto multitudo hominum in urbe non maxima, qua per diem vias oppleri, & ultro citroque commeantibus difficiles transitus præberi necesse est. Grammayus vias in ea majores 45 numerat, quibus innumerabiles aliæ minores accedant. Idem tamen, ut & Cluverius, ab Arabibus divexatam, maligne nunc coli perhibet, interque ipsa rudera, palmeta, vineta atque arbusta cerni, quod incolæ Arabum infestantium metu ab extramurana cultura agrorum abhorreant, domestica contenti. Templa hic olim, collegia, balnea, hospitiaque frequentia fuere; at intestina bella, quæ istarum regionum, quas semel invadunt, diruere ornamenta solent, multa urbi decora abstulere: Sanutius quippe refert sua ætate tot per urbem rudera extitisse, ut ad principem Ædem aditus ferme omni ex parte fuerit occlusus. In ista tamen destructione urbis duo raræ laxitatis templa contra Barbarorum injurias sarta tecta mansere, quorum alterum Ali, alterum Abdul Mumen condidit. His rex Almansor tertium adjunxit, parietibus quaquaversum quinquagenorum altitudine cubitorum eductis, collocatisque interius ad augendum ornatum columnis ex Hispania advectis, atque adædificatâ ad recipiendam defluentem è tecto aquam cisternâ laxitate cum templo æquali.

Palatium Regis. Palatium seu Arx Regis, incolis *Alcaçave* & *Michovart* dicta, ac valido circumsepta muro, ad oppidi mediocris amplitudinem accedit. In medio ejus templum visitur, turrisque, cujus fastigio inserta virga ferrea quatuor ex auro poma, sed concava ostentat, cuidam Mauroci Regi à Rege Gago dotis nomine, ut quidam referunt, collata. Rem sic se habere facile adducor ut credam, dum animo subit, matrimonio isto regnum Gago ad Maurocanos pervenisse, qui suum isthinc aurum advehunt.

Ædificia pleraque Mauroci humilia sunt, luto calce illito constantia; at principum & nobilium opulentiorumque virorum domos videas è lapide constructas, laxas, sublimes, circumstructo muro, turrique alta in medio ad aërem liberius hauriendum insignes. Summa domorum non in acutum cacumen exeunt, sed plana sunt, lapidibus aut macerie, qui per Africam & mul-

ta Hispaniæ loca mos obtinet, contecta. Porro ex viginti quatuor urbis portis, ad quarum singulas præfectus unus cum mille quondam excubabat equitibus, quinæ aut summum senæ duntaxat supersunt usum præbentes; incolæ vero omnes in partem urbis secesserunt, quæ inter Meridiem Septentrionemque à porta Bebeduquelana ad Bebezocoanam porrigitur, reliqua urbe habitatoribus vacua, & aut hortis obsita, aut opaca arboribus.

De Tensifto amne quod est, is leuca ab urbe media, ubi vasto ponte transitur, cursum suum prosequitur. Ex ejus alveo incolæ plurium beneficio canalium aquas in urbem duxere, & molendinis circumagendis, & irrigandis hortis, & templorum usui servientes.

Vrbes aliæ. Ceterum Maurocum inter Neffim & Agmetum amnes posita, hunc ab Oriente habet, illum ab Occidente.

Agmetum, quondam altera Maurocum vocitata, ac domorum etiamnum millia sena complexa, celebris hujus provinciæ urbs est, haud procul ab amne cognomine, aditusque qui ex Atlante in Mauroconam provinciam est, locata, Mauroco urbe leucis circiter octonis distans.

Elgiumuha seu *Elgiemaha*, Xeuxavæ seu Sechavæ fluvio apposita, leucis ab Atlante duabus, olim senis ædificiorum millibus constans, centies mille nummos aureos in annuo reditu habuit; at hodie ad quingentas tenues casas redacta, magnæ urbis nomen amisit.

Imegiagen seu *Vmegiagen*, oppidum cum arce in vertice montis exstructum, rupibusque tanquam præcelso muro circumdatum, abest Elgiemaha Meridiem versus leucis octo. *Tazarot*, quæ & *Tesrast*, & *Terrasast* appellatur, Mauroco versus occasum leucis quinque, ab Atlante vero septem, Ecifelmelo amni adsidet. *Teneze* ternis ab Ecifelmelo leucis, dorso Guidimyvæ seu Gedmevæ montis, qui Atlantis est membrum, incumbit. *Gemaagidid*, quibusdam *Delgumuha* dicta, elegans ac nitida civitas est, Sicsivæ edito monti ad fontes Ecifelmeli, imposita, leucis Mauroco quindecim, continensque mille circiter ac ducenta ædificia. *Temnelet*, à nonnullis *Temnella* & Mehedia appellata, situm quoque in monte sortitur. *Imizimiz* seu *Imismizi* oppidum satis amplum, Guidimyvæ in montis dorso conspicuum, transitum subtus habet per Atlantis juga mittentem illos, qui Mauroco in Gezulam proficiscuntur. Oppidum hoc *Burrix* quoque dicitur, hoc est Plumata, quod sæpe nix tenues floccos suos candidarum specie plumarum supra oppidi tecta late dispergat. *Tamdegost* seu *Tumeglast*, unde ternis ignobilibus & maligne incultis, inque planitie positis locis nominis quæsita appellatio est, distat ab Atlante Majore leucis quinque. *Animmey*, oppidulum est, Atlantis dorso incumbens juxta planitiem quandam tredecim versus Orientem Mauroco leucis, via quæ Fessa mittit per montes.

Montes. In montibus Maurocanæ provinciæ numerantur *Nefusa* sive *Nefisa*, qui & *Drenderem*, & *Aden*, & *Adrien*, ab Occidente regioni huic initium dat, simulque terminum se ipso constituit, quo Maurocana ab Heana dirimitur provincia; *Semmedus*, qui inter ortum & occasum leucarum septem spatio procurrens, à Nefusa interfluente Seffava submovetur; *Xauxava*, qui & Seffava, cui Semedus Australis, cognominem amnem suis è visceribus protrudens, cum prædictis membrum est Majoris Atlantis; *Secsiva*, qui insigni altitudine verticem attollit; *Temmelet*, ejusdem appellationis clarum oppidum continens; *Guidimyva* seu *Gedmeva*, à Semmedi occiduis finibus trahens initium, in ortum spatio leucarum octo Imizimizum usque protenditur; *Henteta* mons præcelsus, Guidimyvæ ab occasu solis contiguus, spatio leucarum sex in Orientem usque ad Animmejum montem producitur, qui itidem provinciæ hujus membrum, in Hentetæ Occidentali confinio jugorum suorum rara altitudine textum incipiens, in ortum ad Tevecinos usque dilatatur.

Soli qualitas. Loca pleraque Maurocanæ provinciæ in fertilissimam frumenti, aliarumque frugum, lini item & cannabis se diffundunt planitiem. Eadem fluminum ac fontium copia scatent, dactylorum, ficuum, uvarum, pomorum, pyrorumque multiplicis generis, olearum, nucum, cydoniorum & quidquid delicatorum præterea fructuum est, incredibili feracitate prædita, nec minus alendis benigna pecoribus, unde lactis, butyri ac casei affluentia existit.

Quæ montana sunt, plerumque nivibus obsita, frigidam sterilemque faciem præ se ferunt, hordeo duntaxat fœcunda. Maurocanus ager, seu quæ circa Maurocum urbem leucarum sedecim tractu exspatiatur planities, cum præpinguibus sit glebis, variis hortorum, viridariorum ac vinearum ordinibus formosa, terrestris paradisi speciem exhibet. In his excolendis Maurocani cives mancipiorum opera utentes, multiplices secessus exstruxere, quibus hortensis ista amœnitas ad aspectus varietatem aptissime distinguitur. Quidquid autem locorum Arabibus aut Portugallis accedit, id ferocium hominum metu tantum jacet incultum. Ceterum incolæ ex nucibus pineis quoque insigni abundantia oleum exprimunt, montanis melle imprimis affluentibus. Nec marmor candidissimum etiam montium interiora abnuunt, sed id vix ullo incolis in precio est, cum poliendi artem ignorent.

HEA.

Hea provincia, quæ Occiduam Maurocani regni partem, eumque montium tractum obsidet, qui Ptolemæo *Atlas Major*, Afris *Ait Vacal* dicitur, limitibus includitur ab Occidente & Septentrione Oceano Atlantico; à Meridie Majoris Atlantis jugis, quæ Sus provinciæ contermina; ab Oriente vero provincia hæc ad Ecifelmelum amnem extenditur, qui constituto se inter Heam Maurocanamque provinciam termino Tensiftum ingreditur, qui interfluente alveo suo Maurocanum à Ducala divellit.

Loca. Loca in ea notiora sunt, *Tednez*, caput provinciæ, oppidum pervetus, in aprica planitie positum, anno 1514 destructum, at nunc Iudæorum molitionibus ad mille & quingentas domos reductum.

Agobel, oppidum montano situ, & præcelso muro defensum, domos circiter habet 350.

Alguel,

Alguel, pari ratione quo Agobel, munitum oppidum, sub pedibus suis, seu sub radicibus montis, cui incumbit, tenues amnes duos videt vicinis ex montibus decurrere.

Teculet, non contemnendum oppidum, ædificiis circiter mille & quingentis constans, juxta Agus arcem non magnam acclivitati montis insistit haud procul ab ostio Ebæ amnis, quem Divrum Ptolemæus appellat, Tednesto Occasum versus milliaribus octodecim distans.

Hadequis, oppidum loco plano pôsitum, ternis à Teculeto leucis Hispanicis, superioribus temporibus lapideo muro interpositis passim turribus circumdatum, complexumque domorum millia vicena, anno 1511 à Portugallis eversum, hodie non magno Iudæorum mercatorum numero, ut & *Teyeut*, incolitur. Ceterum ab amne mediocri vicinis montibus orto multa loco commoda nascuntur.

Texevit seu *Teyeut*, mœnibus è latere cinctum, & à Bereberis habitatum, stipatam utrimque à montibus planitiem tenet.

Leusugaguen, seu *Ileusugaguen*, oppidum natura loci opereque validum, munimenti in speciem edito in monte, cujus radices modicum flumen subterfluit, exstructum, Hadequiso Meridiem versus leucis tribus remotum est.

Inter montana vero loca, præcipuum est *Tesegdelt* oppidum, cui aspera densaque rupium, æterni muri vicem præbent. Id ex mille & ultra ædificiis compositum, amnem habet ad incolarum commoditatem, Teycuto leucis quatuor disjunctum.

Tagteze seu *Tagtesse*, leucis quinque Tesegdelto dissitum, globosa rotunditate convexum montem occupat, aditurque longo circuitu veluti gradibus quibusdam. Radices montis flumen radit sinuoso meatu.

Eit Devet, Tegtezo Austrum versus leucis quinque distans, oppidum antiquum est, planum editissimi montis cacumen obsidet, septingentis circiter ædificiis exspatians.

Culeinat Elmuchaidin, hoc est, *Munimentum discipulorum*, sic dictum, quod quidam Homar Scyef studio novarum rerum pro suis id sectatoribus Mahumetanis nostra memoria condiderit in monte, cui pari altitudine collaterales duo alii assistunt.

Tesethne seu *Testane*, olim *Benta*, ut Gramayo placet, vel ut Ortelio visum, *Tamusiga* dictum, oppidum munitissimum est, Oceano Atlantico appositum, qua Atlantis Majoris juga consurgunt, portus commoditate censendum. Distat id versus occasum leucis Hispanicis quatuordecim ab *Egueleguingil* oppido, quod Marmolius Ptolemæi *Portum Herculis* interpretatur. *Gazola*, eidem Oceano adsidens oppidum, sed Australius, nulla re memorabile existit. *Tafalla*, locus est, magis adhuc priore in Meridiem vergens. *Zebedech*, itidem maritimus locus, ad eandem Meridionalem plagam convertitur. *Ozem* Promontorium in Hea quoque locatur, sed est Septentrionalius Tefethno.

Ad eandem provinciam *Mogador* seu *Mongador* insula, atque ejus appellationis Arx spectat. Distat à continenti hæc insula milliaribus Italicis quinque duntaxat, situm in Oceano Atlantico sortita, qua Africæ regionis Occidentale littus in Septentrionem curvatur, modica à Promontorio Ozem intercapedine aquarum. Si quis eam Erithiam veterem intelligat, non valde aberret, cum illam in hoc Oceano ad Atlantis initia veteres locarint. Arx in insula conspicua, Maurocanorum jussu Regum condita est, ad argenit atque auri fodinas tutandas, queîs vicinus mons dives est. Custodit arcem ordinarium ducentorum militum præsidium.

Goz seu *Gozen*, Heanæ provinciæ portus est, navium appulsu celebris. Curioni *Sutiga* Ptolemæi indigetatur.

Engueleguinguil seu *Ighil In Ghi Ghil*, oppidulum est monti impositum, Etdeveto, Meridiem si spectes, leucis duabus remotum.

Helis, campus est inter Etdevetum & Tagtessum oppida porrectus. Sed nunc Heanæ provinciæ montana dicenda.

Montes. *Aiduacal*, olim Atlas Major vocitatus, caput seu initium Atlantis est, ab Oceano in Orientem Ighilinghigilum usque procurrens, Heamque à Sus provincia disterminans. Latitudo ejus tridui iter occupat; Tefethne siquidem extremæ ejus versus mare ac Septentrionem declivitati adjacens, & Messa ejusdem montis Australia tenens, tribus magnis itineribus à se invicem disjuncta sunt. Multi hoc in monte pagi frequentissime inculti visuntur. *Demenser* seu *Tenzar*, pars alia Atlantis ab Aiduacalis finibus exordium sumit, quinquaginta milliarium tractu in Orientem Nefisam Maurocanæ montem provinciæ usque procurrens. Hic partem Heæ à Susa dirimit, inque extremis suis ad subeundam Susam aditum patefacit. Idem frequens habitatur sed vicis tantum, oppidis castellisque ab incolarum usu remotis. *Gienbel* & *Hand* seu *Gebelelhadih*, quod vocabulum montem ferri significat, dependentiâ Atlantis solutus, à littore Oceani inter Septentrionem Austrumque protensus Tensisti amni accedit, Heam à Maurocana Ducalaque provinciis separans. Eum Ortelius Phocram Ptolemæi appellat.

Soli qualitas. Provincia hæc solo asperrimo, crebra in montes rupesque consurgit, intercurrentibus passim tenuibus rivis. Lignorum in ea copia; ex vallibus autem frumenti perparum incolæ colligunt, at milii hordeique permultum. Teculethani campi multiplex frugum leguminumque genus producunt; rariores in fructibus ferendis non soli ipsius indole, sed aut ignorantia aut desidia incolarum, cum loca plurima ficubus, persicis, mucibusque abundent. Mellis hic affatim est, præcipuum incolis alimentum, qui rudiores ingenio ceram abjiciunt, ut ab omni usu alienam.

Certum genus arborum spinosarum Heanis fructum profert olivis Hispanicis majoribus persimilem, quem *Argan* nuncupant. Ex eo expressum copiose oleum licet tetri odoris sit, non solum lucernis, sed etiam condendis cibis adhibent.

Animalia. In animalium domesticorum genere frequentiores sunt asini & capræ, ovium, boum, equorumque, quos ferreis carentes soleis singularis perni-

pernicitas commendat, longe minore existente numero. Ferarum venatio apris, hinnulis, cervis ac leporibus maxime peragitur.

Metalla. Aurum argentumque Maurocanis Regibus Mangador insula Heanæ ditionis egregio proventu submittit.

Mores. Est Heanis ingenium rude, cibusque durus atque agrestis; pane namque ex hordeo non excusso, coctoque in compactis è terra fornacibus utuntur, & pulte ex farina hordeacea, quam vernacule *Elhasid* dictam hiberno tempore in aqua excoquunt, condiuntque oleo; at per æstatem id lacte ac butyro præstant. Vsus cibi istius vespertinus duntaxat est, ad prandia per hyemem pane & melle, per æstatem lacte atque butyro adhibitis. Elixa tamen etiam carne, ac cepis fabisque vescuntur, nonnunquam pluribus ex rebus unum componentes cibum, quem *Cuscussu* nuncupant.

SVS.

Nomen. Sus Provinciam, olim Regni titulo decoram, & à Suso amne nominis appellationem sortitam, populi quondam tenuere Tangresii Vacuatesque.

Limites. Terminatur ea ab Occidente Oceano Atlantico, strictiusque Sinu *de las Veguas* seu Iumentorum dicto; à Septentrionibus Atlante Majore, qua is Heæ confinis est; à Meridie Numidiæ sive Getuliæ arenosis solitudinibus; ab Oriente Suso flumine, quo ipsa à Guzula dirimitur.

Loca. Celebriora in hac provincia loca sunt *Messa*, triurbs, & tergemina appellata, quod veluti ex ternis oppidis, singulis separato murorum ambitu inclusis, composita sit. Illa *Temest* primum dicta, Majoris Atlantis, quem incolæ *Aitvacal* vocant, radicibus adsidet, ipso in littore Oceani Atlantici, qua mons hic textum suum inchoat. *Susus* amnis, qui apud *Guer Tesen* Oceano miscetur Atlantico, Messæ urbis partes seu minora quædam oppida interfluit. Extra urbem in littore Templum cernitur, cujus tectum columinibus balænæ ex ossibus compositis incumbit; quamobrem gentis hujus scriptores memoriæ prodiderunt, Ionam à balæna absorptum, in hoc littus fuisse ejectum. Adhæc firmissime ab incolis creditur, ex hoc ipso templo, quod à plerisque ideo sedulo frequentatur, proditurum Sanctum illum Pontificem, qui, Machomete prædicente omnem legem abolebit.

Teceutum, aliud Susanæ provinciæ oppidum, antiquitatem suam præ se fert. Id tres in partes, sed quas inter unius milliaris spatium intercedat, distinctum, ex his ipsis triangularem formam sortitur, complectiturque universe domorum millia quatuor, magnificum in medio sui templum habens, in quod è Suso amne, qui urbem præfluit, perducta est fossa sive canalis. In agris, qui Susani sunt juris, pagi quam plurimi versus Atlantis juga existunt, Australibus locis plerisque incultis, aut vicinos ad Arabum populos spectantibus. Leuca unica Teceuto ab oppido *Gared* oppidum conspicitur, quod Cherif Abdala jam ab anno 1500 condidit loco plano juxta copiosum fontem *Ayn Cequia* dictum, qui Saccharifero arundineto molliter perfuso, circumactisque aliquot molendinis, in Susum hoc loco amnem Teceuticum vocatum evolvitur.

Taradante caput Provinciæ. Verum caput Provinciæ est *Taradante*, Mauris *Teurant*, Teceuto versus Orientem leucis duodecim remota, ab Atlante vero Majore versus Austrum leucis tantum duabus dissita. Illa quondam Regni caput, hodieque Regibus sive Præfectis sæpe habitatur; quin etiam *Cadi Hia* sedem in ea constituit. Situs ejusdem peramœna in valle est, quæ à Promontorio Aguer ad montes usque, quibus à Dara regione sejungitur, porrecta, longitudine sua implet leucas octodecim sive viginti, latitudine vero ab Atlante ad montes illos, quibus à Desertis divellitur, leucas occupat octo duntaxat. Præfluit urbem Aguz amnis, cujus tecta millies ternarium constituunt numerum. Ceterum fines regionis Taradante sunt ab Oriente Dara & Tafileta; ab Occasu Promontorium Aguer, cum Azanegorum agro; à Septentrione Atlas mons, qua ei Claros nomen accessit; à Meridie vero Deserta. Sesqui leucarum spatio hinc abest *Faraixa* oppidum, quod Machometes Cherrif, antequam Maurocanum iniisset regnum, ædificavit. *Tedsi* oppidum Taradante versus ortum Solis duodecim leucis distans, ab Oceano Occiduo circiter viginti, atque ab Atlante Majore Meridiem versus septem remotum leucis, quaterna ædificiorum millia continet. *Tagoats*, urbium maxima amplissimaque, & caput Provinciæ ab Anania computata, ut cujus ambitu octo ædificiorum continentur millia, ab Oceano Atlantico abest leucis 20, ab Atlante Majore 18, & à Suso amne tribus. Vrbs hæc Volaterrano perhibente S. Augustini patria est.

Habet item Susana provincia Occidentali in littore Promontorium *Aguer*, quod pro Vsagio Ptolemæi vulgariter accipiunt, cum oppido Sinui apposito, quem Atlas Major efficit inter Messam Testanamque urbes, cornu suo in Oceanum se spargens Atlanticum. Tenuerunt oppidum Portugalli primum, à quibus arx sanctæ Crucis tunc titulo insignis est condita, Mauris nunc *Darrumia*, hoc est, Domus Christianorum appellata; at postquam in munimenti formam esset redactum, Portugallorum manibus id anno 1536 Cherifi extorsere. In ipsis Atlantis in Oceanum porrecti extremis juxta fauces Susi amnis, Garitguessem, locus munimine tutus visitur; versus Austrum vero flectenti in littore obvia loca sunt *Aguilon*, *Alganzib*, *Samotamat*, eique vicinum *Guilon* Promontorium, cum Promontorio *Non* seu *Nun*, obtinente 27 grad. elevationis Poli. Id à Meridie terminum Susanæ Provinciæ constituens, nomen invenit, quod prisci illi mortales minus navigationibus exerciti quam postremorum homines seculorum, crederent Promontorium hocce transiri sine maximo periculo non posse; aut si cui robur & æs triplex circa pectus esset, fragili hunc locum rate prætervehere, de ejus desperarent reditu. Vim tamen seu causam appellationis maxime dedit quorundam de istorum temerariorum in patriam reditu interrogatio, & aliorum negativa seu per adverbium *Non* facta responsio. Porro non modo Promontorium *Non* adjacensque ager, sed etiam illud quod ultra Promontorium Aguer in Austrum extenditur, Susanæ Provinciæ

ciæ est, paulo remotiore ad Numidiam spectante.

Montes. Montes Susæ sunt *Henquisa*, Occidentalior Atlantis ramus, inter Occasum Ortumque leucis duodenis porrectus, Messamque urbem ad radices habens; *Ilalem* seu *Laalem Gezula*, ab Henquisæ extremo incipiens, procurrensque demissioribus paulatim in Ortum jugis Guzulam versus, in Australi camporum Sus parte reliquæ planitiei æquatur; *Ilde* in Orientali Provinciæ parte conspicuus, Guzulam ab Occidente à Susana Provincia submovet.

Soli qualitas. Messani culturam agris suis adhibent, cum Susus amnis solitis Septembri mense atque exeunte Aprili incrementis augescit. Quod si neutro tempore se exserat, manifestæ sterilitatis est signum. Ceterum Messanus ager dactylorum admodum est ferax, qui tamen nec optimæ notæ sunt, nec annum ferunt.

In littore Messano succinum subalbidum invenias laudatissimum, quod balænarum hoc frequentantium mare excrementa esse seu sperma accolæ putant, creduntque descripto superius à nobis Templo Divina tributum virtute, ut quotquot id ipsum balænæ præternatant, illico moriantur.

Teceutanus ager frumenti, hordei & aliarum frugum eximie fertilis est; saccharifer idem, sed hoc mellis ex arundinibus collectum nec coquere incolæ norunt, nec expurgare. Dactylorum ingens in eo copia est, sed mira (si uvas, ficus, ac pruna persica excipias) fructuum ceterorum raritas. Taradantinus ager, qua is Atlanticis jugis accedit, frumento, leguminibus fructibusque præcocibus & serotinis, oleo item, vino & saccharo abundat, consitis per Cherifos arundinetis, cum anno 1516 Taradantam suum in regnum evexere; at quæ in Austrum vergit planities, ad pascua tantum Arabibus servit. Tedsino in territorio præter frumentum, nascitur glastum & sacchar; Tagoastanus vero variarum rerum ferax, pecoribus quoque abundat, quorum itidem insignem proventum suppeditat interjecta monti Lalem & Taradantæ planities, *Pasco* Arabibus dicta. Inter montes Henquisa frigoribus nivibusque adsiduis subjectus est, solo ejus hordei duntaxat ferace, ad ceteras fruges inepto; mellis tamen in eo copia colligitur.

Lalem equorum proventu dives, argentum suis visceribus includit. Ceterum inter animalia hujus regionis, equis montanis exceptis, qui parvo sunt numero, præstantes tamen, frequentiores cameli sunt. Taradantæ Struthionum plumas, succinumque colore cinereo Azanegorum è regione littoreque advecta, magna copia invenias.

DVCALA. Limites. *Ducala* sive *Duquela*, Maurocani Regni Provincia, limitibus clauditur ab Ortu Vmarabia amne, & regione *Temesne*; ab Occasu Tensifto fluvio, promontorio Cantin, ac Hea Provincia; à Septentrionibus Oceano; à Meridie autem Maurocana Provincia, atque amne Habid.

Dimensio. Longitudo summa inter Ortum & Occasum porrecta, est leucarum 30, latitudo vero dimetiente Marmolio viginti quatuor; aut, ut Leo refert, prior tridui itinere patet, hæc bidui duntaxat.

Loca. Loca ejus in littore hac serie sequuntur: *Azamor*, oppidum faucibus Vmarabiæ amnis appositum, Ramusio & Marianæ pro vetere *Thimiaterio* Hannonis accipitur, quibus portus ejus *Rusibis* Ptolemæi & flumen, *Assama* indigetatur, loco quod Marmolius Ostium fluminis *Cusam* Ptolemæi nuncupet.

Distat hoc oppidum tribus versus Orientem Mazagano leucis, qui locus est ditionis Hispanicæ. Antequam autem à Portugallis anno 1513 caperetur, domorum fuit millia quina complexum, atque etiamnum laxo circuitu est, habitaturque frequenter à Mauris, quorum firmo custoditur præsidio. Nec incelebre piscibus emporium est, quos Ommirabih amnis ab Octobri mense usque in proxime sequentem Aprilim annuatim magna copia suppeditat.

Elmedina seu *Almedina*, caput olim universæ regionis, oppidum vetus est, in amœna planitie inter Safi & Azamor positum, distansque Safi leucis decem.

Mazagan à Portugallis egregie munitum oppidum, alio à nobis commodiore loco descriptum est.

Tit, leucis Hispanicis quatuor Mazagano Occasum versus disjunctum, & *Tut* olim appellatum, ex oppido in pagi formam Portugalli, quibus tributarium est, redegere Promontorium *Cantin*, quod à Ramusio pro monte Solis Hannonis, cui Ptolemæus 31 grad. elevationis Poli, Sanutius vero 32 tribuit, accipitur.

Promontorium *Cannaveral*, quod Septentrionales Sinus fauces efficit, cui Safi oppidum appositum, plerisque *Azaffi* dictum, Afris *Asfi* Marmolio teste, Portugallis autem *Safin*. Id valido circumseptum muro, turribusque vicenis & quatuor defensum, firmo munitur præsidio, habetque Consulem Gallicum, cujus hic sedes est, ut tanto commodius res Mercatorum curentur.

A littore ad interiora abeunti primum *Conté* oppidum occurrit, à Safy septem versus Orientem leucis remotum, nec procul distans à loco, qui acutiore angulo in mare protrusus, recentioribus *Cabo di Esparto* appellatur. Sequuntur deinde, *Matamer* oppidulum, antiquis mœnibus cinctum, quinis Orientem versus à Safy leucis dissitum, domosque continens quadringentas; atque in ipsa Safiensi ditione tribus à Safi leucis *Cernu* oppidum, olim dirutum, nunc vero instauratum ac frequenter incultum: *Aguz*, in ripa fluvii cognominis, ab Afris Bereberis de gente Vledoxedmala possessum, cum circumjacente agro, sed ruinis suis deforme; tum *Telmez Vmezque* oppidula, ad radices montis Beninaguer quinque à Safi leucis, nullis cincta mœnibus, & ab iisdem Afris inculta. Est quoque in Ducalæ locis vicus *Miatbir*, quod vocabulum cum centum puteos gentis istius lingua significet, Sanutio Magino & ceteris Geographis data ansa est, ut locum hunc Italice *Cento Pozzi* dicerent à scrobibus frumentariis, in quibus Arabes ac reliqui incolæ frumenta sua utilissime diutissimeque conservant. *Sudeyt*, tenue oppidum est in ripa fluminis Vmarabiæ, antiquo muro & turribus aliquot conspicuum. *Tamarrocx*, multis *Temeracost* dictum, ac in prædicti fluminis ripa sedens, domos circi-

circiter quadringentas numerat. *Terga*, eidem amni denis ab Azamor leucis prætextum oppidum, Ptolemæi *Iagath*, nunc dirutum jacet. *Benecafiz*, quindenis ab Azamor, binisque à Monte Viridi leucis, itidem Vmarabiæ adjacet. *Guilez*, Terrer & Cea, haud ignobilia olim Xerquiano in agro oppida, nunc maligne incoluntur, possidentibus eorum territoria Arabibus. Postremum est *Bulaaguan* seu *Bulahuam*, oppidum in ripa Vmarabiæ, via quæ Fessa Maurocum ducit, munitum.

Montes. In montibus Ducalæ celebres sunt, *Benimeguer* seu *Benimager*, ab Azafi leucis remotus quatuor, qui Marmolio teste idem est, quem montem Solis Ptolemæus indigetat; *Iubelhadra* seu *Mons Viridis*, ab Vmarabia amne inter Ortum atque Occasum usque ad Hascoræ colles protensus, Ducalam à parte Tedelæ disterminat. Habet hic mons altaria complura ad Mahometanorum normam erecta, & nonnulla à veteribus Afris constructa ædificia. Subest ei lacus ingens, spatio Vulsiniensi in Italia par, lacus Viridis vulgariter appellatus.

Soli qualitas. Pleraque Ducalæ loca frumento, oleo, & melle abundant, ficubus hic copia mediocri, aliis autem fructibus omnino raris nascentibus. Azamor amnis piscium illud genus, qui Sabalos Hispanis dicti, rara quadam pinguedine turgent, accolis suppeditat, quæ olei ad lucernæ usum vicem præstat. Quondam, cum in hoc tractu terrarum alta pace incolæ fruebantur, plerisque boum paria centena erant, & mille, nonnullis etiam ter mille frumenti modii reditus annui.

Mons Viridis solus inter montes laudatus ob lignorum & glandium copiam: Razillio quoque à turturum & columbarum innumerabili multitudine, frequentiaque anguillarum, luciorum ac aliorum Europæis ignotorum piscium commendatur.

HASCORA. Limites. *Hascora* seu *Escura* Maurocani Regni Provincia, à collibus Septentrionalem Ducalæ partem stipantibus ducit initium. Terminatur vero eadem ab Occasu Tensisto amne infra Hanimmeyum montem; ab Ortu vero Elguadelhabid fluvio, qui Hascoram à Tedela disjungit.

Loca. Clariora ejus loca sunt, *Elmadina* seu *Abnedina*, Atlantis jugis adhærens, ab Almedina Ducalæ Ortum versus viginti, & Mauroco triginta distans leucis, complexaque domorum millia bina. *Alendin* seu *Elemendin*, oppidum Almedinæ Occidentale, à qua aliquanto longius unica leuca abest, situm obtinet vastissima in valle, quam quaterni insigni altitudine montes circumstant, continetque circiter ædificia mille. *Tagodast*, seu potius *Isadagas*, ut placet Marmolio, monti cuidam incumbit, quatuor aliis montibus stipato. Interiora hujus oppidi amœna reddit fontium pluribus in locis erumpentium copia. *Elgiumuha*, monti quoque, quem montes alii circumsident, impositum oppidum, Tagodasto leuca unica distat. *Bzo* seu *Bzu*, Elgiumuha leucis septem dissitum oppidulum, montano quoque situ superbit. Nunc montes Provinciæ videamus.

Montes. *Tenueves* seu *Teneudez*, quidam vultus Atlantis est Meridiem spectans, remotusque à Darha regione circiter triginta quinque leucis Hispanicis. *Tenhite*, itidem Atlantis membrum ab extremo Teneceves inter Occasum Ortumque ad juga montis Dedes usque porrectus, à Meridie Darhæ desertum contingit. Mons ille vicos complectitur quinquaginta, singulos muro ex creta & lapide munitos, amnique Daræ appositos. *Guigidine* seu *Gogidine* Tenhito conterminus, qua Septentrionem spectat, duntaxat incolitur, Meridionali ejus parte omnino deserta. *Tesevon* seu *Tescevin*, nomen unum, montes duos amplectitur sibi invicem conterminos, atque à Gogidini Occidentali parte ad Tagodasti juga productos. His ipsis montibus flumen quoddam ortum, in amœnam planitiem descendit, cui sinuoso influxu gratissimam temperiem impertit.

Soli qualitas. Vniversa Hascoræ regio oleo, vino, nucibus, ficubus aliisque fructibus mire abundat; pruna vero armeniaca producit magnitudine aurantiorum Portugallensium. Equi passim aluntur magno numero. Tagodastinus ager uvas fert rubentes magnitudine mirabili, ob quam acinos earum ova gallinarum indigetant. Idem colonis suis oleum melioris notæ, mel generis duplicis, alterum lactea albedine, flavo alterum colore præstans, frumentum, hordeum, oves caprasque suppeditat. In monte Tenueres frumentum vix nascitur; at hordeum in eo glastumque incredibili copia producitur, quanquam summa ejusdem per omne anni tempus nivibus tegantur. Idem alendis ovibus benignus est. Tensite dactylis fœcundus existit; Gogiden vero caprarum, & mulorum, quos tamen nulla corporis commendat proceritas, magnum alit numerum. Ceterum mons hic rarissimo imbre rigatur, eo quod in Meridiem proclivis sit.

TEDELA. Limites. *Tedela* Maurocani Regni Provincia Orientalior, exiguo protensa spatio, ab Oriente terminatur fontibus Ommirabih amnis; ab Occasu Quadelhabid qua is Ommirabiho jungitur; à Meridie autem Atlanticis jugis. Figuram ferme sortitur triangularem; amnis quippe uterque Atlante profluens, inque Septentriones decurrens, alter paulatim ad alterius alveum accedit, donec aquas suas commisceant.

Loca. Primarium oppidum est *Tebza*, Atlantis jugo cuidam adhærens duabus ferme ab ipsa planitie leucis. Circuit id firmo opere murus, è lapide, qui *Tefza* incolis dicitur, unde & oppido nomen, exstructus. Ad muri firmitatem amplitudo atque incolarum accedit frequentia, templorumque pro loci ratione numerus sat magnus, & amœna subjacens planities, Fixtela communiter appellata.

Tefza seu *Fixtela*, vicus est, leuca unica à Tebza oppido colliculo impositus ad radices fere Atlantis, constansque ædificiis septingentis. *Cithiteb*, locus est edito in monte conspicuus, tribus circiter Orientem versus Tefza leucis. *Eithiad* seu *Aitiat*, parvo Atlantis jugo quaternis Cithitebo leucis incumbens, trecenta ædificia complectitur, muro montanam duntaxat partem muniens, rupibus præcipitiisque defensa, quæ in planitiem obvertitur. Eminentius in eo templum referta aquis fossa sive canalis circumdat.

Montes. Montium notiores sunt, *Segghemus*, quem huic Provinciæ, Austrum licet respiciat, tribuunt com-

communiter. Is à finibus Teſeveni, qui Haſcoræ mons eſt, inter Occaſum & Ortum ad Magranum procurrens, à Meridie quoque ad Dedes juga pertingit. *Magramus* Segghemo ab Occidente anterior, ab eodem ſumpto initio, ad montis Dedes radices textum abſolvit, à Meridie in regionem Farcla in deſerti confinio obverſus. Mons *Dedes* à finibus Magrani Occiduis capit exordium, extenditurque ad Adeſan montem uſque, idem alibi Tolgano campo muri inſtar prætextus. Longitudo ejus computatur octoginta circiter milliarium Italicorum. Extant hoc in monte veteris oppidi Tedſi ruinæ.

Soli qualitas. Anguſto multis in locis ſpatio proximus Atlas Provinciam hanc arctat, in crebra montium juga, nivibus plerumque obſita ſurgentem. Plana locorum multa invenias omni frugum genere fœcunda. Viridaria fructiferis nobilibusque conſita arboribus huic terrarum tractui ſingulari & commodo ſunt & ornamento. Cithitebiæ valles non ſolum ficuum rara magnitudine, ſed etiam nucum vitiumque ſunt fertiliſſimæ. Caprarum hic quidem, mulorum aſinorumque numerus eſt ingens; at haud parvus leonum luporumque morſibus interit. Si tamen aliqua incolis adnaſcitur ab his animalibus commoditas, eam pulices aſſidue homines infeſtantia animalcula, quorum fœcundiſſimus genitor mons Dedes eſt, miris modis imminuunt.

Vires. A civium frequentia, locorumque ſitu difficili univerſæ provinciæ robur augetur. Verum qui Segghemum montem Zanagana de gente incolunt, reliquis bellicoſiores feruntur. Arma eorum ſunt haſtæ minores, bellicæ falces pugionesque. Silicibus quoque pugnant, quos in hoſtes dexterrime magnoque niſu ejaculantur. Adhæc ipſa montis aſperitas præſtat invictos.

GVZVLA PROVINCIA. Nomen. *Guzula* ſeu *Gezula*, Marmolio teſte, inter Maurocani Regni Provincias relata, veteris Gætuliæ, cujus fere nomen retinet, portio tantum eſſe videtur, cum longe minori ſpatio, quam Gætuliæ tribuant autores, nunc Gezula arctetur. A Gætulia autem quæſitum fuiſſe huic provinciæ nomen, vel inde probabili argumento colligitur, quod veteres Gætuli, Libyæ Interioris populi ſub ipſo Atlante Meridiem verſus locentur, quo ſitu etiam Gezuli porriguntur.

Limites. Terminos habet Gezula ab Occidente Ildam Suſanæ montem provinciæ; à Septentrione Atlantem, cujus radicibus prope adjacet, & quo à Maurocana ſubmovetur provincia; ab Oriente vero Heam provinciam.

Loca. Nullum in hac provincia oppidum viſitur mœnibus cinctum, vicatim incolis ſine murorum tutela habitantibus. Vici autem plerique ædificiis mille conſtant, aliis plura, pauciora aliis continentibus.

Soli qualitas. Habet Guzulanus ager ferri ærisque fodinas; hordeo item ac pecoribus abundat, ceteris ferme rebus omnibus ad uſum neceſſariis deſtitutus.

Vires. Armis incolæ utuntur acinacibus, pugionibus brevioribus, ſed latis, ancipitibus & præacutis, haſtisque. Iidem in campum valent educere armatorum 62000, adeo ut nec Arabes metuant, nec Portugallos, cum aliquando Maurocum regni caput manibus eorundem fuerit deſtructum.

REGNVM FEZENSE.

Nomen.

Est autem *Fezenſe Regnum* Mauritaniæ Tingitanæ pars Orientalior, recentioribus *El Garbe* dicta. Montes ejus *Ampeluſia* Veteres nominavere, quod creberrimis eſſent vineis obſiti, inprimisque Abyla ſive Alcudia, Calpæ monti, qui in Hiſpania eſt, oppoſitus: quos ambos, Herculis columnas, & metas laborum ejus dixerunt.

Limites. Terminos habet ab Occaſu Maurocanum Regnum, à quo interfluente Vmarabia, qua nimirum id Ducalæ Tedelæque Provinciis confine eſt, divellitur; ab Oriente Malvam amnem, quo à Trimiſeno ſubmovetur regno, & Mauritania Tingitana à Cæſarienſi ſeparatur; à Septentrione Oceanum & mare Internum ab Vmarabiæ faucibus ſcilicet, ad quas eſt Azamor oppidum, uſque ad Malvæ Oſtium, oppidumque Caſſacam; à Meridie autem Atlantis juga extrema, hinc in Numidiam ſive in Gætulos abeuntis.

Fluvii. Fluvii, qui in Oceanum labuntur Atlanticum ſunt iſti; *Burregreg* ſeu *Buragrag*, olim *Sala* dictus, quodam Atlantis jugo hoc in regno oritur. Is nemora aliquot vallesque perlapſus, relictis quos utrimque comites habuit, collibus, campeſtre iter ingreditur; quo confecto, inter Cale & Rabatum oppida, quibus Oſtium ejus pro portu eſt, in mare ſe injicit. *Subu*, Ptolemæo *Suber*, in maximis Barbariæ amnibus computatus, Cilige ſeu Selelga montis, qui Atlantis in Cuz ſeu Chauſa Provincia pars eſt, profunda ex valle tam copioſus violentusque erumpit, ut immiſſum in fontes ejus centeno pondere ſaxum non ſemel egeſſerit. Iuxta fontes eoſdem pons admirandus conſpicitur, cubitorum centum & quinquaginta altitudine evectus à flumine, quo duo inter ſe montes junguntur. Amnis hic qui, lato ſit licet plenoque alveo, pluribus in locis vadari poteſt, longo inter montes vallesque curſu feſſus, tandem planitiem ſedulo proſequitur, ſalutataque eminus (interjecto ſcilicet duarum ſpatio leucarum) Feſſa urbe, cognominem Provinciam, Aſgarettamque interfluit, mari deinde apud Arox oppidum demerſus Atlantico. Fabuloſe à quibuſdam narratur, fontes eximii amnis in

in montibus Gayaf & Zarahanun existere. Influunt in eum amnes plurimi, ut *Guarca*, & *Sador*, quos Errifanæ Provinciæ montes fundunt; itemque quæ in Tezarano agro flumina nascuntur, & cui cum Fessa urbe nominis communio est, quemadmodum etiam *Ynavan* amnis, infra Fessam urbem scaturiens. Porro ea piscium copia scatet, ut non solum Fessanis, sed multorum præterea oppidorum incolis vilissimo precio emantur.

Fez, accolis unionum amnis improprie dictus, Fez propriissimo nomine signatur, estque idem, qui Plinio *Phut*, Ptolemæo *Phuth* seu *Thuth* nuncupatur.

Bath, Atlante Majore fusus, atque Asgarettam perlapsus, Subu amni miscetur, postquam ejus alveo *Gurgivora* & *Bunazar* recepti sunt.

Lelucus, olim *Lixos*, Gomero è monte prosiliens, Habatæ atque Asgarettæ campos irrigat; tum Naraugiam Basramque prætervectus, Geziram insulam ternis à mari leucis efficit; inde Alcazaræ mœnia præfluens, cursum continuat, donec apud Laracham Asgarettæ oppidum in finibus *Habat* se in Oceanum exoneret. Portus Larachanus ad hujus fluminis est ostium, qui imperitis non facile subitur.

Homar, ab oppido, quod præterlabitur, vocatus, in Habatæ montibus oritur, influitque in Oceanum apud Taximuxium.

Guir, tenuis amnis, qui Ptolemæi *Dyos* est, Temesnæ in montibus ortus, postquam hanc ipsam provinciam percurrit, leuca ab Almansore oppido dimidia Oceanum subit. Restant numerandi amnes, qui in Mediterraneum influunt.

Gomer, Gomero ex monte ducens originem, hoc mari apud Gomerum oppidum accipitur.

Cherzer, ex Errifanæ montibus profluens, modico terrarum emenso spatio, mari miscetur Interno juxta cognomine oppidum.

Nocor, qui Castalio Molocath Ptolemæi est, cum mihi verius *Malucan* esse videatur, ex Chausæ montibus Septentrionem versus decurrens, Errifanam à Garetia separat, Mediterraneo deinde receptus.

Melulo, magnum flumen, ex Atlante inter Tezaram & Dudubum oppida, vicinius tamen Dudubo, decurrit, peragratisque Terresti & Tafratæ desertis asperis siccisque, cum Malucano alveum committit.

Malucan, ingens itidem flumen, ex Atlante novem à Garci-Luyno, Chausæ oppido, leucis profectum, postquam ejusdem Provinciæ deserta lustravit, ad Anguedias Garetianasque solitudines pergit; inde Benizenetanos subterfluens montes, receptis prius Melulo, aliisque amnibus, infra Cassacam oppidum, à quo non longius emissione sagittæ abest, in mare devolvitur. Niger in Africa sua memorat eum Maurorum lingua Munzenar vocari.

Muluya amnis, cujus ostium Ptolemæo *Malva* dicitur, Atlanticis jugis ortus, flexo in Septentriones cursu, apud Onam oppidum Mediterraneum intrat.

Provinciæ. Habet Fessanum Regnum Provincias septem, quot in Maurocano etiam Regno numeravimus. Primus est *Fessa*, unde toti Regno est nomen; at ceteris Occidentalior est *Temesna*. Reliquæ quinque sunt *Asgaretta*, *Habata*, *Errifana*, *Garetia* & *Chausa*.

FESSA.

Limites. Finibus clauditur *Fessa* ab Occidente Burregreg amni, quo à Temecena sive Temesna dividitur, porrigitur versus Orientem ad amnem Imnavan usque; à Septentrione, Cebu seu Cubu fluvio, & illo tractu maris, qui inter Salam Mahmoramque extenditur; à Meridie radicibus Atlantis. *Dimensio.* Longitudo ejus inter ortum & occasum à Burregrego ad Inavanum computata, est milliarium Italicorum centum.

Loca. Vrbium antiquissima est *Celé* seu *Salé*, quæ non alia est, quam Ptolemæi *Sala*, Massiliensibus nautis *Salec*, & nonnullis Geographis *Sella*, appellata. Situm dimidia Rabato leuca intermedio obtinet, eo loco, quo Beregregi seu *Salæ* amnis, qui quibusdam *Cumior* dicitur, est ostium.

Vrbs hæc Septentrionale latus munitissimum habet Maurorum Granatensium opere, qui superioribus annis Hispaniis expulsi, hoc in loco consederunt. Illi libertatis amantes nulli Regum parent, portus eorum validissima turri, quam machinæ bellicæ ab exteris acceptæ instruunt, defenso. Nec leve urbi munimentum ab arce accedit, quæ nunc Præfecti sedes, Maurocanorum Regum Gynæceum quondam fuit, in quo illi concubinas seu pellices 800 sub Eunuchorum, quos lingua vernacula *Abd Khassi* nuncupant, custodia alebant.

Quingentis circiter ab urbe passibus in littore visitur Marabuti cujusdam Sacellum, juxta quod erectum propugnaculum, *Haytan* dictum, instructumque tormentis bellicis, paucorum præsidio militum custoditur. Vlterius abeunti conspicitur ingens terræ tractus vivarii specie, circumstructo muro seclusus, cujus ambitus trium leucarum spatium implet. Murum hunc Abdelrezzacus Mauroci Rex exstruxit, ut in loco omnigena à se amœnitate donando reliquum vitæ tempus consumeret. Extant quoque in urbe hac etiamnum superbissimi Palatii rudera, ex quo, cum quid pulchri operis conditur, marmoreæ sumuntur columnæ. Obversum urbis latus valida arx tuetur pariter & frænum eidem imponit. Ea *Caresane* incolis appellata, turrim *Ladallan* dictam vicinam habet, ad cujus ima sedem fixere Arabes quodam in loco qui Rabat vocatur. Ceterum ædificia urbis antiquam normam quidem præ se ferunt, sed musivo sunt opere, & marmoreis columnis magnifica. Suæ eam potestatis aliquando Portugalli fecere, at non multo tempore interjecto victorum fuit de manibus excussa.

Vrbes aliæ. *Tefensara*, seu, ut Leoni & Sanctio placet, *Fanzarra*, pro Banussa Ptolemæi autore Marmolio accipienda, quæ à *Gualil*, secundum Grammajum, minime diversa est, Fessanæ provinciæ oppida inter refertur, vetustate sua maxime censenda, distansque Sala leucis tribus.

Ejusdem Provinciæ est *Maamora* seu *Mahmora*, oppidum dirutum, sed ab Hispanis jamab Augusto mense anni 1614, (quo tempore id Ludovico Faxardo duce ceperunt) possessum,

atque

atque in validi munimenti formam redactum. Iidem portum adjacentem contra incursiones munivere, quem onustiores quæque navium nullo negotio ingrediuntur.

Mequines, quibusdam *Mechessa* & *Mechnasa*, Anglis *Micunez*, leucis Hispanicis septendecim Sala, vicenis Mahmora, duodenis Fessa, & quinis Atlante Majore distans oppidum, Ptolemæo *Silda* appellatum, ut Marmolius refert, destinatumque Fessani successoribus Regni, situm tenet in amœna planitie, tenui cuidam amnivicinum. Id, præterquam quod antiquitatem suam præ se ferat, parum abest quin domorum sena millia contineat, firmissimis mœnibus, viis singulari latitudine directis, aquarum ex suburbano rure advecta copia, derivataque in arcem, templa, balnea, collegia, instructum est. *Tifelfelt* seu *Tefelfelt*, tenue oppidum, Ptolemæo *Tamusiga* dictum, loco plano conspicitur, quinis Mahmora leucis, & quatuor ab Oceano remotum, cujus ruinæ sceleſtis quibusdam Arabibus præbent perfugium.

Gemaa el Hamen seu *Gemia Elchmen* vel *Elchmel*, oppidum vetus, dissitum Meridiem versus leucis quinque Mequines, Fessa Occasum versus decem, tribusque circiter ab Atlante, in vasta conditum planitie est, sed bellis superioribus adeo evastatum, ut tectis suis nudata templa & domus videantur, ipsumque Arabum nunc tantum vicina infestantium secessus sit; & tamen ex Tedela in Fessam viantium frequentia hac iter dirigit.

Hamiz Metagara seu *Camis Metgara*, in campo Zuaga inter Gemaa el Hamen & Fessam, quinis ab urbe utraque leucis, viæ, quæ Fessam Mauroco mittit, propemodum adsidet. Oppidum hoc quondam dirutum ac maligne incultum, à Mauris Granatensi regno expulsis instauratum, frequenter habitatur.

Beni Becil seu *Beni Basil*, oppidum Mequines Fessamque interjacens, in ripa amnis non magni sedet, qui *Hued Nija* dictus, oritur in eodem cum fonte *Ain Zore* loco, dimidia ab hoc oppido leuca, quod bellis superioribus destructum, consequentia tempora reparavere. *Macarmede*, Marmolis Erpis Ptolemæi habita, distat Fessa Austrum versus leucis septenis, Saydensi bello eversa. *El Habat*, nonnullis *Hubed*, castellum est muro circumseptum, septem Fessa leucis, montis præcelsi acclivitati impositum, unde Fessa urbs, & late circumjacens ager despicientium oculis se ingerunt. Suam id originem cuidam Marabuto Mahumetano debet, at excidium bellis acceptum fert. *Zaria* seu *Zaguia*, pro *Volussa* Ptolemæi accepta, & quaternis leucis cum dimidia Fessa Orientem versus disjunctam, Iosephus ejus appellationis II Marinorum ex gente rex condidit; at diruta sunt intramurana omnia, uno Nosocomio excepto, quod idem rex erexit. *Halvan*, aliis *Chaulan*, muro circumdatus vicus, appositus est amni Suba ternis Fessa leucis. Vicinæ loco sunt thermæ, quibus ad secessum adædificata domus.

Montes. Montium in hac provincia nomina sunt, *Zalag*, *Zarhon*, *Tagat*, & *Gureygura*. *Zalag* inter Ortum porrectus & Occasum, ab amne Cebu leucarum quinque tractu ducit initium. Iugum ejus eminentissimum à Septentrione est, leuca unica ab urbe Fessa. Inter præcipua montis hujus loca est *Lamta* oppidum.

Zarhon, Afris *Zarahanun*, tribus leucis & media à Fessa urbe Eceiis seu Aseiis in campis se elevans, juga sua in Occidentem denarum spatio leucarum promovet, eadem in latitudinem quibusdam in locis ad leucas tres & dimidiam dispergens. Mons hic proprie spectat ad Mequinensem ditionem, continetque inter adsidua ferme oliveta, ultra quadraginta oppida seu loca frequenter habitata.

Tiulit oppidum, editissimum montis jugum insidens, quondam hujus Provinciæ caput extitit, murorum suorum ambitu ultra leucas duas excurrens. Verum ex quo Iosephus rex Almoravidarum stirpe genitus, laceram ei ruinosamque faciem impressit, à quindenis, aut summum vicenis sacrificis duntaxat, totidem circum Templum domibus habitantibus tenetur. Habet idem mons oppidum, cui nomen *El Cacar Faraon*, hoc est Palatium Pharaonis, at celebratioribus scriptoribus Africanis *Cacar Zarahanun* dicitur. Id Tiulito leucis tribus dissitum, rivis duobus irrigatur, late porrectis olivetis, quæ Azuragi Bereberique sparsim incolunt, circumseptum. Dirutum autem fuit eodem Cacar Zarahanun tempore, quo Tiulit eversum est, foro nunc tantum incolis *Larbaa el Haibar* dicto celebris, quod quot diebus Mercurii Fezenses Mesquinensesque frequentes adeunt. *Dar el Hamara*, oppidum pro Eptitiano Ptolemæi Marmolio acceptum, in eodem hoc monte integrum habitatumque conspicitur, leones etsi huc crebri ad pastum concedant, quorum feritas incolis ex consuetudine minime formidabilis existit. Est & in hoc jugorum tractu *Maguila*; & ad radices, via regia, qua à Mequinez urbe Fessam abitur *Gemaa*, olim *Gontiana*, ab Abud Saydo Beni Merinorum de gente rege destructa, ex eoque tempore prorsus deserta.

Taget seu *Tagat* mons, duabus versus Orientem Fessa leucis conspicuus, duarum leucarum spatio ab Ortu ad Bu Nacer amnem protenditur.

Guereygura, qui frequentissime incolitur, Atlantis Majoris vicinus est, Fessa vero leucis tredecim remotus. Is inter Eceiios Ahaseniosque campos medius, Auger amnem protrudit, qui in occasum directo cursu, tandem à Bebero intercipitur.

Habet quoque Fessana Provincia planities suas seu campos, nominatimque *Eceiios* seu *Aseiios*, Gureygguræ monti Septentrionem spectanti contiguos, dissitos Fessa leucis septem, atque oppidis vicisque refertos; *Adhasenios*, & *Benignaritenses*, Fessa ortum versus leucis septem disjunctos, continentesque ducenta circiter loca ab Arabibus Bereberisque habitata.

Provinciæ Regnique Metropolis. Compendium vero Provinciæ non solum, sed etiam universi Regni est *Fessa*, Mahometanis appellata Regia Occidentis. Eam nonnulli *Sildam coloniam* intelligunt; plures tamen pro *Volubili* Ptolemæi accipiunt. Posset nomen urbis ab Hebræorum *Phut*, quo vocabulo Africæ regionem

nem notavere, videri corrupte deductum, niſi urbis conditor eſſet ſeu potius reſtaurator Arabe Idris temporibus Aronis, anno vero æræ Chriſtianæ 801 Ioanne Leone teſte, qui appellatam urbem inde commemorat, quod primo die, quo ejus effoſſa fundamenta fuere, in iiſdem auri maſſa inventa fuerit Arabibus *Fez* appellati; ſeu verius à perfluente amne, cui Fez nomen eſt.

Situm ea centenis circiter à mari milliaribus ſortitur, eſtque interjectum ſpatium viantibus aſperum ac perdifficile. Figura urbis, ſi ſuburbia demas, directa eſt in quadrum oblongum, quæ radiorum inſtar quaquaverſum ſe à vaſto hoc corpore explicant. Murus altus atque eleganti opere circumſtat, firma laterculi coctilis lapidiſque miſtura, interpoſitiſque paſſim turribus, ſed paucis propugnaculis defenſus. Portæ urbis 86 numerantur, quas foſſa pleraſque ambit aquarum copia ſcatens, reliquo circuitu in colliculos elato, à quibus urbs ipſa quoque iniqua omnia, umbilico excepto, ſortitur. Dividitur porro in regiones duodecim, in fora ſexaginta duo, tabernis mercatoriis utrimque ſtipato, vias capitales ſive primarias 200, innumeraſque alias: Quapropter ea minores exſpatians, Cluverio totius Barbariæ princeps, ingens, opulenta, frequens, ſplendida, ac magnificis ſuperbiſque ædificiis miranda indigetatur. Nam, prætërquam quod ſeptingentis templis decora ſit, Collegiorum, noſocomiorum, molendinorum, & Balneorum publicorum longum recitat catalogum, viis omnibus longa utrumque ſplendidorum ſerie ædificiorum à ſe invicem diſcluſis.

Fez amnis divortium agens, duobus urbem locis ingreditur altero cornu ad Feſſam Novam flectente, utroque vero varios in ramos commoditati publicorum & privatorum ædificiorum diſſecto. Iuxta templa paſſim centum & quinquaginta loca ſeu ſecluſoria alvis ſolvendis comparata numerantur, quæ quadratarum domorum ſpecie, in longos receptaculorum ſeu cellularum ordines partita, ſingula fontem habent, cujus aquæ ab altiore muro in canalem marmore contectum tanto labuntur impetu, ut ſordes ſimul omnes ſecum in flumen devehant.

Impoſiti ſunt amni Fez ducenti ac quinquaginta pontes, quorum nonnulli ædificiis utrimque ſtipati, viiſque connexi, ſolidarum ſpeciem viarum mentiuntur.

Fontes publici numero 89 divite aquis vena per urbem funduntur, quibus ſexcenti alii in Palatiis Oratoriiſque erumpentes accedunt. Ædificia urbis ex laterculis lapidibuſque ſingulari quadam elegantia compoſita, pleraque muſivo incruſtata opere reſplendent.

Solariis porticibuſque ex laterculo item, ſed artificio quodam variegato florulentoque & ad ſplendorem vernice illito conſtructis. Tabulata uſitato jam more auro niteſcunt, aut alio quodam grato oculis colore elegantiam ſibi conciliant, pavimentis aſſeribus ſegmentatis, ut per æſtatem cubicula in iis habeantur. Domus fere omnes binis contignationibus aſſurgunt, quibuſdam etiam aſcendentibus ad tertiam, porticibus inferioribus ſuperioribuſque inſtructæ, ne per aream ſeu impluvium ab uno cubiculorum ordine ad alterum eundum ſit. Oſtia conclavium magnifice in altum latumque patent; interiora ſunt picturatis ornata armariis, quæ ipſorum conclavium latitudine porrecta, res precio cariores cuſtodiunt. Porticus lateritiæ ſuſtinent columnæ, pleræque pictæ verniceque illitæ, aut muſivo incruſtatæ opere, aut ſolido ex marmore fabricatæ. Domos plurimas invenias, in quibus ciſternæ picturato ac vernice illito laterculo conſtructæ, patenteſque longitudine cubitorum 10 aut 12, latitudine ſex aut ſeptem, profunditate vero ſex aut ſeptem palmorum, quarum angulis ſunt inſerta inferius epiſtomia aquam marmoreum in labrum fundentia. Turrim quoque pleriſque adædificatam domibus cernes, cujus ſumma picturatis conclavibus diſtincta, ſpecioſum ſexui feminino carcerem præbent, è quo tamen in ſubjectam urbem agrumque, cum pedibus id ex gentis more vix liceat, oculos liberius curioſiuſque circumferunt. Inter ſeptingenta hujus urbis templa ſupra à nobis memorata, ſecundum Leonem & Sanutium quinquaginta, ſecundum Grammayum vero quinquaginta ſex reperiuntur, quæ non ſolum amplitudine, ſed etiam columnarum fontiumque ex marmore, aut alio incognito Europæis lapide commendentur ornatu. Columnis ſingulis tribunalia ſuperſtant aut muſivo nitentia opere, aut ſcriniario. Templa in fornices arcuata ſunt, quemadmodum etiam Gallorum, Germanorum, Belgarum atque Anglorum ædificandi mos fert, concameratione univerſa tabulata, ut in plurimis Italiæ urbibus, ſegmentataque. Pavimenta nec marmore videas, nec porphyretico aliove rariore lapide magnis ſumptibus conſtrata, ſed fiſticulata, concinne copulatis tegetibus ex ulva ſeu ſcirpo, aut ſparto operiuntur, quo ſimpliciore ornatu ima parietum quoque altitudine humana teguntur. Singula horum templorum ſingulis evehuntur turribus, quam illi aſcendunt, queîs convocandi ad ſacra preceſque populum eſt cura. Ex omnibus autem templis iſtis Caruvanenſi Caoranenſi, ſeu Cayroanens (quod cognomen ei à Califatu Cayroano Feſſam transportato quæſitum;) nullum neque majus eſt, neque celebrius, neque ornatius. Ambitus ejus Grammayo autore, quingentorum eſt paſſuum, at Leone Sanutioque teſtibus, mille & quingentorum paſſuum, ſeu ſeſqui milliarium. Portæ templi marmoreæ prægrandes ultra triginta numerantur; porticus vero templum ambientes quadraginta duæ, ſub quibus foveæ oleo, lampadibus, tegetibus aliiſque uſu neceſſariis rebus condendis exſtructæ; patent autem porticus ſingulæ longitudine cubitorum quadraginta, latitudine triginta. Arcus noningenti ſunt, columnis marmoreis innixi, quarum ſingula ſingulis lampadibus per noctem coruſcant, præſertim illæ quæ chorum medium intercurrunt, lampadibus centum & quinquaginta micantem, ornatumque lucernis inſigni magnitudine compluribus, quarum unaquæque 1500 facile lampades ſuſtineat.

FESSA RECENS.

Extra Veteris Feſſæ ſuburbia milliari unico Brumalem Ortum verſus abeunti *Feſſa Recens* con-

conſpicitur, ab Iacobo primi de Marinorum ſtirpe Abdulachi filio magnifice exſtructa, ut primaria Regum ſedes eſſet. Poſita eſt urbs in amœniſſima planitie ad alterum amnis cognominis cornu, quod à Septentrionali parte urbem ſubiens, plura molendina circumagit, altero duos in ramos partito, quorum Novam & Veterem Feſſam interfluit; alter per valles hortosque veteri vicinos urbi decurrens, tandem ipſam à Meridie ingreditur. Prius autem cornu in arcem & collegium Regis Abichinami ſe inſinuat. Fundator hujus urbis principio eam Albæ cognomento ſignavit; at deinde Feſſæ Recentis appellationem ſuſcepit, quam Rex ille eo conſilio condidit, ut Telenſino Regi, à quo multa initio Regni tulerat incommoda, ad inferendum bellum eſſet vicinior. Idem tres in partes urbem diſtinxit. In prima Palatium Regium, Palatium liberorum & fratrum Regis, & utrique adjacentem hortenſem amœnitatem locavit, eidem attribuens templum magnificum, domumque monetariam, quæ quadratam aream complexa, operariis plures officinas, & præfecto monetæ habitationem aſſignat, Notariis & Secretariis commorantibus in medio. Iuxta hoc ædificium locus alius eſt, aurifabrorum, eorumque Conſulis, & cuſtodis ſignorum, quibus nummi ſignantur, officinas continens. Altera urbis pars Aulicorum, Officialium & Præfectorum Palatium complectebatur, ac ab Orientali porta uſque ad Occidentalem ſpatio mille & quingentorum paſſuum ingentem plateam mercatorum atque opificum ſtipatam tabernis. Pars tertia excubitoribus Regiis primitus habitata, nunc ab aurifabris Iudæisque incolitur. Templa, balnea, collegiaque tam Feſſa Recens habet quam Vetus; aquarum vero copiam è perfluente vaſtiſſimarum beneficio rotarum in ſuprema ambientis muri perductam, canales deinde capacitate mediocri excipiunt, & ad palatia, hortos, templa, collegia, balnea, & id genus ædificia publica devehunt. Centum & quadraginta annorum ſpatium hanc urbem perfecit, intra quod tempus non ſolum firmiſſimo circumſepta muro eſt, ſed etiam commodis omnibus ornamentisque, quæ cadere in urbem aliquam poſſunt, inſtructa, rotarum aquas adducentium artificio excepto, quod ſuperioris ſæculi debetur initio.

Soli qualitas.

Omnis hæc regio frumenti, goſſypii linique eximie fertilis eſt; fluminum item ac fontium copia rigua. Ficus, amygdala, oleæ, uvæ, & id genus fructus alii ſingulari hic felicitate naſcuntur; nec minor eſt equorum incolis, camelorum, boum, ovium, hinnulorum leporumque proventus. Sed omnia hæc terræ munera ingens à cælo malum comitatur; quippe agrum iſtum, qui Feſſæ Veteris Occiduam partem tenens, in ſummi ditione Templi eſt, & longitudine ſua decem, latitudine leucas quinque implet, peſſimus aër infeſtat, adeo ut lurido non ſolum vultu ſint incolæ, ſed peſtiferis etiam febribus pene adſiduo crucientur. Inſalubritatem iſtam nimia fortaſſis terræ humiditas affert, quæ fontibus paſſim rivisque ſcatet. Hinc ager univerſus quaſi continua hortorum ſerie obſitus, linum, melones, cucurbitas, napos, raphanos majores minoreſque, braſſicam, lactucam aliaſque herbas & olera ea abundantia ſuppeditat, ut fructuum herbarumque plauſtra quindena millia per æſtatem, totidemque per hyemem colligi credibile ſit. Iam autem Septentrionem, Orientem ac Meridiem verſus æquè frequentes horti viſuntur, omnis generis arboribus fructiferis conſiti, pleriſque perductis è Fez amne rivis iriguis. Verum cum explicantibus ſe late arboribus ſolum velut à nemore quodam opacetur, id ipſum jacet incultum, Majo tamen menſe ſuperfuſis aquis rigatum, tanta fecunditate donatur, ut copiæ fructuum præſtantiam adjiciat, prunis perſicis exceptis, quæ maligne ſunt ſucculenta. Ferunt copioſioribus annis ab hortorum colonis divendi per ſingulos dies fructuum plauſtra quingenta, non computatis hoc numero uvis, quarum ingens quoque copia eſt. Ad hanc ſoli benignitatem ſua flumen munera adjicit piſcium genus, Sabalos Hiſpanis dictum. Capturæ eorum October menſis initium dat, finemque Aprilis. Ex jam dictis facile cognoſces, Feſſanum agrum in feraciſſimis Africæ habendum, cum præter lignorum circum Feſſam urbem ac loca alia copiam, omne genus frugum fructuumque præſtanti bonitate producat.

Salenſis ager buxo abundat, unde pectines incolæ conficiunt. Idem goſſypii feracior, frumentum avarius producit, quod qui Sale oppidum ager circumjacet, arenis obſitus ſit.

Mahmoranum ſolum parte una ſilvoſum, prunorum damaſcenorum magnitudine glandes fert oblongas, eximia prædìtas dulcedine; parte alia in pinguia paſca diffunditur, feraxque eſt rerum omnium, pomis, pyris, nucibus & ceraſis exceptis; quem tamen defectum ſupplet aurantiorum, nulla licet inſignium magnitudine, citreorum, ciceris, fabarum, ficuum, dactylorum & frumenti copia. Nec minor eſt boum oviumque proventus; volatilia vero tanto quotidie numero abſumuntur, ut ſi idem alibi fiat, valde metuendum ſit, ut ſpatio annuo ſpecies intereat. Equi item frequentes in hoc tractu ſunt, ſed adſiduo curſu emacerantur, quorum aliqui camelino tantum lacte aluntur roboranturque. Ex his aliquando Florentiæ viſus quidam in numero equorum Magni Ducis Etruriæ, hoc alimenti genere contentus. Illud autem inter incolarum mala jure computes, quod nemora eorum leones frequentes producant, queîs nihil tota Africa formidabilius reperias. Ceterum & melle abundant incolæ eximie candido claroque, ſaccharo item; quod tamen colligere ex arundinibus ignorant, niſi forte à Mauris ex Hiſpania ejectis hanc artem didicerint. Tefeltenſis ager in ſilvis amni contiguis leones nutrit homini perquam infeſtos. In Mechneſſano tractu inter ceteros præſtantes fructus, mala cydonia inſigni magnitudine, granata item, pruna damaſcena, albaque, ficus atque uvæ, queîs veſcuntur recentibus, pruna perſica, oleæque magna copia naſcuntur: terra item lini feraciſſima eſt. Metgarenſe ſolum moris albis eſt ad alendos bombyces conſitum Granatenſium labore, qui Ferdinando regnante anno 1492 Hiſpania excef-

excesserunt; arundinetis item sacchariferis, quæ tamen non æque feracia sunt ac Andalusiensia. Thaulanum rus suburbanum thermas habet magnifico ædificio insignes, in quibus Nobilitas Fezensis Aprili solet mense lavari. Mons Zelag in Septentrionali parte creberrimis vitibus obtegitur, quæ uvas ferunt dulcedine sua gratissimas palato. Zathon mons inutiliter silvescere procul videtur; at ubi propius accesseris, referta oletis omnia videbis, à leonibus frequentata. Aseiis campis propriissime competit leones nutrire mansuetos timidosque adeo, ut etiam ab imbelli femina baculo armata compellantur in fugam.

Regimen. Mahometica lege Califi soli domini legitimi habentur, Africa initio rerum dominatus omnis nescia, excepto eorum, qui Pontificali titulo quoscunque ditionum usurpatores patriis è finibus ejiciebant. Electio quoque Principum omnino fuit ignota, cujus primum usus esse cœpit, Almahadicorum Regum primo, titulo duntaxat Protectoris communis libertatis, à 40 discipulis decemque Secretariis Elmahdii prædecessoris sui ad rerum fastigium evectis. Verum qui deinde secuti sunt, acceptam semel potestatem hoc modo ad filios cognatosve transmiserunt, ut vivi adigerent proceres ad fidelitatem ei jurandam, quem ipsi essent successorem designaturi. Atque hoc modo electio Fezensium Regum peragitur, qui sceptro coronaque majestatis insignibus carentes, throno duntaxat aut Sella aureo textili contecta, ac pulvinari unionibus lapillisque pretiosis obsito, majestatis suæ argumento utuntur. *Ministri Regii.* Illi, ut primum regnum iniere, Consiliarium magnum creant, assignata ei redituum regni parte tertia; tum Secretarium, qui tribus diversis, Secretarii scilicet, Quæstoris ac magni Aulæ Præfecti muneribus fungitur. His duobus Cancellarius regii custos sigilli accedit, qui mandata regia literis à se sigillatis evulgat. Est etiam tunc cura eligendi Magistros Equitum, quorum partes in regni finibus tutandis versantur; mox Præfectos singulorum oppidorum, Tutoresque populorum, qui montana incolunt, atque Arabum qui Fessano parent imperio.

Populus, qui Fessam urbem inhabitat, est ex variis nationibus conflatus; nam & Turcas hic & Tartaros, & Persas, & Hispanos, sed rariores, Italos autem Gallosque, atque Anglos & Græcos Orientales admodum frequentes invenias. Habet quæque Natio suum Consulem, contractuum litiumque mercaturam concernentium judicem. Cetera opificia, numero centum ac triginta tria, singula peculiaribus ordinata statutis, in controversiis ad Consulem suum provocant. Bajuli, Aurigæ, Molitores, Pistores, Cunicularii cum Mercenariorum turba, statis diebus suos quique conventus celebrant, in quibus quæ ad singulorum exercitia pertinent, certis legibus atque ordine ad vitandam confusionem statuuntur. *Nobiles.* Nobiles triplici in discrimine sunt; alii enim tales nati, alii munere, & alii censu seu divitiis tales, iisdem omnes privilegiis gaudentes. Noscuntur autem sandaliis, ut iis maxime propriis. Iidem ad exhibenda quædam Regi officia tenentur, cujus & in castris esse debent, cum aut bellum infertur aliis, aut illatum defenditur. Ceterum in incessu & sermone gravitatis terminos egressi, quandam arrogantiam ostendunt. Atque hujus ordinis familias ter mille Fessa urbs habere putatur; *Arabes.* Arabum vero opulentiorum, qui ex agris in urbem venerunt, octingentas, reliquis per suburbia camposque dispersis.

Iudæi. Iudæos una Fessæ Recentis regio habet, reliqua vero Provincia numerum eorundem ingentem. Plurimi inter Iudæos Aurifabri sunt, Mahometica lege Mauris exercitium artis hujus vetante; queis suus est Consul, qui imprimendi monetæ signi est custos. Non habet autem Fessa Vetus nummos aureos argenteosve cudendi potestatem, Iudæis Fessæ Novæ incolis tantum hac facultate præditis.

Curia suprema. Eadem Fessa Nova Supremæ Curiæ est sedes, quæ singulis diebus conventum celebrans, appellationum causas decîdit. Ibidem consiliis ad arma vergentibus, Bellicum celebratur Concilium.

Regimen aliorum locorum. Salè Præfectum habebat, Iudicemque (aliorum exemplo locorum, quibus Mahometici juris Doctores salario è Templorum reditibus affecti Iudices præsunt) ac alios vectigalibus præfectos; at hodie Mauri Granatenses munita contra libertatis adscitæ oppressores urbe sua, liberam Rempublicam instituere Fessanorum jugo regum excusso. Mechnessa Primogeniti regis portio seu assignatio est; quamobrem Abdala in hunc se locum recepit, fretus partim benevolentia populi, quam à puero fuerat expertus, partim etiam arcis munimento, qua furenti aut novis studenti rebus populo facile frenum imponitur. Ceterum hic populus quasi quodam naturæ ductu à Fessanis abhorrens, ultro quasi eos sequitur, qui cum Fessanis sunt bellum suscepturi.

Religio. Qui Provinciam Fessanam incolunt, aut Mahometicam pravitatem sectantur, aut Iudaicæ superstitioni adhærent, aut Christiani nominis titulum præferunt. *Mahometani.* Mauri seu Mahometani, penes quos summa rerum est, quique multitudine prævalent, Morabutis in sacris parent, qui quidam quasi eorum episcopi sunt, pastores atque doctores. Verum omnes hi Mahometismo licet addicti sint, præcipue tamen sectæ, quæ tractu temporis irrepserunt in Africam, Fessam tanquam caput suum agnoscunt.

Christiani. In binis Fessæ suburbiis, locoque Fessæ Novæ, *Zo* dicto, mercatores Christiani frequentes habitant. Inter hos ipsos tamen rari Hispani sunt, plures Itali Gallique, quos & Salè oppidum, aliaque præterea loca habent, sed minori commoditate gaudentes. Anglorum Græcorumque Orientalium longe major est numerus, utrisque religionis suæ exercitio liberrimo relicto. Ad mancipia Christiana quod attinet, eorum in sola urbe Fessa tricena facile millia invenias.

Iudæi. Iudæorum gens in tantam multitudinem excrevit, ut innumerabiles quidem Leo asserat, Grammayus autem quotquot Fessana Provincia habet, ad octoginta millia restringat.

Idololatræ. Nolo huc Nigritarum referre mancipia, quorum

rum multa idolorum cultui dedita, reliqua nulla Dei, cujus ineffabili bonitate creati sunt, cognitione imbuta, viginti millia in Fessa urbe numerantur, pecudum more tractata.

TEMECENA. *Limites.*

Temecena sive *Temesna*, Provinciarum Fessani regni maxime in Occasum Solis vergens, finibus clauditur ab Oriente Buragrag amne; ab Occidente Ommirabiho flumine; à Septentrionibus Oceano, & à Meridie jugis Atlantis Majoris: *Longitudo.* Longitudo ejus inter Ortum & Occasum ab Ommirabiho amne usque ad Buragragum est leucarum 30. *Latitudo.* Latitudo inter Meridiem & Septentrionem ab Oceano ad Atlantem Majorem computata, est leucarum viginti.

Provincia hæc quadraginta urbes sibi habitatas quondam prætulit, ut Leo perhibet, quibus Grammayus octoginta addit, trecentaque loca muro quæque inclusa ac frequenter habitata, præter vicorum numerum prope infinitum. Verum consecuta deinde bella tanto urbium numero plerasque diruere, ruinis ipsis barbariem testantibus.

Loca. Hodie in maritimis locis celebriora sunt, *Cocor* promontorium, distans ab Ommirabih versus Septentrionem leucis aliquot; *Escossor*, & Camelinum Promontorium, vulgo *Cabo del Camelo*; *Anafa*, urbs à Romanis condita in littore Oceani ab Atlante versus Septentrionem sexaginta, totidemque ab Azamor versus Orientem, atque à Rabato Occidentem versus quinquaginta milliaribus, arcem habet mari imminentem, ab Arabibus exstructam, quorum & firmo præsidio tenetur. *Fedala* & *Soncia* itidem maritima hujus littoris loca sunt.

Almansora seu *Mansora*, oppidulum Guir amni appositum, Almansorem Mauroci regem conditorem habuit. Iacet id in amœnissima planitie binis ab Oceano, viginti quinque à Rabato, ac totidem ab Anafa milliaribus remotum, hodie ab Arabibus incolitur. Sala seu potius *Sella*, nomen à Fessanæ Provinciæ Sala diversum, oppidulum est in ripa Buragrag à Romanis conditum, nunc dirutum. Ceterum ab Oceano dissitum est milliaribus duobus, & à Rabato duntaxat uno. Mansor rex magnificum hic templum erexit, Palatiumque, cujus aula marmoreo musivoque opere splendida, prædicti regis & successorum cineres custodit. Eodem in littore locantur Rotimum & Sala promontorium, juxta quod parvæ quædam insulæ visuntur, quarum major fortassis antiquorum *Pena* est.

Rabatum, urbs ingens, quam Niger esse Oppimum Ptolemæi suspicatur, situm quoque in littore tenet, habetque ab Orientali parte Buragrag amnem hic se exonerantem in mare. Arx urbis faucibus hujus amnis imminet, quo ab una parte, ab altera vero marinis aquis defenditur. Plurima in hac urbe sunt templa, palatia, collegia, balnea, atque officinæ; atque extra portam ejus Australem turris quædam tanta altitudine evehitur, ut ex ea remotissimas in mari naves conspicias. Leuca à Rabato dimidia *Menzala* occurrit, oppidum ruinis deforme, atque nemoroso in loco abditum *Nuchele* oppidulum, itidem dirutum, ferme umbilicum Provinciæ tenens. *Adendum*, olim *Ecath* dictum, oppidulum est Atlanticis ab jugis leucis quinque, & à Nuchele quatuor remotum, ac medios inter colles exstructum. *Tegegiltis*, oppidum Ommirabih adsidet via quæ ex Tedela in Fessam ducit; *Hain-Elchalu*, oppidulum plano in loco situm, sed frequenter incultum. Madaravanium, olim *Dorath*, milliaribus circiter decem ab Atlante Buragrago prætexitur. Thagia seu Dagia Atlantis oppidulum est, centum & viginti milliaribus Fessa disjunctum. *Zarfa* sive *Azarfa*, oppidum plano conditum loco, ac superioribus destructum temporibus, nunc à quibusdam colonis Arabibus incolitur.

Soli qualitas. Provincia hæc omnis in planitiem diffusa, præpinguibus est glebis ob aquarum copiam. Frumentum cum in locis omnibus nascatur, tum Anafani, Nuchelani magisque Zarfani campi feraces perhibentur, quod quinquagenario fœnore credita semina restituant, Thagianis duntaxat frumenti infœcundis. Frugum Anafanus ager, Mansoranus, Rabatinus & Zarfanus sunt præ ceteris fertiliores, in quorum postremo fructuum genus cernitur *Rabbih* dictum, colore ac magnitudine cerasi, at sapore zizyphum referens; palmæ item silvestres nulla altitudine elatæ, ferentes tamen fructum olearum Hispanicarum magnitudine, sapore immaturis sorbis simillimum.

In campis Temecenæ, maxime circum Anafam urbem melones præstantissimi nascuntur, Aprili mense maturescunt, quos Fessam portant, quod illic tardius producantur. Vitium fertiles sunt Mansoranus, Rabatinusque agri. Thagianum solum ob nimiam sterilitatem & frugibus & fructibus ferendis ineptum, damnum istud incolis mellis abundantia compensat. Idem solum caprarum felici proventu dives, truculentissimos suis in silvis leones nutrit, quos etiam locus habet, qui Madaravanium atque Atlantem interjacet, idem pantheris infertus. Tegegiltini agri coloni pecore abundant, suppeditantibus testudinum copiam paludibus. Adendinum Madaravaniumque agros ferri fodinæ præcipue commendant.

ASGARETTA. *Limites.*

Asgaretta Fessani quoque regni Provincia, à Septentrione Oceano terminatur; ab Occidente Buragrag amne; ab Oriente Gomeranis jugis, parteque montis Zarhon, ac radicibus montis Zelag; à Meridie vero Bunasar amne.

Latitudo. Longitudo. Longitudo summa milliarium est octoginta, latitudine tantum sex implente.

Loca. Loca ejus in littore Oceani sunt *Elharais*, quam nos *Laracham* dicimus, quæque hodie ditionis Hispanicæ est; & *Moxinar*. Reliqua loca sunt *Elgiumha*, secundum Leonem, seu *Gemaa el Carvax*, secundum Marmolium, oppidulum loco plano *Huet Erguila* flumini appositum, 30 circiter à Fessa urbe leucis, nunc destructum; & *Casar el Cabir*, seu *Alcazar el Quibir*, quæ vocabula Palatium magnum significant, Lucco amni adjacens, qui sæpe tantis auctibus alveum egreditur, ut urbem inundet; Arzila distat milliaribus octodecim. Complectitur hoc oppidum domos circiter mille & quingentas, templa plura, unicum collegium ac nosocomium unicum. Cetera hujus Provinciæ oppida bellum destruxit.

Soli qualitas. Est Asgaretta tam leni temperatoque aëre, ut per verna tempora Fessani reges plerumque huc rusticatum venatumque abeant, hinnulorum, leporum, turturumque frequentia allecti. Hinc Fessæ urbi & illis, qui Gomerana late juga incolunt, de pecoribus equisque plurimum providetur. Eadem hæc regio frumenti feracissima est, præcipue qua Elgiumhæ Alcazaræque accedit. Larachanus ager non producit frumentum, sed magnâ gossypium copiâ; anguillas autem flumen ejus abunde subministrat. Proximæ silvæ leones producunt. Alcazaranus ager suburbanus duarum tractu leucarum in hortensem amœnitatem se explicat, optimorum proventu fructuum laudatam. Verum intramurana puteis carent & fontibus, incolis aquam è cisternis propinantia, ferentiaque maligni uvas saporis.

HABATA. *Limites.* *Habata* Fessanis in Provinciis relata, à Guarga seu Erguila amne usque ad Mediterraneum mare inter Austrum Boreamque producta, à Septentrionibus prædicto includitur mari; ab Oriente Gomeranis jugis; ab Occasu Asgarettæ paludibus. *Longitudo.* Longitudo ejus spatio leucarum 35, *Latitudo.* latitudo viginti sex protenditur.

Loca maritima. Vrbes sunt Oceani in littore, *Taximus*; post *Arzilla*, olim *Zilia*, oppidum Occidentali *Taximuxo*, Gaditano Freto 23 leucis, Fessa vero urbe quadraginta remotum, Afris Azellæ nomine indigetatum. Id Portugalli circa annum Christi 1471 vi ceperunt, incolis omnibus in Lusitaniam transvectis, interque eos Mahometem, Fessæ deinde regem, puerum tunc septem annorum. Is libertati redditus, anno 1508 centum armatorum millibus idem obsedit, cepitque cum arce, turri duntaxat in Portugallorum potestate relicta. Verum cum Petrus Navarræus cum auxiliis in tempore venisset, repulsi sunt Mahometani magna strage suorum. Consecutis tamen temporibus Portugalli Arzillam, aliaque ditionis suæ loca deseruere, aut sumptuum in præsidia numerosa faciendorum pertæsi, aut Xeriforum adventantium metu perculsi. Anno autem 1578, cum ante esset à Mahometanis restauratum cultumque, Muley Mahomet Sebastiano Portugalliæ regi pignus quoddam servandæ fidei constituit: at deinde occupantibus id Xerifis, ab iisdem etiam nunc tenetur *Spartelli* promontorium, quod Hispani *Cabo Esparta* dicunt, Arzillæ Tingique oppido oppositum, in mare longius procurrit, scopulo ad extrema ejus extante. *Tanger*, seu *Tanjar*, Afris *Tanja*, olim *Tingi*, unde Mauritaniæ altera pars cognomen accepit, Hesperidum hortis, de quibus alio nos loco diximus, vicina, atque Arzilla Septentrionalior, Portugallici juris est, quo etiam Alcazara spectat; denique *Ceuta* juris ejusdem, de qua plura alibi.

Loca mediterranea. In locis mediterraneis recensentur *Ezagena*, oppidum ternis à Guarga fluvio leucis, & vicenis à Fessa distans, acclivitati montis insistit, pluribus fontibus riguum. *Beniteudia*, quæ communiter pro Ptolemæi *Babis*, seu Plinii *Iulia Campestri* accipitur, Guargæ adjacet plano in loco, quindecim à Fessa leucis, & quinque Gomeranis ab jugis. Quondam ea ædificiorum millia octona complexa, nunc fere ruinis suis sepelitur. *Amergo*, sic Marmolio, Bertioque dicta, aliis *Mergo*, ac olim *Tocolosida*, tribus Beniteudia leucis, in summo montis vertice conspicitur. Muri ejus adhuc Latinis inscripti literis cernuntur, intramurano tamen spatio prorsus inculto: at quà declivitate lenta deorsum mons vergit, aliud cernes oppidulum, frequens incolis; duosque ingentes amnes, alterum *Subu* dictum versus Meridiem, atque alterum Guarga appellatum Septentrionem versus, pari milliarium quinque intervallo ab oppidulo remotos. *Tansor*, Marmolio *Tansert*, qui id ab Arabibus *Tebart* vocari perhibet, olim Trisida appellatum, monti non magno incumbit, denis ab Amergo milliaribus, & mediâ, qua Fessa ab urbe ad Gomerana juga contenditur viâ. *Agla* seu *Aguila* in ripa Erguilæ seu Guargæ fluminis, oppidum frequens est, & valido muro circumdatum. *Narangia*, decem Ezagena distans milliaribus, ab Anglis quondam destructa, nunc vero quodammodo restaurata, ad Luccum amnem sedet (cujus ad fauces Gezira insula, Hispanis *Gratiosa* dicta, in conspectu est, quæ procul dubio *Cerne* Ptolemæi est) decem à Mari, & centum à Fessa milliaribus. Ad prædicti amnis fauces Mauri oppidum superioribus condidere temporibus, quod ab Hispano milite destructum est. Hinc spatio non magno versus interiora Provinciæ seu mediterranea Bezati ruinæ visuntur, quæ olim *Lyxa*, nunc *Besara* seu *Basra* quibusdam appellata, plano in loco duos inter montes situm obtinet, Fessa 80, & Alcazara Meridiem versus 20 milliaribus remota, ac quondam ædificiorum duo millia complexa. *Homar*, quatuordecim Boream versus Alcazara milliaribus, & sedecim circiter Meridiem versus Arzilla disjunctum oppidum, colli insidet modico subterfluente amne. Id olim florentissimum, nunc à quibusdam Arabibus incolitur, parum securis, ob Portugallorum maritima loca tenentium excursiones. *Tetuana* seu *Tetteguina*, Afris *Tetevain*, non contemnendum oppidum, Ceuta septem, ac undecim ab Oceano abest milliaribus, continetque octingenta circiter ædificia, quorum eleganti structura cum quibuslibet urbibus Africæ facile aut ex vero comparetur. Incolæ piratica infames, bellum se universæ Christianitati inferre gloriantur; Subu amni quippe adsidentes leuca unica ab ostio ejus, dena tenent aut summum duodena navigia, octonario, novenario usque ad duodenarium remorum numerum instructa, quorum quinis aut senis in singulos menses late mare infestant, nec prius revertuntur, quam prædam à Christianis acceperint. Nomen oppido vulgare quæsitum à quadam Comitissa lusca, loci Domina; Tetteguin seu Tetevain enim unicum oculum significat. Id bellis devastatum Almandalius, Maurorum à Ferdinando rege Granatensi ejectorum regno dux, restituit; etiam nunc valido muro fossaque, ac frequentia incolarum oppidi nomine dignissimum.

Montes. Octoni montes præcipue sunt in Habatæ tractu, à Gomeranis inculti. *Rahona* seu *Arahona* mons Ezagenæ vicinus, leucarum circiter decem longitudine, latitudine quatuor porrigitur. *Beni-Fensecara* seu potius *Beni-Zequer*, Rahonæ conterminus,

minus, longitudine octo, latitudine autem vix leucas tres occupat. *Beni-Arox*, Marmolio *Beni-Maras*, communiter pro Ptolemæi Heptadelphis acceptus, ac Alcazaræ proximus, in Occasum excurrit spatio leucarum septem circiter, in Septentrionem vero trium, latitudine ad duas leucas restricta. Caret is oppidis, perpaucis vicis, iisque Portugallorum metu maligne incultis, horridus, *Chebib* seu Teni Telit, Tingi leucis octo remotus, oppidulis sive castellis sex aut septem habitatur. *Beni-Hassen*, mons est insigni altitudine evectus. *Angaræ* seu *Amegaræ*, ab Alcazara minore Meridiem versus milliaribus octo dissiti longitudo leucarum est trium, latitudo unius. Mons *Quadres*, quem & *Huat-Idris*, & *Vateres* vocabulis indigetant, inter Ceutam Tetuanamque medius, ac Heptadelphis seu septem fratrum monti confinis, pro Abile Ptolemæi accipitur. *Beniguedarfeth*, seu potius *Benigued el Fetoh*, aut *Benihuedfileh*, mons est Tetuanæ proximus.

Soli qualitas. Pleraque hujus Provinciæ loca in planitiem crebris amnibus riguam, ac supra modum feracem se explicant; Ezagenam versus enim, ac Guangam flumen denorum tractu milliarium, adsidui horti visuntur, omni fructuum genere abundantes. Eadem amœnitate Beniteudiæ ager spatio milliarium 14 ad Gomeranos montes usque, cum circumjacente Homaram agro, formosus conspicitur. Ezagenanum, Beniteudianum, Mergense, Tansoranum Arzillanumque agros fructuum ac frumenti abundantia commendat. Rahona mons vitium est fertilis, unde vini albi rubrique copia.

Homaranum solum lini ferax est, quod optimum rerum munus Angera mons quoque impertit. Agla cum Benitensecara monte ceram affluenter suppeditat. Tansor pecoribus abundat; Agla vero boves vicinis suis suppeditat, nutritque in silvis leones tam degeneres, ut mulieris aut pueri vociferatione conjiciantur in fugam. Quamobrem proverbio solet in pusillanimos torqueri, similes eos esse Aguilanis leonibus, qui etiam imbellibus vitulis suam atteri caudam patiantur. Beniguedarfeth buxum largitur, è qua pectines conficiunt incolæ; Arzillani autem lignis carent, quem defectum larachanis solantur carbonibus.

ERRIFANA. *Limites.* *Errifana* Provincia terminos habet ab Oriente Nocor amnem; ab Occidente Columnas Herculis; à Septentrione limen seu initium maris Mediterranei; à Meridie vero montes, qui Guargæ amni respondent. Provinciæ summa *Longitudo.* longitudo inter Ortum & Occasum, est leuca- *Latitudo.* rum 47, latitudo summa in Meridiem ac Septentrionem leucarum est tredecim.

Loca maritima. Loca ejus in littore maris Mediterranei sunt, *Comera*, parvæ insulæ, duabusque aliis minoribus Hydrographicarum delineatione Tabularum expressis vicina, quarum illa mihi *Pennon* insula esse videtur; has pro scopulis vicinis *Tarfonelli* & *Nettegalla*, quorum Hydrographicæ itidem Tabulæ meminerunt, nullo facile abnuente accipiam. *Terga*, quæ *Targa* dicitur Marmolio, à Ruscellio pro Ptolemæi Gagatha accipitur, contra Leonem ac Sanutium, qui à Gothis conditam asserunt. Distat ea à Freto Herculeo milliaribus octoginta, complectiturque ædificia circiter quingenta. *Chencer* & *Salquiza* nota in Tabulis sunt loca. *Yelles*, oppidulum est portu sat commodo, sed minore instructum, dissitumque à Bedi leucis duabus. *Bedis*, *Bellis* aliis dictum oppidulum, quo propius ad Hispanorum *Velez* accedant, eodem in littore inter duos excelsos montes positum, sexcenta circiter ædificia continet. Habet id intra muros suos spatiosam aream, arcemque mediocriter munitam, & juxta mare armamentarium non magnum, fabricandis triremibus, aliisque navigiis minoribus comparatum. Portus oppidi Fessa abest leucis quadraginta, cui non alius maritimus est propior. Contra hoc oppidum unius intercapedine milliaris sita est arx *Penon de Veliz*, Gothorum vel Saracenorum opus, quam Hispani nunc tenent. *Geba* seu *Gebba*, oppidulum dirutum, octo à Velez leucis, incolas quandoque habet, à quibus paulo post deseritur. Marmolius id juxta Oleastri promontorium locat. *Megima*, pro Ptolemæi *Teniolonga*, seu *Tenia longa* Antonini accepta, ampla urbs est, in littore quoque maris Mediterranei situm obtinet in ipso Garetianæ Provinciæ confinio. Illa monti non edito imposita, in vastam planitiem despectat, in Austrum novem intervallo leucarum porrectam, latitudine ejus tres implente. Mediam hanc Nocor amnis inter Errifanam Garetiamque terminus perlabitur. Ceterum urbs ipsa pleraque ruinosa, ab exiguo Arabum numero incolitur.

Loca mediterranea. In mediterraneis Errifanæ Provinciæ locis habentur, Tegassa, Marmolio Bertioque *Tagaza* appellata, acceptaque communiter pro *Thaluda* Ptolemæi. Ea angusto murorum ambitu contenta flumini cuidam prætexitur duobus à mari Mediterraneo milliaribus. *Seusaoen*, oppidulum monti cognomini insidet. *Guazeval*, tenue item oppidum, in monte Beniguazevol situm sortitur.

Montes. In montibus hujus Provinciæ sunt, *Benigani* seu *Beni Oriegan*, Targæ accedens, longusque milliaria decem, latus vero quatuor. *Beni Mansor* milliarium quindecim circiter longitudine, latitudine quinque porrigitur, quodam alio monte nominis ejusdem octo milliaria longitudine sua implente. *Bucchujæ* seu *Botovæ* summa longitudo est milliarium 14, latitudo vix octo attingit. *Beni Chelid*, seu *Beni Qujlib*, via quæ Bedi Fessam mittit, verticem attollit. *Beni Ius* longus est milliaria duodena, latus vero octona. *Beni Zarval* quoque Errifanis in montibus refertur, quemadmodum etiam *Beni Razin* in Targæ finibus non procul ab Interno mari conspicuus. *Seusacen* seu Xexuen est omnium Africæ montium amœnissimus. *Beni Gebara*, mons inaccessa altitudine asper, radices suas tenuibus quibusdam fluviis irrigat. *Beni Yerso*, quondam fuit incolis frequentissimus. *Tezarin*, seu *Tiziran*, Beni Yerso vicinus. *Benigualid*, celsitudine sua perdifficilem præbet ascensum. *Merni Za* seu *Beni Vza* Benigualid conterminus est. *Haugustum* seu *Hagusten* paucis oppidulis habitatur. *Beni Yedir*, mons vasto ambitu diffusus. *Alcai*, duodecim Fessa leucis asperrimo dorso evehitur. Beniguazeval, longitudine

æquans

æquans milliaria decem, latitudine quinque, oppidulo unico, ac centum viginti vicis insignis, in tres quasi partes seu montes diversos distinguitur, quos inter montesque Alcaï & Beni Yedir rivuli plures decurrunt. *Beni Gueriaghel*, seu *Beni Vrieguil*, Beniguazeval confinis, vicis circiter sexaginta celebratur. Subjacent ei amœnissimi campi Fessanæ accedentes Provinciæ, ac Guarguæ aquis regni *Beni Achmed*, seu *Beni Hamed*, in longitudinem porrigitur leucis sex, in latitudinem sex & dimidia. *Beni Iegenefen* seu *Beni Zanten*, Beni Achmed monti conterminus, ad tres leucas procurrit, à priore intermedio duntaxat rivo diremtus. Beni Mesgilda confinis est monti Beni Iegenefen amnique Guargæ. *Beni Gnamud*, interfluente amne à Fessana Provincia divisus, ab ipsa urbe Fessa decem abest milliaribus.

Soli qualitas. Errifana Provincia frequentissima in montes consurgit, frigoribus sterilitatique perquam obnoxios; arboribus quidem celsissima rectitudine silvosos, sed parum frumenti feraces. Hordei, avenæ, miliique copia passim mediocris est; ex fructuum genere autem frequentiores sunt uvæ, ficus, oleæ atque amygdala. Animalium proventus rarior est, si capras, asinos simiasque excipias, quas magno tenent numero montium opaca. Sunt tamen in Bucchuja monte aliquali frequentia equi, habetque Benigebara mons boves corpore adeo exili, ut eos octomestres esse vitulos putares.

Vina, quibus montana præcipue loca abundant, pleraque colore nigricant, ætatemque ferunt; adeo ut Beni Achmediana ad quintum decimum annum serventur, dummodo modica fuerint decoctione adjuta. Ad fructus quod attinet, præter ficus, amygdala, atque oleas, apud Yelles oppidum nucum pinearum seu strobilorum copia est, in Benibuseibetano solo abundantia nucum, & cydoniorum, quæ singularitas odoris commendat, fertiles sunt campi, qui Haugusto monti subjacent, cujus ficus esse sapore feruntur eximio. Alcaï mons cydonia mala, citreaque præstantia producit. Aquæ passim abundant, sed pluribus in locis fœculenta, inprimisque in montibus Beni Iuseb & Beni Achmed, qui salsas etiam aquas eructant. Benignamud mons aquarum ferme laborat penuria, Bedis autem intra suorum ambitum murorum potabiles aquas non habet. Est quidem incolis extra muros dulcium puteus aquarum, sed hirudinibus pestiferis infectus. Beni Guazeval mons valle celebris existit, in qua caverna seu crypta visitur adsiduò flammas evomens, quibus immissa ligna extemplo rediguntur in cineres. Qui ex Provincialibus littus tenent, ea piscium copia abundant, ut piscatoribus Bedisensibus præsertim, quoties piscantur, toties ad extrahenda retia adjutore opus habeant. Seusaoën, Beniguazeval & Benigueriaghel lini sunt feracia loca, existente passim lignorum copia.

GARETIA.

Limites. *Garetiam*, sextam Fessani regni Provinciam, claudit ab Ortu Muluya amnis; ab Occasu Nocor, ac Chausæ montium pars; à Septentrione Mediterraneum mare; à Meridie autem Mullulo amnis, montesque conterminis Numidiæ desertis vicini.

Divisio. Dividitur Garetia in parteis treis, quarum una campestris, urbes continet; montana altera; tertia in vastas solitudines diffunditur, à mari Mediterraneo Austrum versus usque ad Chausæ deserta porrectas, ipsam ab Oriente Muluya amne, ab Occidente Montano tractu terminantibus. Pars prior, quam urbes seu oppida complecti diximus, Sanutio teste illa est, cui Leo longitudinem largitur milliarium 50, latitudinem 40. *Longitudo. Latitudo.*

Loca in littore Mediterranei maris, insulæque. Habet Garetia in littore maris Interni loca, *Tarsogarello*, Fetis, *Tarsoquirato*, *Montem Aleudiæ*, sic Arabibus dictum, ut Marmolius refert, qui eum cum Abyla, altera Herculis columna confundit; tum *Cabo de tres Furcas*, secundum Castaldum, seu *Cabo de tres Arcas* secundum Oliverium, pro *Metagonite* Ptolemæi, seu Strabonis *Metagonio* communiter acceptum, & quibusdam *Sestiaria Vetus* vocitatum. Id longius in mare procurrens, tres parvas insulas suis extremis in Ortum vergentibus habet obversas, triangulari fere situ dispositas, quarum duæ ad continentem proxime accedunt, at bis mille à se invicem passus disjunctæ. Contra hoc promontorium alia insula visitur ambitu mediocri, sed leucis octo ab eodem divulsa. *Melilla*, urbs, Ptolemæo Ryssadirum dicta, Hispanorum præsidio tenetur. Ejusdem juris est *Cassaca*, de qua alio nos loco pauca retulimus.

Loca Mediterranea. Mediterranea seu recedentia à littore Garetiæ loca sunt, *Teznota*, leucis quinque post se Cassacam relinquens, insistensque præcelsæ rupi, angusta sinuante se circa rupem paulatim in altum semita aditur. Megenum, vulgo *Meggeo*, oppidulum est altissimo in monte conditum, versus Austrum à Mediterraneo mari duabus, à Teznota vero Occasum versus quatuor ferme leucis dissita.

Montes. Præter Alcudiæ montem, & quem trifurcum nuncupant, montes Garetiæ sunt, *Equebdenon*, seu potius *Mequeb Huan*, à Cassaca in Ortum ad Muluyam amnem usque, in Austrum vero ab Interno mari ad Gareticum Desertum porrectus. Septuaginta duo in eo vici numerati fuere antequam Cassaca esset in manibus Hispanorum, quos deinde solitudo magna invasit. *Benisahib* in Occasum haud procul Cassaca, usque ad vicina Nocori fluvio loca, octo circiter leucarum spatio se explicans, vicos complectitur centum ac viginti octo.

Azgangan ad Cassacam à Meridie accedens, Gareticum sub se desertum habet. *Beniteuzin* ab Austro Azgangano confinis, à Garetico deserto usque ad amnem Nocor intervallo denorum circiter milliarium extenditur, amœna uno ab latere stipatus planitie. *Guardan* à Meridie Beniteuzino conterminus, Internum mare versus duodecim, versus Nocor amnem vero milliaribus octo producitur.

Soli qualitas. Non omnia quæ precio ambitiosa sunt, aut usu necessaria, in Garetia reperias; optimarum quippe rerum aqua pleraque ejus loca carent, ut Teznota, cui non alia est, quam in cisternis servata, locis ceteris, Benisahib monte excepto, aqua potabili tenuiter instructis. Breviter, omnis hic tractus nimia soli siccitate sterilissimus

CHAVSA

Limites.

Longitud

Latitudo.

Loca.

mus est, Numidiæ desertis persimilis, cum vix alio, quam Muluija flumine rigetur.

Pecoribus tamen alendis Muluija benignus est, cujus utraque ripa in pinguia prata diffusa, Arabibus ac Batalisanii ansam præbet suos per æstatem hic equos, camelos, ovesque pascendi. *Echebdevon*, Benisahib & Azgangan armentis gregibusque herbosorum beneficio pascuorum. Benitenzinis equorum est, Alcudianisque copia simiarum. Sub monte, cui Megenum oppidum insidet, frumenti feracissimi campi visuntur. Echebderon & Benisahib montes, cum Azgangano hordeo abundant & melle. Verum præter has res ad victus rationem necessarias quoque in montibus invenies, in illis maxime qui Megenum circumstant, ubi dispersos circum fodinas vicos conspicies, habitatos ab iis, qui ferrum è terræ visceribus eruunt. Nec in Benisahib & Guardan montibus defectum ejusdem metalli notabis.

CHAVSA. *Chausa*, Fessani Provincia regni septima, & nostro ordine postrema, tertiam ferme regni ipsius partem obsidet. Illa à Leone Chaus seu Eschaus, à Marmolio autem *Cuzt* seu *Cuz* appellata, Causa potius, seu Elcausa, quam cum aspiratione Latine scribenda videtur.

Limites. Claudit eam ab Oriente Zha seu Ezaha amnis; ab Occidente vero Guraigura fluvius. *Longitudo.* Longitudo ejus ab his utrimque terminis inter Ortum & Occasum computata, leucarum est octoginta, *Latitudo.* latitudine ad septuaginta leucas & ultra porrecta; latitudo quippe Atlantis Majoris qua Mauritaniæ is objacet, hujus latitudinem Provinciæ efficit, ad quam non exigua quoque camporum Numidiæ, montiumque Libyæ confinium pars pertinet.

Loca. Nobiliora ejus loca sunt *Teuretum*, veterum Afrorum opus, qui id juxta amnem Zha edito in colle condiderunt. Ager Teuretanus terminatur à Septentrione Garetico, à Meridie Adduhrano, ab Oriente Angahano, in Trimiseni regni confinio, ab Occasu vero Tafratano desertis, quod postremum etiam Teharas oppido confine est. *Hadagia* ad Melluli Malvæque confluentes tanquam in insula positum oppidulum, primum Arabes è Dardano profecti deserto diruerunt, Teuretano deinde bello omnino desertum. Turcæ autem immissa Arabum Mottigianorum colonia restauratum, eorundem nunc præsidio defenditur. *Garsis*, olim *Galapha*, quinque Teureto leucis ad Malvam amnem rupi impositum oppidum, Marinorum quondam munimentum ac horreum fuit; *Dudubum*, pervetus oppidum, montem editissimum, ascensuque difficilem tenet, atque à Zeretanis ex parte habitatur. Plurimis id aquis summo è monte labentibus riguum, milliaribus quinis ab ipsa planitie abest.

Clezara, elegans, munitaque urbs, à priscis illis Afris condita, distat ab Atlante quinis, Fessa, quinquagenis, ab Oceano centum ac triginta, à Mediterraneo vero mari, si per Gareticum desertum versus Cassacam iter instituas, septenis tantum milliaribus. Domos complectitur quinquies mille, sed vix ullo ad elegantiam aut magnificentiam composito opere insignes, si Palatium Nobilium, Collegia ac Templa excipias. Iurisdictio hujus urbis latissime patet, utpote quæ montes complures diversis habitatos populis complectitur. *Sofroy*, Fessâ Austrum versus leucis quinque dissitum oppidulum, radicibus Atlantis adjacet, viâ quæ in Numidiam tendit. *Mezdaga* itidem radicibus Atlantis adsidens oppidulum, à Sofroy versus Occasum milliaribus octo, à Fessa vero Austrum versus duodecim abest. Id ambiens murus firmo opere exstructus est, domibus intus sordidioribus, singulis licet fonte instructis. *Benibuhhil*, olim *Benta*, dorso Atlantis incumbit qua is Fessam respicit, qua ab urbe distat milliaribus duodecim, sive leucis quatuor. Non procul ab hoc oppido, quod præcipites è monte rivi amœnum reddunt, aditus est in Numidiam iter patefaciens. *Hamlisnan*, seu *Ainelguinunum*, creberrimos inter montes planitiem tenet via, quæ à Sofroy in Numidiam ducit. Ceterum vocabulum hoc fontem idolorum significat, inde procul dubio derivatum, quod, cum antiquissimis illis temporibus Afri adhuc idololatriæ essent addicti, juxta oppidum Templum fuerit exstructum, in quo stato anni tempore circa nocturnum tempus sexus uterque conveniebat, peractoque sacrificio, postquam extincta erant omnia ad tollendum pudorem lumina, ut sors dabat, sic corpora corporibus miscebant. Postero die serio mulieribus, quas hic habuerat conventus, vetabatur, ne annuo tempore rem cum suis quæque maritis haberent, & qui anno isto nascebantur infantes, hos templi hujus sacerdotes educabant. Verum consecutis deinde temporibus in Templum quod fontem habebat, urbemque, sævierunt adeo Mahumetani, ut nullum pene vestigium utriusque appareat. Fons hic parvi nunc lacus speciem refert, in tot deinde rivulos divisi, ut meræ circum paludes esse videantur. *Mehedia* seu *Menhidia*, conditum in monte Arden qui brachium Atlantis est, oppidum, decem ab Hamlisnano milliaribus plano in loco, medias inter silvas aquasque situm sortitur. Id dirutum Arabes quotidie restaurandum curant. *Tezerghe*, oppidulum angusto munimenti instar ambitu murorum inclusum, rivo cuidam prætexitur, qui radices Cunaigelggenber montis obscuras inter valles præterfluit. *Vmeginnabe*, antiquum oppidum, à quodam per Atlantis juga versus Meridiem aditu leucis distat quaternis. *Gerseluin* seu *Garcilicin*, à Bertio *Garelivum* indigetatum, oppidum vetus, ac valido muro à Regibus Marinorum degente circumseptum, radicibus montis Zis, ad ejusdem nominis amnem sedet, ut transitus per id in Numidiam fit.

Habet Chausa late patentes amœnosque campos, quorum ille, qui *Sabblebnarga* dicitur, milliarium circiter quadraginta longitudine, latitudine triginta inter adsidua juga Atlantis membra protenditur. Vocabulum hoc Afrorum lingua campum viri fortis significat. Alterum campum Azagari Cammaren indigetant. *Campi.*

Matgara seu *Matagara*, quinis tantum à Tezara leucis remotus, insigni altitudine est, ac perdifficili ob semitarum angusta ascensu. *Gavata*, eadem asperitate mons, ac quinquagenis circiter vicis frequens, fontibus aliquot erumpit, unde duo mediocria flumina existunt. Is inter Ortum & Occasum longus passus octies mille, latus quin- *Montes.*

quinque Tezara distat milliaribus quindecim. *Megesus* quadraginta vicis elegantibus habitatur. *Baronis*, leucis quinque versus Septentrionem Tezara dissitus est. *Beniguertenagus*, tricenis ac quinque vicis stipatus, Tezara decem circiter leucis abest. *Gueblen* Tezara versus Meridiem milliaribus 50 disjunctum, aliterque *Giubeleyn* dictus, leucarum viginti longitudine patet, latitudine quinque: conterminus is est ab Oriente Dudubo, ab Occidente vero monti *Benijazga*. Habet eadem Provincia montes, *Benijeffeten*, *Sellego* seu *Cilligo*, in quo Subu celeberrimi amnis sunt fontes, *Benijazga*, & *Azgan*, quindecim latus milliaria, longus quatuor, quem ab Oriente Selelgo, ab Occidente Sofroy, à Meridie montes ultra Malvæ fontes ac Fessanæ provinciæ campi terminant. Sunt præterea in Chausanorum montium numero *Miabir* seu *Centopopho*, eminentissimus mons, cujus in vertice antiquorum rudera ædificiorum extant, juxta quæ puteum videbis ea profunditate, ut ad ima ejus nullus oculus pertingat. *Cunaigelherben*, seu *Cundigelherben*, quod vocabulum *Corvos* significat, secundum Razillium monti Centopozzo vicinus, nec oppidatim incolitur, nec vicatim quidem. *Benimerasen* seu *Marisan*, & *Masettazus* seu *Mezetalcus* itidem Chausæ sunt montes, quorum hic inter Ortum & Occasum longitudinem obtinet leucarum decem, latitudinem quatuor, ab Occasu terminatus Edecsensibus campis, Temecenæ provinciæ conterminis. Neque Chausæ montibus excludi debent montes *Zis*, amni, quem suis è visceribus eructant, cognomines. Claudit illos ab Ortu Masettazus; ab Occasu Tedela provincia monsque Edis; ab Austro Numidiæ pars, Segelmessa dicta; à Septentrionibus vero campi Edecsenses & Guregrani. Longitudo eorum spatium centum circiter milliarium æquat, latitudine quadraginta occupante. Iam enumeratis longo ordine montibus Chausæ denique accedunt *Beniguertenaz* & *Benigebara*.

Pons admirandus.

Subu amni, qua Benijazgam duas inter altissimas rupes subterfluit, incolæ, ut à rupe ad alteram nullo descensu transitum haberent, pontem imposuerunt hac ratione fabricatum: infixis utrique ripæ immanibus è ligno pilis, trochleas seu machinas tractorias ductariis è carice funibus crassissimis utrimque connexas superaddidere, quibus transituri denorum capacem hominum corbem è junco firmissime contextum appendunt, aliis tunc ductarios hosce funes utrimque trahentibus, qui rotularum in trochleis adjumento facillime moventur. Ceterum memorabilis hujus pontis supra amnem centum ac quinquaginta cubitorum longitudo est.

Soli qualitas.
Aquæ.

Major Chausæ portio sterili siccitate notatur; quædam tamen ejus loca, inprimisque quæ Tezaram circumsident, crebris rivis ad fertilitatem scinduntur. Fontibus quoque Matgara mons instruitur, & Gavata duorum insignium amnium est genitor. Selelgo cum Azgano monte vicinisque campis in plurimos fontes erumpit. Hamlisnan variis est fontibus amœnus. Tezerghe suo amne superbit; & Gerseluin Zis fluminis vicinia gaudet.

Fruges ac fructus.

Tezaranus ager sæpe tricies reddit simpliciter acceptum semen. Matgara mons singulari aëris salubritate per omne anni tempus incolas suos donans, ipse fœcundo vertice cum Capato, Sofroy & Mezdago montibus gaudet. Azgan autem cum Megeso nimio frigore ad fertilitatem torpet.

Cunagegharbeam Septentrionales venti perflantes, non solum male excipiunt eos, qui è Numidia Fessam commeant, sed ipsum etiam montem ob frigora nivesque reddunt inhabitabilem. Zis, quo nomine montes quinque complector, itidem frigoribus horret; plura tamen ex eo flumina nascuntur. *Gueblen* adsiduis nivibus obtegitur.

Qui Garsim oppidum circumjacet ager, vitium quibusdam in locis est ferax, ficuum alibi ac prunorum persicorum. Quæ in Dudubi vicinia sunt valles, fructiferis arboribus, vitibusque abundant, quarum ex uvis albentibus, rubris nigrisque delicatissima Iudæi vina exprimunt. Matgarense solum frumenti, lini oleique suppeditat copiam. Megesani lino; Baronisii uvis nigris abundant, quibus tamen torculare non adhibent. Beniguertenagis frumentum, linum, oleæ, mala citrea & cydonia affluunt. Benigesletenses frumenti inopia è panico conficiunt panem; radices tamen montis vitium fertiles sunt, dactylorum persicorumque, quæ in partes quatuor dissecta ad Solem exsiccant, quo commodius in reliquum anni tempus serventur. Fructum hunc ista ratione siccum delicatissimi instar cibi habent. Benijazganis olei est copia. Est etiam Azganis olivitas largissima ex illa montis parte, quæ Fessam respicit, subjecta planitie hordei, lini cannabisque fœcunda. Moros hic passim alendis bombycibus videas frondescere. Sofroy in frequentia se oleta dilatat, solo ejus, si hordeum, linum cannabimque excipias, ad fruges ceteras inepto.

Ligna, & Animalia.

Matgara mons silvoso sub tegmine suo nutrit caprarum greges numerosos. Gavatæ in silvis simiæ pantheræque frequentes discurrunt. Selelgo in pinetis suis leonum, pantherarum ac simiarum catervas alit; suppetunt tamen etiam incolis capræ ovesque. Benijazganis ovium felix proventus est, quas subtilior lana commendat, unde serico persimilem pannum mulieres conficiunt, stragulis deinde aut vestibus suis destinatum. Mezdagenses silvæ leones producunt minus truculentos, utpote qui ad armati hominis strepitum aufugiant. Benihahlul Australem partem silvosam exhibet; Sahblel Marga vero suis in silvis leones habet, qui carbonarios horum locorum sæpe dilaniant. Azgari Cammaren partim nemoribus opacatur, partim etiam in prata seu pascua diffunditur. Beni Merasen cum Mazettazo equis, asinis mulisque abundat. Qui Zis montes incolunt, majorem habent ovium, asinorum, ac mulorum copiam, quam lignorum. Tanta apud eos serpentum frequentia est, ut ipsis in ædibus alantur ab incolis, & domesticorum canum aut felium more circa mensas reptent, neminem lædentes, nisi à quo primi fuerint lacessiti. Gerseluinis ejusdem sunt ingenii serpentes.

Metalla.

Benijeffetensis mons argento carens, ferrum incolis largitur, è quo monetam cudant, equosque suos ferramentis induant. Ex hoc ipso metallo pugiones fabricant, sed minus acutos penetrantesque.

ÆGYPTVS.

Nomen.

Omputatur *Ægyptus* in regionibus Asiæ à veteribus Geographis, à posterioribus autem, Arabico sinu inter Asiam Africamque termino constituto, Africæ tributa, nomen traxit ab *Ægypto*, qui filius fuit Beli Babyloniorum regis, & Danai frater, quo expulso Ægyptus regnum Ægypti tenuit, atque ex suo nomine regionem hanc appellavit, cum ante Aëria à fusco & caliginoso aëre, Nili scilicet, diceretur, Stephano, Plinio, & Gellio autoribus. Sunt qui (quod vero similius est) ab *Ægypto* amne, qui *Nili* postea nomen invenit, dictam Ægyptum putent. Ceterum variis praeterea nominibus hæc regio ab autoribus indigetatur; nam & *Aëtia* dicitur ab *Aëte* homine Indo, & *Potamita* ab Ogygia amne suo, *Æthiopia* à vicinis Æthiopibus, *Hermochemia*, *Melambolos*, *Hephestiaque*. Hebræi *Mizraem* quoque à quodam Chami filio appellavere. Hodie Ægyptum *Mizraim* vocabulo Iudæi significant, Arabibus Turcisque *Mitzir* seu *Mitzri* dictam; quamvis Leo affirmet, prioribus nunc *Mezraim*, posterioribus *Mesne*, incolis autem *El Quibet* nuncupari.

Syris Ægyptii *Ægophtes* dicuntur, Mahometani vero Ægyptii Christianos populares suos vocant *Elhibt*, & *El Kupti*, seu articulo omisso, *Rupti*, loco *Kupti* seu *Egupti*, Æthiopibus eosdem *Giptu* seu *Gibetu* appellantibus.

Limites.

Ægypto quidam ab Oriente Arabiæ partem, Sinumque, qui ab ea cognominatur, terminum assignant; à Meridie deserta montesque Æthiopiæ; ab Occasu Libyæ deserta; à Septentrione vero Mediterraneum mare. Alii aliis eam finibus includunt. Ptolemæus Ægyptum, Marmaricam Libyamque dedita confudisse opera videtur, cum nullam ex his certos intra limites constituat. Attamen si accuratiore diligentia Ægypti terminos ex ejus discursu eruere coneris, invenies regionem hanc ab ipso claudi Marmaricâ, parteque Libyæ Interioris ab Occidente; ab Oriente Arabico sinu, & Iudææ parte; à Meridie Æthiopia sub Ægypto; à Septentrione vero Interno mari.

Clarius autem Ptolemæus dubitationem veterum enodavit, quorum nonnulli Ægyptum Orbis partem fecere, separatam ab aliis, quas notas sibi esse putabant, eandem inter Africam Asiamque mediam locantes: alii Nilum communem Africæ atque Asiæ terminum, licet minus commode, minusque rite, statuentes, Ægyptum ad utramque amnis ripam porrectam, Africæ partim, partim Asiæ dedere, contra Ptolemæum, qui omnem Ægypti tractum Africæ adjecit, cui terminum quoq; cum aliis assignavit non Nilum flumen, sed sinum Arabicum sive Erythræum.

Leo Africanus tamen, recentior autor, incolarum fortassis opinione inductus, Cis-Nilanam duntaxat Ægypti partem, quæ in Occasum vergit, Africæ largitus, reliquâ Ægypto Asiæ relicta. Sed quorsum tam nobilem provinciam, quam ipsa natura intermedio sinu Arabico submovit ab Asia, dubitamus totam in Africæ regionibus cum novissimis doctissimisque Geographis referre?

Afri, utpote domesticarum peritiores rerum, claudunt Ægyptum à Meridie Nubia; à Septentrionibus mari Interno, quod à Damasco Syriæ urbe Damascenum appellant; ab Oriente Deserto, quod Damascum spectat, sinuque Arabico; & ab Occasu Alvahata, quam à Barcana regione distinguunt, ut quæ sit Nilo amni propinqua.

Celeberrimus quidam nostri ævi Geographus fines Ægypto dat, ab ortu Solis Arabiæ Deserta, Ægyptum inter ac mare Rubrum arenosa siccitate in longitudinem octo secundum Maginum, secundum alios vero usu ipso edoctos, duodecim dierum itinere porrecta; qua Sol occidit, aspera montium Libyæ, & Barcanæ regionis Deserta, quæ itineribus vicenis protendi perhibent, Nubiam item regionem Africæ vastissimam; à Meridie Æthiopiam, Desertumque Bugihæ, ac Nili cataractas; à Septentrione mare Internum. *Haithonius* ab Ortu Syriam Ægypto terminum constituit, interposito tamen octo dierum spatio, quod Arabiæ Desertum occupat; à Meridie Nubiam, sed intermedio duodenorum itinerum Deserto.

Verum Marmolius, Africanarum rerum maxime omnium peritus, Ægypto limites tribuit ab Occidente Barcæ Libyæque Deserta; ab Ortu extrema Asiæ, & Deserta Ægyptum ac Syriam interjecta, cum Sinu Arabico; à Septentrione Mediterraneum mare; à Meridie autem Bugiham, Nubiæ regnum, atque Æthiopiam sub Ægypto.

Divisio Ægypti varia.

Quod Nilus Ægyptum in duas partes prope æquales dividat, inde duplicem statuendi Ægyptum nonnulli argumentum sumpsere, *Orientalem* appellantes Ægyptum, quæ intra Nilum, montesque Arabiæ Troglodyticæ continetur; *Occidentalem* vero, omne illud terrarum spatium, quod à Nilo amne ad Libyæ montes pertingit. Alii aliter partientes Ægyptum, *Inferiorem* Ægyptum dixere quæ à Nili supra Δέλτα oppidum divergit, & ad Internum sive Ægyptium mare protenditur; *Superiorem* autem, quæ ab hoc divortio Meridiem versus ad eum locum ascendit, ubi Nilus inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Alii in complures Ægyptum *Præfecturas*, Græco vocabulo *Nomos* dictas, ordinatasque primum ab Alexandro M. post à Romanis confirmatas describunt, quas autor quidam octodecim recenset, novendecim alius, quidam quadraginta, nonnemo quadraginta & unam.

NOVA ÆGYPTI TABULA.
ARABIÆ
ARABIA PETRÆA
ARABIA DESERTA
TERRA SANCTA
MARE SYRIACUM
MARIS MARE MEDITERRANEI PARS
ÆGYPTIACUM
MARE RUBRUM, Tarcis MARE DE MECCA, ET BOHAR CORSUN. olim
SINUS ARABICUS
ASSA alias HYD
SAHYD
REGIO ÆGYPTI
ERRIFFIA
BELEBECHIRA
REMEDELTA
BILEDULGERID
LIBYA EXTERIOR
NUMIDIA
BARCHA olim MARMARICA
ABISSINA alias ÆTHIOPIA SUPERIOR
NIGRITARUM NUBIA REGN. TERRA.
Alcairo
Piramides
Alexandria vulgo Scanderic
M. Sinai
M. S. Catharina
Sues Desertum
Cosir Desertum
S. Antonii Desertum
Elbuchiara Lacus
Milliaria Germanica
Oriens
Occidens
Septentrio
Meridies

31

Alii rursum Ægyptum in *Superiorem*, *Mediam*, *Inferioremque* distinguunt, primam Thebaidi tribuentes; alteram Heptapoli seu Heptanomo, quod vocabulum septem Præfecturarum regionem significat; tertiam vero parti illi quam Δέλτα vocant, à forma ambientis Nili, subtendente tamen basim mari Interno. Δέλτα Iustinianus iterum bifariam secat, trifariam Ptolemæus; quorum ille partitiones suas *Primam* ac *Secundam* appellat; hic *Majorem*, *Minorem* & *Tertiam*. Haithonius in quinque Provincias Ægyptum partitur, quarum primam *Sayt* vocabulo indigetat, secundam *Dremesor*, tertiam *Alexandriam*, quartam *Resint*, quam Insulam à cingentibus eam amnibus appellat, quintam vero *Damiatam*.

At Leo Africanus treis in parteis divisam fuisse Ægyptum perhibet eo tempore, quo eam Mahumetani occuparunt; quarum illa, quæ à Cairo urbe Rosettam usque extenditur, *Errifana* appelletur, montes littusque complexa; altera ab eadem urbe Cairo ad Bugihæ confinium porrecta, *Sahid* seu *Assahyd*, hoc est *Terra*; tertia autem, quæ cornui isti prætexitur, quod Pelusium sive Damiatam & Tenez descendit, *Bechria*, seu, ut in Marmolio legitur, *Beheyra*, hoc est, *Maritima*.

Situs. Ægyptus, si ejus initium consideres, situm Meridionalem sortitur, à Tropico Cancri nonnihil remota, interque septimum decimumque parallelos, prope tota secundo climati subjecta.

Dimensio. Quidam longitudinem hujus regionis dierum quindecim itinere metiuntur, latitudinem duntaxat trium; alii vero longitudinem ejus ab Interno mari ad Bugiham usque computant quadringentorum circiter milliarium Italicorum, ex quibus Maginus milliaria hæc nimis magna esse ratus, longitudinem Ægypti ad quingenta ac sexaginta communia extendit, Marmolio omne hoc eosdem intra fines spatium centum & quinquaginta leucis dimetiente. Latitudo summa versus Internum mare est leucarum Hispanicarum viginti sex, Marmolio teste, cujus non magna ratio habenda est, cum illum solum Tractum complectatur, qui Nili aprica montium Desertis vicina interfluentis littoribus prætenditur, adeo ut perexiguum sit à Nili ripis ad hosce montes spatium, quod suos habeat colonos. Ad hunc modum stipantes utrimque rupes latitudinem Nili, ab Asna Cairum usque coërcent. Ceterum octoginta adhuc supra Cairum milliaribus duo in cornua scinditur, altero in Occasum vergente, quod deinde ad alveum, unde abierat, revertitur. Verum ubi milliaribus circiter sexaginta Cairum post se reliquit, in duo iterum cornua diffunditur, quorum sinistrum, *Canopicum* à *Canopo* parva insula ejus ostio opposita, appellatum, Rosettam tendit, dexterum Damiatam vergit; è quo tamen iterum ramus emergit in lacum conversus, sed ea ratione, ut peranguſtis faucibus, ad quas est vetus oppidum Tenez, Interno mari jungatur.

Delta. Duo autem hæc cornua magnam Ægypti partem quodam veluti triangulo includunt, ipsis latus utrumque statuentibus, basin autem substernente mari. Quapropter hæc Borealior Ægypti pars, quam Inferiorem appellant, inter duo Nili cornua insulæ in modum contenta, Δέλτα veteribus fuit indigetata, quod quartæ Græcorum literæ seu elemento esset simillima.

Ea, teste Guilielmo Tyr, *Mahelech* Ægyptiis vocitata, ambitu suo (ut Strabo autor est) 3000 stadia, seu trecenta septuaginta quinque milliaria Italiæ complectitur. Maginus tamen intra trecentorum milliarium spatium coarctat omnem Deltæ circuitum, Rosetta Damiatam usque Pelusiaco appositam ostio milliaria 140 computans, relicta cuique Nili brachio longitudine milliarium octoginta. At Villamontius Deltæ ambitum latiore spatio extendens, tribuit eidem milliaria 700, statuitque ingentem lacum qua Nilus in Orientem torquetur. Verum illi, qui curiosius hoc terrarum spatium considerant, adhuc alium Nili canalem artificialem ponunt, Villamontio *Galiz* dictum, ac prope ad Alexandriam accedentem. Hic quoque cum Damiatano triangulum efficit, sed nonnihil obliquum.

Quoniam autem per omnem Ægyptum vagus diffunditur Nilus, eamque quasi in partes distinguit, loci hujus ratio monet, ut ortum ejus pro scientia, cursumque verbosius dicamus.

Nili descriptio. Quorundam jam ab Homeri temporibus suspicio fuit, tractum illum terrarum, qui nunc Delta dicitur, primitus aquarum fuisse tractum se instar Delta insinuantium in terras, partemque istam Ægypti Nili donum esse, quæ ex advecto ab amne limo paulatim constiterit retrahente se Nilo, ac deinde in quosdam se ramos spargente. Iidem asserunt Ægyptum Superiorem intra Arabiæ Troglodyticæ Libyæque montes à Memphi ad Thebas usque Ægyptias Elephantimque urbem antiquissimis illis temporibus sinum maris fuisse. Alius non modo fertilitatis Ægypti Nilum, sed ipsius etiam terræ laudat autorem, eundem conservatorem Superioris, creatoremque Inferioris appellans, ob limum, quem assiduò advehit.

Nilo multiplex nomen est. Varia à veteribus nomina imposita Nilo fuere; Hebræis quippe dictus est *Nahal Mitzraim*, hoc est, Flumen Ægypti; quod nomen è recentioribus Geographis quidam comprobare videtur ex eo, quod qui Nilum accolunt, eundem *Nuchal* appellent. Nec Mela dissentit, qui Nili fontes ait *Nuchul* seu *Nuchal* vocari, quod ab Hebræorum Nahal seu Nachal vix differt. Nomine *Schihor* quoque Nilum indigitavere Hebrei, quod vocabulum *turbidum* & *nigrum* significat; talem enim limus efficit. Eandem ob causam Græcis *Melas* dictus fuit, ejusque signum non ex candido lapide, ut fluminum aliorum, sed ex nigro fecere.

Sunt quibus *Gihon* seu *Gehon* sacris in literis expressus amnis esse putetur; at Gehon, qui in Paradiso terrestri locatur, fluvius est Asiæ, non Africæ; ut Armeniæ præfecti ad Cypri Regem litteræ testantur, cui, utpote usu perito credendum est, pluribus aliis hoc flumen in Asia locantibus.

Fuit etiam Nilus olim dictus *Ægyptus*, *Osiris*, & *Siris* qua è Libya Syenen ditur, cujus incolæ *Nilum* dixere à Nilo Regis filio in eo submerso.

Ægyptii temporibus Ori, ut ipse ille commemorat, *Noym* & *Num* vocavere. Afri hodie, seu potius Ægyptii, *Nil* vocabulo eundem significant, Abissini *Abanhi*, hoc est, patrem fluviorum dicunt, Nigritæ *Tauci*, quo etiam Abissinis nomine vocari ajunt, quibus brachia Nili *Astusapes*, & *Astabores*, *Tagazii*, & *Abanni* vocantur. Sanutius refert, quod Nilus incolis Regni Goyame *Gibon* dicatur; at quia sine autore loquitur, in dubia se fide constituit.

Nili fontes. Sed nunc maximi incomparabilisque amnis indagandi sunt fontes, in quos curiosissime veteres inquisivisse, Historicorum ac Poëtarum monumentis docemur. Multum in his ipsis reperiendis Alexandrum Magnum temporis tribuisse constat. Seneca natur.quæst.lib.6.c.8.memorat, Neronem Centuriones duos ad investigandum Nili caput misisse, audivisseque se eos narrantes Regis Æthiopiæ auxilio penetrasse ad immensas usque paludes, quarum exitum nec incolæ novissent, ibique tandem duas comperisse petras, ex quibus ingens vis fluminis excidebat.

Par Ptolemæum Philadelphum, Dicæarchumque Hammoniorum Regem inveniendorum Nili fontium cura exercuit, sed uterque idem laboris præmium tulit, ignorantiam. De Sultanis Ægypti quoque, Turcarumque Imperatoribus referunt, vehementer eos fuisse sollicitos, Nili ut fontes reperirent, sed & hi oleum perdiderunt ac operam. Proxime omnium in ista opinionum varietate ad veritatem Ptolemæus accedit, qui originem Nili putat duobus ingentibus ex lacubus existere.

At nostris temporibus origo Nili tot sæculis incognita, è tenebris ad lucem emersisse videtur; nisi quod de Lacus (ex quo, aut saltem juxta quem oriri omnes Nilum fatentur) nomine ac situ non satis adhuc inter autores conveniat.

Nili cursus ante Cataractas. Iovius, cum omnia didicisset verbis Petri Abissini viri doctissimi, ac præterea pleraque quoque novisset à Petro Alvares Lusitano, apud Pretojoannem diu versato, ab immensis asperrimisque rupibus, quæ Lunæ montes vocantur, frequenti & copiosa scaturigine Nili fontes deducit, tribuendo eis locum vehementer abstrusum qui *Beth* (hoc est, desertum) Abissinorum lingua dicitur. Ex his fontibus innumerabiles amniculi per Gorgiani regni spatia modo dissipati, modo coëuntes in longe maximam toto Orbe aquæ dulcis paludem effunduntur. In hac palude amplius viginti insulæ numerantur incolis frequentes, & multis cultæ ædificiis, in quibus turrita templa, & luculenta sacratorum hominum cœnobia eminent. Ex hac tanta palude Nilus primo lenis, mox rapidus & præceps sese effundit, variisque mæandris & gyris Nigritarum fines lambens, Gorgianum regnum, & mox Amuranum insolenti cursu proscindit. Alius autor ex Lunæ montibus quoque ortum Nili fluminis trahit; at lacum istum, quem permeat Nilus, *Saphe* nuncupat, qui forte idem est, qui *Zaflan*, à Geographis haud procul à montibus Lunæ locatus.

Multi Nili fontes in Regni Goyamæ finibus ponunt, ubi lacus fundi expers conspicitur, ultra quem Godinius, diei unius scilicet & medii itinere versus Meridiem eosdem reperiri, deindeque hunc lacum permeare Nilum censet. Cui adstipulatur Imperatoris Æthiopiæ à P. Bertio in Breviario Orbis terrarum recitatus titulus, in quo is se regem Goyamæ nuncupat, hoc addito, *ubi Nili fontes sunt*. Alii tamen Nili originem & ditioni Neguz, & Lunæ montibus, hisque vicinis Ptolemæi lacubus abnuunt, quorum alter in Ortum, in Occasum alter vergens, centum & quinquaginta circiter leucis à se invicem distant. Iesuitarum autem ex Æthiopia litteræ de annis 1625, & 26 memorant, Nilum in regno Goyamæ oriri, fontesque ejus erumpere in loco *Sacala* dicto, qui ad territorium Agaos spectat, atque ab Austro in Aquilonem tendere, donec in Ægypto mari misceatur Interno. His literis plurimum Godinii confirmatur sententia, qui Nilum ab extrema Goyama accersit. Quod vero tenuem initio ait sesqui dierum itinere profluere, antequam prædictum lacum subeat, id ex Tabulis Geographicis evidenter apparet, in quibus duodecim Austrum versus ab Æquatore gradibus, apud Tauci oppidum modicus à Meridie decurrens amnis pingitur, per ingentem lacum Nilidem, qui nunc *Zaire* & *Zembre* dicitur, cxx milliar. Germ. permeans. Ab eodem Tauci oppido Nilum ab Abissinis Tauci appellari, valde probabile est. Perrumpit autem lacum Nilidem ad eum modum, quo Rhodanus apud Vallesios ortus, dein lacu Lemano exceptus, se per medium in leucarum septendecim spatio integer, servatoque colore agens, quantus venit egreditur; aut quomodo Rhenus Brigantinum lacum pervadens, longissimum deinde cursum solus prosequitur. Egressus Nilidem Nilus, cum diu simplex sævusque receptis dexterâ magnis aquis descendit, *Astapus* cognominatus, quod Æthiopum lingua significat aquam è tenebris profluentem, circa *Meroem*, Insularum, quas innumeras lateque patentes spargit, clarissimam, lævo alveo *Astabores* dictus est, hoc est, ramus aquæ venientis è tenebris; dextero verò *Astusapes*, quod latentis significationem adjicit, nec ante, quam ubi rursum coit, Nilus dictus est. Præterlapsus igitur Abissinorum ac Nigritarum regiones, Meroënque insulam, quæ Nubiæ vicina, nunc *Naule-babé* seu *Neuba* Marmolio teste appellatur, Nubiam attingit, qua vix peragrata, in Gianadelum montem incidit, tam asperas objicientem cautes, ut Nubiensium navigiorum omnino impatiens sit Nilus. Quapropter merces Nubiensium hucusque navi advectas suis Nigritæ camelis imponunt, duodecimque itinere dierum eas Asuanum usque asportant, superioris Ægypti terminum; nec Ægyptii adverso possunt flumine altius ascendere. Hic igitur locus qui sua asperitate præcipitiisque Nubienses longius navigandi privat facultate, cataractis infamis est, de quibus tot autores meminere.

Nili Cataractæ. Sunt autem Cataractæ duæ, Strabone, Ptolemæo ac Plinio testibus; quarum altera major, minor altera, in ipso Australi limine Ægypti visuntur. Has *Catadupas* quoque dixere, eodem accolas nomine signantes. Hodie *Catadhi* accolis vocantur, quod gentis istius lingua tumultum strepitumve significat. Locum Cataractarum exten-

extendi veteres prodiderunt stadia quingenta, ubi per arduas excisasque pluribus locis rupes, Nilus insurgit, & vires suas concitat: frangitur enim occurrentibus saxis & per angustias eluctatur, ubicunque vincit, aut vincitur, fluctuat. Tandem eluctatus obstantia in vastam altitudinem subito destitutus cadit, cum ingenti quidem circumjacentium regionum strepitu, persimili, cum Æthiopicis imbribus est auctior, sævienti mari, sed non tanto, quem perferre gens ibi asperis collocata non possit, obtusis adsiduo fragore auribus, ut veteres fabulati sunt. Inter miracula fluminis incredibilem pene accolarum audaciam Majolus recenset: Bini parvula navigia conscendunt, quorum alter navem regit, alter exhaurit; dein multum inter rapidam insaniam Nili, & reciprocos fluctus volutati, tandem tenuissimos canales tenent, per quos angusta rupium effugiunt, & cum toto flumine effusi, navigium ruens manu temperant, magnoque spectantium metu in caput missi, cum jam adploraveris, mersosque atque obrutos tanta mole credideris, longe ab eo in quem ceciderant, loco navigant, tormenti modo missi, nec mergit cadens unda, sed planis aquis tradit. Porro hoc præcipitium Nili ducentos circiter pedes demittitur, directius, ubi incrementa flumen acceperit, obliquius vero cum suas aquas vehit.

Nili cursus post Cataractas. Inde latiore laxatus exceptusque alveo, fractis aquis domitaque violentia per Ægypti plana, incolentibus utramque ripam Ægyptiis & Arabibus, Cairum devolvitur, ubi ad portum Bulach, ut Villamontius narrat, alveum suum ad unius leucæ Gallicæ spatium extendit. *Divergia.* Postea octoginta infra Cairum milliaribus in duo cornua divaricatur, in plures deinde ramos dextero, pauciores lævo dissecto. Verum incolæ, ut quædam esset inter Nili ripas distinctio, Garbiam illum terrarum tractum appellavere, qui Orientalis est Nilo, Chargnia dicto, qui Meridionalis est, & Damiatam versus porrigitur. *Ostia.* Ex his Nili cornibus ramisve Ostiorum ejusdem diversitas existit, quæ septenario numero veteres plerique complexi sunt, exceptis Ptolemæo, qui novem quidem, sed bina ex iis non vera ostia statuit, & Plinio, qui undena numerat, sed non vera quatuor. Nomina ramorum seu brachiorum Nili sunt Heracleoticum, quod etiam Canopicum, & Naveraticum dicunt; Bolbiticum seu Bolbitinum, Sebenniticum, cujus vinum Plinio vehementer laudatur; Pathmeticum, quod Strabo Pharniam nuncupat, & Herodotus Bucolicum; Mendesianum, Taniticum seu Saiticum, & Pelusiacum. Duo ista Nili ostia non vera Dioclos & Pineptimi appellantur.

Si tamen Nilus, ut nunc est, consideretur, novem ejus ostia statuantur necesse est; at præcipua sunt Canopicum, quod hodie Rosettanum dicitur ab apposito ejus nominis oppido; & Pelissiacum, quod multis Damiatanum est ostium, aliis vero *Tenezense*; quod tamen Tanicum sive Taniticum potius esse videtur, licet Pelusiacum Guilielmus Tyr in Historia Belli Sancti *Carabez* nuncupet, quod nominis nautæ Hispani Gallique Alexandriæ ruinis tribuunt. De Bolbitino quod est, id nondum aliud nomen invenit, nisi quod Ruscellius cum Rosettano confundat. Sebenniticum nunc Sturioni indigetant, Pathmetico veteri adhuc appellatione contento. Mendesianum quidam pro Damiatano, alii pro Mignìano intelligunt. Taniticum nonnulli Calixenicum nuncupant, aliis Tanesium seu Tenesium vocitantibus. Fictum Pineptimi ostium pro eo loco communiter accipitur, quem Tabulæ *le Brule* appellant; Dioclos autem Sanutio Damanora dicitur. Explicatis iis, quæ in genere de Ægypto prænoscenda fuere, ordo postulat ut nunc singulas ejus partes inspiciamus. Ab illa autem nostræ descriptionis primordium capiemus, quæ à Barcanæ regionis finibus ducit initium.

ERRIFANA. *Errifana* autem pars Ægypti Occidentalior est, quæ à Barcana regione Rosettam usque porrecta, omne interpositum littus, & quidquid duo inter Nili brachia à Rosetta Alexandriaque Cairum usque protenditur.

Loca. Igitur Barcanæ provinciæ fines egressus, tendensque Orientem versus, post Arabum Turrim, quæ olim Plinthine, & Monester oppidum maritimum, vicenis circiter Alexandria milliaribus *Busirin* conspicies, nunc *Bosiri*, oppidum in littore maris Interni positum, sed dirutum eo tempore, quo id Christiani cepere; quamobrem desertum nunc jacet, incolis ad lacum Elbuchairanum transgressis. *Bosiri.*

Alexandria. Sequitur deinde Alexandria, olim *No*, & *No Ammom* Hebræis; post Alexandria ab Alexandro M. appellata. Eadem Romanis Sebasta, Iulia, Claudia & Domitiana, & Alexynteria. Ceterum plures Alexandriæ fuerunt, quarum una fuit hæc ipsa, de qua nunc sermo est; alia ad radices Caucasi montis in Asia; alia in Scythia supra Tanaim; in India Orientali alia; alia rursum in Troade; ejusdem nominis urbem Thracia habuit, quæ Lacedæmonia primo fuit appellata, septendecim annos ante natum Alexandrum condita; alia iterum in Aria Persiæ provincia, in Cilicia, in Cypro, in Caria, in Bactriana, in Arachosia, alibi. Hodie ceterarum vix, aut ne vix quidem meminerunt autores, hac ipsa Ægyptiaca excepta, & quam Mediolanensis Ducatus in Italia habet. Porro urbs hæc apud Christianos Europæos vetus Alexandriæ nomen retinet, Turcis eam Scanderie vocitantibus; *Scander* enim seu *Scandar* illis idem est quod Alexander. Situm Alexandria tenet in littore maris Interni loco sabuloso, quadraginta, ut Leo refert, à Nilo amne milliaribus. Baro à Beauvau crucis eam forma exhibet, longitudine ubique latitudinem superante, geminamque facit, veterem ac novam, quarum illa trium milliarium ambitu suo duos, ut Belonius ait, aut tres montes arenosos complectitur; utraque autem sena, aut secundum quosdam duodena putatur habere milliaria in circuitu. Verum Villamontius quadratam Alexandriam constituit, cinctamque adhuc veteri suo muro, qui vastissimi est ambitus; quem tamen ille non exprimit. Mercatores Europæi qui frequentant ista locorum, memorant murum hunc tot turribus ad munimentum urbis exstructis distingui, ut mirum, ac prope incredibile dictu videatur. Palernus numerum earum

Pharus insula.

rum iniens, quater mille enumerat, singulas quadruplici contignatione evectas, amplius centum armatorum capaces, integroque adhuc opere, sed ad ruinam inclinante. Vrbs ipsa, paucissimis reliquiis exceptis, *Krabez* incolis dictis, diruta est, vetere prorsus deserta. Ædificia pleraque subtus concamerata, & columnis marmoreis suffulta ad cisternarum custodiam. Vrbs nova, ut quæ plano in loco sita est, aliquanto amœnior est. Adjacet illi sinistrorsum Portus vetus, quem arx urbis veteris defendit. At quia difficulter aditur, præterquam quod locum aliquando quiescentibus triremibus præstet, usum hodie nullum habet. Sane, nisi urbs nova littori esset apposita, ad eamque, ob portus commoditatem, quam præbet ex Nili brachiis unum, hinc non longe remotum, atque è loco quodam, qui paulo supra Foan oppidum est, perductum, navigantes ex Occidente in Ægyptum appellerent, eam insalubritate aëris omnino desertam fore credibile est.

Portæ illi præcipuæ quaternæ sunt, laminis ferreis contectæ, Cairana scilicet ab Oriente; altera Occidentalis ad vastas Barcanæ regionis solitudines mittit; tertia Australis, dicta, Villamontio teste, Papalis, mittit ad Mareoticum lacum piscosum qui nunc *Elbuchaira*, sesqui leucis ab urbe disjunctus est. Lacus hic latissime diffusus, (ut qui, Palerno referente, trecenta milliaria circuitu suo, quem crebra palmeta convestiunt, complectitur) parvas quasdam insulas habet, quo incolæ se nonnunquam adventantium hostium metu recipiunt. Aquæ ejus (quod mirum) sextis majoris hebdomadæ feriis omnibus rubescunt. Quidam eum ab adjacente oppido Arstacomum vocant. Quarta demum porta maritima est. Ceterum, ut Brevesius memorat, urbs septingentos aut summum octingentos passus à portu abest, seu loco, ad quem naves solent appellere. Idem portus eodem Brevesio autore capacissimus est, ac navium appulsu frequens, sed inelegans, periculosusque ob duos ingentes in limine ejus extantes scopulos; tutissimam tamen admissis navibus stationem præbet. Quo tempore Arabes urbem diripuere, reperta fuerunt in ea balneorum millia quatuor, duodena millia eorum qui olera divendunt, histriones quadringenti, ac Iudæorum tributariorum millia quatuor.

Pharus insula. *Pharus* insula, quæ tantopere celebratur autoribus, incolis nunc *Magrah*, Arabibus *Magar Alecsandria*, hoc est, Pharus Alexandriæ, Ortelio vero *Farion* indigetatur, Turri ejus sive Laterna *Garofalo* appellata. Homeri temporibus hanc inter insulam atque Alexandriam urbem viginti quatuor horarum spatium maris intercessit; at nunc, ut plerorumque constans relatio est, continenti eadem adhæret. Pinetus tamen ab Alexandrinis adiri ponte existimat; præbetque Pharus & navigantibus obscura nocte laternam, & urbi contra sævientis maris fluctus vicem molis seu propugnaculi. Villamontius autem, qui omnium accuratissime loci situm notasse videtur, Pharum continenti, atque adeo ipsis Alexandriæ mœnibus conjungit, aquarum pontisque omni intercapedine remota; ea tamen ratione, ut insulæ hujus duo veluti cornua adverso in Ortum atque Occasum situ porrecta, duobus aliis continentis cornibus connectat, relictis utrobique spatiis tantum ad subeundum utrumque portum ovali prope figura circumductum. *Portus.* Ceterum portuum alter Vetus appellatur, Italis *Porto Vecchio*, qui sola urbis veteris arce, non alio munimine, defenditur. Verum ad alterius portus os arces duæ ripæ utriusque custodes excubant, quarum arbitrio (nam bellicis tormentis instructissimæ sunt) subeant naves exeantque portum necesse est. Illud autem arx utraque habet incommodi, quod aquæ dulcis laboret penuria, quam è cisternis depromptam cameli ex urbe apportant. Arcium major munitior quoque est; nam & præalto turritoque muro circumdatur, & arcam habet ingenti circuitu quadratam, ex qua turres quaternæ dispari surgentes altitudine, robur arcis non parum amplificant. Atque hæc illa ipsa est, quam vigil adsiduo miles observat, & in qua ad illustrandum per noctem mare ignes accenduntur. Vtrique autem arci Palernus dat nomina, *Farzion* vocans quæ portûs latus dexterum tenet, quæ vero sinistro in latere sita est, *Castelletto* vocabulo Italico indigetans.

Ædificia. Ædificia urbis, ut in Orientalibus regionibus pleraque, nulla tectorum acclivitate consurgunt, sed superiora sui plana habent areæ in modum, ambulationi post cœnam quietique nocturnæ designata. Sustinent ædificia antrorsum arcuati hiatus, sub quibus cisternæ sunt exspatiantis Nili aquis recipiendis instructæ. Nam etsi amnis hic longius ab Alexandria aquas suas devehat, pars tamen ejus seu ramus, ductâ supra Foam oppidum, quod Cairum Rosettamque interjacet, ab Ægyptiis fossâ, sub ipsis mœnibus urbem ingressus, cisternas adimplet.

Antiquitates. Montes tres. Ternos habet Alexandria in intramurano spatio monticulos, monti Testaceo, quem Roma Italiæ caput habet, simillimos, in quibus hodieque testacea vasa quam plurima reperias. *Obelisci duo.* Iuxta vetus in urbe Palatium duo Obelisci visuntur solido è marmore, pedum centenorum altitudine, latitudine octo. Marmor autem, ex quo uterque constat, Thebaicum est, distinguentibus cinereum colorem passim ternis aliis punctorum in modum coloribus diversis.

Columna Pompejana. Columna Pompejana solido item ex lapide marmoreo, eoque rubro, tam rara crassitie in altum evehitur, ut hucusque non sit inventus artifex, qui ullarum adjutorio machinarum in alium eam transferre locum potuerit; est quippe alta pedes centum ac viginti, sola basi seu inferiore ambitu pedes quindenos complectente. E monte consurgit ducentos circiter ab urbe passus remoto, è quo in lacum Buchiaram, & quæ eundem circumstant palmeta, item in mare Internum, partemque continentis lato diffusam spatio prospectus est omnino amœnus.

Locus refugii S. Athanasii. In suburbanis quoque locum invenias, in quem Arianæ persecutionis rabiem declinans S. Athanasius se abdidit, Symbolo (*Quicunque vult salvus esse*) ab eodem composito inclytum. *Locus Martyrii S. Catharinæ.* In urbe vero juxta ternas illas è marmore porphyretico columnas D. Catharina cervicem ferro subdidit.

didit. Christiani hunc sanctum locum exstructo quondam templo venerati, Turcæ superstitiosis exercitiis suis dicarunt. In propinquo capitis supplicio S. Marcus Euangelista affectus, Christianæ fidei veritatem suo sanguine consignavit. In templo, quod hac in urbe à Christianis S. Ioannis Baptistæ honori dicatum est, lapidem cernes, supra quem caput sanctissimo viro Herodiano mandato abscissum. Ferunt hunc lapidem Infidelium neminem insessorem sine gravibus corporis tormentis dimittere.

Locus Martyrii S. Marci Euang.

Bibliotheca Ptolemæi Philadelphi librorum 700000.

Porro Alexandriæ nomen late pervasit ad posteros ob celeberrimam illam, quam Ptolemæus Philadelphus in ea septingentorum millium librorum Bibliothecam instruxerat, Regum Ægyptii olim sedem, ac Ptolemæi Geographorum atque Astronomorum principis incunabula. Verum nostro ævo Alexandria quondam Ægypti totiusque Africæ caput, nunc ignorantiæ sedes est, ac exemplar verissimum, quod injurioso temporis pede cuncta humana opera tandem proterantur. Nam ex urbe, quam Cluverius tradit in tantam crevisse multitudinem atque frequentiam, ut uni tantum Romæ cederet, nunc tria duntaxat, aut summum quatuor templa integra Mahometanorum sacrificiis aptata, forum, quod ædificium est in varias tabernas partitum, unicum, mercatorum Gallorum, Genuensium, Ragusæorum, Venetorumque hospitia non multa, Turcarum per noctem clavibus occlusa, ac Christianorum templa tria supersunt, quorum primum S. Sabæ dicatum, S. verò Catharinæ nomine nunc inclytum, Græcorum monachorum habet annexum cœnobium; alterum D. Marco sacratum, Venetis S. Euangelistæ corpus ad immortalem urbis suæ gloriam concessit; tertium autem D. Michaëlis Archangeli insignitum titulo est. Atque hæc de ipsa Alexandria hoc loco dicta sufficiant.

Bocchir seu Bicchieri.

Ab Alexandria in ortum Solis abeunti Bocchir oppidum, quibusdam Bicchieri, olim vero Canopus dictum occurrit; tum Turris Promontoriumque Bocchir, infamis eorum naufragiis, qui è Syria navigantes nocturnis à tenebris oppressi, Alexandrinum nequeunt portum subire; postea Arces duæ, Brevesii in itinere ab oppido seu promontorio Bocchir appellata; denique lacus Bocchir, cum Casar & Ahacon locis eidem appositis.

Rosetta.

Nobile exinde est cum arce oppidum *Raschitt* seu *Rasit* Arabibus Turcisque dictum, Palerno, sed sine autore, *Rachil*, quod Europæi Rosettam & Rossettam vocant, & quibusdam putatur *Schediæ* nomine à Strabone indigetatum, qui & id quatuor ab Alexandria schœnis locant; aliis vero Metelis Ptolemæi intelligitur. Situm tenet Alexandriam inter ac Cairum urbem (quam tamen longius à se ad Mediterranea removet) ad quoddam ex majoribus Nili ostiis, quod nonnullis Heracleoticum Canopicumque dicitur, octo ab Interno mari milliaribus, ut Beauvavius refert, seu leuca majore, ut Villamontius, Palernus & Leo notarunt, Alexandria, Villamontio teste, leucis communibus triginta, & trecentis circiter Cairo milliaribus. Nullis quidem Rosetta mœnibus cincta est; attamen ædificia ejus structuræ elegantia commendat, & compositus ex auro variisque picturis ornatus. In ripa Nili habet Rosetta magnifica Palatia duo, areamque diversis mercatoribus artificibusque frequentem, ac Templum operis majestate conspicuum, cujus porta altera in aream, altera per magnificos gradus exeuntes in Nili ripam demittit. Sub ipso Templo portus est, in quem se onerariæ naves recipiunt; quam commoditatem alia consequitur commoditas, quod Alexandrinis ad ipsas ædes fossarum è Nilo perductarum beneficio naves advehantur. Extra Rosettam quandam suburbii vides imaginem, ubi asinorum mulorumque, quibus Alexandriam veharis, facilis est copia. Subeunti porro Errisanam interius medii circiter diei itinere *Natumbes* oppidum in conspectu est, quod utrique Nili ripæ prætexitur; post *Fuoa* seu *Foa* oppidum vetus, olim *Niig* dictum, 45 Rosetta milliaribus versus Austrum Nilo appositum. Id incolis frequens, perangustis tamen viis distinguitur. Suburbium eidem adjacet sat amplum, luparum concubitu merentium domicilium. E regione oppidi Foa in sinistro Nili alveo insulam conspicies, quæ olim *Nathos*, nunc *Gezirat Eddeheb*, & Insula Aurea nuncupatur. Habet illa vicos quam plurimos ac superba palatia, quorum tamen aspectum prænavigantibus tollunt celsarum arborum umbræ densissimæ. Sequuntur adjacentia Nilo oppida *Mechella*, incolis frequens, sed mœnibus invalidis; *Derota* seu *Dorota*, nullis mœnibus cinctum oppidum; tum *Mechellat Cays* edito impositum colli, atque in hujus Tractus oppidis relatum.

Natumbes.

Fuoa.

Gezirat Eddeheb.

Mechella.

Derota.

Mechellat Cays.

ELBECHRIA.

Elbechria sive *Beheyra* altera Ægypti portio, Mediterraneo partim mari, partim etiam Orientali seu dextero Nili alveo, qui Damiatam vergit, prætexta est. Initium ejus est à finibus Rosettæ, porrigiturque Faramicam usque; quapropter Ægyptii regionem Maritimam vocant, Itali *Maremma*, ut in Leone videre est, licet spatio longissimo Cairum versus Nilum secuta procurrat.

Sinus Brulanus.

Itaque si Orientalem Elbechriæ partem primum perlustres, Brulanum Sinum, cui Orientalis Nili alveus aquas communicat, portus in modum conclusum, adulterinum Nili ostium Ptolemæo putatum, cum Promontorio cognomine, quod vergens in mare terra excitat, invenies.

Damiata.

Exinde Damiata in conspectu est, quam Nicetas in Annalibus Emanuelis Tamiathum vocat, & ferme omnes pro Pelusio accipiunt; quibusdam vero eadem Stephani Tamiatis intelligitur, quorum probabilior sententia est. Guillandino *Tanis*, de qua in Sacris Litteris, & unde Tanici appellatio ostii est, eadem cum Damiata esse videtur. Verum Burchardus accurate inter hæc duo vocabula distinguit, Tanidem cum Tenez oppido confundens, cujus à vicinia ac celebritate quondam cognomentum Tanico Nili ostio adhæsit. Illi vero, qui Pelusium Heliopolimque olim, nunc Damiatam esse existimant, tota mihi via errare videntur, cum Pelusium inter ac Heliopolim tantum spatii intersit, quantum Mediolano Venetiisque Italiæ urbibus inter-

interjacet. Huc accedit, quod Pelusium sit in maris Mediterranei littore locandum; Heliopolis autem à mari distet milliaribus circiter centum. Pelusium quod attinet, id Belbaidem nunc appellari quidam asserunt, quo nomine à Tanide distinguitur. Ceterum leucis aliquot à mari remotum, Nilo adjacet, qui alteram oppidi longitudinem lambens, ductarum beneficio fossarum utramque etiam latitudinem munit. Longitudinem alteram nullus murus tuetur, sed continuata domorum series, munito nihilominus à situ oppido, qui ex omni parte est planus. Ædificia Pelusiaca hortorum ornat frequentia, queis Nilus fœcunditatem, ac nobilium multitudo arborum singularem amœnitatem conciliat. Distat Pelusium, quod *Caphtor* olim appellatum fuisse Benjaminii Tuli Itinerarium memorat, Cairo ducentis ac quinquaginta milliaribus.

Tenez. Sequitur Orientem versus *Tenez* seu *Tenex*, Burchardo *Taphnis* dicta, acceptaque pro Tanide S. Scripturæ, in Gessensi Tractu locata. Est in vicinia Sinus nominis ejusdem, communiter pro Sorbonide Ptolemæi acceptus. Quidam perhibet Stagnonam Barathramque vocari à nautis, ab incolis Bayrenam; alius vero Sinum Damiatanum appellat, Mantagatio eundem Bareræ nomine signante. Lacus hic seu Sinus, in quem ramus quidam è majore Nili alveo Orientali derivatus sese insinuat, valde periculosus est, ob extantia quandoque, nonnunquam autem latentia in eo brevia, seu loca arenis obsita, quorum aspectus navigantibus dubium creat, vadoso in loco sint, an vadi experte. Posthinc Arissa est, olim Ostracina, quæ in Tabulis Ostraca, & Ostraci appellatur; tum Faramida, in Ægypti Syriæque confinio à Strabone posita, olim Rhinocolura, nunc autem Faramica quibusdam nuncupata. Idem oppidum Pharma Burchardus vocat, laudatque ab amplitudine atque ædificiis, sed serpentibus infestum ab habitatoribus narrat fuisse desertum. Ceterum Faramica, quæ Ægypti locus ab Oriente postremus est, Tenesium usque numerantur à Burchardo leucæ vicenæ; Tenesio Damiatam quindenæ; Faramica Alexandriam centum ac viginti; Alexandria Cairum totidem; Faramica Cairum directo Tenesium Damiatamque itinere, centum. Verum leucæ istæ Burchardi Gallicanis dissimiles sunt, neque etiam cum milliaribus, quibus recentiores locorum metiuntur spatia, conveniunt. Iam autem si à Septentrione in Meridiem, seu à mari Nilo adverso Cairum versus iter instituas, *Scru* & *Rascaillis* loca antiqua, sibi, ut Villamontius ait, invicem vicina sunt obvia; inde *Masura* seu *Masur*, olim Miscormus, ubi Nilus ramum exerit, *Batzoger* incolis dictum, à quo Menzaranus Tractus Ægypti portiuncula fertilitatem mutuatur. Hoc loco Ludovicum IX Galliarum regem, ob innocenter actæ vitæ meritum à Bonifacio VIII Pont. in Sanctis relatum, qui anno 1248 cum valida manu trans mare in Ægyptum bellum sacrum invexit, ab Ægypti Sultano. Masuram excipiunt *Damanora*, unde Nili vicino canali cognomen, & plura alia loca, è quibus memorabilius est *Fustato*, hoc est, tentorium, parvum in Nili ripa oppidum, quod

Distantiæ præcipuorum Ægypti locorum.

Scru. Rascaillis.

Masura.

Damanora.

Fustato.

etiam vulgari vocabulo *Mesreatichi* vocant, hoc est, civitas vetus, quod ei nomen Cairi respectu jure competit, cum id Hanir filius Hasi Arabici cujusdam exercitus ab Homaro Califo has in partes missi Dux condiderit. Est præterea oppidum *Menye Canibir*, à Villamontio notatum, via quæ Damiata Cairum ducit, media visendum. Sequuntur Caracania, Bulgaitæum, Abessus & Suba oppida. Postmodo Sahidam ingrederis.

Menye Canibir.

Est autem *Sahida* Ægypti pars tertia, *Thebais* olim à capite quondam suo Thebis Sanutio teste appellata, ubi Regum olim sedes fuit, quæ postea Memphim, inde Alexandriam, atque hac crebris bellis destructa atque concisa, Cairum translata est. Ceterum Sahid vocabulum terrenum significat, inde probabiliter deductum, quod in hoc Tractu solidius firmiusque solum existat, quam in reliqua Ægypto. Hæc ipsa illa regio est, quam Ægyptum Superiorem veteres dixere, quæ à Bughorum confinio Cairum, indeque Assuam usque protenditur.

SAHIDA.

Cairus, non Sahidæ modo, sed totius adeo Ægypti nunc caput est. Quidam hanc urbem pro Memphim interpretantur, quæ tamen adversam sive sinistram accipiunt, Nili amnis ripam tenuit; alii pro Babylone Ægypti, quanquam Cairus & Babylon duæ urbes distinctæ, postea unitæ fuerint, ut communior opinio tenet. Ea Arabibus hodie *Mazar* seu *Mezir* appellatur; Armeniis Massar; Chaldæis Alchabyr; Hebræis Mizraim, eodem prorsus nomine, quo Ægyptum postremi indigetant. Postelius Cairo nomina *Mitzir*, *Fostat*, & *Nitzrulatich* indit. Benjaminus Misraim eandem nuncupat. Turcæ *Mitzir* seu *Missi* (à *Mitzor* forte, quo nomine Hebræi Ægyptum & Munimentum significant) & *Alcayr* nuncupant. Leo dicit, quod *Caira* seu *Cachira* appelletur ab Arabico vocabulo *el Cahira*, ut Marmolius refert, quod conventum significat. Alii volunt eam Arabibus Persisque *Meceré* (*Mesré* potius dicerem) vocari, adduntque, quendam ex Ægypti regibus Mohez dictum, Præfectum fuisse in *Meceré-Iawar-Kaden*, condidisseque prope hanc urbem, quo firmior ea esset contra incursiones hostium validiorque, arcem seu munimentum, quam ab uxore Principis sui *Kaireh* appellarit, quæ deinde in tantam sit aucta magnitudinem, ut priori nomine pene obliterato, hodie Caireth nomen duntaxat retineat, in Europa præsertim, ubi corrupte *Caire* Gallis, Hispanis Italisque *Cairo*, Latinis vero Cairus vocitatur. In hoc Leo & Marmolius conveniunt, quod recens urbs sit Cairus, nullam antiquitatem præ se ferens, à Sclavo quodam, Califi cujusdam, *Gehoar el Quetib* dicti, mancipio condita. Ceterum *Fostat Metsr* & *Cair* vocabula pro una eademque urbe in Geographia Nubiensi sumuntur, quanquam alii communiter alterum ab altero distinguant.

Cairus metropolis. *Nomen varium.*

Situs urbis hujus in Superioris Inferiorisque Ægypti confinio est, tenetque, si regionem omnem spectes, propemodum umbilicum ejus, in quadam planitie, quæ *Elmucatun* seu *Monratun* monti subjecta est.

Situs.

Vniversam quadrigeminam seu quadriurbem merito dixeris; constat etenim urbibus quatuor, qua-

Divisio in urbes 4.

quarum prima *Bulac* vocatur; altera *Cairus nova*; tertia *Cairus vetus*; & quarta *Charafa*, seu, ut alii malunt, *Charaflat* sive *Massar*; & hæ ea sunt inter se ratione connexæ, ut non plures urbes dispersæ, sed una multis par esse videatur. Ambitus urbis universæ, Beauvavio teste milliarium triginta est; quem tamen alii multo latius extendunt.

Ambitus.

Bulac.

Bulac, amplissimus vicus, duobus circiter milliaribus à Cairo nova disjunctus, qui Cairo quidam veluti portus est, prope integræ leucæ longitudine Nilo prætenditur, domos circiter, ut Villamontius narrat, quater mille complexus, plerasque ipsa in ripa exstructas. Bulacum Cairumque novam late patens locus interjacet, vernacula lingua *Lesbrechi* dictus, aquis repletus ubi Nilus intumuit.

Cairus nova. Ambitus ejus.

Cairus nova octodecim, aut, si Villamontio credimus, viginti duorum milliarium ambitu exspatiatur, quem in equo vehens, nisi incitet cursum, vix decem horarum spatio emetietur. Privatorum in ea domus tricies mille numerantur, quibus si suburbiorum, Cairi veteris, Bulaci, & quæ magno numero sunt, minora ædificia accenseas, ducenta millia universe reperias. Vias urbs magnitudine stupenda sedecim, seu, Beauvavio referente, octodecim mille complectitur. Templa præcipua 6800; omnium autem rationem si ineas, 24000 Beauvavio teste, invenies; quem tamen numerum Villamontius ad 22840 restringit, cuncta quoque sub eo oratoria comprehendens. In quodam in Orientem verso suburbio templa 1200 habentur, & in alio, quod in Austrum vergit, 700.

Longitudo.

Longitudo Cairo, si Cairum Veterem cum suburbiis addas, est trium milliarium Germanicorum, quæ Crusio autore, etiam vir expeditus in equo, minore quam horarum quatuor tempore non absolvet. At Villamontius inquit Cairum veterem novamque, cum Bulaco, & Charafato milliarium triginta & unius spatium longitudine implere, latitudine viginti. Bulacum ac Cairum Veterem nulla mœnia circumdant, uti & illam Cairi Novæ partem, quæ Nilo prætexitur, cetera circumstructus murus ambit.

Figura.

Figuram urbs, secundum Villamontium, ovalem sortitur; at, secundum Belonium, eadem tres in angulos protruditur, quorum primum arx colli imposita constituit; alter è colle secundum mœnia abeunti occurrit; tertius in Septentrionem flectenti apparet. Iam vero, quoniam tam suburbana, quam intramurana continuis sunt ædificiis referta, multi falso crediderunt carere Cairum mœnibus.

Arx.

Arx, quæ Cairo quoddam caput est, rupi insistit, abrupto saxo incisis ad faciliorem ascensum gradibus. Forma molis in orbem se sinuat, turribus eam antiquo, nec admodum firmo opere stipantibus. Area ejus insigni longitudine latitudineque diffunditur, ipsa habitationem jucundissimam ob prospectum in subjectam urbem maximam, ac ingentem Ægypti tractum suppeditante. Ceterum præter fenestrarum, fatigato per multitudinem obtutu, ordines longissimos, pluribus contignationibus exspatiantur aulæ atque conclavia, picturatis imaginibus hodieque conspicuis, quæ Sultanorum quondam Ægypti Mamelucorumque magnificentiam testantur. Qui circuit arcem murus, spirâ inferius marmoreâ cingitur latitudine pedali; portæ autem ac fenestræ vario concharum, hebeni, crystalli, marmoris, coralliorumque ornatu resplendent, ceteris partibus diversi coloris vitro ad vermiculati emblematis normam contectis. Eadem magnificentia quorundam privatorum ædes collucent. Ambitum arcis hujus Norimbergam Germaniæ urbem mediam perhibent æquare.

Ædificiorum forma.

Ædificia Cairi plana superius concameratione obtecta, eadem humilia sunt, ac januis adeo angustis, ut equum nullum, nec hominem nisi incurvatum admittant. Istæ ostiorum angustiæ per omne imperium Turcicum communes sunt, ut belli temporibus hac ratione se ab excipiendis hospitio equitibus liberos incolæ præstent. Seræ, quibus obserantur domus sive clauduntur, pleræque ligneæ sunt, non minore quam ferreæ artificio fabricatæ. Domus introrsum auro pictisque imaginibus ornatæ, extrorsum rudem sui speciem exhibent, ut quæ magna ex parte macerie seu parietibus è luto constructis sordidæ sunt, exceptis illis, quæ amni prætextæ, ad conservationem sui parietes habent altitudine duntaxat humana lapidibus contectos. Sunt tamen etiam in urbe Palatia quædam extinsecus intrinsecusque antiquo ac prorsus magnifico opere; ac plurimi hodie mercatorum Æthiopum ad recentem ædificandi normam domos instruunt superbas, quarum è numero unam Radzivilius Princeps notavit, quæ nondum perfecta, ternis centussium millibus domino suo constiterit.

Templum primarium.

Inter templa Beauvavius illud, quod *Bemaasar* vocant, pulcherrimum perhibet, in eoque tricenas numerat columnas marmoreas, quibus in hoc genere alibi vix quidquam videas elegantius. Verum Leoni *Gemih Elhashar* (quæ voces Templum illustre significant) quod conditor urbis, cognomento *Elhasar*, hoc est, *illustris*, exstruxit, reliquis esse celebrius augustiusque videtur.

Viæ celebriores.

Arctissimæ sunt urbis viæ, ut Villamontius ait, ac domus duplici triplicique contignatione evectâ, ad arcendos Solis ardores, præstandamque ultro citroque commeantibus umbram, queîs ipsa sibi occurrentium frequentia satis molesta est; frequentissime enim Cairus incolitur, ut in tam vasta urbe adhuc plerique anguste habitent. Sed ex octodecim supra memoratis viarum millibus, tres præcipuæ ob longitudinem notandæ, quæ ad celebriora urbis loca deducunt.

Hospitia publica.

Domorum Hospitalium, seu Hospitiorum publicorum ingens hic numerus est, ex quibus unum centies mille nummos Turcicos, Sultaninos vulgo dictos, reditum annuum habet. Leo centies mille serafos ponit, qui totidem faciunt. In hoc cujuscunque nationis advenæ honorifice, nullo dato precio, tractantur; ægroti vero tamdiu à Medicis visitantur, curanturque, donec omnino convaluerint. Sin autem mori eosdem hoc in loco contingat, nihil illatarum rerum efferre permissum est.

Habet

Arvum in urbe. Habet arvum urbs media, *Zebeguium* incolis dictum, vicenis porrectum jugeribus, tam pingui feracique solo, ut adsiduo productu latissimum existat.

Portæ. Ex portis plurimæ sunt ferro obductæ; at præcipuæ istæ sunt his insignitæ vocabulis: *Babe Nansre* seu *Bib Nansaré*, ut Marmolius notat, hoc est, porta Victoriæ, quæ Orientem spectat Desertumque sinus Arabici; *Beb Zuila* seu *Bib Zuila*, quæ ad Nilum amnem veteremque Cairum ducit; *Bebelfutuh* seu *Bib el Fetoh*, hoc est, porta triumphalis, quam egressus lacum conspicies, & viduum arboribus solum, frugibus ferendis idoneum.

Cairus Vetus. *Cairus Vetus*, gentis istius lingua Misrulherich, hoc est, civitas vetus dicta, conditaque ab Haniro Hornari Califi duce, nullis est mœnibus cincta, sed potius vico cuidam amplissimo simillima, quamvis nonnemo referat, ejus hodieque mœnia extare, ambitu milliarium viginti quatuor. Prætenditur Nilo, domos circiter quinquies mille complexa. Verum, Belonio si fides est, Cairus vetus tenuis duntaxat oppiduli seu vici speciem habet, à Christianis Græcanicæ religionis Armeniisque habitata. Leo tamen ac Sanutius multa eidem Palatia in Nili ripa ædificata, Templum structura insigne, Haniranum appellatum, plurimasque artificum officinas largiuntur. In eadem domum recipiendo ab iis qui ex Zahida veniunt, vectigali locant, atque extra eam Sultanorum quorundam magnifica sepulcra, lenta concameratione fornicata.

Charaffa. Inter Arcem Cairanam,quæ urbis latus Orientale tenet, novamque Cairum *Charaffa*, quæ & Carraffar & *Massar* dicitur, maximæ urbis pars interjacet. Illa quondam majus spatium obsedit septem ambitu leucas continens, cum Sultanorum sedes esset; at nunc eam Cairus nova amplitudine sua, & splendore ædificiorum longissime antestat. Extant adhuc in ea septem illa Iosephi granaria. Ceterum à Cairo Nova Niloque milliaribus abest duobus, continetque domos circiter bis mille.

Bebzuaila suburbium. Nec per se solum ampla Cairus est,sed & pluribus suburbiis augetur, quorum præcipua sunt *Bezuaila* seu *Bibzuila*, *Gemehtaillon*, & *Bebelloch*. Suburbium Bebzuaillanum seu Bibzuillanum cognominem egressis portam conspicitur. Id duodecies mille circiter domos habens,ab porta nominis sui usque ad arcem,quæ à Sultano cognominatur, sesqui milliarium spatio ab Occasu in Meridiem extenditur, contingens idem tectorum suorum medio Bebellochiarum suburbium. Sunt in eo Templa plura Collegiaque eleganter exstructa, præcipue vero unum, quod Hesenus Sultanus condidit; Arx unica, Sultani inclyta cognomine, Præfectorum Turcicorum, secundum Radzivilium, sedes, Mochtano monti incumbens, ac valido muro circumsepta. Coronant suburbium Palatia laxitate & structura censenda, in quibus pavimenta vario colore marmorea, ac deaurata pictaque laquearia. Fenestræ versicolore vitro constant, portis præstanti è ligno materiatis, exsculptisque in varias imagines auro & coloribus illitas. Atque hæc ipsa Palatia quondam aut Sultani destinata erant secessibus, aut conjugi ejus, aut concubinis eunuchisque, aut solemnioribus festis celebrandis, aut exterorum Principum excipiendis Legatis, aut ministrorum habitationi aulicorum.

Gemethailon suburbium. Suburbium *Gemethailon*, sat amplum quoque, ac Bebzuailano confine suburbio,ab occasu Solis versus Cairum veterem porrigitur. Extraxit id ante Cairum quidam Tailon dictus, Califi cujusdam mancipium. Præter insigne Palatium, Templumque magnificum, officinæ in eo ac tabernæ artificum & mercatorum ex Barbaria plurimæ visuntur.

Bebelloch suburbium. Suburbium *Bebelloch* seu *Bibelloch*, Cairo mille circiter passus dissitum, amplitudine itidem mediocri est, tria ædificiorum millia complectens.

El Miquias insula. *Miquias* sive *Elmiquias* (quod nomen mensuram significat; ibi namque Nili sunt notata incrementa) insula est, è regione Cairi veteris in medio amne tractu longiore excitata, domos circiter mille quingentas continens. Editiorem insulæ partem Palatium tenet, quod è postremis Sultanis quidam condidit. Iuxta illud Templum est magnitudine notabili,cujus altero à latere locus conclusus visitur, fossam habens in medio profundam, directamque in quadrum, è qua aquæductus sub terra ad Nilum flumen usque procurrit. In medio autem fossæ columna exsurgit,in octodecim cubitorum distincta mensuras, ad quas incrementa Nili observant. Crescens siquidem Nilus per hunc aquæductum fossam subit, & primo die binorum digitorum fit; trium altero; tertio vero dimidii cubiti altitudine columnam ascendit. Singulis igitur diebus destinati ad id muneris ad columnam accedunt, observaturi quantum eo die Nilus accreverit; compertoque, pueris quibusdam annuntiant, *Nili incrementa quomodo observentur.* qui flava caput fascia redimiti, aut, ut Brevesius narrat, eadem ex altero defluente humero ornati, quotidiana Nili incrementa evulgant, publicaque voce ad Deo gratias de auctu Nili agendum invitant, strenis passim ab illis, quibus obvii fiunt acceptis.

Geza oppidum. Miquias insula oppidum *Geza*, à veteri Cairo disjungit. Hic Palatia plura cernuntur à Mammalucorum Sultanis condita, & ad voluptatem exstructi secessus, cum Templo in Nili ripa erecto.

Muhallaca. Ternis circiter à Cairo Veteri milliaribus in ripa Nili oppidulum visitur *Muhallaca* dictum; senis vero à Cairo milliaribus Cancha urbs ingens, de qua infra, in limine Deserti ad Sinam montem tendentis occurrit.

Memphis. *Memphis*, Hebræis *Moph* seu *Noph* appellata, ex altera Nili ripa Cairo objacens. Ea urbium Ægypti quondam clarissima, regia aliquamdiu, post Thebas, atque ante amplificatam Alexandriam,cujus nomen duntaxat hodie in juxta positis Pyramidibus Regum sepulcris, idque corruptum servatur; incolis quidpe *Menchis*, non *Memphis* dicitur. Aberat hinc viginti dierum Oraculum Hammonis, Thebaica regio 120 stadia, & Delta oppidum schœnos tres.

Pyramides. Supersunt tamen adhuc Pyramides juxta Memphim extructæ, quæ turres sunt fastigiatæ, ultra celsitudinem omnem, quæ fieri manu possit;

Ædificiorum forma.

Templum primarium.

Viæ celebriores.

Hospitia publica.

ſit; itaque menſuram umbrarum egreſſæ nullas habent umbras, regum pecuniæ ocioſa ac ſtulta oſtentatio. Ea Turcis, Breveſio teſte, *Pharaon daglaré*, hoc eſt, montes Pharaonis appellantur. Iſta ſupra cetera omnia celebrata miracula, quæ orbem terrarum implevere fama, viantium plerique Cairo ad quatuor milliaria ſpectatum concedunt. Pyramides quidem in hoc Tractu multæ ſunt, ſed earum præcipuæ tres. Pyramis igitur celſiſſima, paribus laterum intervallis ſenſim gracileſcentibus quadrangularis, baſi ſeu ambitu inferiore paſſus occupat 1200, lateribus ſingulis trecentos comprehendentibus paſſus; aſſurgit vero ſexcentorum altitudine pedum. Belonius tamen notat latera ſingula inferius continere paſſus trecentos ac viginti quatuor. Lapides, è quibus compoſita eſt, æqualem fere omnes magnitudinem obtinent; longi namque ſunt pedes ternos, lati binos, totidemque craſſi. Cacumen ejus quanquam in acutum deſinere videatur, planum tamen id eſt, lateribus ſingulis viginti & unum pedes habentibus. Principio in eam quinquaginta paſſibus deſcenditur, aſcenditurque deinde quadraginta; ac tum aditus conſpicitur latus pedes quatuor, longus tres, altus quinque, in cujus extremo conclave quadratum eſt, paſſus octo in ſingulis lateribus procurrens, ruinoſum, ac ſordibus fœdum. Verum ubi per eundem aditum fueris regreſſus, dextrorſum eſt os ingentis profundæque ciſternæ; aſcendens deinde per gradus 68, cameram ſubibis altitudine inſigni, longam pedes quadraginta & unum, latam 21, marmoreo lapide contectam, in qua lapis concavus viſitur Thebaico ex marmore, ternos aut ſummum quaternos digitos craſſus, palmos longus 12, latus quinque, profundus vero quinque cum dimidio. Is ea ſubtilitate fertur, ut altero pulſatus lapide, campanæ inſtar clariſſime ſonet.

Prima.

Secunda.

Altera Pyramis procul viſentibus in ſublimius ſurgere cacumen videtur, eo quod locum occupet editiorem; prope autem aſtantibus contrarium apparet. Ad verticem ejus, cum extrorſum gradibus careat, conſtrataque marmore ſit, nullus datur aſcenſus. Eadem quaternis lateribus ſolida ad faſtigium uſque evehitur. Primæ Pyramidis, ut jam diximus, vertex quadrata planitie eſt hominum quinquaginta capace; at ſecunda è lato in tam acutum verticem tendit, in quo ægre homo unus conſiſtat.

Tertia.

Tertia longe prioribus duabus minor, ſed multo ſpectatior; Æthiopicis lapidibus ſuopte ingenio duriſſimis conſtat. Ex iiſdem Sphynges Ægyptiacæ fuerunt exſtructæ. Præter jam memoratas Pyramides tres, plures aliæ in Africæ Deſertis hinc inde aſſurgunt, ſed non æque ſpectabiles.

Coloſſus.

Vnico milliari abhinc coloſſus cernitur ſeu caput idoli cujuſdam, quod Pharaonis caput appellant, è rupe, cui adhæret, elaboratum, cujus altitudo vultûs duodenos ad minimum pedes colligit, latitudine proportionem ſervante. Id olim Ægyptiis ſub ortum Solis ediſiſſe oracula perhibent.

Materea hortus, balſami fruticibus conſitus.

Senis à Carraſſa milliaribus *Materea* eſt, quæ & Matalia dicitur, & *Neterea* potius dicenda eſt ſecundum D. Hieronymum, qui *Nitriam* appellat, locatque in regione Oniorum Ptolemæi. Hic Deipara Virgo, Herodianam cum ſponſo ſuo S. Ioſepho perſecutionem fugiens, cum ardentem ſitim conciperet, Divino munere fontem elicuit, hodieque putei ſpecie viſendum, juxta quem porta conſpicitur, quo loco Beatiſſima Virgo ſæpe filii ſui linteamina lavit. Ipſis Mauris fons iſte ſumma in veneratione habetur, cujus aquas credunt ad expellendam humanis corporibus febrim valere. Aqua, quæ hoc ex fonte hauritur, marmoreo primum conceptaculo excipitur, antequam vicinum balſami fruticibus conſitum hortum irriget. Frutex hic binis duntaxat pedibus aſſurgit, perpetuo virore præditus, folia habens paulo majora quam acymum, ſed perſimilia. Is cum inciditur (quod plerumque Auguſto menſe exeunte fit) rubrum à ſe diſpergit liquorem, qui veriſſimum balſamum eſt, bis in anno ſedulo à Turcis, Chriſtianos Iudæosque ab hoc loco arcentibus, collectum, quod hi quondam in patria ſua Iudæa laudatiſſimum hunc fruticem paſſi fuerint intermori. Porro propter marmoreum hoc conceptaculum feneſtram videre eſt, ad quam Deipara puerulum Ieſum, ut creditur, tam diu repoſuit, donec linteamina laviſſet. Chriſtiani hic in parva ara lignea Miſſæ ſacrificium peragunt, Turcis in dextero latere extructum ipſo in muro Oratorium habentibus. Perexiguo à fonte prædicto ſpatio ficus ingens cernitur, duas miraculoſe in partes diſſecta, quam Beata V. Maria cum puerulo Ieſu ſanctoque Ioſepho, ut perſequentes ſe eluderet, divino ſubiit inſtinctu, ſuperſtante tamdiu pari miraculo donec tranſiiſſent perſecutores parte altera. Hæc hodieque ſic diviſa conſpicitur, crediturque illegitimo è thoro genitum ſub ea tranſire non poſſe.

Fons miraculoſus.

Balſamum.

Ficus miraculoſa.

Mumiæ.

Inter ſpectanda iis, quos Cairum aut negotia vocant, aut curioſa antiquitatum indagatio, Mumiæ ſolent recenſeri, Cairo leucis minoribus novem remotæ. In vico Zarcara tribus circiter leucæ quadrantibus à Mumiis diſſito ductores pretio accipi ſolent, qui hoſpites ad eas deducant. Sunt autem illæ in vaſta quadam arenoſaque ſolitudine, loco ſubterraneo amplius leucas tres porrecto, in quo inciſæ ſaxo cavernæ variis longiſque ordinibus procurrunt. Hæ ſepulcra antiqua ſunt, in quibus Memphorum corpora magno numero condita hodieque ſervantur. Sane percommodus fuit vicinis Memphis hic locus, cum ob ſitum, qui in regione montana eſt, tum ob ſolum ſubtus ſaxoſum, ad ſepulchra excavanda aptiſſimum. Is acceſſu difficili, formaque quadrata, ſeptendecim aut octodecim pedes ſine gradibus deprimitur. Ad perluſtrandum eum facibus ſeu luminibus opus eſt, ingreſſu ſingulis duntaxat per foramen quaternum pedum patente. Intus elaboratæ è ſaxo cavernæ ſunt, cellæque quamplurimæ humili aditu ſibi invicem oppoſitæ. Exhibent cavernæ iſtæ innumerabilem adhuc integrorum cadaverum numerum, quæ panni involvunt lintei, plicati concinnius, ut nobiliora conveſtiunt corpora. Nam multorum velamina ſive volumina cadaverum nigricant, quod pollincta ſint duntaxat ſale piceque.

ceque. Alia vero, quæ uncta aloë ac myrrha fuere, horum longe nitidiora velamina sunt, inter quæ ungues aliquorum auro illiti visuntur, reliquorum unguibus croceo tantum colore depictis.

In singulis cadaveribus, quibus intestina tollebant, confecta ex argilla, imbutaque cæruleo colore aut violaceo idola, specie panno involuti infantis, digitali longitudine, & quædam minore reperias, Ægyptiacis literis signata. Circum vero cadavera è lapide aut ligno cubitali, pleraque altitudine idola varia specie visuntur; quædam enim avium, alia reptilium, dæmonum alia formam habent. Sed jam reliqua Zahidæ loca nos vocant.

Mœris lacus. *Mœris*, vicinus Cairo lacus, ut qui unico tantum hac ab urbe milliari abest, etiamsi veteres eum ad decem stadia removerint, ambitu suo secundum recentiores milliaria Germanica octo tantum complectitur. Forsitan idem ille lacus est, quem Paulus Iovius humano effectum opere memorat, superbisque ædificiis circumdatum.

Cancha. *Cancha* sequitur, in Deserti Sinam mittentis limine extructa, senis Cairo milliaribus, urbs ampla, domibus, templis, ac collegiis magnifico opere censenda.

Suez. Est exinde *Suez* oppidum, quod Ptolemæus Civitatem Heroum nuncupat, pro Arsinoë à nonnullis acceptum. Id extrema sinus Arabici tenens, primi à Septentrionibus hoc in mari portus commoditatem suppeditat, tridui itinere Cairo distat, ut Sanutius aliique sentiunt, Belonio propius idem maximæ huic urbi admovente. Est in eo arx non magna opere antiquo, posita edito in loco, cujus muri vetusti ac invalidi. Multi Ptolemæum secuti, oppidum hoc Ægyptiacis accensent; at ab aliis rectius Arabiæ Troglodyticæ attribuitur. Paret id tamen Turcico Cairi præfecto, à qua urbe secundum Belonium haud procul remotum est, cerniturque prope Cairum, ut Villamontius perhibet, Armamentarium sinus Arabici, cui Suez portum ministrat. Ab Arabico sinu ad mediterranea Austrum versus abeunti *Bethsames* spectatur, quod Arabicum vocabulum *domum Solis* significans, cum antiquo *Heliopolis* nomine, quo urbs Solis significatur, quandam affinitatem habet. Illa Hebræis *On*, Arabibus quondam *Bahalbet* indigetata, templo Solis famigerata extitit, in quo oraculum consulebant Ægyptii. Inde *Muhaisra* est, Australe Cairo oppidum, Nilo appositum; distat autem tricenis Cairo milliaribus. Reliqua oppida Cairo Meridionalia sunt, *Benisuaif* seu *Benisuahid*, olim *Garda Hermipolitana*, secundum nonnullos in Nili ripa posita, centum viginti Cairo milliaribus. *Munia* veteri vicina Nicopoli, aut certe ipsa Nicopolis, nitidum oppidum est, Nilo adjacens loco editiore, ac centum octoginta milliaribus Cairo dissitum. *El Fium* seu *Fijum*, olim *Abydus* Ægypti, quam nonnemo *Abutich* vocat, ad tenuem quendam Nili ramum altiore è loco eminet, ubi Iosephus filius Iacobi primum creditur sepultus, quem Moyses deinde, postquam deseruere locum Israëlitæ, alio transtulit.

Bethsames seu Heliopolis. *Muhaisra.* *Munia.*

Africa.

Mansloth. *Mansloth*, Nilum flumen, ingentes hodieque columnas ostendit, superbasque porticus, Ægyptiacis versibus inscriptas. *Azioth*, olim *Bubastis*, centum ac quinquaginta à Cairo milliaribus Nilo prætexta, urbs est non solum magnitudine spectabilis, sed etiam antiquorum ædificiorum epitaphiorumque non contemnendis operibus.

Azioth.

Anthius. *Anthius*, olim *Antinoë* seu *Anthedon*, secundum Marmolium, oppidum elegans, à Romanis conditum, Orientalem Nili ripam tenet, exhibetque etiam nunc lapides marmoreos variis inscriptionibus notatos. *Barnabal* vicinum priori oppidum est in Nili ripa. *Ichmin* vetustissimum Ægypti oppidum, Ichmin Misraimi filius ad Nilum extruxit, trecentis circiter Cairo mill. in Occidentali Nili latere. Dirutum id fuit sub Mahumesanorum in Ægyptum adventum, fundamentis ejus duntaxat adhuc visendis; columnæ siquidem lapidesque in alteram Nili ripam transvectæ, ad *Munsiam* seu *Musiam* oppidum fuerunt adhibitæ, quod vias habet angustissimas, ac per æstatem ob pulverem molestas.

Barnabal. *Ichmin.* *Munsia.*

Thebæ. *Thebæ*, quam urbem non alio indigetat nomine Leo, ex vetustissimis Ægypti est, at crebris bellis ita destructa atque concisa, ut vix ultra trecentas domos contineat. Ipsa Occiduo in latere Nili sita est quinis Cairo itineribus.

Habet eadem hodieque inscriptiones Ægyptiacas, Græcas, Latinasque complures, & extra muros rudera ac columnas magno numero, priscæ magnificentiæ testes. Stephano *Hecatompylos* seu urbs centum portarum dicitur; Ortelio autem Cluverioque Diospolis, quam in Thebaide locat Ptolemæus. Ambitus ejus complexus olim stadia centum ac quadraginta, centum portas habuisse fertur; quem tamen alii numerum, ut Diodorus notavit, in dubium vocant, dicentes, centenario hoc portarum numero, veteres ingentem earum numerum significare voluisse. Ex adverso alii, quibus centenarii istius numeri veritas probatur, addunt tam frequenter Thebas fuisse incultas, ut re sic postulante eodem ex unaquaque porta tempore potuerint dena armatorum millia emittere. Ceterùm centenarium illum ab Homero expressum numerum, quidam de centenis Principum virorum Palatiis interpretantur. Credidere nonnulli universam hanc urbem subtus concameratam fuisse eo consilio, ut Reges Ægypti maximas quasque possent insciis omnibus hac via copias perducere. Circumsident hanc vetustate collapsam urbem Thebaidis Deserta, quæ olim tot Eremitis à S. Hieronymo visitatis inculta fuerunt; bidui autem Cairo itinere Ægypti Desertum est, ubi *Crypta S. Pauli* conspicitur, in qua illum sanctus visitavit Antonius; tum *S. Macarii Cœnobium*, hodieque à quibusdam Religiosis Græcis habitatum, severa vitæ disciplina exercitis, ob quam præcipue qui Nitriæ Monasterium tenent, S. Hieronymo laudantur.

Georgium. *Georgium* ingens erat atque opulentum Christianorum cœnobium, à S. Georgio nuncupatum, dissitumque Munsia sex circiter milliaribus. Monachi hujus loci, quorum semper ducenti erant, magnas circum possessiones habebant, ad-

V venas-

advenasque gratuito excipiebant hospitio, quod ex annuo reliquorum erat reditu, Christianis distribuendum pauperibus Cairano Patriarchæ mittentes; at jam ducentesimus annus agitur quum Monachi omnes, incidente per ista locorum gravi pestilentia, interierunt. Munsiæ igitur dynasta deinde locum oppiduli in formam muro circumsepsit, extructisque intus quam plurimis ædificiis, varii generis opificibus ac mercatoribus habitandum dedit. *Elquian*, tenue ad Nilum oppidum est, quod Sanutio videtur una esse è Diospolibus Ptolemæi. *Barbanda* quoque Nilo flumini adjacet quadringentis circiter *Cairo* milliaribus. Romani eam diruere, extantque adhuc ingentia rudera, quamvis optima quæque ex ruinis Asnam sive Syenen translata sint. Inveniuntur hodieque inter ipsa rudera numismata aurea atque argentea, ac smaragdorum fragmenta complura.

Elquianum. *Barbanda.*

Objacet Syene *Cana*, centum ac viginti ab Arabico sinu, per Desertum si iter instituas, milliaribus, quo spatio inter dictum sinum Nilumque interjecto nullæ prorsus aquæ existunt.

Cana.

Chossir Nilo apposita, à Magino Troglodyticæ tribuitur, Sanutio eandem ac Anania ad Ægyptum referente. Sequitur *Conza*, olim *Metacompsus*, ubi Elephantina in Nilo insula est, Asnæ opposita, ad quam usque Nilo adverso navigant, cataractis navigandi ulterius facultatem tollentibus. In Australibus Ægypti finibus *Elephantis* locatur, cui hodie Propertianum illud convenit: Et *Thebæ steterant, altaque Troja fuit*. Demum *Asna* & Assuanum oppida in Australi parte visuntur.

Chossir. *Conza.* *Elephantis.*

Asna, quondam Syene dicta, Asnæ vocabulo, quod *Pulchram* significat, ab Arabibus indigetatur, eo quod *Zeycha* propius ad Syenes nomen accedens, Arabica lingua deformem dicat. Nili ea in ripa Occasum versus sita est, ex parte quidem à Romanis destructa, sed reparata deinde à Mahometanis. Ambitus ejus diffusior splendida continet ædificia, sepulcraque admiranda, Ægyptiacis Latinisque inscriptionibus notata. Verum inter spectanda urbis præcipuum censetur puteus quidam profundissimus, cujus fundus Sole Tropicum Cancri ingresso, umbræ est expers.

Asna.

Assuanum quod attinet, quæ nonnullis Metacompsus loco *Conza* esse videtur, urbs antiqua est, Nilo prætensa denis ab Asna Orientem versus milliaribus. Vltra hanc urbem adverso navigationem in Nilo occursantes scopuli ac cataractæ impediunt. Confinis hæc urbs est Bugniorum deserto, per quod ad oppidum *Suaquen* iter est, à Marmolio in Ægypto, non autem in Troglodytica, ad mare Rubrum locatum. Ceterum Assuanum Turcicum in Ægypto imperium ab hac parte terminat, & à Nubiæ regno divellit.

Assuanum.

Vicos numerat Ægyptus ultra Delta Meridiem versus, & in Septentrionali Cairi latere quadraginta mille, quorum campos, bis in anno innatans iisdem, Nilus fœcundat, in Delta autem vicorum millibus vicenis repertis. Olim quoque Ægyptus viginti millia urbium Amase regnante habitata fuisse prætulit.

Vicorum numerus.

Aër Ægyptum insalubris noxiusque circumstat, quod vitium trahit ab immoderatis Solis ardoribus. Est autem Alexandrinis cælum inprimis pestilens; quamobrem Alexandria vix ab aliis, quam à mercatoribus incolitur, deserta futura, si binis portubus suis destitueretur.

Cæli qualitas.

Tantus hic Solis ardor est, ut non modo solum, sed & incolas adurat; qui adversus hanc intemperiem præcelsam turrim singulis domibus adædificant, duplici janua patentem, altera minore ipso in fastigio, majore altera inferius ædificii cubiculis opposita, ut ventus superiore turris ostiolo exceptus, per inferius deinde in domus se insinuet conclavia, caloremque attemperet. Et nisi hanc rationem incolæ excogitassent, ob immoderatum Solis æstum durare vix possent. Causat autem calores istos non modò ratio climatis, ac solarium radiorum repercussio directior, sed pluviarum etiam defectus, quæ rarissime in hoc terrarum tractu delabuntur è cælo. Pluit hic Decembri mense duntaxat, idque tribus aut quatuor per diem vicibus horario aut amplius spatio, adeo tenuiter, ut soli siccitati extremæ humor modicus neutiquam sufficiat. Nonnunquam quidem etiam September dat pluvias, sed tam avare, ut ros tantum non imber cecidisse putetur.

Pluviæ.

Ex his pluviis vero morbos plures oriri Leo existimat; addit tamen idem Medicorum plerorumque sententiam esse, bubalinam carnem, salsumque caseum, quibus incolæ vescuntur frequentius, non uni morbo causam præbere. Ex adverso Radzivilius ait, mari qua Nilus diversis sese ostiis exonerat, apposita loca pluviarum virtute ex noxio aërem nancisci salubrem.

Morbi.

Ceterum in Ægypto hi præcipue morbi vigent, gravedines ac distillationes, testiculorum tumores febresque, quæ invisa munera menses Aprilis & Majus largiuntur, quod illi ventis sint animatiores, à quibus pestiferæ febres existunt. Nec majus malum pestilentia deest, qua ingens vis hominum è medio tollitur, Cairi præsertim, ubi alterno septennio tam crudeliter flagellum hoc Decembri, Ianuario, Febr. ac Martio mensibus sævit, ut viginti quatuor horarum spatio sæpe vicena hominum millia moriantur, quem tamen numerum Leo ad duodena restringit.

Distillatio. *Tumor testiculorum.* *Febres.*

Aquas omni ferme Ægypto Nilus communicat. Alexandriæ tamen non alia est aqua, quam quæ per canales seu rivos quosdam ex ramo Nili, qui Calis dicitur, advecta, singulis annis decima quinta die mensis Augusti intramuranas adimplet cisternas. Verum, quemadmodum à nautis & mercatoribus nostratibus discimus, per maximam anni partem Alexandrinis aqua camelorum humeris fictilibus in urceis adfertur, reliquo tempore aquarum affatim suppeditante.

Aqua.

Cancha aquis abundat, quas in effossis circum urbem canalibus decrescens Nilus relinquit; sin autem rumpantur forte canales, egressæ in plana locorum aquæ, se in minores quosdam lacus diffundunt, quas incolis constructis aquæductibus suam in urbem vocant. In vicino Canæ deserto nullæ adeo sunt aquæ usque ad Arabici sinus littora.

Ad Nili aquas quod attinet, quarum incrementa

Causa crescentis Nili desegitur.

menta Ægyptii lacrymis Isidis mortem Osiridis Iovis filii amarè deflentis attribuunt; Geographi veteres causas tanti auctus varias prodidere, sed maxime probabiles has: nives ex altis Æthiopiæ montibus ea copia defluentes, ut Nilo necessitatem exeundi alveo imponerent; aut, ut Thales apud Diogenem Laërtium autor est, Etesiarum eo tempore ex adverso flantium repercussum, ultro in ora acto mari; aut imbres Æthiopiæ æstivos, iisdem Etesiis nubila illo ferentibus ex reliquo orbe. Verum recentiores accurata investigatione didicerunt Æthiopiæ imbribus Nili tribuenda incrementa, qui ab Aprili mense quinquemestri spatio adsiduo maxima copia aquarum labuntur. Huic accedit, quod, cum creberrimis Æthiopia montibus se elevet, demittatque iterum profundissimas in valles, torrentibus lacubusque scatentes, Nilus in Septentrionem flexus certo anni tempore hac aquarum mole adauctus, continere se intra alveum non possit, lateque per totam spatietur Ægyptum. Illi qui hac sententia nituntur, eandem, ut reor, hac ratione stabiliunt, quod noverint, eos, qui Australem lineæ Æquinoctialis partem incolunt, tum hyemem habere, quando Septentrionalem habitantibus partem æstas contingit, idque ob situm contrarium; adeo ut illis ab ipso hyemis exordio continuæ sint ut in India pluviæ. Addit Cardanus, humili situ Ægyptum esse, mare vero multo altius, quo cursus seu defluxus amnis tardetur.

Sacerdotes Ægyptii, in plerisque rebus peritiores ceteris, aliam Eudoxo causam intumescentis Nili dedere, quam adsiduos hyberno tempore imbres in regione sub Tropico Capricorni locata. *Tempus incrementi.* Tempus incrementi aquarum Nili Leo ad medium perducto Iunio mensi assignat, durareque ait quadraginta dierum spatio, totidem amnis decremento dies adscribens; adeo ut per octoginta dies Ægypti urbes omnes vicique totidem insulas exhibeant, navigio duntaxat, non alia via, adeundas. Ceterum Nili aquæ turbidæ sunt ob limi quem secum vehit copiam, unde Nilus Hebræis *Schichor*, *Melas* Græcis; priscisque Latinis Melo est appellatus; eandemque ob causam Gymnosophistæ crediderunt, Nilum ex duobus, terra & aqua, constare elementis. *Nili aquæ quales sint.* Eædem dulces esse perhibentur, imo dulciores, *Dulces,* quam ullius amnis sint aquæ. Nilus porro amnis unus omnium nullas expirat auras, propter resolutionem aquæ vi caloris causatam, quæ in sublime educta, pluviæ, nivibus, & his similibus materiam præbet. Porro nulli sunt corruptioni subjecta, conservanturque sine vitio in vasis triennio aut etiam quadriennio in potum, & hoc modo quoque in longinquas regiones portantur. *Corruptionis expertes,* Ad conservationem autem earum repurgatio à limo præcedat necesse est, qui ubi subsederit, tum sic purificatæ alia sunt in vasa transfundendæ.

Salubres. Sunt quibus sanitatis custodes prædicentur, cum quod citissime alvum transmittant, tum etiam quod moderate sitim extinguant, minimeque sua frigiditate sint noxiæ.

Frumenti fertilitas. Idem Nilus communicatis terræ præpinguibus aquis suis, tam copiosi frumenti est causa, ut horreum Romanorum Ægyptus olim appellaretur, quod tertia anni parte Romanos dominos suos aleret, & variis præterea regionibus suppeditaret frumentum. Nam Plinio teste ubertate soli adeo felix extitit, ut centuplici productu simpliciter creditum semen redderet; at raram istam fertilitatem hoc comitatur mali, quod Ægyptiacæ fruges annos & vetustatem non ferant.

Fœcunditas animalium. Quod biferas habeat Ægyptus & bis in anno tonsiles oves, pratorum crasse alteque herbescentium fœcunditas efficit à Nilo amne causata. Caprinum quoque genus potis, cum minime lactat, Nili aquis, fœcundius existit, è quo capræ quædam quinario una vice numero ferunt, reliquis binario seu capellas seu hœdulos ferentibus. *Fœcunditas mulierum.* Earundem beneficio aquarum fœcundiores reddi mulieres Ægyptiacas, diuque steriles ad fœcunditatem revocari credibile est, cum plerumque tres quatuorve infantes, nonnunquam etiam sex aut septem uno partu gignantur. Ista sub Ægyptiaco cælo aliis inusitata terris fœcunditas homines septuaginta Iosephi temporibus in Ægyptum profectos ducentorum ac decem annorum exacto spatio, ut quidam computant, seu calculatore Iosepho 205, in tantam auxit multitudinem, ut tricies centena millia animarum extiterint, quem numerum reperti in ista frequentia hominum sexies centum mille ad ferenda arma idonei, credibilem reddunt.

Soli qualitas. Præpinguibus est Ægypti regio glebis, ob causas jam ante adductas; quamobrem incolæ sæpe pinguedinem soli admista arena temperant. Hos nisi segnities à diligenti cultura abstraheret, duplici possent messe gaudere; legumina nihilominus bis colligunt in anno. Verum reliquis Ægypti partibus ubertate soli præferendus est Thebaidis tractus, quod etiam à veteribus est observatum. Errifana regio, fructibus atque oriza abundat; quædam tamen in ea sterilibus obducta arenis loca sunt, ut quæ Alexandriam circumjacent. Canali, quo Nili aquæ advehuntur in urbem appositi quidem sunt horti nonnulli; at noxios iidem fructus producunt. Elbechrianus ager qua se circum Nilum diffundit, eximie fertilis est; at quæ ejus pars Orientali alveo Damiatam Syriamque devoluto interjacet, montibus paludibusque carens, tota arenis obtegitur. Quod Mareotico juxta Alexandriam lacui vicinum est solum, ejus maximam partem occupant arenæ: eadem Suezensi Bocchinensique agris est ratio, quorum posterior ad Nilum usque sabulosus conspicitur. Cairanum è contra territorium variarum rerum est ferax, Anthio frumento fructibusque mirum in modum existente fœcundo. *Frumentum.* Porro Sanutio sterilitatem Alexandrino agro adscribenti Belonium testem oculatum oppono, qui abundare eum affirmat omnis generis leguminibus, oriza item, hordeo zeaque, unde ingens lucrum ad colonos redeat. Rosettæ loca vicina orizæ feracia sunt, sed quæ ad rubrum colorem inclinat. Ejusdem coloris saporisque Damiatana oriza est. Cairanus ager, cum reliquis Nilo adjacentibus locis copioso frumenti proventu laudatur, dummodo moderate Nilanis aquis rigentur.

Ad

Fructus. Palmæ. Dactyli.

Ad fructus quod attinet, palmeta dactylos ferentia passim invenias, maxime circum Mariotidem lacum, atque Alexandriam urbem: sed ligna ex his collecta nequaquam sunt ad ædificandum idonea. Silvestres palmæ in hoc tractu quamplurimæ sunt, quarum sublimiores ramos agricolæ abscindunt, quo facilius deinde medullam albam stipitibus excavent, quam in foro divendunt, quod plurimi ea vescantur, quibus accedere ea ad scolymi saporem videtur. Palernus crudam hanc edi medullam memorat. Ceterum altissimæ per omnem Ægyptum palmæ visuntur, & inter has nonnullæ, icadem arborum separatarum ab invicem unico protrudentes è stipite. Commoda, quæ à palmis accipiunt Ægyptii, Palernus varia recenset. Nam præterquam quod dactylos illæ ac prædictam subministrent medullam, fila dant apta funibus torquendis, & ligna foco, ac germina lactucis solita adhiberi.

Frutex Maus appellatus.

Ingentem earum arbuscularum copiam habent Ægyptii, quas vulgari vocabulo *Maus* vocitant, de quibus pauca quoque hoc loco dicamus necesse est. Frutex hic Ægypto Cyproque notissimus, quinûm aut senûm altitudine cubitorum assurgit. Folia ejus humano digito, aut bovinæ potius secundum Villamontium linguæ similia, longitudine sua humanam altitudinem exsuperant, latitudine vero tanta, quæ porrectum licet hominem possit obtegere. Quidam putarunt hæc ipsa veteribus papyri loco fuisse, quod lineis à summo ad imum rectis, iisque quadam proportione ab invicem distantibus secentur. Fruticis hujus fructus, quem singuli stipites semel duntaxat ferunt, Musi incolis dicitur, uvarum in crescendo naturam imitans; denario siquidem numero junctus, grana seu poma producit magnitudine ovi, sed cute ficuum in modum crassiore, coloreque flavo, odore rosaceo, ac forma cucumeris.

Saccharon.

Crebra per Ægyptum arundineta occurrunt, quorum non inanes sunt calami, sed alba farcti medulla, uvarum instar premuntur, quo melius latens liquor melleus emanet, qui ad frigoris temperiem redactus, saccharis nomen sortitur, induratumque salis fossitii modo, pileorum formas adsciscit.

Tamarices. Cassiæ.

Tamarices quoque, & quæ cassias portant arbores, frequentes habet Ægyptus, quibus extramurana Alexandriæ loca referta sunt, opulentiorum horti præcipue, quemadmodum ex mercatorum relationibus accepimus. Ceterum Belonius cassias perhibet incredibili per omnem Ægyptum copia nasci.

Cappares.

Cappares hic sine spinis nascuntur, producuntque fructum, majores illos, qui ad nos adferuntur cappares; minores siquidem in spinosis crescunt arboribus, quas bruma foliorum privat ornatu, cum cappares Ægyptiacæ Arabicæque perpetuo hunc viroris cultum retineant.

Ficus.

Adhæc ficus habet hæc regio, quæ altitudine ac specie moros referunt nostrates. Arborum hoc genus ipsa è stirpe, non ex ramis, fructum protrudit magnitudine similitudineque ficus nostratis, at sapore caprificum referentem, licet dulciorem nonnihil.

Mala Granata.

Poma Punica seu malogranata dulcia hic sunt, acidaque numeroso proventu, ex quibus Villamontio teste gratissimum palato vinum exprimunt; mala item citrea, aurantia, ficus, cerasa, & varii præterea generis fructus, quibus ferendis nostræ sunt regiones inertes. Caret tamen Ægyptus glandibus quernis, nucibus basilicis avellanisque, & magna fructuum nostratium parte.

Citrea. Aurantia. Ficus. Cerasa.

Papyrus.

Fert etiam papyrum Ægyptus, cujus nomen quidem notissimum, at frutex ipse plerisque Europæis incognitus. Is in paludosis Ægypti locis seu fossis circa Nilum nascitur, quas binos ad summum cubitos profundas, aquis refertas, decrescens amnis reliquit. Radix ejus anfracta est, crassitudine brachium exæquans, & tamen stirps ipsa triplici est facie, denis altitudine cubitis par, gracilescensque sensim, seu in acutum tendens usque ad summum, ubi in germen se exserit, nec fructum ullum, nec grana proferens. Flos ejus olim ad contexenda diis serta adhibebatur.

Cæterum papyrus duplici in discrimine est; alia quippe Ægyptiaca appellatur; à Græcis Biblus Ægypti dicta, cujus Lucanus lib. III meminit:

Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat, &c.

alia priori simillima, *papero* Italis vocitata, in Apulia quoque, Calabria, Siciliaque nascitur. Hæc Theophrasto *Sari* dicitur, qua ad scribendum veteres nequaquam usi sunt; licet imperitiorum opinio fuerit nasci æque in Italiæ regione ac in Ægypto papyrum.

Arbores aliæ Plantæque. Harmala.

Caret quoque Ægyptus populis, sed myrtis abundat, plantamque alit *Harmalam* dictam, rutæ speciem, quæ Arabibus, Turcis Ægyptiisque diversimode est usui; at inter cetera singulis matutinis temporibus ejus se odoribus conspergunt, rati hoc modo à malignis se spiritibus mundari.

Alcanna.

Est & frutex in Ægypto, *A'canna* incolis dictus, quem singulari ferunt diligentia, ob commoda, quæ ex eo percipiunt. Is altitudine mali Punici, folia habet, quæ sicca in pulverem contusa, colorem flavum inducunt.

Bisch.

Radix hic visitur, Arabibus *Bisch*, & quibusdam *Napel* dicta, magnitudine minoris napi, quæ gustantium ora ingenti quodam calore incendit.

Linum.

Linum subrubens quibusdam in locis crescit; at Rosettanis id tanta copia affluit, ut inde in varias regiones avehatur.

Vinum.

Gratum Bacchi liquorem minime fert Ægyptus, planitie locorum Nili irrigata, inundationibus vites serendi facultatem adimente; ex editioribus autem locis vites exstirparunt Mahometani. Princeps Radzivilius visam sibi Matеream eunti vineam testatur. Crediderunt veteres Ægyptii à fuso in terris Gigantum sanguine vites primo enatas, quarum ex uvis expressus liquor ideo vim haberet mentem sua ex sede dimovendi, inebriandique.

Christiani tamen istum defectum supplent, vino ex Creta Cyproque, monte Libano, atque Zacyntho & Cephalenia insulis, copiose advecto; Consules autem Europæ ex Italia curant adferri.

Agricultura.

Hortorum cultura tam in suburbanis Alexandriæ

driæ locis, quam per reliquam omnem Ægyptum perdifficilis eſt, niſi qua eadem Nili ripis propius accedit; irrigandum quippe eſt ſolum putealibus aquis boum labore extractis. Non ibi, ut apud nos, ſubigitur terra, ſeu idonea ad excipiendam ſementem redditur, Nilo amne hoc officium peragente, cujus limus ſolo inhærens, per ſe huic muneri aptiſſimus eſt, dummodo occarum celeriter percurrentium adjumento ſemen ad interiora pellatur. Nonnunquam Chriſtiana mancipia terram bina & bina exercent, ferreâ catenâ corpus medium cincta, & à ſubſequente Turca ſeu Mauro ad adſiduum laborem præacuto ſtipite adacta.

Animalia. Bubali. Boves. Cameli. Capræ. Animalia Ægyptiaca, ob paſcuorum fœcunditatem aërisque temperiem, in inſignem creſcunt proceritatem, ut bubali, boves, cameli, aſini, capræ ovesque, quæ lana nigra, corpore obeſo, & cauda craſſa ad terram uſque defluente, palearique taurorum in modum pendulo. *Oves.* Quidam, ovis Ægyptiacæ caudam quaternis ſufficere polyphagis; alii quadraginta eam æquare pondo, affirmant. Caprarum numeroſi prope Alexandriam greges paſcuntur, quarum aures ad terram pendulæ, in extremitate quinûm latitudine digitorum in altum curvantur. Carnes ovinæ, vitulinæ, bubulæ hœdinæque eximio ſapore feruntur. Certum quoddam caprarum ſilveſtrium genus hic cernitur, recentioribus Gazellæ, Græcis veteribus Oryges appellatæ, quæ *Gazellæ.* cum plerumque catervatim in agris vagentur, multæ earum plumbeis trajectæ glandibu, incolarum in manus perveniunt. Pilo illæ ſpecieque camelis ſimiles, anterioribus leporum in modum breviores ſunt pedibus, linea nigra, ut cameli, ſupra oculos notatæ, imberbes quidem, caprarum tamen more balatum edunt.

Cynocephali. Nutrit etiam Ægyptus Cynocephalos, qui ſimiarum de genere, eaſdem ſpecie quoque referunt, ſolo capite excepto, cui canina eſt forma. Sunt tamen reliquis ſimiis majores, robuſtiores item truculentioresque, & dentibus ferme caninis.

Ichneumones. *Ichneumones*, qui Ægypto ſunt proprii, apud Alexandrinos canum feliumque more cicurantur, vulgariter *Mures Pharaonis*, & *Mures Indiæ* appellati. Illi gliribus ſerpentibusque inſidiantur, cujus beneficii nomine etiam ab Ægyptiis coluntur. Ceterum, ichneumon pulchrum animal eſt nitidumque, quod in prædam ſuam apprime callet. Nam ut primum capiendæ occaſionem prædæ advertit, in poſteriores ſe pedes erigit, ac ubi propius acceſſit, prædæ expoſitum animal magno impetu in illud ſe injicit, capitque, glirium, ſerpentum, ranarum, & his ſimilium animalculorum, avium item minorum, ut pullorum columbinorum, gallinaceorumque eſu indifferenter vitam ſuſtentans. Fele major eſt robuſtiorque ichneumon, tantumque gerit, parvo licet in corpore, animum, ut ingentem adverſus canem pugnet alacriter; felem autem, ubi ſemel comprehendit, mordendo conculcandoque facillime vita exuit. Os illi acutum nigrumque caſtoris in modum, ſed myſtace caret.

Chamæleontes. Chamæleontes magno in Ægypto ſunt numero, qui colore quidem varii; at plerumque ex *Africa.* viridi colore palleſcunt, ex cæruleo nonnunquam pertranſeunt celeri mutatione in viridem. Viſi ſunt ſæpè non uno in loco caveis incluſi, nullo prorſus iiſdem alimento porrecto. Verum Belonius inquit, muſcis chamæleontem vitare, erucis, ſcarabæis locuſtisque, & fruſtra illi linguam, ventrem atque inteſtina fuiſſe à Natura provida matre conceſſa, ſi inſtitutis ad excipiendum digerendumque cibum inſtrumentis non eſſet utendum. Quod communiter de hoc animali referunt, quod neque cibum capiat, neque potu alatur, certiſſimum eſt, Chamæleontem ſolo hauſtu aëris vitam annuo ſpatio poſſe producere. Eſt item hac in regione animal *Steinc* ſeu *Stinc* vulgariter dictum, quod *Stinci.* Plinius ait à quibuſdam pro crocodilo terreſtri accipi, ut Dioſcorides affirmat. At recentiores id inter aquatilia referunt, cum quæ Venetias portantur, aut in mari Rubro, aut in Nilo flumine ſint capta. Etiamſi autem ad crocodilorum ſimilitudinem prope accedant, longe tamen his ipſis minora ſunt. Squamas habent luridas, ſed ſubtiles, Plinio teſte, tenerasque, cyanea à capite ſummo ad extremam caudam linea corpus ſecante.

Ibes. *Ibes* Cicerone & Plinio autoribus, ſeu *ibides*, ſunt aves excelſæ, cruribus rigidis, corneo proceroque roſtro ciconiæ ſimiles, ſed nigræ totæ, bifariam diſtinctæ: ſunt enim aliæ candidæ, aliæ nigræ: Candidæ apud Peluſium tantum non ſunt, cum in reliqua tota Ægypto habeantur; nigræ contra apud Peluſium tantum, in reliqua Ægypto nullæ. Quidam, ibides marem & feminam ſola ad propagandam ſpeciem roſtrorum copulatione uti, putaverunt, quos Ariſtoteles & Plinius rident, dicentes iſtam roſtrorum combinationem non eſſe alius efficaciæ, quam baſia columbarum. Ceterum ſerpentibus ibes infeſtæ, quorum maximam vim conficiunt; Ægyptiis utiliſſimæ ſunt, qui opem earum ad exterminandum hoc virus quondam imploraſſe dicuntur. Eædem primæ clyſteris uſum hominibus monſtrarunt; roſtri enim aduncitate per eam partem ſe perluunt, ſalſuginem marinam adhibentes, qua reddi ciborum onera maxime ſalubre eſt: quam purgationem advertiſſe, & imitati poſtea Ægyptii dicuntur, Plinio, Plutarcho & Æliano autoribus. Fatendum eſt quidem, pauca quædam animalia Ægyptiorum adjuvare commoda; at multo plura ſunt, à quibus infeſtationes patiuntur adſiduas. Nam præterquam quod à crocodilis ac ſerpentibus læduntur interimanturque complures, continua eoſdem à *Muſcæ.* muſcis majoribus minuſculisque vexatio circumvolat.

Incolarum diſpoſitio corporis. Qui ex Æthiopibus Ægyptum incolunt, alii inter nigros albosque medium quendam locum tenent, alii colore ſunt leucophæo, qui leucoæthiopes dicuntur, alii prorſus nigri & quaſi aduſti. Infantes, ob ardentem nimio calore in matribus uterum, plerumque octomeſtres naſcuntur.

Indoles. Indigenæ, homines frugis bonæ ſunt, & Leone teſte facili liberalique ingenio; at politiores aſtutioresque maritimi ſunt, quos exterorum conſuetudo exercet. Ex adverſo Sahidani ultra

Cairum in mediterraneis incolentes, ab Æthiopibus tantum Nigritisque frequentantur. Tritores orizæ, extranei, qui Barnabar incolunt, lascivia diffluunt; quamobrem ex omni fere Ægypto huc mulierum fæx confluit, ad domanda primum libidinosorum corpora, tum ad emungendas auro crumenas. Mulieres Tebanas non solum venustas corporis, sed etiam quædam in actionibus decentia commendat: viri autem, laboribus addicti sunt. Fuoanos otium amare voluptatemque perhibent. Rosettani erga exteros sunt mites, sed & recreationibus suis nimium trahuntur. Cairani in conversationibus hilares, affabilesque in colloquiis, multa faciles promittunt, ad præstandum omnino difficiles. Alexandria, ut navigantes eò ex partibus nostris redeuntesque mercatores nos docent, Mauros habet, Iudæos, & quos Beduinos appellant. Beduinorum gens egena, mortalium nulli verbo aut opere incommodat.

Mores. Mauri calliditate valent, sed magis Iudæi; utrique autem cum Turcis summo studio curaque voluptates sectantur. Verum, si universe de moribus Ægyptiorum loquendum sit, illi jucunditate consuetudinis nationes omnes antestant. Nam omni momento quasi in saltus cantusque erumpunt, hac ratione multum à Turcis diversi, quos quædam in agendo barbaries, Scythicam spirans originem, reddit invisos.

Studia. Turcæ in Ægypto aut magistratum gerunt, aut sunt in albo militum relati. Ægyptii indigenæ partim agros colunt, partim in conservanda augendaque re familiari versantur. Arabes ex rapinis furtisque vitam tolerant. Æthiopes ac Nigritæ plerique, ut & Cairanorum maxima pars, mercaturam exercent. Ex Gallis etiam Italisque Cairi, & in aliis Ægypti oppidis maritimis mercatores plurimi. Inter mulieres, Fuoanæ vivunt liberrime; domo quidpe ad libitum sine ulla offensiuncula maritorum absunt, dummodo circa vesperum revertantur. In quodam Fuoæ suburbio frequentes meretriculæ degunt, corporum suorum copiam pro precio facientes. Mechellani propemodum omnes aut textores, aut aliis laboribus occupati, anserum greges nutriunt, quos Cairi divendunt. Geziratani variis artibus dediti, quæ manibus opera effecerunt, Cairum venalia exportant. Derottensibus conficiendi sacchari est cura. Mechellani plerique portitores sunt. Elchiani in excolendo agro ætatem terentes, anseres alunt, gallinas columbasque. Canenses quoque in sola agrorum cultura versantur, Asnensibus Assuanisque mercaturæ studia sequentibus.

Vestiendi ratio. Vestes Ægyptiorum quandam concinnitatem præferunt, & Villamontio teste, sunt preciosο ornatu magnificæ. Nam per æstatem indusiis subtilissimo ex lino confectis utuntur, quibus ex serico raso, tenui, florulento aut undulato, prout cujusque conditio postulat, togam superinjiciunt. Toga hæc, ut Leo refert, angusta est, pectore tenus consuta, reliqua parte anteriore ad pedes usque aperta. Capiti galerum orbicularem imponunt, undulato è serico varios in sinus contortum. Porro antiquo quodam more calceantur, & si qui ex illis calceos nostratibus similes induant, isti sandaliorum potius quam calceorum formam habent. Æstivo tempore contexto è gossypio linteamine diversi coloris teguntur; hyeme vero panno suo utuntur gossypio suffulto, quem *Chebre* vulgari vocabulo indigetant.

Merces. Opulentiores, mercatoresque sæpe ex Europæis textilibus vestimenta sua fieri curant.

Mulieres Ægypti velata semper facie in publicum prodeunt. Nam mulieres rusticæ Arabes Ægyptiæque, ad obtegendum vultum, linum Xilinum nigri, aut alterius coloris adhibent, mentum versus latitudinem in acutum coarctans, apertumque binis contra oculos foraminibus, ad liberiorem prospectum. Plurimis tamen in civitatibus in velorum usu Turcicarum mulierum morem Ægyptiæ sequuntur, quæ texto subtiliter è pilis equinis velo faciem contegunt, nobilioribus velo ad transmittendum facilius lumen è tenuissimo lino utentibus.

Lingua. Tam Alexandrini, quam reliqui Ægyptii omnes aut Maurica utuntur, aut Arabica lingua, Turcis has, & vernaculam promiscue scripto ac sermoni adhibentibus. In Emporiis, ut in urbe Alexandria præter Mauricum, Turcicum Arabicumque idiomata, vigent Sclavonica, Hebraica, Græca ac Syriaca linguæ, sed potius ex his omnibus confusio quædam ora hominum peragrat. Ex Elmacino habemus, Arabicam Ægyptiorum dialectum *Nabiri* indigetari. Iudæi Cairani plerique Hispanice, Italice, Turcice, Græce atque Arabice loquuntur. Coptitæ veterem linguam Ægyptiacam sacris in rebus, & si quid Arabici idiomatis interpretandum sit, retinent. Ceterum nihil hæc ipsa lingua cum aliis Orientalibus habet commune, solis characteribus exceptis, qui plerique Græcorum typum elementorum exhibent.

Mores Beduinorum. Reliquum est, ut vagabundorum mores Ægyptiorum, qui pro ratione temporum ac pascuorum commoditate de loco in locum abeunt, paucis attingamus. Pastores hi sunt, à Mauris *Duars* appellati, apud Beduinos gentem egenam incolentes. Ducenti aut trecenti simul oberrant, ac ubi ad mansionem soli ratio invitat, ibi parva tentoria sua vilissimo è panno, seu potius rudi, è pilis caprinis lanaque textili confecta expandunt, eodem tecto singuli non solum familiam suam, sed capras etiam suas, oves, equos camelosque excipientes.

Opes privatæ. Omnes aut ex ferro opera seu instrumenta fabricant, aut textilia conficiunt ex pilis caprinis & lana. Viri non alia veste teguntur, quam vili indusio coloris cærulei seu potius lividi, manicis ad terram usque insigni laxitate defluentibus, & panno quodam, quo corpus cum lubet involvunt, aut eundem nocturno tempore ut tentorii loco sit, aut diurno, ut umbraculum præstet, tribus affixum stipitibus, erectumque explicant.

Mulieres Beduinæ eo habitu incedunt, quo Ægyptiæ in Italia visuntur, velo linteo contra oculos pertuso faciem tegentes. Multasillæ capillis suis ex argento aurichalcoque rugas affigunt, innectuntque auribus annulos atque inaures inusitatæ magnitudinis & ponderis, bra-

chia

chia ex eadem materia, & proportionato ad inaures pondere armillis cingentes.

Merces.

Inter merces Ægyptiacas orizam primo loco recenſeo, quam Itali, & aliarum mercatores nationum magna copia avehunt; quamvis id ſine permiſſu facere non liceat.

Navis una Alexandria ſolvens onuſta fuit duodecies mille quintalibus, ut vocant, unde facilis conjectura de ceteris eſt. Alexandrini ſtruthionum pelles plumasque à mercatoribus Æthiopibus, qui ſtruthionum carnibus victitant, coëmptas, exteris deinde divendunt. Acceptiſſima autem Turcis hæc merx eſt, qui ſine his plumis ſplendidos ſe eſſe negant. Cairus ingentes ſuccino flavo refertos ſaccos venum exponit, fruſtis ſingulis pugnos duos æquantibus. Non minori id apud Arâbes, Syrios, Ægyptios Indosque, quam apud Chriſtianos in precio eſt; majora quippe roſariorum grana ex illo conficiunt, queis preces ſuas dinumerant. Tamarindorum quoque Cairi facile ter mille pondo venduntur. Hac in urbe ſpatioſa loca publica invenias, in quibus venales exponuntur Æthiopes tam mares, quam fœminæ, quibus plerumque aures ſunt perforatæ, & naſus, nonnullis etiam labrum inferius, ad inſerendum annulos cum appendicibus ex vitro. Cariſſimus quisque denis divenditur centuſſibus; at Chriſtianis eos è patria abducere ſub pœna capitis prohibitum eſt. Mercatores Europæi quos Cairum tenet, tam frequentes iſtam ad urbem mercatores confluere, affirmant, ut ſpatio horarum viginti quatuor Cairanum portum dena hominum millia qua ſubeant, qua exeant. Vaſa tenuiſſimo è luto ducta, ac porcelana vulgo appellata, quorum nitidam albedinem cæruleus variis rerum imaginibus ludibundus color diſtinguit, tanta Cairum advehuntur copia, ut fidem propemodum excedat. Verum precioſiores illæ merces, ut aurea argenteaque textilia, lina byſſina, uniones lapidesque precioſi, aromata, unguenta, & id genus alia, incredibile quoddam lucrum Cairanis adferunt.

Celebre item Roſetta emporium eſt, eo quod merces omnes Alexandria avectæ, hic navium mutationem ſubeant. Merces Roſettanorum, quarum beneficio incolæ magnis opibus augentur, præcipuæ, ſunt piper, crocus, Zibethum, Bezoar, & ſi quid præterea raritas & precium commendant.

Opes privatæ.

Ægyptus porro adeo felix ubertate frugum fructuumque exiſtit, ut inde non ſolum ingens tributum Turcis ſolvatur, ſingulisque annona ſuppetat, ſed tot rerum exportatione bini quotannis milliones auri ab his ipſis Ægyptii redimant.

Regimen politicum.

Turcici per Ægyptum Præfecti ſedes Cairi eſt. In Cairanæ vero arcis aula majore Turcicorum magiſtratuum conventus celebratur ad prædia locanda, recipienda vectigalia, examinandas rationes, ceteraque agenda, quæ ad provinciam rite gubernandam ſpectant. Eidem conventui interſunt quotquot ditionis Turcicæ in Ægypto magiſtratus ordinarii ſunt. Ceterum Præfectus Cairanus ſuo nomine Prætorem in Alexandria urbe ſubſtituit, adjunctis qui ad vectigalia attendant, à mercibus omnibus exigenda ſeu terrâ veniant, ſeu mari.

Religio. Mahometani.

Pluribus nationibus in Emporiis Ægypti ſuus eſt Conſul cum Proconſulibus. Conſulem Franciæ Villamontius Cairi locat, & Proconſulem Alexandriæ; Beauvavius autem Conſulis Gallicani ſedem Alexandriæ ponit, & Proconſulis Cairi. Veneti Conſulem ſuum Roſettæ habent, cui curæ eſſe debent res ad ſuorum commercium pertinentes. Hoc plures aliæ nationes Chriſtianæ in Ægypto magiſtratu ad popularium dirimendas lites utuntur.

Mahometani, Ægypti domini, in quatuor ſectas, ritibus duntaxat differentes ſecantur. Harum autores ſeu conditores fuere quatuor, qui acriore quam ceteri pollentes ingenio, Mahometicam legem aliter atque aliter ſunt interpretati. Præter hæc quatuor Mahometanorum genera, habet Ægyptus libertinorum ſectam Eſſehravaricam. Illud certiſſimum eſt, Mahometanos, Ægyptios Arabeſque ſanctiores eſſe legis Mahometicæ cuſtodes, quam Turcas, licet eandem omnes doctrinam ſequantur. Cairana in urbe Perſæ plurimi ſunt, Mahometis legem ad ſuam vivendi rationem trahentes. Ibidem Arabes, Aſiatici Afrique magno numero degunt, quorum animos idem error Mahometicus invaſit.

Iudæi.

Iudæorum tanta Cairi multitudo eſt, ut decies ſexies centena millia eorum numerentur.

Chriſtiani.

In Chriſtianorum in Ægypto viventium numero Galli inveniuntur, Itali, Germani, Georgiani, Æthiopes, Iacobitæ, Armenii, Syrii, Coptitæ, Neſtoriani, Maronitæ & Nubienſes, omnes in IESVM CHRISTVM credentes, ſed ratione diverſa.

Cairus plurima Græcorum, Armeniorum aliorumque Chriſtianorum templa vaſto ambitu ſuo complectitur.

In Cairo veteri duo Chriſtianorum templa ſunt, alterum S. Mariæ titulo inſignitum Coptitarum, & S. Gregorii alterum, Græcorum ritibus dicatum.

NVMI.

NVMIDIA.

Xplicatis Africæ littoribus, quæ Europæ nostræ objacent, commodissimus nunc videtur locus, ab Orientali Africæ parte versus Occidentem pedem referre, ac interiores Africæ partes *Numidiam* Lybiamque, quarum delineationem superius inserta Barbariæ tabula continet, introspicere, antequam ad Abissinorum imperium, ac Nigritarum regionem accedamus.

Numidia Vetus. *Numidia Vetus*, Ptolemæo *Numidia Nova* appellata, Græcis autem Plinio teste *Metagonita*, eodem autore Plinio, ab Ampsaga amne, qui nunc *Sufgemar* ad Tuscam amnem, qui nunc *Guadilbarbar*, porrigebatur; at nunc, ut quidam volunt, Tremisenum regnum eodem extenditur situ. Ptolemæus illi non satis distincte terminos proprios assignavit, licet videri possit eundem limitasse Sufgemar & Iadog amnibus, hoc est, locasse inter flumina Ampsagum ac Rubricatum, apud Bonam oppidum: atque hic Africæ tractus Constantinam partemque Bugiæ complectebatur. Verum Maginus regionem Numidiæ Veteris inter Audum amnem, qui nunc *Magior*, ubi Ptolemæus Numidici sinus statuit initium, & Bagradam, qui nunc *Megerada* seu *Magrada*, apud Carthaginem locat, quo tractu etiam Tunetani regni portio quædam contineatur.

Numidia recens. At Numidia nostro ævo illa pars Africæ est, quæ Leone autore Lybiam inter ac juga Atlantis se explicat, & Veteris Numidiæ partem fortassis continet, ut nonnulli ex provinciis ejus Bugiæ ac Tunetano regno vicinis colligunt, complectiturque partem Cæsariensis Mauritaniæ in Darensi Provincia.

Nomen. Porro regio hæc longissimo per Africam tractu porrecta, hodie *Biledulgerid* à primaria Provincia sua, seu *Beledelgerid*, ab Arabibus autem *Guaten Tamar* vocabulis indigetatur, utrisque terram dactylorum proventu felicem significantibus.

Limites. Terminis ea continetur ab Oriente Eloacar oppido, centenis amplius milliaribus ab Ægypto remoto; ab Occidente regione Nun, Oceano prætensa; à Septentrionibus Atlantis radicibus, qua scilicet is in Austrum vergit; à Meridie autem Desertis Lybiæ.

Partes sive Provinciæ. Provinciarum præcipuarum vulgaria nomina sunt *Tesset*, *Dara*, *Tafilet*, *Segelmesse*, *Zes*, & *Biledulgerid*, à qua commune omnibus nomen est inditum. Sunt & aliæ provinciæ, præsertim in Occidentali latere, partim aliis confusæ, partim

Dimensio. etiam suis limitibus separatæ. Longitudo summa mille circiter leucas implet, latitudine leucis duntaxat nonaginta porrecta.

Populi clariores. Clariores populi, qui partem ejus Occidentalem nunc tenent, sunt autore Marmolio *Mussamnades*, Hileles, *Zaraganes* & *Quiscimas*, hisque permixti alii, *Gemis* dicti, quod nomen plurium congregationem populorum significat.

Fluvii. Fluvii celebres sunt *Darha*, *Ziz*, & *Chir*, quibus Susum amnem Leo adnumerat, de quo in Maurocani descriptione regni meminimus.

Darha flumen, monte Atlante oritur, in confinio Hascoræ provinciæ, decurritque Meridiem versus, regionem cognominem intersecans. Inde in Desertum devolvitur, ubi herbosos quosdam per agros se spargit.

Ziz, in quadam Atlantis parte sui nominis prorumpens, in Meridiem montana inter perstrepens, Cherseluinum præterfluit; mox regiones *Chenegam*, Matgaram Retebamque invisit, subitque Segelmessam; tum in Desertum delapsus, Sugaihilæ arcis muros lambit. Post in mediis arenis in lacum se format, quem nulla gens accolit, Arabibus tantum hæc loca venationis causa frequentantibus.

Chir, ortum itidem ex Atlante ducit, directoque in Austrum cursu, solitudines quasdam perlabitur, salutatoque Benigumi loco, in Desertum se abdit, cujus in medio in lacum quoque diffunditur.

Ceteri Numidiæ Recentis fluvii sunt *Albula*, Portugallis *Rio Bianco*, qui montano in loco natus, peragratis quibusdam regionibus Numidiæ, pluribus ostiis in Oceanum devolvitur Atlanticum; & *Buzedor*, qui haud procul à littore profluens, ubi Numidiæ partem aliquam rigavit, Oceano quoque Atlantico miscetur apud Buzeidor oppidum.

Sechs, tenuis amnis, scaturiens in quibusdam Numidiæ montibus, remotioribus à mari quam quaternæ istæ Ifrani sint arces, inter has ipsas decurrit, Oceano deinde inter Bajador promontorium & Nun oppidum receptus. Nomen ei quæsitum inde, quod hyberno duntaxat tempore aquis scateat, per æstatem vero sicco sit alveo. *Lebich*, è Numidiæ montibus littori propinquis oritur, juxta locum, qui nautis Albene dicitur, Oceano permistus, postquam amnibus aliquot factus est auctior. Sunt præterea amnes duo *Seseut* seu *Teseutin* vulgariter appellati, qui Gigndemo è monte, diversis tamen fontibus trium milliarium spatio ab invicem dissitis profluunt, rigatisque primo campis quibusdam, ac lustrata Hascora Provincia cum Lebico alveos suos committunt.

Ceterum *Teseut* vocabulum ripam, *Teseutin* vero ripas plurali numero significat. *Himiffin* ortum habere videtur ex quibusdam Numidiæ montibus, exiguo intervallo ab Oceano disjunctis, quem apud Ansulimum, locum quendam Nautis ita vocitatum, ingreditur. *Farcala*, cui à regione, quam perfluit, inditum est nomen, modicum flumen est, non longe ab hac regione, imo Septentrionalibus ejus in montibus ortum, quod cursu in Meridiem instituto, in lacum postea se explicat late terris innatantem.

Togada perexiguus amnis, cognominem terræ tractum perfluens, montibus egreditur, qui in Boreali parte visuntur. Is in Austrum progressus,

sus, alveum suum magis magisque patefacit, donec insignem in lacum mutetur. Flumen, cui à colore cognomentum est, Atlanticis è jugis profectum, Numidiæ campos perlabitur, visitatisque Teolacha oppido, locoque Nefra, in deserto se in lacus speciem diffundit. Tochort, flumen itidem non magnum ex Numidiæ montibus in Libyæ confinio exiens, Techort oppidum versatili sub ponte præterfluit; inde suas in Desertum aquas devolvens, formatur in lacum. *Teusart* amniculus montana origine, in Meridiem declivis, in Deserto nomen suum amittit, ubi converti eum in lacum perhibent.

Soli qualitas. Solo Numidia ob calorem est sicco, sabulosoque. Sunt quidem illi amnes complures, sed plerique versus Libyæ deserta cursum dirigunt. *Frumentum.* Paucissimi sunt agri ferendo frumento idonei; plurimi autem dactyliferis palmetis consiti, paucisque præterea arboribus frugiferis, inter quas frequentior illa est, quam Loth appellant, cujus *Fructus.* fructus dulcissimus est. Habet etiam præter picem Numidia, Euphorbium, Zumacam Addadamque. Quæ ex Numidiæ regionibus sunt Libyæ confines, montes habent steriles, viduosque arboribus, & quæ ad radices eorum visuntur, sine ullo fructu spinosæ existunt.

Aqua. Inter hos montes vasta solitudine horridos, ac pæne incognitos pauci putei visuntur, fontibus fluviisque amotis.

Animalia venenata, aliaque. Omnem Numidiæ tractum scorpionum ac serpentum genus invasit, quorum morsibus plurimi quotannis homines tempore æstivo intereunt. Sunt tamen etiam Numidis struthiones, cameli, ac capræ magno numero; equi item, sed pauci. Messis hic Aprili est mense, & dactylorum collectio in nonum, aut decimum anni mensem incidit; at, si October atque Aprilis menses imbribus careant, nec seritur hic, nec metitur. Quam tamen frumenti sterilitatem pæne incredibilis dactylorum semper compensat abundantia; quos cum Arabes aliique mercatores vehementer expetant, sat frumenti fructuumque Numidis apportant, quo incidentem forte egestatem solentur. Ceterum aliquibus Numidiæ in locis semper frumentum habetur, licet avare à soli ingenio concessum, quod hordei longe feracius est, anilique infectoribus seu iis qui pannos coloribus imbuunt, accepti.

Quia de dactylis seu palmulis mentio hic incidit, opportune hoc loco admiranda quædam de palmis horum fructuum genitricibus addidero. S. Basilius in Exemero sic habet: Palmæ in mares ac fœminas distinguuntur: & videas utique aliquando eam, quæ fœmina appellatur, demittentem ramos, velut libidine concitatam, & amplexum maris appetentem; videas & curatores earum ramis velut semina quædam masculorum injicere, atque sic velut in sensu fruitionis ac voluptatis illam constitui, ac rursus erigere ramos, & arboris comam ad propriam figuram redire. Habet de palmis explicatius Sanctus Ambrosius in Exemero lib. 4. Est quidem (inquit) quod mireris, in arboribus discretio sexus: nam palma dactylos generans ramos suos inclinat, & subjicit, atque in concupiscentiæ amplexusque speciem protendit arboris, quam marem appellant, unde & ramis palmarum cultores semina masculorum præjaciunt, quibus illi fœminæ arbori velut quidam sensus perfunctionis infunditur, & expetiti concubitus gratia repræsentatur, quo munere donato rursus ramos suos, & in veterem statum comam suam attollit. Prædictis autoribus Majoli lubet relationem de palma attexere: Si palma fœmina (inquit) longe absit à masculo, sterilescit absque fructu, quin si mas frondibus careat vi vel casu aliquo abruptis, fœmina viduarum more fit infœcunda.

Ventus. Numidiam porro, præter ardentem siccitatem, ac venenata animalia, plurimum Eurus infestat, qui flatu suo severiore arenas à terra suscitat, ac viantium oculis ingerit, quæ visui incommodant non parum. Ceterum cœlo Numidia salubri est; vix enim sæculo integro semel per hanc regionem pestilentia incidit, aut pustulis humana corpora extuberant.

Dispositio corporis. Longos in annos vitam Numidæ extrahunt, sed hoc affliguntur incommodo, quod dactylorum causa, quibus avidius frequentiusque vescuntur, præmaturam dentium elisionem patiantur, & adsiduis ferme ventis agitatæ arenæ oculorum aciem affligant.

Indoles. Indoles illis ad lasciviam proclivis, exigua humanitatis ac sapientiæ cura. Proditionis sunt, ac rerum novarum amantes, inhiantesque furtis atque rapinis. Animus iisdem ad vilia ministeria abjectus, quæ in Barbaria tenuem propter mercedem libentes exercent. Sunt tamen in numero eorum aliqui, queîs de meliore luto finxit præcordia Titan.

Studia. Opulentiores legum suarum, Martisque studia sectantur.

Victus ratio. Carnibus camelorum struthionumque assatis vescuntur; à potu vero aquam excludunt, camelino lacte jusculoque duntaxat utentes. Plurimi in hoc sordido hominum genere longe omnium hominum sordidissimi sunt, qui haud unquam in vita faciem lavent, aut manus.

Arabes incolentes Numidiam. De Arabibus quoque, qui Numidiam incolunt, nonnihil dicendum est. Hi inubere sunt *Dispositio corporis.* macroque corpore, vultu terribili & subnigro, raro mentum pilo vestiente. Longævi iidem sunt, corpora sua sæpe fricando, eademque exercendo ad eliciendum sudorem, aliam medendi artem ignorantes. *Exercitia.* Mirum in modum struthionum venatione delectantur, avidissime falconum adjutorio avibus aliisque minoribus feris insidiantur.

Famulitium. Nobilibus famulitium ex Æthiopibus est, ceteris ad ordinandam rem familiarem, sternendos ephippio equos, aliaque officia adhibentibus uxores aut famulas. *Studia.* Verum nostro ævo multi eorum Fessam ad studia literarum mittuntur, ut aut in Prædicatores, aut in Iureconsultos evadant, reliquis in Nigritarum regione mercaturam factitantibus. Sunt item complures in Numidia Arabes, qui spiritu Poëtico afflati, longissimis odis bella sua, amores venationesque admirabili suavitate decantent, coactis plerorumque Europæorum more in rythmos versibus.

Indoles. Ingenio liberali sunt; sed id reapse exercere, regionis ipsius negat inopia.

Vestiendi ratio. In cultu Numidarum Africanorum morem sequuntur, fœminis exceptis, quas quædam in vestibus diversitas à Numidis discernit. Ceterum sobrie vivunt, etiam in solemnioribus cœnis, ut Ananias refert, dactylis ficisque siccis contenti.

Aduari. Aduaros Numidiæ quod attinet, quorum nomen circulos orbiculares significat, notandum est, Aduarum singulari numero minora quædam castra ambulatoria esse, centum, aut 150, aut etiam ducentis constantia tentoriis, quæ in orbem seu circulum connexo ordine disposita, tutum per noctem Arabico pecori receptaculum ambitu suo præbent. Tentoria hæc è lana, pilisque caprinis, palmarumque filis contexta, subnigro colore apparent, nec imbribus pervia, nec solaribus penetrabilia radiis. Conjunguntur autem eum in modum, ut muri instar locum obsidendum circumdent, binis duntaxat ad intrandum spatiis seu portis relictis, quas oppositis senticetis nocturno tempore occludunt, ne forte insidiantes pecori leones Aduarum subeundo incommodent. Atque hoc Arabum genus aut singulis familiis progreditur, aut pluribus, ad majorem securitatem.

Opes. Divitiæ eorum præcipuæ in copiosa dactylorum collectione, & multorum pastione camelorum consistunt.

Vires. Ex Arabum viribus facile Numidarum reliquorum metiêre potentiam. Valent illi equitatu ducentorum millium, peditum autem numero prope incredibili. Tanta eorundem potentia est, ut, nisi aut zelotypia uxorum, aut ambitione honoris, mutuis se bellis lacesserent, facili negotio essent universæ Africæ dominaturi. Verum ob ista animorum mutua diffidia, vires eorum scopæ dissolutæ sunt, coguntur que Seriforum Turcarumque gratiam emere muneribus amplissimis. Velites sunt ipsis instructissimi, equitantque non porrectis cruribus, sed contractis, gladiis longioribus utentes & telis, ad mala quælibet subeunda assueti. Hi illi ipsi sunt, qui cum Tunetanis Christiani bellum inferunt, tam numeroso solent agmine succurrere.

Regimen. Totum hoc terrarum spatium partim Afri Numidæque indigenæ, partim advenæ Arabum populi incolunt. Posteriores primos quibusdam Numidiæ provinciis ac desertis expulerunt, occuparuntque vicina dactylorum regionibus deserta. Numidæ autem ejecti propinqua Nigritarum regioni deserta obsederunt. Dividi porro Numidiæ incolæ possunt in illos, qui omni lege abjecta, pecudum more cum gregibus suis in agris vagantur, sub tentoriis degentes; & in illos, qui Xicis, Regibusque Mauroci, & Fessæ, ad quos Darensis regionis pars major spectat, Tafileta item & Ytata provinciæ, tributum tanquam dominis suis pendere coguntur. Sunt tamen etiam nonnulla hic Turcica ditionis loca. Ceterum totum hoc terrarum spatium, quod hodie Numidiam appellamus, Romanorum late orbi terrarum dominantium, ad Occasum inclinante potentia Regem unicum habuit; at ex quo in hanc terram fuere Arabes ingressi, in plura eadem dominia sive Principatus fuit discerpta.

Religio. Religio non alia hic viget quam pridem orco damnata hæresis Mahometana.

SVS. & YDAVSQVERIT. Primi ab Occidente tractus Numidiæ, illi sunt qui à Barbaria Promontorioque Aguer usque ad Promontorium Nun Oceano prætenduntur Atlantico. Tractus remotiores uno *Sus* nomine indigetati, terminos habent ab Occidente prædictum Oceanum; à Meridie arenosas Lybiæ solitudines, quæ regionis Nun partem occupant; ab ortu Solis Darensem Provinciam; à Septentrionibus autem Susana provincia, quæ portio quædam Barbariæ est. *Limites.*

Populi locaque. Populi clariores à Beberis Africanis omnes profecti, dividuntur in stirpes, quas illi *Gemis* appellant. Harum prima *Ydausqueritorum*, quorum præcipuum nomen Hilela est, oppida plurima arcesque tenent, videlicet *Ydiauzan*, *Mereit*, *Deudyzdud*, *Denfeniz*, *Yndeuzel*, *Arrahala*, *Deunadayf*, *Argan*, *Deuquinsus*, *Aytiocoli*, & *Tizitit*; celebriora autem horum locorum sunt, *Ydeunadayf*, vicenis Zaharam seu Meridiem versus Tarudantâ milliaribus; *Ydeuquinsus* item atque *Argan*, ex quibus stirps seu tribus una formatur, *Quincima* dicta, cum Hilelâ stirpe belli societate devincta.

Soli qualitas. Fertilis hæc regio est frumenti hordeique, quibusdam ejus locis quoque mala aurea, limonia, & quidquid subacidorum in Europa fructuum est proferentibus. Equorum etiam ac reliqui pecoris hic insignis proventus est.

Vires. Incolæ, si vis aliqua ingruat, equitatum facile conficient millium quinûm, peditatum vero tricenûm, quo animosiorem expeditioremque militem vix in tota Africa invenias.

EXTVCA. *Situs.* Extuca, tractus Susæ remotior est, ad Numidiam spectans, in quo amplius quadraginta oppida arcesque Bereberis Africanis Miceamudanæ originis habitatæ visuntur. Ex his celebrius ceteris est *Targuez* oppidum cum arce, quæ monticulo imposita Xecorum seu Dynastarum sedes est. His vicini sunt alii Bereberi, in quorum itidem ditione oppida complura sunt mœnibus cincta, atque arces quædam. Principaliora autem loca ista sunt: *Ydaguazinguel*, *Ydaubaquil*, *Deursumugt* & *Hilela*. *Loca.*

Soli qualitas. Terra hæc crebros in montes attollitur, sed hordei fertiles, caprisque, quibus abundant, alendis benignos.

NVN. Quidam Occidentem versus terrarum tractus Oceano perfunduntur Atlantico, inculti tenuibus ac egenis Bereberis quibusdam, Ydeuzel appellatis, quorum regio remotiorem Susæ partem obtinens, à capite suo Nun vocitatur.

Situs. Situm hæc regio sortita Numidiam seu Beledelgeadam inter, ac Libyam sive Zaharam, magnam Zaharæ partem occupat. Verum utraque Numidiæ Libyæque portio, incolentium Deserta Arabum, tentoria sua sive mapalia ad permutanda plaustra circumferentium, quos nominibus *Berebex*, *Zenega* & *Ludaya* indigetant, excursionibus ac rapinis infestantur. *Nun* oppidum, à promontorio cognomine non longe dissitum, nautis Lusitanis *Non* appellatur, quod olim de navigaturis ultra hoc promontorium, si forte quæreretur, num redituri essent incolumes, communiter per negationem *Non* respondebatur.

Terra

Soli qualitas. Terra hæc frumento caret, nec hordeum dactylosque & hos illaudatos, nisi avare producit; quapropter incolis ad tolerandam commodius vitam Gualata regnum frequentatur.

Mores. Arabes, qui his in partibus non habitant, sed potius vagantur, in mapaliis sive tentoriis degunt, loca pro libitu permutantes. At Bereberi firmatas suis in mapaliis sedes tenent.

TESSET. *Nomen.* Tesset, Numidiæ portio in ista regione, quam Susam remotiorem Marmolius nuncupat, ab oppido in confinio Nun posito, nomen invenit. Id quingentas tantum domos, ager vero illi subjectus familias 12000 complectitur. *Situs.* Regio ipsa Libyæ continuata desertis, centum circiter leucis ab hac parte distat, ab omni hominibus inculto loco. *Loca.* Et quoniam eadem nec vasto spatio porrigitur, nec memorabilia loca continet, merito Regni titulo caret.

Soli qualitas. Qui Tessetum ager circumsidet, sterilibus arenis est obsitus, parte ejus suburbana excepta, quæ alibi dactylorum, alibi ferax est hordei miliique. Adsunt item cameli ac equi, sed numero exiguo; nec pecoris minoris greges numerosos invenias. *Mores.* Incolarum sexus masculinus deformi ac nigricante propemodum est vultu, fœminis candidiore facie existentibus, ac disposito ad firmitatem corpore.

GVADEN. *Situs.* *Guaden*, separatus quidam Leoni locus, à Sanutio in Tessetana regione locatur. Vicus is est in Deserto Libyæ confini.

Soli qualitas. Solum circumjacens dactylorum duntaxat ferax, ceteris fructibus frugibusque caret. Pantheræ in hoc tractu struthionesque visuntur; capræ item ac equi, quos camelino lacte nutriunt.

Mores. Ad nigritiem magis, quam ad albedinem, incolarum facies inclinat. Illi toto ferme corpore nudi, ac ab humanitate remotiores viliorisque animi, ob inimicitias quas cum vicinis suis gerunt, vix audent paulo longius suis à domibus recedere. *Opes.* Ceterum lacte, dactylis ac carne ferina victitant, capras ad lactaria servantes. Nullæ iisdem sunt opes, *Regimen.* servitutem imponentibus Arabibus, qui *Vdaya* seu *Vled Vodey* appellati, deserta Libyæ tenent.

IFRAN, seu VFARAN. *Loca.* *Ifrana*, seu *Vfarana* regio, quatuor tantum oppida, murorum inclusa ambitu complectitur, milliaribus ternis ab invicem dissita, singulaque amni sicco per æstatem alveo apposita, ac in remotioris Susæ parte Meridionali locata.

Soli qualitas. Terra hæc dactylos ferens, æris quoque metalla producit.

Mores. Opes. Incolæ politioribus sunt moribus, habituque qui deceat. Florent iidem divitiis, quod Guartgessemo in portu commercium cum Lusitanis exerceant, à quibus lanea illa textilia fili crassioris, itemque linea textilia, ac id genus alia pro suis accepta mercibus, in Nigritarum regionis regna Gualatæ Tombutique asportant.

Regimen. Civilibus duntaxat in causis Iudicem habent, facinorosis exilio mulctatis. Reliquum regimen penes Mahometanos sacrorum antistites est.

Religio. Porro Mahometanæ sunt superstitioni addicti, cui exercendæ templum magnifice ædificarunt.

ACA. *Situs.* *Aca*, seu ager Acanus tria circumcincta muro castella continet, modico ab invicem spatio disjuncta, inque Numidiæ Deserto qua id Libyæ accedit, conspicua. *Loca.* Ea quondam incolis frequentia, intestino bello prope deserta fuerunt reddita; veruntamen non longo tempore interjecto, pace primum intercurrente, quodam sacerdote Mahometano composita, pristinam celebritatem recuperaverunt.

Soli qualitas. Terra, illis noverca, præter dactylos vix fructuum aliquid suppeditat, *Mores.* in quorum collectione omnis eorum occupatio versatur. *Opes.* Hinc illa rerum omnium inopia. *Regimen.* Præest his populis Morabutus quidam. *Religio.* Vnde quòd Mahometanam colant religionem, colligere facile est.

DARA. *Nomen.* *Darense* Regnum, sive Provincia *Dara* seu Darha, Cæsariensis Mauritaniæ veteris partem obsidens, unàque ex nobilioribus Numidiæ regionibus, à Dara celebri amne suo nominis appellationem accepit.

Limites. Terminatur à Septentrione Atlante Majore, qua is Maurocanum Regnum ingreditur; ab Occidente Gezula Susaque Provinciis; ab Ortu Sugulmessa Numidiæ; à Meridie vero Zanhagano Libyæ Deserto.

Dimensio. Longitudo ejus Atlanticis ab jugis ad Zanhaganum desertum usque leucas implet nonaginta, latitudine perangusta, cum ferme tota amnis sui ripas duntaxat obsideat.

Loca. Oppida cum arcibus suis complura habet mœnibus cincta; quæ tamen ex luto constant ac lapide, palmarum lignis ad ædificia adhibitis. Ex præcipuis ejus oppidis est *Benisabich*, seu *Mucubach*, Daræ flumini appositum. Reliqua oppida sunt, Quiteva Dara ab amne sejunctum emissione globi è tormento majore; Zezerinum Minus, in ripa Daræ cum arce munita; *Tagumadert*, alias *Tigumedet*, vicenis Quiteva leucis in Libyæ positum confinio, ac Seriforum incunabulis inclytum, quorum posteri Maurocano Fessanoque regnis potiuntur; *Tinzeda*, itidem in Daræ ripa, quemadmodum etiam *Taragalel*, quod in primariis hujus provinciæ oppidis censetur, quaterna ædificiorum millia, munitam arcem, atque assignatum quadringentorum circiter Iudæorum habitationi locum complectens.

Tinzulin, amplissimum Provinciæ hujus oppidum cum arce, Taragalelo versus Occasum Æstivum decem leucis remotum. *Tameguerut* oppidum cum arce sua Daræ adsidet. *Timezguit*, in celebrioribus locorum, quæ Gezulæ accedunt, oppidum est cum quadringentorum circiter ædificiorum suburbio, probe munitum, ac incolis tam frequens, ut bis mille in eo familiæ numerentur. Spectant ad eandem Provinciam arces *Tabarnost* in Libyæ confinio, atque Afra, à Serifis in Zaharæ, seu Libyæ, condita finibus.

Extat ad hanc diem Tefuf, regia quondam, sed in ruinis suis duntaxat.

Soli qualitas. Quædam arva frumenti feracia sunt, copiosamque messem promittunt, si Aprili mense intumescens Dara amnis fœcundus terris innatet; sin secus, spes omnis annonæ sublata est. Verum cum fertilitas ista non omnibus locis insit, ac hordei longe major quam frumenti sit copia, frumentum incolæ dactylis suis à Fessanis aliisque

que populis permutant, aut precio emunt non parvo. Color cæruleus, qui Endico communiter appellatur, anilum tinctoribus necessarium, licumque, unde Africani preciosum illum ex candido rubentem colorem conficiunt, copiose ex Darensi regione ad exteros mittuntur. In utraque Daræ ripa, ac late circa ipsum amnem tanta palmarum frequentia est, ut fidem exuperet, quæ dactylos optimos, magnitudinis eximiæ producunt, ac septennium ferentes.

Opes. Divitiæ incolis à dactylorum, camelorum, anilique, quod Fessani Trimiscenique mercatores avehunt, copia accedunt. Mauroci Reges, ad quos multæ Provinciæ hujus portiones pertinent, nostris temporibus haud tenues ex iis reditus percipiunt.

Vires. Iidem plurima Darensis regionis oppida firmissimis præsidiis instruxere, ut *Benisabih*, *Quiteva*, *Texerin*, *Tigumedet*, quibusdam etiam bellicis tormentis ad cohibendos qui deserta incolunt Arabes, recipiendumque tanto securius effossum è fodinis suis aurum munitis.

Regimen. Idem Rex maximæ hujus Provinciæ parti dominatur, portionesque singulas per Præfectos suos gubernat, locis reliquis in particularia dominia discerptis.

TAFILET, & YTATA. *Nomen.* *Tafileta*, Regni titulo decora, quo Serifi utuntur, qui & Daræ regale sibi nomen vendicant, nomen accepit à capite suo, quod sabuloso in loco in Zaharæ confinio positum. *Situs.* Regio ipsa Darensi Provinciæ contermina est. Porro inter Zaharam ac prædictam metropolim, quæ valido circumcincta muro, arceque egregia munitior, amplius bis mille familias à Bereberis Africanis quos Filelis vocant, profectas complectitur, aditus est, quo pervia Atlantis juga redduntur.

Ytata Provincia, ejusdem ferme cum Darensi regione magnitudinis, ac propius ad Libyam accedens, Tafiletæ quædam portio est. Incolæ *Garib* dicti, non una ex gente compositi sunt. Circum eos alii Bereberi incolunt, quos *Sicutana*, & *Etuazguib* nuncupant.

Soli qualitas. Tafiletæ solum insigni quadam asperitate montanum, producendo frumento ineptum est, dactylis ferendis, alendisque pecoribus benignius. Anilum quoque hic nascitur, ad tingendos optimo colore cæruleo pannos aptissimum. Tafiletanis dactylis meliores vix in tota Numidia reperias. Incolæ gregibus omnis generis abundant, præcipua vero camelorum habenda ratio est ac equorum, qui corpore graciliores agilioresque precium sui augent, ac dactylis ob avenæ & hordei inopiam aluntur. Ytatæ tractus omnis in feracia dactylorum palmeta diffunditur, nec aliarum præterea rerum fertilitate laudatus existit.

Mores. Parcius sordidiusque ob soli sterilitatem victitant Tafiletani, quam ceteri per Numidiam populi; attamen industrii esse feruntur. Ytatani gens mista, nec perfecte tenent Arabicum idioma, nec Zenetanum.

Opes. Multum argenti quotannis ad Tafiletanos redit ex anilo, corioque concinnato de pellibus ex Libya aliisque Numidiæ regionibus allatis, & feris, quas Artes appellant, detractis; ex linteis item textilibus, Maurico more acupictis.

SVGVLMESSA. *Nomen.* *Sugulmessa* sive *Segelmessa*, ab urbe sua primaria nomen invenit, prætenditurque amni Ziz, ab angustiis Gerseluino vicinis in Austrum, *Dimensio.* spatio centum ac viginti milliarium usque ad deserta Libyæ in latitudinem procurrens; in longitudinem vero à Darha regione ad Tessetæ confinium exspatians.

Loca. *Segelmessa*, ad Ziz amnem loco plano conditum oppidum, superioribus temporibus valido celsoque muro conspicuum, in vicina ditionis suæ oppidula migrare incolas ob malignitatem aëris coëgit, unde ruinæ ejus secutæ. Verum anno 1548, uti Grammayus perhibet, pristinam dignitatem obtinuit.

Ceterum in ripa fluminis castella, si majoribus minora adnumeres, sunt trecenta & quinquaginta, vicis propemodum innumerabilibus existentibus. Ex his terni præcipui habentur, quorum primus *Teneghent* dictus, metropoli suæ proxime accedit, domos circiter mille complectens; alter est *Tebuhasan*, à Teneghento octonis ferme Austrum versus milliaribus disjunctus; tertius *Mamun*, vicus ingens, incolis frequens munitusque.

Soli qualitas. Solum dactylis fœcundum, perparum frumenti producit; vehementissimi hic per æstatem ardores sunt, quarum vi pulvis excitatur, unde oculorum ulcerationes nasci, Leo existimat. Iisdem caloribus paulatim amnis sicco fit alveo; quamobrem salsam aquam è puteis manu effossis haustam incolæ potant. Sugulmessanum cælum, hyberno tempore excepto, salubre est, quo nimia humiditate infectum distillationes generat, oculosque affligit; quæ tamen mala citissime sanantur. Scorpiones per omnem regionem frequentes cernuntur; at pulicum expertes sunt.

Mores. Incolarum animos vix ampla & præclara cogitatio ingreditur; quippe apud exteros degentes vilissimis se ministeriis mancipant. Tebuhasanum floret mercatoribus extraneis, Iudæisque aut opificia tractantibus, aut exercentibus mercaturam. Porro dactylis præcipue victitant, & tenui illo quod solum suppeditat frumento. Incolæ Zenetani, Zanhagani Hacaranique sunt generis. *Religio.* Major eorum pars sectam Mahometis profitetur: ceteri aut Iudæi sunt, aut artifices mercatoresque, qui lucri aviditate hæc loca incolunt.

QUENEGA, seu QVENEN. *Quenega* provincia Ziz amni pleraque prætenditur, estque Atlanticis jugis contermina. Transitus per eam angustus quadraginta milliarium *Situs.* spatio porrectus. Terna eadem loca habet memoratu digniora, quorum primum *Zebbel* dictum, editissimæ rupi insistit, in ipso angusti meatus capite, qui Fessam ac Sugulmessam interjacet. *Loca.* Alterum *Gastrir* seu *Gastir* appellatum, ac quindenis circiter à Zebbelo remotum milliaribus, locum qua mons quidam se molli declivitate in planitiem demittit, sortitur. Tertium oppidum Tammaracrost nuncupatum, ac vicenis à priore milliaribus Austrum versus disjunctum, viæ regiæ prætexitur. Cetera loca aut castellorum, aut vicorum magaliorumque appellatione continentur. Castella duodenario sunt numero, vicis vicenis & sex extantibus.

Dacty-

Soli qualitas. Dactylorum feracissima hæc regio est, sed notæ non optimæ. Fruges eadem avarissimè largitur, modici hordei tantum miliique fœcunda, idque iis in locis, quæ angustissimo spatio flumen inter montiumque radices sæpe non ultra jactum lapidis se explicant. Caprarum in ea greges multi visuntur.

Mores. His pascendis custodiendisque incolæ totos se tradunt, per hyemem se subterraneis in cryptis sive cavernis abdentes.

Opes. Qui ex illis aditum illum angustum Fessam, inter ac Sugulmessam porrectum tenent, exacto à transeuntibus mercatoribus vectigali, non parvo supra modum locupletantur. Custodes aditus Zehbelo sub oppido excubant, quartamque centussis partem pro singulis camelis exigunt. Incolas reliquos ipsa soli asperitas docuit pauperiem pati.

MATGARA. Limites. Quenegæ sive Quenenæ à Meridie continuatur *Matgara*, extra prædictas angustias locata. *Loca.* Ziz amni multa prætexuntur castella muro conclusa, quorum principalius *Helel* dicitur, sedes Principis. *Opes.* Is quotannis ex vectigalibus sibi præstandis redimit tricena aureorum nummûm millia.

Miles ejus si in cohortem, quam Caravanam vulgo appellant, incidat, nullo Principis sui munitam salvo conductu, eum omnibus exuendi bonis potestatem habent.

RETEL seu ARRATAMA. Dimensio. *Retela*, Matgaræ contermina, itidem Ziz amnem, Meridiem versus spatio milliarium quinquaginta, usque ad Segelmessæ fines prosequitur. *Limites.* Ceterum ab Oriente inhabitatis quibusdam montibus clauditur: ab Occasu campis sabulosis desertisque, in quibus venientes è Deserto Arabes sua ad tempus figere tentoria consueverunt. *Loca.* Complura in hac regione circumdata muro loca sunt, ac ingens prædiorum numerus.

Soli qualitas. Mores. Vires. Eadem dactylis abundat. Incolæ avaritiæ vitio pessime laborant, tamque pusillo sunt animo, ut centeni equites denis sese Arabibus opponere formident.

Regimen. Iidem Arabum commodo agros exercent suos, à quibus velut dominis suis mancipiorum more habentur.

ESSVOAIHILA, HVMELEDEGI, & VMMELHESEN. Zerna haud procul ab Segelmessâ visuntur oppidula, quorum singula peculiare constituunt Dominium. Primum *Essuoaihila* seu *Zuayhila* appellatur, oppidum exiguum, Segelmessano ab agro duodenis tantum versus Meridiem remotum milliaribus, positumque in Deserto. Vicinus est ei amnis *Zoz*, qui se Libyæ desertis insinuat. Alterum est *Humeledegi*, Segelmessâ octodecim distans milliaribus, in deserto quoque locum sortitum. Tertium *Vmmel-tzesen* nuncupant, perexiguum oppidum, ab Arabibus in asperrima solitudine, via qua Dara Segelmessam itur, conditum, qua ab urbe vicenis quinisque circiter milliaribus abest. Mœnia ejus lapide constant nigerrimo.

TEBELBELT. *Tebelbeltana* seu *Tabelbeltana* regio, umbilicum ferme deserti Numidici tenet, ducentis circiter ab Atlante, ac centum versus Meridiem Segelmessa milliaribus distans. *Situs.* Tria oppida habet frequenter inculta, vicos vero duodecim.

Africa.

Soli qualitas. Magna hîc dactylorum copia est, aquarum autem ac carnium pecorinarum inopia. Harum loco incolæ cervina vescuntur, & quas deplumati struthiones suppeditant. *Opes.* Illi commercia quidem cum Nigritis exercent, nec tamen ex iis ditantur; *Regimen.* Arabes quippe, quibus subjecti sunt, fortunas eorum perpetuo rodunt.

TODGA. *Todga*, regio non magna, ad cognomine flumen se explicat, quadraginta circiter versus Ortum Segelmessa milliaribus. *Situs.* Oppidula seu castella in ea quatuor sunt, vici decem.

Soli qualitas. Mores. Opes. Affluit *Todga* dactylis, prunis armeniacis, ficubus, uvis, frumentoque. Incolæ plerique aut agricolæ sunt, aut concinnatores coriorum. Ex ista fertilitate soli laboribusque vix ullis incolæ divitiis augentur.

FARCALA. Situs. Opes. *Farcala* seu *Fercala* quoque amniculo cuidam prætenditur, centenis circiter ab Atlante Meridiem versus milliaribus. Vicos ea quinos habet, oppida vero terna.

Soli qualitas. Opes. Regimen. Frumentum modice fert regio hæc, dactylos ceterosque fructus multo abundantius. Incolit Farcalam gens prorsus egena. Eadem Arabibus subest.

TEZERIN. Situs. Loca. Nec Tezerina flumine caret, cujus ripas prona sequatur. Situs ejus est sexaginta ab Atlante milliaribus, & à Farcala tricenis. Oppidula complectitur Sena, vicos autem quindenos, ac duorum rudera oppidorum, quorum nomina ignota sunt, in ipso Tezerinæ vocabulo abstrusa, *Nomen.* quod Africana lingua civitates significat.

Soli qualitas. Dactylis eadem, præcedentium Provinciarum instar, abundant.

BENIGVMI. Situs. Loca. *Benigumia*, amni Ghir accedit, centum ac quinquaginta versus Ortum Hybernum Segelmessa milliaribus. Castella in ea tenuia octo, ac vici quindecim.

Soli qualitas. Opes. Et hoc loco dactyli affluunt; at incolæ opibus nequaquam abundant, qui se Fessæ ministeriis vilioribus addicunt, mercedemque seu precium laboris equorum emptioni impendunt, mercatoribusque deinde ad Nigritarum proficiscentibus regionem divendunt.

MAZALIG, & ABVHINAN. Situs. In Numidiæ Deserto, quinquaginta ab Segelmessa milliaribus in ripa Ghir amnis oppidula duo sunt, alterum *Mazalig*, *Abuhinan* alterum vocitatum.

Soli qualitas. Ager utriusque fruges adeo nullas producit, sed dactylos duntaxat; quamobrem miserrimi incolæ sunt.

Regimen. Dominantur oppidulis hisce Arabes, à quibus eadem habitantur.

CASAYR. Est etiam in hoc tractu *Casayr*, exiguum oppidum, quod Sanubius Segelmessæ regioni cum prædictis oppidulis attribuit.

Situs. Situm id in Numidiæ Deserto tenet vicenis ab Atlante milliaribus. *Soli qualitas. Mores.* In agro ejus plumbum effoditur, antimoniumque seu stibium. Vtrique inveniendo incolæ occupantur, aliarum collectione rerum destituti. *Opes.* Metalla ista Fessam asportant, ut redempta ex iis pecunia necessitatibus suis consulant.

BENI BESSERI. Situs. Loca. Terrarum tractus, qui *Beni Besseri* dicitur, Atlanticis jugis subjacet. Conclusa in eo loca tria sunt, & vici aliquot.

Z Idem

Soli qualitas. Idem fructuum ferax est, dactylis exceptis, frugibusque.

Opes. Mores. Ferrum hic effoditur, in quo præcipua incolarum opulentia consistit. Huic eruendo è terræ visceribus omnes occupantur, de eoque Segelmessanis provident.

Regimen. Parent incolæ Dynastæ Dubduno, Arabibusque.

GVACHDA. *Situs. Loca.* *Guachda* regio septuaginta versus Meridiem milliaribus Segelmessa abest. Oppida tria habet Ghir amni apposita, vicosque plures.

Soli qualitas. Opes. Nascitur in ea frumenti modicum; dactylorum felicior proventus est. Merces suas incolæ in Nigritarum regionem avehunt, quos tributarios Arabes sibi fecere.

FIGHIA. *Situs.* *Fighia* tria castella continet, medio in Deserto, centum ac quinquaginta versus Ortum Segelmessâ milliaribus posita.

Soli qualitas. Incredibilem hæc regio copiam dactylorum suppeditat.

Mores. Incolæ magnanimi sunt; alii quippe apud Nigritas prudenter sua commercia exercent; alii Fessam ad mercaturam literarum proficiscuntur, bonisque artibus imbuti in Numidiam redeunt, ubi sacrorum curatores creantur; ut hac ratione divitiæ à paucissimis absint. Fœminæ ex lana (Grammayus è lino asserit) tam tenues subtilesque pannos conficiunt, ut serica referant textilia.

TESEBIT. *Situs.* *Tesebit* seu *Tesevin* in Numidiæ Deserto est, 250 versus Ortum Segelmessa milliaribus, ab Atlante verò centum. Oppida tenet quatuor, vicos 28, in confinio Libyæ conspicuos, via quæ Fessa & Trimiseno in Regnum Agadez deducit.

Opes. Præter dactylos, & hordei modicum, vix aliarum frugum fructuumque terra ferax est. Viros niger color infuscat; Fœminæ vultu formoso sunt, sed subnigro. Maximum incolarum malum est turpis in rebus egestas.

TEGORARIN. *Situs.* *Tegorarina*, quæ & *Taguriria* dicitur, ampla regio est in Numidiæ Deserto, à Tesebita versus Ortum leucis quadragenis remota.

Loca. Castella in ea numerantur quinquaginta tria, & amplius centum ac triginta vici.

Soli qualitas. Omnis hæc regio mirifice dactylis affluit, quibusdam etiam locis frumenti fertilibus, si solum rude aridumque puteali rigando aqua stercorandoque incolæ attemperent. Quamobrem gratuita apud eos equorum ac camelorum ad extraneos spectantium stabulatio est, ut fimo potiantur. Carnes magno hîc precio venduntur, quod pecus alere soli ipsius nimia siccitas prohibeat; capræ tamen ad lacticinia adsunt. Ex adverso aurum hinc exportatur, Tivar dictum; quod tamen ex Nigritarum allatum regione creditur.

Mores. Ceterum lacte victitant, carnibusque ab Arabibus coëmptis.

Opes. Divites esse feruntur, quod Nigritarum regionem commerciis suis frequentent.

MESZAB. *Situs.* *Meszab*, Numidici Deserti regio est, Tegorarina trecentis circiter versus Ortum milliaribus disjuncta, totidemque à Mediterraneo mari.

Loca. Castella sex continet, vicos complures.

Opes. Incolæ prædivites sunt, ex commercio, quod in Nigritarum regione exercent. Hucusque Algeriani Bugianique mercatores concedunt, ut cum Nigritis ex vicinia negotientur.

Regimen. Subjecti sunt Meszabani Arabibus, quibus tributum pendunt.

TECORT. *Nomen.* *Tecort*, *Tocort* & *Ticurt* Marmolio vocitata regio, Grammayo autem Ticart, à capite suo nomen accepit. *Situs.* Distat ea Algerio versus Austrum leucis centum, seu, ut alii volunt, 150, Tegorarina sexaginta sex. Metropolis ejus pro veteri *Turaphylo* communiter accipitur. *Loca.* Illa in monte condita, in subterfluentem amnem modicum despectat, cujus utramque ripam pons versatilis connectit. Murus eam quaquaversum circumdat, parte illa excepta, quæ in montes obversa, rupibus præcipitiisque defenditur. Ædificia ejus numero 2500, lapide ac laterculo constant. Circum urbem quadraginta castella, & centum ac quinquaginta vici spectantur, quorum aliqui quatridui itinere à sua metropoli absunt, quæ veluti centrum universæ Provinciæ obsidere videtur.

Soli qualitas. Dactylos ingenti copia Tecortanus ager producit; at frumentum deest, quod ex Constantina permutatum dactylis Arabes advehunt.

Mores. Liberaliter excipiunt exteros, ac sæpenumero gratis, quos ea prosequuntur benevolentia, ut his ipsis malint quam popularibus filias in matrimonium elocare.

Opes. Dactylorum præstantissimorum copia locupletat incolas, liberalitate opes eorum testante.

GVARLA. *Nomen. Limites.* *Guarla* seu *Guerla*, Grammayo *Huerguela* dicta, Marmolio *Guerpuelen* & *Guerguela*, Afris *Verquelen* indigetatur. Explicat se Terra hæc in Numidiæ Deserta, qua id Regno Agadez accedit.

Loca. Nomen ei quæsitum ab unica urbe sua, umbilicum Provinciæ obtinente. Ea pro veterum *Tamaica* vulgo accipitur.

Vicos hîc Grammayus numerat 120.

Soli qualitas. Laudatur hæc regio felici dactylorum productu; vituperanda rursum, quod carnibus & frumento destituatur.

ZEB. *Situs.* *Zub* Provincia, olim regio Zebæ appellata, atque à Procopio apud Aurasium locata montem, per media Numidia Deserta se porrigit.

Limites. Finibus includitur ab Oriente dactylorum regione, seu Biledulgerid, quæ Tunetano Tripolitanoque Regnis objacet; ab Occidente Messila; à Septentrionibus Bugiæ montium radicibus; & à Meridie solitudinibus quibusdam, qua Techorta Guragalam versus tenditur. *Loca.* Subsunt huic regioni oppida præcipua quinque, cum vasto vicorum numero. Oppidorum nomina sunt *Pescara*, *Borgi*, *Nesta*, *Teolacha*, & *Deusen*.

Pescara vetus oppidum est, florente Romanorum potentia conditum, quod à Mahometanis dirutum, restauratum fuit deinceps, populisque frequentatum. Borgi, oppidum non ignobile, Pescara versus occasum milliaribus abest quatuordecim, aut Grammayo autore viginti. Nesta seu Nesta oppidum est, seu potius regio quædam oppida, terna insigni amplitudine complectens, ex quibus memorabilius illud, quod arcem habet, Leone suspicante, à Romanis extructam. Diruta fuerunt hæc oppida, ut Grammayus refert, à Tunetanis anno 1515, quæ nunc magnis laboribus sumptibusque reædificantur.

cantur. Leonis temporibus vicus unicus loca hæc omnia complectebatur. Teolachia, oppidum pervetus est, invalidis mœnibus circumdatum, juxta quod calidarum aquarum rivus decurrit. Deusen, vetus quoque oppidum est, in Bugiæ Desertique Numidici confinio, à Romanis conditum. Id cum Teolacha oppido ab adventantibus in Africam Arabibus destructum, à Barbarossa deinde piratarum principe flammis ferroque excisum, hodie insigni labore reparatur.

Soli qualitas. Gravis æstus, solum arenosum, ac nullis pene aquis riguum, incolis vehementer incommodant. Paucissima hic arva sunt serendo frumento idonea, at dactylorum pleraque loca feracia existunt. Pescarenses scorpionum infestat frequentia, qui ictu morsuve illico occidunt; quapropter incolæ relicto oppido suo æstiva tempora in agris usque ad Novembrem mensem consumunt.

BILEDULGERID. Nomen. Limites. *Biledulgerid Beled-Elgerid*, quod nomen dactylorum regionem significat, Provincia Numidiæ est, quæ Tunetanum regnum versus porrecta, ducto à finibus Pescara initio, usque ad dependentiarum insulæ Gerbes confinium extenditur, ab Oriente se cum Cyrenaica conjungens: at mediterraneum mare, longissime ab uno latere hujus Provinciæ abest. Nam Teusar & Caphsa, quæ duæ ejus portiones sunt, trecentis ab hoc mari milliaribus in interiora recedunt.

Loca. Oppidorum nomina sunt, *Teusar*, *Caphsa*, & *Nefzaoa*. *Teusar*, oppidum antiquitatem præ se ferens, in Deserto Numidiæ ad tenue flumen quoddam, Meridionalibus montibus ortum, Romani condidere. Dividitur id in duas partes sive regiones, altera ab Afris, ab Arabibus altera habitata. *Caphsa*, iisdem conditoribus gaudens, arcem habet egregiam, cujus murus cubitorum viginti quinque altitudine eductus, latusque quinos, quadrato lapide constat. Oppidum ipsum magnifice exstructis templis resplendet, in vias latas, atroque constratas lapide dissectum. In medio fontes aliquot erumpunt, circumstructo muro à publica via præclusi, directique in quadrum latitudine, & profunditate notabili. Ad Nefzaoam quod attinet, non oppidum id unicum est, sed tria potius castella, invalidis cincta mœnibus, quæ vicinitas connectit, & multitudo habitatorum frequentat.

Cœli solique qualitas. Aër. Subjacet Biledulgerida ardentibus caloribus, ut per æstatem intolerabiles existant. Caphsanum cœlum tam noxium est, ut adsiduis pene febribus incolæ jactentur. *Aqua.* Teusar amne suo rigatur. Habet quidem Caphsa aquam, sed calentem; adeo ut hausta, primum horario, aut longiore intercedente spatio, ad temperiem sit reducenda, antequam potabilis existat.

Fructus. Solum hujus regionis ob nimiam siccitatem frugum est expers, dactylorum tamen eximie fertilis. Caphsanus ager dactylis oleisque abundat, quibus utrisque in aliis Provinciæ locis meliores non facile invenias. *Linum. Argilla.* Idem linum magna copia producit, largiturque argillam ad elegantia vascula conficienda aptissimam.

Mores. Teusarani nullo negotio in partes discedunt; Capsani autem rebus novis studentes, inquietos turbulentosque dies agunt.

Opes. Mercatura. Dactylorum Biledulgeridanorum ea bonitas est, copiaque, ut de illis provideatur omnibus, qui Tunetana littora incolunt: Teusarani divites agris sunt nummisque, ob frequentatas apud eos à Numidiæ Barbariæque mercatoribus nundinas; Caphsarios vero Nefzaoanosque paupertas habet, ob Tunetanorum Regum exactiones continuas.

Regimen. Paret hæc regio Tripolim usque Tunetano Regi sive Præfecto Turcico; nisi quod Teusar, divisum interfluente amniculo oppidum, à parte una, *Farnasa* dicta, indigenas habens Nobilesque, altera *Merdes* appellata, Arabes tenens, qui diripientibus oppidum Mahometanis hæserunt, dissidiis intestinis quoque secetur, ac Regum Tunetanorum excutiat jugum; à quibus tamen nonnunquam incolæ pœna affliguntur gravissima. Caphsa suis omni ævo regulis paruit, at nunc Tunetanas habenas agnoscit.

TEORREGV. Limites. Loca. Tripolitanæ regioni, qua ea Barcano Deserto accedit, *Teorregu* Provincia confinis est, in qua castella tria, ac viginti sex pagi numerantur.

Soli qualitas. Et hic dactylorum copia, cui frumenti opponitur inopia.

Opes. Incolæ non argento solum auroque, sed & ceteris rebus necessariis carent, quod Deserta tenentes, remotam ab omni commercio vitam degant.

IASLITEN. Situs. Loca. Iaslitensis Tractus, Mediterraneo mari Caphsam inter Tripolimque appropinquans, spatio non magno se explicat, tricenos tantum vicos complectens.

Soli qualitas. Solum crebris palmis est consitum, unde dactylorum vilis annona.

Opes. Incolæ mediocribus divitiis gaudent mercaturæ beneficio, quam ob maris viciniam cum Ægyptiis Siculisque exercent.

GADEMEZ. Situs. Loca. *Gademez*, tractu latiore diffusa regio, trecentis versus Austrum ab Interno mari abest milliaribus. Continet ea castella sedecim, quæ oppidula rectius indigetes, vicos autem nonaginta duos. *Nomen vetus.* Ceterum Gademez pro Ptolemæi Oafide magna à nonnullis accipitur, qui Leonis descriptionem Africæ cum Ptolemæo contulere diligentius. Incolas *Oasites* olim dixere.

Soli qualitas. Et hæc regio dactyliferis palmis luxuriat, frumenti carniumque pene ignara. Incolis divitiæ ex commercio cum Nigritis accessere. *Regimen.* Quondam illi Tunetanis erant Regibus subjecti, aut eorum quos Tripolim mittebant Præfectis; at nunc excusso jugo plena libertate fruuntur.

FAZZEN. Limites. *Fazzena*, in confinibus Agadez Desertique Libyæ, Ægypto contermini, ingenti spatio porrigitur, sexaginta itineribus Cairo distans, ac castella 58, vicos autem centum complectens. In Deserto unicus Lacus Augela incolis frequentatur.

Soli qualitas. Dactyli domi nascuntur copiose; at frumentum carnesque magna ex parte aliunde importantur; adeo ut camelinis sæpe numero carnibus vescantur.

Opes. Ob vicinum Regnum Agadez incolæ sunt opulenti.

LIBYA,

LIBYA sive ZAARA.

Nomen. GRæci à Libya Epaphi filii Iovis filia omnem Africæ regionem Libyæ fuerunt vocabulo complexi, quod deinde parti cuidam ejus proprium tribuerunt, quam bimembrem facientes, portionem alteram Libyam proprie dictam vocavere, alteram Libyam Interiorem dicentes, ob quam prior fortassis Exterioris deinde cognomentum invenit. Libya proprie dicta, illa pars Africæ fuit, quæ ab Alexandria urbe Cyrenen usque, cujus in Barcana regione memini, porrigitur, & hæc eadem est, quam hoc nomine Ptolemæus indigetat; quamvis alii Libyam quam Exteriorem nuncupant, Desertum *Delsocat* & Gaoga interpretentur. Libya Interior terminis à Ptolemæo includitur à Septentrione Mauritania utrâque, Africa proprie dicta, Cyrenaicaque; ab Oriente Marmaricæ parte, atque Æthiopia sub Ægypto; à Meridie Æthiopia Interiore; ab occasu Solis autem Oceano Atlantico.

Verum Libya hodierna, quæ Interioris partem constituit, non omnino cum Veteri convenit; nihilominus tamen quia recentiores eam illis terminis claudunt, intra quos contentum terrarum spatium hodie Libya appellatur, eorum nos doctrinæ subscribimus.

Ceterum Libyæ vocabulum, ab Arabico *Lehib*, quod gravem æstum sive ardorem significat, natum esse videtur. At hodie Regionem hanc *Zaharam*, *Zaaram* seu *Saram*, hoc est, Desertum, ob vastas in ea solitudines indigetant.

Limites. Terminatur à Septentrionibus Numidiæ Desertis, parteque Nun dependentis à Numidia regionis; ab Oriente Ægypto, Eloccat oppido, Regnoque Goaga; à Meridie Nigritarum regione; & ab Occasu Oceano Atlantico, cui à Nun regione, quæ Biledulgerid sive Numidiæ portio est, usque ad Nigrum amnem, quo Mauri Albi discernuntur à Nigris, prætenditur; seu potius finitur à Septentrione centum circiter leucarum spatio Nigritarum regionis parte illa, quæ Nigro amne terminum accipit; & in Mediterraneis fasciæ instar ad Nilum usque longissimo spatio procurrit. *Dimensio.*

Divisio. Arabibus, qui per Libyam hanc permutatione pascuorum vagantur, dividitur hodie pro diversitate locorum in partes tres; arenosa siquidem loca nulla herbescente viriditate distincta *Cehel* nuncupant; sabulosam sive lapidosam regionis partem *Zaara* dicunt; at quæ crebris paludibus diffecta, herbosa alicubi, alibi arborifera conspicitur, *Azgar* indigetatur.

Communiter autem Libya in denas Provincias sive Deserta tribuitur, quibusdam in locis frequentata, ut in parte regionis Nun ad Libyam spectant, in Desertis Zenega seu Zanaga, Tagaza, Zuenziga seu Terga, Lempta, Berdoa, Augela Serta, & Alguechet. Ceterum frequentiora incolis loca sunt, quæ ad Senegam Nigri ramum accedunt, idque commerciorum cum Nigritis beneficio, quorum oppida complura ripæ prætensa sunt, quibusdam etiam Borealem partem obsidentibus.

Cæli solique qualitas. Aër. Est porro ea Libyci cæli salubritas, ut omne hic malum ordinarium temporis longinquitas minuat tollatque; quamobrem plurimi è Barbaria ægroti huc tanquam ad portum quendam recuperandæ valetudinis confugiunt.

Aqua. Aquarum in Libya tanta inopia est, ut alicubi putei tantum salsis plerique aquis referti existant; alibi nullæ tractu sex septemque itinerum sint aquæ, adeo ut mercatores Fessa Tombatum, aut Trimiseno è regno in regnum Agadez proficiscentes inclusam caprina è pelle saccis aquam, camelorum dorso impositam, secum asportent. Sed nihil æque laboris tædiique plenum est, ac via illa, quæ Fessa per Libyæ deserta Cairum deducit. In hoc tamen itinere ingentis lacus, quem populi Cea & Gorhan circumsident, ripam longo tractu viantes sequuntur. At via quæ Fessa Tombutum mittit, puteos hinc inde offert, corio camelino introrsum obtectos, aut camelinis constructos ossibus. Maximo autem se mercatores periculo committunt, si aliis anni temporibus quam hybernis hoc iter ingrediantur; tum enim sæviens his in locis Auster, congestis puteos arenis obruit sic, ut nullum ad eos vestigium hominis aut animalis appareat. Vnde fit, ut qui eorum inveniendorum se itineri dederunt, in via siti enecentur, relictis suis camelorumque ossibus documenti loco. Verum solent nonnunquam ex camelorum, quos dierum duodecim aut quindecim spatio semel duntaxat bibere constat, occisorum intestinis ad mortis malum vitandum aquam exprimere, quam parce bibant, donec in puteos incidant. Quædam tamen etiam hujus regionis partes in lacus se fundunt.

Ceterum pleraque siticulosa, ac magnis usta ardoribus, arenisque obsita, parum habitabilis existit. Pluviæ ubi in medium Augusti incidunt, continuæ sunt per insequentes menses ad Februarium usque, herbosamque terram ac divitem aquis magno viantium commodo efficiunt: at si eo tempore cælum imbribus supersedeat, gravia itinerantes incolæque ob siccum terræ squalorem incommoda patiantur necesse est. *Plantæ.* Montes quosdam invenies, sed ob siccitatem asperitatemque soli fructiferis viduos arboribus, ac densissimis vepretis obtectos. Fœcundiora loca tantum hordei feracia sunt, reliquis insigni sterilitate arentibus. Dactyli tamen alicubi nascuntur; sed præcipua in incolentes utilitas à camelis redundat, unde lactis, ac carnium copia. *Animalia.* Sunt item frequentes hic Struthiones, Asimmainique, quorum in generali Africæ descriptione meminimus. Infestantur autem mirum in modum incolæ à feris, serpentibusque venenatis; cui malo aliud à locustis accedit, quæ tanta sæpe multitudine advolant, ut densæ nubis speciem effingant. Antequam autem ad volatum consurgant, ova sua humi deponunt, è quibus volatus expertes locustæ gignuntur, multo suis matribus damnosiores, ut pote quæ ipsas arborum radices arrodendo, difficillimam illis terris, quas pervadunt, annonam imprimunt, maxime vero utrique Mauritaniæ: Arabiæ quippe Desertæ, Libyæque populi locustarum, quas *Iarat* vulgari vocabulo nuncupant, multitudine ferme in

læti-

lætitiam ſolvuntur, cum eas in cumulum congeſtas condiant, ac futuris uſibus reſervent. Ceterum plaga iſta ab Arabia in Ægyptum, indeque per Libyæ deſerta in Numidiam, Barbariam, atque adeo in Hiſpaniam transmittitur, ubi hoc inſectorum genus, incredibiliter naſcentibus fructibus obeſt.

Habet etiam Tegaza Libyæ portio ſalem foſſilem.

Populi varii. Non una gens hanc Libyæ regionem incolit, eaque in populos quinque Africanæ originis tributa, Zanagas videlicet, Guanezeres ſeu Zerenzigas, Tergas, Lemptas & Berdoas. Horum aliqui *Habexi* ſive *Bereberi* aliunde appellati, indigenæ ſunt, paludoſa loca vicatim incolentes; alii cum gregibus ſuis per Deſerta vagantur, permutationi intenti. Reliqui Arabes ſunt, ſua catervatim tentoria circumvehentes.

Corporis diſpoſitio. Corpore ſunt populi hi macro gracilique, ac minus quam ceteri per Africam incolæ longævi eſſe feruntur: attamen ad ſexageſimum annum uſque firmam obtinent valetudinem. Feminis mammillæ ſunt grandes, conglobatior in clunes caro, pectusque carnoſum; at lumbi earum in decoram ſe gracilitatem coarctant. Ad colorem quod attinet, quo univerſum corpus perfuſum, is inter nigrum albumque medius eſt. Verum quidquid hac ex parte deeſt, hoc morum venuſtate, ac liberiore quodam agendi modo compenſant, dum manuum contactus, impreſſionesque ſuaviorum vi non ingrata admittunt.

At ſi Veneris ſecreta rimari te cupido incedit, cave tibi à maritis rivalibusque, quos nulla res æque ad cædem invitat.

Indoles. Proclives ſunt incolæ ad rem Veneream, nec fere ullam ſuæ vitæ regulam aut modum ſciunt. Eſt tamen magnum inter vagabundos, quos à gregum cura Paſtores merito adpelles, & quibus ſtabiles ſunt ſedes, diſcrimen; hi quippe virtutis quandam ſpeciem præ ſe ferunt, in exteros, ſuosque mites, affabiles, fideles, ac magnum animum gerentes. Ex adverſo Paſtores ad pecudum ingenium inclinant, nulla ſcientia imbuti, ad furta & latrocinia proni, homines ſine fide, in quibus exiguus amor parentum eſt, ac nullæ pæne muliebris pudicitiæ cura.

Studia. Vita Paſtorum omnis, aut venandi labore, aut pravis actionibus, aut mutuo bello, aut pecudum per Deſerta paſtione, aut hoſtili abactione pecoris conſumitur; nec ultra triduum aut quatriduum iidem uno in loco conſiſtunt, quem deſerunt, ut primum animalia ſua paſtu recreata eſſe advertunt.

Ratio victus. Ceterum ſobrie vivunt, diuturnæ famis patientes. Panis ferme nullus apud eos eſt uſus, cum ex frugum genere ſolum hordeum, idque non omnibus in locis ſuppetat; quapropter dactylis veſcuntur, lacte, butyro & carnibus. Locuſtas quoque igne percoctas, aut ſiccatas ad ſolem, in cibum adhibent. Lacte non alio quam camelino utuntur, quod ſic ut è mammis exprimitur, matutinis temporibus largiore hauſtu potant.

Cultus. Porro nudi ſine caligis Paſtores incedunt, aliis verecundioribus exiguo panno laneo craſſe contexto nuditatem aliqua parte tegentibus; nonnulli etiam caput nigro linteamine redimunt, Perſici Turcicive galeri in modum. Nobiliores præſtantiæ ſuæ argumento utuntur induſio è goſſypio linoque coloris cærulei, manicis laxe circum brachia fluentibus. Decoram hanc veſtem obtinent ab advenientibus ex Nigritarum regione mercatoribus.

Arabes. Populos hoſce Numidasque inter, miſera quædam atque egena gens Arabum intercolit; at Libybus animoſior eſt. Illa ſilveſtribus aſinis, ſtruthionibus, aliisque animalibus vexandis ſe occupat, utiturque equis barbaris.

Lingua. Lingua Libyſſina cum ruditate atque aſperitate ſoli convenit, nihil terſum habens, nihil politum gratumque auribus.

Opes. Inter opes ſeu reditus annuos, quibus Domini hujus terrarum tractus fruuntur, non minimam ſibi partem vendicat vectigal mercibus pervehendis impoſitum; Cohortes quippe viantium, latronum metu congregatorum, quas communi atque uſitato vocabulo Caravanas nuncupant, frequentes Libyæ deſerta peragrant, tenenturque pro ſingulis camelorum dorſo impoſitis oneribus territorii, per quod transeunt, Domino pendere certum pannum quendam valore centuſſis; unde, ob transeuntium onuſtorum multitudinem camelorum, haud tenuis per annum cenſus componitur.

Vires. Adſidua venatio, uſitatæque excurſiones bello habiles incolas efficiunt. Verum, ut ego quidem autumo, non tam à Libyæ finibus hoſtilem vim potentia eorum ac bellandi dexteritas propulſant, quam ipſa regionis non invidenda egeſtas.

Regimen. Etſi autem populi Libyæ prope rationis legumque expertes vivant; ſinguli tamen Dominis ſuis parent, quorum ſumma in eos authoritas eſt. De juſtitiæ adminiſtratione quod eſt, vix in univerſo populo ob literarum ignorantiam unum aliquem invenias, ad cujus juriſdictionem læſi damnoque affecti confugiant. Adeo, ut ſi quis ad tutelam corporis, aut bonorum, implorandum ſibi Iudicem exiſtimet, nonnunquam ſex, vel ſeptem dierum iter ſuſcipere cogatur, antequam eundem inveniat; Iudices enim ob barbarum agendi modum ægerrime huic genti interſunt. Quod vero eoſdem ad habitandum in iſta hominum barbarie invitet, ſalarium eſt annuum, mille aureos nummos excedens.

Religio. Mahometicæ ſunt omnes, ut extrinſecus apparet, ſuperſtitioni addicti; at ſi penitius mores eorum inſpicias, ab omni eos cultu divinitatis remotiſſimos fatebere.

NVN, & ZANHAGA ſeu ZENEGA.

Nomen. Quod Deſertum Leoni Sanutioque *Zanhaga* dicitur, *Zenega* nomen invenit, ſeu *Deſerti Zenegarum*, teſte Marmolio. Prætenditur id Oceano Atlantico, à ſqualenti regione Nun (cujus pars altera ad Libyam ſpectat, altera Numidiæ propria, & quæ aliquibus in locis incolitur) ad Senegam uſque flumen, qui Nigrorum regionem ab Alborum diſtinguit. *Limites.* Limitibus includitur à Septentrione regionibus Nun, & Dara; ab Oriente Deſerto Tegaza; à Meridie Benays Geloſisque, ac Regnis Gualata, Geneva, Melli, & Tombuti; ab Occaſu verò Oceano Atlantico.

Loca. In littore, leucis à promontorio Nun 60, Bogiador

giador promontorium conſpicitur, quod olim dictum fuit Mons Solis, ſecundum nonnullos, ſecundum alios vero promontorium Ganaria; Mercatore autore Promontorium *Arſinatium.* Ceterum *Bojador* vocabulum Luſitanica lingua promontorium convertens ſignificat, quod Promontorium hoc quemadmodum arcus in modum ſe curvat, ita terra quoque, à qua ſolvitur, hemicyclum ſuum objiciat. Luſitanis quondam ulterior periculoſa viſa eſt navigatio, quod decurrens humilia per loca cum impetu aqua, ebullire videatur; donec Gilius Yaneſius Luſitanus mandato Henrici Regis Africanam ſuſcipiens expeditionem, periculoſum hunc ſuſpicione locum feliciter evaſit, nomenque ei, quod etiamnum retinet, anno 1433 impoſuit.

Proſequenti verſus Meridiem littus, tricenis à dicto Promontorio leucis, terrarum tractus occurrit, quem *Angra de los Ruivos*, ab avium iſtius appellationis copia, Luſitani cognominant; denis hinc leucis eſt *Angro dos Cavalleros*; duodenis vero ulterius leucis influens in Oceanum amnis viſitur, ex mediterraneis longo curſu profectus, appellatusque Portugallis *Rio do Ouro*, hoc eſt, flumen aureum, appellatione inde tracta, quod incolæ hoc loco captos quoſdam è ſuis Tibarano auro dato, quod primum fuit ex his partibus Portugalliæ illatum, redemerint. Iterum duodenis progredienti leucis in conſpectu eſt terrarum ſpatium *Angra de Gonzalo de Sintra* vocitatum; tum *Porto Cavallero*, & vicenis ultra hunc portum leucis *Capo Blanco*, ſeu promontorium Album, quod anno 1441 Nunnus Triſtanus Antoniusque Gonzalezius primi invenerunt.

Littus Anterotanum. Ab hoc Promontorio *Littoris Anterotani*, ut Sanctius refert, initium eſt, qui illud ad Senegam amnem uſque protendit, cognominatumque aſſerit ab oppidulo quodam ſuo mari appoſito.

Iuxta Promontorium littus ſenſim Arguinum in Sinum curvatur, ab inſula quadam ſua appellatum, & ob brevia ſcopuloſque periculoſum. Duodecim ab altera Promontorii parte leucis extantes in Sinu inſulæ, ſeu potius ſcopuli, ſeptenario numero cernuntur, quibus ſingulis peculiaria quondam nomina fuere, at excitato in una earum anno 1443 ab Alphonſo Portugalliæ rege munimento *Arguin* dicto, ad unum omnes communi hoc nomine vocitantur. Ceterum nomina inſularum iſta recenſentur: *Inſula Alba*, Portugallis *Branca* dicta, à ſabuloſo ejus ſolo; *Inſula Coriacca*, incolis *Adeget* appellata, & ſeptem aut octo à continenti milliaribus remota; *Ilheo*, ſeu *Inſula Parva*, aliter *Inſula de las Garzas*, ſeu *Ardearum*, quibus redux in patriam Nunnus Triſtanus naves duas enervavit, exiguo à Continenti ſpatio disjuncta; *Nar*, & *Tider*, inſulæ parvæ; atque Arguin inſula. Præter has, plures aliæ ſunt, prope accedentes ad littus, à quo leucarum quinque aut ſex ſpatio, ob vadoſa in mari loca, Brevia Arguinia dicta, navibus recedendum eſt.

Deſertum AZOAT. Deſertum *Azoat* Zanhagano continetur Deſerto, cui ob ſiccam ſterilitatem id nominis eſt inditum. Extenditur illud à puteo Azoat ad Azoan puteum Tombuto vicinum, tractu leucarum quinquaginta. Duo hic ſepulchra viſuntur certo quodam è lapide conſtructa, quibus inciſæ litteræ teſtantur duos in iis homines conditos fuiſſe, quorum alter prædives mercator, immodica ſiti preſſus, poculum aqua refertum, cum aduſta viſcera ſanare aliter non poſſet, à quodam vellaturam faciente, denis aureorum nummûm millibus emit; & tamen uterque in hoc Deſerto ſiti confectus eſt.

Deſertum Zanhaga, ſiccum, arenoſum, maximeque Solis ſubjectum ardoribus, aquam habet duntaxat per centenorum intervalla milliarium, amaram ſalſamque, atque eam profundis in puteis; Azoadano Deſerto unicum tantum puteum cognominem habente, nec niſi rariſſimè humectato imbribus. Omne hujus Deſerti ſolum ſabuloſum eſt, ac ab omni feracitate alienum. Huc accedit ſumma terræ planities, quæ inveniendarum difficultatem viarum inducit; quamobrem viantes à ventis ſtellisve itineris ſui directionem aliqualem accipiant neceſſe eſt. Nonnunquam vultures, cornices, & his ſimiles aves, quæ relictis itinerantium ſordibus paſcuntur, impreſſis arenæ veſtigiis docent, quam viam mercatorum & viantium catervæ tenuerint. Et tamen aves iſtæ ultra octiduum ob ſoli ſterilitatem uno in loco morari non poſſunt. *Soli qualitas. Aquæ.*

Creſcit hic certa frumenti ſpecies panico non abſimilis, ſponte, nullo ſemine prævio, ſubnaſcens; qui autem Senegæ amni conjunctiores ſunt, hordeum habent dactyloſque. Animalia frequentiora apud eos ſunt capræ, cameli, & quædam alia, præter Gazelas, domeſtica. *Fruges. Animalia.*

Incolunt Deſertum hoc populi Berbexi, Luday, Duleyni, Zenegæ ſeu Zanagæ, quos cum Cadamoſto Sanutius *Azanegas* appellat; atque Arabum quædam catervæ ex alieno viventium; aliquando etiam Arabes Beni-Amirani, licet Nun inter & Tagoſt oppidum remotius incolant, ſuis excurſionibus hunc tractum terrarum infeſtant. *Populi.*

Deſertum *Zegazas*, quod vocabulum locum onerarium ſignificat, quod inde multa ſalis onera avehantur, incolis frequens ab Oriente Zanagis conjunctum eſt, à loco ſuo præcipuo nominis appellatione ſuſcepta. Id ſalinis celebre, candidiſſimo marmori ſimillimum ſalem ſuppeditat. Circum ſalinas humilia tecta exſtructa, effoſſorum aliorumque operariorum receptacula. Per æſtatem certus quidam à Meridie flat ventus, cujus maligna vi plurimis viſus adimitur; adeo ut hoc in loco habitare moleſtum periculoſumque ſit, eam præcipue ob cauſam, quod dulcium defectu aquarum, ſalſis acquieſcere oporteat. *TEGAZA. Nomen. Limites. Loca.*

Prædictum ſalem non incolæ, ſed exteri catervatim huc proficiſcentes effodiunt, eundem tamdiu cuſtodientes, donec caravana quædam ſive caterva tranſeat, quæ coëmptum aſportet Tombutum, ubi difficilis ejus annona eſt. His vero operariis Tombuto aut Dara, quæ loca hinc, compendio licet itineris facto, ducentis abſunt leucis, ob ſterilitatem late circumjacentis agri, vitæ tolerandæ afferenda ſunt media, adeoque aqua ipſa in potum adhibenda. Darenſes Tibaranum hinc aurum avehunt, quod ſalis beneficio Tombuto extractum, Taragalelum mittitur, atque inde Maurocum. *Opes.*

Deſer-

ZVENZIGA. *Limites.* Desertum *Zuenziga*, ab Occidente continuatur Tegazæ Deserto; ab Oriente Deserto Hair; à Septentrione Sugulmessæ, Tebeltæ & Benihorai Desertis; & à Meridie Deserto Guir, Regno Huber, quod in Nigritarum regione est, contermino.

GOGDEN. Desertum *Gogden*, Deserto Zuenzigæ innectitur. Deserti Zuenzigæ incolæ duobus, Guanezeris & Zuenzigas, nominibus differunt. Mercatores Trimiseno è regno negotiationis causa concedentes Tombutum ad oppidum, Regnumque Yça, utrumque Desertum peragrant.

Soli qualitas. *Aqua.* * Zuenziganum Desertum Zanagano & siccius est, & itinerantibus tædiosius. Qui Trimisena ab urbe Tombutum cogitant, id transeunt; at tam humana, quam animalium corpora intolerabilis in via sitis sæpissime opprimit: Gogdense Desertum par siccitas affligit; id quidpe nullum aquæ genus viantibus per dies novem suppeditat, nisi forte pluviæ alicubi paludoso in loco consederint, è quo haustam aquam camelis imponant, reliqui itineris futurum solatium.

Fructus. Qua Zuenziga Numidiæ accedit, dactylifera palmeta complectitur.

HAIR, seu TARGA. *Nomen.* *Limites.* Desertum *Hair*, alio nomine *Targa* vocatum, quod quidam Africæ populus *Terga* dictus, id ipsum insideat, Hair autem à loco suo incolis frequente, terminatur ab Occasu Zuenziga Deserto; ab Ortu Deserto Yguid; à Septentrionibus Tuat, Tiguirin, & Mezzeb Numidiæ Desertis; à Meridie vero vicinis Regno, quod ad Nigritarum regionem spectat, Desertis. *Dimensio.* Patet id quibusdam in locis latitudine sua, à Numidiæ finibus ad Nigritarum regionem usque.

Soli qualitas. Desertum hoc cœli temperies commendat, unde herbarum seu graminis copia existit. Idem minori siccitate laborat quam Zanaganum Zuenziganumque Deserta; puteos enim habet potabili aqua instructos, sed profundos, præsertim in Zuenzigæ confinio; *Opes.* qua vero se versus Agadez Regnum extendit, incolæ bene mane manna colligunt, inque oppidum Agadez deinde venale important, ubi Nigritæ id velut rem omnino salutarem potui ciboque admiscent; unde contingit, extraneos Agadezii rarius ægrotare quam Tombuti, quanquam hoc oppidum aër pestilens circumstet.

IGVIDI, seu LEMPTA. *Nomen.* *Iguidi* Desertum à loco suo habitatoribus frequentato sic dictum, ab incolarum nomine quoque Lempta vocitatur.

Limites. Terminos habet ab Occidente Hair Deserto; ab Oriente Deserto Bardoa; à Septentrione Tecort, Guerguela & Gamadez Numidiæ Desertis; à Meridie vero clauditur objacentibus Cano Nigritarum Regno Desertis. Interjacet autem huic Deserto & Segulmessæ Morabitinorum seu Morabitarum regio, quos Almoravidas multi autores appellant.

Soli qualitas. Lemptanum Desertum non modo ardente siccitate torretur, sed etiam è Constantina in Nigritarum regionem tendentibus mercatoribus periculosum existit.

BERDOA. *Limites.* *Berdoa* Desertum ab Occidente Iguidi Deserto clauditur; ab Ortu Deserto Augela; à Septentrione Fezzam Numidiæ, Barcæque Desertis; à Meridie verò Deserto, quod Borno Nigritarum Regno vicinum est.

Loca. Leucis à Nilo centum & octoginta, oppidula terna mœnibus circumcincta tenet, vicosque senos.

Soli qualitas. Et per hoc Desertum molesta est ob siccitatem, ac periculosa ob latrocinia profectio, Gademeziis Numidiæ populis exceptis, qui Berdoanorum amici sunt.

Quæ incolas habent loca, minime sunt aquarum expertia, ac circumpositi agri dactylis præstantibus abundant.

AVGELA. *Nomen.* Augela Desertum, quod Augilorum forsan, de quibus Mela, regio est, terminos ab Occidente sortitur Berdoa Desertum; à Septentrione Desertis Barcæ Marmariæque, fasciæ in modum usque ad Internum mare contra Syrtes porrectis; & ab ortu Solis Desertis Leveticis, quorum tractus Nilum usque pertingit.

Loca. Oppida mœnibus cincta complectitur tria, & compluria loca nullo muro conclusa, ducentis circiter leucis à Nilo amne distantia.

Soli qualitas. Regio hæc dactylifera est, at frumento caret, de quo Arabes provident incolis, dactylis optimis advectum permutando frumentum. Crebri hic viantibus serpentes sunt obvii, quorum venena Leveti, Africæ gens Augelis permista, suâ tollunt salivâ.

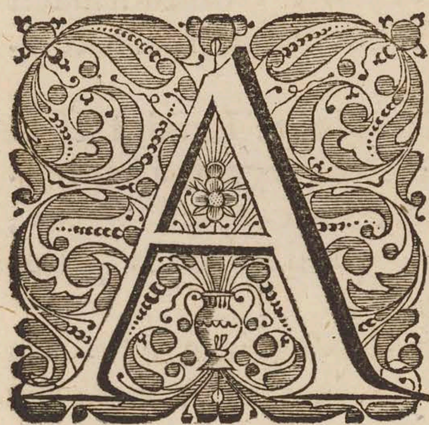
SERTA & ALGVECHET. *Limites.* Serta Desertum à quinis aliis præcipuis disjunctum, terminatur Augela ab Occidente, à Meridie Gaoga Regno; & ab Oriente Ægypto.

Loca. Extant hic ruinæ oppidi ingentis, quod Sertæ vocabulo indigetant.

Quadragenis ab Ægypto leucis, à Serta Meridiem versus abeunti *Alguechet* regio conspicitur, in qua oppida tria sunt, pluresque vici, ac dactyliferorum frequentia palmetorum.

ABYS-

ABISSINORVM IMPERIVM.

Bißinorum Imperium, cui Abiſſinorum Rex imperat, Presbyter ſive Pretioſus Ioannes, vulgo *Prete Gianni*, magno, ut infra latius patebit, errore vocatus, Superiorem ſive Interiorem Æthiopiam, regionem Cinnamomiferam, partemque Arabiæ Troglodyticæ, ac Interioris Libyæ complectitur. Quidam ſuperiorum temporum ſcriptores hoc terrarum ſpatium *Indiam Mediam* dixere, ad Majoris Indiæ, Minorisque differentiam, nec ſine cauſſa fortaſſe; cum celebratus autor Sinum Arabicum maris Indici nomine appellet. Veruntamen Marcus Paulus aſſerit, vaſtiſſimum hunc tractum terrarum propriiſſime *Abaſiam* vocari. Recentior ætas Abiſſinorum Imperium Regna *Abixinorum* ſeu *Abexinorum* nuncupat, quibuſdam omnem regionem uno *Habaxiæ*, aliis *Habas*, & cum articulo Arabico *Elhabas* vocabulo comprehendentibus. Alii tamen ab Arabico vocabulo *Elhabaſchi* (ſic enim Mauri Principem Abiſſinorum indigetant) vulgo factum opinantur *Abaßi*, ac deinde *Abaſſeni*: quod denique commutatione vocalium in Abiſſinorum nomen evaſit. Ceterum Abaſenos populos recenſet Stephanus in Arabia, quos trajecto ſinu Arabico commigraſſe in Africam, ac huic tractui nomen impoſuiſſe de ſuo, veriſimile eſt. Notandum autem in Abexinorum Habaxiæque apud Marmolium nominibus X literam Hiſpanis eo pronuntiari modo, quo Galli ſuum Ch, & Germani Sch exprimunt. Luſitani in hanc diem uſque populos Habaxiæ *Cußios* vocant, à Chus forſitan, quem Chami conſtat filium fuiſſe; alii vero Indos Auſtrales ſive Meridionales eoſdem appellant, hoc nomine ab Orientalibus Occidentalibusque quos America habet, Indis diſtinguentes, aut ſolitario *Indorum* vocabulo ſignant. *Nomen.*

Limites. Clauditur Abiſſinorum regio à Septentrionibus Bugiorum terra Ægypto contermina, Nubiaque; ab Occidente eadem Nubiæ regione ad Canfilæ, Dafilæ, Meroëſque inſulæ confines, Medræ, Nigritarum, ac Congi regnis, ac, Marmolio autore, Iudæorum in regione Nigritarum regno Abiſſinis parente, ut infra conſtabit, regnoque Amazonum inter Abahuy & Tagaz amnes, quod Sanutio referente, Damut regno confine eſt; à Meridie Benomotapæ, ac ſecundum Pigafettum, Monæmugi Imperiis; ab Oriente regionibus Ajana & Zangebara, regnoque Adel atque aliis, nec non Arabico ſinu, cujus tamen portus in Turcarum ſeu Mahometanorum ſunt poteſtate, montium quorundam, quos Nilum inter ac mare Rubrum locati, & cum Barnagaſſi Tigremalonisque populis adſiduum fere bellum gerentes Mahometani incolunt, veluti catena quadam Abiſſinorum regionem à prædicto mari ſubmovente.

Sed obſervatione notandum eſt, huic vaſtiſſimo tractui terrarum miſceri ſive innecti regiones complures, ab Abiſſinorum Imperio alienas, quarum, ut minus eſſent obſcuri minusque confuſi limites, enumeratione ſuperſedimus; ad eum modum, quo, omiſſa regione interpoſita, mare Rubrum, ut notiorem ab ortu terminum aſſignavimus.

Regnorum ad Abiſſinorum ſpectantium Imperium Vrretus longum, ſed contra veritatem pugnantem catalogum exhibet; cum multa Abiſſinis prodige det regna (ut & ipſam D. Laurentii inſulam, quæ Madagaſcar incolis dicitur) quæ aliorum regum parent imperio. At Iarricus Codignusque, ab Luſitanis, quos Abaſſia habet, rem perdocti, commemorant veterem Abiſſinorum ditionem Regna ſex & vicena complecti, in quatuordecim diſtincta Provincias. Ex his octo prima juxta Suaquen tractus ſui ducentia initium, verſus occaſum porriguntur eo ordine: *Regiones Abiſſinorum comprehenſæ Imperio.*

Primum *Tigrai* regnum eſt, quod etiam *Tigré*, & *Tigremahon* vocant, continetque Provincias ſive regiones ſeptendecim, quarum Borealior Ægyptoque vicinior, Barnagaſſo dicitur, à multis regni decorata titulo, quod peculiari gaudeat Præfecto. Sanutius quoque poſt Alvarum ſive Alvarezium ſeparatum in hac Tigrai parte, proxime ad Arabicum accedente ſinum, Regnum conſtituit, terminos ei ab Septentrionibus tribuens Bugiam, Nubiamque; ab Occaſu Nilum amnem (cui Nubiæ regionem conterminam recte addidiſſet) à Meridie Marabonem flumen montesque vicinos in finibus Tigremahon regionis conſpicuos; ab Oriente ſinu Arabico. Compertum autem ex Iarrico, relationeque Abiſſinorum habemus, Barnagas Regni Tigrai portionem duntaxat eſſe, quod in Aquilonem procurrens, Ægypto (ſeu Bugiæ Nubiæque) accedit, ab occaſu Dangali terminatum regno, continetque Septentrionaliorem Barnagaſſi partem, quod nomen quidem dominatorem ſeu regem Maris ſignificat: inconveniens tamen eſt nunc; cum nullum Barnagaſſo ſit in Mare dominium. In Barnagaſſo prope Ægyptum, confiniisque Bugiæ ac Nubiæ ſunt *Canfila* & *Dafila* regiones; inque Dafila *Emacen* oppidum, Barua ſeſqui dierum itinere, Suaqueno autem quinquagenis leucis remotum. *Suagen*, *Mazua*, *Arquico*, & *Dalaca* quondam Barnagaſſi loca fuere, at nunc ea Turcarum in ditione ſunt. Eodem tractu *Cire*, *Xameta* ſeu *Chumeta*, non con- *Tigrai R.* *Barnagaſſo.*

contemnendæ Præfecturæ, quemadmodum quoque *Cervil, Xumeta,* & Araziæ regio in ternas Præfecturas divisa, occurrunt. *S.Michaël* ab Iseo, famigeratum Monasterium, Arquico quindenis abest milliaribus, vicenis autem & quatuor Monasterium *Bizan.* Verum Barnagassi caput est *Debaroa*, quibusdam Abissinis *Dubaroa* vocitata, Sanutio vero Maffæoque *Baroa* seu *Barua.* Elegans oppidum, Marabonis in ripa sedes, acceptum communiter pro Ptolemæi *Colova*, sive *Coloé* Arriani. Præcipua seu magnificentiora id palatia Regis continet, ac templa duo, alterum D. Michaëli archangelo, alterum sanctis Petro Pauloque Apostolis dicatum. Circumsident castella complura vicique, scilicet Camarva & Barra, &c. Complectitur etiam Barnagasso regionem *Burre*, Æthiopibus *Bur* appellatam, quondam Reginæ.

Barnagasso Sanutius Tigremahon regnum conjungit, cui limites dat à Septentrione Marabonem amnem; Nilum ab Occidente; qua medius dies est, Angotæ regnum; & qua sol oritur, mare Erythræum. Idem Tigrai regno Tigremahon includit; cum tamen hoc ab illo nomen suum mutuetur. Iesuitarum ex Æthiopia transmissæ litteræ hoc in regno Præfecturam sive regionem Sire memorant, quæ cum Ciré Barnagassi, cujus paulo ante meminimus, una eademque regio est: in littore vero Arabico Provincias *Amasens*, & *Agamea*, gentibus quibusdam Abyssinorum liberis imperio habitatas recensent, nec procul hinc Proregis sedem, Areamque, urbem olim amplam, ac Reginæ Sabæ regiam, cujus ingentes adhuc ruinæ extant, interque Adagadam & Massuam montium Deserta quædam, è quibus facile in subjectum mare Rubrum imperium, denique *Monasterium Bizant* seu *de la Visione*, quo vix aliud reperias tota Æthiopia celebrius. Eædem litteræ oppidi Tigre meminerunt, arcis *Gileytor* Reginæ Tigremahon custodia notissimæ, Fremonæ oppidi cum arce, incolis *Framòne* dicti, quem locum, ut Iarricus refert, Lusitani insident, ac Iesuitæ collegio ornarunt, qui in oppidis Agada & Siraal sedem quoque fixerunt, & Tacaseni amnis, Tigræ regnum à ceteris Australibus regnis submoventis.

Reliqua loca clariora sunt *Caxumo*, olim *Auxumo*, Reginæ Sabæ, quam 2 Reg. cap 10. legimus ad Salomonem fuisse profectam, sedes ordinaria, quam urbem septendecim illustrant pyramides, ac templa tria, S.Michaëlis scilicet, templum Abbaticanos dictum, & quod à Pantaleone Abbate cognominatur, singula in positis circum urbem montibus eminentia. Regnum *Sabain* itidem Tigray portio est, in quo cognominis metropolis Reginæ Sabæ nomen indidit. Spectat eodem Taratæ regio, Septentrionalem Caxumi partem tenens, in qua Monasteria duo, alterum *Alleluja*, alterum *Abbagarima*, quod litteræ ex Æthiopia tantopere commendant; tum *Angeba* oppidum, Regio conspicuum palatio, quod solius Proregis habitationi est comparatum; deinde *Agro* itidem Regio palatio visendum.

Sabain R.

Balgada quoque Tigray portio haud exigua est, ingenti versus mare Rubrum tractu porrecta, & *Balgada Robel* alio appellata nomine. In finibus regni Tigray Gallorum regio, cui vastissimus campus Azabo adhæret, quem iidem populi tenent; quos tamen prope Adeam locant.

Balgada.

Gallorum regio.

Tigray regno regnum *Bangali* continuatur, terminos habens ab Ortu sinum Arabicum, regionemque Adel; ab Occasu Balgadam Tigray partem; à Meridie Dobas regni Angotæ provinciam; & à Septentrione prædictum sinum Arabicum. Habet hoc regnum memorabilia quædam loca, quorum primum est *Vella*, quæ, ut ego quidem suspicor, *Leila* potius appellanda est, urbs portu ad mare Rubrum clara, quam litteræ Æthiopicæ anni 1617 Abissinorum sociis attribuunt. Atque hoc loco missi pro Æthiopia sacerdotes exponi solebant in terram. Nam etsi Dangali rex olim, uti cum Sanutio plures alii memorant, cum Abissinorum rege inimicitias gesserit; nunc tamen non solum Godigno Iarricoque, sed ipsis etiam Abissinis testibus, ille hunc tributi pensione agnoscit.

Bangali R.

Corcora quoque haud ignobile est regionis hujus oppidum, palatio temploque insigne, cui ab Oriente amplum illud, divesque Monasterium *Nazareth* dictum, adjacet. Sequitur deinde *Manadeli*, mille foculorum oppidum, incolis frequentissimum.

Tigray regno ab Oriente regnum Angotæ accedit, quod ab eadem plaga secundum Sanutium Dobas, Æthiopicam gentem, conterminos habet; clausum à Septentrionibus, eodem Sanutio autore, prædicto Tigray regno juxta Sabaletum amnem; & à Meridie Amara regno. In præcipuis locorum est *Dofarso*, compositum ex mille ædificiis oppidum, Tigray regno vicinum; tum *Corcora*, cognomento Angotæ, ut à Corcora Tigray discernas. Pars regni est Abugana regio, tricenis Barna itineribus distans, quæ templum illud celeberrimum Imbra Christos vocitatum, cum pluribus aliis complectitur.

Angota R.

Quartum ex ordine regnum *Boa* seu secundum Iarricum *Xoa* appellatur; quintum vero *Amara* seu Abissinorum more *Ammaara* dicitur, à Septentrionibus limitatum lacu quodam in Angotæ confinio, in quo Insula S. Stephani decora nomine, monteque Amara; ab Oriente Xoa regno per portas quasdam Aquifagi dictas, inque montibus exstructas; à Meridie vallibus montibusque simiarum; ab Occasu verò locis Nilo amni vicinis. Regno huic *Azzel* oppidum tribuitur, duos inter amnes colli impositum, distansque à S. Stephani lacu itinere bidui. Ibidem *Simiarum* sunt montes, asperitate ac præcipitiis infames, cum profundis vallibus, in Occidentem Nilum usque protractis; *Portæ Aquifagi*, hoc est, mons Asinorum, quæ duabus interjectæ vallibus rupi incisæ, introitum exitumque præbent angustum; Portæ mediæ inter Aquifagi & Badabassæ Portas, novem ab Aquifagi Portis milliaribus, ternisque ab Anacheté amne; tum Portæ *Badabassa* (quod vocabulum regionem novam significat) ab Aquifagi Portis quindecim, & à Mediis sex remotæ milliaribus; & juxta

Boa seu Xoa R.

Amara R.

ÆTHIOPIA
SVPERIOR vel INTERIOR;
vulgo
ABISSINORVM
sive
PRESBITERI IOANNIS
IMPERIVM.

Sub Tropico Cancri.
ARABIÆ PARS
MARE RVBRVM olim SINVS ARABICVS
AGADES REGNVM.
GVANGARA REGNVM.
GAOGA.
BORNO.
NVBIA REGNVM
Desertum Zeu.
GORHAN.
BIAFARA REGNVM.
MEDRA.
Ambiancantiva
Bagamidri
Tigrai
Vangue.
Belegueze
Barnagasso
Tigre
Angote.
Fatigar.
Olabi reg.
Baru
Amara.
Dobas.
Balli
Dangali.
Adel.
Doara
Magadoxo.
Sub Circulo Æquinoctiali
Linea Æquinoctialis.
OCEANVS ORIENTALIS.
Sinus Barbaricus.
CONGO REGNVM.
OCEANI ÆTHIOPICI PARS.
Zaire lacus.
Zembre lacus.
Ambian.
Agag
Quara
Nova
Fungi.
Gorga
Gavi
Gafabela.
Tirut.
Malemba.
Matama.
Zet.
Bagametro.
Lunæ montes.
Quiloa
Mozambique.
Occidens.
Oriens.
Septentrio.
Meridies
Milliaria Germanica communia

32

has portas cryptorum una est, quæ profunda in valle visenda Presbyteri Ioannis thesaurum custodit. Ad has ipsas Portas transitus vectigal penditur, eædemque Xoæ Amaræque regnis pro limite sunt, à Columnis seu Portis Ptolemæi nequaquam differentes. Inprimis autem *Amara* mons famigeratum hoc regnum reddidit, quem Iesuitarum litteræ *Quirem* nuncupant, & Sanutius Montem Regalem, quod in arce, *Amba* nomine, regis filii sub validissimo præsidio detineantur, donec patre defuncto successor seu heres producatur. Mons hic, Codigno Sanutioque testibus, altitudine insigni est, ac ob situm munitus, inferiore ambitu suo quindecim dierum itinere excurrens; adeo ut non solum in interiora regni se spargat, atque id ipsum limitet, sed etiam longo tractu versus Bagamedri regnum Nilo vicinum sua juga pertexat. Idem asperitate sua ab imo ad summum penè inaccessus rectissima altitudine evehitur, terno duntaxat aditu, nec sine difficultate patens. Codignus ac Sanutius orbicularem monti figuram, quorum ille summo in vertice planitiem locat, leucæ unius longitudine porrectam, domumque in ea unicam à structuræ magnificentia alienam, aquas vero non alias hic asserit, quam pluviales, quas cisternæ rupibus excavatæ excipiant. Fuit hic quondam, eodem autore Monasterium unicum, in quo Religiosi octuaginta sex vivebant: frumentum vero tam exigua producitur copia, ut vix mille hominibus nutriendis sufficiat. Ovium, gallinarum anserumque longe felicior proventus est. Verum caret hic locus, ut male Viretus asseruit, Bibliotheca instructiore, auri gemmarumque congerie; minime interdicto, ut idem retulit, extraneis fœminisque ad hunc locum accessu. Amaræ regnum Leca sequitur, itidem regni titulo insignis.

Leca R.

Atque hæc quatuor postrema regna mutuis confiniis junguntur.

Abagamedri R.

Septimum regnum *Abagamedri* dicitur, magis in Occasum porrectum, continensque agros sive provincias septendecim. Id Sanutio *Bagamedri*, Abissinis, quos anno Dom. 1620 Romæ vidit, *Beguemder*, Bertio Baguamodri, & Cluverio Bagamidri nuncupatum, inter maxima Abissinorum regna computatur. Prætenditur Nilo, ducens Meridiem versus à Goyamæ regno initium, Amaræ, Angotæ, Tigremahon & Barnagassi limites attingit, primamque Nili cataractam excipiens, Sanutio teste, inter Angotæ & Tigremahon regna ducentarum spatio leucarum usque ad Meroën Insulam se explicat, à regione quam Belloa gens incolit, finem accipiens. Idem Sanutius veteres Macrobios hîc locat; Iesuitarum autem ex Æthiopia litteræ in hoc regno recensent *Adegenanam* residentiam, ac quidam *Danzas*, Regis secessum. Sanutius *Agaos* libenter huic regioni donaret; at Relationes anni 1624 eosdem in Goyamæ regno numerant. Nihilominus tamen duorum præcedentium Relationes annorum *Agaos* Orientales hîc locant: Sanutius eidem tractui *Goragas* Belloasque largitur. Idem Meroën Insulam hac vasta regione complectitur; at discursus ejus nonnihil à veritate videtur recedere, cum Insula ista terna ipsamet ambitu suo regna contineat.

Agaos.

Gorages. Belloes.

Dembia R.

Sequitur proxime *Dambea* regnum, Iarrico *Dambia*, & Abissinis *Dembia* appellatum, atque hæc octo memorata nobis regna quodam ordine ab Ortu in Occasum se porrigunt. Iam vero posterius hoc regnum, secundum Iarricum Abissinosque, caput habet cognomine, ubi Abissinorum rex sive imperator à Septembri mense usque ad Dominicam Palmarum sedem habet, reliquo anni tempore in agris degens sub tentoriis, quorum sex millia sequuntur eum: confirmatque suspicionem hanc Relatio, quæ Curiam leuca dimidia à Dambia hærere perhibet; sed hoc loco fortassis *Danzas* oppidum intelligendum, regis secessus ordinarius. Quod Codignus refert, sedisse regem eo tempore, quo ipse scripsit, in *Gubay* lacui *Dambeahabar* apposito loco, nihil turbat propositum nostrum, cum Gubay secessus recens sit eodem in regno exstructus. Iam autem ad illos quod attinet, qui Abissini caput imperii *Zambiæ* seu *Zambæ* nomine indigetant, ad veritatem proxime accedunt; sed qui *Belmalechi* id nuncupat, errare mihi videtur, nisi forte duplex eidem urbi sit nomen. Ex iisdem litteris percepimus, non procul hac ab urbe, Abissinorum regem Deja oppidum, novum Curiæ suæ secessum ædificare cœpisse.

Aucaguerla R.

Adel R.

Ab altera regni Dangali parte, versus Arabici sinus fauces, *Aucaguerlæ* regnum, Oara amne perfusum, mari prætenditur, cui *Adel* regnum continuatur. Sed hæc duo regna extra Abissinorum ditionem se statuunt, quanquam ex Abissinorum relationibus habeamus, regem eorum vastitatem jam intulisse regno Adel, ac prope esse, ut universæ regioni nullo contradicente dominetur. Verum interna Abissinorum dissidia hactenus eos ab ulteriori versus has oras acquisitione retardarunt.

Dahali R.

Oëcia R.

Ario R.

Fatigar R.

Adel regnum *Dahali* à Mombazæ latere excipit, quod prope ad Æquatorem accedit; tum *Oëciæ* regnum, in Mediterranea procurrens conspicitur; deinde *Ario* regnum, cui adnectitur regnum *Fatigar*.

Fatigar regnum regno Adel continuatur, conjungiturque Xoæ regno, quod Australius esse videtur. In hoc regno ad regni Adel confinia à febre dictus Mons ponitur, oppidumque, Europeis *Forum* sive *Mercatus* in confinio regni Adel adpellatum, ubi utriusque regni incolæ suas negotiationes juxta perangustam viam aditum in utrumque præbentem exercent. In eodem regno Mons à lacu cognominatus recensetur, pluribus templis cœnobiisque, & lacu præsertim in ipso vertice visendus, cujus ambitus duodena implet milliaria.

Zengero R.

Exinde *Zengero* regnum est, in regnorum ordine quintum decimum locum tenens, quod Cingnorum, seu Ægyptiorum, quos primùm Europa conspexit, & qui ex minore profecti Ægypto putantur, cum revera ex Nubiæ regione sint, patria fortassis est.

Rozzanegus R.

Decimum sextum regnum *Rozanegus* dicitur, Mombazæ conterminum.

Roxa R.

Hinc si versus Septentrionem pedem referas, decimum septimum regnum, *Roxa* appellatum, se

se explicat, quod Zingerano confine est regno: inde versus Orientem *Goijamæ* regio est, itidem titulo regni decorata, quam Godignus *Gomam* nuncupat, & Abissini *Gojam*, ubi, ut perhibent, Nili fontes sunt. Septentrionali in parte Goijamæ complura deserta montana occurrunt, ultra quæ frequentata à Iudæis loca nonnulla Sanutius statuit. In hoc ipso regno missæ ex Æthiopiâ in Europam litteræ *Zalabacam* locant, Agaorum regionem, *Ancaxamque*, ab eadem gente duodenas in stirpes tributâ habitatam. Larguntur huic Agoarum regioni prædictæ literæ quadraginta duo oppida præcipua, præter *Ancaxa* seu *Ancassa*, *Croja Caura*, *Angula* & *Anchaa* non ignobilia loca. In Goijamæ regno, iisdem litteris testibus, præter Agaos, Gafatas, aliosque populos, *Cobella*, *Surca*, *Adase Embeste*, & *Tanuca*, à Iesuitis frequentata loca sunt, ex quibus Adasa Embaste magnifici templi rudera exhibet, à quadam Æthiopiæ regina inchoati, cujus lapides elaborati sunt rosarum in formam. Communis opinio est, in regno Goijamæ, apud *Saccalam* oppidum, Agaorum ditionis, Nilum omnem primum oriri. Agaorum metropolis est *Tavia*, & reliqua loca sunt *Tarba*, Iesuitarum sede notior locus; deinde *Tampa* & Tazzola, *Fanglæ* regio, agrique *Duniel*. Cæterùm Agai Nilum circumsident.

Goijama R.

Decimum nonum regnum *Narea* est, Godigno *Nerea*, & Abissinis *Innari* vocitatum, versus Moromotapæ imperium porrectum, ac Bagamedrianum regnum ter amplitudine suâ exsuperans. A Tremona regni Tigrai loco ad hoc usque regnum bimestre, aut secundum Abissinos trimestre iter est. Vigesimum regnum *Zeth*, Abissinis *Zesta* dictum, Nareæ regno conterminum est, sed Imperii Abissinorum membrum interius. Vigesimum primum regnum *Concho* est, Zeth regno confine. Concho regno *Mahaola* continuatur regnum, quod in regnorum ordine vigesimum secundum locum tenet.

Narea R. *Zeth. R.* *Concho R.* *Mahaola R.*

Vigesimum tertium *Goroma* nuncupant, inter majora Imperii regna computatum, Nilique aquis insulæ in modum propè circumdatum. Regiones in eo numerantur vicenæ.

Goroma R.

In altero Nili latere Ægyptum versus regna tria occurrunt, *Damut* scilicet, *Fahiola*, & *Sua* seu *Zoa*. Ex his primum Sanutius cum tertio facit esse conterminum, idemque occidentalius constituit quam sint regiones *Granze* & *Gamu*. Ibidem montem mortis locat Sanutius altitudine ac frigoribus horridum, ad quem Abissinorum rex proceres suos capitis damnatos supplicio relegat, ut insuetis frigoribus ac fame necentur. Abissinis hoc regnum in partes duas dividitur, quarum alteram *Damutdari*, alteram *Damutadari* appellant. Litteræ Æthiopicæ huic tractui terrarum assignant loca *Linginopus* & *Gabrama*, Iesuitarum habitationibus insignia. Ad *Sua* regnum quod attinet, diversum esse creditur ab eo, quod celebratis autoribus Xoa dicitur, cui Sanutius terminos tribuit à Septentrionibus, & ab Occidente Amara regnum; à Meridie regnum Damut; ab Oriente vero regiones *Fagar*, *Gamu*, *Granze*, *Ogija* & *Gorage*; non enim à Damut versus Ægyptum extenditur. Ceterum *Sua* vocabulum pa-

Damut R. *Sua R.*

tria lingua cor Imperii significat, non longo siquidem abhinc tempore Abissinis Imperatoribus seu Regibus in hac regione præcipui fuere secessus. *Fascolæ* non meminerunt tabulæ Geographicæ; nihilominus tamen, quemadmodum ex Abissinorum incolentium Abassiam relationibus habemus, regnum Fascolæ prope ad Cairum Ægypti urbem accedit. Atque hoc in regna per quadragesimalia tempora Ierosolymam peregrinantium catervæ frequentes visuntur; quanquam Tarricus à Dambea primaria Abissinorum urbe Fascolam usque quinquagena intercedere itinera affirmet.

Fascola.

Hactenus Abissini regna Imperii veteris vicenario & sexto constantia numero recensuimus, nunc quatuordecim ejus provinciarum, regni expertium titulo pertexenda vocabula sunt. Provinciarum prima *Dubana* est, Tigremahon regno inclusa; altera *Xuncho*, ejusdem regni portio, ac Dancali regno contermina; tertia *Daraita* in regno Angotæ; quarta *Bora* Tigremahon & Bagamedri regnis interjacens; quinta *Calara*, seu *Calaoa*, quæ Boræ confinis est; Sexta *Aga*: septima *Arim*, Dahali regno vicina; octava *Arbo*; nona *Xancala*, ad regnum Zingero accedens; decima *Xacoxa*, seu *Xancora*; undecima *Ambgamo*; quæ, ut nonnulli suspicantur, cum Sanutii Augana eadem regio est, à quo Angotæ regno tribuitur; duodecima *Bergamo*, vicina priori; decima tertia *Aris*, ultra Nilum amnem conspicua; quarta decima vero supra provinciam Aris porrecta, *Evara* nuncupatur.

Provinciæ.

Nunc ad *Meroen* insulam veniendum est nobis, quæ Iosepho Cedrenoque testibus quondam *Saba* fuit appellata. Quidam asserunt, eam ab insulanis *Naulebabe* vocari, hoc est, bonorum seu commodorum portuum matrem: alii volunt, insulam hanc sic ab Ægyptiis appellari, ab insulanis vero *Neube*, & ab Abissinis *Saba*, rursum alii eandem *Sabæ*, & *Bed-Amaræ* nominibus indigitant, alii vero Guegere. In tabulis Geographicis *Guegere* nomen videbis expressum, etiamsi Paulus Iovius pertinaciter Gueguere cum Syene confundat; quam tamen Asiæ haud postremam partem esse constat.

Meroe insula.

Insula hæc Nili circumfusa aquis, habet ab Occidente Meridieque Nubiæ regionem Tigremahonque regnum, quo & à Septentrione seu potius Barnagasso parte ejus, & ab Oriente limitatur. Iovius eam Anglia majorem esse perhibet. Diodorus à Cambysis matre insulæ vult nomen fuisse quæsitum, at Strabo à Meroe sorore ibidem extinctâ.

Atque hæc sunt, quæ de regnis provinciisque hujus Imperii apud probatos inveniuntur autores. Illud tamen addendum, peculiarium descriptionem locorum non satis accurate ex Abissinis depromi. Nam præter regna ac provincias à nobis memoratas, qui istis ex partibus ad nos revertuntur, regnorum *Ogara*, *Gambat*, *Sarca*, *Bedelim*, *Gonga*, *Cosso Maiia*, *Walaca*, *Schat*, & Abesgai ad hoc spectantium Imperium mentionem faciunt, quibus *Gafat* regnum, Damut ab Occidente, Xoæ, & Goyamæ regnis conterminum, *Cafatarum*, de quibus Sanutius, regionem adnumerat. Verum ille populos hosce Abissinorum

Gafat R.

hostes constituit, cum alii tributarios esse affirment. Iidem ultra Goyamam Meridiem versus locant regnum *Chua*, Paulo Iovio *Scena* dictum, qui in eo sedem Imperatoris ordinariam, & magnificentiora ejusdem palatia ac templa constituit. Quanquam autem Iovius Abissini sui relatione edoctus hæc ipsa magna fiducia veritatis commemoret, aliique, quorum ætas fictionibus obstabat, postrema duo regna prioribus nullo autore adjunxerint; nos tamen communiorem sequi sententiam malumus, quam eandem non satis probabilibus argumentis infringere. Porro ex recentioribus Relationibus habemus, Iudæorum regionem, Abissinis Romæ commorantibus *Xionenche* vocatam, huic accessisse Imperio. Hæc dubio procul eadem est, quam Sanutius Terram Iudæorum nuncupat, quæque Æthiopicis in literis in Italicum Gallicumque idiomata conversis, *Semen* appellatur. Eædem litteræ Iudæos hic in montanis locant, munitaque iisdem loca tribuunt, sed Proregem sive Præfectum ab Abissinorum Imperatore impositum.

Scena R.

Vrbes.

Vrbes in hac vastissima regione magno quidem sunt numero, sed elegantia atque amplitudine nostris dissimiles, eo quod Imperator in agris plerumque sub tentoriis degat; ut equester ordo hac ratione exercitiis bellique studiis assuescat.

Fluvii.

Amnes in Abassia seu Abissinorum Imperio quatuor præcipui numerantur. Primus Fremonæ, loco in Tigremahon regno Lusitanis frequentato vicinior, *Tancéus* appellatur, profluitque à Meridie in Septentrionem, fabuloso in loco procul à mari aquas suas terra cavernis recondens. Is æstate facile vadatur, hyeme navigiis ratis seu hippaginis in modum ex palea crassiore compacto superandus illis, qui ex Tigrai ad Regiam tendunt.

Montes eidem vicini sunt difficili accessu, adeo ut Iudæis Abissinis, Mosaicæ legis observatoribus, bellicosisque, munimentorum sint loco.

Alter amnis *Orara* dictus, magis ipso Nilo aquis abundat, mergiturque in regno Adel Zeilanum in sinum. Salutares sunt aquæ ejus, à quibus tamen Abissini Christiani abstinent, quod amnis hic Mahumetanorum terras pervadat, quibus beneficio ejus res ad victum necessariæ apportantur. Tertius *Gabeus* est, qui apud Monbazam in Æthiopicum Oceanum devolvitur. Quartus est Nilus, cujus amplissima extat in Ægypto nostra descriptio. Hic Iarrico teste Abissinis *Abbacu*, aliis *Sabahus* dicitur. Ceterum in Dancali regno Sanutius amnem nominis ejusdem, & Marobonem locat.

Lacus.

In lacuum ordine primus Godigno est *Aicha*, qui reliquis minor in Angotæ regno conspicitur. Secundus *Dambeabahar* dictus, hoc est, Mare Dambeanum, haud magno spatio distat ab Gubai urbe, quæ nunc Imperatoris, cum is rus deserit, sedes est. Patet locus hic sexaginta milliarium longitudine, latitudine viginti qunque. Nilus eundem permeat, pluribus, sed parvis insulis conspicuum; quarum una munimento insignis reos læsæ Majestatis, partemque Imperialis thesauri custodit. Tertius *Zella* nuncupatus, in Oëcia regno est, porrigiturque diei unius itinere versus Azzel & Mombazam oppida. Quartum *Xacala* vocant, qui Oëciæ regno oppositus, exiguo intervallo abest à tertio, quem sua longitudine adæquat.

Sanutius præterea in fronte regni Amaræ, qua ea Orientem spectat, S. Stephani lacum, octo milliaria longitudine, latitudine tria duntaxat implentem constituit, in eoque Insulam cum Monasterio S. Stephani, à quo lacui insulæque cognomen.

Cæli soli-que quali-tas.

Cælum Abassinum majorem anni partem certorum flatus ventorum ad gratam salubremque temperiem reducunt. Depressioribus tamen in locis solarium repercussio radiorum vapores accendens, noxiam aëri qualitatem adfert. Ceterum Tigrainum cælum, licet regio hæc Zonæ Torridæ subjecta sit, ceteris temperatius existit ab Aquilonarium flatibus ventorum, qui mitiores hic sunt quam in partibus nostris. Huic accedit, quod incolæ vitam ad multos annos in summa corporis firmitate traducant. Ad anni tempora seu mutationes quod attinet, notarunt recentiores, exeunte apud nos Majo mense, hyemis in hoc terrarum tractu esse initium, durareque ad Septembris initium, quo tempore rediviva mari Rubro instat. Durante autem hyeme vix ullus sine pluvia dies abit, quæ circa meridiem semper cum tonitru erumpit, sed moderata plerumque, & non violenta, ut male à veteribus figuratum est nobis. Hac ratione ver eorum circa Autumnale Æquinoctium incipit, reliquis deinde temporibus secundum proportionem sequentibus.

Aër.

Sanutius hyemis hic initium ducit ab exacto media ex parte Iunio mense Calendarii veteris, ad medium Septembrem usque, à montibus tamen nives omnino removet. Plurima hic flumina, in Tigremahon regno præsertim, quorum ripæ gelsiminis seu jeseminis vestitæ sunt. Illa cum per æstatem arescunt, si vada, eorum modica fossione aperies, nova aqua, disculentaque resurgit.

Aqua.

Fruges fructusque.

Quædam loca in vastam se explicant planitiem, atque alibi terra altissimos in montes evehitur, quos tamen plerosque cultura exercet, unde frumenti ac fructuum fertiles existunt. Abassiæ solum, si universe loquendum sit, cavernosum est, passim è media planitie celsissimas rupes protrudens, quæ bello ardente munimentorum sunt loco. Tigraimum solum qua fluminibus suis accedit, fœcundum est, adeo ut bis in anno semen excipiat. Item quibusvis fructibus ferendis aptissimum, olearum præcipue, cum silvestrium hic ingens sit copia: at regio ipsa nimia asperitate est horrida. Regnum Fatigar fertilibus lætum est campis, collibusque modica altitudine surgentibus. In Dancali autem regno, quod perexiguo spatio protenditur, locorum pleraque sterilia sunt, etiamsi Sanutius apud Nazarethum montes locet frumenti hordeique feraces. Ceterum regio hæc præter frumentum, quod tenui copia producit, hordeum ac milium fert, & quæ loca hisce frugum generibus carent, ea certum quoddam genus frumenti, Europæis ignotum suppeditant, quod incolis *Tafo de Guza* vocari Sanutius perhibet, bonitate, sapore, & quod à vermium

mium arrosione immune annos ferat, laudatum. Sed Abissini *Tefet* seu *Tef* id nuncupant, cujus Europa nostra ignara est, ut & duûm aliorum frumenti generum, quæ *Agussa* & *Machella* nominibus indigetant, unde panes optimi saporis, delicatamque cerevisiam conficiunt. Præcipue vero triticum Turcicum hic crescit, faba, cicer, lens, phaseolus, aliaque nobis incognita leguminum genera. Tigrainum solum prope omnium frugum nostratium est ferax, ut tritici, hordei, fabæ, ciceris, lentis, &c. Angota passim triticum hordeumque, sed avare producit; frumenti seu tritici Turcici, ciceris, pisi, phaseoli, fabæ, linique, & quod frumentum Tefet appellant, multis partibus feracior: in montibus ejus Abugana dictis copiose hordeum producitur. Amara regnum, inprimisque campi Azzelii creberrimos in fontes erumpunt, ac frumentum miliumque, & varia leguminum genera proferunt. Regni Falihar campi collesque frumento plerumque ac hordeo abundant.

Plantæ. Arborum in hac regione insignis varietas est, sed pleræque ingrati saporis fructus producunt, una excepta, cujus salutaris est fructus. Nam cum Abissini cruda sæpius carne vescantur, inde nati in corpore vermes intestina infallibiliter adsidua arrosione consumerent, nisi quot mensibus hoc sumpto fructu exitium vermibus adferrent, alvumque purgarent. Habet eadem hæc regio (quod Boterus videtur abnuere) mala citrea, aurea, granata, ficus Indicas; pruna persica insignis magnitudinis saporisque, quæ à Februario usque ad Aprilem ad maturitatem perducuntur. Nascuntur præterea hic pruna varii generis, jujubæ, & tamarindi uvarum de genere, ex quibus vinum subasperum conficiunt. Godignus fructum largitur Abissinis vinarium, sed rariorem; Sanutius autem vitium allegat frequentiam, exprimique vinum perhibet in ædibus Negus seu Imperatoris, Abunæque sive Pontificis duntaxat, reliquis fortasse, sed clam, id negotii agentibus. Verum Abissini, quos Roma habuit, vinum apud suæ nationis homines esse in usu, uvasque in ipsis adeo silvis copiose produci, præcipue vero in regnis Oagra Dembiaque, asserunt. Oleum incolæ non ex oleis, quod silvestres tantum oleas sive oleastros Æthiopia producat, sed alio ex fructu, *Geva* appellato, exprimunt, cujus folia minorum vitis foliorum quandam similitudinem habent, & hoc oleum colore aureo est, omnis expers odoris. Melonum & raparum ignara Æthiopia est; at gingiber & saccharifera arundineta, iisdem Abissinis testibus per omnem Abassiam frequentia sunt. Creberrimæ ibidem cupressus salicesque visuntur, ac ingentes in Barnagasso silvæ, quas non infrequentes palmæ intercurrunt; in Tigrai vero, quemadmodum Abissini narrant, crebræ itidem sunt silvæ in parte illa, quæ in Austrum vergit; quæ autem Ægyptum versus extenditur, viduum habet arboribus solum.

Gelsominorum quoque copia, quæ circum flumina, & in silvis nascuntur, aliisque herbis ac floribus odoris gratissimi, gloriatur Abassia. Ocymum odoris eximii in silvis montibusque passim est obvium, nec minor lini frequentia est, ex quo textilia conficere incolæ nesciunt, gossypium hunc in finem applicantes, cujus item magna hic abundantia est.

Nec melle caret hæc regio, cujus major in Monasteriis quam alibi est copia, eo quod inde victus partem cœnobitæ parent. Silvosa tamen etiam montanaque loca hoc cælesti munere sunt sufficienter instructa. Ob istam mellis ceræque copiam, non ex sevo, sed ex cera candelas suas ducunt Æthiopes.

Animalia. Omnia hæc regna Abissinorum comprehensa Imperio, vaccarum, boum, ovium, caprarum aliorumque animalium gregibus abundant. *Quadrupedes.* Mulorum quoque, asinorum, camelorum atque equorum in iisdem frequentia est. Arabicos autem equos Sanutius Ægyptiosque Æthiopicus præfert, quod hi nimia proceritate ac mole corporis graves, minus veloces ad cursum existant. Verum Abissini, quos Roma habet, commemorant, Arabicorum Ægyptiorumque equorum perrarum esse apud Æthiopes usum, cum hi ipsi Nubiensibus, ut quos singularis pernicitas commendet, frequentius utantur. Pullos non vaccino lacte, ut male, à Sanutio ac Botero refertur, educant, sed iis præter maternum lac equarum vaccinum à pastoribus præbetur.

Feræ. Ad feras quod spectat, ingens hic numerus est aprorum, elephantorum, bubalorum, leonum, leopardorum, tigrium, rhinocerotum, vaccarum silvestrium, luporum cervariorum, taxorum, simiarumque magnitudine ac feritate insigni. De ursis horum locorum nulla apud autores est mentio. Cervis quoque hæc regio, rupicapris, hinnulis, leporibusque abundat, cuniculis hinc, ut Sanutius refert, exulantibus.

Aves. Gallinarum, caponum, perdicum pedibus rostroque flavorum, aut griseorum etiam, attagenarum, anserum domesticorum ferorumque, anatum duplicis item generis, columbarum, ac coturnicum hic felix proventus est; tanta autem turturum per aëra tranantium copia, ut multiplicatis velis Solem obscurare videantur. His, præter psittacos, suaviter canentium avicularum genera varia accedunt, cuculis picisque exceptis. Habet quoque Abassia aquilas, falcones, vultures, accipitres, ardeas gruesque numero propemodum infinito. Sed hoc ex immensa quadrupedum bipedumque copia derivatum ad incolas commodum, multis partibus minuit locustarum, segetes arboresque rodentium ea frequentia, ut terram non solum late contegant, sed Solis etiam lumen nonnunquam sublimia petentes ad spatium viginti quinque milliarium obumbrent. Quod si hoc damnum per omnem se regionem diffunderet, inhabitabilis ea ob annonæ difficultatem esset futura. Verum cum animalcula hæc modo istam, modo aliam successive infestent provinciam, calamitas quasi per vices insurgit, abitque. Ceterum magnitudine sua non excedunt cicadas, flavisque sunt alis, ac flavescente ex aëre, ac certo quodam solis splendore earum prænoscitur adventus. Frequentes hic etiam sunt feles Zibethi, atque ingens eboris copia ob elephantorum multitudinem, præsertim in Noccæ regno, quod & auro dives est.

Pisces. Flumina regionis varia piscium genera progignunt, inprimisque quos Cabosos Lusitani, uti & croco-

crocodilos hippopotamosque, incolis Gomaras dictos, quibus fauces sesquicubitali hiatu patent, quique noctu ex aquis ad pascua egressi, late populantur; quamobrem colonis exstruendæ sunt speculæ ad diligentiorem pecoris custodiam. Animalia hæc in aquis audacissima sunt, canumque more humana corpora invadunt ac dilaniant, ad ignis duntaxat conspectum horrentia, adeo ut puer etiam accensa face myriades ad fugam concitet. Sunt ex incolis, qui hoc genus animalium spiculis sagittisve persequuntur, hippopotamorum carne victitantes, quæ ad bubulæ carnis saporem fertur accedere. Habent item Abissini Imperii lacus & flumina pisces quosdam quos nonnemo Gallice *Tourpilles* vocat, qui capientis manibus corporique torporem adferunt. Abissinis superstitiose creditur, facultatem huic piscium generi inesse malignos humanis corporibus spiritus expellendi. Magnam eorum copiam Nilus habet, qua is in finibus regni Goijamæ lacum permeat profunditatis immensæ. In Amaræ regno etiam est lacus, qui piscem alit magnitudinis insolitæ, capite deformi, vestitoque superius squamis serpentinæ pelli similibus, ac reliquo corpore glabro. Nihil hoc piscium genere pinguius delicatiusque facile reperias.

Metalla.

Metallis universa regio abundat, sed, ut Godignus refert, incolæ aut negligentia, aut metu, ne, cognitis eorum divitiis, Turcarum infestationibus terram exponant suam, venas relinquunt intactas, adeo ut ferrum duntaxat effodiant, quod ferme in ipsa terræ superficie inveniunt. Abissini autem qui Romæ degunt, contra opinionem Sanutii Boterique afferunt, populares suos aliarum gentium more metalla sine ullo metu effodere. Scatet autem non modo terra auro argentoque, sed etiam ære, stanno, plumboque, ut Iarricus memorat, ac integri montes sulphurei visuntur; quamobrem vix alibi ob copiam jumentorum abundantius nitrum confici posset. Tigrai regnum metallis auri, argenti, ferri, plumbi, cupri, ac sulphure copioso instructum est: Dancali suis quoque metallis superbit, in occidua Corcoræ parte, Nilum versus conspicuis; itemque Bagamedri. Verum majorem auri partem Damut regnum Abissinis suppeditat, quod incolæ effodiendi expurgandique artem melius teneant.

Meroës insulæ qualitas.

In Meroe insulam, quam separatim recensuimus, bis anno insulani circa meridiem umbra carent, scilicet cum duodecimum Tauri, & quartum decimum Leonis gradum Sol tenet, ipso Plinio attestante. Habet ea leones, elephantos, leopardos, rhinocerotes atque dracones; metalla item auri, argenti, æris, ferri, eboris, ac lapillos preciosos, salemque fossilem. Eadem, Strabone teste, palmas, arbores persicas, hebenósque producit.

Scenæ regni qualitas.

Scena seu Cena regnum temperato salubrique cœlo fruitur, solo præterea fœcundo fertilique adeo, ut frumentum hordeumque, ac legumina ferat omnis generis; milium autem & panicum tanta altitudine hic crescunt, ut hominem equo insidentem calami eorum adæquent. Nascuntur eodem in tractu plurimæ arbores fructiferæ, interque has crebra vitis uvifera: quanquam, ex pyris plerique pomisque subacidis vinum exprimant, quo plebs infima loco generosi vini utitur. Sementem incolæ ter in anno faciunt, & quasi perpetuo gaudent Autumno, dum aut his, aut illis fructibus colligendis occupentur. Nam ficus virentes habent, melonesque per omne anni tempus; fabæ autem ac pisa singulis maturescunt mensibus. Armentis præterea incolæ ac gregibus abundant; equos quippe generosos habent, camelos, asinos, ac mulos præsertim specie ac mole corporis laudatissimos.

Incolarum dispositio corporis.

Corpora Abissinorum ferme omnium nigricant, quorundam tamen plus, ac minus aliorum, pro cœli ratione, cui suppositi sunt. Quos his ex terris in Europa nostra conspeximus, naso erant omnes simo, sed statura ad decorem procera, capillis autem valde nigris crispisque.

In *mores* positum habent Abissini, ut teneris adhuc infantibus suis ferro candente frontem adurant, ut hac ratione capitis atque oculorum humiditas, quæ hanc præcipue gentem affligit, in tempore siccetur. Ceterum sine resectione alunt capillum, in varios flexus artificiose compositum, unctumque butyro, nullo galero pilove caput tegentes. Nec ungues digitorum resecant, ut armato unguibus marito gallinarum similes, terribiliores videantur. Solent quoque expresso è cortice quodam liquore manus ac pedes fricando imbuere.

Indoles.

Boterus Abissinorum gentem agrestibus esse moribus ait, ac stupido prorsus ingenio, qua in re tota via errat; ingenium quippe illis, etiam qui tricesimum ætatis annum necdum attigere, neque ita ut Europæi exercentur, subtile, rectumque de rebus singulis judicium. Litteræ istis ex partibus ad nos missæ sciendi cupidos Abissinos affirmant, nobiliorumque mores cum nobiliorum Europæorum moribus audent conferre, agricolas nostratibus alacriores esse dicentes. Ceterum corporis eos agilitas Gallorum exemplo commendat; nec phlegmatici sunt, nec melancholici, sed Ioviales, & ad lusum hilaritatemque proclives. Autor quidam ex recentioribus haud postremus eos ingenii sagacitate ac honestate morum præditos affirmat: ob desidiam tamen pigritiamque accusantur ab aliis, quarum amore necessariarum etiam rerum provisionem sæpissime negligunt. Strabo ineptos ad bellum finxit, at ex modernis quidam animo forti donat Abissinos, mortisque contemptu. Porro saltatores eximii sunt, ut quorum membra ad celeritatem gratiamque natura disposuit. Vulgus ad mendacia proclive, eadem juramento etiam confirmat, nisi per caput Regis seu Imperatoris facias jurare. Ex adverso, libero sunt Abissini ingenio, ac castitatis amante, eleemosynarum largitores prodigi, & qui haud gravate hospitio peregrinos recipiant. Nam in Abassia si animi dotibus instructum ex extraneis quendam deprehendant incolæ, hunc aut beneficiis, aut vi, si abiturum intelligant, apud se retinere conantur. Adhæc laboris patientes sunt, sobrii cum res angusta postulat, liberalius autem indulgentes genio, ubi ciborum copia suppetit. Agaos populi ad luxum, rem Veneream ac veneficia inclinant, literis anni 1622 testibus; quod

quod crimen laude bellica quadantenus elidunt.

Sed nunc postquam universè locuti sumus, quædam sigillatim nobis dicenda sunt. Tigraini igitur laborem tolerant supra fidem modumque; sed ad læsionem magis quam ulla gens Æthiopiæ proclives esse videntur. Nec à Boranis nocendi malitia abest. Scevani cultus elegantiâ, ingenii acumine, prudentia ac gravitate reliquos Abissinos omnes longo post se intervallo relinquunt.

Studia. Plerique ferme aut agriculturam exercent, aut ovibus, bobus, vaccis, equis, mulis, camelisque, quorum tamen rarior hic copia est, pascendis attendunt. Mercatorum, si Mahometanos excipias, perexiguus est numerus; Nobiles vero aut Imperatori præbent catervam, sive sectatores sunt Aulæ, aut belli studia sequuntur. Qui accuratius in Abissinorum occupationes indagant, feras, queis regio omnis abundat, venandi artem ab iis removent. Abissini autem qui apud nos degunt, sæpe eos venatum exire affirmant, sine arte licet ac ordine, Europæis plerisque servato, capereque infinitam quasi ferarum multitudinem, quas sale condiant aromatibusque. Ceterum ad saltationes suas, ut Abissini nobis referunt, ad fistulæ sonum dirigunt; iidem Sanutio teste vehementer fidibus delectantur; alitque Imperator Abissinorum ingentem cantatorum fidibus numerum.

Victus ratio. Complures Abissini cruda carne vescuntur, alii assant eam carbonum calore, aut æstu flammarum: at in locis ligno carentibus eundem fimus vaccinus præstat effectum. Opulentiores ex farre triticeo panem conficiunt, quam Imperator ipsemet muneris loco extraneis mittit Legatis, ut & boves, carnesque diversi generis opipare conditas, atque adeo animalia integra; vitulos quippe, exemptis duntaxat intestinis, conditos fartosque fructibus, integros curat artocreis includi, qui cibus laudem suam meretur. Mittit quoque iisdem in vasculis è terra Æthiopica nigricante confectis, gallinas opimas, elixas assasque, addito jure largiore (quem cibum album vocant) ex contusis minutim carnibus, partibusque minorum avium constante; crateras item crystallinos atque argenteos artificiose cælatos gemmisque ornatos. Porro Abissini, ipsis Abissinis testibus, avide carnibus vescuntur, modice coctis, & adhuc sanguinolentis. Viri collatis symbolis cibisve ruri, aut præ foribus ædium suarum crebra celebrant convivia: at sexus alter domi tantum virili gaudet consortio, à publicis conventibus exclusus. Ad Imperatorem quod attinet, huic pueri aulici in mazonomis seu patinis prægrandibus, quas illi *Ganetes* nuncupant, cibos apponunt, quarum singulis ternæ minores è prædicta terra Æthiopica nigra patinæ insertæ, gallinis, turturibus, aliisque volatilium, ac ciborum (præcipue quos albos ab admisto lacte appellant) fructuumque generibus satis superque instructæ sunt. In iisdem mazonomis apportant parva pocula nigra, variis refertjusculis, contectaque sic, ut nonsolum calida, sed etiam ferventia ad tempus ali quod serventur. Pipere ac zingibere omne ferme ciborum genus tam copiose condiunt, ut in Africa. suetis non facile Abissinorum placuerint convivia.

Potum ex melle conficiunt, quem opio ad eum attemperant modum, ut gratissimus sit palato saluberque, dummodo modice sumatur. Vinum uvis expressum, album rubrumque in Abassia quoque invenias: Verum, quemadmodum Alvarus commemorat, confectio ejus Imperatoris Abunæque sive Pontificis domesticis est licita; quam Alvari relationem tamen Abissini impugnant. Iarricus narrat, vinum eos è milio exprimere; at ditiores seu delicatiores melicratum bibunt: Imperatoriâ autem in mensa, duntaxat vinum potatur. Alii referunt, Abissinos, vino magnatibus, sacrificiisque destinato excepto, melicrato uti, quod à tempore vires illas, illumque acquirit saporem, ut vino Cretico non absimile videatur. Montanis in locis è pomis ac pyris liquor exprimitur, melicrati vicem præstans. Verum Abissini asserunt, ex tefeto, machella Agussaque cerevisiam coqui à popularibus suis, aut mel aqua admista percoctum bibi, quod vi ligni cujusdam, oleæ arbori persimilis, purificent. Potum, quem Imperator sumit, illi acies monocerotis cornu, ad veneni periculum vitandum, inditur, quamdiu mensæ accumbit.

Cultus ratio. Laici, plerique barba ac mystace tonsi, cruculam à collo suspendunt; sacerdotes autem, quibus novacula rasum est caput, prolixam barbam alunt, vesteque ex panno utuntur, qua à laicis vix differunt. Zonam iidem adhibent concinne dispositam, manum cruce armantes, eo plane modo, quo hæc à solis magnatibus è laicorum numero gestatur. Semper lustralem aquam in promptu habent, quod ab obviis laicis ea plerumque cum benedictione petatur, qua & cibos potumque conspergunt.

Ex Sacerdotum ordine quidam *Debeteres* dicuntur, hoc est, Cathedralium Ecclesiarum Canonici, quos decora magis concinniorque vestis quam reliquum vulgus sacerdotum honestat: Monachis vestis usque ad terram defluit, & quidam ex illis flavo induuntur habitu, è gossypio crassiore contexto, alii pellibus induuntur caprinis, camelinarum pellium in modum aptatis. Atque his promissus capillus est, & cruce manus armata. Monialibus aut è gossypio contexta vestis est, aut ex pellibus colore flavo imbutis, rasum caput, ac stricte cingulo ex pelle redimitum; ætate provectis caput calantica veloque tegentibus. A Godigno refertur, opulentiores emptis à Saracenis textilibus Saracenorum more vestitos incedere, reliquos vero utriusque sexus homines aut animalium pellibus tegi, aut tela lintea omnis ornatus experte. Alii, quod ipsum verosimilius est, memorant, utrique vestem sexui, nullis incisionibus seu aperturis relictis, ad terram usque defluere; colores autem quoslibet promiscue usurpari, nigro seu atro excepto, quem solum funestum esse credunt. Iidem Abissinos linteis aut sericis indutos textilibus depingunt, fœminisque aurea, gemmeaque ornamenta largiuntur. Ab Abissinis didicimus, villosa è gossypio domi confecto veste plebem tegi, locupletiores panno Serico ex Indiis, Arabia, Persiaque advecto; pelles item

leonum, tigrium, aliorumque animalium frequenti esse in usu.

Litteræ anni 1624 notant, Xumos, hoc est, primos virorum, seu Magistratus ac Præfectos, ceterosque ordinis equestris viros togis uti prælongis Damasceno aut alio opere contextis, insibulatisque ad stomachum pretiosis omnino operibus. Imperatorem purpurea veste amictum esse, capitique ejus coronam gemmis fulgentem impositam: at Sanutius perhibet, eminentiore eum corona ornari, partim ex auro, ex argento partim composita, argenteam manui crucem insertam, faciemque velo contectam ex serico coloris cærulei, quod nonnunquam attollat, deprimatque. Toga ei Attalica est, indusiumque sericum, laxissimis manicis, ac mediam corporis partem superiorem aureum textile operit. Imperatricem sive Reginam, Maffæus introducit vestitam toga alba ex tela Indica, amictamque pallio è tenuissimo serico coloris cinerei, cui aurei sint flores, ramique intexti; Caput ejus calantica tegit Hispanica, velatque linteamine faciem, in quo ad prospectus libertatem foramen relictum. Superponit ei ad Solis radios arcendos velum preciosum, quod umbellæ loco est.

Ædificandi modus. Domus orbiculari sunt forma, ex creta & stramine, quod vitæ humanæ annos fert, constructæ, ac quaquaversum areis suis patentes.

Variis in locis ædificia visuntur, *Betenegus* vulgari appellata vocabulo, ac quibuscunque commoditatibus instructa. Semper ea patent, & tamen non nisi Vicariis Regiis permissum hospitium.

Dormiendi ratio. Dormituri se supra corium bovillum, aut sectas ex eo tensasque fascias componunt. Vt autem imperturbatum capillorum in varios accurata diligentia annulos sinuatorum ordinem conservent, singuli furcillæ pedem terræ infigunt, capturique quietem duo inter cornua collum inserunt, atque hoc modo indormiunt.

Quempiam affecturi honore, linteum velamen, quod ab humeris ad umbilicum usque defluit, tollunt, sicque seminudi apparent. Nobiles obvii sibi facti, in mutuos amplexus ac basia humeris reciproce impressa ruunt, divinæ se invicem commendantes custodiæ. Principes autem sive Magnates Æthiopiæ minorum gentium hominibus suum testaturi amorem, suismet eos manibus pascunt, bolum alterum ex altero singulari clementia ori hospitis inserendo. Literæ anni 1625 narrant, matronas seu fœminas principes cella surgere, argumento honoris, quo accedentes dignantur. Imperatorem ipsum flexo poplite, terque osculata terra venerari fas est. Qui è Terra Sancta seu Ierosolyma redeunt, frontem ejus exosculantur; summi manum; medii genu; infimi togæ extrema. Transeuntem, ut Boterus inquit, demissione capitis tantum, non manus porrectione ad terram reverentur. Quod autem ab eodem Botero narratur, tentorio Imperiali seu Regio ab Abissinis dari exteriore gestu honorem, in hoc à vero nonnihil deflectit; cum vicino tentorio, eo quod Sanctissimi id Sacramenti sit custos, reverentiam transeuntes impresso terræ osculo exhibeant. *Sedendi ratio.* Porro Imperator, cum solemniter quosdam est auditurus, sublimi in solio sedet, eosque jubet stratis inferius tapetibus insidere, quanquam ubique fere tapetes sint aut tegetes ad sessionem parati.

Conjugia. Matrimonia liberrime ineuntur, indefinito numero uxorum, quas levissimis sæpe de caussis repudiant. Viri mulieribus dotem constituunt, libero à reciproca donatione hoc sexu. Imperator quaternas sibi matrimonio jungit uxores, quatuor vicinorum Regum filias; sed ex his unam peculiariter thori sociam eligit, quam si sterilitati obnoxiam intelligat, aliam è tribus reliquis huic contubernio designat. Ceterum summa mulieribus agendi libertas est, ut ipsimet Abissini nos docent; adeo ut Aula Imperatoria etiam levissimarum genere muliercularum, quarum libidinem nulla pœna coërcet, abundet. Verum hoc tempore, quo damnati sunt veteres Imperatoris errores, credibile est, esse eum ab ista uxorum multitudine alienum, etsi litteris id Æthiopicis neutiquam expressum sit; quæ meminere duntaxat, morem Abissinorum Regibus servari, ut binis successive sororibus jungantur, nec religiosum iis haberi, si secundis nuptiis uxoris suæ, ex qua liberos susceperunt, sororem ducant.

Scientiæ. Sectantur Abissini studia litterarum, præcipue Sacrarum, ac tanta quidem discendi sedulitate, ut paucas admodum è fœminis nobilioribus invenias, quæ non firma custodiant memoria S. Pauli Epistolas, Davidis Psalmos, atque alia hujusmodi volumina. Porro sacrarum paginarum doctrina non in Collegiis, sed aut domi, aut in Templis informantur, Nobilibus liberos suos hoc fine ad monasteria mittentibus. Non hic Petri Lombardi sententiæ, aut Thomæ Aquinatis Theologica enodantur volumina, incolis simpliciore Theologia contentis, Religiosæque professionis hominibus sacrarum rerum prorsus imperitis. Abissini referunt, non per omnem Abassiam litteras altioresque scientias discendi commoditatem adesse, sed in urbibus Axum & Embia duntaxat Philosophiæ Mathematicesque magistros haberi, in Medicina cognitionem tantum simplicium tradi, relictis reliquis artis Medicæ partibus implicitis: Historicos tamen crebro illis ac magno numero in manibus esse. Godignus ait, aliquos in Abassia Medicos reperiri, sed qui cauteriis plerumque febres curent, morbosque alios. Sanutius Abissinos Medicinæ ignaros tradit, ut qui cucurbitulas solum humanis applicare corporibus noverint, aut certa quadam ex herba præparato jusculo purgare alvum.

Elementa litterarum. In Alphabeto Abissinorum quadraginta septem litterarum elementa numerantur, quæ sane jucunda res est.

Lingua. Lingua eorum à Chaldaica Hebraicaque participat. Chaldaicam autem linguam, cum Divinis operantur, usurpant, qua & exarata Biblia tenent, reliquis linguis diffidentes omnino. Ceterum, Sanutio si fides est, perdifficilis Abissinorum est lingua, ut quam vix ulla regularum directio facilem reddat cupientibus addiscere. Verum est, quod lingua hæc, quam Indicam Postelus appellat, haut universo pateat Imperio; cum in

Angotæ

Angotæ regno jam à Tigraina differre lingua incipiat, à Dofarſo præſertim. Alvarus perhibet, quod licet peculiarem linguam Abiſſini non habeant, nec peculiari queant alphabeto gloriari, in ſacris tamen rebus Tangica lingua utantur, quæ veteris Chaldaicæ dialectus eſt quædam; & ſine ulla dubitatione lingua eadem eſt, quam Tigiam Sanutius nuncupat.

Sepeliendi modus. De funeribus quod eſt, defuncto Imperatore atrati ſunt aulici omnes, atrataque tentoria; ac loca omnia luctu reſonant planctuque eorum, qui elatis vocibus mortuum ad vitam revocare fruſtra nituntur. Cadaver Imperatorium ſub tabernaculo è veſte Attalica, conopeis ex aureo textili ornato defertur. Reliquorum corpora multo thure fumificantur, ac lota veſte lintea teguntur, cognatis capite, non barba raſis, pullatiſque lugent mortuos dierum quadragenûm ſpatio. A nonnullis accepimus, crucis ſignum funeri præferri, ac dum terræ mandatur cadaver S. Ioannis recitari Euangelium, diſtribuique certis quibuſdam diebus inter pauperes eleemoſynam pro animabus defunctorum. Sed Codignus ſatis ad rei veritatem inſtructus, à ſacrificiis in mortuorum refrigerium abhorrere Abiſſinos perhibet; quod nemini mirum videri debet, cum Purgatorii altera in vita torturam è rerum univerſitate ſubmoveat.

Moneta. Probatiſſimi quique è recentiroibus ſcriptores, quorum curioſis relationibus allecti hucuſque diffundimur, omnem omnino Abiſſinis monetam abnuunt, ac ſecundum auri argentique pondus exerceri apud eos commercia. Quod autem metalla iſta non ſignent, cauſam dat Iovius, ne ſcilicet adulterentur. Extranei tamen in Abaſſia nummi, qui ſunt aurei, ſignatique quibuſdam literis Arabicis, valorem curſumque obtinent. Hoc genus nummorum *Pardaos* & *ſerafs* vocabulis appellant, & bonitate, & pondere cedunt Venetorum centuſſibus. Qui carent hoc genere pecuniæ, aurum atque argentum in particulas quaſdam minores tribuunt, quibus & militibus ſolvuntur ſtipendia, & rerum omnium precium rependitur. Sed Thevetus, aut reliquis magis expertus, aut ad figmenta proclivior, nummos ait eſſe Abiſſinis duplicis generis, aureos atque argenteos; alteros orbiculari, quadrata figura alteros; nullis aliis notis, præterquam ternario Chaldaicarum litterarum numero ſignatos, quorum aliquot in Palæſtina à ſe quidpiam emente fuiſſe acceptos, commemorat.

Reditus ſive Tributa. Præcipua redituum ſeu cenſus annui pars à Præfectis ac Regibus, ſeu ſubjectis, ſeu tributariis, Abiſſinorum, Imperatori obtingit. Alii equos, aurum, ſericum, Attalicumque pannum, textilia goſſypina, fruges, atque argentum quotannis definito pendunt numero, menſura ac pondere; alii mulos, boves, vaccas, & id genus alia pretii vilioris loco annui tributi transmittunt. Supremis hiſce Magiſtratibus facultas eſt exigendi à ſubjectis quæcunque ad Imperatoriam Majeſtatem pertinent regalia.

Præter tributa, magnos Imperator fructus annuos percipit ab agrorum ſuorum multitudine, quos mancipiis, quorum mutuis matrimoniis numerus quotidie augeſcit, colendos exercendoſque tradidit. Iſtam vero abundantiam frugum, diviſio earum inter egenos Nobiles, Sacerdoteſque ac Monachos ſic minuit, ut perexiguam partem ad Aulæ ſuæ commodum adhibeat. Prædictis tributis Iovius addit ſalis foſſilis, merciumque exoticarum, ut aromatum, mancipiorum, rerumque aliarum vectigal: aitque ſubditorum agreſtiores ſeu ferociores, qui ſilvis accolunt, tributi nomine ſuo Imperatori pendere præſcriptum leonum, tigrium ac ceterarum ferarum numerum, quas ad levandam interdum molem curarum vivariis incluſas, repetita venatione perſequatur. Remotiores harum belluarum pellibus tantum transmiſſis, queis Abiſſini profecturi ad bellum induuntur, officio ſuo faciunt ſatis: idem etiam Marmolius notavit.

Tigraini, Abiſſinis referentibus, modico tributo gravantur, atque Axum urbs plurimis gaudet privilegiis, quod cum bellum adverſus Turcam geritur, omnis moles oppidanis incumbat. Hiſce relationibus Boteri addenda narratio eſt, quæ trium generum pendi tributa perhibet Abiſſinorum Imperatori; primo namque loco ſunt reditus ex proprio patrimonio percepti; tum certa quædam pro ſingulis ædificiis pendenda quotannis ſummula, ac metallorum omnium decima, quæ ab aliis quam Imperatoris operariis effodiuntur; deinde quidquid à ſubjectis ei Principibus tribuitur, redituſque urbis unius ſingulorum. Atque hæc ipſa Boterus ex Ioannis Balthaſari Abiſſini hiſtoria Æthiopica excerpſit, in qua is de ſtatutis Regiis Ioannis Sancti loquitur, memorans, Imperatorem Abiſſinorum in ſingulos annos milliones auri ternos in monte Amara recondere.

Fodinæ metallorum. Porro, ut jam ſupra meminimus, ſcatet Abiſſinorum Imperium metallis auri, argenti, cuprique, qui theſaurus terræ viſceribus prope abſconditus latet, quod effodiendi ſeu eruendi (quanquam contrarium aſſerant Abiſſini) purgandique metalli artem aut ignorent, aut his ſe tradere laboribus ob ignaviam nolint, modico auro excepto, quo ad commercii facilitatem utuntur, non percuſſo ſive ſignato, ſed in lamellas duntaxat ſeu fruſtula quædam diviſo.

Nec ſtanno carent, ſulphureque, cujus materiæ montes integri viſuntur. Tigrai regnum ferri, cupri, plumbi, ſulphuris, argenti atque auri venas habet prædivites, ac par laus debetur aurifodinis Goyamæ; æſtimant aurum regni Damut, aurum omni alio, quod in Abiſſinorum regionibus effoditur, longe carius, quod incolæ eruendi ejus, ac purificandi artem percalleant. Ceterum præcipuæ, ipſis atteſtantibus Abiſſinis, aurifodinæ habentur in regnis Innaria ſive Narea, Damut, Goyamæ, Tigrai, & Ceva. Superioribus annis inter Tigrai & Dembia recentes argenti venæ fuerunt repertæ.

Merces. Nundinis quoque ſuis ſeu foris Abiſſini interſunt, in quibus Sacerdotes, Monachi ac Moniales creberrima ac maxima commercia exercent. Tota vero ratio commercii in permutatione conſiſtit, quæ uno, alterove verbo peragitur; ſin autem æqualitas deſit, aut frumento id quod deeſt, aut ſale compenſatur. Atque hoc modo panes, pecora, volatilia, ac quidquid præterea ad vitæ

ſpectat

ſpectat neceſſitatem, emitur, vendíturque. Sed nihil ſale, thure, pipere, ac myrrha, quam eodem quo aurum precio habent, facilius divenditur, aut emitur frequentius. Iarricus præcipuum ſalis ait eſſe commercium, qui juxta mare inventus, à fluminibus egeritur, ea duritie, ut ſecuri ſit tribuendus in partes. Quadratos Abiſſini lapides ex eo conficiunt latitudine ſemipedali, qui monetæ loco in Æthiopia ſunt; emitur quippe nonnunquam denis hiſce, aut quindenis mancipium. Mirum in modum ſcatet non ſolum auri metallo Narea regnum, ſed etiam zibetho, ebore, aliiſque anxie à mercatoribus quæſitis divitiis. Nullum autem in vaſtiſſimo illo Imperio Abiſſinorum regnum hoc ipſo magis à mercatoribus frequentatur.

Vires, armaque. Armis Abiſſini utuntur frameis anguſto & brevi ferro, gladiiſque, ſed rarioribus loricis prælongis, anguſtis atque ad ſuſtinendam vim nimis infirmis. Arcus & ſagittæ frequens apud eos eſt uſus, ſed alis ea contrario apud nos more caret, galeæ item, ſed non niſi ex quo cum Luſitanis habuere commercium. Nec ſcuta quidem, ac tormenta bellica ab exteris grandi pecunia accepta, bombardaſque à ſuorum numero armorum rejiciunt.

Peditum arma ſunt fundæ atque amenta, queis lapides & tela ejaculantur. Verum equitatus, in quo Imperii robur nervuſque conſiſtit, lorica ad coxendicem uſque pertingente, caſſide aperta, clypeo rotundo, acinace, ſeu framea armatur. Queis galea deeſt, his capita rubris iſtis villoſiſque galeris teguntur, quibus olim Mammaluci, ſive Circaſſi in Ægypto uſi fuere. Armatos quoque Abiſſini, turritoſque elephantes in præliis adhibent. Porro ad animandum militem jam ad pugnam iturum, tubarum, tympanorum ex ære, Caïro acceptorum, aliorumque è ligno, pellibus utrimque inſtructorum audiuntur clangores. Agaorum gens, quæ (uti meminerunt litteræ anni 1620) breviore ſtatura eſt, minoreque corporis mole, ſed animum fortem habet atque excelſum, ancili parma, vel pelta corio bovino obtecta inſignis magnitudinis, haſta breviore ſeu dimidiata, pharetraque humeris impoſita utuntur.

Exercitus hujus Imperii tam numeroſi exiſtunt, ut inexputabilem militum numerum, aut ſaltem incredibilem memoratu Iovius exiſtimet. Alii majore eum definientes fiducia, centum myriades armatorum tribuunt, elephantes quingentos, & innumerabilem quaſi multitudinem ac equorum camelorum.

Verum in hoc diſſentit Godignus, referens, quondam hoc potentia valuiſſe Imperium; at nunc in ſui conſervatione contra vicinos rebelleſque ſubditos laborare non parum. Impugnant autem Godigni ſententiam litteræ annorum 1617, 1618, & 1622, quarum è relationibus conſtat, novis quotidie Abiſſinorum Imperium incrementis augeſcere, Imperatoriſque formidari potentiam quibuſvis res novas tentantibus. Conſtat etiam ex promulgata hiſtoria Æthiopica, Davidem Imperatorem repetitis ſæpe præliis Regem Congo debellaſſe, regnoque Adel poſteris quoque deploratam intuliſſe vaſtitatem. Barnagaſſe regnum ſuiſmet viribus peditum poteſt ducenta millia, equitumque vicena in campum educere: Præfectus Cervil-Xumetæ quindenis valet millibus haſtatis, Præfectuſque Aras Aderao Barnagaſſo Proregi parens equitum millibus totidem.

Munimenta (ſi quæ Luſitani ad noſtram muniendi normam inſtructa loca tenent, excipias) perpauca univerſo in Imperio ſunt, refugium duntaxat eductis è media paſſim planitie rupibus præbentibus, quæ Abiſſinorum arces ſunt ac propugnacula. Imperatori ordinaria quædam tutela inde præbetur, quod ſub tentoriis degentem, quina aut ſena tentoriorum millia adſiduo ſequantur.

Imperatoris nomen, ac titulus. Abaſſiæ regioni univerſæ unicus Imperator regnat, Mauris dictus *Aſiclabaſſi*, Arabicis *Sultan Articlabaſſi*, & Abiſſinis Acegué, ſeu Acegus, Godigno autore, quod vocabulum Imperatorem ſignificat, & *Negus*, hoc eſt, Rex; quorum poſtremum uſitatius ſubditis eſt, ut Abiſſini nos docent. Aulici quoque ceterique ſubjecti eundem *Belulgian* nomine indigetant, gemmam precii incomparabilis ſignificante. Europæis communiter Abiſſinorum rex Presbyter Ioannes, ſeu Prete Gianni, Iovio teſte, appellatur. Verum id nominis recepto quodam errore autoritatem invenit; Luſitani etenim ex voluminibus Marci Pauli didicere, præpotentem quendam Regem Chriſtiano addictum nomini apud Indos verſus Cathai regnum eſſe, quem Europæi Presbyterum Ioannem vocitent corrupte loco Ionæ Ioannem appellantes, presbyterum vero, quod Archiepiſcoporum more Chriſti ſignum ante ſe juberet deferri. Libellus de Regibus Æthiopiæ, ex Abiſſinorum lingua in Latinum transfuſus idioma, notat quoque, nobis corrupto more Presbyterum Ioannem dici, quem *Belulgian* Abiſſini appellant, & ſolio inſidentem Davidico *Haſe*, hoc eſt, Electum, ſeu Sponſum nuncupant; coronatum, Negus; raſum vertice, unctumque manibus Patriarchæ, Maſih, ſeu Vnctum indigetant; (quanquam à ſuis *Ionanam* in honorem Ionæ Prophetæ hi reges appellarentur, ad eum modum, quo Perſarum reges *Sophi*, Mauroci reges *Serifi* dicuntur, ac veteres Ægypti reges Pharaones fuerunt appellati) eo argumento perſuaſi credidere, cum ex Abiſſinis Imperatorem eorum Chriſtianum eſſe intelligerent, hunc non alium eſſe, quam illum Presbyterum Ioannem, olim ſeptuaginta duûm regnorum dominum. Verum hi Presbyteri Ioannes poſtquam continuata ſucceſſionis ſerie diuturnum tenuere apud Indos imperium, extincti fuere à Cinge Tartarorum Chamo, qui Davidem Regum iſtorum poſtremum devicit. Nihilominus Petrus Covillanus, ad Abiſſinorum Imperatorem ab Ioanne ejus appellationis II, Portugalliæ rege miſſus, primus ei id nomen tribuit, quod deinde per omnem Occidentem, allata de Abiſſini potentia Imperii fama increbuit; donec Indiam ab Æthiopia, Aſiamque differre ab Africa noſtris eſſet navigationibus exploratum. Marmolius advertit, Abiſſinos Regem ſuum vocare *Beguc Ian*, hoc eſt, Pretioſum Ioannem, & Chaldeos *Ian Enconé*, hoc eſt, Iohannem Pretioſum atque Excelſum. Sunt porro

porro Abiſſinorum Imperatoris hi fere tituli : Supremus meorum regnorum , à Deo unice dilectus , columna fidei , ortus ex ſtirpe Iuda , filius David , filius Salomon , filius columnæ Sion , filius ex Semine Iacob , filius manus Mariæ , filius Nahu ſecundum carnem , filius Sanctorum Petri & Pauli ſecundum gratiam. Imperator Superioris ac Magnæ Æthiopiæ, & ampliſſimorum Regnorum, juriſdictionum & terrarum , Rex Xoæ , Caffates , Fatigar , Angotæ , Baru , Baliganzæ , Adoæ , Vanguæ , Goijamæ , ubi Nili fontes ſunt , Amaræ , Bagamedri , Ambeæ , Vanguci,Tigremahon, Sabiuſque(quæ Patria eſt Reginæ Sabæ ;) Barnagaſſi , & Dominus uſque in Nubiam , quæ in Ægyptum extenditur , novuſque regionis Adel Dominus.

Regimen politicum. Iam vero ingentes iſti tractus terrarum , quos recenſuimus , uni Imperatori parent ; niſi quod in Tigrai regno (quod Barnagaſſo regnum ſuo ambitu complectitur) maritima Barnagaſſi loca ſint in poteſtate Turcarum. Præſunt huic regno duo ; alter Prorex Tigrai dictus , plerumque Regia ſtirpe oriundus , alter Barnagaſſus , hoc eſt , Rex maris , ut Ananias notavit ; cui tamen abſolutius Turcæ dominantur. Poſterior quidem pluribus in rebus à Proregis arbitrio dependet. Sedes ejus ordinaria eſt in urbe Barua , ſeu Debaroa regionis capite , ubi ſummo pollet imperio , ac maxima à ſuis exteriſque in veneratione habetur. Subeſt ei Alicaxi , hoc eſt , Auditor , ſeu Palatii Magiſter , qui litigantium controverſias decidit , ac jus cuique ſuum æquabiliter communicat ; at ſi majoris momenti res ſit , de qua agitur , ad Barnagaſſum relatio fit, qui eam ſuo judicio definit. Obtinet tamen , ut Malagana , hoc eſt , Imperatoris Notarius utriuſque decretis aſſiſtat , à quibus ad ipſum Imperatorem provocare cuilibet fas eſt.

In Tigrai regno Tribunalia octodecim habentur, quibus ſingulis ſuus eſt Præſes. Prorex , Tigremahon vocatus , Regio ferme titulo decoratur , alitque numeroſam cohortem , qua in re multis partibus Barnagaſſo ſplendidior eſt.

Dancali regnum minime eſt (ut Boterus inquit) Abiſſinis infenſum , ſed tributarium. Ancoguertæ regnum non eſt Abiſſinorum juriſdictioni ſubjectum ; at Dahali regnum iiſdem ſtipendiarium eſt. Ociæ regno Abiſſinus imperat, Rozanagano ejuſdem ditione excluſo. Roxani cum Gomanis , Zethiſque , idololatris licet , Abiſſinorum legibus parent. Nareæ regnum , quanquam ſuis Regibus , Abiſſinæ mutationis (quæ aliis in Regibus contingit) expertibus, decorum ſit , eſt tamen in ditione Imperatoris. Agnoſcunt eundem dominum Ario, Fatigar , Goijama , & Goroma, in viginti novem Præfecturas ſeu Tribunalia diſtincta. Eodem pertinent regna Damut , Sua , & Faſcolo ; itemque Angota , cui Prorex regnat, *Angotegaz* dictus, vocabulum Arabicum potius quam Abiſſinicum , ut quod Caput ſeu Ducem Angotæ ſignificet. Dobas regio Angotæ comprehenſa regno , ac in vicenas & quatuor Præfecturas diviſa , partim militat impetatori , partim tributum perſolvit. Ex his Præfectis terrarum , ſive Gubernatoribus , ſi quiſpiam rebellionis eſt reus, is ultro ad Imperatorem proficiſcitur , præſentemque cum videt , lapidem capiti impoſitum manu utraque tenet , hoc ipſo ſignificans veniam à ſe commiſſi ſceleris flagitari ; deindeque ampliſſimorum largitatione munerum ſuam intentionem proſequitur. Ejuſdem juris ſunt regna Boa , Amara & Lecca , quemadmodum etiam Bagamedri & Ambea. Addunt Abiſſini huic Imperio Cafat & Ceva , quæ etiam à Iovio hic recenſentur , Adeam , & quædam præterea regna. Regnum Adel iiſdem vaſtata atque egena incolis regio perhibetur ; & tamen Iarricus Codignuſque affirmant , incolas cum Abiſſinis adſiduo conflictari, quanquam David Imp. eoſdem penitus exhauſerit, Adelque ſe Regem dixerit.

Provinciæ ſubjectæ. De quatuordecim Provinciis , quarum ſuperius numerum inivimus , Provinciiſque Xuncho, & Dubana quod eſt , eæ ſunt extra ditionem Imperatoris; atque Aris Duci ſuo paret; ſed Arim & Arbo Abiſſinorum territorium ſpectant.

Sceva Scevani, in quorum regione Paulus Iovius Monarchæ huic primariam ſedem conſtituit, ea prudentia juſtitiaque ſuam gubernant Rempublicam, ut Regem ſuum maxime venerari videantur , utpote cujus nomine decreta atque ſententias inſigniant. Ceterum Venetorum more regunt , potentiam ſuam ſub nomine Ducis velantium.

Iuſtitiæ adminiſtratio. Iudices ſeveros habent; nam ſi qui vel minimum à Fide ſeu Religionis obſervantia recedant , lapidibus Iudicum ſententia obruuntur à populo ; at Religionis deſertores blaſphemanteſque, excitatis publico in loco flammis vivi exuruntur. Latrones, ſeu homicidas occiſi traduntur cognatis, ut de his vindictam pro arbitrio ſumant. Ex quibus complures avaritia magis quam vindicta commoti , eos pro mancipiis mercatoribus divendunt ; at alii horrendis in eoſdem ſuppliciis ſæviunt. Furibus prædonibuſque oculis eruunt, lictorem ſingulis addentes, quo duce peragrando regiones vitam inſtrumentali aut vocali muſica toleret. Sodomiæ crimen, frequens Mahometanis, extremo punitur ſupplicio : at minora ſcelera ſubjecta ſunt cognitioni Interpretum legis ſcriptæ; quibuſdam enim carcer eſt pœna , nonnulli virgis cæduntur , alii mulctantur exilio ; rariſſimi vero pecunia , aut largitionibus ſcelus impunitum ferunt.

Adulterium notorium ſequitur divortium.

Agaos , Zalabacæ atque Ancaxæ populos Imperatori Abiſſinorum ſubeſſe intelligimus. Galli , ut quidam referunt , Regi ſuo parent, qui Abiſſinis nonnunquam , quandoque etiam Agais bellum inferre non dubitat.

Coragii nequaquam ſubſunt Presbytero Ioanni ; at ex adverſo crudeliſſime ſæviunt in Chriſtianos , quos parere huic Imperatori noverunt. Adea regnum ditionis Abiſſinorum eſt , quibus inſigni proceritate vaccas tributi loco pendit. Abiſſini hoc regnum tributariis adnumerant.

Veri Dei cultus initium in Æthiopia. Quibus perſuaſum eſt Reginam Saba , quam ab Auſtro legimus ad excipiendos, ſermones Salomonis fuiſſe profectam , huic regioni imperaſſe , ſedemque ſuam habuiſſe in Meroe inſula , (quamquam alii in Arabia Sabæi ſint , quorum thura Poëtis celebrantur) iidem credunt eam à Salomone veri cognitionem Numinis hauſiſſe ; adeo ut abjurata idololatria , cum populo ſuo ſe ad mandata Legis Moſaicæ adſtrinxerit. Quibuſdam

busdam Regina hæc Nicaule, aliis Makede vocitatur, sed posterius nomen usitatius Historicis est; ex quo tempore in Europam migrarunt Abissini, aut Lusitani frequentarunt Abassiam. Sed post gloriosam passionem Domini, ac Redemptoris nostri IESV CHRISTI, cum Candaces reginæ Æthiopum Eunuchus Hierosolyma, quo pio iverat consilio, redux, Gazam Palæstinæ oppidum versus iter dirigeret, S. Philippus divino admonitus instinctu, hominem ad Christi fidem convertit, baptizavitque, qui nonnullis Indich appellatus. Candacen deinde cum magna Æthiopum parte baptizatam, felici successu ad Christi ovile traduxit. Cum autem non longo tempore interjecto quædam Orbis terrarum divisio inter Apostolos perageretur, regio hæc S. Matthæo obvenit, cujus indefesso labore Christiana fides in hoc tractu in amplissimas sese diffudit propagines. Credibile est item, Sanctos Thomam ac Bartholomæum, in remotiora loca missos, transisse Æthiopiam, incolasque vera Christi imbuisse doctrina.

Regimen sacrum; Abuna, seu Patriarcha.

Qui sacris præest, *Abuna* gentis vocabulo dicitur, hoc est, *Pater*, appellaturque etiam *Macus*.

Officium ejus.

Præcipuæ dignitatis istius partes in sacris conferendis ordinibus consistunt, quæ illi facultas cum nemine communis est. De Ecclesiasticis autem beneficiis solus Imperator disponit, à cujus nutu quoque cetera omnia dependent. In mortui Abunæ seu Patriarchæ bona jure suo Imperator succedit. Spectat quoque ad Patriarchæ officium pertinaces excommunicationis ferire sententia; quæ id atrocitatis in se habet, ut ea damnati fame atque inedia mori cogantur.

Majestas ejusdem.

Majestas Abunæ ex modo sedendi colligitur; in tentorio quippe suo lecto cuidam magnifice insidet, precioso panno constrato, ac conopeis instructo; qui sedendi mos omnibus Abassiæ Magnatibus servatur. Porro tenuissimo textili ex gossypio albo, ab Indis, quibus *cacha* appellatur, allato, concinnatoque Apostolici pallii in modum, ac contra pectus infibulato induitur.

Episcopi.

Episcopos, quos plurimi narrant apud Abissinos haberi, abnuit eisdem Godignus; quanquam alii referant, duodecim Abunæ Canonicos assistere velut Assessores totidem ac Consiliarios, è quibus deinde seligat Episcopali dignitate donandos.

Sacerdotes.

Presbyteris, si Clerici duntaxat sint, uxorem licet habere, qua in matrimonium ducta, triennio exacto primum sacerdotii honore dignantur. Cœci, contrario Catholicis more, & quibus corporis membra haud integra sunt, sacerdotii participes esse noscuntur, illegitimo thoro natis tantum hoc Ordine exclusis. Primo matrimonio uxoris obitu disrupto, non est sacerdotibus permissum sine peculiari Albunæ indulto ad secundas nuptias transire; secus facientes à sacrificii Missæ celebratione arcentur.

Monachi.

Monachorum, quos plurimos habet Abassia, alii D. Antonii regulam, alii institutum S. Macarii, quidam etiam Basilii, vitæ devotæ dirigendæ præcepta sequuntur, singulisque sua sunt dispertita cubicula. Res illi ad vitam necessarias, sedulorum more œconomorum sibi procurant, donandi recipiendique libertate retenta.

Atque hi monachi pluribus in locis monialibus cohabitant, quas sine ulla suspicione aliorum visitant liberrime. Quibusdam ex his suæ ancillæ sunt, quas fere uxorum loco habent. Obedientiæ bonum quam tuta res sit homini religioso, prorsus ignorant, nocte dieque exeuntes quo lubet, frequentantesque fora, ac pro sua libidine vestiti.

Moniales.

Moniales claustra non habent, sed in agris domos quasdam tenent, obedientes viciniori Monachorum cœnobio, à quibus sacrum habitum accipiunt; aliæ autem, ut narrat Godignus, domos incolunt Monachorum adnexas cœnobiis. Ceterum pari cum Monachis numero contendunt. Quædam ex his pie sancteque vitam instituunt; aliæ contra agitationem præferentes quieti, ut cælestibus orbibus similiores videantur, solito nonnunquam Veneris fructu donantur.

Templa.

Templa sufficienti numero sunt Abissinis, ex quibus præcipuum illud est, quod *Delia Libanos* dicitur, seu Mons Libanus, in regno Xoa conspicuum, in quo olim Imperatorum solebant cadavera sepeliri. Incolæ hujus regni Christiano sunt nomine, ac Christianis operibus inclyti. Alterum *Marcoza* Mariam, hoc est, Electus Mariæ, appellatum, in Goyamæ regno visitur. Tertium Dima vocatum, hoc est, Templum Deiparæ Virginis, in Goroma est. Monachi adædificatum huic templo cœnobium incolentes, extinctos lue pestilentiæ, quæ gravis sæpe per hoc regnum incumbit, sepulturæ demandant. Quartum templum in Amaræ regno, *Macana Gelacen*, hoc est, Trinitatis dicitur. Quintum *Laboca* vocant, hoc est, Montem aureum, S. Michaëli Archangelo in regno Goyamæ dicatum. Sextum S. Agapeto sacrum, in Ambeæ est regno. Septimum Salvatori nostro consecratum, in Bagamedri regno conditum est, in quo regno quoque octavum cernitur Virginis Matris dicatum honori. Eodem in regno quondam octo circiter loca habuerunt templa centum ac quinquaginta.

Imagines.

In parietibus templorum pictæ cernuntur effigies Salvatoris nostri, & Deiparæ Virginis. Divique Georgii imago equestris in singulis templis conspicitur. Statuis carent templa, nec Crucifixi habent imaginem, quod incolæ in ista passione expictum Iesum Christum videre indignos se judicent. Godignus pro certo existimat effigies Salvatoris, Deiparæ, omniumque Sanctorum atro ab Abissinis colore depingi, nequam vero hominum, ac malignorum Spirituum imagines albo colore lucere; Hac ratione in Cœna Domini Iudas albus, & reliqui Apostoli nigri apparent; in Passione vero Anna, Caiphas, ceterique grata sunt albedine speciosi, & Christum nigricantem videre est. Michaël etiam nigro exprimitur colore, ac subjacens ei Diabolus albo.

Campanæ.

Templorum campanæ è gracili longioreque lapide constant, actis transversim funibus suspensæ sonitumque reddentes, qualis disrupti æris campani proculaudientibus videri solet. Pulsatis quoque virga pelvibus ex ære, aut aurichalco campanarum sonitus imitantur.

Crux.

Magnæ venerationis apud Abissinos Crucis est signum, quod etsi ad remotum conspectum neque in montibus, neque publicis in viis statuant,

De

Pr

Err

Ma nia.

tuant, id ipsam tamen ex aurea catena, aut funiculo serico collo appendunt, magnatibus eodem suorum capita equorum collaque insignientibus.

Devotio. Sancti Euangelii verba eo devotionis amplectuntur affectu, ut in schedis descripta ex collo suspendant; ingruentibus autem malis omnes in Divina bonitate ac misericordia confidunt; quemadmodum anno 1618 horribili illo, ac multorum prodromo malorum cometa lucente compertum est, quo tempore Edicto publico Imperator vetuit, ne vinum spatio quatridui sumerent incolæ, agerentque, ad obtinendam misericordiam tanto certius, pœnitentiam.

Preces. Litanias suas duplici è choro, altero virorum, fœminarum altero decantant; festis autem diebus, præter solitum adjungi sacrificiis cantum, templa resonant accommodatis ad festa cantionibus, præsertim Missæ sacrificio ad finem perducto, & voces canentium ad tympanorum aliorumque instrumentorum musicorum modos temperantur.

Iidem Abissini haud exiguo in precio habent Psalmos Davidis, quod Imperatorum eorum Davidica Salomonicaque de stirpe se prodiisse glorientur, mediante filio, quem Regina Saba Salomone patre progenuit.

Errores. Omnem illam devotionis laudem, Eutychis, Dioscoridisque errores, ac quædam superstitiones Iudaicæ cum Christianismo confusæ non parum obscurant. Duos istos hæreticos Abissini divino quodam cultu venerantur. Chalcedonensis decreta concilii, quo damnata eorum sententia est, respuentes, amplectentesque confessionem Patriarchæ Alexandrini, cujus, quoad Patriarchæ receptionem sui, jurisdictioni suppositi sunt, quanquam neque in profanis, neque in sacris rebus quicquam inconsulto Imperatore decernatur, qui in his rite consultandis suorum sacerdotum, ac eorum, qui Monasteriis præsident, sententias auscultat.

Plerisque ferme erroribus Græcorum adhærent, illisque vestigiis insistunt, quæ schismaticorum Orientalium ignorantia, atque Alexandrina, Cairanaque monstrarunt Ecclesiæ. Porro Circumcisionis obsoletum mysterium à Iudæis retinent, Sabbathi diem cum iisdem celebrant, modumque jurandi, repudiandique uxores, & certis quibusdam cibis, tanquam immundis abstinendi retinent. Introductæ autem fuerunt superstitiones istæ jam à quadringentis annis ab Imperatore Zamo Iacobo, qui à Romana se disjunxit Ecclesia, sapientiæ suæ fiducia fretus, nefandoque errore Legem Moysis cum nova Christi lege confudit, allegans utramque divinum esse decretum.

Matrimonia. Pluribus Abissini junguntur uxoribus, quanquam Goëzius asserat, quod Cela Christos Imperàtoris frater omnes omnino sæculares unica contentos esse uxore voluerit.

Ritus contrahendi seu copulandi isti sunt: Sponsus præ foribus ædium suarum sedet, sedentemque terni sacerdotes vicibus ternis circumeunt, Alleluja canentes, ac capillorum è capite sponsi resegmen mellito intingentes vino, sponsæ capiti imponunt eo prorsus loco, quo id sponsus amisit, similiterque sponsæ resegmen in sponsi capite ponunt, idque lustrali aqua conspergunt. Quo peracto festi solemnitas capit initium, domumque circa vesperum sponsus & sponsa ducuntur, qua tricenos intra dies non exeunt; egrediens autem ex ædibus sponsa, nigro faciem velo obtegit, nec id ante exactum semestre spatium tollit, nisi forte prægnantem se noverit. Nonnulli ante primariam Templi portam copulantur, servatis ritibus quos diximus, sed fumificatione thuris adjuncta. Monet autem sedulo recens copulatos sacerdos, carnem unam eos esse, seu duos carne in una, atque utrumque, sacra primum communione porrecta, benedictione impertit. Pactis dotalibus semper inseritur, ut qui divortii causam dederit, alteri solvat conventam auri summam, aut certum animalium numerum, aut res alias pactis matrimonialibus inclusas. Verum Sanutius notat quod, etsi communiter liceat uni plures habere uxores, pro facultatum cujusque ratione, nec polygamia publice prohibita sit, multarum viri nuptiarum uxorumque ab ingressu Ecclesiæ, sacraque communione arceantur.

DALACA insula. Explicato Abissini continente Imperii, ordo postulat, ut adjacentes eidem insulas lustremus.

Nomen. Primo igitur nobis se offert illa, quæ nonnullis *Dalaca*, aliis *Dalacia*, *Delaque*, *Delaqua lacari*, *Dalec*, Tabulisque Geographicis *Delalaca* appellatur.

Situs. Situm ea sub Mazua sortitur, qua aliquanto Australior est, ut Tabulæ nos docent; at Sanutio autore, Dalaca è diametro Mazuæ opposita est, remotaque à Continente Æthiopiæ, seu littore Habex montibusque Muzuæ, septenis circiter leucis.

Ambitus. Ambitus ejus milliaria complectitur octoginta secundum Sanutium, & secundum Corsalium leucas vicenas. Marmolius eam à Mazua, tricenarum intercapedine leucarum submovet, largiturque ei oppidum unicum cognomine, cetera loca vicorum numero recensens.

Cæli solique qualitas. Temperatus hic saluberque aër est, ac dulcium copia aquarum, *Aqua.* quarum magna per Abassiam est raritas; quamobrem hanc non pauci secessum suum delegere. Solum ejus depressum est ac sterile, amœnum tamen à collibus vallibusque, quas numerosa infelicium arborum series convestit:

Fructus. Thevetus tamen cetera confessus, in arborum ignobilitate recensita à nobis abit, malis citreis aureisque valles ejus collesque obumbrans, insulæque huic odorem tempore verno tribuens incomparabilem.

Frumentum. Frumenti perparum hic nascitur; unde Æthiopico è littore, cum melle, milio butyroque advehitur. Hunc autem defectum præpinguia supplent prata, in quibus boum ac camelorum armenta, capra-*Animalia.*rumque greges magno numero pascuntur. Terrestrium copiæ animalium accedit marinorum abundantia piscium circum vicinas insulas ca-*Pisces.*ptorum. Insulani margaritarum piscatu ditantur, *Margaritæ.* quas vicinum mare progignit.

Insulanorum dispositio corporis. Insulani toto corpore nigricant, nasoque sunt simo. Indoles illis ad iram calliditatemque propendens. Porro Turcis vehementer infensi, iracunde belluarum in morem murmurant potius, quam humanitus loquantur. Immites ad hæc atque injuriosi sunt in mercatores extraneos, rapinis

nis addicti fide carentes, quam tamen promissam Christianis Iudæisque frequentius servant, quam Turcis, quos (ut ajunt) cane pejus & angue oderunt. Lingua eorum nimia brevitate ipsa Turcica, Persica, Indicaque obscurior, parum ab illa differt, qua Continentis incolæ utuntur. Nudi incedunt lumborum tenus, reliquam corporis partem gossypino panno tegentes. Locupletioribus chlamys Maurico confecta more, aureoque filo concinne distincta ex humeris defluit.

Lingua.

Cultus ratio.

Mulieres.

Summa mulieribus externæ honestatis est cura, totum quippe corpus argumento pudoris, facie excepta, obvelant.

Opes. Merces.

In eorum commercio aurum est, ex Æthiopia acceptum; uniones autem, quorum Insulæ Rex dominus est, ingens eidem vectigal largiuntur.

Vires.

Numero quoque valent Insulani, ac corporis robore agilitateque; quæ res illis, ad resistendum Turcarum Arabumque, à quibus infestantur adsidue, excursionibus, apprime sunt necessariæ.

Regimen.

Insulæ huic suus est Rex, cujus jurisdictionem complures insulæ vicinæ agnoscunt.

BEBEL MANDEL. *Insula.*

Hinc à Septentrione in Meridiem cursu directo, *Bebel Mandel* Insula occurrit, olim Insula Diodori vocitata. Sita est ea in medio Maris Rubri freto, quod in duas quasi fauces seu aditus distinguit, ut quæ pari trium milliarium intervallo ab Arabiæ, Æthiopiæque versus Scila promontorium Continentibus distet: adeo ut Ægypti reges olim aditum hunc transversim acta utrimque catena ferrea occluserint. Pigafettus nihilominus fauces Occiduas ad 25. milliarium latitudinem extendit, iisdem profunditatem largitur insignem, oppositas quinûm angustia milliarium coarctans, & scopulis brevibusque reddens difficiles. Nos tamen cum reliquis autoribus, qui hanc Orbis partem descripserunt exactius, Insulam hanc Africæ accensemus. Solum ejus à dexteris navigantium Arabico è sinu vicenûm altitudine passuum attollitur, at ex opposita Insulæ parte id celsissimam in rupem assurgit; quamobrem Zeilam versus navigaturi, relicto hoc exitu, cursum flectunt ad dexteram: quibus autem Aden versus institutum est iter, sinistrorsum velificant. Ex hac insula spatio duorum itinerum, & medii, commode ad Aden Arabiæ oppidum proficisceris.

Grave quondam bellum Abissinos inter Arabesque regni Aden, de hujus insulæ dominio intercessit, quam modo Christiani, paulo post Mauri repetita possessione tenuere: donec Lusitani universa ejus diruerent ædificia, desertamque relinquerent. Ex eo tempore in hanc usque diem nullis incolis est frequens, quod Abissinorum Imperator nullum ex ea commodum expectet; cum non sit littoris oppositi dominus, nec Lusitanicæ classis metu hic domicilia figere Mauri audeant, ipsaque sterilitate sua habitatoribus sit futura noverca.

ARABIA TROGLODYTICA. *Nomen.*

Troglodytica, quam Ptolemæus Arabum Ægyptiorum Ichthyophagorum regionem dixit, alii Eremborum, seu Molgorum & Bolgorum, & Glananimorum, de quibus Sacrarum paginarum loquuntur monimenta, & Therothorum, à venandi velocitate dictorum, ut & Ichthyophagorum, queis ab esu piscium id nominis quæsitum, sedem appellavere, hodie, Castaldo teste, *Sirfia*, at proprius à recentioribus Arabia Nova vocitatur.

Limites.

Sanutius asserit regionem Troglodyticam à Chossir oppido usque ad lacum objacentem à dexteris oppido Suaquem, *Batrasan* nominari, à Suez oppido autem, extremo Arabici sinus recessui apposito, usque ad Chossir oppidum Ægypto includi, Ptolemæus Troglodyticam à Suez oppido usque ad montem Elephantis mari Rubro prætendit, qui Ruscellio promontorium Guardafa intelligitur: at is potius mons Felle est, si ejus elevationem Poli attendas. Hac ratione Troglodytica proprie dicta, regnorum Barnagassi Adelque cresceret littoribus. Verum plerique hodie cum Magino Troglodyticam pro illo terrarum tractu accipiunt, qui Nilo marique Rubro interjacens, à montibus terminum nanciscitur. Ab Occidente nullus in eam amnis influit ob claustra duritiem suam ante opponentia. Ceterum alii eandem protendunt Bravam & Magadexum usque, amnemque Quilmance Meridiem versus, initium ejus ducentes à Suez oppido; alii minus lato spatio, sed æque longo Troglodyticam apud Promontorium Guardafu limitant; alii rursum Mazuam ei limitem statuunt, quam urbem quoque includunt.

Loca.

Celebriora ejus loca, si à Septentrione in Austrum tendens, Suez (quod Maginus huic regioni, Belonius vero Inferiori largitur Ægypto) transeas, sunt *Portus*, seu secundum Sanutium, *Turris Pharaonis*, quo loco Israëlitas perhibent sicco pede transisse mare Rubrum: nonnemo tamen asserit, hoc miraculum contigisse in loco, qui *Chorncodol* dicitur. Sequuntur *septem putei*, duodenis à Suez milliaribus, quo loco ruinæ quædam puteorum ac cisternarum visuntur, in quibus Nili aquas servabant. Chorondol autem, seu Ghorondel sexagenis à Suez milliaribus. Atque ista quatuor loca Sanutius in Ægypto locat, qui in hoc à probatorum sententia scriptorum discrepat. Occurrit deinde in littore Sinus Arabici *Alcosser*, seu *Chasair*, aut Chossir, percommodus navium stationi portus, quem Sanutius quoque contra alios, cum solo Anania excepto, Ægypto attribuit, dicens objacere eum Chanæ Ægypti oppido, unde per Desertum huc iter est. Accipitur communiter pro Ptolemæi Berenice, quod ejusdem elevationis Poli sit. Maginus etiam ad Troglodyticam refert portum & insulam *Suaquem*, quæ ad Cansilam spectat. Oppidum pro Melæ Ptolemaide communiter interpretantur, quæ Straboni ac Ptolemæo Theron cognominatur; dubitatur adhuc, an Plinii Suacha, aut ejusdem Epitheras sit: at Godigno ea *Aspis* esse videtur. Situm tenet ad brachium quoddam maris Rubri, seu potius Sinum in Abissinei confinio Imperii, & fere in aditu Ægypti, modico à Nubiensibus spatio, qui intercedentibus tantum Bellois populis separantur. Ægyptii, seu qui ex Ægypto in Abissinorum terram profectionem adornant, hoc loco, relicto mari, terrestre iter ingrediuntur, tergum Septentrioni, frontemque

semper

ſemper vertentes in Auſtrum. Portus hic commodiſſimus eſt. Inſula hæc, ſecundum Thevetum, quindecim aut ſedecim leucas implet ambitu ſuo, porrigiturque ab Oriente in Occaſum; at Roſacius eam perangusto ſpatio includit, quod totum ferme ab oppido ejus, ædificia ſtructuræ commendet elegantia, occupari teſtatur. Portus ejus ſecundum Maginum Sebaſticum Ptolemæi os eſt. Marmolio *Zuaquin* dicitur, & in relationibus Ieſuitarum Suachen exprimitur.

Soli qualitas. Regio hæc ob ſiccam ſterilitatem parum colitur; & niſi exercendi commercii occaſionem Sinus præberet Arabicus, credibile eſt, totam deſertam fore. Apud Alcoſſer oppidum tamen occluſa verſus alias partes montem juga ſeſe aperiunt, ad importandum ex Abiſſinorum terra, quæ vitæ neceſſitas exigit. A Diodoro narratur, ob immoderatum circa meridiem calorem incolas nudis pedibus diu terræ inſiſtere non poſſe, ac per idem tempus ſic condenſari aërem, ut alter alterius conſpectui non pateat. Abeunti à Suacten Mazuam verſus, ſilvis loca omnia obumbrata cernuntur. Choſſiranum portum piſcium captura nobilitat.

Mores. Præter indigenas, qui egeni ſunt, agreſtes ac barbari, Arabes quoſdam, Turcaſque Troglodytica habet, queis adjacentia mari Rubro loca habitantur commercii cauſſa. Sunt iidem indigenæ rapinis latrociniiſque infames. Batrazantii nigro in corpore excelſos animos gerunt. Lumborum tenus illi, ſeu ad cingulum uſque nudi incedunt, inferiorem corporis partem panno tegentes goſſypino. Nobiliores, ſeu opulentiores Maurico more defluente ex humeris pallio ope i.ıntur. Fœminæ eodem modo teguntur.

Opes. Choſſiranum ad portum extructæ ſunt Cellæ, tegetibus coopertæ, in quibus Cairo advectæ merces tamdiu conduntur, dum tranſvehendi eas Mecham occaſio ſit.

Ceterum incolæ hujus Arabiæ adſiduo Abiſſinos bello laceſſunt, quoſque ex his capiunt, Arabibus maris Rubri accolis divendunt, quibus mancipia hæc Sanutio teſte, ob fidem diligentiamque in precio ſunt. Arabes Zidinii omne genus aromatum, gemmarumque, ſuccinum item ſubalbidum, moſchumque ex Indiis allatum, Suezium advehunt, atque inde Camelis impoſitum Cairum aſportant: at hodie infrequens ab his mercatoribus negotiatio.

Religio. Incolæ aut Mahometicæ ſunt ſuperſtitioni addicti, aut ex hac mixti Arabicæ, Turcicæque. Inveniuntur tamen, circum Suez oppidum præcipue, nonnulli Arabes Chriſtiani, partim circumciſi, dictique Iacobitæ, partim non circumciſi, ac vulgariter Melaquitæ nuncupati: at dipares hæ ſectæ nunquam conjugiis miſcentur. Duplicem quadrageſimam agunt, alteram ineunte anno, cum nobis Quadrageſima eſt, alteram. Ex poſterioribus plures ſolitariam ſanctamque vitam degunt, priores autem mercaturam exercent, in qua veritatis fideique amantes eſſe noſcuntur. Ceterum Suaquem olim locus erat, quo Æthiopes Chriſtiani Ieroſolymas ituri, conſcendebant in navem.

MAZVA Inſula. Eſt etiam juxta littus Abaxicum *Mazua* inſula, ditionis Turcicæ, quam anno 1557 Turcæ ceperunt. *Nomen.* Hanc quidam Arriani *Orinam* interpretantur, dubitantibus aliis, num Ptolemæi Orneon ſit. Alii eandem *Mazuam* appellant, *Maſuam* alii, & *Manzuam*; at probatiſſimi autores Mazuæ nomine acquieſcunt. *Situs.* Eſt ea Barnagaſſi veteris portio: at legitimo domino ſuo adempta, ſitumque tenet in veterum Trogloditarum regione. Diſtat porro à Continente ſecundum Thevetum leuca dimidia, aut ſecundum quendam alium ſcriptorem emiſſione ſagittæ: at teſte viatore quodam fide digniſſimo leuca ferme integra, è regione portus Erocco. Formam ſortitur hemicycli in modum. Litteræ ex Æthiopia ſcriptæ anno 1625, Maſſicæ eam, & Viru nominibus indigitant. Eædem litteræ Turcici munimenti meminerunt *Daſalo* appellati, Maſuamque inter & Doncalam interjacentis, quod Abiſſini vi diripuere.

Cœli Soliſque qualitas. Perdifficilis ad hanc inſulam appulſus eſt navigantibus Auſtro impetuoſius ſæviente. Ob paſcuorum fœcunditatem, aſinorum in ea mulorumque copia eſt.

Incolarum mores. Inſulanis bellicoſus eſt animus, qui quandam voluptatem percipiunt, cum ſe ad prælium ducendos eſſe intelligunt. Mulieres nimium videntur ad rem Veneream proclives, craſſiore goſſypio, ſericove veſtitæ. *Opes.* Ex frequentiore navium appulſu in portum inſulanorum haud tenuia ſumunt incrementa divitiæ, timorque, quem à Turcico nomine, cui paret, vicini ſibi populi injiciunt, quoddam ejus munimentum exiſtit. Huic accedit quod oppoſitum littus ejuſdem ditionis Turcicæ ſit.

Religio. Major pars inſulanorum damnatam Mahometis ſectam amplectitur. Quo tempore inſula hæc Abiſſinorum paruit imperio, magnifica in ea templa fuere, frequentata Maurorum numero majore quam Chriſtianorum.

PORTVS ARQVICO. Nomen. Portus Erocco etiam *Arquico* dicitur, accipiturque pro veterum *Aduli*. Fuit is olim quoque Barnagaſſi membrum, inque littore Habex vicenis circiter Biſeno à monte, ſeu monte Viſionis, milliaribus; *Situs.* Mazuæ inſulæ oppoſitus. Verum jam à multo tempore Turcarum præſidio tenetur.

Soli qualitas. Inde verſus D. Michaelem cognomento Iſeo ad bis mille paſſus procedenti amnis conſpicitur, ſicco nonnunquam alveo, nonnunquam vero repleto; neque tamen hinc ſterile ſoli ingenium, præſertim cum cœlum urit vehementius, ad fertilitatem inclinat. Nihilominus tamen utramque fluminis ripam varia arborum genera, ut ſalices, zizyphi, aliæque denſe conveſtiunt. Iter huc partim planitie ſua latitudineque expeditum eſt, partim propter obvias rupes aſperum, partim etiam ob errantes in ſilvis feras periculoſum. Occurrunt item flumina aliquot torrenteſque ſicco interdum alveo. In arborum autem, quæ hoc in tractu viſuntur, numero Tamarindi ſunt, quarum ex fructu certum quoddam vini genus exprimunt.

Aqua. Torrentes hic celeriter magnis incrementis augeſcunt, vicinis è rupibus impetuoſe delapſi; at ut primum planitiem attigere aquæ, ſiccantur, priuſquam ad mare Rubrum perveniant.

Circum hos montes elephantorum, leonum, tigrium, cervorum aliarumque belluarum turbæ vagantur. Summa montium se partim in arva diffundunt variarum frugum feracia, partim non ingratos capris vaccisque, quæ præstantes hic sunt, pastus præbent. Atque hæc omnia quinque tantum leucarum tractu se offerunt.

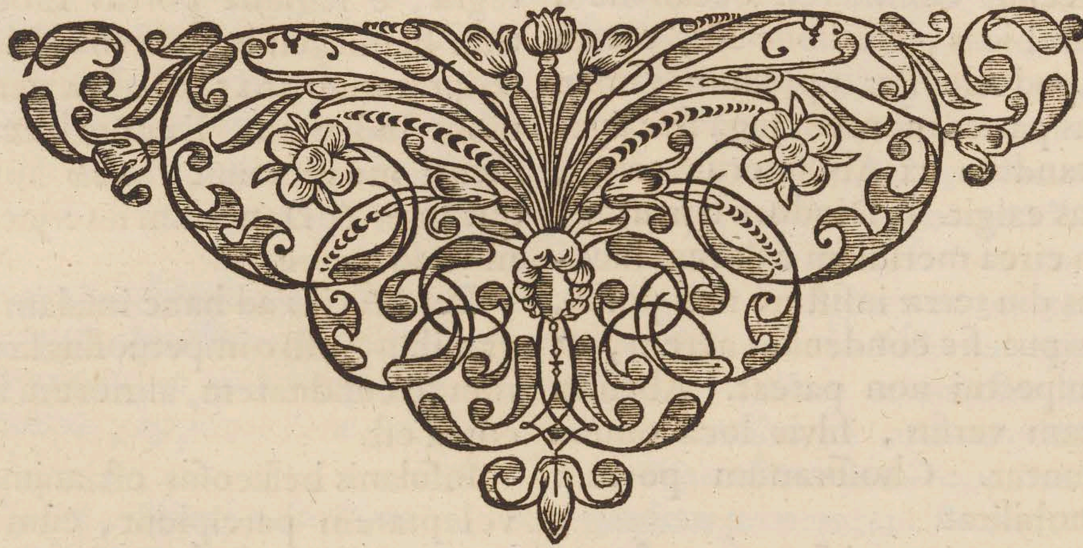
Incolarum mores, & corporis dispositio.

Qui portum Erocco, ac vicina loca incolunt, nigerrimi sunt, ac prorsus nudi incedunt, verendis duntaxat pelle contectis. Fœminæ ceterà nudæ, easdem corporis partes obvelant, quas alienis patere oculis humano animo ingenitus pudor vetat. Caput tamen calantica exornant diadematis specie, crinesque candelarum instar oblongos in circulos torquent.

Cultus ratio.

Religio.

Quondam hunc locum Christianum nomen implevit, Sanutio teste; at nunc Turcarum ac Mahometanorum superstitionibus is resonat.

NIGRI-

NIGRITARVM REGIO.

Nomen.

Eteribus à Septentrione in Meridiem, à Libyæ scilicet desertis ultra Nigrum amnem porrecti populi, dicti fuere *Æthiopes*, *Nigritæ*, & *Melanes*, hoc est Nigri. Nomen eis à corporis colore, terræque indole quæsitum videtur; Deserta quidpe, per quæ ab Atlanticis jugis ad Nigrum flumen conceditur, atro pulvere scatent, rupesque nonnullæ, quæ hinc inde assurgunt, velut adustæ suspicienti apparent. Verum major Geographorum pars tenet, nomen huic tractui terrarum à Nigro amne, qui perfluit, inditum fuisse jam olim; quanquam neque aliorum suspicio careat probabilitate. Spectant huc etiam Æthiopes *Agangines* Ptolemæi,Daradesque, Aphricerontes, seu Gamphasantes, Perorsi, Matitæ, Ptoëmphanes, Nubii, Atlantes, Garamantes, pluresque aliæ gentes antiquæ. Hodie omne hoc spatium Nigritarum regio appellatur. Marmolius autem Nigritarum regionem Inferiori Æthiopiæ accenset, aitque eam Arabibus vocari *Beled la Abid*, & *Beled Geneva*; Afris autem *Geneva*, *Zinch* & *Neuba*.

Limites.

Claudit Nigritas ab Ortu Nilus amnis; ab Occasu Oceanus Atlanticus; à Septentrione Libyæ deserta; & à Meridie Abissinorum Imperium, Oceanus Æthiopicus, & antiqui limites regni Congo.

Provinciæ.

Regiones, in quas dividitur, sunt *Gualata*, *Guinea*, seu *Geneva*, *Agadez*, *Cano*, *Senega*, *Cassena*, *Tombut*, *Gaoga*, *Melli*, *Serra Lionna*, *Zegzeg*, *Zanfara*, *Guangara*, *Bito*, *Borno*, *Temiam*, *Dauma*, *Medra*, *Gorhan*, *Benin*, *Biafra*, *Nubia*, *Senega* cum *Ialofis*, *Mandinga*, *Littusque Guineæ*, cum *Melleguetta* regione, ac quibusdam præterea.

Loca in Septentrionem magis vergentia sunt Gualata, Agadez, Cano, Borno,Cassena,Gaoga, & Nubia; Australiora vero,littus Guineæ,Benin, Biafra, Medra, præcipueque regio circum amnem Gabom, promontoriumque Lope Consalves. Orientaliora loca sunt Gaoga, Nubia,Biafra & Medra, ac viciniora ab Occidua plaga loca sunt Gualata, Senega, Gambea & Serra Lionna. Reliquum terrarum his provinciis inclusum est.

Longitudo. Longitudo summa regionis est leucarum 1120.

Latitudo. Latitudo à Septentrione in Austrum computata, leucarum est 540.

Amnes. *Niger.* *Nomen ejus.*

Amnes in ea plurimi; at nobilissimus omnium est *Niger*, Ptolemæo Nigir dictus, caputque regionis *Nigire*; aliis autem Niger appellatur, qui *Astapum* incolis vocari perhibent; quamquam id nominis plerique Nilo circa Meroën insulam attribuant.

Nonnulli affirmant, amnem illum, quem veteres Nigrum appellavere, unum eundemque esse cum Plinii Asana, seu Asanaga Solini. Hodierno tempore Arabibus *Hued-Nijar* dicitur, ac quorundam suspicio est, Nigrum re ipsa non differre à Gambra amne, aliis eundem cum Lusitanorum *Rio grande* confundentibus. Singulorum autem assertionibus ratio adesse videtur,eo quod eximiis quibusque Geographis Gambra, & Zenega amnes, quædam Nigri brachia sint. Leoni amnis hic unico *Nigri* vocabulo nuncupatur.

Origo, cursusque.

Leo, utpote domesticarum rerum maxime gnarus, fontes ejus in Orientali parte deserti Seu locat, evocatque primum ingenti ex lacu; inde in Occidentem producit, donec Oceano mergatur Atlantico. Addit idem autor,Cosmographos Africanorum tradere, Nigrum latentis sub terra Nili ramum esse, qui denuo è latebris prorumpens, ingentem lacum cognominem efficiat. Nec ab hac sententia quidam ævo nostro haud contemnendi Geographi abhorrent, qui eosdem Nigro, quos Nilo, fontes statuunt, his persuasi argumentis, quod utrique amni ejusdem generis sint pisces; uterque hippopotamos ac crocodilos producat; sub idem uterque anni tempus fœcundus terris innatet. Veteres eandem utriusque naturam prodidere, addentes, tam Nigrum ferre arundines, papyrumque, quam Nilum. Et sane non caret opinio hæc fundamento. Ad recentiores autem Geographos quod attinet, referunt illi fontes ejus ad Nigrum lacum, in confinio regnorum Medræ Vanguæque vasto se spatio explicantem; statuuntque eundem inter Abissinorum Imperium ac Nigritarum regionem terminum. Porro Niger Biafram à Nubia interfluens & divellens,post terris se abdit tricenarum spatio leucarum, iterumque consurgens, in Bornensem sive Borneum se lacum diffundit, qui in quatuor regnorum confinibus spectatur. Inde ad cursum se instruens, postquam ingentem tractum peregit, Sigismanum sive Guardanum in lacum se format, quo ab Austro regna Mandinga, Guger & Gago alluuntur; à Septentrionibus autem, regna Cano atque Agadez. Neque hic Nigro aqua hæret, sed ad fluminis rediens ingenium, vasto iterum spatio in Occasum dextero alveo seu Septentrionali Tombut regnum, lævo autem sive Australi Melli regnum radens, progreditur; donec rursum in lacum desinat. Sed & hinc emergit, quatuor in ramos, totidemque deinde nomina dissectus. Primus *S. Ioannis* nomine inclytus, à Sanutio pro antiquo flumine Cretes navigationis Hannoniæ acceptus, Arguinium in Sinum, qui Oceani Atlantici pars, devolvitur, ostiis ejus portum *Tofia* percommodum molientibus. Alter ramus directo in Occasum cursu profluens, *Senegæ* nomen invenit. Tertius itidem in Occasum procurrens *Gambra* dicitur. Quartus à se ipso sub exitum è lacu divisus, altero

NIGRITARVM REGIO.
Amstelædami Ioannes Blaeu Excud.
Milliaria Germanica Communia.
Septentrio
Meridies
Occidens
Oriens
Sub linea Æquinoctiali
OCEANUS ÆTHIOPICUS.
ZANHAGA.
ZUENZIGA REGN.
LEMTA REGN.
BERDOA REGNVM.
GARAMANTES.
Gualata Regnum.
Fulli Populi.
Arguyn Regio.
Azanagi.
Desertum Azahad
Ghir.
AGADES.
Caragoli populi
Canvia Regn.
Tombotu Reg.
GENEHOA REGIO
Gambia.
Cantory Regn.
Mandinga.
Caragolis
Melli.
CANO REGN.
CASSENA REGN.
GUANGARA REGN.
BORNO.
ZEGZEG
ZANFARA REGN.
Desertum Zanfara.
NUBIA REGNUM.
Desertum Zeu
GORHAN.
BENIN.
GUINEA
Malegente
Quaquaas
Gout Cust
BIAFARA REGNUM.
MEDRA.
Ambiam cantiva.
Tigremahon.
Bagamidri.
Tigrai
Vangue.
Ambian
BRAMAS.
Anzicana.
Monsoles.
Loango Regn.
CONGO REGN.
Ocango.
ANGOLA REGN.
Ambouille.
GOIAME.
Zaire Lacus.
Niger Lacus
C. Verde
Cabo das Palmas
Cabo de tres Puntas
Cabo Formosa
I. de Fernando Poo
I. do Principe
I. de S. Thome
I. de S. Matheo
I. de Annobon
C. de S. Catharina
C. Negro
Loanda S. Paulo
Benguela viea

alveo *S. Dominici* nomine signatur; altero versus lineam Æquinoctialem descendente, appellatur *Rio grande*, seu flumen ingens, qui inter insulas Bijagos, excitatis primum *Guinala Bigubaque* brachiis, in Oceanum exit Atlanticum.

Rio grande.

Amni huic, si ab Ostiis incipias, ultra quingentorum milliarium spatium prætextam invenies quasi continuatam quandam seriem oppidorum; Nigritarum quippe regna præcipua utrique ejusdem ripæ adjacent. Tradunt, juxta sinum, quem ostium amnis hujus, *Rio Grande* appellati, efficit, mare incredibili quodam impetu quaternis horis augescere, decrescere vero octonis. Cum autem rectioribus Sol radiis imminet, tantis auctibus augetur, ut nobiliores quæque regiones Nigritarum navigabiles existant; tunc etenim campos omnes vallesque aquæ obsident, à mari ad quadraginta usque milliaria turbidæ, rubentesque. Vrretus Rio grande auriferum amnem laudat, eidemque præstantes rubinos largitur, sapphiros, smaragdos, topaziosque. Sed mihi verbales tantum divitiæ istæ videntur.

Senega.

Senega, pro *Darade* Ptolemæo acceptus, qui Daradum gentis quoque in hoc tractu meminit, à quibusdam *Canaga*, ab aliis *Zanaga*, appellatur. Cadamostus eum cum Veterum Nigro confundit, eoque Nigritarum limitat regionem. Verum Leo, fide dignior Cadamosto autor, asserit, Nigrum amnem Nigritarum regionem mediam secare, profluereque è deserto Seu, & Pilotus Lusitanus, à quo instituta versus insulam D. Thomæ Lusitanica navigatio descripta, Nigri ostium locat undecim circiter gradibus elevationis Poli versus Septentrionem, quod idem cum ostio amnis Rio grande dicti est, à Canagæ ostio trecentis milliaribus remoto. Atque hinc aperte satis colligitur, Nigrum flumen distinguendum esse à Zenega. Huic argumento alia accedit ratio, quod, si Niger adsitas utrimque regiones fœcundat, terrarum vero tractus, qui à Septentrione Canago adjacet, suæ sterilitati relinquitur, stultissimum sit credere Canagam sterilem amnem esse eundem cum Nigro amne fœcundo. Varia sortitur is nomina pro populorum, quos alluit, diversitate. Ialofis siquidem qua Oceanum subit, *Dengueh* appellatur; Tucornoliis superiora loca tenentibus, *Majo*; Caragoliis, *Colle*; Baganensibus, magis in Orientem remotis, quos etiam salutat, *Zimbala*; qui vero per Tombuti regnum dispersi sunt populi, his *Iza* dicitur. Et quanquam ad plura alia loca alveus ejus pertingat, nomina tamen ab aliis ei populis indita ignorantur. Hoc constat, quod Lusitanis *Canaga* seu *Zenega* dicatur, à nomine dynastæ cujusdam, cui sub ingressum in hanc terram primum innotuere, aliud ejus nomen nescientes; Iarricus autem Zanagam hunc amnem appellat.

Origo, cursusque.

Origo ejus, Ioanne Barrosio teste, Orientalis est, ex lacubus Chelonidiis, quorum major hodie Gaoganus lacus appellatur, quod regni hujus sit portio; alter Nuba, seu lacus amnis Giras. Ceterum longissimo alveo, parumque sinuoso protenditur, donec sexagenis à Gambra amne, à Promontorio Viridi autem ex eodem latere tricenis circiter leucis in Oceanum sese exoneret. Etsi autem ex tam longinquis oris profluat, minus tamen Hambra amne aquis abundat, nec mare tam alte in Senegam quam in Hambram insurgit. Insulas molitur Senega quamplurimas, quarum pleræque incolis ob sterilitatem soli desertæ, serpentum ferarumque multitudine sunt horridæ. Pluribus item in locis asper est, ac navigiorum vix patiens, ob occursantes scopulos; idque tractu sexcentorum milliarium, ab ostio scilicet ejus, quod Colle dicitur; præcipitia namque, seu cataractæ, quales in Nilo esse diximus, hinc inde sunt obviæ.

Accolæ loca hæc *Huaba* vocant, inprimisque locum hunc Burto, hoc est, Arcum, eo quod interdum aquæ, vi ventorum, arcus in modum, in altum tollantur. Amnes in eum plures, iique sat lato alveo influunt, præcipue unus à Meridie profluens, cujus aquas rubere nonnihil perhibent, tracto à terra colore, quam perfluit; cum Canaga amnis aquas vehat albas liquidasque, ex quo Australe hoc flumen recepit.

Qualitas utriusque.

Aquæ utriusque contraria esse imbutæ qualitate feruntur; si enim potis hujus aquis, alterius superfundas, ad vomitum vi quadam compelleris; separatæ autem, seu intercedente tempore aliquo potæ, hoc carent effectu: quemadmodum etiam, postquam communi alveo hauriuntur. Gignit Senega varia genera piscium, atque aquatilium, veluti hippopotamos, crocodilos, & serpentes, parvis armatos alis, minus tamen monstruosos. Aquæ ejus perfœcundæ sunt animalium terrestrium generatrices.

Amnis Barbacinorum.

Amnis *Barbacinorum* in latitudinem circiter emissione sagittæ extenditur, perexigua tamen profunditate. Nomen id ei inditum fuit jam inde ab antiquissimis temporibus à populis vicinis.

Ceterum è montibus quibusdam mediterraneis profluens, Oceano demergitur nonaginta circiter à Promontorio Viridi milliaribus.

Gambra amnis.

Gambra, seu *Gambea* flumen inter Senegam ac Rio grande amnes, est medium, à Meridie Ialoforum genti alveum suum terminum assignans. Ptolemeus Gambram notare videtur nomine *Stachir*, quod alioquin ostii ejus est nomen. Europæis *Gambea* dicitur, eo quod Nigritæ illum per omne illud spatium, quo ab ostio suo usque ad locum auri Cantorani, Redemptionis alias dictum, se porrigit, *Gambu* nuncupent. Fontes habet eosdem, quos Niger Ptolemæi, ex Libyco lacu; alii autem, non sine ratione, communem ei cum Zanaga tribuunt originem, quanquam in diversa à se abeuntes, alter ab altero mare subeat, intercapedine nonaginta circiter milliarium relicta, promontorioque Viridi in medio. Ostium ejus in latitudinem patet leucis quinque, existitque adversis aquis navigabilis ad centum & sexaginta leucarum spatium, ulterius navigiorum patiens futurus, nisi rupes transversim se explicans, medio obstaret in flumine, accolis *Arcus* Seneganorum vocitata exemplo, è qua ingenti cum fragore impetuque aquæ labuntur. Amnis hic tam copiosus violentusque mare ingreditur, ut tricenis ab ostio ejus leucis dulcium aquarum sapor noscatur. Insulæ in eo passim eminent, parvæ, & vix ultra unam alteramve leucam ambitus diffusæ, sed amœnissimæ, regionibus utrimque adsitis eximie fertilibus. Flexuosus ejus est maxima

xima ex parte alveus, præcipue à Redemptionis loco usque ad Oceanum, quem subit, Occiduum. Ditior est aquis ipso Senega, quia mox à fontibus suis amnes recipit complures. Latitudo alvei vadique æquitas moderatum fluminis cursum efficiunt, quo minus ascendentibus obsistat navigiis. Medio fere inter ostium locumque Redemptionis itinere navigantibus conspicitur Insula Elephantorum, ob illorum in ea multitudinem sic nominata. Alit autem pisces fere eosdem quos Senega, eandemque animalibus, qui magna circum ripas ejus copia, Europæis incognita vagantur, fœcunditatem ingenerat. Gambeæ Senegæque interjacens regio, longo tractu protrahitur in mare, in Promontorium Viride sensim arctata. Spatium terrarum duos hosce amnes inter Orientem versus porrectum, leucas impleti 50, appellaturque Ialoforum regio.

Amnis S. Dominici. *Amnis S. Dominici*, alias *Iarim* dictus, in celebrioribus Guineæ fluminibus computatur. In ripis ejus frequens est mancipiorum commercium; ipse autem piscibus abundat, regionesque alluit rerum necessariarum copia instructas. Ceterum is brachium seu ramus esse videtur amnis *Rio Grande* dicti, qui non procul ab ostio ejus præcipuo in mare seu Sinum devolvitur, *Esteiro de Catrina* appellatum.

Amnes alii. Ingens est reliquorum fluminum numerus, quæ hoc ordine scriptores recensent: *Casamanca*, ex Arriatorum Faluporumque regione profectus; Flumen *S. Claræ*; *Rio das ostras*, seu flumen ostrearum, quod ramus quidam proxime præcedentis esse videtur; *Rio de S. Petro*, seu S. Petri, & *Rio de S. Anna*, quorum uterque in Oceanum influit, exiguo ab invicem intervallo, alter cis, alter ultra Promontorium Rubrum. Sequuntur amnes Serræ Lionnæ; *Rio des Genoëses*; fluminaque SS. *Vincentii*, *Clementis*, *Andreæ*; atque *das Barbas*; *das Laguitas*; Majo; Mancu, qui in Australi parte apud Aziem Lusitanorum munimentum mari miscetur; tum *Volta*, *Lago*, *Benin*, *Real*, *S. Dominici*, amnesque *de los Camarones* appellati, *Angra*, *Gabomque*, omnes in Guinæ regione, qui in Australem exeunt.

Cœli Solique qualitas. Est autem regio Nigritarum magnis caloribus exposita; quibus tamen quandam temperiem amnium conciliat frequentia. Exulat hac regione ob aëris salubritatem pestilentia, & si in hæc *Aër.* se loca transportet variolis infectus, illico sanatur. Imbres in locis neque prosunt, neque obsunt, *Aqua.* eo quod Niger ceterique amnes rigando solo sufficiant; montanis tamen in locis magna eorum utilitas, imo necessitas est; initiumque pluviarum est ab exeunte Iulio mense, sed tenuium. Omne solum Nigri ripis adjacens mire *Terræ indoles.* fœcundum ab aquis ejus existit; quamobrem frumenti hic facile parabilis annona est: at fructuum citerior Nigri ripa prope ignara est, exceptis illis, quos *Goro* appellant, natis in magnis arboribus castaneis similibus, sed aliquanto amaris. Nascuntur hîc etiam culæcurbit, fructusque similes, ac cepæ præcipue. In Australioribus tamen locis, de quibus suo loco dicemus, & fructus adsunt, & frumentum. Nulli in ripis Nigri montes assurgunt, at crebri utrimque lacus, quos egressus alveo suo amnis effecit. Hos ingentes

Africa.

silvæ circumstant, elephantorum aliarumque ferarum receptacula. Habet eadem hæc regio armenta gregesque numerosos.

Incolarum dispositio corporis. Nigritæ, ut initio descriptionis monuimus, corpore toto nigri sunt, dentibus exceptis, qui hærent eis per omne vitæ tempus, nisi forte vi evellantur; membra quoque omnia ad validitatem, & robur disposita. Leo fideles asserit Nigritas, mitesque in exteros, delicatos ac voluptatibus brutaliter addictos, stupidosque; eosdem *Indoles.* simplices esse perhibet, ac gnavos, doctorum hominum piorumque cultores, ac reliquis Africæ populis feliciores.

Lingua. Varium incolis idioma est; aliud quidpe *Sungai* appellatur, Gualatæ, Tombuto, Guineæ, Melli & Gago regnis commune; aliud *Guber*, quod in regnis Cano, Cassena Zegzeg, Guangara, & Guber usurpatur; aliud item, quo utuntur incolæ regni Borno, quod simile illi est, quo Goagani utuntur. Nubiensibus peculiaris est lingua, cui Arabica Chaldaicaque, & ex parte Ægyptiaca admista est.

Opes. Auri nativi copia divites incolas efficit, allicitque mercatores externos.

Regimen. Ex Nigritis plurimi sunt, qui sine lege ac Rege, aut ullo alio magistratu agrestem potius, quam humanæ convenientem rationi vitam traducant. Alii Regibus suis obtemperant, quorum clarissimi sunt Tombuti Rex, cujus jurisdictionem pars Nigritarum haud exigua agnoscit; Rex Gaogi, qui post Tombuti Regem spatium terrarum amplissimum possidet; tum Rex Borno, cui reliquis duobus minus terrarum est. Rex Gualatæ unico regno suo gaudet, quemadmodum etiam Rex Serræ Lionnæ. Ialofi in plures sunt Principatus divisi, littusque Guineæ in regna complura, quorum præcipua sunt Melli & Benin. At singulorum qualitates particularis paulo post secutura descriptio aperiet.

Religio. Olim Nigritis plerisque cultus quidam Deus fuit, quem *Guibimum* appellabant, hoc est Cœli dominum. Atque hunc naturali instinctu, nullo ductore, Doctore aut Propheta colendum suscepere. Verum Iudaicam deinde amplexi legem, diu eandem retinuerunt constanter; donec regnis quibusdam ad veram Christi fidem conversis, felicem paterentur mutationem. Hanc autem Mahometanorum in hanc regionem anno 861 adventus ferme dissipavit, quo tempore Nigritarum regna Libya conterminæ, pleraque veram exuentia Religionem, nefandæ se Sectæ tradiderunt; adeo ut tum Gaogæ populis, paucisque præterea interiora tenentibus exceptis, quibus Christiana religio Ægyptiorum more colitur, valde fuerit Christianorum numerus imminutus. Reliqui Oceani accolæ, omnes idololatræ sunt, ut ex fidis Lusitanorum relationibus percepimus, partim solem adorantes orientem, partim ignem, partim etiam res alias, quibus divinitatis vim putant inesse.

Sed nunc particularia loca nos vocant, in quibus describendis lubet à Septentrione Meridiem progredi.

GUALATA. Nomen. Ordior itaque à *Gualata* seu *Geneta*, cujus incolæ *Benajis* appellantur, quæque regni titulo decora, nomen accepit à capite suo, ac loca

Hh tria,

tria, nullis cincta mœnibus, sed amplitudine sua *Loca.* censenda complectitur. Distant eadem ab Oceano Occiduo centenis circiter milliaribus; à Promontorio Nun versus Austrum trecentis circiter; à Tombuto autem Septentrionem versus quingentis; totumque hoc regnum Senegæ *Hoden.* seu Nigro amni prætenditur. Sanutius *Hoden*, qui locus procul à mari in interiora regni hujus recedit, statuit senis à promontorio Albo itineribus. Ceterum locus hic nullis mœnibus circumdatur, præbetque duntaxat Cohortibus sive Caravanis è Tombuto aliisque Nigritarum regionibus in Barbariam tendentibus hospitium.

Soli qualitas. Regnum hoc vix ullius frumenti est ferax, præterquam milii, & cujusdam, quod rotundum *Fruges fructusque.* albumque ciceri persimile est, sed Europæ nostræ incognitum; nec tamen hæc ipsa magna copia producit. Fatendum est quidem, abundare hordeo agrum Hodensem, dactylisque.

Animalia. Circum Gualatam mira pecoris est raritas; at Hodensi in agro cameli frequentes visuntur, & capræ vaccæque numero tolerabili, sed longe nostratibus minores. Habet idem ager leonum, leopardorum & struthionum copiam, quorum ova percommodus sunt cibus.

Incolarum dispositio corporis. Incolæ nigerrimi sunt; quibus id solum laudi datur, quod benevolos se erga exteros exhi- *Indoles.* beant. Ceterum moribus agrestibus sunt, ac ab omni urbanitate alieni; reliqua studia eorum cum vicinorum, qui Libyæ deserta tenent, occupationibus concordant.

Victus ratio. Gualatanis frugalitatem soli ipsius ingenium sterile imposuit; at Hodenses multo victitant lautius, hordeaceo pane scilicet, dactylis, & lacte camelino, seu ex aliis animalibus expresso; vinum quippe hic deest, quod etiamsi adesset, lege tamen vetitum est id bibere.

Cultus ratio. Apud Gualatanos sexus uterque faciem plerumque obvelat: at apud Hodenses muliebris sexus sine indusiis incedit, caput fascia redimitus, viris pedes nudatis, partemque corporis linteamine, Maurico de more, tegentibus.

Lingua. Gualatani idiomate Sungai utuntur.

Ceterum qui ex Hodensibus Arabicæ originis sunt, stabile domicilium odere, per vicina deserta errantes.

Opes Regis. Libyæ populis hanc regionem tenentibus, Barbaricorum mercatorum hic semper fuit frequentia: at regnante his partibus Heli, Tombutum iidem Gagoque regna, unde majus lucrum sperabant, relicto Gualatæ regno frequentare cœperunt. Quæ res non parum Regis hujus opes afflixit; quamobrem Tombuti is Regi, insigni diminutæ potentiæ suæ argumento, tributum nunc pendere cogitur.

Merces. Si quid autem valet hoc regnum, id Hodensium debet commercio, qui cetera Nigritarum regna Barbariamque magno numero frequentant, æs atque argentum, mercesque alias è Barbariæ regione suorum ope camelorum Tombutum ac alia Nigritarum loca advehentes.

Religio. Gualatanis adoratur ignis; at Hodenses Mahometica irretivit superstitio, odiumque in Christianos. Iidem Arabicæ originis sunt.

GVINEA.

Nomen. Regnum hoc multis *Guineæ* insignitum vocabulo, diversumque à vasta illa *Guineæ* regione, quæ Meridiem versus ultra Gago Guberque est regna, mercatoribus Afris, Leone teste, *Genehoa*; Arabibus, Marmolio auctore, *Geneva*; incolis autem *Genni* seu *Genii* appellatur.

Limites. Continuatur id à Septentrionibus Gualatæ regno, intercedente Deserto, leucis 160 porrecto; ab Oriente, regno Tombut; à Meridie autem Melli regione.

Amplitudo. Prætenditur eodem Nigro amni ultra spatium leucarum octoginta, altera parte ejus Occiduo terminata Oceano, in quem se Niger exonerat.

Loca. Oppidis arcibusque caret hoc regnum, vico duntaxat habitatum amplissimo, in quo Regis ejusque cohortis, ac ministrorum sacerdotumque est sedes. Ædificia habet hic vicus ex luto superinducta creta, & stramine constructa, quem singulis annis, Iulio videlicet, Augusto & Septembri mensibus, Niger alveo egressus insulæ in modum circumdat; ac tunc solent mercatores Tombutarii merces suas navigiis advehere.

Soli qualitas. Abundat Genehoa oriza, hordeo, gossypio, pecore, piscibusque; caret autem arboribus fructiferis, adeo ut nulli adeo hîc fructus cernantur, dactylis exceptis, ex Gualatæ Numidiæque regionibus advectis.

Cultus ratio. Incolis non inconcinnus est habitus, ex gossypio cæruleo aut nigro, è quo & capiti tegumentum seu ornamentum conciliant. At Sacerdotes Doctoresque alba veste utuntur.

Opes. Moneta hic aurea est, & ferrea; sed nullius rei signata effigie. Ferrea servit ad res minoris precii, ut lac, panem, mel, & his similes emendas. Incolæ ex gossipinis textilibus suis mercatoribus Barbariæ divenditis ingens quotannis lucrum capiunt, quibus pannos in Europa contextos, æs, aurichalcum, arma, ac id genus res alias, queis Guineæ regio caret, permutant.

AGADEZ.

Regnum Agadez Orientalius est Gualatæ regno, finibus quoque suis in Septentrionem extensum. id nomen accepit à capite suo, quod à paucis sæculis primum in Desertorum Libyæ *Vrbes.* confinio est conditum. Vrbs hæc fere ex omnibus Nigritarum urbibus, una Gualata excepta, quam proxime ad Alborum urbes accedit. Mœnibus ea cingitur, Palatium Regis habens in medio, ædificiaque, qualia in Barbariæ sunt urbibus.

Animalia. Magna hic vaccarum caprarumque abundantia est, inque Desertis manna copiosè colligitur.

Incolarum studia. Incolæ urbis Agadez plerique mercaturam factitant, nimirum indigenæ, advenis aut opificia tractantibus, aut arma pro Rege. Reliqua regio in Austrum procurrens incolas habet vaccis caprisque pascendis addictos, qui in mapaliis sive tentoriis transportabilibus degunt, ædificiis quas frondes tegetesve operiunt.

Opes. Ingens ad Regem vectigal redit à mercibus domi natis, exoticisque: at ipse Regi Tombut centum ac quinquaginta centussium millia tributi nomine singulis annis persolvit. Quibus mercatura est curæ, hi ad unum omnes mancipiis instructi sunt, quo tutius iter Cano inter Bornoque regna infame prædonibus evadant.

Religio. Incolæ Mahometani sunt, quemadmodum & illi, qui Deserta tenent.

Quo-

BORNO. *Nomen.* Quorundam opinio est incolis regni Borno obsideri veterum regionem Atlantum, quod mores horum ab antiquis expressi cum moribus istorum à Leone depictis conveniant. Alii autem volunt, hunc tractum terrarum Garamantas olim tenuisse, caputque eorum Garama hodieque consistere. Et fortasse utrisque danda est venia, quod verosimile sit hos & illos hic consedisse. Nam vallis Garamantica, in qua Giræ amnis fontes Ptolemæus statuit, aut in hoc regno locanda est, aut removenda non procul. Adhæc mores Atlantum à Bornensium moribus haud discrepant. Ceterum satis intelligo contraria nobis moliri Sanutium, dum Garamantas parat Cassenæ tribuere, aut tractui vicino. Verum in ista antiquitatis controversia mediam nos viam tenebimus, utramque gentem uni regno donantes. Leoni regnum hoc, ut & Marmolio, appellatur Borno, quorum hoc Burnii etiam vocari asserit.

Limites. Vasta regio hæc includitur ab Occidente Guanguara regno, ac quibusdam Desertis, porrecta versus Orientem milliarium quingentorum spatio, remotaque à Nigri fontibus, quos in deserto Seu esse constat, milliaribus centum ac quinquaginta. Ceterum à Meridie terminatur deserto Seth; à Septentrionibus vero Desertis à Barcana regione in Meridiem porrectis. Vrretus porro ab Oriente Gaogam Nubiamque terminos assignat; à Meridie Biafram Æthiopiamque; ab Occidente Libyam Interiorem, seu Serræ Desertum; à Septentrione Bardoam.

Loca. In campis frequentia sunt, Leone teste, castella vicique, Regis militumque ejus destinata secessui; neque tamen idem auctor Garamæ, aut cujusquam alterius oppidi meminit. Verum Huez Borno oppidum locat in regno cognomine.

Soli qualitas. Terra partim in planitiem diffunditur, partim in montes collesque evehitur. Quæ plana locorum sunt, eximia fertilitate donata sunt, montanis tamen non omnino sterilibus. *Fruges.* Campi frumentum copiose producunt, montes autem milium ferunt, & quasdam præterea fruges, à quibus aliena est Europa nostra.

Animalia. Iisdem in montibus numerosi visuntur greges caprarum boumque.

Incolarum studia. Campi incolas habent honestis studiis sive occupationibus addictos, advenas etiam tam Alborum quam Nigrorum de numero, mercaturam factitantes, uti & Regem, ejusque cohortem seu milites. Qui montana tenent, pascendis vaccis caprisque attendunt.

Vestiendi ratio. Montani hi nudi incedunt, partem duntaxat corporis bracca tegentes pellicea: at hyemali tempore totos se pellibus induunt, è quibus etiam lectus eorum compositus est. *Fœminæ.* Mulierum liberorumque communio Garamantum veterum sectatores, ac more belluarum viventes insinuat. *Nomen.* Nullis ab invicem nominibus propriis distinguuntur, antiquorum Atlantum exemplo; sed si quis eorum statura procerior sit, hunc longi vocabulo insigniunt; si brevior, minutum, seu parvum nuncupant, si luscus, luscum, si alia quapiam nota insignis, hanc ipsam vocando, aut memorando pronunciant.

Opes. Decimam duntaxat fructuum pendunt incolæ Regi suo, qui aliis præterea reditibus sive tributis non gaudet, si prædas excipias, quas ab hostibus suis ultra Desertum Seth infinito prope numero incolentibus, nunquam reportat.

Religio. Incolæ nulla adeo religione ducuntur; nec enim Mahometani sunt, nec Christiani, nec Iudæi, sed pecudibus hac in causa simillimi.

CANO. *Situs.* Latissime quoque patet Cano regnum, Nigri amnis alveo dextero, ex parte, prætextum, dissitumque ab Agadez oppido leucis circiter centum & sexaginta. *Loca.* Caput regionis Cano itidem appellatur, mura circumdatum cretacea, interpositis passim rectis transversisque lignis; quo genere structuræ etiam inclusa constant ædificia. Cetera ejus loca oppidis minora, aut castellorum sortiuntur nomen, aut vicorum.

Soli qualitas. Aqua. Scatet regio hæc multis in locis dulcium limpiditate aquarum, in montanis præsertim, quæ à frequentibus silvis passim obsidentur, quas inter mali limoniæ aureæque, silvestres licet, speciosis gratisque palato fructibus suis memorabiles existunt. *Fruges fructusque.* Ferax est etiam frumenti atque orizæ, gossypiique, alitque vaccarum & caprarum numerum.

Incolarum mores. Qui in castellis vicisque degunt, aut pecora pascunt, aut agros exercent: at qui Cano urbis incolæ sunt, mercaturæ, aut artibus discendis operam navant.

Opes. Habet eadem urbs mercatores locupletes, fuitque olim Rex Cano ea potentia, ut Zegzeg & Cassenæ Reges vectigales reddiderit; at hæc tria regna deinde Regi Tombut stipendiaria cessere, ex quibus Cano tertiam redituum suorum partem contribuit.

CASSENA. *Situs.* *Cassena* regnum Orientale est Cano regno: Leo regioni huic vicos duntaxat largitur, in quibus pessime materiata ædificia sint, eaque ad summum vix ultra trecenta.

Loca. Crebri hic montes locaque insigni asperitate; *Soli qualitas.* nec tamen solum regionis milium negat, aut hordeum.

Mores incolarum. Incolæ toto corpore vehementer nigricant, naso supra modum crasso, crassisque labris deformes. *Opes.* Desides iidem, atque inde egeni.

GAOGA. *Nomen.* Regnum *Gaoga*, seu Goaga, ut Marmolio placet, eundem obsidere tractum videtur, in quo celeberrimi quique Geographi paludes Chelonides locavere.

Limites. Terminatur id ab Occasu Borno regione; ab Ortu Nubia; à Meridie Deserto, quod ad Nili sinum quendam ab Arabico aversum mari accedit; à Septentrionibus autem Desertis Sertæ. *Dimensio.* Ceterum ab Oriente procurrens in Occidentem, longitudine milliarium 500 Ægypto quasi prætenditur, par ferme spatium implens latitudine sua.

Soli qualitas. Mores incolarum. Incolis boum oviumque felix proventus est. Carent iidem & literis & moribus, omnique adeo politico regimine, ac ingenii vigore, præcipue montani, quos æstivis temporibus pellis particula duntaxat verenda contegere perhibent. Domus eorum ex frondibus constant, ad minimos quosque flatus ventorum subjectæ incendio. Pecoris, quo abundant, præcipua illis cura est.

Religio. Sunt quidem Gaogani Christianæ professionis, sed Ægyptiorum ad normam.

NUBIA. *Nomen.* *Nubiæ* regnum quondam *Nuborum, Nubiorum* seu Nubien-

Nubienſium regio fuit appellata, quos juxta Nilum conſtat ſediſſe; quamquam Ptolemæus, cui populi hi Arabægyptii, ut & Melæ dicuntur, alios quoſdam Nubios juxta Sem ſeu Avalitanum Sinum locaverit. *Miborum* quidam Poëta Latinus meminit, quod nomen in Nubos vertit Ortelius. Procopio *Nobates* dicuntur, Iornandæ *Nobades*, & Brocardo Monacho *Nubienſes*. Hodie autores omnes regionem hanc uno *Nubiæ* vocabulo appellant, Afris *Neuba*, & quibuſdam Ægyptus Minor vocitata.

Limites. Nubienſes Geographi terminos Nubiæ prodidere ab Oriente regionem Kanem, ac Taguitarum patriam, cujus caput eſt Tagua. Sed hi limites brevitate ſua nimis obſcuri nobis eſſe videntur; aliter ergo ineunda eſt ratio. Clauditur Nubia ab Occaſu Gaogæ Deſertis, ſic tamen, ut nomen ejus ad utramque Nili ripam quoque pertingat, qui, ſi Nubienſibus Geographis eſt fides, Nubiam mediam interſecat. Ab Oriente partim Bagamedriæ gentes quædam, Belloes dictæ, aſſiſtunt, partim etiam Dafilæ Canfilæque regiones Barngaſſo ſubjectæ; à Meridie adjacet Gorhan Deſertum; à Septentrione autem Ægyptus, in quo Haythonius etiam nobiſcum convenit.

Amplitudo. Ad longitudinem Nubiæ Nilo amni prætenſam quod attinet, eſt ea itineris bimeſtris, & amplius.

Loca. Veteribus Nubiæ caput fuit *Tenupſis*, Nilo appoſita; at è recentioribus quibuſdam *Condari* conſtituitur metropolis, qui Tabulis Turcicis ſuam confirmant ſententiam; aliis vero magis peritis primaria Nubiæ urbs eſt *Dangala*, in qua dena ædificiorum male excreta lignoque materiatorum millia recenſent. Poſteriores nullius vaſtiſſimo hoc in regno oppidi præterea meminere, ſed caſtellorum aut vicorum duntaxat in Nili ripis. Marmolio regni caput *Cervac* nuncupatur.

Verum incolæ ceteris omnibus peritiores rerum domeſticarum, Nubæ ſeu Nubiæ regionem, ab urbe *Nuabia* capite nomen fuiſſe mutuatam affirmant, ſtatuuntque comprehenſarum Nubia regionum metropoles *Cuſa*, *Ghalva*, *Dancala*, *Talac*, & *Sula*. Cuſa urbs, lineæ ſubjecta Æquinoctiali, à Nubia regni capite ſenis diſtans itineribus, haud procul abeſt à Nilo. Ghalva ſedet in Nili ripa, ſub Dancala urbe itidem oppoſita Nilo, ſed quinûm intercapedine itinerum; adeo ut Ghalvanis facilis in Ægyptum profectio ſit.

Ghalva autem & Ialac oppida ſex dierum iter terreſtre disjungit, quod ſecundo Nilo longe breviore tempore peragitur. Monendum hoc loco duxi lectorem, quod Talaca ab urbe in Ægyptum navigaturi, ubi Gianadium ad montem pervenerunt, ob occurſantes hoc loco ſcopulos ſive cataractas, terrâ iter cogantur ingredi, ſuaſque è navibus merces camelorum dorſis imponere. Haythonius Nubiam inter atque Ægyptum locat Dertum Arane, duodecim dierum itinere porrectum.

Soli qualitas. *Fruges.* Et hujus regionis parti haud exiguæ ſtatis anni temporibus Nilus fœcundus innatat; unde iſta variarum frugum copia exiſtit. Abundat porro Nubia pecoribus arundinibuſque ſacchariferis. Sacchari autem excoquendi purgandique artem cum Nubienſes ignorent, id nigrum adſciſcit colorem, ſaporem.que ingratum.

Animalia. *Venenum.* Gignit Nubia venenum tam efficax, ut ſi granum unicum in denas diſſectum particulas totidem porrigatur hominibus guſtandum, certo certius omnibus horæ quadrante elapſo mortem ſit allaturum; ſin autem ſinguli grana ſingula accipiant, momento temporis diſrumpunt. *Metalla.* Aurum hic & purum, & copioſum, Zibethi item, eboriſque ob elephantorum multitudinem, copia.

Incolarum ſtudia. Metropolitani plerique mercaturæ ſtudia ſectantur; qui vero vicatim habitant, agros ſuos colunt. Ceterum utrique bellicoſi ſunt, ac picis inſtar toto corpore nigricant, ob immoderatos Solis ardores.

Lingua. Peculiaris Nubienſibus eſt lingua; ſacra autem ſua celebrant Tangico, de quo ſupra meminimus, idiomate; quod etiam Bugienſes faciunt.

Ad vagabundorum, qui ſe Ægypti Minoris, hoc eſt, Nubiæ gentem dicunt, linguam quod attinet, illi pro regionum, in quibus ſedent, diverſitate, ſuum diverſificant idioma. Verum alii putant, hos iſtorum eſſe reliquias Nubiorum, qui ab Ægypti Sultanis expulſi, mendicorum habitu Palæſtinam, Syriam, Anatoliamque penetrantes, Helleſponto trajecto, per Thraciam ac circum-Danubianas regiones ſe diſſipaverunt. Conſequenter iidem narrant autores, quod qui hac ex gente in Europa viſuntur, vetus majorum ſuorum inſtitutum prædandi, errandique Nomadum ſeu Numidarum de more, non ſolum retineant, ſed linguam etiam antiquam. Ad probandam vero conjecturam hanc ſuam adducunt, diverſum his erronibus à reliquis omnibus gentibus idioma eſſe, quos nos Ægyptios aut Sarracenos, uſitatius autem Bohemos dicimus, Germani *Ziegeiner*, ſeu *Heiden* appellant, hoc eſt, Gentiles & Idololatras, Belgæ *Heidens*, & Itali *Zingart*, ſed *Cingari*, quod nomen proxime ad Leonis zinganes accedit, qui eos in Nubienſium locat confinio, eademque indole donat, quæ prorſus per Europam errantibus ineſt. Ceterum Hiſpanis Gitanos, hoc eſt, Ægyptii vocantur.

Opes. Auri, Zibethi, ligni, Hiſpanis Sandalos dicti, eboriſque dives copia prædivites incolas efficit.

Religio. Omni huic regioni rex unus imperat. Quod vero ad Religionem pertinet, Templa adhuc ultra centum ac quinquaginta invenias, in quorum parietibus Crucifixi, Deiparæ, Sanctorumque expictæ in parietibus viſantur effigies, ſed vetuſtate attritæ, ac pene obliteratæ. Ceterum incolæ, ut quidam referunt, nec Chriſtianorum inſtitutum ſequuntur, nec Turcarum, nec Maurorum, nec Iudæorum; perhibent autem fuiſſe eos quondam Chriſtianos. Ex adverſo Haythonius aſſerit, eſſe adhuc Chriſtianos; additque Brocardus, Baptiſmum hic peragi candente ferro in aliqua corporis parte Crucis ſigno Abiſſinorum more impreſſo. His & aliorum quorundam accedit autoritas, affirmantium Nubienſes hodieque Chriſtianum profiteri nomen, ſed Templis integris carere, ruinis duntaxat extantibus: nullos hîc eſſe Epiſcopos, nullumque hîc Divinum celebrari officium.

Tombut

TOMBVT. *Nomen.* *Tombut*, seu *Tongubutu* regnum ab oppido quodam suo nominis appellationem accepit, condito à Menhe Suleimano Rege anno Hegyræ 610, hoc est, anno Gratiæ 1250. Oppidum hoc à quodam Nigri ramo abest milliaribus circiter duodecim, à Darha vero, seu Segelmessa regione 900, sive trecentis leucis. *Situs.* *Loca.* Ædificia ejusdem creta constant lignoque, tectis mapaliorum in modum ex stramine superimpositis.

Est tamen hic magnificum Templum, opus architecti cujusdam Granatensis ex Hispania, è lapide ac calce eleganter exstructum, cum amplissimo Palatio Regis sede. Ceterum hoc oppidum crebris solet incendiis atteri. Iarricus longe omnium accuratissimus in relationibus suis, regnum hoc *Tongubutu* nuncupat, quod nomen etiam Sanutius post Tombut vocabulum ponit; posteaquam enim regnum ipsum Tombut appellavit, caput ejus Tomgubut vocat, quam nominum differentiam frustra affectat; cum manifestum sit nomen metropolis & ipsi regno esse commune. *Cabra.* Est eodem in regno Cabra oppidum, duodecim circiter à Tombut oppido milliaribus. Adsidet id Nigro amni, quo secundo mercatores navigant, in Melli Guineamque regiones ituri. Ædificia hujus oppidi ejusdem structuræ sunt, cujus Tombutana.

Soli qualitas. *Aqua.* *Frumentum.* *Sal.* In urbe Tombut crebri sunt putei dulcibus aquis referti. Frumentum hæc regio, atque animalia gignit felicissimo proventu, à quibus ista lactis ac butyri est copia: at salis ibidem difficillima annona est; quem Tegaza advehant necesse est, Tombuto quingentis milliaribus disjuncta. *Equi.* Equi hic minuto sunt corpore, qui aut deambulationi per urbem serviunt, aut mercatorum itinera portando reddunt expeditiora. At præstantes equos Barbaria mittit, quorum numerum, ut primum advenere, annotari Rex jubet, &, si duodenario sit major, optimum pro se eligit, solvitque precium justum.

Incolarum mores. Sunt incolæ plerique hilari ingenio, deditoque voluptatibus, præcipue qui in urbibus habitant. Hi igitur duabus ante Solis occasum horis usque ad horam noctis primam per urbis vicos musicis instrumentis ludentes saltantesque inambulant, dum mancipia eorum, quæ utriusque sexus plurima tenent, domestica curant negotia.

Merces. Tombutanos Cabranosque mercatura locupletat; grandem quippe pecuniam ex Xilinis textilibus suis redimunt, quam denuo in emendis pannis Europæis ex Barbaria advectis, sale item librisque, qui magno hic in precio sunt, ex parte consumunt. Sed hos sumptus multis partibus iterum frequens mercatorum adventus instaurat; non enim Fessani solum Maurocanique Tombutum frequentant, sed Cairani etiam numero non parvo, quod Mandingæ populi huc tantum auri apportent, ut reportent sæpe domum ob mercium defectum, quibus id permutatum venerant.

Religio. Incolæ horum locorum Mahometani sunt, multique inter nefandæ legis interpretes sacerdotesque; nec aliam ob causam, quam ad illustrandam hanc sectam, tot ex Barbariæ regione huc advehuntur volumina.

Africa.

GAGO. *Nomen.* Regno *Gago* nomen à capite suo quæsitum est. *Limites.* Terminos id habet ab Oriente Guber regnum, trecentis circiter milliaribus hinc dissitum, ob intercedentem vastissimam solitudinem; caput autem seu metropolis regni Gago distat quadringentis Tombuto versus Meridiem, seu potius Orientem Brumalem milliaribus.

Gago urbs. Gago oppidum nullis mœnibus circumcingitur, domosque habet plerasque ineleganti structura, ac male materiatas, reliquis pro cultu istorum locorum sat magnificis, instructisque, quas inter primatum tenent Palatium Regis, domusque concubinarum, (quarum numerosam Rex alit catervam) & mancipiorum eunuchorumque, quibus lubricæ hujus mercis demandata custodia est, habitationi comparata. *Loca.* Cetera regni loca vici sunt, in quibus plebs infima, aut rustica gens degit.

Soli qualitas. *Fruges, fructusque.* Abunde huic regioni de frumento, oriza, ac pecoribus provisum est: at vino eadem caret, & fructibus plerisque, si melones, cucumeres, cucurbitasque excipias, quibus æque bonis non facile sic alia terra abundat. *Aqua.* Urbs Gago probe dulcium puteis aquarum instructa est. *Aurum.* Auri item in hoc regno magna copia effoditur. *Incolarum mores.* Atque hinc, Moqueto teste, Maurocani id petunt. Incolæ omnino rudes sunt, adeo ut intra centenûm spatium milliarium vix unus, aut alter sit, qui vel legere noverit.

Cultus ratio. Oppidani tamen multo reliquis sunt cultiores. Qui vicos tenent, partim excolendo agro student, partim etiam pecori pascendo; horumque vestis hyberna est ex pelle animalis cujusdam: at per æstatem corpore pedibusque nudi incedunt, coopertis duntaxat pellicula verendis, ac interdum applicitur plantis solea camelino ex corio.

Opes. Rex Gago magnos è regno suo reditus percipit, cum ob auri domestici copiam, tum ob fertilitatem soli, stupiditatemque incolarum, quos sic impositis gravat tributis, ut ægre vitam tolerent.

GVBER. *Guber* regnum Gagoano à regno trecentis versus Ortum milliaribus distat; interposito hæc inter regna deserto, nullis, aut certe exiguis aquis riguo, & à Nigro amne quadragenis circiter milliaribus remoto. *Situs.* Situm Guber sortitur duos inter montes præcelsos, frequentibus idem castellis ac vicis distinctum; *Loca.* quorum præcipuus, quondam Regum sedes, universo regno nomen imposuit, è senis circiter millibus ædificiorum compositus.

Soli qualitas. Augescente Nigro flumine haud tenuibus incrementis, campos omnes prædictis locis vicinos aquæ obsident; nec tamen ideo sationem incolæ negligunt, sed sementem aquis commendant, ut eam ad terram transmittant. *Frumentum.* Ingens hic milii, orizæ, & aliarum copia frugum, quas nescit Italia gignere. *Animalia.* Ovibus item, bobusque abundant incolæ, sed minus proceris.

Incolarum studia. Sunt Guberani moribus sat cultis, interque eos textor, & solearius est pluris. Rex Tombut, qui vectigales Guberanos fecit, tam gravia iisdem tributa imponit, ut qui sub regibus suis divites erant, nunc egeni esse videantur.

BITO. *Confines.* Bito regnum terminos habet ab Occidente Guber regnum; à Septentrione Cano & Zegzeg

I i regna;

regna; ab Oriente autem Tenoam regnum. Nobis de hoc regno nihil aliud constat, quam quod divitiis affluant incolæ, quibus suus est Princeps. Ceterum gens hæc omnino agrestibus moribus esse fertur.

Opes.

TEMIAM. *Nomen. Limites.* *Temiam* regnum, quod nomen apud Ananiam *Iemiam* legitur, Typographi fortassis incuria, includitur ab Occasu Bito regno; à Septentrione Guangara; ab Ortu Sert & Seu Desertis; & à Meridie Nigro flumine. *Loca.* Locus in eo memorabilis est, secundum Huëz *Temican*. Incolæ sunt Anthropophagi, seu humanis carnibus vescuntur. Iisdem præacuti sunt dentes, quales canibus. Plura hoc loco referre nequimus.

ZANFARA. *Limites.* *Zanfara*, seu *Ianfara* regnum, Zegzeg regnum limitem Occiduum tenet. *Soli qualitas.* Solum ejus fertile est frumenti, orizæ, milii gossypiique.

Incolarum dispositio corporis. Incolarum corpora procera sunt, ac insigni nigritie affecta. Facies illis nimia latitudine deformis, labraque ea crassitudine, Anania teste, quæ humano est digito.

Mores. Vt corpore, ita & moribus ingenioque non procul à pecudum absunt natura.

Regimen. Tombuti Regibus parent, ex quo Izchia Rex sublato Principe eorum veneni vi, regionem hanc suæ ditioni conjunxit.

GVANGARA. *Nomen.* *Guangara*, seu *Gangara* regnum clauditur Zanfara regno, qua hoc versus Ortum hibernum porrigitur, *Limites.* terminatum à Meridie regionibus quibusdam, auri metallo scatentibus. Nullis hic oppidis, sed vicis habitatur, quos humiles casæ occupant, *Loca.* primario excepto, qui & major est reliquis, & elegantior.

Opes. Præcipuus Regis census annuus à vectigalibus & mercibus est. Incolæ opibus valent, quod longe lateque negotientur, auriferamque habent ab Austro regionem, ad quam tam inexpeditum atque asperum angustumque iter est, ut sublatæ è dorsis animalium merces mancipiorum capitibus imponantur, resque necessariæ in excavatis siccisque deferantur cucurbitis. Singula vero mancipia centeno licet pondere gravata, dena possunt die uno milliaria conficere.

GORHAN. *Limites.* Claudit Gorhan regnum ab Oriente Nilus; ab Occidente Medra regnum; à Septentrione Gaoga regnum; à Meridie vero montibus quibusdam, smaragdorum copia memorabilibus, quique Iudæorum regioni dant terminum.

Incolarum mores. Miserrimam incola gens vitam degit, obmultiplicia, quæ in loco deserto tolerat in commoda. *Lingua.* Linguam ejus extraneus nullus intelligit, utpote belluarum murmuri simillimam.

Opes. Est tamen eadem gens dives, nec mundi rerum omnino ignara.

Regimen. Paret regi suo, qui juste imperat, quod proprium regum officium est.

MEDRA. *Limites.* *Medra*, regnum in Nigritarum latissime patente regione, continuatur ab Ortu regno Gorhan; ab Occasu Dauma regno; à Meridie regione Iudæorum; à Septentrione autem Borno.

Incolarum mores. Regimen. Incolæ divites sunt, & Gorhanorum exemplo Principi suo obtemperant.

DAVMA. *Limites.* *Dauma*, itidem in regione Nigritarum regnum, finibus Medra ab Oriente connectitur; à Septentrione Deserto Seth; ab Occidente Seu deserto; & à Meridie Iudæorum regione.

Opes. Daumanis & ipsis divitibus ditissimus est Princeps.

Regimen. Ominosum incolis videtur si forte Princeps seu Rex eorum terram contingat; quo casu imperandi tamdiu potestatem ejus suspendunt, donec ab hac labe intercedentibus sollemni ritu sacrificiis purgatus esse videatur.

SETH *Desertum.* Desertum *Seth*, Nigritarum regionis portio finibus clauditur à Septentrione Borno regno; à qua Sol oritur, regno Medra; qua idem occidit, regione quadam aurifera; & à Meridie Dauma regno.

SEV *Desertum.* Desertum Seu terminatur à Septentrionibus regione Aurifera; ab Oriente Dauma regno; à Meridie montibus quibusdam incognitis; & ab Oriente Beni regno. In hoc ipso Deserto Nili fontes Leo constituit.

IVDÆORVM *Regio. Nomen.* Regio Iudæorum, Sanutio *Terra di Giudei* appellata, in recentioribus Patrum Societatis Iesu Relationibus regnum *Semen* Italice indigetatur, loco *Ximench*, seu *Ximen*; Itali namque (quorum lingua primum Relationes hæ publicatæ sunt nobis) literam X abjiciunt, ejusque loco ponunt S, & hunc scribendi modum quoque secuta est Translatio Gallica.

Limites. Spectat hæc terra ad Nigritarum regionem, montibus fere tota inclusa. Terminos autem habet ab Oriente partem horum montium, ac Deserta quædam, montes item incognitos, qui Nilum versus atque Abissinorum Imperium seu juga explicant; à Meridie lineam Æquinoctialem, quo loco montes quidam visuntur versus Congo regnum protensi; ab Occidente, montes atque Deserta incognita, versus Benin regnum porrecta; à Septentrione vero montes regnis Dauma Medraque obversos.

Lustratis hucusque mediterraneis Nigritarum regionibus, cupido nunc est atque cura, revocato cursu, maritimas petere regiones, Gualata regno pro carceribus relicto.

GVINEÆ *Littus, & Regio.* Antequam longius abiremus, operæ precium facturos nos esse duximus, si veluti compendio quodam evolverentur ea, quæ Guineæ nomen involvit; ut his ita præcognitis ad particularium cognitionem descriptionum paratior lectoris animus accederet. *Dimensio.* Dividunt autem Lusitani Guineam in partes duas, *Superiorem* ac *Inferiorem*; *Superiorem* vocantes illud spatium terrarum, quod Senegam amnem inter, cujus in Oceanum Atlanticum est exitus, ac Congo regnum interjacet; *Inferiorem* vero illi tractui assignantes, qui intra Congo & Angola regna est, Inferiori Æthiopiæ vicina. Sed nunc longissimi littoris ineunda dimensio est.

Loca. Computantur igitur, sinuosum littus dimensione semper sequente, à Senega amne primum usque ad promontorium Viride quadraginta quinque leucæ, secundum Gallicam dimetiendi rationem acceptæ, qua viginti quinque leucæ gradum unum in sphæra globoque terræ constituunt; tum promontorio prædicto, ac Gelosorum regno Barbezinum littus cum *Barbecinorum* seu *Berbecinorum* regione continuatur, in qua sunt regna *Alé*, & *Brocalo*, quorum illud ad Gambram flumen, Lusitanis *Rio de Gambia* dictum, accedit, circum quod Cadamostus Sanutiusque *Gambea* seu

Gambra

Gambra regnum statuunt, explicante se etiam in utraque fluminis hujus ripa Mandinga regno; cui a Meridie jungitur *Bena* sive Suforum regnum. Intercedunt autem inter promontorium Viride & Gambram amnem leucæ viginti quinque. Iuxta ostium Gambræ in angulum se terra coarctat, quem S. Mariæ promontorium vocant, à quo ad S. Dominici flumen usque, Portugallis Rio de *S. Domingos*, & Hispanis *Domingo* dictum, leucæ numerantur tricenæ; habitaturque intercedens spatium ab *Arrearis* Falupisque duobus distinctis Nigritarum populis. Ex hac regione Cazamanca amnis exit in mare, in cujus ripis à Septentrione *Iabundi*, & à Meridie Benbunii sedent, confines ab Oriente regnis *Casangas* seu *Casamances*, quorum vicini sunt *Burami*, loca amni S. Dominici prætensa incolentes, ad cujus ramum quendam Munimentum S. Philippi à Lusitanis est conditum. Præter S. Dominici amnem, insulæ quædam hoc loco non magnæ, sed frequentes incolis visuntur; Buramos item, populi, quibus suus est Rex; ultraque has Meridiem versus, plures aliæ occurrunt, à quadam Nigritarum gente *Bijagos* dicta, habitatæ. Omnes has insulas amœnitas fertilitatis socia commendat, utpote quas copia irrigat, & multarum viriditas arborum convestit.

Inter jam dictas insulas *Rio Grande*, seu flumen ingens, decurrit in mare, cujus Boreali ramo, *Guinala* dicto, ac cognomini regno contermino descenditur in Portum, nominis cum ipso ejusdem, qui præcipuus in hoc tractu est, adædificato vico ac Munimento insignis. Omnis hæc regio à Nigritis incolitur Beafaris dictis. Altero amnis Rio grande ramo, qui supra ramum Guinala visitur, ad portus *Biguba*, & *Bolola* navigatur, quorum hic sedes eorum est, qui Lusitanis *Taugos Maos*, seu *Lanzados* dicuntur. Verum Bigubano portui vicus adjacet, in præcipuis, quos in Guinea possident Lusitani, computatus; ipsa vero regio appellatur Regnum Biguba, Beafaris quoque possessum.

Ceterum, etsi Iarricus à promontorio S. Mariæ usque ad amnem S. Dominici triginta leucas dinumeret, minori tamen leucarum numero hoc spatium locorum gnari definiunt. Quod reliquum Guineæ est, paulo post descriptioni addita Tabula ostendet.

GELOFORUM *Regio.* *Nomen.* Cuidam regio hæc Gelofa, incolæque Gelofi appellantur; at aliis terra ipsa Regnum Senegæ seu Ialoforum dicitur.

Situs. Situm tenet hoc regnum, quod longo in mediterranea spatio producitur, inter duo Nigri brachia, Senegæ & Gambeæ, secundum Ptolemæum vero, Daradis & Stachiridis nominibus mare subeuntia. *Loca.* In ripis istorum loca incolis frequentia plurima visuntur, & sane major, quam à Ptolemæo relatus sit, numerus eorundem. Ceterum Geographi hoc regnum in Septentrionali Guineæ confinio locant.

Limites. Terminatur porro ab Oriente regione Tuchusor, quam Sanutius Ialofos Nigros appellare videtur; ab Occasu Oceano; à Septentrione Senega amne; & à Meridie Gambea regno, aut, Iarrico autore, regione Berbecinorum, qui tamen à Marmolio inter Gelofos recensentur.

Dimensio. Longitudo regionis ab Occasu in Ortum computatur leucarum centum ac viginti quinque, & littus ejus, Sanutio teste, protenditur spatio milliarium 200, seu leucarum 66.

Sub Geloforum nomine plures comprehenduntur populi, quorum à parte Senegæ amnis, clariores sunt *Barbacini*, Iarrico *Berbecini* dicti, *Tucorones*, *Caralogi*, & *Bagani*: à parte vero Gambeæ fluminis, notiores sunt *Fulli* (quos Iarricus, si recte memini, *Fullos Gasallos* Lusitanice appellat.) *Maniingani*, quorum metropolis est *Songo*, promontorio Palmarum è diametro obversum, ac 240 leucis in interiora recedens; ac *Mossi* gens præpotens, Nigritas inter & Mossalam regionem sedens.

Ceterum regni, quod Iarrico Senegæ aut Ialoforum signatur cognomine, caput est *Tubacatum*, Regis sedes; in littore vero celebria loca sunt *Callo*, *Angra d'Almadias*, hoc est, minorum receptaculum navigiorum, & *das Palmas*, sive Palmarum, mari singula apposita. In hoc item regno Portus seu Sinus *Bezeguchianus*, seu *Bezigucanus* locatur, in quo insula appellationis ejusdem, licet à quibusdam Palma vocetur; tum Borsalo, locus in littore; post *Dallia*, locus à promontorio Viridi leucis tantum octonis remotus.

Gambea amnis. Porro adverso Gambea amne Cantorum versus abitur, unde aurum Lusitani quærunt, octoginta recto ejus alveo, sinuoso verò centum & octoginta leucis in mediterranea ascendentes, ac reliquam itineris partem majorem terra conficientes. Ceterum Gambea amnis Nigritis *Gambu* dictus, in Mani-Ingæ Provincia Desertis oritur.

Cæli, & Soli qualitas. Magni hic maximam anni partem calores molesti sunt incolis; Ianuario namque mense Sol acrius urit, quam apud nos mense Aprili aut Majo.

Aqua. Scatet præterea regio dulcium lacubus aquarum, non magno tamen ambitu diffusis, fontibusque prope innumeris. Solum ipsum in planitiem diffusum natura fœcundum est, & ad quævis copiose ferenda idoneum, præcipue qua id prædictis amnibus duobus accedit, quibus hiberno tempore penitus rigatum, æstivi caloris vi passim sic hiat, ut cavernam ex caverna texere videatur.

Fruges. Siccæ terræ frumenti, quod *Mahiz* appellant, semina committunt, tegentes ea duntaxat modica arena, nec ullam præterea culturam adhibentes, qua re mirifice ad herbescendum eliciuntur. Sin autem madefacta mollisque reddita ab innatantibus fluminibus terra, dein solaribus nimium durescat radiis, commissorum terræ seminum impeditur profectus. Frustra autem hic aliquis nostras feret frumentum, nisi id forte facturus sit apud Carægolos in campis, queis vicina Deserta sunt, ubi copia quidem exigua, sed ipso Hispanico majus frumentum perfectiusque colligitur; nec siligo hic aut zea facile proficit; sed fabæ hic ac phaseoli inusitata alibi magnitudine nascuntur; atque apud promontorium Viride orizæ abundantia visitur, & cujusdam frumenti, quod *Manigeta* incolis dictum, acri piperis instar sapore est. De milio quod est, id duplicis hic generis est, alterum magnitudine seu crassitudine ciceris, minutius alterum. Sementem incolæ faciunt Iulio

Iulio mense, messis vero in Septembri incipit, circa quod tempus pluviæ inchoant, ac flumina intumescunt.

Fructus. Uvis ac vino nostratibus carent; at hunc defectum vino palmeo supplent, abundantque dactylis, malis aureis citreisque, oleo gratissimi odoris, ac saporis simillimi oleis nostris, quo veluti croceo colore cibi imbuuntur. Adsunt præterea nobilium arborum genera varia, herbæque, & pascua pecoribus alendis benigna.

Animalia. Pratorum igitur fœcunditas causat istam boum, vaccarum, caprarumque copiam; at boves hic & vaccæ, quemadmodum etiam in reliqua Nigritarum regione, longe minori sunt proceritate ac mole corporis, quam apud nos. Accedunt ad domestica animalia cameli, muli parvi, asinique; in ferarum autem numero sunt leones, leopardi, lynces, lupi, hinnuli, lepores, elephantesque silvestres, catervatim per densa silvarum errantes, simiæ grandiores, histrices hispidæ, & serpentes ea magnitudine, ut integram facile capram una vice degulent.

Aves. Ex volatilium turba psittaci crebri primò se offerunt, quos tamen incolæ oderunt, quod fructibus vehementer noceant.

Ceterum psittaci hîc duplices sunt, majores, & minores, quorum illi collum cinereæ, reliquum corpus aut virides, aut flavæ convestiunt plumæ. Gallinarum etiam, anserum plumis, differentium à nostratibus, columbarum, ardearum, aliarumque minorum avium greges hic numerosi cernuntur.

Pisces. In piscibus frequentiores sunt cyprini, cancri, atque alii varii generis, præcipue certis quibusdam anni temporibus.

Mores incolarum. Dispositio corporis. Incolarum corpora admodum niger color imbuit; at eadem rursus membrorum honestat proportio, & à triplici aut etiam quadruplice per diem lotione profecta mundities; iidem tamen ad prandium seu cœnam mores nimis agrestes adferunt. Cum loquuntur, pavonum, aut Gallorum Numidicorum in morem, exporrecto collo se quasi in sermonem præcipitant.

Studia. Sunt porro ad veneficia, lasciviam, rapinas, fraudes & mendacia vehementer proclives, & supra fidem gulosi, ut non humano manducare more, sed belluarum instar, appositos devorare cibos videantur. Mulieres domesticorum pertæsi amorum, externæ se libidini jungunt avidissime. Hinc zelus ille maritorum, & modica, quam extraneis adhibent, fides. Hoc laudis habent, quod domesticarum rerum sat periti sint, iidemque affabiles, mitesque in exteros, quibus sæpe gratuita offerunt hospitia.

Vestiendi ratio. Vestibus sub isto cœli ardore, queis corpora tegant, non indigent; quamobrem pellicula caprina, aut linteo velamine, præcipue promontorii Viridis accolæ, verenda tantum abscondunt. Opulentiores tamen, quibus major honestatis est cura, ex gossypio domi nato, ac muliebri labore neto, contextis operiuntur indusiis.

GAMBEA, seu GAMBRA. Sanutius, ab Ludovico Cadamosto, ex Veneta Mostorum familia oriundo edoctus, Ialoforum regno subjungit *Gambra* seu *Gambea* regnum, non satis aperte innuens separatúmne regnum sit, an Guineæ regno comprehensum.

Verum hoc in bivio Sanutius, veritus, hac regione omissa, ut lectorem imperfecte instruxisse videatur, separatim eam describit, separatosque eidem terminos assignat.

Situs. Itaque minutum hoc regnum Senegæ regni finibus versus Septentrionem, ac Gambræ flumini accedit. Refert Cadamostus, observasse se, alterum Iulii mensis diem horarum hic duodecim & mediæ fuisse.

Cœli solique qualitas. Perpetuis ferme terra hæc caloribus aduritur, sub hyemale tempus duntaxat remittentibus; quippe à capite Iulii mensis usque ad exeuntem Octobrem singulis prope diebus, idque sub meridiem, imbres hic cadunt. Tunc autem inter Ortum Æquinoctialem Ortumque Solstitialem, aut inter illum Ortumque hibernum adsiduæ nebulæ cum fulgure & tonitru assurgunt, quos mox pluviæ excipiunt; & hoc ipsum incolis tempus serendi est. *Aqua.* Ceterum aqua ista pluvia à calido, quem permeat, aëre, decidua calefacit.

Arbores. Littus, seu qua mari vicina regio est, depressius sive humiliore situ, crassitudine immani arboribus vestitur, dispari sane altitudine; cum quædam ex iis septendecim crassitudine passus contineant, altitudine vero vicenis solum assurgant.

Fruges. Ferax est Gambra milii, leguminum, atque orizæ, quæ abundantius hic quam Senegæ in regno nascitur; dactylis item, sed minutis illaudatisque.

Animalia. Ex animalibus minores majoresque simiæ, utræque generis varii occurrunt, vili divendi solitæ; elephantes etiam, sed feri sive silvestres, quos cum edomare Gambrani nesciant, inter venandum eosdem interimunt.

Incolarum mores. Barbaro olim ac crudeli ingenio incolæ fuerunt; at ex quo cum Christianis egere, humaniorem naturam induerunt. *Victus ratio.* Victitant illi milio, leguminibus, lacte, ac carnibus, à canina etiam non abhorrentes; quod tamen de reliquis Nigritarum populis nulli hucusque autores, qui quidem lecti sunt nobis, memoriæ prodidere.

Cultus ratio. Indusiis gossypinis coloris albi corpus, albisque galeris, supereminente in medio penna seu crista, caput masculinus sexus operit. Fœminis similia virilibus indusia sunt; at ex his adolescentulæ pectus, brachia collumque solent acu pungere ad Phrygii operis normam prope, ac deinde acus vestigia candente igne æternitatis destinatione adurere, ut judicio suo tanto speciosiores appareant.

Ialoforum secundum littus seu ordinem littoralem, versusque Meridiem vicinos *Berbecinos* perhibent, quos cum Cadamosto Sanutius Barbecinos appellat, locans eos è regione trium insularum cognominum.

ALE' & BROCALLO. Nomen. Situs. Pertingit autem Berbecinorum nomen duo ad regna, *Alè*, & *Brocallo* dicta. Præcipui seu celebriores appulsu navium portus sunt *Alè* & Doxala; & Brocallo regnum multis partibus amplitudine superat alterum; *Loca.* spectat enim ad Gambeam flumen usque. Sedent in ripa Gambeæ vici complures, magnitudine sua atque elegantia censendi.

Ceterum

Soli qualitas.

Ceterum ambiens Gambeam tractus fertilissimus est; insulas vero, quas amnis hic excitavit, arborum in iis copia ac cervorum cervarumque ac aliarum venatio ferarum, cum avium frequentia, inprimis reddunt amœnas.

Barbecinorum insulas in mari, quas Lusitani *Ilheos de Barbacene* nuncupant, quod attinet, ultra promontorium Viride, ac prope Ialofos spectabiles, carent incolis; arborum tamen grata perpetuaque viriditas, ac frequentes Europæ nostræ aves incognitæ easdem commendant. Porro insulis hisce mare vicinum pisces alit prægrandes ac laudati saporis, præsertim illos qui Gallis Dorades, & Hispanis Doradillos dicuntur, quindeno interdum pondere; quibuslibet piscandi libertate relicta.

Incolarum mores.

Incolæ in Nigritarum nigriorum sunt numero, sed membris rite ad decorem formatis, ingenio autem, Sanutio teste, crudeli ac sævo. Quas regnum Alé virgines habet, hæ cutem per omne corpus in varias animalium curant incîdi figuras, quibus plagis deinde Tangorum Maorum more herbidum succum quendam indunt, cujus vi perpetuæ apparent, ratæ hoc se modo formosiores videri.

Eandem ob causam his venustatis affectatricibus labra, præsertim inferius, spinis perforant, vestigiisque subito bacilla seu virgulas inserunt, ut hoc veluti pondere à superiori divaricetur, crassiusque ad majorem scilicet elegantiam cum tempore evadat.

ARRIARI & FALUPI.

Qui inter promontorium S. Mariæ amnemque D. Dominici terrarum est tractus, tricenis circiter leucis porrectis, hunc *Arriari Falupique*, barbaræ gentes obsident, apud quas Casamansa flumen profluit.

Incolarum mores.

Populi hi feris atque agrestibus sunt moribus, aut piscationi, aut pascendo pecori, aut agro colendo addicti. Cum Lusitanis tamen his ipsis commercium est.

Opes.

CASANGAS. *Nomen. Limites.*

Casangarum regio, quæ & *Casamansa* dicitur, Ra amnem circumsidet, qui Iarrico Casamanca dictus, Benhunos à Meridie accolas habet, Casangis ab Oriente confines, quorum vasta regio est: Regia autem seu Regis sedes leucis ab ostio fluminis decem conspicitur. Ceterum leucis ultra Gambeam vicenis Ra flumen occurrit, quod Casamansam regionem perlabitur, navigiorum longo tractu patiens, ac ripa utraque frequens incolis.

Amnes.

Hinc ad ostium amnis S. Dominici est iter, circum quod varii Nigritarum populi late incolunt; tum se offert flumen *de las Isletas* Hispanis dictum, quod Papaijorum regionem intersecat, quæ gens mihi una eademque cum Iarrici Buramis esse videtur. Fluminis hujus ostio duæ Papaijorum insulæ adjacent. Inde altum petenti visuntur insulæ *Bigiohos*, quæ Iarrici *Bijagos* sunt, & singulæ quidem suos dominos habent, sed stipendiariæ sunt Insulæ Pulchræ Regi, quam Lusitani *Ilha Formosa*, & Hispani *Isla Hermosa*, seu *Isla de Po* vocant, quod Ferdinandus Po eam primus detexerit.

Bigiohos, seu Bijagos.

Isla de Po.

Papaijorum autem regionem excipiunt Biafari, à quibus Biafara regio obsidetur, per quam *Rio Grande* amnis decurrit in mare, sexaginta sex à promontorio Viridi versus Austrum milliaribus. Vlterius procedens *Donalui* flumen conspicies, incolis *Cocolis* dictum, quod per Maluorum regionem aquas suas devolvit. Inde Nunno Tristan amnis tuis se oculis ingeret, quem duarum intercapedine leucarum sequitur *Tabito*, seu amnis *des Vagas* dictus, qui postquam Vagarum regionem perfluit, Oceano miscetur. Hic jam Capæa regio se aperit, quam bini amnes *Caluz* & *Caceres* interluunt, quorum beneficio Canariarum incolæ insularum cum Nigritis commercia exercent. Longius abeunti Marivus flumen, & *Serra-Lionna* mons visitur; tum Suero amnis promontorium das Palmas promontoriumque de 3. Puntas, juxta Axem interfluens. Quo loco sui Lusitanis sunt negotiatores auro emendo. Ceterum Lusitani, qui superioribus temporibus mercaturæ factitandæ causa Calamansam amnem frequentabant, nunc cum Casangis rami cujusdam, qui è S. Dominici amne profluit, beneficio id præstant, quod is inferius nonnihil austrum versus hoc in regnum descendat. Atque hic idem ille ramus est, cui Munimentum S. Philippi nomine insignitum, Lusitani apposuere.

Africa.

Donalui. Maluci.

Vagæ.

Capæ. Caluz. Caceres.

Marivus. Serra-Lionna. Suero.

Munimentum Philippicum.

Soli qualitas.

Est porro Casangarum regio fluminum copia rigua, quæ fertilitatis ejusdem est causa. Creberrima Lusitani cum gente hac commercia exercent, quæ in mancipiorum injuste sæpe venditorum emptione præcipue consistunt; multis enim ex subditis suis Rex nefandis legibus perpetuam servitutem imponit.

Merces.

Religio. Idololatræ.

Idolum quoddam, *China* dictum, Casangæ divino cultu venerantur, quod nihil est aliud, quam quædam baculorum pulte ex farre triticeo, orizæ miliique conglutinata, series, terræ infixa, ac vaccino caprinoque (id genus namque animalia ei immolant) sanguine conspersa.

BURANI & BYAGI. *Situs.*

Burami S. Dominici amnis accolæ, Casagis confines sunt, eorumque nomen usque ad Rio Grande amnis ostium, quod magis in Austrum vergit, & ad ulteriora adhuc loca pertinet. Vicus hujus gentis præcipuus, octonis distat à portu S. Dominici, sive Iarino milliaribus, atque hoc ipso in portu horum populorum Rex primus habitat. Quondam Lusitani hic Nigritis erant confusi, qui deinde, in exstructo paulo inferius Munimento consederunt. Præter hunc S. Dominici amnem insulæ quædam parvæ præterea occurrunt, Buramis quoque habitatæ. Ædificia Buramorum ex luto constant, frondibus arborum contecta.

Loca.

Soli qualitas.

Insulæ omnes prorsus amœnæ sunt fertilesque, ut quas grata viriditas arborum obumbret, & crebra flumina humectent. S. Dominici amnis piscibus abundans, per frugiferum undique solum delabitur.

Incolarum mores.

Utriusque sexus incolæ delimatos dentes habent; fœminæ autem, ut sobrietati assuescant, bene mane os aqua replent, eamque retinent donec laboribus tempus fallant ad prandium usque, & ne forte ejiciant, & à cibo & à sermone abstinent.

Regimen.

Plures ipsis sunt Reges, sed ejus, qui S. Dominici, seu Iarinum tenet, veluti Præfecti quidam. Burami insulani, seu qui in insulis habitant, peculiaribus Regibus obtemperant.

Religio.

Veri Dei cognitione carentes idola colunt, quo

quo à cultu facile essent avocandi; nam & eorum Rex ipse interdum sub Missæ tempus ad Lusitanorum veniens Munimentum, libenter huic sacrificio adstat, & cum subjectis suis ad offertorium accedit; sed non sunt Baptismatis aqua abluti.

Insularum numerus.

Vltra Buramorum insulas Austrum versus plures aliæ *Bijagorum* insulæ spectantur. Hæ, septendecim numero, Regibus Guinalæ & Beseguini subjectis regionibus objacent.

Soli qualitas.

Sunt autem Bijagorum insulæ pari amœnitate ac fertilitate beatæ; nam & crebra eas flumina perstrepunt, & viridantium arborum multitudo longis ordinibus convestit, palmarum etiam, vinum, oleum ac alia humanis usibus suppeditantium. *Fruges fructusque.* Vt in pauca rem conferam, omne semen acceptum multiplici fœnore restituunt, ac sine ulla quasi cultura incolarum commoditatibus consulunt. *Ferrum. Cera. Ebur.* Magna in iis reperitur orizæ, ferri, ceræ, ac eboris copia. Crescit hic quoque piper oblongum, Lusitanis *Pimienta de cola* appellatum, quæ merx est passim accepta, Turcis etiam Sarracenisque. *Succinum subalbidum.* Non raro succinum subalbidum ipsa littora offerunt; sed quia barbara gens hujus muneris ignorat præstantiam, idem ab avaris Oceani fluctibus ad sinum retrahitur.

Animalia. Mores.

Varia apud eos terrestrium animalium genera degunt; & ad pisces quod attinet, nec ullus hic defectus eorum apparet.

GVINALA & BEAFARI. Nomen.

Guinala regnum, Nigritis Beafaris possessum, à Guinala Rio grande amnis ramo, circum quem late se explicat, appellationem nominis sui accepit. *Limites.* Terminatur à Meridie Bijagis; ab Oriente autem Naluziorum gente bellicosa; à qua tamen minor huic regno quam à Bijagis est metus.

Loca.

Parent Regi Guinalæ septem regna, præter quæ sena alia quondam possedit, nunc à Bijagis usurpata.

Clarissimus hujus regionis locus est *Guinala* portus, juxta quem Lusitani S. Crucis portum tenent.

Soli qualitas.

Regio hæc ad conservandam humanis corporibus sanitatem aptissima est; nam & aperta omnis est, solida alimenta suppeditans.

Incolarum mores.

Incolæ rapaces sunt; adeo ut mutuis in se rapinis grassantes, alter alterum Lusitanis pro mancipio divendat. Mortuo quodam Nobili, seu equestris ordinis viro, illico uxores ejus, famulique neci traduntur.

Religio.

Baculorum conglutinatam congeriem *China*, ut paulo ante monuimus dictam (quod vocabulum Deum significat) Casangarum exemplo adorant. Plurimi tamen ex Beafaris hisce prædicationibus Carmelitarum excalceatorum ad Christi fidem conversi sunt.

BIGVBA, & BEAFARES. Situs. Loca.

Alio quodam Rio grande amnis ramo, qui supra Guinala ramum est, Bigubanum ad portum tenditur, itemque ad Balolanum situ superiorem, qui Tangorum Maorum sedes est ordinaria, cum Bigubano vicus quidam Lusitanis habitatus adjaceat.

Incolarum mores.

Beafaris his idem qui Beafaris Guinalis vivendi mos est; at Tangi Mai genere Lusitani sunt, qui Nigritis se miscuerunt, cum quibus eandem sectantur barbariem, ac si nunquam baptizati fuissent; adeo ut quibusdam etiam in locis nudita-te corporum suorum, ac cutis incisione barbaræ se genti accommodent.

Regimen.

Et ipsis, uti Guinalanis, peculiaris Rex est, quo defuncto, qui maxime ex cognatis ejus potentia valet, regnum obtinet, adeo ut ab obitu Regis intestinis omnia tumultibus ardeant, donec victori cedat imperium.

Religio.

Idololatræ sunt, aliorum Beafarorum exemplo. Verum aliqui eorum Christiano nomini adhærent.

BENA & SVSI. Situs.

Bena regnum octo aut novem dierum itinere distat à Torra & Serra Lionna regnis, Septentrionalius his ipsis, atque Australius Mandinga regno. *Loca.* Incolæ *Susorum* de gente sunt, quos Sucos Tabulæ nuncupant. Caput regni universo regno dat nomen.

Soli qualitas. Arbores. Aqua.

Tam aspera hæc regio est, ut ubique aut in montes assurgat, aut attollatur in colles, viridantibus arboribus obsitos, strepentibus per ima vallium fluminibus.

Ferrum.

Terræ montanæ color satis innuit, latere subtus ferrum nostrate laudatius. *Serpentes.* Serpentes hic videas interdum ea crassitudine, qua coxa humana est, tanta autem colorum varietate vivacitateque, ludificante spectantium oculos natura, distinctos, ut huic simile in aliis non facile animalibus reperias. Ista crassitudine pulchritudineque visus est quidam aliquando, quem Rex suis complectebatur brachiis, eundem manu non aliter ac si formosus infans fuisset, demulcens. Incolæ hoc animal serpentum regem appellant, nec facile permittunt id à quoquam occidi.

Regimen. Rex paret Imperatori. Hereditaria successio.

Regi huic septena regna sunt, & tamen ipse Congo paret, qui Susorum omnium quidam Imperator est. Sunt autem istorum locorum Reges in quibus Lusitani degentes vita excedunt, eorundem heredes.

Religio. Idololatræ.

Iidem incolæ statuas quasdam adorant, Bexerinorum schedis utentes; anno quippe 1606 Rex erat magno Bexerino persamiliaris, à quo diabolica ope utendi modum discebat. Præ se ferebat quidem eodem anno Rex ad Christi fidem suscipiendam affectum, sed cum diu instantes lactasset, pia momento temporis consilia ad nihilum rediere.

Insula FARFELLONVM. Situs.

Farfellonum insula modico distat ab insula promontorii Montis intervallo; utraque autem Continenti vicina est.

Soli qualitas.

Abundat ea pomis aliisque fructibus, præsertim malis limoniis.

Incolarum mores.

Absunt à barbarie Christiani, ut qui gratissimo animo benefacta custodiant. Eadem ipsis vivendi ratio quæ ceteris Nigritis ad sexcentarum spatium leucarum remotis; nec vestiendi ritu vicinis à populis differunt, toga gossypina vix ad genua porrecta, induti. *Vestiendi ratio. Opes.* Omne eorum commercium in ossibus dentibusque elephantorum versatur, quod hoc genere animalium quam maxime abundent, elephantis interdum ultro castella eorum vicosque subeuntibus.

Religio.

In Religione non tam idola, quam ipsos dæmones vicinorum suorum more adorant. Habent præterea cum Iudæis Turcisque Circumcisionis ritum communem, à ceteris Mahometismi legibus alieni.

CAPONES. Situs.

Caponum regnum ab Ambsinis 220 leucis disjunctum

junctum est, sesquigradu autem Boream versus ab Æquatore. Porrigitur id tractu versus Meridiem longissimo. Vicinæ eidem insulæ sunt Æthiopico in mari dispersæ, sed habitatoribus carentes. Regio tota amœna est à fluminibus fontibusque, queis irrigatur. Præter bubalos aliaque animalia frequentes hic elephantes visuntur.

Dimensio. *Soli qualitas.* *Animalia.*

Incolæ toti sunt ex fraudibus dolisque compositi; quamobrem paucis hic fidere, tuta regula est; at fidere nulli, tutissima. Ad navigationem majoribus utuntur navigiis, *Almadies* ipsis & *Malungos* dictis, septuaginta, aut etiam octoginta hominum capacibus: atque horum ope instrumentorum vicinas insulas frequentant.

Incolarum mores.

Opes eorum præcipuæ in ebore consistunt, quod ab elephantum copia hic copiose habetur. Verum nullus hic monetæ sive pecuniæ est usus; adeo ut qui ebur eorum affectat, id ipsis vix aliis mercibus quam mancipiis permutent.

Opes.

Religione cum Loanganis, seu incolis regni Loanga eadem utuntur.

Religio.

ANGRA. *Mores incolarum.*

Regio Angra flumini prætexta incolas habet ab omni vicinorum amicitia alienos, modo fœdus cum iisdem pangentes, mox à fœdere redeuntes ad bellum. Minor eorum est, quam qui Gabom amnem accolunt, potentia; nec tamen Rege suo carent.

Vires. *Regimen.*

ARGVIN. *Nomen.*

Arguin, quod vocabulum insulam cum munimento significat, à quibus *Argin* appellatur, atque adeo ab ipsis incolis; à Portugallis autem *Ilha d'Arguin.* Vehementer dubitat Sanutius, num ea *Cerne* Ptolemæi sit. Posita est ultra promontorium Album, in sinu cognomine quinquagenis circiter à Continente milliaribus recedens, ac ferme obversa promontorio *de las Garzas.* Moquetus hoc Munimentum Continenti largiri videtur, leucis illud à promontorio Albo locans septenis aut octonis; cui tamen reliqui autores repugnant.

Situs.

Deserta fuit eo tempore, quo occupatam à se Lusitani, exstructo anno 1441 mandato Regis eorum Munimento, contra incursiones hostium firmarunt, Seiroco Mendejo classis præfecto; qui hodieque eandem tenent, visitati crebro Lusitanicarum navium venientium redeuntiumque ex remotioribus Africæ Asiæque portubus appulsu. A captæ hujus insulæ primordio, statutum hic illico appellendi jus, non omnibus, sed quibus visum tum fuit id beneficii concedere, ut libere ad exercenda cum Arabibus commercia hunc Sinum frequentent, ceteris ab eo vi armata repulsis. Quibus autem concessum id jus est, hi suos in Insula Negotiatores seu curatores habent, qui cum appulsis ad littus Arabibus pannis suis laneis lineisque, argento, tapetibus, inprimisque frumento, quo maxime indigere Arabes videntur, mancipia à Nigritis empta, aut capta, aurum item, plumasque struthionum permutant. Iidem Arabes à Lusitanis emunt equos Barbaros seu ex Barbaria adductos, quos in Nigritarum regione deinde Nobilioribus gentis suæ divendunt, dena, imo quindena sæpe pro singulis recipientes mancipia. Textilia quoque serica Arabes, Maurico confecta more, in Nigritarum regionem vehunt, quæ Tuneto Lusitani accipiunt, Granatense quondam regnum, obtinentibus id Mauris, frequentare soliti; recipiunt autem permutationis loco aurum & mancipia, quæ Hodenum, primùm dein Arguinum catervatim mittuntur, ubi ab illis, quibus appellendi negotiandique hoc loco jus est, venduntur, mittunturque milleni singulis ferme annis in Lusitaniam. Sed nostris temporibus magis quam Europa horum opera ac labore mancipiorum indiget America ad eruenda recens inventa metalla. Ceterum Insulam hanc ac Munimentum quidam Grammajo teste Domini ac Præfecti titulo tenet.

Opes.

GVI-

G V I N É A.

N Nigritarum regione, quam paulo ante lustravimus, hanc Africæ partem quadantenus attigimus, superficialiter & in genere, ut ajunt, nonnulla præfati: at nunc universum *Guineæ* littus eo prorsus ordine, quo id adjuncta Tabula nostra delineat, accuratiore quodam studio peragrare est animus. Hoc labore rite peracto, Guineæ propriùs strictiusque acceptæ faciem exhibebimus, mediterraneas ejus regiones primum, tum adjacentes insulas describendo.

Qua juxta S.Dominici amnis ostium terra versus Austrum angulariter protruditur in mare, & qua, ad promontorium *Verga* scilicet, Hispanica promontorii Viridis, seu potius Insularum promontorii Viridis præfectura terminum habet, intercedens loco utrique spatium ternæ *Mallusorum* seu *Mallucorum*, *Vagarum* & Gozolinorum gentes incolunt; & ab hoc ipso promontorio Verga regionis *Serra-Lionna* initium est, quæ regni titulo suis cum montibus decoratur. Nec procul ab oculis est promontorium quondam Cabo Ledo dictum, amnisque, Lusitanis *Rio das Gamboas* appellatus, cum ternis Insulis, *Bravas* dictis, Serræ Lionnæ vicinis, remotis autem à promontorio Ledo leucis sex; quod, & S. Annæ promontorium Insula Regnumque *Farellonum* interjacet.

Ceterum à promontorio Ledo ad promontorium S. Annæ usque denarum intercapedo leucarum est, sequiturque mox regio amni Palmarum opposita, & paulo ulterius *Rio das Gallinas*, hoc est, Gallinarum flumen, & usque huc à Serra-Lionna leucæ computantur quadragenæ. Inde ad promontorium Montis leucæ intercedunt octodecim; & hinc ad promontorium *Cabo Mesurado* dictum, interjacens spatium occupat leucas duodecim; atque ab hoc loco usque ad locum, qui *Mata de S. Maria* dicitur, duæ leucæ numerantur, ubi commercium Mellegoti, quod piperis quædam species est, littusque incipit, leucarum quadraginta spatio se explicans, comprehendensque Melli regnum. Porro à Mata de S. Maria usque ad S. Pauli amnem leucæ computantur sex; quo in flumine aurum, sed tenui copia inveniunt. Sequitur S. Pauli mons, asperis altisque jugis leucarum sex, aut septem intervallo porrectus.

Ceterum ab amne S.Pauli,qui Lusitanis dicitur *Rio de S. Paulo*, usque ad flumen *Rio de Iunco* dictum sex; & hinc usque ad *Rio dos Cestos* duodecim leucæ intersunt, cui autor descriptionis Guineæ, à quo amnis hic *Choslos* dicitur, *Bitenin* regnum, regno Melli à se comprehensum apposuit.

Objacet autem amni Chostes Insula parva, à Continente duntaxat leucæ quadrante remota, quæ Portugallis *Ilha de Palma* vocatur, & haud procul Insulæ duæ, parvæ itidem, *Ilheos blancos* dictæ; ab his insulis vero usque ad promontorium Formosum seu *Cabo Formoso* leucas numerant quinque. Hinc ad promontorium *Baixas* abitur; tum ad Genuensium amnem, *Rio dos Genoveses*, leucis tribus à promontorio Formoso; post in conspectu est S. Vincentii amnis, exactisque leucis novem aliud flumen, *Rio dos Esclavos* appellatum, & hinc paulatim,leucarum quinque scilicet emenso spatio, ad promontorium S. Clementis;indeque,confectis leucis duodecim, ad promontorium, seu *Cabo das Palmas* acceditur. Prætermisso igitur promontorio *das Palmas*,complura se flumina offerunt, videlicet *Majo* & *Sueyro da costa*, denis ab invicem leucis sejuncta, item *Rio Bobra*, seu *Cobra*, post quatuor, aut quinque leucarum, tractu littoris servato, dimensionem; cernuntur deinde ad ostium *Rio Mançum*, amnem quem alii corrupte *Maincu*, neglecto Hispanorum ç caudato,nuncupant,duæ parvæ insulæ,est autem inter hoc flumen & Aijem seu Axiem, Lusitanorum Munimentum cum Portu,intercapedo duntaxat leucæ unius; & hoc Munimentum in vico Acombene exstructum, distat à promontorio de 3. Puntas intervallo sane non magno.

Si vero quispiam eboris habendi sit avidus, ei adeunda regio est, quæ inter promontorium Palmarum promontoriumque trium Puntorum est media; adeo ut Gallis hæc Guineani Littoris pars appelletur *la Coste de l'Yvoyre*, hoc est, littus eboreum, eademque significatione Germanis, **das helffenbeynerne gestad**; ac Hollandis, *den Oever van't Yvoor oft Tandtkust*, hoc est, Dentium (subintellige elephantinorum;) littus, qui primi videntur hoc littori nomen imposuisse. Frequentissimi hoc in littore, ad quod facilius naves, quam ad reliquæ Guinéæ oram appellunt, vici spectantur, in eoque promontorium Apollonicum, medium inter promontorium *das Palmas* promontoriumque de 3. *Puntas* locum obtinens; mons vero Apollonicus tricenis circiter leucis procurrit. His littoris partibus prænavigatis, littus Aureum, *La Costa de Mina* occurrit, cujus initium apud promontorium trium Punctorum Hollandi statuêre, separati id à Guinea, quam plura alia continentem regna ad hoc usque regnum extendunt, titulo regni dignati; cum tamen iidem littus Aureum amne *Ria da Volta* terminent.

Incides igitur primo in Emporium quoddam, Nigritis *Anta* vocitatum, quod vicino littori nomen imponit; nec procul est *Iabbe Cama* Munimentum Lusitanorum, & *Agitasci* Regis cujusdam sedes; tum *Terra Pescina*, juxta quem locum est Arx *Mina* seu *S. Georgii*, Hollandis hodie possessa,cum Portu in regno Fottu,seu Fœtu;inde *Cabo Corço*,ab Occasu hiberno Minæ vicinum;juxta quod Arcem Nassavicam condidere Hollandi, à Moré seu Morré, celeberrimo totius littoris in regno Sabu, (quo etiam Arx ipsa spectat) non magno intervallo disjunctam: non multo

post

post amplissimus vicus *Kermentin* seu *Karmandin*, cum regione seu regno cognomine: *Bambia* deinde, *Bergu*, *Ackra* seu *Accara* caput cujusdam regionis, cui Borealis est Acanensium regio, quæ gens apud alios Nigritas quærere aurum solet; & *Lebbede*, haud ignobilis locus, cum aliis quibusdam. Tandem appropinquatur ostio *Rio da Volta*, quod claudit alveo suo hoc littus leucarum circiter nonaginta longitudine, non dimenso flexuoso sinus tractu, porrectum.

Porro à *Rio da Volta* usque ad Rio de Lago, leucas circiter octoginta quinque recensent, & huic tractui *Dauma* regnum versus interiora continuatur: tum à *Rio de Lago* usque ad *Benin* amnem regnumque nominis ejusdem, leucæ circiter quadraginta quinque intercedunt; indeque usque ad Promontorium Formosum, totidem ferme. Ab hoc autem promontorio usque ad flumen, cui *Rio Real* nomen est, quadraginta leucas conficias oportet; indeque quinquaginta ad flumen seu *Rio dos Camarones*, cui *Ambesina*, & *Camaronum*, Samuelis Brunonis, apponenda regio est, quas ultra *Caponum* est regnum, longo in Meridiem spatio protensum; tum Ollibatam versus, promontoriumque *De Lope Consalves* littus se flectit. Sed ad locorum redeamus distantias; ab amne igitur Camaronum (post quem littus ab Oriente, versus quam Mundi regionem Biafra terra contigua est, in Meridem paulatim se sinuat) usque ad Angram flumen, leucæ omnino septuagenæ sunt, & hoc loco Corisco regni Beni Insula se offert. Ab Angna porro usque ad *Gabom* seu *Gaba*, flumen, ut quibusdam placet, interjacet spatium leucarum quindecim; est vero Gabom amnis Lineæ Æquinoctiali vicinus. Iam à Gabom usque ad promontorium de Lopo Consalves leucæ intersunt octonæ: ternis hinc leucis amnis quidam in Ortum Æstivum decurrit, hippopotamos & crocodilos suo alveo includens; ac præter hunc alius visitur; utriusque autem nomina sunt *Rio de Pero Dia*, & *Rio de Fernam Vaz*. Porrigitur inde Littus usque ad S. Catharinæ promontorium, ultraque id ad regni Loango confinium, quod veteris Gongo est membrum; adeo ut universi littoris hujus tractus, amnium latitudinibus exceptis, leucas 742, aut prope octingentas continet.

Nomen. Guinéæ regnum, ut plurimi è recentioribus decîdunt, strictius ipsa Guinéa accipitur, situmque sortitur diversum. Obsidet autem veterum Ganginorum, seu Aganginorum Ptolemæi regionem; & nomen fortasse mutuatum est à regno vicino, jam inde ab antiquissimis temporibus cognito, in quo tamen Leo oppidum aut arcem ullam esse negat, sed ingentem vicum duntaxat Regis sedem, antequam Izchia Tombuti rex eum ad Gago oppidum abduceret, ubi mortuus, Izchiæ regnum suum reliquit, quod ex eo tempore Regum Tombutanorum Præfecti pacifice tenent; adeo ut nulla deinde huic regioni dignitas constiterit.

Situs. Regnum itaque, quod describere institui, à finibus regni Molli ad amnem Benin usque pertingit, qui suo est regno cognominis. *Limites.* Et quanquam regna aliquot se tractui huic insinuent, sunt tamen tam modica, ut jure merito Guineæ attexantur, cujus littus quingentis leucis Gallicis protenditur. *Dimensio.*

Loca. Nunc in regni hujus celebriora loca inquirendum est nobis, præcipue illa, quæ magis Hollandorum frequentantur commerciis. Post Aziem Lusitanorum arcem, promontorio trium Punctorum vicinam, & Apollonico à promontorio quinis distantem leucis, primum Emporium *Anta* dicitur, quod à promontorio trium Punctorum leucis quinque abesse jam supra memoratum est. *Anta.* Distat vero Anta ab amne S. Georgii unica leuca, ac in vicinia sunt *Iabbe*, & *Cama*, arx Lusitanorum; hinc unica rursus leuca *Agitaki* est, Nigritarum vicus amplissimus, qui Lusitanis *Aldea de Torto*, Hollandis Germanisque *Comendo* sive *Comando*, quanquam hoc nomine nequaquam intelligatur in montanis conditus locus, qui proprie *Comando* dicitur, Regis sedes. *Iabbe. Cadma. Agitaki, sive Comando.* Septentrionale hujus vici latus amœnissimus amnis præfluit, & minuscularum frequentia arborum convestit, loco ipso ad exercenda commercia aptissimo; unde non modo incolarum, sed etiam mercatorum variis ex locis frequentia hic est; Antani enim cum segnius videant in Portu suo rem agi, cum Edemensibus, Wassanis, Comandanis, aliorumque incolis locorum necessaria coëmptum huc proficiscuntur.

Terra Pekina. Longius nonnihil progredienti *Terra Pekina* locus occurrit, in quo tamen nulla commercia sunt, ob frequentantes eum Lusitanos Arcis Minensis; sin autem quibusdam eos rebus egere contingat, Agitakium, unica leuca motum vicum adverso amne navigant, emuntque ibi necessaria ab Hollandis. *Mina arx.* Ad *Mina* seu *S. Georgii* Arcem quod attinet, distat ea dimidiæ leucæ spatio tantum à Terra Pekina, situm tenens in regno Futu, seu Fœtu.

Cabo Corço. Vlterius abeunti cernitur *Cabo Corçolous*, quibusdam Lusitanis *Cabo Curço* dictus, cum promontorio appellationis ejusdem. Quondam celebre hic locus Emporium fuit, quem mercatores deinde ob Lusitanos Minenses destituêre commerciis. Verùm ex quo Moræi, seu incolæ vici Moré, anno scilicet 1660 bello Lusitanos tentarunt, rediere ad hoc promontorium navigia, instauratumque fuit commercium, auri copia præcipue allecti mercatores, quod huc ex Fœtu, Abrenhoa, Mandinga, aliisque regionibus sæpe ultra ducentas leucas à mari disjunctis asportant.

Obtinet vicus situm editiorem, insigni intus foro rerum venalium instructus, ac contra fluctus maris rupe immani defensus, quam iidem eo quassant impetu sonituque, ut excipi à procul absentibus possit. Hodie locum Hollandi tenent. *Moré.* Vnica adhuc leuca remotius, *Moré*, toto in littore notissimus commercio locus conspicitur. Incolæ ejus primi fuerunt ausi Lusitanos Minenses bello lacessere. Vicus hic editiore in loco positus, nihil fere elegantiæ habet, caretque amplitudine fori, & tamen ingens in eo fructuum vinique palmei copia venditur.

Arx Nassovica. Aliquanto supra vicum modo memoratum spatio, juxta promontorium Corço, tribus à Minensi Lusitanorum ab arce leucis, Hollandorum in potestate est Munimentum quoddam, à Nassoviorum illustri gente cognominatum, in regno

GVINEA

TOMBOTV REGNVM.
CASSENA REGNVM.
MANDINGA.
MELLI.
SOVSOS.
CARAGOLES.
BANGANA
Lu Dayes.
ZEGZEG.
Desertum Zanfara.
Sierra Liona
MALAGVETA
GVINEA
BENIN.
Tandt kust
QVAQVA KVST
KVST

Tuspa
Fluvius Niger, frugiferam regionem á deserto ac sterili seiungit quin et ipse sua inundatione provinciam fœcundat, haud secus ac Nilus Ægyptum.

OCEANVS ÆTHIOPICVS

Linea sub circulo Æquinoctiali

Milliaria Germanica.
Milliaria Hispanica

Amplissmo Doctissmoq; Viro
D. NICOLAO TVLP,
Medecinæ Doctori Reip. Amsterdamensis Senatori et Scabino, Medico et Anatomico celeberrimo, *Tab. hanc D.D.*
Guiljelmus Blaeu.

Sabu, non procul à mari eminentiore in loco anno 1612 exſtrui cœptum. Muniunt id propugnacula tria, & luna, ut vocant, dimidiata una, habeturque inexpugnabile. Dolendum Munimento huic dulcium fontem aquarum deeſſe; at hic defectus ab Hollandis octingentorum capace doliorum ciſterna ſarcitur, quam cadentium pluviarum congeries nullo negotio adimplet, aquis annuo tempore ſufficientibus. Ceterum ad duas hinc excurrenti leucas aquæ dulces in promptu ſunt.

Infantim. *Kermentin.* Poſt vicum Moré, leucæ unius intercapedine *Infantim* vicus occurrit, à quo *Kermentim* vicus leucis duabus abeſt, quibuſdam *Kormentin*, aliis *Queromentin*, & Samuëli Brunoni *Caramadui* appellatus, locus quondam toto littore celeberrimus; at nunc momenti exigui. Vicus hic ad Regis Foëtu ditionem pertinens, ſublimi è loco eminet, quinis ab Occaſu colliculis vicinis, & ab Oriente Mango monte ſtipatus. *Mango mons.* Incolæ à mercatoribus quondam frequentati, quod adulteraſſent aurum ſuum, commercii uſum fructumque perdidere, nunc Moræos frequentare coacti, cum neceſſaria deſunt. Inde quaternis leucis *Mango* præcelſus mons viſitur; at emporium *Biambia* eſt, locus unica ab hoc monte leuca disjunctus. *Biambia.* *Bergu.* Hinc leucis tribus *Bergu*, vicum, procul conſpicies, montis vertici impoſitum. Quoniam autem rariſſimus hic navium appulſus eſt, incolæ ſecundo flumine *Ackram* vicum, leucis quatuor diſtantem, petunt, qui Brunoni *Accara* dictus, eodem teſte, poſtremus regionis eſt locus, è qua aurum petitur. Leuca unica ab Ackra, deorſum *Labbede.* Labbede, non contemnendum oppidum ſe offert, muro ac propugnaculis circumdatum; poſtea leucis duabus ulterius, *Nengo* locus, *Nengo.* & hinc leucæ unius ſpatio *Temina*; mox *Chinka* pari diſtantia, ac remotius aliquanto à mari oppidum *Spice*, ab omni tributorum onere immune. *Spice.*

Sabou R. Ceterum Sabou regnum ſecundum littus ab Occidente in Orientem producitur leucis ſeptuaginta, in mediterranea vero Sinum Arabicum verſus, ultra trecentas leucas procurrit. Caput regni ſedeſque Regis eſt Sabou. *Regna alia.* Vicini Reges ſunt *Caramandin*, ſeu *Carmantin*, *Foëta*, ſeu *Fottu*, qui infenſiſſimus Hiſpanis eſt, S. Georgii Munimentum ejus in regno tenentibus; Regeſque *Acara*, & *Comando*, priorum in bello ſocii, qui Regem Sabou ad tributi penſionem cogere ſæpe tentarunt. Verum hic Regulis iſtis non modo viribus par eſt, ſed major etiam, præcipue cum Hollandorum adjuvatur potentia. *Acanenſes.* Ab Accara Septentrionem verſus Acanenſium adhuc regio eſt, qui magnum auri pondus ſolent ex Nigritarum regione ad littus advehere.

Cœli ſolique qualitas. Etſi vix unquam frigus incolæ hic ſentiant, eſt tamen quædam temporum mutatio ſive varietas. Nam arbores quædam foliorum virorem perpetuò inſtaurant, aliis eodem ſemel ac iterum viduatis, totidemque vicibus alterne indutis. Solum autem ipſum per æſtatem ſiccum omnino ac ſterile eſt, hyeme in fruges fructuſque fœcundum. Æquinoctium hic fere perpetuum eſt, fructuſque per omne anni tempus continui. Hiberni apud eos menſes ſunt, Aprilis, Majus ac Iunius, quibus ſole verticibus eorum imminente, intolerandus æſtus exiſtit: tempus hoc Luſitani *Travado*, & Nigritæ *Agombrotu* nuncupant. His ipſis menſibus crebræ ſunt pluviæ, crebra cum fulgure tonitrua. Cum autem adſiduis imbribus fœcundum terra liquorem hauſit penitius, agricolæ ſe ad ſementem faciendum accingunt. Iam autem pluvia omnis, quæ Æquinoctiali lineæ propinquis in locis cadit, rubra eſt, atque adeo humanis corporibus veſtibuſque nociva, ut, ſi cui madefactum hac tegmen diu adhæreat, is ſe graviſſimi morbi periculo exponat; veſtiſque imbuta eadem, antequam ſolaribus radiis ſiccetur, ciſtæ cuidam incluſa, illico textum diſſolvat, ac quaſi in pulverem abeat. His de cauſis incolæ vehementer aquam pluviam oderunt, & ne noceat, corpus oleo perfricant.

Morbi. Porro Nigritæ hoc littus tenentes, maximeque illi, qui ad S. Georgii arcem propius accedunt, plurimum ſæpe vexantur à vermibus; cum tamen, ad leucas viginti quinque tantum verſus Septentrionem ab Oceano remoti, hujus ſint mali ignari. Eadem etiam animalcula juxta littus navigantes infeſtant. Verum morbus iſte juxta Moræum præcipue regnat, eoque Accara prorſus caret.

Qui affliguntur hoc malo, nec erecti eſſe poſſunt, nec incedere valent, ac nonnulli à ſeſſione & cubitu abſtinere coguntur. Quidam moribundorum inſtar lecto hærent affixi; alios is furor concitat, ut ligandi ſint, ne forte violentas ſibi aliiſque manus inferant. Quorundam vermium natura, ut dum exitum è corpore parent, horrorem ægrotis incutiant; aliorum, ut eoſdem intolerandis ardoribus crucient. Eſt & aliud vermium genus, qui ex excitatis paſſim in corpore ulceribus erumpunt, cui malo carnoſiores frequentius ſuppoſiti. Verum quorum ſecretiores corporis partes hæc teterrima peſtis invaſit, illi ipſa cum morte confligere videntur. Ceterum quies & calor optimi ſunt iſti malo medici. Tantummodo ſuaviter extrahant vermes neceſſe eſt cum apparent. Quidam longitudine ſuæ ulnam adæquant, breviores alii, alii craſſi, rurſum alii minuti & graciles.

Fruges fructuſque. Certum quoddam frumenti genus hic naſcitur, quod *Mahiz* appellant, è quo ſapidiſſimos panes conficiunt. Nonnulli frumentum hoc aqua probe imbutum, excoquunt deinde cereviſiæ in uſum, quam *Botove* nuncupant. Milium etiam incolæ habent, ſpicis longioribus armatum, quibus grana cannabinis parvitate ſua æqualia, ſed paulò protractiora incluſa ſunt. Eadem regio pluribus in locis orizæ eſt ferax, frumentique cujuſdam ſapore acuto, quod *Mellegetum* vulgo, Nigritæ *Manigettum*, & Hollandi *Granum* appellant, quod eodem quo oriza modo producitur, ſeriturque, quemadmodum triticum ſolet; at minus alte calamos ſuos attollit.

Folia quibus frumentum hoc nucum avellanarum inſtar contegitur, anguſta ſunt ſubtiliaque. Spicæ ejus rubicundo colore conſperſæ, ſpicis Mahizanis perſimiles ſunt; porro ei valvulæ quædam, quibus reſeratis, grana ſingula quodam veluti intervallo diſtincta, pertenuibus involuta corticibus cernuntur, ea fere ſpecie, qua Granatenſia frumenta apparent.

rent. Adsunt & pisa, fabæque varii generis, ex quibus aliquæ ad rubentes purpureosque phaseolos nostros prope accedunt, quæ oleo palmeo percoctæ, & boni nutrimenti sunt, nec saporis ingrati.

Arundines sacchariferæ hic septenûm, octonûm etiam altitudine pedum assurgunt, quibus folia bicubitali longitudine sunt, minori latitudine Hispanicis; medulla autem laudatissimi saporis. Zingiber præterea non uno in loco nascitur; item ficus Indicæ, quas in Guinéa *Bonanas* seu *Ananas* appellant, & raparum genus quoddam, *Idiames* dictum. *Batares* aliud legumen, ab Iniamis rubro colore suo duntaxat distinguitur. Vinum incolis perforatæ palmæ suppeditant lacti simillimum, ac dulce, mirisque modis refrigerans. Matutinis temporibus copiosius illud expromitur. Sunt & aliæ hic palmæ sine foliis & ramis, protrudentes ipso è trunco fructum Ananis similem, ac aureo colore oculis gratissimum.

Animalia. Abundant incolæ bobus, vaccis, porcisque, *Ebbio* barbarorum vocabulo dictis, qui minuto sunt corpore, sed carne probati saporis. Canes hic sunt versicolores, ac nullo præmisso latratu mordentes, quorum carne quia barbara gens vescitur, ea porcinæ instar, aut vervecinæ palam divenditur. Hos ideo *Essia*, hoc est, oves silvestres seu feras appellant; & qui ad equestrem ordinem aspirant, hujus generis canem tenentur Regi primi muneris loco offerre.

Ceterum magni æstimant incolæ canes nostrates, quod latrent, latratu suo in loquelam eos prorumpere putantes. Felibus item abundant, *Ambajo* vulgariter dictis, qui, quod gliribus, à quibus multum incolis incommodatur, infensi sint, magno in precio habentur. Pulchra his felibus ac tenera pellis est; Nigritæque non minus horum carnibus quam canum vescuntur.

Iisdem capræ, ovium ac vervecum sunt loco. Gallinas gignit hæc regio, quarum ova vix sunt columbinis majora; columbas autem à Lusitanis primum incolæ porcosque habuere, quos *Abronama* vocant; anseres autem, ab Hollandis acceptos, *Apatta* appellant.

Feræ. In ferarum numero sunt elephantes, leopardi, tigrides, simiæ, cercopitheci, lepores, vulpes, cervi, & serpentes, qui plerumque longitudine palmas implent viginti, latitudine quinque. Autor descriptionis Guineæ refert, narrari ab incolis dracones alatos apud se degere elephantis maxime infensos, quorum longitudo ad denas non raro ulnas excurrat. Adhæc crocodili hic sunt, qui non in quadrupedes solum, sed etiam in humana corpora laniando devorandoque sæviunt; lacerti crassitudine altitudineque humana; Chameleontes item, felesque Zibethos, qui Lusitanis *Gatos d'Algallia*, Nigritis autem *Kanhan* appellati, præstantiores esse feruntur, quam quos aliæ Orbis regiones gignunt.

Aves. Psittacos habent coloris prope cærulei admirabili copia; sed qui Brasiliensibus imperfectius humanas voces imitantur. Nec viridi, rubroque colore aves desunt, quarum illæ incolis *Aburont*, Hollandis *Paroquitin* dictæ, sturnisque similes, aureo colore speciosum caput habent; his notatum maculâ nigrâ caput, & cauda nigra est, corpore prioribus paulo majores. Videas etiam flavo micantes colore, plumis carduelibus nostris persimiles, quas cum intestinis plumisque devorant Nigritæ. Adsunt præterea non multum nostratibus differentes ab aquilis, Hispanica seu Lusitanica lingua *Pastro de Diago* vocitatæ; sordibus victitantes; quibus accedunt ardeæ, grues, onocrotali, turtures, quorum collum ater circulus ambit, gallopani, gaviæ, bubones, noctuæ, ac vespertiliones. Nec desunt apes, cum reliquo muscarum genere, neque formicæ, aut locustæ.

Pisces. Præcipui horum locorum pisces sunt *Aurati*, ad salmonum accedentes saporem, sic dicti, quod aureo esse colore sub aquis videantur; *Amiæ*, perbrevi crassitudine, capite acuto, optimo sapore, ac propemodum exosses; & his similes *Albocori*, sine squamis candentes, sed nonnihil grandiores; testudines terrestres aquaticæque; *Tubarones*, cum immani minutorum piscium multitudine, qui lato capite, ac ore patente, Lusitanis *Quaquadores* dicuntur; Delphini *Tamnos*, appellati Lusitanis; denique quædam rajarum, halecum, luciorumque, & qui *alosas* Hispanis appellantur, species.

Ceterum gentes hæ singulis per septimanam diebus, Martis, quo ferias agunt, excepto, piscantur. Piscatores sicco è ligno, quod palmeo illitum est oleo, faces componunt, quarum ad lumen furcâ, quemadmodum in Galliis factitant, piscibus insidiantur, aut de nocte aquas accenso lumine subeunt cum sagena, aut nassa.

Sal. Qui ab his Nigritarum populis sal conficitur, ob candorem suum præstantiamque laudatur; optimus autem ille est, quem Antani & Chinkani præparant.

Aurum. Aurum, quod hic habetur, ipsius terræ viscera prodidere; non tamen qua mari ea accedit, etsi Nigritarum aliqui affirment, & ipso in littore auri venas extare, in loco scilicet, quem Foëtu nuncupant, unde hinc effossum vulgari vocabulo *Chika Foëtu*, quod aurum Foëtuanum significat, appellatur. Flumina etiam arenosis in vadis aurum abscondunt, pluviarum delabentium vi montibus ademptum. Nam plurimi visuntur aquas ingredi, ope cochlearium quorundam admistum arenis aurum in polubrum ingens excerpere. Qui ex fodinis seu terræ visceribus aurum eruunt, ob mortis ex fame sitique, aut immoderato, quo sæpe suffocantur, calore periculum, effossi ponderis dimidium sibi retinent.

Incolarum dispositio corporis. Incolarum membra proportionatam decentemque formam sortiuntur, pedibus exceptis, qui reliquorum respectu membrorum crassitie nimia laborant, atque improportionato robore valent. Facies illis globose rotunda, ac labra minus cæteris Nigritis exporrecta, minusque crassa, sed nasus prominente cartilagine mutilus, decus scilicet hoc à teneris sibi unguiculis conciliantes. Ceterum nihil in facie eorum est, quod dedeceat, ad corporis ea proportionem respondente. Aures ipsis minutæ sunt ac teneræ, oculi albicantes, supercilia lata, dentes candore eburneo; adsiduò namque hos purgant, certoque ligno fricant huic rei idoneo. Barba iisdem modica est; tricenarii quippe visuntur, quorum

mentum lanugo primum depingat. Lati iiſdem ſunt humeri, lacerti craſſi, robuſtæ manus, longi digiti prælongis armati unguibus, quos creſcere patiuntur, à ſordibus eos duntaxat mundantes, fricantes ſic, ut cum ebore certamen candoris inire videantur. Quanto autem alicui ungues plus prominent, tanto nobilior hic eſſe contendit. Porro ſtatura non ſunt admodum procera, ſed coxa cruribuſque porrectis, ac pedibus latis, in digitos ſe paulo noſtris majores ſpargentibus. Capillus aſper ac contortus, rariore è reliquis corporis partibus emergente pilo: cutis mollis ac tenera, ac plicarum ſeu ſinuum expers. Accarani minus quidem proceri ſunt, attamen agilitate valent. Toto corpore nigricant, manuum palmis, plantiſque pedum exceptis. Ceterum acribus ſunt oculis, ac ſtomacho tam calido validoque, ut non modo cibos duriores, ſed crudas etiam carnes breviſſimo tempore transformet: ab oleo, quo ad arcendos vermes unguntur, graviter olent.

Indoles. Ingenium incolis excellens eſt, tenaxque memoria; adeſt quoque agendis rebus prudentia, & mercaturæ opportuna calliditas. Ceterum invidi ſunt, ſuperſtitioſi, luxuriæ, vindictæ, & avaritiæ deditiſſimi, importuni, de alieno liberales, ignavi, helluones, mendaces, fidei modicæ, atque acceptæ diſſimulatores offenſæ. Nullus illis ob nuditatem corporis eſt pudor, eo quod nihil deforme, aut viſu indecens in humano corpore agnoſcant; at crepitus ventris à præſentibus exceptos oderunt ſic, ut in grave aliquod malum incidere malint, quam hoc modo contra τὸ πρέπον peccare.

Ad rapinas quam maxime proclives ſunt, à quibus etiam Reges eorum, & qui optimates haberi volunt, ægre manus abſtinent. Superbia porro quanta inflentur, dictu prope incredibile eſt; incedentes quippe defixum conſtanter humi vultum retinent, nec ſublatis, nec dextrorſum, aut ſiniſtrorſum oculis converſis; niſi forte à quopiam majore ſeu nobiliore ad ſiſtendum reſpondendumque cogantur.

Studia. Ab ineunte ferme ætate retia diſcunt contexere piſcibus capiendis, navigiumque dirigere; paulo autem grandiores natu lucri cauſa piſcationi, aut mercaturæ dant operam, agros colunt, pecoris curam habent; ac quidam artificia tractant haud infelici ſucceſſu. Nam cum acri ſint, ut dixi, ingenio, quoquò incubuere, ocyſſime proficiunt.

Auri fundendi ac conficiendorum torquium, monilium, armillarum annulorumque & his ſimilium artem optime norunt: ferrum præterea ab Hollandis coëmptum affabre tractant, mutantque in omne genus armorum. Cum autem maritimi ſeu maris accolæ ex piſcatu vitam tolerent, illi quibus auri quærendi eſt cura, leucis novem decemve abſunt à littore, quemadmodum & Reges eorum, qui in mediterraneis fere habitant. Puellæ magis hic ad laborem natæ videntur quam adoleſcentuli; à primis ſiquidem pueritiæ annis operam navant corbulis texendis, conficiendis tegetibus, galeris ex junco, ſpinis, crumenis, veſtibus atque induſiis infantum in uſum, ex arborum mollioribus corticibus, artificioſiſſime contextis, ac vario colore ad elegantiam deinde perpictis. Eædem frumenta molunt, paneſque pinſunt, quos in foro divendant.

Alimenta. Victitant frumenti genere, quod *Mahiz* nuncupant, alioque, ex quibus, ſale & aqua adhibitis, panem conficiunt; pauperes autem frumento carentes, aut ex granis Canctini minutis panem depſunt, aut emunt alium in foro non ingrati ſaporis, quod *Brodin* vocant, quem candentibus impoſitum carbonibus aſſant, citæ alvo compeſcendæ perutilis.

Crudis iiſdemque calidis cibis delectantur vehementius, piperis domeſtici manipulos integros, repletaque vino aduſto vitra unica vice abſorbentes. Canum, felium, elephantorum, bubalorumque, etiam verminoſorum fœtentiumque carnes in cibum adhibent, nequidem avibus, rubro inſignibus capite, crudis, hoc eſt, non exenteratis, nec deplumatis abſtinentes. Qui procul à mari incolunt, lacertis ad ſolem ſiccatis veſci feruntur. Plebs maritinorum locorum incola ſtomacho ſic valet, ut cruda inteſtina gallinarum affectent. Eadem ſæpe ſiccatis duntaxat ad ſolem piſcibus crudis veſcitur. Opulentiores autem ſeu politiores gallinarum, caprarum, boum, vervecum, cervorum feriniſque carnibus opipare percoctis, prout uxores eorum à Luſitanis didicere, veſcuntur.

Potus. Gelida potus ordinarius eſt; quandam tamen etiam cereviſiæ ſpeciem habent è frumento Mahiz appellato confectam. Eſt & vini palmei uſus, quod ſimul atque depromptum eſt, bibendum eſt, aut ſaporis gratiam amittit. Poculum exhaurire nefas eſt; ſed quod reſtat, in terram effundunt, prolata voce *Iou*, quaſi hac parte ſuum propitiantes Numen, ut pacifice deinde circumpotent.

Cultus ratio. Corpus linteamine involvunt, defluente uſque ad genua: verum domo exituri, aliud quoddam velamen linteum, laneumve ex Europæis textilibus longitudine ulnari humeris injiciunt, hoc velut pallio ſe contegentes, manuſque jaculis binis aut ternis ſemper armantes.

Fœminæ, antequam hæ partes extraneorum frequentarentur commercio, ſine ullo ornatu permiſtæ maribus nudæ incedebant uſque ad annum ætatis duodecimum, qui non ſolum maritimis, ſed etiam mediterraneis mos erat. At ex quo ipſis licuit ſpectare apud ſe exteros veſtium ornatu decoros, nuditatem corporis cœpere ad conciliandum ſui amorem non modo obtegere, ſed etiam ornare, inceſſum quoque recèns mutatis moribus ad gravitatem accommodantes. Capillum varie concinnant in capitis vertice, in cumulum quendam colligentes eum erigenteſque. Circuit is verticem partim linea recta, partim incurva, eo artificio compoſitus, ut, quoties ſpeculum inſpiciunt, toties ſibi ipſis maxime complaceant. Quo facto, oleo capillum palmeo inungunt, ac fricant torquentque tam diu, donec circulum ex circulo undique contexant. Porro faciem omnem puncturis ſignant, ſignataque loca candidiſſimo colore illuſtrant, viſæ procul ſpectantibus totidem unionibus ornatæ. Brachia quoque, ac ſtomachum

vici-

vicinamque mammis cutem variis modis incidunt, atque incisuras singulis temporibus matutinis novis coloribus imbuunt. Inaures habent ex aurichalco, cupro, stannove, affabre confectas. Armillis etiam ex aurichalco, cupro, aut ebore crura circumdant. Puellæ circulis seu annulis è ferro compluribus minuta forma subtiliterque fabricatis ornantur; meretrices autem, quas *Etifagou* nuncupant, coxam & crura circulis cupreis circumcingunt, quibus annexa sunt tintinnabula, quæ audientibus argumento sunt, cujus coloris aves transeant. Panno proinde lineo à pectore ad genua promisso teguntur, quem cingulo affigunt è panno cæruleo, rubro aut fulvo sive castaneo colore imbuto, cultris, clavibus ac crumenis hinc inde appendentibus. Nam etsi quædam hic cistarum arcarumque raritas sit, ornamenti causa tamen clavium numerosam seriem accingunt. Contortis etiam è stramine annellis, fabarum granorumque vitreorum alternato ordine, trajectato catenatis funiculo utuntur, benedictis (ut barbara gens credit) adjurationibus Betissi sui.

Aurum Reges unde habeant. Regibus singularum ditionum opes ab auro sunt è terræ visceribus effosso à subditis, quibus ob valetudinis mortisque in quærendo periculum medietas laboris præmium cedit.

Merces. Ceterum privato in fundo si venæ aureæ indicium sit, effossoribus sive operariis pars media debetur, altera fundi domino relicta.

Aurum. More celeberrimum auri Emporium est, quod Fœtuani, Abrenbuani, Mandingani, & aliorum ducentis & amplius leucis à mari remotorum mercatores locorum frequentes huc advehunt, permutantes id textilibus lineis, ahenis vasisque cupreis variæ magnitudinis ac formæ.

Verum mercatores Acanenses, auri puri massas ingentes Accaram advehunt, sexaginta plerumque, & nonnunquam septuaginta librarum.

Mancipia. Multa Acanenses mancipia, quæ in excursionibus suis cepere, vino permutant Hispanico.

Hollandorum his in partibus commercium. Hollandi longinquis navigationibus suis Guinæ merces important, textilia nempe Silesiaca è lino, quibus incolæ partem corporis convestiunt, ahena, lebetes, mulctras è cupro, ferrum fabricandis armis, pannos omnigeni coloris cingulis conficiendis, tegmina seu palliola villosa, circulos cuprinos aurichalceosque cingendis brachiis ac cruribus, varia è stanno vasa, quæ tamen incolæ infrequentius emunt, ad cuprina magis affecti; cultros item, grana vitrea coloris varii, globulos granis aliquanto majores, quos è crinibus utrimque contra aures ad capitis ornamentum suspendunt, acus aptandis vestibus, aut affigendis corpori ornamentis, hamos piscibus capiendis, flabellula è crinibus equinis specula, ac cantharos cupreos.

At ex textilibus lineis, ferro, vasis stanneis cupreisque, cultris, & granis vitreis majus ad mercatores lucrum redit.

Arma. Incolæ profecturi ad bellum cassidem è pantherina aut crocodilina pelle capiti imponunt, materiæ ejusdem cingulum corpori addentes. Verenda modico tantum linteamine velant, asserunt namque vestes impedimento esse pugnantibus. Porro accingunt se pugione, manu sinistra longam latamque peltam, qua fere corpus universum contegunt, dextera autem spicula tria aut quaterna pro cujusque conditione gestantes.

Quos humilior conditio tenet, arcubus sagittisque venenatis utuntur, promentes eas è pharetris pelle ferina constantibus.

Religio. Gens variis superstitionibus addicta, deum seu numen suum nigrum esse perhibet, ac multorum, queis affliguntur, autorem malorum. Aurum terræ vi, uti & milium, & orizam, reliquum frugum genus satione prævia, non virtute divina produci contendunt. Fructus ajunt non aliter ab arboribus proficisci, ac agni ab ovibus gignuntur, sine ullo divinæ providentiæ interventu; eodemque prorsus modo se pisces in mari ac fluminibus habere. Quibus rebus omnibus humanam propriamque industriam attribuunt, aut sine hoc adminiculo perituras esse affirmant. Pluviam tamen seu imbres una omnes voce consentiunt divinæ originis esse, unde vis generandi fructus arboribus indatur.

Concitato mari ventorum sævitiâ, aut aliter turbato cœlo, rarissimi in apertum prodeunt, aliorum exemplo se sapere prædicantes, qui à diabolo abrepti temeritatis suæ pœnas dedere. Quidam fulminante ac tonante Iove oculos in cælum attollunt, ubi Deum Christianorum habitare sciunt, vocantes eum *Iuan-Goëmain.*

Quidam onocrotalos, atque ex piscium genere insigniores nonnullos deorum loco habent; alii arbores proceras, montes eminentiores alii, quod ab illis fulmina descendere ac ventos notarint. Diaboli nomen rarissimum est in ore eorum, ad cujus vel auditum pavescunt, potentiæ scilicet ejus non ignari; & tamen quem alium adorant quam humani generis hostem teterrimum?

SERRA LIONNA. Mons, qui *Serræ Lionnæ* regioni nomen imponit, quondam fuit Currus deorum vocatus; ac juxta eum Perorsorum gentem Ptolemæus locat. Hodie is Lusitanis *Serra Lioa* dicitur, & Hispanis *Siera Liona*, hoc est, Mons Leonis; Galli autem, interque eos Petrus Bertius, Serra Lionnæ nomine, utpote magis ad Gallicam linguam accommodato, montem & regionem significant. Ceterum prima appellatio causam inde fortassis habuit, quod montis cornu quoddam juxta amnem cognominem in mare protensum, crebris sit cavernis apertum, in quas se insinuantes maris fluctibus strepitum edunt leonum rugitui simillimum; aut quod summa ejus crassa adsiduo nubes contegat, è qua fulgura ac tonitrua eo fragore prorumpunt, ut is ad quadraginta aut quinquaginta milliaria procul navigantibus in mari commodissime excipiatur. Nunquam autem prædicta nubes consueto loco recedit, sole licet calidissimo, ac rectis eam bis in anno radiis feriente.

Situs. Incipit montana regio hæc à promontorio Verga, complectiturque promontorium Sagras, *Amnes, & Insula* atque amnes tredecim, qui ex mediterraneis inter chrysomalos lato plerique alveo decurrentes, atque utrimque elegantibus vicis castellisque stipati, ac pluribus sursum deorsum frequentati navigiis, Oceano miscentur Atlantico.

Primus

Primus à promontorio Verga fluvius, *Rio das pedras* appellatus, ac varios in ramos diſſectus, multiplices inſulas excitat *Cagaçais* dictas. Excipiunt hunc *Capor* & *Tambaſſira*, orti in monte Machamala; tum terni aut quaterni alii amnes ad *Tagarimum* uſque, alias *Mitombo* nuncupatum, qui à Septentrionibus Montem Serræ Lionnæ claudit, Auſtrale latus præfluente Bangua amne; adeo ut his duobus amnibus Serra Lionna velut in Peninſulæ formam redigatur; tam modica enim inter utrumque diſtantia eſt, ut humeris incolæ navigia tranſportent. Poſt Banguam amnem terna alia inſignia in mare flumina deſcendunt, quæ fertiles excitant inſulas complures, nominatimque tres ab idolis appellatas. Vicenis in Auſtrum leucis quam promontorium Verga porrectas, una duntaxat habitata, quam collium valliumque, ac fluminum varietas reddit amœnam; duæ autem reliquæ incolis primæ arvorum ſunt loco. Præter has, aliæ duæ Serræ Lionnæ promontorio objacent, quas ſcopuli S. Annæ ſequuntur; atque hinc continentem verſus inter Betebum & Alianҫes amnem *Taucente* inſula conſpicitur, duodecim leucis in longitudinem, deniſque in latitudinem protenſa.

Soli qualitas.

Quidam littus Serræ Lionnæ malignitati aëris obnoxium, ac vicinum mare verticoſum prodidit; unde naufragia, & morbi. Addidit idem quod ob hanc aëris intemperiem, mariſque malaciam, inviti hæc loca nautæ frequentent; unde annonæ caritas, ac vilitas mancipiorum exiſtat. At ego crediderim de littore Guineæ hæc ipſa ab eo intelligi, quod inſalubri cælo eſſe conſtat. Nam qui accuratius regionem hanc inſpexerunt, ſaluberrimam eandem ex omnibus Guineæ partibus affirmant; adeo ut hoc cælum Luſitanico in Europa multo melius eſſe exiſtiment, cum rariſſime contingat, ut morborum vi extinguantur homines, ſed potius aut ſenio, aut veneno, aut lue venerea. Quin imo qualitas hujus cæli longe aptior eſt ad conſervationem vitæ humanæ, quam aut Hiſpanicus aër ſit, aut Italicus, aut etiam Germanicus; non enim hic ullus rigor, non immoderatus calor qui aquis aſpergi conclavia domûs, aut flabella, aliaque poſtulet remedia; obſervatione pro fato notanda res in iſto terrarum tractu, qui Zonæ Torridæ ſuppoſitus eſt.

Fruges.

Porro nihil fertilius ejus ſolo tota Guinéa exiſtit; abundat enim milio candido, oriza, ac triplici mellegeti genere, quod quædam piperis eſt ſpecies, colore rubro, acerrimoque ſapore; quod pharmacopolis granum paradiſiacum dicitur; primum nomen à regione quadam vergente magis in Ortum hibernum, quam Serra Lionna, mutuatum, quod in ea copioſius naſcatur.

Arbores.

Arborum genus hic varium cernitur, vites etiam, quarum uvæ prægrandibus ſunt acinis, ſilveſtres licet eas appellent. Habent & incolæ ficus Indicas, quas *Benanas* vocant, ac mala aurea inſigni copia; inſula vero, quæ Serræ Lionnæ promontorio obverſa eſt, malis aureis, citreiſque ac palmis varii generis abundat, è quibus ſuum Barbari vinum, oleum ac alias res colligunt, inprimiſque excellens ſmegma ex oleo cineribuſque palmeis confectum, quod, quia noſtro præſtantius eſt, non licet id Luſitanis in patriam evehere. Nec regio ipſa ſolùm, ſed inſulæ etiam vicinæ ſacchariferas arundines, injuſſas naſcentes, magna frequentia habent; commoditatemque ob fluminum copiam molendina purificando ſaccharo exſtruendi.

Saccharum.

Goſſypium. *Lignum.*

Goſſypii item hic copia eſt, lignique, quod Braſilienſe vulgo appellant, præſtantioris, quam ſit illud ipſum, quod è Braſiliæ regione Europæi exportant, ut cui ſepties tingendi vis inſit. Eſt etiam hic lignum, quod *Angelinum* vocant, ex quo magna parari hoc loco claſſis poſſet; cortexque arboris, quæ Melegetum profert, reparandis aut obturandis navibus, & conficiendis ad bombardarum uſum elychnis idoneus.

Cera. *Ebur.* *Piper.*

Abundant incolæ, cera, ebore, pipereque longiuſculo, quod Luſitanis *Pimiente de cola* dicitur, quaſi piper caudatum, noſtratibus caſtaneis multis in partibus ſimile; quemadmodum & quædam arborum inter ſe affinitas eſt. Ceterum cum cortice colligitur, qui tamen ſpinoſus non eſt, alieno à caſtaneis nucibus exemplo. Piper hoc longe præſtantius eſt quam quod ex Orientali India advehitur; quamobrem Hiſpaniarum Reges, ne alteri pretium decedat, Africanum terris ſuis importari vetuere.

Incolarum mores.

Serra-Lionnenſes, ſub quibus & promontorii Sagras accolæ continentur, minus corpore nigricant, jure inter Leucoæthiopes cenſendi. Ceterum notis quibuſdam in facie ac corpore impreſſis ferro candente inſignes, perforatas circum aures habent, trajectis ſeu inditis ex ordine annulis aureis ſpecioſas; eodemque annuli ornatus extremus naſus in medio reſplendet.

Indoles.

Incolunt hunc tractum populi duo ingenio ac moribus diverſi, alteri Capi, alteri Cumbæ ſeu Anthropophagi appellati.

Primi bonitate indolis, & præſtantia ingenii longo poſt ſe intervallo ceteros Guineæ populos relinquunt; ſupra modum enim dociles ſunt, ſed minus natura bellicoſi, quia nimium delitiis aſſueti; quam tamen mollitiem, geſto cum Cumbis bello diuturno, ex parte exuerunt. Alteri, ipſi Cumbæ ſunt, quos & Manos appellant, gens fera, atrox, cruenta, inconditis moribus, & omnium barbarorum quondam maxime barbara.

Illi nunc ab optimæ indolis terra cæloque clemente diverſum mutuati ingenium, facile poſſent ad Catholicam Religionem traduci, dummodo hic ſe dux doctorque oſtenderet.

Victus ratio.

Victitant oriza, milio, fabis, phaſeolis magnitudine ſuperantibus noſtrates, carnibuſque vaccina & caprina.

Cultus ratio.

Nudi incedunt, cujuſdam arboris cortice pudenda duntaxat tegentes.

Opes.

Divitias incolis quis abnuat, quibus ſuccinum albidum eſt, ebur, uniones, cera, lignum Braſilienſe præſtantiſſimum, piperque longius, quod piperi Indico palmam diximus præripere. Verum cur mercatores Luſitani hanc regionem potiſſimum frequentent, auri copia id efficit, quod incolæ exoticis mercibus avidiſſime permutant.

Regimen. *Reges.*

Capi Cumbæque Serræ Lionnæ regionis habitatores, ſuis quique Regibus parent, quos & Iudices habent. Hoc fine adædificatæ ſunt Regum palatiis porticus, quas *Funcos* appellant, ad audiendos commodius ſubjectos in orbem directæ.

Idolo-

Religio.

Idololatræ erant omnes ante R. Patris Barciræ è Societate Iesu in has partes adventum, qui Serræ Lionnæ Regem, liberosque ejus quaternos, ac plures alios anno 1605 cœlesti expiavit lavacro. Regi nomen Philippi indidit, quem deinde Lusitani Dominum Philippum Leonensem appellavere. Rex ipse more sacro instituto conformem ducere vitam cœpit, dimissis concubinis, ductaque in uxorem cujusdam vicini Regis filia.

MELLI. *Nomen.*

Melli regnum ab ingenti vico quodam Regis sede vocari Leo perhibet, qui id à Septentrione Guineæ, seu Genehoæ regno terminat, quod ultra

Limites.

Gualatam producit; à Meridie deserto quodam, montibusque; ab Oriente Gago regione; & ab Occidente quibusdam desertis silvarum Oceano conterminis. Verum recentiores Melli regnum claudunt à Meridie Mellegetico littore, quo ab regno Melli regnum nomen accepisse contendunt. Ceterum Mellegetam terminant ab Oriente promontorio Palmarum; à Meridie autem Oceano.

Dimensio.

Leo cuidam Nigri ramo Melli regnum centum circiter leucarum spatio prætendit: at autor descriptionis Guineæ Bitonin regnum, quod, eodem teste, ad amnem Chostes usque procurrit, Melli regno comprehendit.

Loca.

Caput regionis est vicus cognominis, sena circiter domorum millia complectens. Hinc Tombutum usque tricenos dies continuos eques consumat necesse est.

Mellegeticum littus. Loca.

In Mellegetico littore celebriora Hollandorum Gallicorumque commerciis loca sunt, *Sanguin*, ubi ingens est Mellegeti copia, ac negotiatio perfrequens; *Bofoen*, insignis itidem commercio locus; quemadmodum & *Sertres* cum *Battoire*, quæ duo loca sibi invicem vicina cum prioribus ab Occasu in Ortum ex ordine sequuntur; tum *Synno* quinis à postremo leucis; mox *Sewerohoé* hinc leucis duabus, ac binis ulterius *Badoë*; inde leucis totidem *Grow*, & quaternis longius *Wappa*. Wappa *Granchetrenium* usque, qui locus Gallis quoque vocabulo Paris indigitatur, duæ sunt leucæ; inde Coijavam, quo multum frumenti Nigritæ advehunt, quaternæ intercedunt; & hinc ternæ ad promontorium Palmarum usque, quo loco Mellegeticum littus finitur.

Cæli Solique qualitas.

Intolerabilis quidam tractum hunc calor urit, adeo ut Arabum Azanagarumque plurimi caloris vehementia in morbos incidant moriunturque: Quadrupedibus quoque hæc regio contraria est, aut eadem æstus de causa, aut pabuli; ex centenis enim, quæ cum Caravanis seu catervis viantium huc veniunt, domum vicenæ vix revertuntur.

Fruges fructusque.

Abundat tamen eadem frumento, oriza, Mellegeto, quod *Granum* Hollandis, pharmacopæis autem grana Paradisiaca vocari supra monuimus; vino item palmeo, quod sapore ac vi cum generosissimo quoque Europæ contendit.

Gossipium.

Nec gossypii, pecorisque difficilis annona hic est; elephantorum autem copia copiosum ebur producit. Breviter, nihil his in locis desideres, quod ad alimentum conservationemque spectet corporis humani.

Incolarum mores.

Sanutio visum est, nihil ingeniosius, urbaniusque in omni Nigritarum regione Melli oppidi incolis reperiri. Ex adverso Guineæ descriptionis autor barbaros crudelesque depingit, atque ad exteros male excipiendos & occidendos proclives.

Studia.

Vindictæ porro cupidissimi sunt, ac supra modum zelotypi. Plerique agriculturæ se dedunt, cujus maxime periti sunt, adeo ut semper frumentum hic affluat. Nec artificia sprevere; invenias quippe inter eos, qui solido è ligno navigiola fabricent dexterrime.

Opes.

Tantum annui tributi Rex Melli pendere cogitur Tombuti Regi, ut ægre ex reditibus ea cohortem suam alere tam magnifice possit, ac regalis conditio postulat. Nec tamen ideo divitiis incolæ carent, commercii cum Guinæis ac Tombutensibus beneficio paratis. Quæ vero cum Europæis commercia exercent, in frumenti genere illo consistunt, quod Hollandis granum dicitur; oriza item, cujus tamen nunc exigua hic copia est, ac ebore. Vino palmeo quoque onustæ hinc naves abeunt. Adest & aurum, à Nigritis advectum, permutandum sale, qui Tegaza huc mittitur.

Religio.

Religione Mahometani sunt, habentque templa complura, pluresque horum ministeriis destinatos sacerdotes, ac falsæ legis interpretes, qui eo munere, Collegiorum defectu, in templis funguntur.

AZIEM. *Nomen.*

Munimentum *Aziem*, quod quibusdam in Tabulis *Aixem* indigitatur, in Guinea locandum, Lusitanici juris est.

Situs.

Id tribus circiter cum dimidia leucis à trium Punctorum promontorio dissitum, præcelsa è rupe juxta Achombene vicum regionis seu agri Chaine eminet, binis in mari extantibus rupibus obversum, quas inter Munimentum accessuris navigandum est, non plenis velis, sed propter angustiam loci remis, minora propellentibus navigia.

Opes.

Munimentum hoc, uti & alia in partibus hisce, non alio Lusitani consilio exstruxere, quam ut freni instar esset populis vicinis, firmumque ac certum auro quod hinc extrahunt conditorium. Ceterum vicus adjacens Nigritis plerisque incolitur, queis velut subditis suis Lusitani vetuere Hollandorum hoc ad littus appellentium subire navigia, aut ulla cum iisdem exercere commercia.

CAMA.

Est etiam in Lusitanorum potestate *Cama*, seu Camanus ager eximie fertilis, cum Munimento cognomine, Aziem & Muna Munimentis inter-

Situs.

jacente. Piscatores hujus tractus Lusitanis vectigales sunt, iisdemque ex Nigritis mancipia sunt plurima, quorum opera Aziem & Mina Munimentis de rebus ad victum necessariis provident.

MINA. *Nomen.*

Ejusdem Lusitanicæ ditionis est *Mina*, Munimentum Australius, cui duplex est nomen, alterum *Mina*, à vicina scilicet auri fodina; alterum à *S. Georgio*.

Situs.

Positum id est in Guineæ littore Mellegetico, prioribus duobus Munimentis Orientalius, dimidia tantum ab *Agitaki* oppido leuca, aliter *Aitaco*, ultra trium punctorum promontorium Orientem versus, in ipso promontorio Corço.

Descriptio.

Rupi inædificatum est, maritimum latus binis propugnaculorum vastis molibus defendens,

& qua continentem ſpectat, duobus itidem propugnaculis lapide contectis, ad arcendam quamcunque vim inſtructum. Eſt autem maritima Munimenti pars ſitu paulo depreſſiore; à rupibus tamen, quibus incumbit, naturalem ſibi tutelam adſciſcit. Alterum latus protegit murus præcelſus, quem inter ipſumque Munimentum ſpatium aliquod intercedit, ut circumcirca liberrimus ſit ambitus. Cingit porro Munimentum foſſa, quæ uno latere ſicca, latus Orientale ſic aquis repletum habet, ut navigia commodiſſime ſubeant, exeantque. Portis aditur duabus, altera in Orientem, in Occidentem altera obverſa, quarum principalior munitiorque poſtrema eſt. Ex eo autem primatum obtinet, quod verſatili ponte, turrique ſit firmo ac vaſto opere inſtructa, quæ Præfecti ſedes eſt. Altera importandis, exportandiſque mercibus præcipue comparata eſt; non enim procul hinc cella eſt, condendis iis exſtructa. Templum vaſtiſſimæ Munimenti areæ quaſi centrum nunc obtinet, quondam extra Munimentum in monte alio conſpicuo, quod à Luſitanis, ne hoſtibus forte refugio eſſet, anno 1596 dirutum eſt. Appoſitus eſt Munimento vicus, quem Nigritæ quidam, ac præſidiarii milites, ab excubiis ſive vigiliis ſoluti inhabitant. Munimentum hoc in Hollandorum modò eſt poteſtate, commodiſſimo Mellegetici littoris loco conditum.

Soli qualitas. Circumjacens ager pecore, fructibus, reliquiſque rebus omnibus ad victum neceſſariis abundat. Ceterum Luſitani Mellegetici ſunt aëris patientes; at uxores eorum ferunt eundem iniquius. Hac de cauſa ſexum hunc navigaturi in Africam domi relinquunt, contubernio ſuo adhibentes Mellegeticum genus, ex eo quæ ad albedinem nonnihil inclinant, ut quibus delectentur quam maxime.

Opes. Merces. Luſitani horum locorum per mancipia ſua aurum mercibus Hollandicis, velut textilibus lineis laneiſque, granis ſeu globulis è vitro, ac his ſimilibus permutant.

Religio. Qui ex Nigritis in Luſitanorum ſunt contubernio, hi Chriſtiana imbuti religione, accurate de divinis rebus diſputant: imo nonnulli eorum & legunt perfecte, & ſcribunt Luſitanicam linguam, iidem ſingulari ſtudio ad Sacrarum paginarum monimenta affecti.

MANDINGA. Nomen. Situs. Vtramque Gambeæ amnis ripam Nigritarum gens quædam tenet, quam *Mandingas* appellant, cujus nomen ad ducentas in Mediterranea leucas porrigitur. Hiſpanis hic terrarum *Mandimença* dicitur à quodam ejus Rege: alii eundem *Mandingæ* nomine inſigniunt, Marmolio Mani Ingam, Gallis autem Regnum Mandingæ appellantibus.

Dimenſio. Latitudo regionis ſecundum poli elevationem Septentrionalem accepta, à nono ad undecimum uſque gradum pertingit.

Loca. Amnes. Primarium oppidum *Sango* eſt, centum leucis promontorio Palmarum Orientalius. Multorum in Mandingæ regione fluminum ortus exiſtit, quæ varias ingreſſa vias, tandem Gambeæ amni miſcentur.

Soli qualitas. Circumgambeamus tractus frugum ac fructuum fertiliſſimus eſt, idemque auri metallo ſcatens.

Mores incolarum. Nigro quidem incolæ regionis hujus corpore ſunt; at reliquis Guineæ populis formoſiores. Ceterum barbaris moribus, & proditionis amantes.

Opes. Iſta auri copia mercatores ex Arabia aliiſque Africæ regionibus elicit, quod cujuſdam fluminis ſui beneficio Tombutum aſportant, ubi Mercatores è variis Barbariæ locis profecti id quærunt. Eſt etiam hic rerum minorum commercium.

Regimen. Ea eſt Mandigæ Regis potentia, ut fere omnes ſuperioris Guineæ populi Regeſque quidam ejus vaſalli ſint, ac tributarii, inprimis vero Caſangæ.

Religio. Idololatræ. De religione gentis quod ſtatuam, in iſta Scriptorum aliter atque aliter referentium varietate, nihil hoc loco reperio; autor quippe hiſtoriæ Maragnanæ narrat, Mandingis deos pro cujuſque libidine variari; Iarricus autem idololatras perhibet, diabolicarum ſuperſtitionum quadam Iliade intricatos, divinatoribus ac veneficis, quos Bexerinos nuncupant, rem ſic in diaboli favorem ſtrenue apud eos agentibus.

Mahometani. Alio tamen Iarricus loco memorat, Mahometiſmum ab annis non multis Mandingas ſectari, ſectamque hanc & commerciis propagare, & armis; precio item, Helvetiorum noſtrorum more, aliena bella curare.

ZEGZEG. Limites. Situs. Zegzeg regnum ab Oriente conterminum eſt Cano regno, ipſum in Orientem Brumalem porrectum; diſtat vero à regno Caſſenæ leucis quinquaginta, quo à Septentrionibus clauditur.

Loca. Vici ejus atque ædificia eandem cum Caſſenænis formam ſortiuntur. Ceterum nominis origo à capite eſt.

Soli qualitas. Regio hæc alibi plana eſt, montana alibi. Quæ plana locorum ſunt, vehementior calor urit; montana vero tam acre frigus circumſtat, ut ejus impatientes incolæ, ignem noſtro per hyemem more in conclavibus excitent, carboneſque ardentes lectis ſuis, utpote à terra altius evectis, ſupponant. Regio tota aquis rigua eſt, fertiliſque *Aqua.* fructuum ac frumenti.

Opes. Incolas & ſoli bonitas, & frequentata locupletant commercia.

BENIN. Nomen. *Benin* regno inditum eſt ab urbe ejus primaria nomen.

Limites. Terminos habet ab Occidente Guineæ regnum (ut ſupra à nobis notatum eſt) cujus ad Benin amnem, & partim ad Oceanum extrema pertingunt; à Meridie itidem Oceanum, ac porrecta verſus Angram flumen regna, objacenteſque Congo provincias; ab Oriente montes, qui in Deſerta quædam procurrunt; à Septentrionibus autem alios quoſdam montes, permeandos ad Guineæ Mellegeticumque littus ituris.

Situs. Situm porro hoc regnum tenet leucis centenis circiter à Moré, emporio totius Guineæ celeberrimo.

Loca. Vrbs princeps primo ingreſſu ampla & ſpatioſa eſſe videtur, quod illico in viam te mittat prælongam, ac ea latitudine patentem, ut latiores noſtras octies facile exſuperet.

Finis illi qui urbis ipſius eſt; rectà verò ſemper ſine ullo flexu aut circuitu procurrit. Et licet per horæ quadrantem incitato gradu procedas, nondum tamen in conſpectu eſt terminus, arborem

rem

rem duntaxat dimidia adhuc leuca prospiciens; quam ubi attigeris, longo adhuc procedendum est spatio, antequam ad suburbia pervenias; adeo ut via hæc ultra leucæ integræ spatium implere putetur. Ingressus urbem, præaltum vallum, idque latitudine singulari, cum fossa profunda lataque, sicca quidem, sed excelsis arboribus amœna spectabis. Porta urbis ab hac parte lignea est, quam priusquam subeas, ingens pervadas suburbium necesse est. Via major aliarum utrimque viarum indicem se progredientibus præbet. Ædificia Europæo more ordinem quendam ac nexum inter se obtinent. Opulentiorum vero domus altius fastigium attollunt, intraturosque per gradus admittunt. Atria domorum tectis sunt ad umbram præstandam, sellisque seu scamnis ad sessionem instructa. Conclavia pleraque in quadrum directa sunt, tecto in medio ad transmittendum diem aperto. Prandium cœnamque ac somnum ipsis in conclavibus capiunt, quæ multipliciter domus spatium intersecant. Verum plebejorum ædificia simplici sunt muro, sive pariete undique concluso, relicta tantum in medio ad intrandum porta lignea contenta.

Domus. Fenestra quid rei sit, aut cui usui bona, prorsus ignorant.

Ceterum ædificia omnia rubra sunt, parietibus crassis firmisque è terra rubra, cui duritiem solaris calor impegit, constantia.

Palatium Regis. Palatium Regium in plures areas forma quadrata distinguitur, quas aularum ordines circumdant, quarum singulæ porticibus singulis eminent, sub quibus custodes Regii excubant.

Cœli solique qualitas. Quis dubitet cælo incolas saluberrimo frui, ut quorum plerique centesimum annum vix imminuto corporis robore attingant.

Fructus. Fructus iidem hîc qui in Guineæ regione. Vinum incolis est duplex, præstans utrumque, ac fructus quidam allio nostrò simillimus.

Animalia. Pecoribus item abundant, equisque sat nobilibus, sed minutiore corporis mole, quam sint equi Germanorum.

Incolarum mores. Capillo modico sunt, eoque crispo, ac nulla incrementa sumente, corpore reliquo pilorum experte. Porro, robusti sunt, ut dixi, ad centesimum ætatis annum usque, semper in eodem quasi statu permanentes; nisi quod certis quibusdam anni temporibus velut quadam febre agitentur; quem tamen morbum vena ad sanguinem, qui prædominatur in corporibus eorum minuendum, incisâ, illico sanare noverunt.

Indoles. Optima eos indole natura donavit, cujus beneficio & cum vicinis amicitiam colunt, & exterorum observantissimi sunt, via obviis, & accedentibus loco cedentes; ne ab onere quidem, aut aliunde justam excusationem mutuati. Magno iis terrori sunt aves, adeo ut sollicita eas pastione per deputatos venerentur, quibus explorata in montanis loca sunt, unde volatile genus cibum capere solet.

Opes. Vrbs caput regni, cui non alia in universa Nigritarum regione par est, atque incolæ rebus omnibus ad vitæ commoditatem instructi (quod in plebeis etiam uxorum multitudo testatur) satis superque loquuntur Regis dominantis divitias. Habet descripta à nobis regni metropolis rerum venalium fora duo, quorum majus *Dia de ferro*, minus vero simpliciter *Ferro* appellatur. His in locis variæ res venduntur, canes scilicet vivi, quorum incolæ carnibus vescuntur, simiæ assatæ, psittaci, gallinæ, lacertæ ad solem exsiccatæ: Fructus varii generis, vinum palmeum, ac plura alia humanis usibus accommodata. *Merces.*

Arma. Arma eorum sagittæ sunt, ac aliud quoddam missilium genus, reliqua ipsis armatura cum Nigritis communi. Regem semper custodum stipat frequentia, qui & numerosum militem alit, cujus pars plerumque Regiam observat. *Vires seu milites.*

Munimentum Regis cum urbe regni capite digna sunt memoratu.

Religio. Solem adorant, & cum animis immortalitatem adscribant, eos post excessum ex hac vita in superis regnaturos cum sole, falsissima sibi superstitione persuadent; mysterii Circumcisionis, ac aliarum quarundam Mahometicarum legum Guinæorum exemplo observatores. Adhæc cutem suam ab humeris ad umbilicum usque ternis in locis, totidem radiorum speciebus incîdunt; actum hunc ad adipiscendam salutem pernecessarium esse credentes.

BIAFRA. Limites. Sed nunc quem terra cursum instituimus prosequamur. Orientalibus igitur Benin regni finibus conterminum video Biafar regnum, seu Biafram Anania & Linschoto auctoribus, quod ab Occidente montes quidem à Medræ regno discernunt. Caput ejus est *Biafra*. Cetera regionis nondum explorata sunt nobis. *Loca.*

Incolarum mores. Ceterum incolas constat omnibus Nigritis esse magis veneficiis addictos, qui freti hac arte quævis expetita hominibus efficere se posse confidunt. Eam ob causam tanta apud ipsos in veneratione diabolus est, ut ejus honori non animalia solum herbasque, sed suosmet etiam liberos immolent sæpissime.

AMBOSINI & CAMARONES. Nomen. Situs. *Ambosina* provincia, quæ Germanis Hollandisque *Alta Ambosinæ regio*, Hispanis autem *Alta terra d'Ambosi* indigetatur, Camaronum terræ confinis est, qui amni supra memorato appositi, nomen suum cum eo usque ad Guinæi littoris extrema Orientalia provehunt, ipso alveum suum versus Meridiem flectente.

Soli qualitas. Rebus ferme omnibus necessariis affluit hic tractus, vino excepto; quam tamen inopiam compensant uvis quibusdam domi natis, quas *Gajanlas* vocant, aqua percoctis; unde optimi quidem saporis potus consurgit, sed qui alvum divexet.

Incolarum mores. Vtraque gens, tam Ambosini, quam Camarones nigerrimum imbuere colorem, facie eorum aliàs non invenusta, membrisque ad quandam elegantiam proportionatis.

Ædificia vilia tenent, ac frondibus tantum ad arcendos imbres contecta: lectus illis est terra, stramine constrata; eo tamen consilio, ut vermiculos, qui straminis odor fumusque infensus est, suis à corporibus dispellant: Religio ipsis cum reliquis est Guinæis communis. *Religio.*

GABOM. Nomen. *Gabom* amnis Linschoto *Gaba* nuncupatur, aliis vero *Gabam*. Descendit is ab Ortu hiberno, crebros in flexus se sinuans, gignensque crocodilos & hippopotamos. Contra ostium ejus quod Lineæ est Æquinoctiali subjectum, ternis

nis aut quatuor tantum cubitis altum est mare, & tamen vehementer sævit ob fluctuum suorum & Gabæ amnis collisionem, qui multis utrimque arboribus, at nullis vicis aut accolis, stipatur.

Littus à Septentrionibus in Austrum extenditur, deinde Occidentem versus usque ad promontorium Lopo Consalvens aliquantulum se curvans. Ceterum tractus hic terrarum Gabom flumini prætextus, leucis quindenis in Austrum magis procurrit quam Angra fluvius, agnoscitque jurisdictionem Hispani. Ostium hujus amnis patet in latitudinem leucis quatuor, quæ tamen paulatim se contrahens, ad insulam Pongo non ultra leucas duas extenditur.

Regna. Porro circum hoc flumen Reges terni potentiâ insignes incolunt, quorum primi versus Septentrionem Gajombo sedes est; secundi versus Meridiem Regia est *Gabom*; tertii autem, qui prioribus potentior est, Insula Pongo, quæ magis Septentrionalis quam Australis, aliam insulam vicinam habet variis fructibus abundantem. Est autem, ut modo retuli, reliquis duobus potentior Rex Pongo, cui cum Rege Gabom adsiduum est bellum, cum Cajombo Rege diligenter amicitiam colens; Rex Gajombo autem amicus est populis promontorium Lope-Gonsalves incolentibus. Palatium Regis *Goliparta* vocatum, reliqua omnia ædificia magnitudine vincit.

Gajombo.

Pongo.

Promontorium seu Cabo Lope-Gonsalves. Ad promontorium Lope-Gonsalves quod attinet, distat illud à Gabom amne leucis octonis, Meridiem versus. Vbi accesseris ad hoc promontorium, ternis circiter versus ortum hibernum leucis, flumen quoddam conspicies hippopotamis crocodilisque, quos alit, notissimum; inde littus Guineæ adhuc ad promontorium S. Catharinæ usque pertingit. Cur autem incolas promontorii Lope-Gonsalves cum Circumgabomanis confuderim, causa hæc est, quod non solum eadem utrisque lingua sit, sed religio quoque communis, atque eadem ferme victus cultusque ratio.

Cæli solique qualitas. Perpetuum hic Æquinoctium est. Hyems & Aprili mense incipit, terminaturque Augusto, quo tempore immoderato calore incolæ torrentur, diesque obscuros plerumque habent, ob imbrium copiam, qui grandibus labuntur guttis, illico tamen siccatis. Æstas hic cum nostro convenit Autumno, à Septembri mense sumens initium, adeo ut temperatiore cælo æstate fruantur quam hyeme.

Anni tempora.

Aqua. Majoribus seu densioribus ex imbribus flumina sæpe intumescunt, unde magnorum præstantiumque piscium copia existit. Frequentia hic etiam sunt arundineta saccharifera, fructusque, quos Gallicus autor Ianiames, *Battates & Bananes* nuncupat, quorum liquor saporis inter acrem dulcemque est medii, aliosque multiplicis generis. Palmæ quoque frequenter adsunt, è quibus incolæ vinum expromunt, more aliorum Guineæ locorum.

Fructus.

Animalia. Pecoris sufficiens incolis est numerus; quod autem ad feras spectat, habent iidem elephantos, bubalos, simias, serpentes, aliasque immanitate horribiles, & crudelitate periculosas belluas.

Incolarum mores. Fraudibus incolæ ac rapinis se dedunt, quibus artibus diligentius in extraneos quam in suos versantur. Crudeles iidem atque agrestibus moribus esse feruntur, lentissimi ad obsequia, peregrinis præsertim præstanda. At promontorii Lope-Gonsalves incolæ, urbanitate morum antecellunt Gabomios, mitioresque sunt in exteros, quos & liberaliter excipiunt, & negotiantur cum iisdem libenter.

Arma. Melioribus induuntur armis quam illi, qui apud Minense seu S. Georgii in Guinéa Munimentum incolunt. Nam & gladiis utuntur, & jaculis scuto prælongo ex arborum corticibus compacto, & triangularibus sagittis, quæ valde periculosæ læsis existunt, fabrosque habent artis suæ admodum gnaros.

Regimen. Regio universa tribus Regibus subest, quorum singulis oppidis vicisque suis præfectos imposuere, *Chaveponso* dictos. Subditis summa parendi voluntas est.

Religio. Solem Lunamque, aut arborem aliquam, vel terram ipsam cultu divino venerantur. Terram autem propter eximia ejus merita, quod nascentes excipiat, natos alat, semelque editos sustineat semper; quamobrem indecorum ac peccati loco habent, si quispiam sputo eam immundet.

CORISCO.

Nomen. *Corisco* insula Beninum ad Regem spectans, appellationem nominis accepit à fulmine, quod postquam detecta est, circa eam è cœlo delapsum est. Nam hoc nomen ei Lusitani imposuere.

Situs. Sita est in ipsis faucibus ostii fluminis *Rio d'Angra* dicti.

Ambitus. Ambitus ejus unius circiter leucæ spatio extenditur. Ceterum nullis incolis est frequens.

Soli qualitas. Solum ad cucumeres tantum fœcundum est. Idem tamen salubrium aquarum copia scatet, gignitque lignum rubriore colore quam Brasiliense speciosum. Id speculi instar splendescens, ea duritie est, ut non nisi magno cum labore flectatur.

FERNAND POO *Insula.*

Nomen. Præter Africæ adjacentes insulas, quas aut Hispaniarum rex, aut Turcarum tenet Imperator, ad plenam ejus accuratamque cognitionem de notioribus quibusdam hoc nobis disserendum loco videtur. Naviganti itaque à Septentrione Meridiem versus, quæ prima occurrit insula, à Ferdinando Poo, seu Ferdinando Lopez Lusitano, primum eam detegente, nomen invenit; qui quidem *Formosam* seu *Pulchram* appellaverat, quod tamen deinde nomen causam appellationis accuratius librantes commutarunt in prius. Quidam pro eo interpretantur, quam Hanno Carthaginensium Dux cum lacu ingente invenit, in quo alia adhuc insula erat, hominibus, feris, pilosisque inculta; unde pro Gorgonum insula, quæ Hespera dicitur, à nonnullis fuit accepta.

Situs. Est ea ambitu non parvo, continenti vicina, è regione amnis, quem *Rio dos Camarones* appellant, in extremo Guineæ littore Australi, inque Oceano Æthiopico locata.

INSVLA PRINCIPIS.

Nomen. *Insula Principis* Hispanicæ ditionis est, sic dicta, quod ex ea reditum annuum Portugalliæ Princeps acciperet.

Situs. Sita est Æthiopico in Sinu, quadraginta Septentrionem versus leucis ab Insula S. Thomæ.

Soli qualitas. Longe salubrius cælum hanc quam S. Thomæ insulam, vicinam licet, circumstat. Saccharifera est

est ea, producitque præter diversi generis fructus, zingiberis modicum, ac arborem tanta, ut perhibent, crassitudine, ut inferior ambitus ejus ulnas contineat viginti quatuor. Habet & palmas, quæ potum insulanis suppeditant.

Incolarum mores. Indigenæ plerique nudi incedunt; at Dux eorum toga braccisque induitur. Fœminæ linteam vestem umbilico circumligant, quæ deinde ad suprema genua defluit, incurvum manu cultrum portantes, quo veteres illas Amazones repræsentant, ac suspensam è collo imaginem, crucemque gestantes.

Opes. Sunt porro Insulani nunc de molendinis purificando saccharo provisi, in quo præcipui eorum reditus consistunt.

Arma. Regimen. Caput seu Dux eorum pelta utitur hastaque, ac latus gladio accingit; reliquis non gladio, sed longioribus jaculis armatis.

Religio. Lusitani primum Insulanos docuerunt, quomodo ad obtinendam salutem æternam in IESVM CHRISTVM credendum sit; cujus rei testimonio sunt imagines è collo fœminarum suspensæ, Hollandorumque relationes, quod imagines Crucemque venerentur.

INSVLA S. THOMÆ. Insula hoc S. Thomæ nomen accepit, quod ipsa Sancti Thomæ die festa eam præfectus quidam Lusitanicæ classis detexerit.

Nomen. Nonnulli eandem S. Honorii nomine indigetant, Barbaris *Poncas*, & Hispanis *S. Thomé* appellantibus. *Situs.* Situm Æthiopico sortitur in Sinu, in vicinia promontorii Lope-Gonsalves.

Figura. Figura propemodum orbiculari conspicitur, *Dimensio.* cujus diameter, longitudinem latitudini parem efficiens, est milliarium 60, ambitu milliaria continente nonaginta.

Loca. Primarium in ea oppidum est *Pavoasan*, portus commoditate, ac septingentis circiter ædificiis ligneis instructum. Lusitanorum ea colonia est, nec alia esse potest, si recte situs ejus consideretur, quam quæ in Tabulis Cittade nuncupatur. Amnem habet dulces salubresque aquas vehentem per oppidum.

Cæli solique qualitas. Aër circumsidens exteris insalubris esse fertur, adeo ut quot octo diebus semel febri jactentur, raroque quinquagesimum ætatis annum exsuperent; cum tamen originarii sive indigenæ bellè semper habeant, fortassis ob corpora modico imbuta sanguine; ac ætatis annum centesimum eorum multi attingant.

Nam ubi extraneus aliquis in oppido Pavoasan paucis duntaxat diebus moratur, acuta eundem febris illico invadit, ea violentia, ut quarto sæpius, aut septimo, ad summum autem decimo-quarto pòst de vita excedat; quod tempus si evadat, convalescit, redditurque pristinæ sanitati, nisi forte contra diætam seu victus peccet rationem; optimum hic namque remedium est ad vitæ tempus augendum, modico cibo acquiescere, ac ordinario alimento veluti detrahere. Ceterum insula hæc nequaquam gravi pestilentiæ malo supposita est; remediaque morbo ejusque causæ sunt obvia.

Mons. In mediâ insulâ mons quidam densissimè con- *Aqua.* situs arboribus, alte verticem attollit, cui adsidua nubes incumbit, quæ se in aquam supra arborum ramos ac folia tanta copia resolvit, ut ex omnibus montis partibus inde copiosi rivuli decurrant. Qui Pavoasan oppidum rivus levissimis saluberrimisque aquis suis intersecat, aperte innuit, quæ ceterarum sit bonitas aquarum. Fontes etiam per omnem insulam crebri visuntur, aquam eructantes limpidissimam.

Solum insulæ flavescens seu rubescens potius, *Soli qualitas.* rude est, ac cretæ instar densatum sive compactum, raroque ob roris qui nocturnis decidit temporibus, copiam resolvitur in pulverem, sed ceræ instar mollescit, ad quævis producenda fœcundum. Fertilitas autem inde colligi potest, quod, si agrum quendam incolæ otiosum seu pigrum esse patiantur, brevissimo tempore arbusculæ se exserant ea altitudine, quam ægre apud nos plurium spatio mensium consequantur; adeo ut eruant eas excidantque necesse sit; quo facto opportune arundines sacchariferas serunt, *Saccharum.* queis post quinquemestre tempus deinde sua maturitas est; Iunio enim mense arundinum messis est, quas Ianuarius plantavit. Ante Lusitanorum adventum nullæ hic erant arundines sacchariferæ; quibus hoc bonum, uti & zingiberis fructum Insula debet.

Fruges fructusque. Frumentum hoc in loco procul à maturitate abest, alte duntaxat sine granis herbescens, eo quod solum insulæ & rude nimis sit, & nimia humiditate sua requisitam coctionem seu alterationem impediat. Vitis hinc exulat, quod solum ferendæ ineptum sit; domestica tamen passim visitur viriditatis gratia, pergularum nostrarum in modum plantata.

Batatum. Frumenti defectum Batati granis natura supplevit, è quibus panem suum incolæ conficiunt. Nigritis incolis hoc frugum genus *Igname* appellatur, seruntque id ea diligentia, ac si solum eorum nihil proferret delicatius. Ceterum exterius nigricat, albicatque interius, magnitudine par rapæ, sapore castaneæ, sed substantia teneriore delicatioreque. Planta hæc earum numero est, quæ late se per terram serpendo diffundunt. Maturitatem fructus ejus quinquemestri exacto consequitur, digeriturque facillime, nec frigore suo noxius, nec calore; sin autem aqua percoctus, aut levi favilla tostus edatur, magnam nutriendi vim habet, ac panis esse loco potest.

Animalia. Pascuorum abundantia pecoris multitudinem loquitur. Ex sola porcorum copia de ceteris judicium statui potest. Perdicum, sturnorum, turdorum, merularum, aliarumque multiplicis generis avium quidam quasi infinitus hic numerus est. Mare circumfluum genus omne piscium suppeditat; nec hoc beneficium perfluentia insulam flumina negant insulanis, quæ cancros etiam marinis simillimos gignunt.

Insularum mores. Insulani albo, ut Lusitani apud nos, colore sunt, non atro; interdum autem contingit, ut mercatores Lusitani defunctis uxoribus suis, se ad Nigrarum, quas moris condîtis esse, ac valere ingenio noverunt, conjugia applicent. Ceterum caloris vis nequaquam hic impedit, quin Lusitanorum illorum, qui primi desertam hanc insulam excolere cœperunt, filii, aut nepotes, aut posteri, more Europæorum, corpore albo sint, longissimum licet à prima habitatione sive colonia tempus intercesserit.

Opes. Opes seu nervus Insulanorum præcipuus à saccharo est, cujus insulæ quotannis massas centum ac quinquaginta mille, singulas triginta & duarum librarum componunt. Numerum hunc ex decimis Lusitaniæ Regi solutis collegêre; quo censu is duodecim, aut quatuordecim mille massas aliquando accepit.

Regimen. Præfectus Insulæ, eique adjunctus Iudex, qui jus unicuique æquabiliter commuicant, Pavoasani sedem habent; utrumque autem huc mittit Lusitanicus Senatus.

Religio. Incolæ omnes Catholicam profitentur Religionem, paucis mancipiis aut mercatoribus exceptis, queis fortunarum suarum hic sedes non est. Habent quoque insulani Episcopum suum, ab Archiepiscopi Vlyssiponensis jurisdictione pendentem.

ANOBON. *insula. Nomen.* *Anobon* insula, quæ nomen forsitan à Calendis Ianuarii, seu anni incipientis die primo mutuata est, cum vocabulum hoc nihil aliud quam bonum seu faustum annum significet, Lusitanis *Anoboon*, dicitur, pluribus in Tabulis Anobon appellata. Sanutius, Mercator, ac quidam alii desertam esse existimant; at nunc contrarium exploratum est nobis.

Situs. Distat ea leucis ab insula S. Thomæ quadraginta, & ab Africæ Continenti circiter quinquaginta. Qua littus ejus Occasum spectat Æstivum, ob brevia & occursantes scopulos periculosum existit.

Soli qualitas. *Aqua.* Aëre salubri fruitur, crebris fluminibus fontibusque rigua, è quibus ob reciprocans novilunio pleniluniog mare, aquam haurire difficile est. Sunt etiam insigni altitudine montes, maximam anni partem nivibus obsiti; unde fit, ut perpauci sine pluvia dies abeant. At colles hic vallesque singularis feracitas amœnitasque commendat. Nam omne solum fluminibus prætensum palmis viniferis abundat, ceteris in partibus, banarorum, è quibus panem suum conficiunt, malorum aureorum saporis exquisiti, tamarindorum, fructuum, quos *ananas* appellant, apprime dulcium, item quos *Panavas* vocant, cucumerum, melonum delicatissimorum, orizæ, milii, & aliorum varii generis eximie fertilis. Saccharum quoque, gossypiumque magna hic copia producitur. Flores eximium quendam à se diffundunt odorem.

Fruges fructusque.

Animalia. Inter animalia, porcorum, caprarum, gallinarum, columbarum, ceterorumque volatilium greges numerosi se offerunt.

Insulanorum mores. Lusitanorum, qui domini hujus insulæ sunt, non magnus est numerus, quorum periculosam consuetudinem Pyrardus accusat, quod mellitorum sub tegmine verborum fraudulenter agere videantur.

Religio. Religione omnes Catholici sunt, procurantibus sic Lusitanis, qui Barbarorum animos ab errorum tenebris ad veræ sapientiæ lucem traduxerunt.

CARACOMBO. *Situs.* Infra Gabom amnem, cujus supra meminimus, haud procul ab Æquinoctiali linea, infraque insulam Fernand Poo Meridiem versus, ad ostium amnis cujusdam, Caracombo insula se aperit.

Soli qualitas. Solum ejus fert fructus Europæ nostræ incognitos; cernunturque hic animalia avesque diversi generis: imo centeni sæpe avium nidi unico in ramo arboris exstructi, compositi singulari contra serpentum lacertarumque insidias artificio.

Incolarum mores. Fœminæ inspectantibus quibuslibet partus suos enituntur. Hollandi quodam tempore versus has partes navigantes, cum insulæ huic essent vicini, insulanorum viginti quatuor, navigiolo conscenso, navi adnavigarunt Hollandicæ, ad quam appulsi, quaterni aut quini eorum ad navem fuere admissi, ex quibus unus facie, pectore ac brachiis albus, viridantem manu ramum, cum tintinnabulo, volucremque magnitudine passeris gestabat, cretam, quam forte habebat, in diversa navis loca inter tintinnabuli sonitum, sociorumque sermunculum projiciens; quæ ceremoniæ benedictionis quædam species esse videbantur.

In gratiarum actionem porrectum fuit ei poculum ingens, vino palmeo repletum, in quo exhauriendo ista barbaries hominum fere dimidiam horam insumpsit. Quo facto, in navigiolum ipsi suum rediere, invitantes Hollandos, ut secum appellere ad littus, ferrumque ebore suo permutare placeret; cui petitioni datus illico est locus. Ingressi igitur insulam Hollandi, vicumque in ea, primo aspectu porticula se obtulit, altitudine ternûm pedum duntaxat, superius quidem contecta, sed à latere aperta nonnihil, supra quam parvum erat erectum patibulum, ex quo funda pendebat, quam incolæ vetuerunt contingere, ne quid intus esset sciretur. Pone patibulum istud erectus baculus infantis cujusdam caput gestabat, cujus oculo uno officulum erat insertum, variis circum baculum piscium aliorumque animalium ossibus dispersis.

Ceterum insulani veterem Iudæorum usum Circumcisionis & ipsi servant, quamvis nec fidei ullius, nec religionis species in animis eorum possit notari.

INSVLA S. MATTHÆI. *Nomen.* Sequitur tandem *S. Matthæi insula*, obvia illis, qui hinc versus promontorium Bonæ Spei navigant: Est autem ea à littore remotior, nomen suum mutuata à festo S. Matthæi die; hoc quippe primum detecta est.

Situs. Situm tenet Æthiopico in mari, deserta nunc, etsi salubri flumine sit rigua. Fructuum atque animalium copia sufficienter instructa sit, necesse est, cum aliquot annorum spatio fuerit à Portugallis habitata.

ÆTHIO-

ÆTHIOPIA INFERIOR.

Divisio.

EXterior, sive Inferior Æthiopia, à Lusitanis detecta, in sex potissimum partes dividitur, quarum nomina sunt hæc: *Congo*, cujus regni descriptio Tabulæ suæ adjuncta deinde sequetur, regio *Cafrorum*, *Monomotapa* & *Monemugi* Imperia, cum *Zangibar* regione. Ducto autem ab illo tractu, qui magis in Septentrionem vergit, initio, *Anzicanorem* & *Loango* regna primum se offerunt.

ANZICANI. Limites.

Anzicanorum regnum (quæ gens Marmolio *Azinguis* dicitur) clauditur ab Oriente lacu illo, è quo Vmbræ amni origo est, aut secundum alios Vanguæ regno, atque amne prædicto, qui deinde Zaire fluvio miscetur, in quo Anzicanorum insulæ aliquot visuntur; ab Occidente populis Amboës, qui Bramos populis Loango regni confines sunt; à Septentrione Africæ Nubiæque desertis; à Meridie vero Sunda & Songo regni Congo provinciis.

Iarricus quoque Cacongo regnum, quod Congo regno continuatur, terminum assignat. Breviter, extendit se Æthiopia Inferior à Zaire amne in Nubiam usque.

Soli qualitas. Santalum.

Lignum, quod Santalum vocant, duplicis generis hîc nascitur, rubrum scilicet, quod Tavilla incolis dicitur, albumque, quod Chinongo appellant. Postremum ligni genus in pulverem redactum, oleumque palmeo permistum, unguenti loco est incolis, quo corporibus suis firmam valetudinem conservent. Lusitani resolutum in pulverem miscent aceto, atque emplastri in modum ad sanandum luem veneream applicant, ubi in arterias pulsus se exserit, fumificatione ejusdem capitis doloribus medentes.

Fodinæ metallorum.

Crebræ hic cupri fodinæ, plurimusque Rhinoceros ac leo, & martes plurima, nec cetera regioni Congo communia animalia desunt.

Incolarum mores.

Incolæ incredibili agilitate valent, adeo ut rupicaprarum instar alta quævis conscendant: Fœminis, pro climatis ratione suus decor constat. Ceterum periculorum mortisque contemptores esse feruntur. Porro simplices sunt, liberi atque fideles. Mercatores tamen rara hic commercia exercent, ob inconditos incolarum mores, fiduciamque quam de agilitate sua concipiunt: Quando autem ad humanitatem reducti sunt, sedulo fideliterque serviunt; nec vero ullis mancipiis Lusitani plus fidei attribuunt. In macellis eorum carnes venduntur humanæ; hostes quippe suos in escam mactant, mancipiaque, si justo divendere precio non possint, futuræ mactationi saginant. Ex mancipiis porro nonnulla reperias, quæ aut gloriola, aut vitæ tædio, aut suorum amore dominorum mactanda ultro se offerant. Quandoque, cum ratio temporis id innuit, nec ipsis cognatis hic parcitur.

Cultus ratio.

Plebs capite nudo, nudoque ad cingulum reliquo corpore incedit. Verum quos eminentior evehit conditio, hos vestis serica aut alio ex panno, caput vero galerus niger ruberve, aut Lusitanicus contegit. Fœminæ eorum à nuditate quoque abhorrent: at quæ plebis infimæ sunt, hæ suorum maritorum sortem dimidiata nuditate sequuntur.

Lingua.

Lingua eorum à Congano differt idiomate, & est longe hoc ipso difficilior; quamobrem Anzicanorum linguam ægerrimè Congani addiscunt: at isti horum idioma brevissimo tempore intelligunt, loquunturque.

Opes.

Conchyliorum testæ ex Loanda, qua regni Congo insula est, advectæ monetæ hic usum præstant. Nam Anzicani Congo regnum frequentant, mancipia, textilia linea eburque suum hisce conchyliis, & aliis ex S. Thomæ insula allatis, quibus corpori suo ornamentum conciliant, sale, pannis sericis, cultris, similibusque mercibus Lusitanicis permutantes.

Arma.

Porro bellicosi sunt Anzicani; ad quam virtutem ostendendam exercendamque, variis armorum generibus utuntur: Ac primo quidem arcubus è ligno non magnis, quos serpentinæ pelles diversicolores eo tegunt artificio, ut cum iis natæ esse videantur.

Quod autem hoc arcus suos tegumento operiant, adeo fit, ut cariem vetustatis amoveant. Funiculo ipsa soli natura suppeditat; nascitur quippe apud eos juncus colore cervino, quæ cum valde plicabilis flexibilisque sit, aliquanto contorta, funem quamprimum efficit.

Ceterum sagittæ eorum perbreves sunt, gracilesque, sed duriore è ligno confectæ, quas plerumque, ut & arcum quisque suum, in manibus habent.

Regimen.

Parent ipsi Regi suo, quem Magnum *Mococo* nuncupant.

Plures ei Reguli & Dynastæ subsunt.

Religio.

Solem velut deorum principem, seu Iovem quendam venerantur, in secundis Lunam velut Iunonem constituentes. Præter hæc duo numina omnibus communia, singuli privatum privatis iis suis honorem cultumque pro libitu exhibent; Circumcisionis usum suorum exemplo vicinorum huic superstitioni addentes.

LOANGO seu BRAMAS. Nomen.

A Septentrione in Meridiem navigans, antequam ad Congo regni littus accedas, regni *Loangæ* partem post promontorium Lope-Gonsalves cernis Æthiopico Oceano prætextam. Id *Loango* Iarricus appellat, ab incolis *Loangas* nunc, olim Bramas dictis.

Limites.

Terminos habet à Septentrione habitatores promontorii Lope-Gonsalves, quos ultra quoque parte sua ad lineam usque Æquinoctialem pertin-

ÆTHIOPIA
INFERIOR,
vel
EXTERIOR.
Partes magis Septentrionales, quæ
hic desiderantur, vide in tabula
Æthiopiæ Superioris.
Milliaria Germanica
10 20 30 40 50 60 70
Septentrio.
Meridies.
Occidens.
Oriens.
Linea Sub Tropico Capricorni.
Caput Bonæ Spei
MARE ORIENTALE sive INDICUM
OCEANUS ÆTHIOPICUS
PARS ÆTHIOPIÆ SUPERIORIS.
CONGO
Angola. REGNUM
MONOMOTAPA
Mozambique.
Lunæ Montes
Maitacasai.
Camur.
Agag.
Zefala
COSTA DE CAFFRES
CAFFARIA
Terra de Natal
MADAGASCAR
Baso Desertum
Concritan desertum
Cal buras desertum
Cavco desertum
Poncal desert.
Cabo Negro
Sibit
Tirut.
Lusitania
Butua

pertingit; ab Occidente mare Æthiopicum; à Meridie amne de *las Borreras Roxas*, seu Palmarum regione, ut Pigafettus & Iarricus volunt; sive, ut recentiores quidam, Zaine flumine, quo hoc regnum à Congo regno dirimitur; & ab Oriente populos Amboës, quibus Orientales sunt Anzicani.

Dimensio. Porro à promontorio Lope-Gonsalves, sive ab Æquinoctiali linea ducentarum leucarum & amplius spatio in mediterranea se porrigit.

Loca. Caput regionis est *Bansa Loanga*, multis *Loanda* vocitata, portu percelebris, quem Andreas Battelius Anglus, qui duobus annis cum dimidio Loangarum arma accepto stipendio secutus est, simpliciter *Banza* appellant, nulla Portus facta mentione. Est præterea alius in hoc regno locus, sed in interiora remotus, *Kenga* dictus, atque hinc tricenis versus Septentrionem leucis tertius, quem *Maremba* appellant. Ædificia incolarum pleraque rubra sunt, eademque angusta. Ceterum Loangæ Regi Provinciæ assignantur senæ, quas absoluto moderatur imperio.

Soli qualitas. Situs regionis planus est, editior tamen; solum vero diversorum fructuum est ferax, Bansanus ager præsertim, qui cujusdam terrestris paradisi speciem exhibet. Quadrimestri spatio duplex incolis est messis, vindemia novem mensibus continuis durante, qua à palmis suis excellens vinum *Malasa* dictum colligunt, reliquis tribus mensibus vinum quidem ex iisdem exprimentes, sed minus exquisitum, saluberrimum tamen potantibus. Postremum *Matumba* incolis dicitur, oleumque, quod eædem suppeditant palmæ, *Masa* appellatur. Silvæ malis citreis, limoniis aureisque stipantur; Bananis item abundant, Podatis, Paconibus, & Ananis (quæ barbara fructuum vocabula sunt) ea saporis dulcedine, ut nihil ex omni Europæorum fructuum genere cum his conferri possit. Affluit præterea frumentum, ac fruges ceteræ; mel autem copiose in silvis invenitur, florum eximiorum multitudine hoc donum subministrante. *Animalia.* Ad animalia quod pertinet, adsunt cervi, hinnuli, bubali, elephantes, vaccæ, reliquumque domesticorum animalium ac ferarum genus.

Incolarum mores. Nigricant corpore Loangani more vicinorum populorum, pici ipsi de nigredine controversiam facientes: albi tamen nonnulli hic nigris parentibus nascuntur, inexplorata hactenus diversitatis ratione. Hos incolæ *Dundas* nuncupant. Porro rapinis addicti sunt, vultu ceterisque moribus tam pacis quam belli temporibus Conganis simillimi; supra modum superbi atque ambitiosi, quamvis neque auri, neque argenti fodinas possideant. Maritimi piscationi præcipue dant operam; reliqui, qui interiora tenent, venationem peculiari quodam affectu sectantur.

Opes. Abundat ebore hoc regnum, quod ferro permutat. *Merces.* Id tam vili hic precio divenditur, ut aliquando integrum dentem elephantinum quis pro unico trabali seu navali acceperit. Ex permutato ferro, secures, cultros, & ferramenta, queis sagittas ex parte induunt, aliaque arma fabricant; ex ebore verò suo varia instrumenta atque ornamenta conficiunt, pectines videlicet, cultrorum manubria capulosque gladiorum, ac mensas integras marmoreis persimiles. De ære quod est, ex eo aliunde advecto maritimi rotundos fabricant circulos trium aut quatuor pondo plerosque, quos deinde ferro, textilibus laneis coloris diversi, corollariisque vitreis permutant. Iidem varia è palmarum foliis textilia conficiunt crassiora, subtilioraque lineorum in modum, queis suum constat precium.

Arma. Scutis prægrandibus bubalina è pelle ad tegendum corpus utuntur, gladiis, sagittis, ferro venabulorum instar armatis, queis obvia quæque pervadunt, pugionibusque sagittis ferreis similibus.

Regimen. Incolæ Rege suo gaudent, quondam Congo Regi subjecto, qui nunc mutuam amicitiam colunt. Is *Mani Loango*, seu *Manna Loanga* nomine indigetatus, senis totidem ditionum Regulis imperat, qui aut filii ejus sunt, aut ex agnatis, *Mannæ*, qui dignitatis est titulus, nomine ante susceptam Præfecturam carentibus. Ea porro Regis majestas est, ut per omne anni tempus ternis, aut summum quaternis vicibus in publicum prodeat, quo tempore subditorum lites summarie decîdit. Separato à ceteris loco sedet, assistitque ei sacerdos seu potius diaboli minister, qui bibituro Rege elata voce clamat, moriturum eum, qui bibentem Regem viderit, adeo, ut præsentes humi illico defigant oculos, eosdem paullo post extollentes, hac voce cum manuum complosione emissa: *Saccarella, Saccarella, Manna Loanga*, hoc est, proficiat Regi nostro. Atque hæc convivandi ratio sæpe in multam noctem traducitur; donec excubiæ Regis adsint cum tympanis tubisque.

Successio. Quod si ex ea Regi, quam præcipue sibi uxorem delegit, heres nullus existat, nepos ex sorore natu major in regnum succedit; qua linea quoque deficiente, procerum potentiores armis inter se disputant de regni successione.

Nobilitas. Frequens hoc in regno Nobilitas est, inprimisque ob concubinarum, quas Rex suæ refrigerio libidinis alit, multitudinem. Nobiles isti magnifice vestiti incedunt, ituri ad Templum quaternis plerumque pueris ingenuis stipati, qui tapetem cum flabello deferunt, numerosa mancipiorum subsequente serie. Palatio Regio vicini explicatum sternunt tapetem, ac nobilium quisque designatum sibi locum occupat. Ceteris honorabilior considet in medio, multis stipatus mancipiis, aliisque officii causa præbentibus catervam: & hac ratione ducenti sæpe Nobiles conveniunt, qui cum affectatoribus suis facile ad terna hominum millia ascendunt. Ceterum iidem Nobiles præstant ceteris & urbanitate morum, & pugnandi alacritate.

Consiliarii. Consiliarios Regis *Dundas* appellant, qui præstigiis & divinationibus infames, Regi fœlix infaustumve agendi tempus annuntiant; euntesque in forum, si quid rerum venalium capiant, id nullo faciunt impediente.

Religio. Gentiles. Solem, utpote majorem maremque, Lunam vero minorem ac fœminam, dispari cultu venerantur, cunctis Circumcisionem, suorum de more vicinorum, patientibus. Verum præter falsa hæc numina, divino cultu diabolum afficiunt, quem *Maguschi*, seu *Magussi*, vel, ut Angli istorum locorum

rum gnari perhibent, *Mobiſſo* nuncupant, icones ejus varias celato opere, pictoque habentes. Porro ſacerdotibus ſuis, ſeu potius Diaboli, ſtrictiſſimam præſtant obedientiam, eoſque *Maguſchi*, Dominos, appellant, cujus in honorem, velut ei propinarent, bibentes, vinum in terram effundunt. Habent & Templa ſua ſive Oratoria, in quibus ſæpe Diabolus, cui humanis etiam victimis ſacrificant, poſtulantibus apparet. Idolum, quod in primaria Regni urbe colitur, *Chekoſce*; quod vero in oppido Kenga venerantur, *Kenga Gumbiri*; Templumque ejus *Munſa Gumbiri*, aniculæ cuidam habitatum, appellant.

Chriſtiani. Etſi autem plerique Loanganorum fortaſſis adhuc idololatræ ſint; tamen ex Conganorum, qui Chriſtiani fere omnes ſunt, vicinia ſenſim in hanc regionem Chriſtianæ fidei profeſſio irrepſit. Exploratum nobis eſt, ipſum Loangæ Regem anno 1607 ad Patres Societatis IESV accerſendos miſiſſe, ut Chriſtiana fide inſtructus, Baptiſmatis ſacramento initiaretur.

CACONGO. *Limites.* *Cacongo* regnum, regnis Congo, Anzicanorum, Angoæ, Bungo, & Biangæ contermium, probabilis conjectura eſt, terminari ab Oriente regno Congo; à Septentrione Anzicanorum regione; reliquas ejus partes ceteris regnis claudentibus. Latiſſime id patet, poteſtque interrupta navigatione mari primum Pindam uſque, (qui Congo regni portus octoginta ab Inſula S. Thomæ leucis diſtat;) indeque adverſo Zaire amne dierum quatuor intervallo attingi.

Religio. Rex Cacongo an. 1607 ad Epiſcopum Loandanum miſit, qui eum ad ſe ſuoſque baptizandum accerſeret. Quo comperto, Præfectus Loandanus cum Epiſcopo, omni mora abjecta, P. Rectorem Collegii Ieſuitarum rogarunt, ut quoſdam è ſuis huc ad ſatisfaciendum deſiderio Regis ablegaret, qui, lucrandis Chriſto animabus intentus, mox conditionem accepit.

GIAQVAS. *Limites.* Populi, qui ultra Solis Nitrique montes remoti, atque in utraque Nili ripa, confinioque regni Moënzemuge ſeu Monemuge poſiti, ab Oriente Congo regno, ab Occidente vero Balta, quæ regni Congo provincia eſt, clauduntur.

Nomen. Conganis *Giaquas*, in patria Agag, Pigafetto Linſchotoque teſtibus, Abyſſinis *Gallas*, Indis *Zimbas*, & Serræ Lionnæ populis *Cumbas* appellantur. Texeira de Afris anthropophagis diſſerens, *Zimbas* eos nuncupat, nulla ceterorum nominum mentione injecta. Verum Andreas Battelius, Anglus, (qui cum hac gente diutius egit quam Europæorum ullus; ſedecim quippe menſibus ſub ea Portugalenſium metu bombardâ ſuâ ſtipendia meruit) aſſerit, appellari illos à Portugallis *Taggas*; inter ſe *Imbangolas*; nomenque ipſum indicare, eſſe eos ex Imbiis ſeu Gallis è Serræ Lionnæ regione huc profectis, qui meo judicio à Cumbis nequeunt eſſe diverſi.

Incolarum mores. Gens fera eſt ac barbara, rapinis excurſionibuſque vehementer addicta, mapalia ſua ex frondibus arborum conſtructa errantium more circumferunt. Cum meſſis, aut vindemiæ eſt tempus, in vicina loca catervatim irrumpunt, eaque ad futurum paſtum mendicitatis ſuæ populantur: Nam neque ſerunt, neque plantant, neque pecorum paſtioni attendunt.

Verum, quod longe memorabilius eſt, proprios Ciaquæ ſeu Cumbæ liberos non educant, quamvis ſinguli, quibus id ætas permittit, denas, aut vicenas etiam aliquando uxores habeant, ex mancipiis delectas; ſed parturientium in gratiam ſcrobem effodiunt, qui recens nato partui pro hoſpitio præbeat ſepulchrum. Facti rationem hanc habent, quod educandorum moleſtia liberorum ab excurſionibus avocentur. Eligunt autem ex debellatis gentibus adhuc in juvenili conſtitutos ætate, quos ſuarum habeant facultatum ſucceſſores.

Victus ratio. Humanis carnibus ſingulari quadam aviditate veſcuntur, quibus bovillam caprinamque, quarum vilis annona eſt, poſtponunt.

Cultus ratio. Mos eſt illis adurendi labra genaſque ferro candente, ut notæ deinde impreſſionis remaneant. Porro palpebras ſuas nigras lucidaſque erigentes, oſtendenteſque oculorum albuginem è media nigredine, horribiles ſpectantibus aſſiſtunt. Ceterum nudi plerumque incedunt.

Arma. Contra hoſtes ſuos acerrime depugnant, queis clamore aſpectuque ſæpe terrorem incutiunt. Arma eorum ſunt clava, pugio, ſagittæ, arcus, ac ſcutum prælongum, eâ in medio latitudine, ut corpus ab adverſo impetu defendat; quod tamen deinde in angulum ſe arctat.

Religio. Nec idolorum, nec deorum ullorum numina cultu venerantur; ſacrificia tamen concelebrant, quibus Rex eorum, qui plerumque triveneficus eſt, quidam quaſi moderator aſſiſtit. Inter cetera ſacrificia celebrius illud eſt, quod *Kiſſembula* appellant, quo ſæpe ab ortu Solis ad alterum Solem protracto, dum res magnas parant, funguntur.

ANGOLA. *Nomen.* *Angolæ* regio, quondam *Abonda*, incolæque ejus *Ambondi* fuere nuncupati; *Angolæ* nomen accepit ex quo Angola rex primus jugum regis Congo excuſſit.

Limites. Finibus includitur hoc regnum à Septentrione Congo regno; à Meridie regno Mataman; ab Oriente regno Malembâ ſeu Majembâ, & ab Occidente, Oceano.

Dimenſio. Porrigitur à Septentrione in Auſtrum à Coanzâ flumine promontorioque Ledo ad Sinum Vaccarum uſque. Sed præter hoc tractus à Vaccarum Sinu ad promontorium Nigrum ſeptuaginta trium leucarum ſpatio procurrens, in varia dominia diſcerpitur, quæ tamen feuda quædam ſunt Angolæ regis, adeo ut hac ratione littus omne huc ſpectans, centum ac triginta tres leucas facile contineat.

Fluvii. Trajecto igitur promontorio Ledo, quod Coanzam flumen ſubſequitur, primus Meridiem verſus amnis eſt *Sunga*, qui *Senga* Pigafetto dictus, majora adverſo curſu navigia ad intervallum leucarum novem patitur. Hunc deinde alius excipit, qui vulgariter *Bengleli*, Pigafetto autem *Benglebi* appellatus, cum adjacentibus agris in ditione cujuſdam Vaſalli eſt. Tandem Vaccarum ſinus in conſpectu eſt, qui tutiſſimo pro quibuſlibet navigiis portu, ſed mediocriter capace, inſtruitur.

Loca. Præcipuum Angolæ oppidum *Cabazza* eſt, quod leucis quinquaginta Pigafettus à littore removet; at Iarricus caput regni ſedemque regis *Dougo* nuncupat, quamvis tertio volumine ſuo Cabazzam conſtanter regis ſedem appellet. Facile

cile tamen evenire poteſt, aberraſſe neutrum; quidpe Pigafetti temporibus potuit rex Cabazzæ morari, ac deinde amœnitatis commoditatisque cauſa regni ſedem in Dongo oppidum transferre. Locantur porro in hoc tractu Cambambe montis juga argentifodinis notiſſimi.

Plerique Angolæ proceres ſive dynaſtæ ſuperioribus temporibus Luſitanico paruerunt imperio, quibus tum è militum præfectis aſſignati Protectores, datique nonnulli è Patribus Societatis Ieſu, quos, ut id muneris non gravarentur ſuſcipere, Angolæ præfectus rogavit; experimento deinde edoctus, proceribus iſtis, qui feuda ſua à Patribus capiebant, conſtantiores ceteris in officio fuiſſe. Verum cum deinde ſuggeſtione quorundam Protectores hos Hiſpaniæ rex tolleret, incolarum non ſatis accurate perpenſo ingenio, Proceres iſti, quos vulgari vocabulo *Sobas* appellant, excuſſo jugo, Luſitanorum ſe armis opponere cœperunt, quos etiam diverſis præliis oppreſſerunt. Miſſus igitur anno 1600 Ioannes Royzius Cutignus, ut rebelles ad obedientiam reduceret, è centum ac quinquaginta Sobis, qui Luſitanicum ante agnoverant imperium, neminem invenit in fide conſtantem. Sed perbrevi tempore, aut quod numero ac robore militum inſtructior veniſſet, aut bellica virtute ſua, aut quod rei bene feliciterque agendæ facultas adeſſet, Sobas complures ad priſtinum revocavit imperium. Royſio deinceps non diu ſuperſtiti ſucceſſit in Præfecturam Serveira Pereira, qui Caſuco Procerum Duce debellato, reliquos facile ad obedientiam compulit. Sed repugnabat adhuc Cambambæ Dynaſta, idem argentifodinarum dominus; quo etiam devicto, Luſitani argentifodinas omnemque Cambambe regionem ſuæ poteſtatis fecere. Hac itaque victoria potiti Luſitani, Munimentum quoddam in monte condiderunt, cujus radices lambit Coanza amnis, in Oceanum influens apud Loandam inſulam; adeo ut beneficio fluxus & refluxus maris navigiis poſſint uſque ad ima Munimenti, quod adhuc à Portu leucis diſtat ſeptuaginta, quinque aut ſex dierum ſpatio, ſine ullo hoſtium obſtaculo accedere, totidemque diebus ad Loandam inſulam redire. Abeſt autem hoc ipſum Munimentum tredecim aut ſummum quatuordecim duntaxat leucis ab oppido Dongo, Angolæ Regis ſede.

Opes. Illa inter Loandam Munimentumque abeundi redeundique commoditas, quædam argentifodinarum tutela eſt, quas non ſolum argento, ſed aliis etiam abundare metallis experimento jam conſtat. Ceterum præſidiarii Munimenti milites numero ordinario ducenti ſunt, ac quinquaginta. Vniverſæ regioni præeſt nomine Hiſpanico Præfectus, cui ſumma authoritas eſt.

Maſſagan inſula. Coanza & Luyola amnes commiſtis primum alveis, in diverſa deinde abeunt; quos non longius ſagittæ emiſſione denuo conjungunt. Interjacens utrique flumini ſpatium, quod regni Angolæ portiuncula eſt, contra confluentes colliculum opponit, cui Luſitani, operis molitionem Paulo Dirſio aggrediente, Munimentum impoſuere.

Munimentum. Inſula hæc ante deſerta, exſtructo ſuperioribus temporibus in ea oppido Maſſagan (unde ei nomen eſt) nunc frequentatur. Id Luſitanis opportunum eſt, quod inde navigiis poſſint in Oceanum uſque deſcendere; terreſtre vero iter quadraginta aut 50 leucarum ſpatio ſine ullo diſcrimine aut metu ingredi. Huic & alia longe major commoditas accedit, quod ſcilicet hinc exiguo Orientem verſus intervallo remotæ ſint Cambambæ argentifodinæ; unde facilior earum tutela eſt.

Cæli ſolique qualitas. Salubre eſt Cambambæ cælum; quæ regio præter argentum, aliis quoque metallis ſcatet. Fructuum, atque animalium, præcipue vaccarum ingens hic copia eſt, qui ſinui vicino nomen dedere, circum quem, ob paſcuorum fœcunditatem, numeroſis gregibus paſcuntur.

Victus ratio. Incolæ carnibus caninis avidiſſime veſcuntur, adeo ut futuris delitiis ſeu epulis ſuis magnum eorum numerum alant, ſaginentque. Canes apud eos videas magnitudine ſive proceritate moloſſis Anglicanis pares, quales aliquando viginti ac duobus mancipiis redemere.

Cultus ratio. Collum porro ac brachia globulis vitreis diverſi coloris exornant. Hos *Anzolos* indigetant, trajectoque funiculo corollarii inſtar unitos *Mizanga*.

Mores. Ad plura ſimul connubia ſe applicant, unde incolarum frequentia exiſtit. Permutant autem ſponſis ſeu ambientibus parentes filias ſuas aut pluribus mancipiis, aut boum numero non parvo, aut aliarum largitionibus rerum eaſdem divendunt. Viſus aliquando primarius ex Angolæ proceribus trecentas libidini ſuæ fœminas ſeu concubinas aluiſſe.

Lingua. Lingua Angolana pronuntiatione tantum à Congana differt; quamobrem quæ reapſe alia non eſt, intuitu primo diverſa eſſe videtur.

Sepeliendi modus. Defunctorum corpora, ut Andreæ Battelii Angli habet relatio, primùm lota, pexo etiam ornatoque capillo, recenti, panno involvunt, & hac ratione ſepulchro inferunt, quod fornicis in modum conſtructum, mortuum terrea ſede excipit, maxima divitiarum ornamentorumque ejus parte juxta locata. Capros deinde mactant, quorum ſanguine terram, ut & vino ſuo in defuncti memoriam conſpergunt.

Religio. Idololatriæ plerique ſunt, &, ſi Andreæ Battelio creditur, habent idola è ligno exſculpta, quorum alia Templorum, alia oppidorum vicorumque medium locum tenent, *Moſciſſo* appellata. Porro certis nominibus propriis unumquodque idolum diſtinguunt, unum *Kinſungo*, alterum *Kalikete*, tertium aliter vocitantes. Mos eſt incolis per hæc ipſa idola jurandi. Quiſpiam morbo laborans, ad idoli pedes vinum ſtatuit, ad placandum ſcilicet numen iratum. Plurimi tamen incolarum annis ſuperioribus idolorum cultu ſuperſtitioſo relicto, Patrum Societatis IESV prædicatione inſtructioneque veram Chriſti fidem amplexi ſunt.

MATAMAN. Limites. Mataman regnum Angolæ regno à Septentrionibus conterminum eſt; à Meridie Bravaghul amni juxta Tropicum Capricorni, qui regnum hoc à Lunæ montibus diſpeſcit, idemque à Cafarorum regione, quæ verſus promontorium Bonæ ſpei extenditur, ſejungit; ab Oriente Magnicæ flumini; ab Occidente vero Oceani à Pro-

Promontorio Capitis Nigri Tropicum Capricorni uſque. Hac igitur ratione longitudo regni Mataman computata à promontorio Nigro, ubi ditionis Angolanæ terminus eſt, ad Tropicum uſque, leucas implebit 116. Ceterum Bagamidri amne interfluo ab Imperio Monomotapæ ſubmovetur. Provincias regni Chimbebes incolæ appellant.

Flumina. Ex amnibus ejus *Bravaghul* è montibus Lunæ ortus, miſtuſque deinde Magnicæ, verſus Auſtrum in Indicum mare devolvitur. Magnicam ſeu Magnicen deſcribendi commodior infra locus erit. *Montes.* Iam autem à promontorio Capitis Nigri recta in Orientem linea abeunti prima montium juga viſuntur, quos ad montes Cryſtalli uſque protenſos, *Frigidos* à nivibus vocant, quæ paulo remotiora juga ſolent obſidere. Ex his nivoſis montibus decurrentes aquæ congerie ſua lacum efficiunt, qui Luſitanis *Dumbea Zocche* dicitur. Ceterum Cryſtalli montes longius à Septentrione verſus Argenti montes Mabembam uſque, oppidum in Congo regni confinio poſitum, ac Coari flumine riguum, ſua juga pertexunt. In litore autem, ſumpto ab Angola initio, *Chimbebes* provinciæ, Regi Mataman ſubjectæ, occurrunt. Linſchotto regio hæc Climbeborum regnum nuncupatur.

Cæli ſolique qualitas. Aër in hoc tractu terrarum temperatiſſimus exiſtit, ſolo ad res omnes humanis uſibus neceſſarias fœcundo. Plurimæ hic cryſtalli fodinæ ac aliorum metallorum reperiuntur.

Regimen. In littore Dynaſtas complures invenias, qui Reges dici volunt; cum tamen ſinguli anguſtis regionibus, iiſque ob minus commodis inſtructum portubus littus egenis imperent.

MONOMOTAPA. Nomen. *Monomotapa* regio, quibuſdam *Benomotapa*, & *Benomotana*, Marmolio autem *Bena Motapa*, ſeu *Bena Motaxa* appellata, duobus Magnices, qui & S. Spiritus, Cuamaque amnibus velut includitur, quæ inſulæ formam ſortitur, ſi Sofalæ ei regionem cum Marmolio adnectas.

Limites. Extendit ſe ea à Meridie uſque ad minora illa Regna, quæ verſus promontorium Bonæ Spei vergunt; à Septentrione autem confine eſt Monemuge regno, ac Cuamæ amni; ab Oriente littori Sofalico; & ab Occidente Magnice fluvio, montibuſque vicinis.

Ambitus. Ambitus hujus Peninſulæ eſt milliarium 735, ſeu leucarum centum ac quadraginta quinque. Reguli tamen omnes, qui ab amne Magnice uſque ad Bonæ Spei promontorium regnant, Monomotapam dominum ſuum agnoſcunt, quemadmodum de Toroæ ſeu Buttuæ rege alio loco memoratum eſt à nobis.

Vrbes. Regia eſt *Benamatapa*, eademque caput totius Imperii, ſex dierum itinere circiter à Simbaoë ædificio amplo atque antiquo, quadra forma ex ingentibus ſaxis conſtructo; ſed à Cefali oppido Oceanum verſus vicenis milliaribus remota. Ex ceteris locis præcipuus eſt *Zimbas*, Cefalâ quindenis diſtans milliaribus.

Eſt & peculiaris Amazonibus attributa ab Imperatore regio: at has eſſe ſeparatas à viris, fabuloſum nimis eſſe videtur. Sanutius bellicoſis hiſce mulieribus ſeparatum regnum attribuit, Damut & Goragæ regnis conterminum; ſed Meridionalius. Relationes Ieſuitarum Monomotapæ Imperio quoque attribuunt oppida *Tete*, ubi Ieſuitarum Reſidentia S. Spiritus eſt, atque oppidum *Sena*; quæ & *Tombaro* oppido in regio Chitambo, cui ſuus Rex præeſt, meminerunt.

Temperato cælo gaudet hæc regio, ſolumque habet eximie fertile, nec tamen ipſa incolis ubique eſt frequens. *Soli qualitas.* Nam cum pluribus fluminibus & fontibus ſit rigua, non modo pinguia gregibus alendis paſcua ſuppeditat, ſed etiam varias arbores arundineſque ſacchariferas injuſſa producit. *Fructus.*

Animalia. Pecudum ingens numerus eſt, boum, vaccarumque præcipue; boves tamen in iſta copia auro atque argento anteferunt. In vaſta hac regione equus adeo nullus eſt, equitandi ſeu vehendi miniſterium elephantis præbentibus. Poſteriorum tanta multitudo hic eſt, ut gregatim per agros vagari videantur, & myriades aliquot ſingulis annis moriantur.

Metalla auri. Aurariis ſive aurifodinis variis Monomotapa dives eſt, auro etiam in venis ſilicum reperto: flumina quoque has opes offerunt, ſed hibernis aquis puriores; quamobrem incolæ iiſdem ſe mergunt, limoque excerpto atque in ripis expoſito, auri latens metallum eximunt; quam etiam fortunam in quibuſdam hujus regni lacubus experiuntur. Ob iſtam auri per omnem late regionem copiam Luſitani Monomotapæ Regem, Imperatorem auri appellant.

Incolarum diſpoſitio corporis. Incolæ omnes nigri ſunt, ac capillo in gradus ac annulos nullo artificio contorto. Linſchottus mediocrem eis ſtaturam tribuit; at Pigafettus magnitudinem eximiam. *Indoles.* Porro Mozambicanis Melindaniſque ingenioſiores, ad belli ſtudia magnis animis accedunt; iidem ad res turbandas proclives. *Studia.* Plerique igitur Martem ſequuntur, aliis Mercurium mercaturæ deum colentibus. *Victus ratio.* Si univerſe loquendum ſit, carnibus vivunt, oriza, oleoque Suſimanino.

Cultus ratio. A collo uſque ad cingulum nudi incedunt, inde ad talos uſque varii coloris panno, aut belluarum pellibus tecti; nobiliores caudatis retro pellibus induuntur, (qui & apud Aguadonos Sambraſque mos eſt, quemadmodum ab illis, qui Hollandicæ has in partes Navigationi interfuerunt, edocti ſumus) uſque adeo demiſſis, ut cauda terram verrant, ſaltanteſque caudam ſaltandi quoque arte informent.

Ædificia. Ædificia eorum è ligno conſtructa ſunt, campanarum aut tentoriorum forma, ſtramine aut alia re ad pluviam arcendam contecta. Quo nobilior eſt dominus, eo altiores ædes incolit. Maximus hic mulieribus honor impenditur, adeo ut etiam Imperatoris ipſius filius mulierem caſu obviam habens, officii cauſa cedere de via teneatur.

Funera. Defunctos itidem magno proſequuntur honore; nam cum è cognatis quidam, aut uxor, è qua liberi ſuperſtites, vita exceſſit, conſumpta jam à vermibus carne, oſſa aſſervant, ſignis ad oſſa ſingulorum diſtinguenda appoſitis, ac quot ſeptenis diebus publicæ oſſium conſervationi aſſignatam aream frequentant, tabulas mappis inſtar nentes, imponenteſque eis panem cum carnibus coctis in mortuorum honorem, quos candidis veſtibus induti orant ut ſartum

tectum

tectum Regem velint; quibus peractis, cibo fruuntur apposito.

Opes.

Præcipue incolarum opes ab auro sunt, aut è fodinis eruto, aut in amnibus lacubusque reperto; quod si in precio Monomotapani haberent, eos ditissimos jure assereres. Exoticarum tamen mercium cupiditas ad id effodiendum quærendumque desides compellit. Verum non tam segniter agere in hoc negotio Lusitani didicere, qui & aurifodinas aliquot ab Monomotapa tenent, ac ingentem hujus regionis tractum, leucarum centum ac quinquaginta prope in mediterranea porrectum, possident.

Arma.

Arma eorum sunt arcus, sagittæ, hastæ minores, pugiones, bipennesque. Imperator numerosissimum semper peditatum alit, nullo ob equorum in hac regione defectum equitatu instructus, sapienter pacis tempore de bello cogitans. Nam cum variis imperet gentibus, res ipsa postulat in rebellibus puniendis adsiduum.

Fœminæ bellatrices.

Habet etiam in exercitu suo cohortes non paucas è bellicosissimis quibusvis mulieribus compositam, quæ sæpenumero ipsis viris pugnandi alacritate antestant. Illæ, ad jaculandum liberius, mammam dexteram adurunt; ut eas meritissimo jure Amazones appelles.

Regimen. *Rex unus.*

Antequam oræ maritimæ Lusitani dominarentur, Reguli omnes Monomotapæ parebant imperio. Subsunt ei tamen adhuc Reges complures tam ex promontorii Bonæ Spei, quam Mozambicæ Meliadeque partibus, à quibus annuo tributo agnoscitur. At Sofala Rex, Lusitanorum patrocinio nunc tutus, se Monomotapæ de jurisdictione exemit.

Religio.

Convertendorum ad Christi fidem Monomotapanorum magna spes est, utpote qui unum duntaxat Deum esse credant, quem *Mozimo* nuncupant, omnibus omnino idolis figurisque deorum rejectis. Latet quædam Religionis species in eo, quod certos quosdam Lunæ dies observent, interque ceteros Regis sui natalem solemni pompa concelebrent. At hanc de uno Deo opinionem densa multiplicium superstitionum nubes obscurat.

Christianismus.

Verum anno æræ Christianæ millesimo quingentesimo R. P. Gonzalius Silveyra è Societate IESV Imperatorem ipsum probe Christianis ritibus imbutum sacro tinxit latice, indito ei in honorem Lusitaniæ Regis nomine Sebastiani, ac Matrem ejus deinde, quæ Deiparæ Virginis Mariæ nomen accepit, trecentosque & amplius regni hujus proceres primarios.

Pigafettus ac Linscotus, viri variis, iisque longinquis navigationibus exerciti, à Promontorio Piscatus usque ad Magnicen flumen, alias S. Spiritus, non vero ad promontorium de Corientas, quod in Sofalæ regno est, regnum *Butuæ*, seu *Toroæ* extendunt. Includitur id à Meridie montium Lunæ radicibus, promontorioque Piscatus; à Septentrionibus Magnice amne versus Monomotapæ regnum; ab Occidente autem Bravahul flumine.

BVTTVA. *Limites.*

Simbaoë.

Sed in interioribus regni celebratissimum illud ædificium locant, *Simbaoë* dictum, in medio fodinarum loco plano exstructum. In Munimenti instar in quadrum directum, durissimo interiora lapide tegit, exteriora ingentibus saxis elaboratis sine calce cæmentove convestiens. Patet murus in crassitudinem palmis vicenis & quinque, inæquali altitudinis proportione.

In porta hujus ædificii quædam inscriptio legitur, cujus characteres ad quod idioma pertineant, nemo hactenus intelligit. Circum hunc locum similia ædificia visuntur, itidem *Simbaoë*, hoc est Aula, appellata; omnia quippe loca, in quibus commorari Monomotapæ solent, hoc nomine signantur. Atque hinc aperte colligitur descriptum ædificium in domorum Regiarum numero esse habendum.

Ceterum incolæ putant diabolum fuisse tanti operis molitionem aggressum; cum cetera per regnum ædificia constent è ligno. Ferunt id opere firmiore exstructum, quam Lusitanorum sit in littore Munimentum, hinc linea directa septingentis milliaribus dissitum. Refert Sanutius, regnum hoc probabili conjectura *Agizimben* Ptolemæi esse; cum id nominis à Simbaoë vocabulo differat non multum, ac situs utriusque sit idem. Habet autem Monomotapa in prædicto ædificio concubinarum suarum aliquas cum militari præsidio sive excubiis.

Soli qualitas.

Regio hæc, ubi parum à littore recesseris, tota in fœcundam pascuis planitiem se explicat, sed arboribus viduam; quamobrem siccato è fimo ignem incolæ extruunt. Porro eadem frigoribus obnoxia est, ob flantes à Polo Antarctico ventos, auri tamen metallis scatet, quibus condendis prætacta creduntur ædificia fuisse exstructa. *Boro* & *Quitici* duarum hoc in regno fodinarum nomina sunt, à Cefala oppido sexcentis circiter milliaribus disjunctarum, è quibus majori quam in ceteris fodinis pondere grana auri eruuntur.

Loca.

Cultus ratio.

Vestiunt se incolæ pellibus animalium suorum.

Regimen.

Præest regioni Princeps, quem *Buro* appellant, quique Monomotapæ Imperatoris vasallus est.

CAFARES.

Quidam *Cafarorum*, qui Marmolio *Quiferes* dicuntur, regionem à promontorio Capitis Nigri, usque ad promontorium Bonæ spei, Meridiem versus, & ab hoc promontorio Septentrionem versus usque ad flumen S. Spiritus extendunt. Alii idem illi quod Lunæ montibus initium, à Tropico scilicet Capricorni statuentes, eandem usque ad promontorium Bonæ spei versus Occidentem protendunt; nec tamen eodem promontorio à Meridie terminant: at rationabilius est, cum Sanutio initium ejus à montibus Lunæ capere, qua illi Æquinoctiali lineæ suppositi sunt; &, quia nullum adeo littori regnum accedit, quod non sit ista parte exploratum, producere Cafarorum regionem ad Bonæ spei promontorium usque, tum in Septentriones eam oræ maritimæ prætendere usque ad Zangibar regionem.

Iam vero inter Tropicum Capricorni ac Bonæ Spei promontorium vastissimus terrarum tractus interjacet, in varia discerptus dominia, cinctusque montibus præcelsis, frigore ac solitudine horridis, queis à Lunæ cognomen quæsitum est; ad radices autem horum montium Occiduas locus est, *Gale* dictus, è quo *Camissa* amnis profluit, Lusitanis *Rio dolce* vocatus, influensque

fluensque in mare juxta *Falsum* Bonæ spei *promontorium. Falsum* autem promontorium hoc nuncupant, quod ex India adnavigantes primum ingens promontorium *de las Aguilhas* dictum conspiciant, post quod quia hoc quod *Falsum* dicitur latet, *Falsi* id cognomentum accepit, quod naucleri eo conspecto, cernere se Bonæ spei promontorium existiment.

Porro interjacens utrique promontorio spatium triginta trium leucarum Gallicarum porrectum, sinum continet, quem haustum ex prædicto flumine aquas dulces Lusitanicæ naves subeunt. Idem spatium inter promontorium Falsum, promontoriumque *des Aguilhas* seu *Acuum* ingens in Oceanum cornu protendens, famigeratum Bonæ spei promontorium efficit, quod alio nomine *maris Leonem* appellant; inter omnia quidpe Orbis terrarum promontoria nullum Bonæ spei promontorio longiore tractu se in mare insinuat. Nam qua in Australioribus Guineæ locis juxta insulam amnemque Fernani Poo Africæ littus revocato ab Oriente cursu dextrorsum, variis flexibus licet, in Meridiem apud promontorium des Aguilhas desinit, tractus ille continet leucas septingentas ac triginta tres; hinc autem usque ad promontorium *Aromata*, quod vulgo *Cabo Guardafu*, juxta quod mare Rubrum, seu Sinus Arabicus miscetur Oceano, leucæ computantur 1100. Iam autem navigantibus Meridionalem Oceanum ex certis quibusdam signis prænoscunt, esse se Bonæ Spei promontorio vicinos; quinquagenis enim aut sexagenis adhuc leucis adeo remotis crebri arundinum stipites fructibus jactari cernuntur, quos *trombas* nuncupant, pariterque ingens multitudo avium, quæ Lusitanis *Mangas de Velludo*, hoc est, manicæ villosæ dictæ, albas plumas atris maculis distinguunt. Appulsus autem ad hoc promontorium periculosus est ob ventorum sævitiam, quibus isto loco præcipue naves ludibrium debent, assurgentesque in littore ipso altitudine ac præcipitiis horrendos montes saxosos. Primum ex India huc navigantibus viciniæ argumentum sunt lupi marini tricenis aut quadragenis à continenti leucis gregatim conspecti; quo signo comperto, maris profunditatem adsiduo explorant, donec oculis eorum Bonæ spei promontorium se ingerat. Cum vero nautæ Lusitani propinquos se esse promontorio intelligunt, illico comparata piscationi instrumenta arripiunt, quod nullo Oceani in loco major sit quam hîc piscium copia, interque ceteros piscium genus, quod *Cavello* nomine indigetant. Detexit hoc promontorium primus Vasco Gamanus anno æræ Christianæ 1498, Ioanne Lusitanis imperante. Inter hujus, promontoriique Acuum seu des Aguilhas cuneos ferme in medio explicat se regio quædam, Lusitanis *A Tarva de Cabo*, seu Tabula Capitis dicta, quæ planities quædam est montis summa tenens, ultra quam credi possit amœna, ac non procul hinc montes cernere est, quos Lusitani *Ricos Fragosos* appellant, juga aspera sunt longo tractu pertexta.

Promontorium Bonæ spei.

De promontorio, quod *Cabo des Aguilhas* dicitur, quod est, id quindenis leucis ulterius quam Bonæ spei promontorium in Oceanum extenditur. Vocatur autem promontorium *des Aquilhas*, seu *Acuum*, quod juxta cuneum ejus pyxidis nauticæ acus à motu cesset, Septentrioni è diametro opposita, nec vel minimum ad Orientem, aut ad Occidentem declinans. Sin autem duæ sunt una in pyxide combinatæ acus, eæ in Occasum Æstivum se separant.

Cabo des Aquilhas.

Prætermisso autem promontorio Acuum, diversæ versus Orientem seu navium stationes, seu portus occurrunt, è quibus celebriores illi, Lusitanis *Seno Formoso*, quorum alter *seno el lago* appellatur, eo quod hoc loco mare ita se in littus vario flexu insinuet, ut non sinus, sed lacus in plures portus lacusque distinctus esse videatur. Aliquanto longius in conspectu est Ostium amnis *S. Christophori*, Lusitanis *Rio de S. Christovan*, accolis *Nagoa* dicti, quo loco tres parvæ insulæ cernuntur. Vltra hoc flumen offert se regio Nativitatis seu *la Terra de Natal*, Lusitanis ideo sic appellata, quod eam ipso natali Christi die detexerint, extenditurque ad Piscatus promontorium usque, quod deinde promontorium aliud excipit, Cabo de Corientas vocitatum.

Cœli solique qualitas.

Qui terrarum tractus Bonæ spei promontorium circumjacet, salubri cœlo gaudet temperatoque; at montana pars nonnunquam frigoribus obnoxia est, cœlo glaciali, nivoso, ac nebuloso, præsertim Aprili mense. Ceterum regio omnis fontium scatebris abundat, qui vicinis in montibus orti, fluminibus deinde miscentur.

Aër.

Aqua.

Etsi autem hæc regio pleraque montana videri possit, in plures tamen eadem se valles, ac nemora, ac herbosa florulentaque prata explicat.

Animalia.

Boum major hic quam aliorum animalium est copia, qui satis quidem proceri sunt carnosique, sed corpore minus pingui, quamobrem Anglo cuidam hac peragranti venditus fuit bos unus pro cultris duobus. Adsunt quoque vervecum greges numerosi, quorum caro sapidissima est, ob herbarum quibus vescuntur præstantiam. Quædam horum animalium crassis sunt longisque caudis, pilosa caprarum in modum, ac lanæ omnino expertia. Habent & canes domesticos, marinosque hiberno tempore, quos æstus ad alimentum mane invitat. In volatilium autem numero frequentiores, sunt perdices, coturnices, alaudæ, & falconum genera varia, passeresque. Ex ostreis quædam margaritiferæ sunt.

Incolarum mores.

Dispositio corporis.

Pigafettus Bonæ spei promontorii accolas nigros asserit, frigoribus regionis nihil impedientibus nigredinem. Idem autor memorat, quod, qui montis Lunæ radicibus circumsident, ceteraque hujus tractus adsiduis prope nivibus obtecta loca incolunt, corpore nigricent, adeo ut eo judice diffusa per humanum corpus nigredo neutiquam solaribus sit adscribenda caloribus, sed secretæ cuidam causæ, quam, ut in multis rebus aliis, Divina providentia humano abscondit ingenio. Pyrardus in eadem, quod ad incolarum spectat nigredinem, cum Pigafetto sententia est, qui eosdem deformes quoque facit. Verum qui ex Hollandis hoc terrarum spatium lustrarunt, non nigro eos colore, sed badio sive spadiceo esse affirmant, eodem in nonnullis ad albedinem magis, in aliis vero magis ad nigredinem tendente.

Ceterum & capillorum, & reliquorum in corpore pilorum expertes, oculis sunt lippientibus. Fœminis mammæ ad umbilicum usque dependent, nec ulla in iis venustas apparet. Incolæ porro omnes terribili aspectu sunt, statura mediocri, corpore macro, eoque ad pernicitatem disposito, sed putido, quod certa plerumque fricent sua membra pinguedine.

Indoles. Barbaris atque inconditis sunt moribus; in exteros tamen, qui necessitate quadam cum iis commercia exercent, non adeo immites. Quanquam Linschotus perfidos, indomitos, ab omni abhorrentes commercio, barbarosque appellet.

Victus ratio. Humanis pecudumque crudis carnibus vescuntur, ne ab intestinis quidem incoctis illotisque abstinentes: quidam tamen intestina calore modico fovent bovillo in corio quaternis supra focum palis expanso. Vivunt item fructibus illis, quos regionis solum suppeditat.

Qui radices montis Lunæ accolunt, quorum tamen perexiguus est numerus, Arabum more in mapaliis degunt, errantesque eadem circumferunt; adeo ut per regionem eorum periculosa sint viantibus itinera.

Cultus ratio. Cervinis plerique pellibus, in modum pallii cujusdam consutis teguntur. Alii ex bovino corio tegmen suum concinnant, pilosam corpori partem opponentes, adnexa, quæ pudenda tegat, pelliculâ. Alii vestem suam, quò dorsum contegant, è jugulo suspendunt, relictis animalium caudis; adeo ut procul conspecti, bipedes caudati esse videantur. Nonnulli calopodia pedibus applicant, qualibus fere quidem Religiosorum apud nos Ordines utuntur. Proinde varias corpori notas candente ferro imprimunt, eburneis se, cupreisque armillis, ac conchyliis ornantes, induentesque digitos annulis aureis, ac suspendentes è collo corollaria lignea osseave, cum quibusdam exsiccatæ carnis portiunculis, ossiculisque.

Lingua. Lingua illis peculiaris, quam cum sibilo quodam eructant, seu murmurant potius quam loquantur, adeo ut paucissimis exterorum hactenus sit intellecta.

Bellicosissimi sunt, mediocri longitudine hastis utentes, quarum aliquæ ferreis sunt cuspidibus armatæ; at major hastarum pars ferro caret, mucronibus duntaxat ad ignem induratis. Est etiam arcuum & sagittarum apud eos usus.

Religio. Nulla hic lex viget, religio nulla; quamobrem *Cafres* seu *Cafares*, vel autore Marmolio Keferes, regioque ipsa Kefreria appellatur.

INHAMBANE. Situs. Duorum præterea in hoc tractu Regum plurimi meminerunt, quorum alter *Inhambanæ* regioni imperat, quæ aliquanto in interiora remota, sub torrida Zona versus Bonæ Spei promontorium, hoc est, à Meridionali lineæ Æquinoctialis parte situm sortitur. *Loca.* Caput regionis *Tonge* vocatur. *Calor.* Tanti hic sunt ardores, ut Europæis omnino intolerabiles existant, ac graves sæpe iisdem morbos afferant.

Merces. Lusitanis hic libera commercia sunt. *Idololatria.* Incolæ idola colunt, quorum honori sacrificant, variosque ludos instruunt.

Christianismus. Anno 1559 natu minor Regis Filius in Munimento Mozambicano, quo ultro venit, baptizatus fuit; tum anno 1560 P. Gonsalvus Silveyra ad ipsum Regem profectus, eundem, cum sorore, Regina, liberis, proceribus, ac magna populi multitudine cælesti piavit lavacro. Regi inditum fuit Constantini nomen, Sorori ejus Isabellæ, & Reginæ Catharinæ. Quo rite peracto, Silveyra in Monomotapæ regionem concedens, Patres duos propagandæ hic Christi vineæ reliquit, qui exstructo in honorem DEIPARÆ ASSVMPTÆ templo, multum sancto in opere laborarunt; alter eorum infirmæ valetudinis causa Goam abire coactus est; alter vero Andreas Fernandezius dictus, ultra biennium non sine frequenti vitæ discrimine cum hac barbarie hominum egit; adeò ut cum parum se tantis exantlatis laboribus proficere re ipsa experiretur, eo quod barbara gens ægerrime posset ab idolorum cultu discedere, Mozambicam primò, deinde Goam abscessit.

INHAMIOR. Iam vero quod spectat ad Regem *Inhamior*, ditio ejus Cuama amni vicina est, capite seu sede regni ternis leucæ unius quadrantibus à Sena vico distante, qui ad Monomotapæ regionem pertinens, incolas habet è Lusitanis plurimos.

MONOEMVGI. Situs. Limites. Ingens *Monomegi* Imperium procul ab Oceani littore remotum, ac regnis Mombazæ, Quiloæ, Melindeque obversum, terminatur à Septentrione regionibus Abyssinorum Imperatori subjectis; à Meridie regnis Monomotapa & Mozambica; ab ortu Solis Mombaza & Quiloa regnis; & ab Occasu Nilo duos inter lacus, quos permeat, statuto. A Boreali latere hoc, & Abissinorum Imperium parva aliquot Regna intercedunt, subjugari facilia, modo huic, & paulo post Abissinorum parentia imperio. Incolæ istarum partium mediarum albo colore, proceriorique quam nos corpore esse feruntur. Giacharumregio, quæ jam tum descripta à nobis est, huc quoque spectat.

Metalla. Scatet hæc regio metallis auri, argenti cuprique, elephantis copiam eboris subministrantibus.

Cultus ratio. Incolæ medii nudi, inferiorem à cingulo partem serico aut gossypino panno tegunt, ab exteris mercatoribus advecto. Ornant se quoque globulis è bitumine confectis ac vitri instar nitentibus, rubro, aut fulvo expictis colore, ac trajectato funiculo corollariorum in modum conjunctis, ac deinde, ut torques solemus, è collo suspensis. *Moneta.* Iidem globuli, de quibus illis Cambaya providet, monetæ hic usum præstant, auro longe minus precium habente. Porro Monœmugi Imperator cum Quiloæ, Melindæ Mombazæque Regibus colit pacem commercii causa, è quo magnum quotannis vectigal percipit. *Opes Regis. Merces.* Importantur autem serica & gossypina textilia, ac merces aliæ, quas istorum mercatores regnorum hic auro, argento, æri atque ebori permutant.

SOFALA. Nomen antiquum. Ophir. Quibusdam persuasum est, quod *Ophir*, quo classem suam destinavit Salomon rex, quæ exacto triennio cum Hierami regis Tyri classe, auro atque ebore onusta rediit, pro Novo sit Orbe accipienda; cum enim Versio recepta aurum optimum interpretetur, Hebraicus textus de auro *Parvaim* loquitur, quod nomen secundum Grammaticos numeri dualis est, à singulari *Peru* derivatum, quasi Sacræ paginæ vellent innuere, fuisse hoc aurum ex utraque Peruvia advectum. Sed plurima hanc suspicionem impugnant. Primum,

mum, quod probabile sit Peruvianam nondum cognitam fuisse Salomonis temporibus navigationem; tum quod Peruvia regio elephantos non producat, à quibus ebur haberi debebat. Proinde ad instituendam navigationem in Americam rectius commodiusque Salomon classem suam è portu quodam maris Interni, quam Sinus Arabici solvere jussisset; cui accedit, quod S. Hieronymus Hebraicarum literarum peritissimus in sua sacrarum literarum versione posuerit aurum optimum, non aurum Peruvianum, aut regionis alterius. Alii existimant,quod *Ophir* quædam Indiæ Orientalis sit regio, ab Ophiro Iectani filio, Hebri nepote appellata,ac interpretantur eandem pro nobilissima omnium toto Oriente. *Sumatra* insula, *Pegu*, & *Malacca*, quæ regiones auro atque ebore abundant; & hæc opinio habet probabilitatis nonnihil. Verum celeberrimi è recentioribus Geographi aliique complures *Ophir* regionem cum regno *Sofala* confundunt, quod auro est atque ebore refertum. Porro si omnis regio Magnicen Cuamamque amnes interjacens, cum Monomotapa regione, quæ ab Ioanne Barrosio Cefalæ nomine quoque continetur, pro Hebraico *Ophir* accipiatur, nequaquam errabitur, domibus quæ juxta aurifodinas hodieque visuntur, peregrinam formam, ac suis inscriptionibus Salomonis Ophir testantibus. Affirmat præterea Lopezius, incolas habere adhuc libros in promptu, qui Salomonem ex hac regione singulis tribus annis aurum eruisse loquantur. Iam opportune addetur, quod septuaginta S. Scripturæ Interpretes Hebraicum, seu Salomonis *Ophir* Græce vocabulo *Sophira* reddiderint, *Sophira* autem & *Sophala* binis duntaxat literis differunt; quam nominis mutationem facile potuit longinquitas temporis, aut Hebræorum in transformandis nominibus propriis cacoëthes peperisse.

Nomen recens. Hodie regio hæc *Sofala* seu *Cefala* indigetatur. Situs ejus est inter Magnicen seu S. Spiritus amnem, & Cuama flumen, porrigiturque ab ostio unius ad ostium usque alterius.

Situs. Limites. Terminatur igitur à Septentrione Cuama amne, regnoque Angoche; à Meridie Buttua seu Zoroa regno; ab Occidente Monomotapa regione; ab Oriente vero Oceano Indico.

Loca. Metropolis regni situm tenet in insula, quam Cuama amnis excitat, regnoque cognominis *Cefala* appellatur; juxta quam Lusitaniæ rex Munimentum condidit. Ambitus hujus urbis sub primum in has partes Lusitanorum adventum non adeo late patuit, domibus in ea pessime materiatis, dumetorum quodam ad munimentum ordine circumeunte. Ceterum oppidorum vicorumque Linschoto teste exiguus hic numerus est. Verum Geographi Africani,ut quibus domestica aut vicina sint notiora quam nobis, oppida primaria duo hîc locant, vicorum specie in littore exstructa, nominataque *Hautema*, & *Daudema*, dispersis passim in utrumque vicis, aliisque vicinis, quorum nomina ista sunt: *Sajona*, *Boccha*, & *Gasta*, maritima loca omnia.

Matuca regio. Quæ regio ultra promontorium de Corientas sumpto initio, ad flumen usque se explicat,*Matuca* vocitatur. Iam autem ad Magnicen amnem quod attinet, is ex eodem cum Nilo lacu profluens, postquam longo cursu Sofalam versus progressus est, in duos ramos secatur, quorum alter inter promontorium Piscatus ac de Corientas promontorium in sinum maris devolvitur, receptis primum amnibus ternis, ex quibus clarior ille, quem Geographi *S.Christophori*, incolæ vero *Nagoa* nomine signant; alter ab Laurentio Marquezio, qui primus eum detexit, nomen invenit. *Flumina.*

Vterque amnis ex montibus Lunæ oritur loco qui Toroa vocatur; tertius autem, *Arroé* dictus, è mediis Monomotapæ aurifodinis à Boreali parte decurrens, permista arenis suis grana aurea habet. Horum fluminum accessu permultum Magnice amnis augetur, à cujus ostio Sofalæ regionis initium est. Is primum Lusitanis *Rio do Lago* appellatus, S. Spiritus nomen deinde anno 1545 ab Laurentio Marquesio invenit.

Ramus alter *Cuama* seu *Covagna* dictus, quindenis circiter infra Cefalam leucis miscetur, à populis qui regionis interiora tenent, *Zambere* nuncupatus. *Cuama, sive Zambere.*

Hic ramus copiosiores alveo suo aquas vehit, quam qui S. Spiritus dicitur, ut patet inde, quod ultra centum ac quinquaginta leucas navigabilis, sena alia haud ignobilia flumina recipiat, nominibus *Panthames*, *Luangoa*, *Arrya*, *Manjovo*, *Inadire*, & *Ruenuia* indigetata, quæ omnia per Monomotapæ fluentia regionem, pleraque aureas arenas vehunt.

Ceterum nomen amni ab arce quadam quæsitum est, quæ in littore sita,ad Mahometanos spectat. Septem is ostiis in mare se evomit, juxta quæ quinæ insulæ spectantur, præter illas, quæ sursum tendenti conspicuæ, omnes incolis frequentes. Distat porro tricenis à Mozambica leucis, appellaturque flumen Nigrum, pulvere sabuloque ex auro puro puto abundans. Ad ostium ejus Lusitani Munimentum possident, quod *Cuama* dictum, exiguo munimine est tutum. *Munimentum Lusitanorum.*

Extensio hujus regionis in mediterranea valde modica est Monomotapa ad ipsum littus proprie accedente.

In medio ferme, est promontorium, Cabo de Corientas dictum. Inter hoc promontorium insulamque S. Laurentii brevia intersunt, seu scopuli naufragiis infames, ipsi promontorio obversi, ac Sofalici littoris longitudinem secuti. Regio quæ à promontorio de Corientas ad Cuamam amnem procurrit, *Matuca* vocatur, locusque fodinarum Sofalæ, vicinior *Manicæ*, qui ad Monomotapam spectat. Verum Matucæ haud exiguam partem in mediterraneis quoque Monomotapa tenet. Est quoque Sofalæ in littore promontorium S. Sebastiani Matucæ regionis portio cum S. Catharinæ promontorio. *Cabo de Corientas. Baixos da India. Matuca, regio. Cabo de S. Sebastiano.*

Regio omnis temperato ac salubri aëre fruitur, præsertim Matuca: ad soli rationem vero quod attinet, id partim planum, partim inæqualitate asperum, ab Ostio Magnices amnis usque ad promontorium de Corientas ob nimiam sterilitatem desertum est; at ab hoc promontorio ad Cuamæ ostium usque, & eximie fertile est, & incolis frequens. Matucæ regio non omnino in littore plana est, sed versus interiora adverso Cuama amne crebra assurgit in montes nemorosa, *Cœli ac soli qualitas.*

rosa, fluminibus rigua, fertilis, ac prorsus amœna. At littus ipsum sine montibus, depressius est, ac raris, iisque minime proceris arboribus vestitum. Mitius id odore quam oculorum sensu percipitur, ob innumerabilem in eo gratissimi odoris floream multitudinem.

Animalia. Silvestrium elephantorum incredibilis hic copia est, quos edomare, ac bellico, aliisque usibus aptos reddere incolæ ignorant.

Nec minor leonum, ursorum, cervorum, aprorum, ac variorum præterea animalium est numerus; apud ostium vero Cuamæ amnis crebri hippopotami cernuntur, præter rationem equi marini appellati, cum flumina adsiduo teneant, interdum etiam pratorum herbis pascantur. Dentes illis quales elephantorum pullis, eburque hoc elephantino est ebore præstantius, & candore, & robore, & firmitate coloris.

Aurum. Auri metalla & terræ viscera, & vada fluminum suppeditant copiose. Incolæ aurum quoque ad montium radices colligunt; delabentium quippe aquarum impetus multum aurei pulveris secum è montium summis devolvit. Per ista tempora omnes tributum sibi rivulum observant, oppositis retibus, forma similibus iis, quibus cuniculos illaqueant, sed angustius oculatis, defluentia auri grana excepturi. Nonnunquam purissimi auri frusta magnitudine insigni reperiunt, sed raro dimidium pondo superantia.

Incolarum dispositio corporis. Sofalani plerique nigri sunt, spadiceis nonnullis; sunt autem omnes membris ad decorem compositis. Qui juxta promontorium Carindos, *Indoles.* ducentis circiter à promontorio de los Aguilhas remotum incolunt, politioribus sunt moribus, quam accolæ Bonæ spei promontorii, aut illi, qui aditum hujus regni tenent, quamvis ejusdem omnes coloris, eorundemque ferme sint lineamentorum.

Victus cultusque ratio. Oriza, carne & piscibus victitant; induuntur vero aut sericis, aut gossypinis textilibus à cingulo deorsum, caput etiam panno serico globosi in modum galeri involventes, aut pileos conficientes ex panno laneo purpurei, vel alius coloris. Textilia serica Lusitani Cambaijâ, & aliunde advehunt. Ab iisdem mercatoribus habent gladios suos eburneis capulis instructos.

Lingua. Nonnulli eorum loquuntur Arabice, reliquis communi cum illis lingua, qui interiora tenent, utentibus. Est autem Arabica lingua ipsis vernacula; nam ante Lusitanorum in has oras adventum, qui nunc Sofalæ incolæ sunt, commercii causa ex Arabia Felice patria sua trajecto mari ad Monomotapanos migrarunt, auctoque deinde etiam apud Lusitanos commercio, desertas insulas suorum frequentare numero cœperunt.

Opes. Perhibent incolæ, duos Metigalorum milliones (valet autem Metigalus centussem, ac partem ejus tertiam) Cefalanis è fodinis erui quotannis posse, & pacis temporibus Sidemicas Meccanasque naves, ac ex variis locis alios duos hinc auri abstulisse milliones, esseque hunc ipsum locum, è quo tanta auri copia Salomon ad ædificandum Domino Templum advexit. Et sane ex nullis Africæ fodinis melius copiosiusque aurum eruitur; adeo ut Mozambicæ Præfectus triennali spatio, quo munere hoc fungitur, ex Mozambica, Sofala, & Cuama ultra trecenta coronatorum millia, non computatis stipendiis militum, tertiaque Hispaniæ regi pendenda, accipiat.

Merces. Commercium porro incolis est cum Mahometanis, qui minoribus navigiis, quæ Zambucos appellant, ex Quiloæ, Mombazæ, & Melindæ regnis varia textilia gossypina ac serica, alba cæruleaque, ac globulos Cambaicos, coloris cinerei, flavi ac rubri advehunt, & hanc mercium varietatem auro permutant; Cefalani autem has ipsas rursus Monomotapanis centuplici cum fœnore divendunt, utpote à quibus aurum sine pondere recipiant. Est item Cefalanis haud exigua eboris, quod in Cambaijæ regnum id portaturis vendunt, succinique subalbidi copia, quod vicinæ insulæ Vcicæ ministrant.

Solent autem incolæ accensis ignibus significare gratum sibi esse externarum navium appulsum.

Ceterum multa in hac regione conficiuntur ex gossypio textilia alba, quia tingere ea colorum vetat defectus. Nonnunquam autem Cefalani advecta ex Cambaija textilia colorata retexunt, sive dissolvunt, atque ista intincta coloribus fila albis filis suis permiscent, sicque versicolores pannos conficiunt.

Arma. Arma eorum sunt gladius, arcus, & sagittæ. *Rex.* Regem adsiduo numerosus miles stipat. Verum Lusitani exstructo anno 1500 ab Gnaja homine Lusitano in hac regione munimento, universæ *Munimentum.* frenum imposuisse censeri possunt.

Religio. Sunt Sofalani seu Cefalani Mahometanæ superstitioni addicti, quemadmodum cum Pigafetto Hollandi referunt, nec alterius religionis sectatores Regi eorum attribuit Osorius. At Iarricus indigenas omni prorsus religione carentes *Mahometani. & Exleges.* tabulæ rasæ comparat, quæ ad quamvis religionem legesve recipiendas idonea sit. Mahometicum virus jam à centum & viginti annis per has oras serpsisse, inficias ire non possum, cum conditum à se in quadam Cuamæ amnis insula oppidum Mahometani teneant, eodem cum littore ipso *Sofalæ* nomine indigetatum; adeo ut his ipsis populi plures, in quibus nulla omnino religio est, dicto sint audientes.

ZANGIBAR. Nomen. *Zangibar* regio à quibusdam pro Ptolemæi *Agisymba* accepta, à Persis Arabibusque *Zanguebar*, & Marco Paulo *Zengibar* appellatur, incolis ab Arabibus *Zanguii*, & *Cafres*, hoc est, gens sine legibus vivens, nuncupatis. Ioannes Barrosius extendit hanc regionem à promontorio de Corientas usque ad Quilmanci amnem. At Sanutius, ordinis distinctionisque sectator singularis, ne Sofalæ Monomotapæque partem mediam *Limites.* cum Zangibar confundat, istarum confinia regionum Australem ei terminum statuit, limitatque Zangibar eo spatio, quod Cuamam & Quilmanci amnes interjacet. Verum Marmolius Zangibaricum littus à Meridie in Septentrionem usque ad promontorium Quardafu extendit; Singios autem à Pangelungis, qui Congo regi parent, usque ad Mozambicæ promontorium.

Regna comprehensa. Porro Zangibar regione continentur regna *Angos*, seu *Angoche*, *Mozambike*, *Quiloa*, *Mom-*

baza, *Melinde*, ac quædam alia per insulas dispersa.

Quilmanci amnis. Ad *Quilmanci* amnem quod spectat, is à Ptolemæo, uti & vicinum promontorium, *Rapte* nomine signatus, ac maximis Africæ fluminibus computatus, Meridem versus in Oceanum devolvitur. Origo illi est è montibus *Graro*, qui in Abissinorum Imperio sunt, à quibus idem *Oby* vocatur; at Ostii ejus accolæ Æthiopes Quilmanci eundem indigetant à loco, quem juxta Melindæ regnum ad primarium ostium amnis hujus possident.

Cœli solique qualitas. Cœlum incolis insalubre est infectumque, ac eodem fructus terræ vitio laborant. Malignitas illa sive intemperies aëris ab humili sive depresso, paludoso ac creberrimis arbustis obtecto solo existit. Verum auri habendi amor mercatores exteros ad hanc cœli gravitatem patienter ferendam disponit.

Incolarum mores. Cultus ratio. Color incolis est niger, ac crispus capillus. Ab humeris lumborum tenus nudi cetera quadantenus diversi coloris textilibus pellibusve animalium tegunt, ditiores caudatis pellibus utuntur; at qui littus tenent, honestiore tegumento induuntur.

Victus ratio. Maritimi, insulanique vivunt fructibus silvestribus, carne ferina, ac lacte ex animalibus, quæ alunt, deprompto, præsertim illi, quos Baduinos seu Beduinos appellant, qui ad interiora remoti cum Cafaris, quos, qui oppidatim vicatimque incolunt, Barbarorum in numero habent, commercia exercent.

Opes. Miserrimi incolæ forent, si terræ suæ parcis, iisque vitiosis muneribus contenti esse deberent. Verum exterorum frequentia mercatorum aurum hinc magna advehentium copia incommodis istis ex parte medetur.

Religio. Indigenæ idolorum cultores sunt, qui vero littora insulasque incolunt, Mahometismum sequuntur, utpote qui Arabicæ originis, patria sua ejecti expulsi fuere, quod Zaydi, qui filius Haly, ac Hocemi nepos fuit, novorum errorum auctoris sectæ adhærerent.

MONGALO. *Situs. Rex. Opes.* Ad quoddam Cuamæ amnis ostium locus est incolis frequens, quem *Mongalo* appellant. Hic peculiari Rege gaudet, auroque abundat è Monomotapæ regno advecto.

ANGOS. *Nomen. Situs.* Secatur item Cuana in brachium seu ramum, qui versus regionem devolvitur. *Angoscia* quibusdam regio hæc appellatur, alii *Angoche*, hoc Gallico, illud Italico more; at Barbosæ simplici *Angos*, vocabulo indigetatur. Prætenditur hoc regnum Oceano, locusque ei cognominis distat à primo Cuamæ ostio leucis centum & sexaginta. Ceterum ipsius regni spatium perexiguum est.

Soli qualitas. Cultus ratio. Abundat autem milio, oriza, & pecoribus. Incolæ corpore nigri, & statura breves sunt. Nudi incedunt ad cingulum usque, reliquam partem corporis gossypinis, aut sericis textilibus obtegentes, involventesque præterea humeros palliolo quodam. Nonnulli eorum galeris è serico textili contortis caput operiunt. *Lingua.* Lingua illis peculiaris, quibusdam etiam Arabice loquentibus.

Opes. Merces præcipuæ hic sunt aurum, ebur, textilia gossypina sericaque, ac rosaria Cambaica; pannos autem globulosque è Quiloæ, Mombazæ & Melindæ regnis minora unico è ligno navigia insciis Lusitanis advehunt, aurumque & ebur reportant.

Regimen. Religio. Parent omnes uni regi Mahometicæ sectæ addicto. Incolæ partim Mahometani sunt, partim Gentiles.

MOZAMBIKE. Quidam Mozambicam cum Ptolemæi promontorio *Prase* confundunt, quamvis id nunc sinus speciem habeat; at potuit hoc terræ spatium à continenti avulsisse natura, quemadmodum & alias duas insulas vicinas, quarum altera à S. Georgio, altera à S. Iacobo appellatur.

Etsi quidam existiment ante Lusitanorum adventum desertam fuisse hanc insulam; at communior opinio est, eam ad Quiloæ regis ditionem spectasse, & ab illius fuisse Præfecto gubernatam. Verum Lusitani, relicto anno 1497 Quiloa Munimento, quod Almeida dux eorum exstruxerat, Mozambicam secessus sive refugii locum delegere, eam à Quiloæ avellentes regno, ob acceptam ab Abrahino rege injuriam, retinentque in hodiernam usque diem. Et sane alia ratione melius commercio gentis suæ consulere potuissent, cum aptissima hic navium è Lusitania Goam tendentium statio sit, ad recreandum eos, quos septem aut octo mensium navigatio, tempestates variæ, magnique calores de statu valetudinis dejecerunt; non enim Lusitanis navibus mandato Regis licet ante ad ullum locum appellere, quam hanc ipsam insulam attigerint, quòd alii in viâ portus Lusitanicæ ditionis tam vastis navibus admittendis, ob aquarum quas secum trahunt copiam, non æque commodi existant. Est igitur aptissimus hic Lusitanis navibus recessus, postquam Bonæ Spei promontorium, periculosumque littus terræ Natalis transgressæ sunt; & sine hoc plenissima laboris tædiique foret navigatio Indica, parem Mozambica in quibuslibet necessariis rebus afferente commoditatem navigantibus in Indiam, ac S. Helenæ insula inde redeuntibus. His de causis Hispaniarum rex locum hunc non solum publico hospitio, seu domo hospitali, sed etiam horreo seu apotheca annonaria instruxit.

Situs. Objacet autem insula hæc Melinde littori, inter Bonæ Spei, seu potius S. Sebastiani promontorium, ac Guardafa promontorium, septingentis circiter leucis à Bonæ Spei promontorio, centum, ac quinquaginta à S. Sebastiani, nongentis aut mille etiam à Goâ urbe, à continente leuca dimidia, ac leucis ter mille, maritimum si iter ineas ab Lusitania. *Dimensio.* Patet in longitudinem ternis circiter leucæ unius quadrantibus, in latitudinem quadrante medio, ambitu ejus dimidium milliare Germanicum continente.

A Meridionali latere ejus brevia sunt, seu sabulosa loca; at pars Borealis portum tenet sat profundis aquis instructum. Porro Boreale latus continentem habet obversam, ac Australe duabus parvis insulis opponitur sibi invicem vicinis, sed desertis, Mozambica una ferme leuca distantibus, quarum vicinior *S. Iacobi*, altera *S. Georgii* nomine indigetatur, quæ parum oculis patet, quod prior ei quasi prætexta sit.

Vrbes. Sunt qui hac in Insula oppida duo locent, alterum Lusitanis incolis, alterum Æthiopibus Lusita-

Lusitanorum amicis frequens: alii narrant eam sine oppido aut urbe ulla mœnibus cincta incoli, sed sparsim sive vicatim, frequenterque habitari, nullis aliis hîc locis celebribus præter Munimentum, sat magno ambitu diffusum, ac quina aut sena Templa & Monasteria. Memorant autem Hollandi, Mozambicam oppidum ingens esse, mœnibus atque ædificiis elegantibus, & Templis aliquot Cœnobiisque visendum, nec longius glandis plumbeæ è bombarda emissione ab Arce distare. Moquetus insulæ huic oppidum tribuit ducentorum circiter ædificiorum; & Linschotus, à quo delineatam insulam habemus, omnia loca sine mœnibus constituit, Munimento excepto, quod præfecti ejusque cohortis est sedes, quinquagenario præterea Lusitanorum numero extra id habitante, ad defensionem seu tutelam Munimenti nihilominus, cum res postulat, obstricto. Ultra horum domos, quadringentas circiter Linschotus hic casas numerat, ab indigenis habitatas. Verum ad istam varietatem opinionum conciliandam, dicendum est, quod primus autor oppidorum binarium numerum statuens, ea pro duobus vicis separatis ab invicem acceperit, ut Linschoti delineatio insinuat, in qua habitationum sive ædificiorum quædam divisio existit, parte altera juxta Munimentum vetus, vulgo *Fortarez à Velha* statuta, altera paulo remotiore; alii vero ingentem ædificiorum numerum vicinia inter se devinctorum oppidum fuerint interpretati, quod sic se res haberet eo tempore quo ipsi scripsere.

Domus Hospitalis. PP. Dominicani cœnobium hic habent, quorum curæ ac sollicitudini demandata est Domus hospitalis Regum Lusitaniæ libertate exstructa, in qua quos longinqua in morbum detrusit navigatio, refocillantur. *Templa.* Præter sacrata S. Antonio, S. Dominico, ac S. Angelo Gabrieli templa, extra Munimentum condita, aliud est, quod *Nossa Señora de Baluarte* dictum, ipsi Munimento subjacet.

Soli qualitas. Quæ Continentis pars Mozambicæ insulæ opposita est, in varia leguminum genera fructuumque fœcunda existit. Milium, quod hic nascitur, incolæ, ab elephantis sartum tectum conservant excitatis noctu ignibus, qui huic generi animantium præcipue terrorem incutiunt.

Herba Medicinalis. Idem solum medica virtute præditam herbam producit, quam Pao nuncupant. Ea aristolochiæ longæ persimilis serpendo late se per terram diffundit, fertque grana minora, longiuscula, viridia teneraque. Radix ejusdem mire ad curandum morbum valet, quem *Antac* vocant, qui contagione quadam ab incolis derivatur in exteros. Ceterum è milio suo incolæ vinum conficiunt *Huyembe* seu *Pumbe* vulgari appellatum vocabulo.

Aëris qualitas. Mozambicanus aër & calidus est, & noxius vehementer exteris; qui, diu hic commorantes, crebris morbis agitantur. *Aqua.* Desunt aquæ dulces, tenues duntaxat quodam in Palmetis fonticulo suppeditante; adeo ut plerisque salsa bibatur. Ceterum dulcis ex continentis loco *Cabacere* dicto advehitur, in cisternis deinde vasisque terreis servata. Malorum citrearum aurearumque, quæ unico ramo frondentes fructum successive ministrant, aliarumque arborum Indicarum mediocris hic numerus est. Fructus autem iste à ficubus Europæis specie differt, utpote qui multo longior sit latiorque, ac quater majorem sortiatur crassitudinem, delicatus, ac mirum in modum valetudini conducens. Folia arboris ea sunt magnitudine ut ad mediocris staturæ hominem tegendum bina sufficiant; quamobrem multis persuasissimum est, similibus Adamum primævum hominem sua verenda texisse. Plebeculæ orbium ea scutellarumque vicem præstant. Porro arbor hæc sub anni extrema interiens, radicem relinquit, ex qua nova deinde arbor enascitur. Pomorum, pyrorum, prunorum, cerasorum, ac his similium fructuum hic nullus proventus est. Frumentum atque Oriza, aut Goâ asportatur, aut ex India advehitur, eademque loca suppeditant textilia aliasque res humanis usibus necessarias. Adeò ut hoc in loco majori victus precio comparetur, quam in alio ullo Lusitanis in Africa, aut Indiis possesso. *Animalia.* Istam tamen annonæ gravitatem, quodammodo solatur boum, vaccarum, ovium, caprarum porcorumque facilis hac in insula annona. Porcina ceteris carnibus melior habetur saniorque; unde à Medicis hæc manducanda injungitur ægrotis, reliquis omnibus prohibitis. Gallinarum magna incolis est copia, sed quibus plumæ nigræ sunt, eodemque caro imbuta colore seu cruda sit, sive percocta. Ceterum optimi ea saporis est, ac nutrimenti præstantis. Lacertarum, serpentum formicarumque multitudo plurimum incolis incommodat, à quibus placide quiescentes sæpissime excitantur è somno.

Mores incolarum. Lusitani ceterique in hanc insulam advenæ, qui hic fortunarum suarum larem constituere, patrio quique more vivunt. Ex præsidiariis quidem id culpæ habent, quod supra modum sint in voluptates & cetera vitia soluti.

Dispositio corporis. Indigenæ corpore nigro, eoque brevi sunt, capillo ad eum modum crispo, ut ovium nostrarum lanæ nigræ persimilis esse videatur: ceterum putidi sunt, seu graviter olent, præsertim cum incaluere.

Indoles. Fœminis statura perbrevis est; membra tamen ad decorum corporis proportionata. Ingenium Mozambicanis agreste & barbarum, timidum idem minimeque ambitiosum, ac Lusitanis offensum. Sed credibile est Lusitanorum consuetudinem mollivisse nonnihil incolarum ingenia. *Vestiendi ratio.* Nudi omnes incedunt, nisi quod viri pudenda sua parvo velent linteamine, mulieres autem textili gossypino sua à pectore ad coxam mediam usque demisso; quamvis qui interiora tenent, nudi omnino sint. Ornamenta eorum sunt globulorum vitreorum coloris varii circa collum ambitus terni, aut etiam quaterni, ac circuli è stanno, vel aurichalco digitali crassitudine deni, aut duodeni, brachia circumdant, affaberrime confecti. Omnibus perforatæ sunt aures filis ex aurichalco aut cupro transmittendis annulorum loco. Plurimos etiam in utroque sexu invenias, qui ad decorem sibi conciliandum, priorem posterioremque cutem varie incidunt. *Ministeria.* Porro pro Lusitanis aut domestica negotia curant, aut agros exercent, aut equorum asinorumque

que in deportandis oneribus vicem præſtant.

Opes. Ex aurifodina Munimento Sofalæ paucis à Mozambica leucis diſtanti vicina, haud tenue vectigal redit. Huic præfectum dat Mozambicæ præfectus reddendæ rationi obſtrictum. Omnino aurifer hic locus eſt, ut & Cuama amnis; pulverem quoque aureum hic habent *Botango*, & *Ouro Po* dictum, qui arenæ quidem inſtar minutus eſt, puritate tamen materiæ Orientali auro non cedit.

Tegetes conficiunt incolæ prorſus elegantes, quas Goam deſtinant. Mercium appellatione hic veniunt vinum Hiſpanicum, oleum, goſſypium, textilia linea, veſteſque Luſitanicæ, ac corallia rubra.

Appulſus ad inſulam. Situm hæc inſula inter brevia ac ſcopulos tenet, difficili appulſu; quamobrem inſulano nauclero opus eſt, ad explorandam profunditatem bolide. Ceterum in omni India portus nullus eſt, qui Luſitanorum naufragiis ſit æque infamis, ac vadoſus ſive ſabuloſus hic locus.

Munimentum. Munimentum, quod his in partibus Luſitanis quidam murus aheneus eſt, quaternis conſtat propugnaculis, ad portus tutelam aptiſſimè in angulis totidem diſpoſitis: quanquam Linſchotus id aliter nobis figuret, in extrema inſula ſcilicet poſitum, & à tribus lateribus circumfuſum mari.

Religio. Luſitanis exteriſque aliis Catholica religio colitur. Æthiopes autem hic degentes, partim ob Arabum littora texentium quondam commercium, Mahometani ſunt, partim Chriſtiani, partim etiam idololatræ, aut ſine ulla ſuſpicione Numinis, pecudibus ſimillimi. Ceterum Mozambica inſula habet collegium Ieſuitarum.

Quæ ſequuntur in hac deſcriptione regiones, omnes ad Æthiopiam Inferiorem ſpectant, ſuntque in præmiſſa Abiſſinorum Imperii Tabula comprehenſæ; Æthiopia autem inferior à Mozambica inſula ad Provinciam Adel, inſulamque *Zocotoram* uſque littori inhæret, ut ex Abiſſini delineatione Imperii manifeſtum eſt.

QVILOA. *Quiloa* regnum Zangibar regionis portio, inſulæ nomen habet, ſitaque eſt ad Cuavo amnis oſtium, qui ex eodem quo Nilus lacu profectus, ingenti cum ſtrepitu in mare evolvitur. Inſula hæc Mozambica propius ad continentem accedens, aliam remotiorem in mare ejuſdem nominis ac qualitatis inſulam habet obverſam, cujus incolæ his per omnia ſimiles exiſtunt. Tam continenti vicina eſt, ut ei adhærere videatur, celeberrima mercatoribus Europæis urbe inſtructa, cujus ædificia Hiſpanico more alte educta, ſtructuræ elegantia, nitor conclavium, pavimentorumque, varia ſupellex, ac hortenſis adjuncta amœnitas commendant. Eſt aliud appellationis Quiloæ veteris continenti oppidum, ab hac urbe interfluente amne ac tractu maris diviſum; at minus id celebre eſt quam inſulana *Quiloa.*

Rex Inſulæ hujus olim pluribus aliis inſulis fertilibus ac frequenter habitatis imperitavit; adeo ut regnum ejus, ſub quo tum Sofala, Cuama, Angos & Mozambica fuere, ante Luſitanorum in has oras adventum, trecentarum ſecundum littus leucarum ſpatium impleverit, quod non parum diminuere Luſitani. Diſtat vero *Quiloa* inſula à Mozambica quadringentis circiter milliaribus. Maffæus Quiloam cum veteri *Rapta* confundit; alii cum Ptolemæi *Barbaria*, nonnullis Azaniam ejuſdem Ptolemæi Quiloam interpretantibus.

Cœli ſolique qualitas. Inſalubris Europæis hæc regio eſt; quamobrem Luſitani fuerunt ad emigrationem compulſi, nihil Munimento hic excitato alliciente. Fructus tamen qui hic naſcuntur cœlum temperatum arguunt. Aquarum limpidarum ſcatebras habet complures; at puteales aquæ, quod paludoſa terra ſit, minus ſalutares exiſtunt. *Aquæ.* Solum negligenter licet cultum, frumenti fructuumque eſt ferax. Idem adſidua viriditate mire humanum recreat aſpectum.

Fruges fructusque. Frumenti Turcici, atque orizæ ingentem copiam producit, palmas frequentes, malos citreas aureaſque ac herbarum multiplex genus. *Animalia.* Iam ad animalia quod attinet, boum oviumque felix proventus eſt, gallinarum item, columbarum, turturum, ac variarum nobis ignotarum avium; quin etiam ferarum per ſilvas errantium.

Piſces. Mare vicinum piſces habet magnitudine & ſapore laudatos.

Mores incolarum. Incolæ quidem albo, alii ſpadiceo, alii colore nigro ſunt: eſt enim hæc regio profectis ex Arabia Nigris Albiſque populis permixta. Cibum ordinarium habent frumemtum Turcicum, orizam, aliaſque fruges, radices ac fructus ſilveſtres, quibus plebs infima victitat. *Victus cultusque ratio.* Veſtiuntur textilibus aureis, ſericis & goſſypinis, orbiculari varie contorto ac ſubtili caput galero tegentes. Fœminæ ornatiſſimæ incedunt, armillis ſive catenulis aureis argenteiſque brachia cingentes & crura, utenteſque inauribus. Breviter, eadem Quiloanis ratio veſtiendi eſt quæ Arabibus Turcis. Qui Regem ſectantur, textilibus induuntur aureis, ſericis, aut goſſypinis, aut etiam panno purpureo, gladiis pugionibuſque armati, quorum capulos precioſæ gemmæ decorant. Tubis item fiſtuliſque ad indicandum lætitiam utuntur.

Lingua. Idioma vulgarius Arabicum eſt, variis præterea hic linguis ob frequentiam commerciorum vigentibus.

Opes. Locupletes habet inſula hæc mercatores quam plurimos qui aurum, argentum, ſuccinum, ſubalbidum, uniones moſchumque in commercium vocant. Superioribus illi temporibus Sofalam navigabant, iſtâ nunc à Luſitanis locum obſidentibus commoditate privati. Plurimum autem harum mercium ad ipſos à continenti pervenit, interdum etiam, ſed clam à Sofala. Vaſco Gamanus anno 1503 Regi huic pro duobus Metigalorum millibus annuis operam ſuam elocavit.

Regimen. Inſulanis ſuus eſt Rex, cujus dicto ſunt audientes, quem Linſchotus Moncemugi Regi ſupponit. *Religio.* In religionis cultu Mahometiſmum plerique ſequuntur, cujus ſectæ libros, ac conditorem venerantur; reliqui Gentiles ſunt.

MOMBASA. *Nomen.* Præternavigata Quiloa, tendenti ab Auſtro in Aquilonem *Mombaſa* regnum occurrit, cui ab inſula Quiloæ in modum Sinui maris impoſita eſt nomen. *Situs. Ambitus.* Ambitus inſulæ hujus ſecundum Sanutium eſt leucarum quatuor, ſecundum

Iarricum

Vrbs. Iarricum vero duntaxat unius. Vrbs Mombaza cognomine in insula situm tenens, anno 1589 muros habuit Rhodiis persimiles. Turcæ in hic ripa amnis, qui ad urbem tendentibus superandus erat, *Munimentum.* Munimentum bellicis tormentis instructum excitaverant, quibus appropinquantes aliquando Lusitanos salutavere. Verum id in Lusitanorum cum Turcica classe potestatem pervenit eo tempore, quo Vasco Gamanus Lusitanicæ classis præfectus in Indiam navigans, universæ Africæ Asiæque terrorem incussit. Cessit quidem tum urbs ipsa direptioni Turcarum, quam tamen deserere coacti fuere, nec ullum deinceps locum præter hunc tenent, qui tamen exigui momenti esse putatur. Valet autem ad hujus conservationem loci creber ex omnibus partibus ad hanc insulam, ob portus commoditatem, appulsus.

Cœli solique qualitas. Temperatissimum hîc cœlum est, ac dulcium aquarum copia. Solum milii, orizæ, pomorum aureorum dulcium, & subacidorum, citreorum, *Fructus.* granatorumque, ac herbarum culinæ aptarum eximie fertile est. *Animalia.* Vervecum ingens hic numerus, quibus cauda rotundior, vaccarum item caprarumque grandiorum, ac gallinarum.

Mores incolarum. Color incolis non idem, spadiceus, albus, & niger. Ceterum dies in deliciis agitant. Mulieres textilibus aureis sericisque Arabico more consutis vestiuntur. Atque vivendi illis ratio fuit ante Imbiorum Lusitanorumque, anno 1589, adventum.

Opes. Celeberrimus hic erat ob portus insignem commoditatem mercatoribus exteris locus. Auri, argenti, cupri, eboris, textilium aureorum sericorumque, unionum, ac preciosarum copia gemmarum à Lusitanis, captâ Mombasâ, direpta, antiquas incolarum divitias loquuntur. Illi quandoque bellum cum vicinis gerebant, pacem paulo post ineuntes, ac cum iisdem ceræ, mellis, eborisque agentes commercia.

s. Situs urbis in rupe editior capiendæ ejus difficultatem augebat; at incolarum invitè contra Lusitanos pugnantium abjectio, naturale munimentum imminuit.

Regimen. Regioni huic Rex imperat Mahometanus, subditis eidem sectæ addictis; at Iarricus incolas fuisse anno 1589 Gentiles asserit, quo tempore direptâ urbe plurima idolis dicata templa fuêre destructa.

PEMBA, MONFIA, ZANZIBAR, ANISA & QVERIMBA. Mombazæ Melindæque regnis ternæ ex ordine insulæ objacent, quarum illa quæ propiùs ad Madagascar insulam accedit, ac in Meridiem vergit directiùs, *Monfia* dicitur, altera *Zanzibar*, tertia verò *Pemba*, quam Iarricus Pendam appellat.

Ad *Anizam* Querimbamque insulas quod attinet, eæ Africo littori ac Mozambicæ vicinæ sunt, quarum illa nitido opulentoque oppido superbit.

Zanzibar insula octo circiter leucis à continenti distat; à Mombaza vero, quæ ei Occidua est, vicenis & sex.

Situs particularis. Insulæ huic continentique fretum interest tam angustum, ut internavigantes & ex insula spectari possint, & ex continente.

Soli qualitas. Fruges fructusque. Monfia porrò, Zanzibar & Pemba insulæ feraces sunt orizæ, milii, sacchari, (quod purificare, atque in galeri formam cogere incolæ nesciunt,) malorum citreorum, aureorumque. Montes adsiduis arboribus operiuntur, præsertim Zanzibar insula præcelsis citreis gaudet, cujus flores adspirante vento, procul odorem suum diffundunt. Eadem insula crebris dulcium aquarum fontibus est rigua. In Anizâ & Querimbâ insulis manna *Manna.* copiosè colligitur, quod efficax sit licet, quia tamen durum, ac mixto quodam inter rubrum ac cinereum colore, minusque resolutivum, in minori precio habetur. Perfrequens hîc pecus est, *Animalia.* quod insulani in continentem transvectum divendunt.

Mores incolarum. Corpus iisdem debile, minutum macrúmque; alimenti licet sumant non parum.

Dispositio corporis. Cultus ratio. Gossypinis induuntur aut sericis, quæ textilia Mombazæ à Cambayanis mercatoribus emunt. Fœminarum in mundo sunt catenæ aureæ argenteæque, atque ex iisdem materiis armillæ, inaures, circulique cruribus cingendis. Tegumenta earundem serica sunt. *Studia* Minus ad belli studia affecti, agriculturam ac mercaturam sectantur.

Opes, Maffæo auctore. Querimba dives est. Illud constat, prædictarum habitatores insularum saccharum suum, frugesque ac fructus in navigiolis malè materiatis, ut quorum partes funes juncei connectant, & queis vela sint ex tegetibus palmeis, in continentem exportant. *Potentia.* Zanzibar insulæ opes atque potentiam inde colligere licet, quòd Ravasco Lusitanus bimestri spatio, quo vicinum mare tenuit, naves mercibus onustas ab insulanis vicenas obtinuit. Quod si multitudo incolentium loco potentiam addit, validæ dici possunt insulæ hæ, cùm frequentissime habitentur.

Regimen. Religio. Vnicuique insulæ suus Rex præest, à Lusitaniæ Rege dependens. Religio omnibus Mahometica; quamobrem Mahometis Alcoranus sedulò in templis publicè prælegitur.

DIEGO RODRIGO, ANGOXAS insulæ. Diego Rodrigo insula quadraginta circiter versus Orientem leucis ab insula S. Laurentii distat; at est deserta.

Quas *Ilhas primieras*, hoc est insulas primas Lusitani nuncupant, situm contra Sofalæ littus sortiuntur.

Angoxas seu *Angustiarum* insulæ quaternario numero sunt, Mozambicæ omnes littori propinquæ. Præternavigato S. Sebastiani promontorio, quod Sofalæ in littore est, versus Septentrionem *Vciques* insulæ, *VCIQVES. Situs.* majores minoresque se offerunt, Matucæ regioni oppositæ; ac septemdecim circiter leucis à continenti Sofalæ distantes. Minores à quibusdam amnibus profluentibus è Sofalæ regione excitantur, Borealioresque sunt ipsis majoribus. Omnes hæ insulæ in isto tractu maris sedent, qui Mozambicam Septentrionem versus se explicat, denis, duodenis, quindenis, vicenisque leucis ab invicem remotæ, ob vicinam continentem, dulcibus potiùs quam marinis aquis circumfusæ.

Soli qualitas. Producunt orizam miliumque, ac pecus abundè alendis incolis suppeditant.

Succinum subalbidum. Habent & succinum subalbidum, admodum præstans, unionesque minores, & alios magnitudine insignes, quos non satis benè noverunt incolæ piscari. Cum autem quibus insunt conchylia tenent, uniones sola coquendi ratione eximunt, sicque adustis rubrisque precium tollunt.

Com-

Commercium insulanis est cum continentis terræ idololatris; ipsi verò sectam colunt Mahometicam.

MELINDE. *Situs.*

Melindæ regnum Septentrionalius est Mombazæ regno. Nomen id vicino sinui communicat, quem Barbaricum Ptolemæus appellat. Prætenditur mari ad Chimanchi amnem usque, ac in teriora se contra flumen ad Calice locum insinuat, tricenas circiter ambitu suo leucas occupans, alteram fluminis ripam tenentibus Mahometanis subalbis. Nomen regno ab urbe primaria, quæ in amœnissima juxta mare planitie sedet, multiplicibus hortis circumdata. Ædificia habet quadrato è lapide, pulchrum redacta in ordinem, ac singula conclavibus pictisque tabulis instructa. Quidam ævo nostro vir doctus credidit Avicennæ *Mondel*, unde nigra portatur Aloë, nequaquam à Melinde hac nostra differre.

Soli qualitas.

Regio hæc apprime ad quævis necessaria fœcunda est. Fert orizam ac milium insigni copia, ut frumentum Cambaya advehitur.

Fructus frugesque.

Fructiferis arboribus pari cum Mombaza fœcunditate abundat, ac mala aurea gignit gratissimi saporis, limonia vero ea præstantia ut nusquam terrarum meliora facile invenias. Malorum citrearum flores suavissimum latè spargunt odorem.

Animalia.

Feris incolæ domesticisque animalibus abundant, inter quæ verveces quadruplo nostratibus majores, quibus quintam partem cauda constituit, vicena, interdum etiam tricena pondo exæquans. Nec gallinæ anseresve desunt,& quicquid volantium præterea est.

Mores incolarum.

Incolis partim spadiceus color est, partim niger, qui ultra Chimanchi amnem habitant, existentibus albis. Capillus illis est crispus, nec indecora membrorum proportio: at mulieres pleræque albo colore sunt.

Cultus ratio.

Eædem splendidæ vestitæ incedunt, indumentis sericis, catenis ex auro atque argento armillisque ornatæ. In publicum prodeuntes faciem obvelant, nec agnosci nisi sublato velo possunt. Viri, qui sine astutia aut fraude ulla benigne liberaliterque cum Lusitanis agunt, caput galero ex panno lineo tegunt, reliqua corporis parte usque ad cingulum nudi, à quo textile gossipinum aut sericum defluit ad tegenda quæ pudor jubet abscondere.

Sepeliendi ratio.

Cum è Lusitanis quispiam vita functus est, tumba ejus Sacrosanctæ Crucis signo ad notandam demortui religionem notatur.

Opes.

Locupletes habet mercatores hæc regio, quorum merces in textilium varietate, auro, ebore, cupro, argento vivo, aliisque rebus consistunt. Commeant ad eos Cambaya cum Mahometanis Gentiles, qui advectos navibus pannos auro,ebore, ac cera permutant, quæstuoso utrimque commercio.

Arma.

Militiæ armis utuntur acinacibus, scuto, ac spiculis sive sagittis.

Religio.

Incolæ partim idololatræ sunt, partim Mahometani. Qui ex illis Mahometismum sequuntur, Emoraydanæ sunt sectæ, quæ Zaydi, qui Hocemi filius fuit, doctrinæ insistens, multis in locis ab Alcorano discedit. Et Christiana hîc stabilita religio est; nam prope urbem inaurato ex marmore Crux ingens conspicitur, à Lusitanis erecta, quibus etiam septena in urbe templa sunt sive oratoria. Anno 1602 matronæ tres Melindæ regi sanguine conjunctæ, sacro fuerunt latice tinctæ.

LAMO. *Situs.*

Egressus Melindæ regnum, *Lamo* & *Paté* regna invenies, sibi invicem propemodum opposita; at illud est hoc Occidentalius, utpote magis ad Chimanchi amnis ostium accedens.

Nomen.

Quibusdam hoc regnum *Samon*, aliis *Samo* appellatur.

Limites.

Terminos habet à Septentrione Melindæ regnum, & ab Oriente regnum Paté.

Vrbs.

Vrbs regno cognominis, ut Recentiorum habent Relationes, Melindæ respectu ultra Æquinoctialem sita est lineam, eique vicina. Mœnibus contra mediterraneorum irruptiones defenditur, cum quibus licet

Commercium.

commercium Lamonensibus intercedat, bellum tamen etiam nonnunquam est. Adest & ad commodiorem navium appulsum portus.

Regimen.

Regnat hîc Rex Mahometanus, cujus subditi

Religio.

itidem Mahometani sunt, sed tamen Lusitanis tributarii.

PATE.

Paté regnum ab urbe sua primaria denominatum, sinuique Lusitanis *Baya Formosa* dicto appositum, eodem in littore protenditur. Merces sunt incolis eædem quæ Samonensibus, & horum vicinis.

SIAN, AMPAZA, & CHELICIE. *Situs.*

Ampaza, *Sian* & *Chelicie* regna, singula à singulis denominata urbibus, Paté regnum vicinitate contingunt.

Regimen.

Regionibus hisce Reguli Mahometani imperant, tributarii, aut socii Hispaniæ regis, à cujus dependent arbitrio, nonnunquam religionis affinitate, aut causa vindicandæ libertatis Turcico se permittentes imperio.

Munimentum Pateense.

Est in Paté oppido Munimentum Lusitanis, interque hunc locum ac Sian oppidum aliud est, *Mondra* appellatum, quod quidem in Sarracenorum erat potestate, vectigalium tamen Lusitanis. Hi cum negarent tributum rebusque novis studerent, Munimentum à Susa expugnante fuit solo æquatum, incolæque remis publicarum triremium affixi. *Ampaza* oppidum quoque anno 1587 Martinus Alphonus Mello Lusitanorum Dux evertit, quod Incolæ Lusitanorum se dominio eripere multis modis tentassent.

Religio.

Vrretus Pembæ Regi quoque Regalem Paté seu Pati titulum adscribit, memoratque fuisse eum anno 1602 baptizatum, suscepto Philippi nomine cum duobus regia de stirpe proceribus.

AIAN. *Nomen.*

Ajan, seu *Axam*, ut Arabes Marmolio teste loquuntur, aut potius *Habexa*, seu *Habex*, à quibusdam pro Ptolemæi Troglodytica veteri accipitur, aut saltem pro parte ejus; Ptolemæus quippe Troglodyticam apud Sinum Arabicum sinumque Avalitensem locavit, eam ad montem Elephantis, nunc *Felles* usque producens.

Hodie Arabibus omne hoc littus tenentibus *Ajan* dicitur, eadem *Arabiæ recentis* appellationem sortita.

Limites.

Terminis includitur à Meridie majore Quilmanci amnis brachio, regnisque mox describendis; à Septentrione Abissinorum imperio, ac freto Mocceno; ab Occidente montibus, quibus Quilnanci oritur, ipsoque Quilnanci amne, ac prædicta Abissinorum regione; ab Oriente Oceano.

Complectitur tractu suo ab Austro in Septentrionem Rempublicam *Brava*, ac Regna *Magadaxo*, *Adea*, & *Adel*, cum aliis in interiora vergentibus.

Affluit hæc regio iis rebus omnibus, quas humana

Soli qualitas. mana postulat necessitas. Equi hic præstantes; Quilmanci vero præter hippopotamos, & aurum vehit.

Mores incolarum. Qui littora tenent, albiore plerumque colore sunt, ac minus crispo capillo; qui autem in mediterraneis incolunt, vix corvis cedunt nigredine; ac cum his Beduini, albi licet, junguntur, unde tertius quidam in liberis eorum color existit.

Indoles. Beduinis istis agrestes sunt mores, ac vita per agros erratica, ac rapinis infamis, qualis & ceteris omnibus ferme est; at qui mari propius accedunt, quadam Politiæ sub umbra reguntur.

Opes. Bellum incolis est cum Abissinorum gente prope adsiduum, qui quotquot ex Abissinis capiunt, hos trans mare Rubrum incolentibus Arabibus divendunt. *Commercium.* Cambaijani, Adenses, Arabesque portus eorum frequentant, pannos varii generis colorisque, globulosque vitreos advehentes. Cambaijani atque Ormenses dactylos hic uvasque passas auro, ebore, ac mancipiis permutant, Zeilam Borboramque portus maxime frequentantes. Eodem commeant Quiloani, Melindenses, alii.

Religio. Qui littora obsident, Musulmannico sunt instituto addicti: at qui nonnihil à littore recedunt, Emozaidanam doctrinam sequuntur, quos Beduinos, hoc est, agrestes & barbaros appellant; qui autem in interiora remoti sunt, idola venerantur.

BRAVA. Superato Quilmanci brachio uno, *Brava* oppidum Habaxico in littore conspicitur, mari vicinum, cinctum mœnibus, ac elegantibus Mauricam ad normam ædificiis instructum.

Vrbs. Non insula est, ut suspicatur Sanutius, sed propinquus Oceano locus, ut recentiores locorum magis gnari testantur. Distat autem centenis Melinda leucis.

Opes. Celebris mercatorum frequentia, abundatque auro, argento, aliisque mercibus, quemadmodum Lusitanis diripientibus urbem abunde fuit exploratum. Memorat Texeira Zangibarico in littore juxta Braram succini subalbidi frusta ea magnitudine inveniri, ut statutum ex altera parte camelum vix, aut ne vix quidem conspicias.

Regimen. Parent incolæ duodecim viris, è senioribus electis, septenum de stirpe fratrum, qui quorundam in Arabia Regum fugientes tyrannidem, in hanc oram concesserunt. Atque hic unicus per omnem Africam locus Aristocraticam gubernandi formam sortitur; à Lusitanis tamen idem dependet.

Religio. Mahometicum institutum sequuntur incolæ, genus ab illis ducentes, qui cum septem istis fratribus Arabibus ternis recepti navigiis metu Regum Lacal, qui Arabiæ Felicis est locus, huc advenerunt.

MADAGAXO. *Situs.* Vbi longius Habaxico in littore in Septentrionem versus mare Rubrum fueris progressus, *Madagaxo* seu *Magadoxo* regnum se explicat, Geographicis in Tabulis his signatum nominibus, dictumque ab urbe sua præcipua, quæ ea quondam potentia valuit, ut legem dederit cunctis hoc littus obsidentibus Mahometanis. *Vrbs.* Ridiculo eam situ Volaterranus notat, dum mediam inter Melinde & Calicut remota utrimque loca constituit, nullo propiore termino assignato.

Dimensio. Longitudo summa est leucarum centum, latitudine quinquaginta passim, alicubi tamen triginta duntaxat leucas implente. Ego *Adeam* credo ab Vrreto sub Magadoxo comprehendi.

Soli qualitas. Producit hæc regio insigni copia frumentum, orizam, ac fructus varii generis. Inter animalia feliciore proventu equi cernuntur.

Mores incolarum. Lingua. Ex incolis alii nigri, subnigri alii, nonnulli albo colore notati. Lingua illis Arabica est; Arabica quoque videndi ratio, utpote qui ab Arabibus descendant.

Opes. Caput regionis celeberrimus Cambaijorum atque Adensium, aliorumque commerciis est locus. Externæ autem merces sunt panni atque aromata; domesticæ vero aurum, ebur, ac cera.

Vires. Alieni porro sunt incolæ à varietate armorum, ut qui bello sagittis tantum utantur veneno imbutis.

Regimen. Rex ipsis est Mahometanus, ac studium religionis idem quod Regi.

ADEA. *Situs. Limites.* *Adea* regnum Ajan regionis est portio, cujus medio in regno Adel initium est. Terminatur à Meridie regno Madagaxo; ab Occidente Oyia regno, quod Abissinæ ditionis est; à Septentrione regno Adel; ab Ortu vero Oceano Eoo. *Loca.* Notior ceteris in eo locus *Barraboa* appellatur, quod vocabulum Lusitanica lingua littus bonum significat, cum tamen ab ipso littore versus interiora aliquanto recedat. Navigio locus hic petitur adverso quodam Obii fluminis brachio, quem vocabulo Quilmanci ibidem indigetant; ob portus autem commoditatem securitatemque *Barra Boa* appellationem accepit. Est quoque in hoc tractu Dominium *Granze*, in medio Occidentem versus regno Adeæ, clauditurque Oyia, Xoa & Gorage regnis. Nec ignobilis *Quilmanci* locus est, Oby amnis, qui proprio ibi nomine signatur, ostio appositus. Occurrit præterea locus alius *Barra Moa* vocitatus, quæ vocabula littus malum annuntiant, quod perdifficilis hic sit navibus appulsus. Tandem extrema regni tenet *Orgabra*, locus minime contemnendus.

Soli qualitas. Fructifera passim regio, quibusdam in locis tam dense ab arboribus obsidetur, ut iter etiam impeditum reperias. Affluuunt incolis ad sustentandam vitam res necessariæ. Magna boum hic copia est; numerus autem propemodum infinitus vaccarum, majores camelos magnitudine seu proceritate æquantium, quæ nullis cornibus armatæ, atque auribus prægrandibus pendulis instructæ, ipsam nivem candore ante eunt.

Regimen. Parent incolæ Abissinorum tributario Regi, qui Mahometismi cum subjectis suis sectator est: at Dominium seu centrum regni obsidet: incolas habet partim Idololatras, partim etiam Christianos.

ADEL. *Limites.* Regnum Adel clauditur à Septentrione Suaquensi apud fretum Meccarum Præfectura; quanquam, ut Pigafettus refert, Meth & Barbora regni hujus loca Australiora Turcicæ ditionis sint; quo etiam sinus Arabici pars cum promontorio Guardafu spectat. A Meridie id regno Adeæ conterminum est; ab Occidente Fatigar regno Abissinorum; ab Ortu Solis autem Oceano Orientali.

Lon-

Dimensio.

Longitudo ejus tractum littoris secuta, à Zeila ad Aromata sive Guardafa Promontorium usque leucas occupat 120; à Guardafu autem secundum Orientale littus 80. Latitudo summa leucarum est octoginta octo. *Loca.* Caput regni est *Ara*, Marmolio *Arat*, qui oppidum hoc in interiora tricena à Zeila versus Occasum Æstivum leucis removet. Idem hoc in regno locat *Adel*, Regis sedem, cum *Orgabra*, *Migiate*, *Sequeta*, *Bali*, *Mautra*, *Doara*, *Comizara*, *Novecara* & Soceli oppidis haud ignobilibus.

In littore autem ad hoc regnum spectante *Asum* oppidulum est, *Assion* Pigafetto dictum, rebus quidem omnibus abundans, sed nullo portu instructum, nec mercatoribus celebre; tum promontorium *Guardafu* seu *Coardafuy*, à nonnullis pro Ptolemæi promontorio *Aromata* acceptum, celebratumque ob id maxime, quod Orientale littus Africæ terminet. Id in ipso Arabici sinus aditu velut excubias agit, & à venientibus ex India navibus salutatur, quæ merces deinde suas, aut Arabiæ Felicis in littore in locis Aden aut Ziden, aut Africano in littore in locis Zeila & Barbora exponunt. *Salir*, quem locum Sanutius Arriani Ptolemæique Mosilon interpretatur, itidem regni Adel littus tenet; quem Barbora, & *Meth* loca excipiunt, quorum prior Septentrionalior est posteriore. Quibusdam ille pro *Malao* Ptolemæi accipitur, qui emporii eundem titulo signat. Sedet autem Barbora in littore maris Rubri, quod à regno Adel dependet. Porro Barbora oppidum, cui insula objacet cognominis, octodecim à Zeila Habaxico in littore versus Septentrionem leucis distat. *Metz* exiguum autore Sanutio oppidum est: tandem *Zeila* conspicitur, inter celeberrima littoris Arabici loca computata, ac pro *Avalite* Ptolemæi communiter accepta, Meceano à freto, Marmolio teste, sex & vicenis leucis remota. Situm illa depresso ac sabuloso in loco sortitur, fat ampla, portuque instructa, quem creberrimus navium appulsus luculenter commendat, quamvis aliter eum Sanutius depingat. Tractus, in quo hæc urbs est, *Baragian* dicitur, qui Dalacam quoque ac Malacam Turcici juris loca complectitur. Ædificia Zeilæ è lapide sunt calceque composita, ac quadam concameratione contecta. Vias elegans ordo, ac præter has incolentium frequentia urbem commendat.

Soli qualitas.

Caret Zeila dulcium scatebris aquarum, advehens eas è locis bidui itinere remotis. Suburbanus ager totus sabulosus existit; at remotiora *Fruges fructusque.* ab urbe loca omne genus fructuum ea abundantia suppeditant, ut non Zeilano solum, sed Barborano etiam è portu plurimæ naves onustæ ad Adenses Zidensesque transmittant. Frumenti etiam, milii hordeique hic mira ubertas est. Fructus, qui ibidem copiosissime nascuntur, specie differunt à nostris. *Oleum.* Oleum incolæ non ex oleis, sed ex herba, quæ *Sesamo* Hispanis dicitur, exprimunt. *Mel. Cera.* Mellis item ceræque non minor est copia.

Animalia.

Verveces incolæ habent, quibus cauda viginti quinque pondo adæquans, collum, caputque nigro, reliquum corpus albo colore nitidum. Est & aliud vervecum genus, omnino album, cui cauda sesquicubitali longitudine contorta, collumque taurino persimile, ac prope ad terram usque defluens. Vaccarum quoddam genus hic videas, quibus cornua cervinorum in modum frondescunt, corpus nigrum est, ac indoles silvestris seu fera. Sunt aliæ ibidem vaccæ, quibus sesquipalmi longitudine singulare è fronte cornu prominet, in dorsum retortum; & hæ colore rubro sunt.

Mores incolarum.

Incolis plerisque albus color est, aut spadiceus, saltem Barboram usque, quo loco incolarum albedo paulatim convertitur; *Dispositio corporis.* Septentrionem versus in Zeilanis Baragianisque nigrorem adsciscit. *Indoles.* Ingenium illis bellicosum, ac corpus ad pugnandum alacre.

Cultus ratio.

Ab umbilico deorsum aliqua parte gossypino corpus panno obtegunt, opulentioribus seu nobilioribus pallio amictis.

Opes.

Opes earum in auro, ebore, ac quibusvis ad victum necessariis rebus consistunt, quibus vicinas instruunt regiones. Crebræ naves ex India ad hoc littus appellunt, magnaque auri, eboris, thuris, piperisque, ac mancipiorum, quæ in Abissinorum regione ceperunt, hic negotiatio est.

Vires.

Incolis non animus pugnandi, sed arma idonea desunt. Turcarum tamen Imperator, Arabiæque reges & arma illis, & equos, ac quibuscunque præterea rebus indigent, liberaliter submittunt, permutationis loco capta ab Abissinis recipientes mancipia.

Regimen.

Rex incolis est late imperans, quem Sanctum habere solebant, quod Christianos adsiduo bello lacesseret. *Religio.* Viget hic Mahometismus.

ZOCOTORA. *Insula.*

Zocotora insula quibusdam pro Ptolemæi Pliniique *Dioscoride* accipitur; aliis pro *Curia Muria*; at illorum recepta sententia est. *Nomen.* Ad nomen ejus quod attinet, nonnulli *Zacoteram* vocant, *Soquotoram*, *Socotoram*, *Sicutheram*, & Zocoteram, seu Zacoteram alii, & Nubiensis Geographia *Socotram*.

Situs.

Distat ea Fartacico Arabiæ Felicis à littore leucis quadraginta, & bidui navigatione ab oppidis Berbalt & Hasa, tricenis circiter Arabico à Sinu ac promontorio Guardafu leucis, olim *Aromata* dicto, quorum illud Zocotoræ Septentrionale est, hoc Occidentale; utrumque vero Æthiopiæ Inferioris ab hac parte finis. Ceterum, quanquam insula hæc communiter Africæ accenseatur, alii tamen Arabiæ eam Felici attribuunt, quò secundum Geographiam Nubiensem, spectat.

Ambitus.

In ambitu definiendo non una recentioribus opinio est; alii ei milliaria assignantibus sexcenta, centum aliis, ac nonullis leucas duntaxat quindecim, quæ quadraginta quinque circiter milliaria Italica conficiunt, aut summùm sexaginta, si quaterna singulis leucis Hispanicis, quæ Gallicanas quantitate superant, milliaria largiare. Verum quod priores ad veritatem propius accedant, recentiorum relationes confirmant, qui longitudinem ejus vicenis, & latitudinem octonis aut novenis leucis terminant; quæ dimensio sane majorem quam posteriores nobis exhibeant, ambitum complectitur. Ceterum Pyrardus ambitum intra quinquaginta leucas coarctat. Pleraque obsidetur à rupibus, quarum præcelsa se multipliciter attollunt cacumina. Oppidum in ea unicum, Præfecti sedes. Id difficili accessu est, ob

ob ſitum inter rupes aſperiorem obſtruſioremque. Niger *Sicuthera* unico nomine & urbem, & inſulam ſignificat, locatque eam ſub promontorio, quod in Auſtrum obverſum, Treta ait vocari. Terna præterea Arabibus inculta oppidula in littore occurrunt. Indigenæ nec oppidatim habitant, nec vicatim, ſed in ſcrobibus ſeu rupium cavernis degunt, & templa quædam humilia ac male materiata habent: quamquam alii plures hîc vicos ac caſtella recenſeant, quibus Præfecti ſinguli imperitent. Portus bini præcipue Luſitanorum frequentantur commercio, *Coro* & *Benin* nuncupati.

Cœli ſolique qualitas.

Aër Zocotoranus immoderatis arboribus noxius, variorum cauſa morborum eſt. Hyemis hîc ſtatio breviſſima eſt, nec ultra quindenos aut vicenos dies aquæ ſolo innatant, abſorbente eas ſiccitate, ac ſolarium æſtu radiorum.

Aquæ.

Noctu nonnihil intolerabilis per diem æſtus remittit, & ſumma rupium ros irrigat. Interiora inſulæ amniculos quoſdam habent, qui nullo unquam tempore ſiccantur; at reliquis in locis ea penuria aquarum eſt, ut viantium complures ſiti conficiantur. In littore tamen puteorum quædam ſpecies exiſtit, è quibus vicinæ Arabum coloniæ aquam hauriunt. Corſalius dulcium aquarum flumina plura hîc ſtatuit.

Nives.

Montes Zocotoræ nives interdum & nebulæ obſident. Verùm, Roſatio ſi fides eſt, crebri inſulam vehementesq; venti exſiccant.

Fructus.

Solum ejus aſpera ſiccitate, ac ſicca ſterilitate damnatum, neque frumentum fert, neque orizam, neque vinum, ſed dactylos tantum, eosque illaudatos.

Præter cucumeres ac cucurbitas, & ſalubres quaſdam herbas in vallibus natas, nulla terræ ſemina mandantur.

Animalia.

Fructuum ac frugum penuriam quodammodo ovium, vaccarum, caprarumque copia ſolatur, gratioresque ſunt poſteriorum carnes animalium quam priorum. Affluunt etiam porci, feles montani, aſini ſilveſtres, equique, perdices denique, ac turtures. Piſces ambiens mare largitur magna copia delicatos. Ingens quoque chamæleontium hic numerus eſt. Inprimis autem præſtans aloë, hinc ad nos deferri ſolita, Zocotoram inſulam commendat. Eadem notiſſima eſt Draconis ob ſanguinem, qui gummi cujusdam arboris eſt in montium creſcentis hiatibus, cui cortex tenuis, truncusque infra craſſior, ſed ſenſim pyramidis in modum gracileſcens. Summa ejus rarioribus ramis ſparguntur, ac folia habent quernis ſimilia. In littus inſulæ ſuccinum ſubalbidum copioſè egeritur à mari.

Incolarum mores.

Volunt Æthiopes, Amazonibus quondam bellandi gloria famigeratis mulieribus habitatam fuiſſe hanc inſulam, quæ tractu temporis admiſcuerint ſe viris; argumento rei utuntur, quod in hanc diem res familiaris, cæteræque facultates, mulierum, non virorum, regantur arbitrio.

Incolarum diviſio.

Inſulani rectè in indigenas dividuntur, & Arabes. Hi patrio more vivunt. Illi Arabibus Beduini appellati (quod vocabulum homines pecuarios ſignificat) duplici in diſcrimine ponuntur. Quidam enim eorum mixti generis ſunt, nati ſcilicet matre Beduina, ac patre Arabe nigro; & hi vultu deformi, ſtatura procera, capillo criſpo, nigroque corpore, maritima loca tenent. Alterum Beduinorum genus interiora inſulæ obſidens, carent mixtura, atque ipſos Indos ſuperant albedine. Nonnullis eorum ea membrorum proportio eſt, ac is in vultu decor, ut Europæo ſub climate nati eſſe videantur. Omnes autem tota vita manent intonſi, quibusdam diſperſum, aliis colligatum retrò capillum alentibus.

Indoles.

Omninò agreſte hominum genus eſt, cui nulla ſcientiæ cura; adeo ut vix ullum inter eos reperias, qui vel legere noverit. Et quod amplius eſt, quemadmodum Govea memorat, ne inſtrui quidem deſiderant. Porro Zocotoranis animus tam vilis eſt, ut vel ad nutum Arabibus, aliisque obediant. De exterorum negotiis parum ſolliciti; ſuorum quoque rationem negotiorum ignotam exteris eſſe cupiunt: commercium enim quod ipſis intercedit cum Arabibus, præter eorum voluntatem eſt, ſuntque ab omni Luſitanorum commercio alieni. Ceterum ad obſequia quidem prompti, ſed & infideles, & valde inconſtanti ſunt animo.

Studia.

Nulla in Zocotoranis induſtria eſt, nec præter pecus, quo hæc inſula abundat, ac piſcatum, quo mixti generis Beduini occupantur, curant magnopere.

Victus ratio.

Lacte, butyro, dactylis, carnibusque victitant; qui autem littori propius accedunt, piſcibus, ac prædictis rebus veſcuntur alternè; lacte etiam certo herbarum domeſticarum mirè ſalubrium genere percocto; qui gratiſſimus illis eſt cibus. Panem conficiunt è dactylis, & horum defectum oriza ſupplent ab exteris advectâ.

Cultus ratio.

Barboſa autore, nudi incedunt, verenda duntaxat panno goſſypino aut pellicula tegentes; eademque eſt Corſalii, præſertim de plebe relatio. At recentiores perhibent, panno quodam, quem *Cambolinum* vocant, ex nigrarum caprarum pilis confecto, ſenis longo palmis, latoque duodenis, inferiorem ab umbilico corporis partem tegi; amiciri verò ab humeris corpus omne alio quodam albo, aut nigro panno, in modum pallii conſuto. Pyrardus rem in pauca conferens, Arabum veſtiendi morem illis attribuit. Atque his indumentis nunquam mutatis, aut exutis, velut adſiduis comitibus uſque ad mortem utuntur.

Habitandi ratio.

Non domorum illis vicorum inſtar conjuncta ſeries, nec ſeparatim exſtructæ; ſed in ſcrobibus, aut inciſis rupibus cavernis habitant, veterum Troglodytarum de more, à quibus adhuc obverſum Æthiopiæ littus denominatur. Singulis diebus cum pecore, uxoribus liberisque oberrant, pernoctantque in cavernis promiſcue, caprinam pellem pro lecto habentes.

Salutandi modus.

Honorifica eorum ſalutatio in mutua humerorum exoſculatione conſiſtit, poſt quam ceremoniam deinde humi conſident. Nulla hic ars aut opificia, duntaxat textoriam ruditer noſcentibus, qua adjuti ſua ſinguli Cambolina contexunt. Literæ, omniſque ſcribendi ratio monſtra quædam inſulanis videntur, quibus eo perſpecta modo Arithmetica eſt, ut ne pecoris quidem ſui, niſi inciſa baculis numerorum nota, rectè valeant inire. Idioma Beduinis Barbarum, exteriſque intellectu difficile; at quidam ex illis, ob adſiduum cum Arabibus commercium, loquuntur Arabice, pleriſque etiam hoc intelligentibus idio-

idioma. Sed illud Arabibus mali est quod Beduinorum linguam magno ac diuturno labore addiscant.

Morbi. Naturæ exitum hac ratione anticipant: postquam dolor ac vis morbi quempiam ad extrema detrusit, hunc semimortuum jam socii sub terra defodiunt, satius esse rati sic vitam momento temporis finire, quam per longos angores moriendi expectare necessitatem. Itaque qui propinquos se funeri intelligunt, tria præcipuè liberis cognatisque suis documenta inculcant.

Opes. Nullus Zocotoranis pecuniæ est usus, commercia sola permutatione exercentibus. Qui Arabum de gente hic incolunt, Goæ negotiantur, qua in urbe ipsis Arabibus seu ex Arabiæ regione profectis agunt liberius. Iidem littora Arabiæ frequentant, indeque Goam & ad alia remotiora loca dactylos suos transportant, meliorum pondo singula ternis aut senis etiam vendentes denariis. Orizam quoque ex Æthiopia advectam, tegetesque palmarum è foliis eleganter contextas, ac magna thus copia divendunt. Nec parum ad eos ab equorum multitudine emolumenti redit. Succinum vero, atque aloë laudatissima, sanguisque Draconis exteros mercatores magno numero huc invitant, & tam subjectis quam Principi eorum admodum proficuæ merces existunt.

Munimenta. Fartaci rex Munimentum hic in littore extruxerat, quod anno 1506 secundum Iarricum, at Osorio teste 1507 Tristano Cugna duce Lusitani diripuerunt, à Cugna ad custodiam Munimenti Alphonso Noronio cum numeroso milite præsidiario relicto. Verum incolæ partim à Mahometanis, cum quibus jam illis affinitatis jus intercedebat, partim etiam propria inducti perfidia, cum Lusitanorum excutere jugum tentarent, locusque ipse plus sumptuum quam momenti afferret Lusitanis, mandato Emanuelis Portugalliæ regis, Munimentum Albuquercius solo æquavit, Lusitanis deinde hac insula exulantibus. Hodie unicum insulæ oppidum medias inter rupes abstrusum, sufficientem præstat Arabibus tutelam, præsidiique loco sunt late circum cavernas obsidentes indigenæ.

Regimen. Quibusdam persuasum est, Turcici adhuc juris esse hanc insulam, quam Turcarum Imperator anno 1530, cum Aden Arabiæ Felicis urbe suæ potestati subjecerat. Sed mutata deinde rerum ratio est; relationes quippe recentiores nos instruunt, eam nunc ad Caxemi regem spectare, qui rite gubernandæ Præfectum imponit. *Rex.* Probabile autem est Caxemi regem à rege Fartas seu Fartaci nequaquam differre; qui enim Osorio Caxemi rex appellatus, hanc insulam, antequam potirentur ea Lusitani, tenebat, Barbosæ rex Fartas dicitur. Nec angusto certe Fartas regnum spatio includitur, utpote cujus ditio ad ipsum mare pertingit, cui Caxem oppidum adjacet, haud procul à Fartas oppido remotum. Pyrardus peculiarem Zocotoræ Regem, seu potius Præfectum assignat, qui ab Arabiæ Serifo dependeat; Serifum appellans, Mahometicæ argumento originis.

Iudices. Curatores seu Sacerdotes Zorocotoranorum lites appellandi facultate ab eorum decretis sublata definiunt.

Qui capram surripuerit, aut ovem fame adductus, impune à pecoris domino occiditur, nisi tempestive confugiat ad templum. Quo facto, omni noxa solutus est, si, cum ad templi portam accessit, emisso clamore protectorem inveniat; quod si autem solitarius se in templum recipiat, templi destitutus præsidio censetur, extractoque amputatur dextera.

Religio. A veri Numinis cognitione alieni, hunc tamen Christianæ religionis ritum observant, quod Crucis signum venerentur, aris id suis imponentes; quapropter ab Æthiopibus Christianorum numero censentur. Verum si religiosi cultus istius causam eos interroges, solam traditionem majorum suorum responsum habes. *Lunam adorant.* Lunam rerum omnium causam matremque perhibentes, eandem divinis honoribus afficiunt. Nam cum major terræ siccitas incumbit, suorum è numero unum Præfecti arbitrio eligunt, eumque certo statutum loco frequentes circumstipant, ac imbres petere à bonorum omnium largitrice Luna jubent, terminum paucorum dierum præfigentes; intra quem nisi pluvia fuerit cælitus delapsa, non exauditi miselli manus abscindunt. Certo anni tempore nondum inchoatis eorum jejuniis, optimates seu primores conveniunt, Lunæ centenis caprarum oviumque sacrificaturi capitibus, ac pecoris sui oraturi custodiam.

Jejunia longiora. Quadragesima illis ritu Christiano, sed sexagesima potius dicenda, ut quæ sexaginta diebus continuis duret, sumpto à novilunio Aprilis initio. Per hunc dierum numerum lacte, butyro, carne ac piscibus abstinent, herbis tantum dactylisque vescentes; aut siqui eorum opulentiores sunt, aut laxius haberi volunt, orizam quoque & mel adhibent, in Arabia quæsita. Ceterum tam stricte hæc jejunia observant, ut, si quem contra legem eorum peccasse intelligant, prima ei vice binos è dextera digitos pœnæ loco resecent, altera manu, denique tertiâ brachium integrum abscindant.

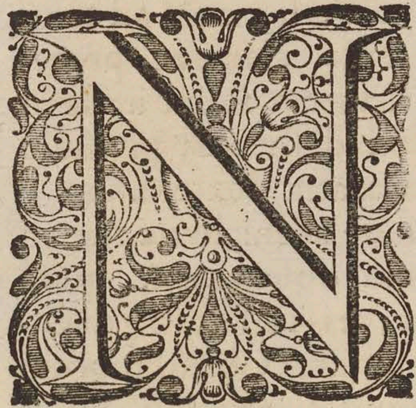
Templa. Frequentia per omnem insulam sunt templa, Moquamos dicta, sed exigua laxitate, ac tam humilia, ut ingressus prope ad tectum capite offendas. Templis autem singulis portæ sunt tres, ac ara unica, in qua Crucis signum statuunt, baculosque utrimque binos liliorum specie effictos, qui Crucis etiam signa quædam esse videntur.

Circumcisio. Omnes frequentare templa cupientes, esse circumcisos necesse est; spernentes hanc legem puniunt duorum amputatione digitorum, uxoribus ipsis proprios deferentibus maritos, ut ordinariæ pœnæ subjiciantur.

Porro Christiano nomini infensi pertinaciter suis insistunt erroribus. At Arabes quod spectat, hos Mahometismi damnata secta involvit.

C O N G I
R E G N V M.

Nomen.

On satis explorata fuit veteribus hæc regio, quanquam Ptolemæo sub *Hesperiorum Æthiopum* nomine intellecta videatur, quos pro Pangelungi populis Congo regi subjectis communiter accipimus. Regnum hoc quidam *Manicongo* vocabulo minus recte indigetant, cum id ipsius dominantis, non regionis sit nomen; Mani quippe dominum significat.

Limites.

Terminatur à Septentrionibus Loango seu Bramas regno, & Anzicanorum regione; ab Austro Angola & Malemba regnis; ab Oriente montibus Crystalli, nitri, argentique, amne Verbele, regno Cacongo secundum Iarricum, ac, Giaquis ultra hos montes remotis populis regi Congo infensis; ab Occidente vero Oceano Æthiopico. Marmolius regnum Congo à Septentrione includit Benii seu Benin regno; ab Oriente insula Azzingorum, Mondequestorumque, qui paludes, lacûs Zembre incolunt, è quo Zaire lacus profluit, ac Pangelingorum, Cuylorum, Bambarum, Condongorum, Sonnorum, Libiorum, Bancarorum, Zaculorum, & Maria Maria gentibus; à Meridie Lunæ montibus, quibus ab Abissynorum imperio, & Cafreriæ submovetur regione.

Amplitudo.

Prætenditur id Oceano à Congo seu Zaire flumine, quo à Loangæ regione dirimitur, usque ad Angola regnum, versus Bonæ spei promontorium; ac summa latitudo ejus leucas tantum continet ducentas, littorali latitudine centum ac viginti contenta. Latius olim longiusque se diffudit Congo regnum, quando Loango, Angola, Cacongo, ac plura alia regna erant ei conjuncta, quæ subjectionem in amicitiam aut societatem tantum verterunt. At veteres illi termini nunc multis sunt partibus diminuti, Congo rege speciosis amissarum regionum titulis in hanc usque diem utente; non solum enim Congi (quo juste titulo utitur,) sed etiam Abundorum, Mataman, Quizamæ, Angolæ, Angoæ, Cacongo, septem Regnorum Congere, Amozalæ & Pangelungi regem se dicit, dominumque Zaire, Anzicanæ & Loango.

Provinciæ.

Divisum est hoc regnum in Provincias sex, quarum vulgaria nomina ista sunt: *Bamba, Songo, Sunda, Pango, Batta, & Pemba*; continetque tricies mille oppida seu vicos.

Bamba.

Terminos habet Bamba ab Oriente Chelande seu Aquilonde lacum, usque ad Chezzamanorum gentem, liberam olim, ac suis directam Magistratibus, sed nunc Lusitanis tributariam. Ab Occidente clauditur Oceano; à Meridie Coanza amne, & regno Angola; à Septentrione vero Ambrise fluvio.

Dominia.

Complectitur ea in littore dominia *Lembo, Dandi, Bengo, Corimba, Coanza, Cazzausi*, insulamque Loandam; in mediterraneis autem *Angazi, Chinghengo, Motollo*, & quædam alia ignobiliora.

Banza. Metropolis. Panza.

Metropolis hujus Provinciæ est *Panza*, loco plano, centum circiter milliaribus mari exstructa, inter Ambrizi & Lozam amnes.

Loanda insula.

Loanda insula, quæ Bambæ quædam est portio, Danga seu Bengo, & Coanza amnibus includitur. Portu ea cognomine claret, qui Septentrionem versus dimidio fere milliari patescit, appositusque est S. Pauli Castello, Civitatis nomine à Pigafetto insignito, ubi cum uxoribus suis Lusitani morantur, quas primitus è patria secum avexerunt; memoratque Iarricus, oppidum illis hic esse portu instructum.

Dimensio.

Longitudo insulæ vicena circiter milliaria Italiæ occupat; latitudo unicum, eadem angustiore quibusdam in locis, nec ultra sagittæ emissionem patente. Tribuit illi septena oppida Pigafettus, *Libata* incolis appellata; at Iarricus hæc ipsa castellorum nomine signat, Linschotus vicorum. Principalius oppidum sive castellum illud est, quod à *S. Spiritu* appellavere Lusitani, quodque Præfecti insulæ sedes est.

Songo.

Provinciarum altera *Songo* est, Zaire & Lelunde circumjecta fluviis, protensaque ab Ambrizi amne, usque ad montes Rubros, qui Loango regioni quædam claustra sunt; ac continens ultra Zaire terrarum tractum usque ad Loango regnum porrectum.

Limites.

Hac igitur ratione confinia ei sunt à Septentrione Loango & Anzicanorum regna; à Meridie Ambri flumen; ab Oriente clauditur montibus Anzicanæ regioni oppositis; & ab Occidente Oceano Æthiopico.

Partes.

Partes ei seu regiones complures, interque has quædam liberæ olim, at nunc subjectæ, quarum in numero Mombalanorum in hac Præfectura regio est.

Vrbs.

Caput porro habet cognomine, ubi etiam Præfecti sedes est.

Sundo.

Sundo Provincia tredecim à S. Salvatoris oppido, quod regni totius caput ac regia est, leucis, sumpto initio, ultra Zaire amnis cataractas in utraque ripa procurrit, Anzicanos Septentrionales attingens.

Limites.

Ab Oriente Provincia hæc Zaire flumini prætexitur, donec is Brancaram suo recipiat alveo, inde usque montium crystalli radices porrecta; à Meridie vero Pango Provinciæ contermina est.

Vrbs.

Vrbs primaria nominis ejusdem, sedesque Præfecti, in confinio Pango Provinciæ sedet, haud procul à cataractis seu rupibus, ex quibus Zaire amnis præcipitem se dat.

Pango.

Quartum inter Congo regni Provincias locum Pango sortitur, inclusa terminis à Septentrionibus Sundo provincia;

Limites.

à Meridie Batta; ab Occidente Congo regione Regis sede; & ab Oriente montibus Solis.

Vrbs.

Caput Provinciæ, in Occidua

dua Barbelæ amnis ripa locatum olim *Panguelungos* dictum, nunc breviore nomine *Pangus* appellatur, estque Præfecti sedes. Fuit libera quondam Provincia hæc; at crebris divexata bellis, Congo regem protectorem suscepit.

Batta. Batta Provincia, olim *Aghirimba*, terminos habet à Septentrione Pango provinciam; ab Ortu *Limites.* Solis trans Barbelam flumen porrecta, Solis Nitrique montibus, ultra quos Giaquæ incolunt; à Meridie vero montibus *adustis*, Lusitanis Montes *Quemados* appellatis. Vrbs præcipua appellationis est cum ipsa Provincia ejusdem.

Regni Metropolis. Provinciarum sexta, sed prima dignitate est *Pemba*, quæ regni meditullium sortita, ceteris Provinciis circumdatur. In hac ipsa Provincia universi caput regni *Banza*, hoc est, Aula, Lusitanis S. Salvatoris nuncupata, situm sortitur. Marmolius eam Ambas Congo appellat, asseritque dispersis hic, ut in vicis solet, domibus habitari. Ceterum quinquagenis circiter à mari leucis Regia hæc præcelsæ rupi incumbit, è qua excisi lapides duritie sua ad ædificandum existunt aptissimi. Montis summa, quibus rupes ista insistit, dena circiter milliaria occupant, pluribus vicis, ædificiisque distincta, habitataque Pigafetto teste, denis, at Linschoto autore hominum millibus centenis. At hic fortassis & urbis, & montis incolas intelligit; ille vero duntaxat vicatim habitantes existimat. Porro ex vertice montis prædicti in circumjacentes late regiones tam Occasum quam Septentrionem versus, nullo aliorum intercedente obstaculo montium, liberrimus patet prospectus; tenetque metropolis umbilicum regni; adeo ut rex facile ex hoc loco possit suis venire Provinciis auxilio. Septentrionale urbis latus mœnibus rex primus circumdedit, idque Lusitanis ad majorem tutelam habitandum concessit; ab altera quoque parte Palatium suum ceterasque domos regias circumstructo muro præclusit, relicta in medio vasta planitie, cujus medium Cathedralem habet cum cœmeterio Ecclesiam. Verum præter hæc duo ambitu murorum circumsepta loca, Montis vertex est ædificiis refertus, præsertim Nobilium, qui circum Regiam cum suis singuli familiis tam laxe habitant, ut spatium mediocris oppidi singuli obsidere videantur. Lusitanorum oppidulum, cum Regiorum circuitu ædificiorum, unico milliario porrigitur. Muri ipsi crassiores, sat firmo opere sunt ad aliqualem vim sustinendam. At loci utriusque portæ nec noctu clauduntur, nec per diem eas excubiæ observant; adeo ut hic pacata sint omnia, nec ullo ab hoste timor impendeat.

Majorem viam mare versus ducentem latitudo cum pavimento saxeo commendat; ab Orientali vero latere opportunum pannorum lotioni flumen montis radices præterfluit; quod fœminæ antequam contingant, integri milliaris *Pemba.* spatium conficiant necesse est. Præter Regiam alia in hac Provincia urbs est, *Pemba* appellata, in ripa Coanzæ montium Adustorum radicibus adsidens.

Amnes. Iam de amnibus regionis quod est, ubi à Septentrione processeris in Austrum, post amnem *de las Borreras Roxas*, seu arenæ rubræ dictum,

occurrit flumen aliud, cujus ostium exit in sinum *Bayan de las Almadias*, hoc est, sinum Navium appellatum, à navigiis hic construi solitis. In ejusdem amnis ostio insulæ sitæ sunt tres, quarum major, ac medium inter socias situm tenens, portum minorum navigiorum capacem habet, ac incolis est frequens; reliquæ duæ desertæ sunt.

Sequitur dehinc *Saire*, omnium regni Congo fluminum maximum, ex tribus diversis lacubus profectus. Nam primò ex eodem quo Nilus lacu profluit, tum ex illo, è quo Lelunda & Coanza amnes oriuntur, quique à priore lacu efficitur, denique è certo lacus, cujus est Nilus creator. Ostium ejus viginti octo milliarium latitudine patet; aquas autem ea copia alveo suo vehit, ut dulcedinem eæ suam, 40 licet & 50 etiam milliarium spatio mare permeent, constanter retineant; quod quia nautis compertum, easdem ipso in mari hauriunt. Porro amnis hic adversus magnis etiam navibus ad octo circiter leucas navigabilis est, ultra navium impatiens ob cursum ejus asperiorem, quem extantes in eodem rupes efficiunt, è quibus tanto deturbatur fragore, ut is ad loca tribus remota leucis pertingat. Ista fluminis vis plurimum arenæ, lapidumque majorum secum devolvens, insulas aliquot juxta ostium suum excitat, regiis quibusdam vasallis possessas, qui *Insulæ.* adsiduis se ferme bellis lacessunt; adeo ut crebræ in his locis pugnæ navales existant, insulanis vastæ ex arboris, *Licondo* dictæ, trunco unico singulas fabricantibus naves, hominum capaces ducentorum. Has remorum multitudo propellit, militibus singulis ad singulos remos applicitis, quos cum pugnandum est, deponunt, arcusque arripiunt. In insularum præcipua, quarum minima equorum cognomentum ab Hippopotamorum multitudine accepit, portu Pienda frequentes mercatores Lusitanos videas, qui elegantem hac in insula vicum possident.

Plurima Zaire amni flumina miscentur; at *Flumina Zaire amni affusa.* principaliora sunt *Vmba, Brancara & Barbela*. *Vmba* Sanutio *Vambræ* vocabulo signatus, è Nigritarum regione profluit, Zaire in Orientalibus regni Congo finibus confusus. *Brancara* Pigafetti, seu Bancara Sanutii, è Nigritarum regionis montibus quibusdam descendit; at influere eum in lacum perhibet, qui verissimus Nili fons est, cum Pigafettus non solum ab Edoardo Lopezio instructus, sed usu quoque peritus asserat, Brancaram confines recipi à Zaire juxta Orientales Provinciæ Pango confines, quæ ulterius ad radices usque montis Crystalli pertingunt. *Barbela* secundum Linschotum, seu *Verbela* Pigafetto autore, primum communi cum Nilo lacu egreditur, tum ex Aquilundæ prorumpens lacu, Pango urbem intersecat, ac deinde intercipitur à Zaire amne.

Præternavigato à Septentrione in Meridiem *Flumina alia Oceano admista.* Zaire ostio, procurrens in mare littus *Cabo de Padraon* nomen adsciscit, ac paulo ulterius Lelunda amnis conspicitur, ex eodem cum Coanza lacu profectus. Is montis radices, cui Regia imposita, *Lelunda.* præterlapsus, ac deinde in Oceanum Æthiopicum influens, sicco interdum, cum pluviæ cessant, est alveo. Excipit hunc Ambrizi flumen ingens, portuosumque, modico à S. Salvatoris urbe

REGNA CONGO et ANGOLA.
Milliaria Germanica Communia
Septentrio.
Meridies
Occidens
Oriens
OCEANUS
ÆTHIOPICUS.
BRAMAS.
Sierras de Spirito
C. de Lopo Gonsalves
Mayumba
Louangiri
Chikongo
Kakongo
Dingo
Vengo
Loango
P. de Palmarinho
C. de Padron
Anzicana cujus populi Anthropophagi
Rio Zaire
Buckameala
MACOCO
Manicongo de ó Canga
Bombon Lobbi
Mosongo
Mopenda
Wamba
Panguelungi Populi
Sierras de Cristal
CONGORIO MLASSA REGN
BATTA
GISYMBA
Lemba
Zoca
Kine
Wande
Ambule
Wembe
Amboulle
Ensala
Pemba
Cannangombe
ANGOLA
REGNUM.
Embacca
Cambamba
R. Coanza
Aquilunda Lago
Sierras de Salnitre
Sierras de Prata
MALEMBA
MATAMA
Bagamidri populi
Sierras de Hierro
Barra de Corenda
Punta de Palmarinho
C. S. Bras
BENGUELA
Benguela vieja
Mani Kikongo
REGNUM.
Mondondes

36.

Ambrizi. *Onzo.* ſpatio decurrens in mare. *Onzo*, Ozoni Pigafetto, portuoſum itidem flumen eſt, ex eodem cum Nilo lacu progreſſus. Longius abeundi *Lemba* occurrit, nullo portu eſt opportunus amnis, ac navigiorum vix patiens. Paulò inferius eſt *Danda*, quem majora centenis onuſta doliis navigia ſubeunt. Auſtralis illi eſt ramus, *Bengo* vocitatus, intervallo leucarum 813 navigabilis, qui cum Coanza amne congreſſus, Loandam inſulam excitat.

Coanza. Coanzæ origo modico è lacu eſt, quem major, è quo Nilus profluit, lacus effecit, *Zaire* & *Zembre* vocabulis indigetatus, qui oſtio eſt duorum ſpatio milliarium patente. Is altiore mari triginta tribus leucis navigabilis, portuum commoditate caret; exiguo autem poſt amnem hunc ſpatio Angolæ initium eſt.

Cœli ſolique qualitas. Aër. Veteres hunc tractum inhabitabilem dixere, quod immoderatis eſſet caloribus ſubjectus. At explorata melius à recentioribus natura regionis, conſtat temperato incolas cœlo frui. Temperies illa à ventis, pluviiſque late regionem omnem refrigerantibus exiſtit; Eteſiæ quippe ab Occaſu flantes æſtivo, quos ventos Luſitani *Vento Maëſtro* appellatione ſignant, tanquam huic regioni proprios, impreſſa nubibus agitatione pluvias provocant. Nam nubes ad montium alliſæ cacumina reſolvuntur in imbres; adeo ut plerumque imminente pluvia nebulæ montibus incumbant. Continuæ autem pluviæ iſtæ, Nili, Nigri, & aliorum præterea fluminum aquas amplificant, quæ partim in Oceanum, partim in mare Mediterraneum influunt, ſuiſque incrementis terræ fœcunditatem impertiunt. *Venti ac pluviæ.* Igitur cum tam frequentes per hyemem hîc imbres ſint, eo ſcilicet tempore, quo nobis eſt Æſtas, iſta pluviarum copia temperiem adfert regionibus noſtris. Verum flantibus hîc per æſtatem adſidue Cœcia atque Vulturno, ventorum frigida qualitate intolerabiles alioquin ardores ſolis multis partibus minuantur neceſſe eſt. Gaudent eorundem flatibus ventorum Græci, Ægyptii, Cretenſes, Cyprii, Anatolii, Syriique, quibus Zephyri nomine ſignantur. *Nives.* Regni Congo, quemadmodum etiam vicinarum montes regionum, nunquam obſidentur nivibus, ſi promontorio Bonæ ſpei vicinos excipias, quos Luſitani *Sierra Nevada* appellant. Quod ſi nives hîc eſſent in promptu, incolæ ad refrigerandum potum ſingula pondo auri quantitate pari redimerent. Atque hinc manifeſte colligitur, errare illos, qui aſſerunt, amnes hujus regionis à ſolutis nivibus incrementa accipere, cum id à pluviarum frequentia contingat. Ceterum imbres hîc tam magnis guttis labuntur, ut pene fidem exſuperet; at hians ſiccitate terra hunc illico humorem abſorbet.

Anni tempora. Qualem Itali habent Autumnum talis ferme Congenſibus eſt hyems; neque enim veſtimenta tum mutant, aut cauſa frigoris ad focum accedunt, exigua hyemis æſtatiſque differentia; niſi quod per hyemem aliquando frigidior ſit à pluviis aër, quibus ceſſantibus, tam hyeme, quam æſtate intolerandus hîc æſtus exiſtit, præſertim duabus ante, totidemque poſt meridiem horis. Dies hîc non multis paſſibus longiores ſunt noctibus, & ſi aliqua inæqualitas ſit, illa tam modica eſt, ut deprehendi vix poſſit. Hyemis hic Martio apud nos menſe ad medium perducto initium eſt, æſtatis vero Septembri menſe. Pluvii menſes ſunt Aprilis, Majus, Iunius, Iulius, & Auguſtus, quo tempore vix dies ullus ſerenus apparet. Ex adverſo tam ſicca eſt æſtas, ut menſes integri ſex ſine ullo propemodum imbre decurrant; tunc autem moleſtiſſima eſt Europæis hîc ſtatio. Febres maxime hîc dominantur, minus tamen æſtate, quam hyeme, ob pluvias tum continuatas. Vulgare quoque lues venerea eſt malum, quam *Chitangas* incolæ appellant. *Morbi.* Addit tertium Samuel Brunonius morbum, quem vermium genus quoddam, *Pyſi* dictum, inteſtinis, digitorumque extremis ſub ipſis unguibus infligit, affectiſque eodem paucos intra dies moriendi neceſſitatem imponit, niſi applicito malo limonio cortice exuto (cujus odore emoritur vermis) tempeſtive quæratur remedium.

Aquæ Loandæ inſulæ. De aquis quod eſt, his maxime riguum eſt Congo regnum, quemadmodum fluminum teſtatur frequentia. Nam Congenſes non ſunt obviis quibuſque aquis contenti; ſed in iſta abundantia meliores limpidioreſque requirunt, ut in S. Salvatoris oppidi incolis videre eſt, qui aquis iſtis, queis vicina affluit planities, minime utuntur, ſed per famulos ſuos aſportari eas jubent è fonte quodam nonnihil ab oppido inferius verſus ſeptentrionem remoto. Singulare illud S. Salvatoris urbs habet, quod agri ſuburbani aquæ nunquam potantibus obſint. Miraculi autem loco eſſe Loanda inſula poteſt, in qua uberiore mari, ſi vel unius altitudine pedis terram foſſione aperias, aqua dulcis uberrime prorumpit; mari vero decrementa patiente, ſalſa ac amara aqua omnis exiſtit.

Pluviarum acceſſione magnis auctibus late terram flumina inundant quæ limoſis aquis ſuis univerſam regionem mire fœcundant.

Pembanus ager. In Provincia Pemba, qui S. Salvatoris urbem circumjacet ager, is à frigidiore ſerenioreque cœlo eximiam feracitatem conſequitur; omneque adeo hujus Provinciæ ſolum paſcuis, arboribus, fructibus frugibusque ac pecore abundat.

Loandus ager. Loandæ ſolum ſitum ſortitur humiliorem ac planum, terra ſeu inſula ab ipſa planitie hoc cognomento ſignata. Ceterum id exigua ſe altitudine à maris evehens ſuperficie, ex limo & arena componitur, mari ac Coanza amne hanc copioſe materiam ſuppeditantibus.

Fruges. Congo regnum, imprimiſque ejus Provincia Pemba, inter alia frugum genus quoddam producit, incolis *Luco* vocitatum, quod illis æque acceptum, ac nobis eſt triticum, licet grana ejus magnitudine grana ſinapis non ſuperent, cui etiam perſimile eſt. Id mola manuali comminuunt, candidoque ex farre panem conficiunt cum noſtro conferendum triticeo. Ex Circumnilanis regionibus primum hoc frumenti genus allatum eſt. Nec milii, quod Mazza indigetant, Turcicique frumenti, incolis *Mazza Mamputo*, hoc eſt, *Frumentum Luſitanicum* dicti, quo porcos ſuos ſaginant, orizæque copia deeſt.

Fructus. Frequentes hîc arbores fructiferæ viſuntur, quæ mala limonia, citrea aureaque, medii inter ſuba-

ſubacidum dulcemque ſaporis, ac ſalutaria ſtomacho, inſigni abundantia producunt. Eſt & fructuum hic genus, *Bananes* incolis dictum, quem fructum multi pro eo accipiunt, qui Syriis Ægyptiisque *Muſes* appellatur, quod magna inter utrumque ſimilitudo ſit, niſi quod hunc ſurgentes altius arbores proferant. Palmarum hic non unum genus eſt, quarum aliæ dactyliferæ ſunt, aliæ nuces producunt Indicas, quas *Cocos*, hoc eſt, ſimias nuncupant, quod interiora ejus ſimiæ repræſentent caput. Verum præter hæc duo palmarum genera, tertium eſt, prioribus quidem ſimile, ſed quod oleum, vinum, acetum, fructum, panemque ſuppeditat. Oleum ex fructus medulla exprimitur,quemadmodum in oleis fieri ſolet; quod perparum à noſtro butyro differt, niſi quod flavedinem ſuam cum virore confundat; & hic liquor olei atque butyri ſimul vicem præſtat, eoque membra ſua incolæ fricant, ut ad motum flexumque promptiora reddantur. Magnus ejus reliquo deficiente victu eſt uſus, ut pluribus compertum, qui ſine hujus adminiculo fuiſſent fame confecti. Vinum autem ſumma palmarum perforatis ramis largiuntur, è quibus liquor lacti ſimillimus, ac mirum in modum refrigerans promanat. Is primum dulcis, poſt ſtatione modica in aceti ſpeciem mutatur, ad lactucas condiendas non ineptus. Cum bibitur recens, urinam illico provocat; quamobrem pauci hic expellendi urinam difficultate laborant. Ceterum nutrimenti pleniſſimus eſt, copioſiorque ſumptus inebriat. Porro ex fructus nucleo amygdalo ſimili ſalubrem optimique ſaporis panem conficiunt. Fructus hic viridi exterius interiusque colore eſt, manducaturque coctus, ac crudus.

Eſt præterea Congenſi in regno arborum genus, quod fructum fert *Cola* nominatum, magnitudine nuci pineæ æqualem. Hic alium fructum includit caſtaneæ ſimilem,in quo quaterna grana rubra latent, morſu dentium evellenda, quæ vi linguæ revoluta per oris concavitatem, mire faciunt ad ſitim extinguendam. Eadem in aquam immiſſa, eandem aceti ſapore imbuunt,roborantia ſtomachum, heparque purgantia. Videas hic etiam quoddam ſilveſtre palmarum genus, quarum fructus nutrimentum ſit humanis corporibus, & folia tegumentum domibus, corbibusque, & his ſimilibus rebus conficiendis materia; tum alius generis arbores, *Ozeghes* appellatas, quarum fructus flava referens pruna, & odore, & ſapore eſt prorſus gratiſſimo.

Arbores Loandæ inſulæ.

Habet in ſilvis ſuis Loanda genus arborum, *Enzada* dictum, quod uſque & uſque vireſcens, ramuſculos quoſdam filorum ſeu funiculorum inſtar è ramis ſuis demittit, qui attingentes terram, tam altas in ea radices agunt,ut arbor unica ſufficiat ad longum unius generis arborum ordinem propagandum.

Sub ipſis etiam aquis arbores naſcuntur, quod Oceani in continentem obverſi receſſus teſtatur. Ceterum Loanda inſula nec vini ferax eſt, nec frumenti.

Animalia.

Bobus, vaccis domeſticis, porcisque, capris item, ac ovibus triferis, & quadriferis præcipue Bamba provincia abundat. Per reliquum omne regnum gallinarum Indicarum, canum, anſerumque ingens eſt copia.

Magno ibidem elephantes ſunt numero, magnitudinis inſolitæ,idque ob ſilvarum, fluminumque frequentiam; adeo ut quorundam dentes pondo ducenta ſinguli adæquent.

Tigrides, Congenſibus *Engri* vocabulo ſignati, alit hæc regio ejuſdem formæ, qualis pingi apud nos ſolent. Genus iſtud animalium ſævum eſt in homines nigros, in albos mite; cum enim album, & nigrum eodem quieſcentes loco invenit,in hunc furit; illum nequaquam offendit. Leonibus ferme ſunt ſimiles, pilorum duntaxat colore diverſæ.

Nutrit eadem Congi regio animalium genus, quod *Zebra* appellant, mulæ per omnia ſimile, niſi quod pariendi facultate ſit præditum. Id natura fœcundum, à ſummo dorſo ad ima ventris uſque lineis albis, nigris flavisque, admirabili proportione diviſis ſignatur, ſingulis trium latitudine digitorum. Ingenium eidem ſævum, pernicitasque ſingularis; adeo ut Luſitani rem celerem ſignaturi, comparationem ab hoc ſumant animali. Ceterum edomitum, equi loco eſſe poſſet, portandis hominibus, oneribusque vehendis accommodatum.

Frequens item hic alces eſt, animal magnitudine bovis propemodum, quem non capite ſolum, ſed reliquo etiam corpore refert. Pilus illi fulvus, & cornua caprinis ſimilia, ſed nigra, & perexiguo ab invicem ſpatio diſtantia, ex quibus varia, ut ex bubalorum cornibus, inſtrumenta conficiuntur. Adſunt & bubali, aſinique ſilveſtres.

Porro animalium Congenſium in numero eſt *Empalariga*, animal forma ac magnitudine bovina, niſi quod cervorum more ventorum flatibus caput accommodet. Cornua ei longa ſunt, recta, & nodoſa, curvatis introrſum extremis. Quantumvis autem ſæviat hoc animal, domari tamen id facile poſſet, atque agrorum adhiberi culturæ.

Lupi Congenſes mirifice palmei odore olei capiuntur, quod ſedulo viantium etiam manibus eripere non dubitant. Prædictis animalibus vulpium, cervorum, hinnulorum, cuniculorum leporumque numeroſi greges accedunt. Feles Zibethos incolæ domant, quo commodius odoriferum circa umbilicum eorum cruorem colligant. Martes Batta Provincia ſuppeditat, quæ magno hic in precio habentur, adeo ut ſingulæ ſingulis duntaxat mancipiis vendantur; quapropter avehere eas è regno ſine permiſſu Regis non licet. Songo Provincia juxta Zaire amnem ſimiis eſt frequens, quarum, ob geſticulationes, creber apud magnates eſt uſus.

Serpentum hic multiplex genus eſt, quorum è numero nonnulli longitudine ſua palmos implent viginti quinque, latitudine quinque, ventre tam vaſto,ac gula adeo deducta, ut integrum abſorbeant cervum, aut aliud animal magnitudinis ejuſdem. Hoc genus ſerpentum amphibium eſt, ſaturque ſuaviter indormit. Incolæ eos futuris uſibus mactant,quod volatilium quorumlibet carnes his ipſis poſtponant: at difficiles ſunt haberi, niſi cum vehementior cœli ardor

nemus aliquod incendit, quo casu corripiantur remotiores à lacubus.

Viperæ.

Viperarum venenum hic adeo ad humanum valet interitum, ut, si quem earum morsus attigerit, is intra viginti quatuor horas moriatur. Ob hanc causam incolæ herbam semper habent in promptu mortiferi expultricem veneni. Animalia magnitudine arietum, more draconum alata, capite ac cauda longioribus, dentium ordine plurali, pedum numero binario, ac pelle rubra, cæruleis viridibusque interstincta maculis etiam reperies. Vivunt illa carnibus crudis, divino ab incolis quibusdam cultu affecta.

Aves.

Pavones magno numero se offerunt, quos solus Rex alit, nemore, quod circumstructus murus tuetur, conclusos. Adsunt perdices feræ, domesticæque tanta copia, ut puerorum etiam retibus illabantur; itemque phasiani, columbæ, turtures, aquilæ, falcones, ardeæ, avesque frequenti numero aliæ, quarum imperitiores incolæ usum ignorant. Pelicanos quoque hic video, ac psittacos cinereo colore, humanis vocibus formandis admodum dociles, aliosque colore viridi, quibus segnius ingenium est, nec non ingentem certarum avium numerum, quæ gruibus specie similes, & magnitudine pares ciconiis, rostrum pedesque rubros habent, plumas vero partim rubras, partim etiam albas, non minus ad gustum quam ad aspectum valentes.

Animalia Loandæ insulæ.

Loanda insula numerosos alit caprarum oviumque greges, magnam item hinnulorum & aprorum copiam, quibus silvestris est vita, at mite ingenium.

Pisces.

Vniversum littus piscosum est, abundatque præcipue sardis, qui è mari prosilientes in terram, omnem prope oram hibernis maxime temporibus obsident; at vicinum Loandæ insulæ mare præter sardorum copiam, aliud piscium genus *Anchoyes* appellatum, ac se ex aquis quoque projectans in terram, barbos item, cancrosque prægrandes saporis laudati, & quædam alia piscium genera copiose suppeditat. Pars insulæ hujus in continentem obversa, depressiore in loco arborum genus fert, è quarum radicibus aqua marina descendit. Commendant etiam Loandam ostreæ longitudine palmi unius mirum in modum delicatæ, incolis *Ambizimatares*, hoc est, pisces lapidosi appellatæ. Circum insulam Balænarum nigrarum infinitus prope numerus conspicitur, quæ cum inita pugna in mutuum ruunt exitium, capiuntur ab incolis, demiturque pinguedo, quæ pici admista, ad illinendas contra aquarum injuriam naves est opportuna.

Pisces amnis Zaire.

Zaire amnis crocodilos, quos *Caymans* vocant, hippopotamos seu equos fluviatiles, atque *Ambizeangulos*, hoc est, porcos aquatiles producit, cui generi animalium membra duo sunt ad humanarum manuum similitudinem proxime accedentia. Id pinguedine sua porcis affine, carnem habet odore saporeque laudatam, fumo solitam ab accolis futuros in usus exsiccari. Caput illi ferme ovinum, pondus vero quingentarum nonnunquam librarum.

Metalla.

Scatet Congo regnum, inprimisque Bamba provincia metallis auri atque argenti, Sundo provincia in parte sua Orientali crystalli copiam subministrante. Est & aliorum metallorum fœcunda hæc regio, inter quæ ferrum incolis pretiosius habetur, quod id apta sit cultris, gladiis, pugionibus ac reliquo armorum generi fabricando materia, ceteris metallis ad usum istum prorsus inutilibus. Rupes passim exstant, in quarum visceribus æs viride flavumque abstrusum, aptissima fundendis statuis aliisque ad æternitatem destinatis operibus materia. Lapides ædificiis struendis aptissimi obvii sunt, marmorque rubrum integris se rupibus ostentat; nec jaspis, aut porphyrites deest, aut aliorum marmora colorum. Aliud porro lapidum hîc genus est, Hyacinthis scatens, quos integros demere facile esset, possentque ex lapide isto obelisci integri, solidæque formari columnæ, admirandam pulchritudinis speciem habituræ.

Lapides pretiosi aliquot.

Mores incolarum.

Incolarum sexus uterque nigro prorsus colore est, aliis tamen magis, minusque aliis nigricantibus; Linschotto quippe autore, fœminarum quædam spadiceo colore sunt. Omnibus capillus ater est, crispusque, paucis rubro capillo notatis. Statura illis mediocris, qua prope ad Lusitanos accedunt. Oculos eorum ater, aut marinus color affudit, ac labra minora illis sunt quam ceteris Æthiopibus; vultus autem lineamenta quæ nobis; adeo ut complures ex incolis composito sint ad pulchritudinem vultu; in quo Congenses à reliquis differunt Æthiopibus, maximeque à Nubiensibus ac Guineis, qui populi deformes sunt. Qui Lusitano hîc patre nascitur, à matre nigra in paternam albedinem degenerat. Bambanæ provinciæ incolæ eo robore valent, ut vel unico possent ictu in duas hominum partes secare, aut tauro alicui collum abscindere. Ad hæc, quidam inter eos fuere reperti, qui vas librarum 325 sua inter brachia portaverint. Verum Monsoli, Battæ provinciæ populi, Macicongensibus, quo nomine reliqui per regnum Congo diffusi populi censentur, longe robustiores existunt.

Indoles.

Quemadmodum autem vires corporis solito majores rudiorem plerumque mentem nanciscuntur, pessundante spiritum mole corporea; ita Congensibus rudis est atque indocilis animus, ut patet ex eo, quod animalia sua domandi, trahendique ad labores artem ignorent perfacilem licet, neque ex lapidibus suis, ad ædificandum vehementer idoneis domos construant, plerisque mapalia è ligno, aut frondibus exstructa tenentibus. Iidem nullis ad venationem avibus utentes, suo sunt panificio contenti; Maffæus tamen quam ceteros Æthiopes majore Congenses ingenio valere affirmat. Incredibili pertinacia sunt, ut hinc abducta mancipia declarant, præcipuè si Battanæ originis sint. Ex adverso id laudis tribuunt Congensibus, quod sobrie vivant, cibis delicatioribus, atque immoderatiore vini potu abstinentes; quamobrem firma valetudine ad longos annos vitam traducunt. Porro ingenium illis mite, ac ultra quam credi possit, facile.

Victus ratio.

Expressam fructibus palmeis medullam in panem suum convertunt, vinum quoque ac oleum promentes è palmis. Adhæc fructibus domi natis, carnibusque, atque adeo serpentinis vescuntur. Ex quo Congensibus intercessit cum Lusitanis

nis commercium, Rex in publico prandet, cœnatque, idque in loco circumductis eximio opere tapetibus ornato, sellæ insidens auro gemmisque fulgenti, ac tectus affixa superius umbella ex holoserico rubro. Solum instructæ mensæ adsidentem procerum submisse ministrantium turba circumstat. Apparatus seu supellectilia mensæ partim ex auro sunt, partim etiam ex argento, adstantibus ciborum potusque prægustatoribus.

Singularis illa Congensibus laus est, quod omnis generis pannos contexant, sericis textilibus nostris simillimos, nullo licet serico adhibito, quod insigni copia à Lusitanis paratum plerumque advehitur. Pannorum autem multiplicia genera ista palmarum è foliis conficiunt, quas singulis annis amputant, ut humiliores existant, atque uberius teneriusque folia progignant. Præparatis igitur primum his foliis eo quo oportet modo, fila inde serico similia trahunt, è quibus deinde pannos suos, inprimisque holosericum contexunt, nostri in modum holoserici foliosum, florulentumque, operis, ac materiæ præstantia omnino conferendum cum nostro, nec minore vendendum pretio.

Cultus ratio. Rex, proceresque ejus in cultu seu vestiendi ratione Lusitanorum morem sequuntur, purpureo ex panno, aut ex textili serico, aliove pretiosiore confectis palliis amicti. Pileis item, calceisque sive sandaliis utuntur, serico ex panno coriove consutis, accingentes latus gladiis prælongis. Verum quibus pauperior conditio obtigit, illi crassiore panno ab umbilico deorsum teguntur, nudi cetera. Fœminæ opulentiores nobilioresque indumenta usurpant Lusitanico more confecta, toga excepta, varieque caput fasciis exornant, elato superius flosculo ex holoserico, auro gemmisque obsito, aureis collum monilibus cingentes; at quæ ad infimam plebem pertinent, mancipiaque, ab umbilico duntaxat amiciuntur deorsum.

Loandanorum vestiendi ratio. Qui Loandam insulam tenent, veste ex interiore arborum, quas *Enzada* appellant, cortice, lino persimili, ac magna præparato industria utuntur.

Lingua. Idioma Congensibus peculiare, quod & Pangensibus commune est, dudum licet à Regis Congo jurisdictione avulsis. Præter vernaculam tamen Congensium multi Lusitanice loquuntur, multò sane perfectius quàm populi vicini, ut qui preces suas hac ipsa Lusitanica lingua recitent. Veteres incolæ animalium, arborum, herbarumque, non aliis distinguebantur nominibus; Reges eorum Præfective, sua à regionibus, queis imperitabant, nomina sumebant: at ex quo à Christianis frequentari hæc loca cœperunt, singulis paulatim honestiora nomina sunt indita.

Opes. Moneta. Nulla ipsis moneta, cujus vicem Loandana præstant conchylia, *simbas* appellata. His res omnes emuntur, adeoque auri argentique metalla. Etsi autem sit omne littus Congense frequens conchyliis, attamen Loandanis duntaxat est pretium, quæ nummorum sunt loco. Atque hinc

Census Regius. census Regius capit incrementa majora quam ex omnibus regni fodinis; conhcylia hæc quppe non solum in regno Congo, sed in vicinis etiam regionibus omni auro pretiosiora habentur.

Opes privatorum. Privatorum divitias, metallorum, eboris exquisiti, Zibethi, aliarumque copia rerum, ác magna iisdem concessa privilegia testantur. Bambani locupletes à conchyliis existunt, quæ Loanda ex insula, portione provinciæ suæ, copiose allata, ad ea avehunt loca, in quibus monetæ usum habent.

Arma. Congensibus Helvetiorum ferme more gladii sunt latiores longioresque, à Lusitanis accepti, arcus item ac sagittæ, cum scuto, ex arborum corticibus compacto; quibus armis gens hæc utitur dexterrime. Gregariis militibus arma sunt pugio, arcusque: at duces seu præfecti eorum ad prælium ituri galero caput tegunt, struthionum, pavonum, gallorum, aut aliorum plumis avium varie conspicuo, quo hostibus suis majorem incutiant pavorem. Pectus contra ictus ferreis armant catenis, sub axillis utrimque defluentibus; quæ quo majores sunt ponderosioresque, hoc esse se ornatiores existimant.

Regimen. Hæreditarium hoc regnum est, successione à Rege in filios ejus, filiabus exclusis, derivatum; adeo ut, etiamsi filiæ adsint legitimo ex matrimonio susceptæ, filii autem à mancipiis progeniti, horum uni, non illarum moriens Rex regnum adscribat; quemadmodum in Alvaro Rege notatum, qui filiabus quaternis ex Catharina conjuge legitima susceptis, duobusque filiis, ac filia unica ex quodam relictis mancipio, regnum moriens filiorum alteri concessit, cui deinceps Alvari II nomen fuit.

Proprietas. Nemo Congensium ullius in regno fundi proprietarium recte se dicit, omnibus regni possessionibus agrisque spectantibus ad Regem, qui pro arbitrio suo fundum aliquem concedit, adimitque; adeo ut filii Regis etiam si annui pensionem tributi negligant, agris suis sine ullo respectu priventur.

Præfecti. Cuique Provinciæ suus est Præfectus, cui minores quidam distributi per omnem Provinciam Præfecti subsunt, *Mani*, vocati, hoc est, Domini; adeo ut *Mani Coanza*, *Mani Loanda*, aliisque partium Provinciæ, quibus præsunt, nominibus cognominentur. Supremus Provinciæ Præfectus in metropoli sedem habet, Bembano Præfecto excepto, qui quidem cognominem Provinciæ urbem, at non ejus metropolim tenet, quæ ipsius Regis est sedes.

Sunda Provincia illud peculiare præ ceteris provinciis nunc habet, quod, qui eam gubernanat, indubitatus sit Regis successor, ut in Ioanne Regum Congensium primo Christiano vidimus, qui primum dictæ Provinciæ Præfectus, in paternum deinde regnum successit.

Iustitiæ administrandæ ratio. Bis in septimana Rex ipse litigantibus per proceres suos jus dicit. Cum vero ad neminem spectet ullius fundi proprietas, perbreves sunt litigantium processus, non scripto expediti, sed voce duntaxat. Neque magnam causæ criminales difficultatem patiuntur, cum rari capite damnentur. Quod si indigenarum cuipiam sit cum Lusitano contentio, is conformem legibus Lusitanorum sententiam aufert; at si in suos enormius homicidii scelere grassentur, illico proscripti sunt; qui tamen sæpenumero revocantur à Rege. In causis civilibus si Lusitanis cum indigenis lis sit,

ſit, Provinciæ cujusque interpellandus eſt Iudex; ſin autem indigena à Luſitano quid poſtulet, Luſitanicus ei permiſſu Regis adeundus eſt Iudex.

Idolorum cultus.

Antequam hanc Luſitani frequentarent regionem, Congenſes varia falſorum deorum numina coluere, ſingulis pro libitu idolum venerantibus. Adorabant iidem dracones, colubros, ſerpentes magnitudine immani, olentes caprarum maritos, tigrides, aliæque magno numero animalium genera, honorem cuique majorem minoremque tribuentes, prout terribiliora ipſis videbantur. Ex avibus etiam, herbis atque arboribus quaſdam deorum loco habebant, ipſis adeo animalium generoſiorum pellibus ſtramine refertis cultum divinum tribuentes. Ritus erant ipſis multiplices, omnes ad humilitatem tendentes, ut genuflexio, terræ exoſculatio, in eamque prona corporis extenſio, pulveris in faciem conſperſio, aliæque. Porro diis ſuis offerebant, quæcunque pretioſiora eſſe rebantur. De Congenſium religione diſſerens Linſchotus, coli iisdem ait pro deo maſculo Solem, Lunam pro fœmina.

Chriſtianiſmus.

In iſta cœcitatis nocte tot ſæculorum ſpatiis conſtitutis Congenſibus feliciter ſubvenere Luſitaniæ reges, miſſis ad eos Societatis Patribus, qui jam ab anno 1578 in Loanda inſula exſtructum S. Pauli oppidum ſede ſua nobilitant. An. 1602 ex Angolanis Loanda in inſula vicena circiter Chriſti fidem profitentium millia fuere numerata, exceptis, quos Paulianum Maſſaganumque oppida habebant. Pauliani quidem Societatis IESV Patres non Congenſium modò, ſed Angolanorum quoque converſioni ſtrenuam operam navant; at tantæ rei proſpero peragendæ eventu exiguus Patrum Chriſti fidem propagantium numerus haud ſufficit. Igitur Congenſium plerique adhuc in ſumma Divinarum rerum ignorantia verſantur. Cui accidit memoratum à Linſchoto obſtaculum, avaritia ſcilicet atque ambitio ſacerdotum quorundam. Epiſcopus regni ſedem habet in S. Thomæ inſula, qui regionem hanc viſitat rariſſimè.

MELITA INSVLA, vulgò MALTA.

Nomen.

ALTA Insula, eadem planè est quæ Melita priscis dicitur; alia vero ab ea, quæ licet ejusdem cognominis, Ragusio vicina, Dalmaticæque oræ contermina, hodie communiori vocabulo *Meleda* designatur. Sunt qui existiment, Hiperiam Insulam, cujus apud Homerum fit mentio, (cuique Phæacum sedes scribitur, qui, relicta ea, Corcyram, sive Scheriam petierunt, Siciliæ, Cyclopum insulæ, proximam) Maltensem esse: ut quæ eundem cum illa obtineat situm. Insulæ etiam meminit Apollonius, quam formosa Melita, inter Phæacas agens, Herculi enixa fuerit. Et sane, Phæacas, Corcyræ incolas, insula Malta primum egressos constat, Homero teste, montem Melitæum in Corcyra, (quæ *Corfu* hodie,) collocante. Ptolemæus Melitam insulam, cum ejusdem nominis urbe, peninsulam item, Iunonisque & Herculis memorat Templa. Et ex modernis aliqui, insulam hanc veterum esse Ogygiam, ubi Calypso habitaverit, prægnantibus moti rationibus, adstruunt. Sunt qui in Europa situm ei tribuant: Africæ adsignat Ptolemæus; ipsumque linguæ idioma, quo utuntur Melitenses ordinario, Africæ eam deberi, docet. etiamque in ipso Africæ Oceano sita est, ut ut Europæis insulis vicinior. Ab Oriente mare Creticum respicit; Siciliam, sexaginta inde dissitam milliaribus, à Septentrione; Barbariæ Tripolim à Meridie, cum minori Africa, 180, aut, Equitum ipsorum relatu, 230 inde abjunctam milliaribus; ab Occidente vero, Pantalaræam, Linosam & Lampadousam obtinet insulas. Mare, insulam hanc à Sicilia secernens, Maltensis Alveus vocitatur communi nomine: qui, cum nautis magni sit momenti, frequentatissimus celebratur hodie, non tantum liburnicis, sed lintribus etiam, aliisque minoribus navigiis securum præstans transitum, & omnis periculi immunem.

Situs.

Limites.

Extensio. Extenditur ab Oriente in Occidentem 20, aut 22 longitudinis milliaria; & 12 latitudinis: ambitu suo sexaginta complectens; quæ 20 leucas Delphinatus, aut 15 German. milliaria complent. Veterum, quæ hic reperiuntur, monumenta, sunt aliquæ ædis Iunoniæ reliquiæ; etiamnum haud procul priscorum Melitâ conspicuæ: & à parte Meridionali, in insulæ angulo, cui *Castri Euro* nomen, rudera nonnulla visuntur, inter quæ Herculei Templi vestigia comparent.

Loca. Quatuor nostro tempore celebratur civitatibus Insula, *Valetta*, *Veteri-Civitate*, *Castro*, & eâ quæ à *S. Michaële* nomen sortita est. Valetta urbs (*Terram Nuovam* dicunt Itali, nos terram Novam;) Siciliam spectat. Hoc nominis ei à Magno Ordinis Magistro *de la Valette* tributum; à quo supra rupem angulumque eminentiorem, quem montem *Sceberras* dixere, quique portum *Marza Musfero* à majori portu separat, extructa fuit; postquam diutina obsidione insulam hanc cinxissent Turcæ, anno 1565; jamque locum *S. Elmo* dictum, victricibus armis occupassent, 78000 tormentorum bellicorum ictibus quassatum, & innumeris conflictibus, irruptionibusque fatigatum, ex suis, 23000 cæsis, at ex Christianis 5000 tantum, inter quos, 240 Equites, desideratis. Munitiorem eâ, pulchrioremque urbem vix conspicias: extus, fossis rupi incisis, validisque vallis ac propugnaculis, armamentario etiam instructissimo eam præmunientibus: intra mœnia, spaciosis, amplisque plateis, ædificiis eminentissimis, è saxo vivo structis, inque terrei aggeris modum contectis, ac Orientalium instar, ornatissimam. In peninsula situm sortita, undique Mari allambitur: ab insulæ continenti, amplâ, rupique incisâ fossâ sejuncta. Bis mille domos comprehendit, aut circiter: quarum singulæ cisternam habent, aquæ pluviæ recipiendæ opportunam: at vero puteum communem Magni Magistri Vignacourtii curis & operæ debet Civitas; unde ad ipsam, portumque subeuntia navigia non exigua redundant commoda. Palatium Magno Magistro inter S. Elmi & S. Ioannis castra ordinarium est; elegantissimo instructum conclavi, Equitum conventibus destinato. Pluribus ornatur Ecclesiis, quarum præcipua, Ordinis Patrono, S. Ioanni sacra est: ubi ejusdem Divi dexteram, Agnum Dei commonstrantem, & aliquot tapetium genera conspicere licet, ædesque, quas *Auberges* ipsi nominant; quæ loca sunt, communi Equitum conventui exstructa. Palatia hic septem, septeno Linguarum generi propria, quibus ordo Equestris utitur; quorum quodque singuli Præfecti, loci columina, inhabitant; victui prospiciendo, Ordinis impensis, constituti; & siquid, eum præter, faciat ad splendidius vivendum, conferentes. S. Elmi castro Nosocomium proximum est, in quod morbo correpti Equites, aliique recipiuntur; & argenteis ministrantur vasis, cuique suo assignato tabernaculo, in amplissimo, 30 longitudinis, & 10 latitudinis complectente passus, & à quoque latere 25 tabernaculorum capaci cœnaculo. Quatuor Medici, totidem Pharmacopolæ & Chirurgi, morbidis curandis, Ordinis sumptibus, decreti. Armamentarium, bellicis machinis instructum, Portæ Regiæ, seu

Valette.

MELITE INSVLA, Vulgo MALTA.

Occidens

Meridies

Septentrio

Oriens

GOZA INSVLA.

Pietra Negra

La Madalena

La Baccera

Monte Pelegrino

S. Nicola

S. Maria della Melea

Citta Vecchia

Porto delle Saline Vecchie

Rodum Cammar

La Caras

Salamon

Cala di S. Paolo

Gallis

Cast. S. Elmo

Punta della Perche

La Sorta

Cala di S. Nicola

Auberge, uti vocant, Gallicæ, vicinum eſt. Locus vero armis ſervandis deſtinatus, viſu digniſſimus, in Magni Magiſtri Palatio, ſupraque equilia cernitur. Hæc ipſa civitas Domo, Caſtellania dicta, Iuſtitiæ ſecularis ſede ordinaria, decoratur.

S. Elmi Caſtrum.

S. Elmi Caſtrum, montis Sceberræ rupi inædificatum, ad extremorum urbis Valettæ angulorum unum, & ad octo magnorum elegantiumque portuum oſtia: quorum tres, à dextra S. Elmi, (ubi Turcæ ſuas triremes, durante obſidione, anno 1565 diſpoſuerant) & quinque alii à læva, quos Caſtrum S. Angeli tutatur; ſummitati caſtri inſidens; & portuum horum ſingulos nova civitas defenſat, à qua S. Elmi Caſtrum foſſa petræ inciſa ſejunctum eſt; interque prædictum S. Elmum & Civitatem granaria, aliaque frumenti receptacula, itidem rupi inciſa, conſpiciuntur.

Burgum.

In majori Portu ab Oriente in Occidentem duæ ſe extendunt Terræ lingulæ; & in ſummitate ejus quæ Portus oſtio vicinior eſt, *Caſtrum S. Angeli* viſitur; ponè autem, *Burgum*, ſive *Burgo*, à multis *Civitas Victrix*, ab eo tempore quo obſidium ſuſtinuit, dictum. Magnus Magiſter Villertius ab *Inſula-Adami* cognominatus, ut primum Ordo inſulæ hujus poſſeſſionem adiit, eam exſtruxit: & noſtro adhuc ævo locus ſic ſatis munitus, ambitu ſuo duo, aut circiter milliaria complectens, & mille ducentas domos: at vero non niſi aliquot Melitenſibus, & nautis inhabitatus. Fidei inquiſitor ſedem hic fixit: armamentario inſtructus, quod *Tiercenal* vocant, triremium commodo: quarum Præfecti hic, aut in inſula *de la Sangle* dicta, ordinariam ſibi ſeligunt habitationem.

Caſtrum S. Angeli.

Caſtrum S. Angeli ei quod à S. Elmo denominatur, quaſi adjunctum eſt; à quo non longe diſtat: à Civitate ſeparatum foſſa rupi inciſa, quam aquæ marinæ illabuntur: unde inſulæ formam induit. Pluribus propugnaculis, muriſque turritis circumvallatur.

S. Michaëlis.

In altera Terræ lingula Civitas *S. Michaëlis*, aliàs *Inſula de la Sangle* dicta, à nomine Magni Magiſtri, munitionibus, noſtro ævo maxime uſitatis, circumcincta. Inſulæ nomen ſortitur, quod locum in inſula ſitum referat, mediante foſſa. Circuitu ſuo circiter milliare cum dimidio complectitur: nautis maxime frequentata, bellique ſectantibus fortunas: cincta binis calis, ſeu acuminibus, quæ inter, triremibus tuta datur ſtatio, ingenti catena, eaque expanſa, oſtium obſerante, ſi quis Turcici exercitus adventantis rumor increbreſcat. In Portus hujus extremitate, ab Orientali latere, *Bormola* ſe oculis objicit, nauticis inhabitata familiis.

Civitas Vetus.

Vetus, quæ dicitur, *Civitas*, alias *Cività Vechia*, à Carthaginienſibus, inſulæ hujus tum Dynaſtis, exſtructa fuit. *Melita* etiam dicta, at incolis *Medina* vocitatur nomine Mahometiſmum, linguamque ſapiente Arabicam, quodque videtur refricare memoriam Mahometanorum, veterum loci dominorum, oppidum hoc vocabulo *Medinæ Arabum* inſignientium, quod Prophetæ ſui civitatem dictitant, coluntque. Hîc loci Inſulæ Epiſcopus commoratur domo Eccleſiæ S. Paulo ſacræ vicina. Hæc urbs in inſulæ pene meditullio ſita, in colle ſic ſatis eminenti. Vnde non longe diſſidet *Boſquetum*, Italis *Boſchetto*, locus, Magno Magiſtro, ordinariis gravioribuſque ſoluto curis, millenas conferens animi relaxationes, voluptateſque: pulcherrima decoratus domo, forma quadra, Magno Magiſtro Verdallo fundatore: rupi inciſis foſſis circumcincta: cui proxime vicinum eſt Viridarium amœniſſimum, exornatum vivario gratiſſimo, cervis, damis, aliiſque animalibus refertiſſimo: cui ingens hortus, pluribus fontibus & omnis generis arboribus decoratus, conſituſque, acceptiſſimo oculorum ſpectaculo, vicinus eſt. Tandem *Civitas Vetus*, quæ vocabulo etiam *Notabilis*, quemadmodum Caſtrum *Civitatis Victricis* nomine, appellitari conſuevit.

Spelunca.

In Civitatis veteris vicinia ſpelunca viſitur, qua D. Apoſtolus Paulus fidei Euangelicæ myſteria ſacratiſſima explicuiſſe ſcribitur: unde curioſiores ſibi ex rupe hac (præ devotione) fruſta exſcindunt, quæ *S. Pauli Terram* appellitant.

Oppida.

Oppida quod ſpectat hujus Inſulæ, incolis *Adhamets* dicta, Hieronymus Alexandrinus eorum 45 numerat: Boſius circiter 40: Equites ipſi, 60 computant. Boſius primum conſtituit *Naxarro*, ſub quo, tanquam Parochiali, comprehendit ea, quæ S. Gregorii, Muſta & Muſelmet vocantur. Proximum huic eſt *Bircarcara*, Parochia, complectens vicos, *Tard*, *Lia*, *Balſan*, *Bordi* & *Man*: dein *Cormium*, Parochia itidem, aliis deſtitutum vicis quos *Caſals* hic vocant: etiamque Parochia *Sanctæ Mariæ de Birmiſtuh*, ſub ſe aliquos continens vicos, *Luca*, *Tarſcien*, *Gudia*, *Percop* ſive *Corcop*; *Saſi*, *Micabiba* & *Farnig*: tum oppidum & Parochia *Sigieu*, cui ſubjiciuntur vici *Quibir*, *Siluch* & *Cderi*: prætereа *Parochia S. Catharinæ* cum vicis adnexis *Biſcalin*, *Zabar*, *Aſciac*, *Gioan*, & *Bizbut*; Parochia *Zarric*; cum ſibi ſubditis locis *Crendi*, *Leu*, *Mileri*, *Bubacra*, & *Marin*: Parochia item oppidumque *Zabugi*, cum *Muxi* & *Alduin*: & tandem, oppidum *Dinghi*, aliquot viculis imperans.

Confinia Inſulæ.

Verumenimvero pleniorem inſulæ hujus accuratioremque notitiam ut acquiramus, ſciendum, à latere Meridionali, & Tripoleos, ſcopulis, rupibuſque immenſis horridam eſſe, portubuſque deſtitutam: ab alio autem, compluribus locis, in portuum formam, navibus ſolvendis peropportunis, inſtructam. Orientem verſus tendenti primum occurit portus *Marza Scala*; tribus hinc leucis, aut circiter, dextrorſum libonotum verſus, portus *Marza Sirocco* dictus ſe offert, magnus, pluriumque capax navium; quæ quidem loca tribus Munimentis, bellicis machinis inſtructiſſimis, propugnantur, quæ Vignacourtii Magni Magiſtri curæ ac liberalitati debentur. Inde Meridiem verſus minor ſpectatur ſinus, *Pietra Santa* dictus; cujus è regione inſula exigua *Furfura*, hodie *Forrola*, occurrit: quæ quidem vox, inter Equites, in familiare ridiculumque abiit diverbium, quando *Forfolæ Principem* alter alterum dictitat; cum ſcopulus tantum ſit, cuniculorumque receptaculum. Inde ulterius iter ſi inſtituas, Libechium verſus, duos alios, eoſque majores, offendes ſinus; quorum ille *Antifecha*, aut, Melitenſium pronunciatu, *Hayntoffeca*; hic, *Muſiaro*, vocatur. At occidentem verſus, in inſulæ extremitate naves commodiſſime ſolvunt

è loco

è loco *Meleca* dicto. cujus è regione, mediante canali angustiori, *Freo* nuncupato, insula *Goze* visitur, Maltâ sejuncta; inque hujus sinus medio, exiguæ insulæ *Comino* & *Cominotto* occurrunt. Hinc ad dextram si pergas, secundum oram insulæ Siciliæ oppositæ, & promontorio Lilybeo vicinæ, offendes S. Pauli Calam, locum sic dictum, quod incolis persuasum sit, navem, qua D. Paulus catenis constrictus, transvectus fuerit, oborta gavi tempestate, huc loci allisisse. Sancto etiam huic sacellum dedicatum visitur; præter propugnaculum bellicis machinis instructum, quibus hostiles naves ab appulsu arceantur.

Exin, oram semper legendo, S. Georgii Calam videbis, Septentrionem vorsus: tandem iter prosequenti, circa insulam *Passaro* promontorio oppositam, se offerunt duo Portus, eximiæ magnitudinis; quorum ille, ad lævam, Siciliam spectans, *Marza Musseto*, hoc est, Portus *Musseti*, (*Marza* quippe portum signat) vocatur: in cujus medio minor Insula occurrit: in hac ipsa naves, quas peste infectas esse suspicio est, quadraginta dierum spacio consistere solent; iique ipsi, quos contagio hoc tactos, indubium fuerit: portuum alter Major dicitur, sive *Marza* magna, Occidentem versus: lingulâ terræ uterque Portus secernitur: cui S. Elmi propugnaculum primum, deinde etiam Valetta Civitas inædificata sunt.

Magnus hic portus duas terræ lingulas occupat, in duorum digitorum modum se extendentes, quarum summitates Civitatem Novam spectant, earumque unâ, portus ostio viciniore, rupi excelsæ *Castrum S. Angeli* insidet; poneque in eademmet lingula, *Magnum Burgum* est: inque alia, introrsum lævamque respiciens, Castrum S. Michaëlis, insula *de la Sangle*; & Civitas-vetus, aliàs *Civita Vecchia*, octo circiter milliarium spacio ab hisce locis dissidet.

Qualitas. Malta insula maligno febrium contagio, maxime circa Augustum mensem, subjecta dudum fuit: cujus rei culpa aëri insalubriori adscripta. Accuratiores tamen Naturæ scrutatores, mali causam fuisse explorarunt, quod incolæ linum, rubeo contrahendo colori, aquæ intingerent: quo more vixdum abolito, ilicet febrium evanuit contagium. A quo quidem tempore, saluberrimus insulæ evasit aër; maxime ejus jam assuetis; &, licet Sol scopulos rupesque insulares ferventissime feriens, summos excitet calores, temperantur iidem vento *Maëstro* dicto, tempore potissimum pomeridiano spirare solito. Hyems loci, nec nives, nec aquas glacie constrictas fert; nec hyemem sentiscas præterquam à Decembri ad Ianuarii mensem: hac tempestate, Oceano præter consuetum naturæ ordinem intumescente, ingentibus ventis spirantibus: ita tamen, ut frigus usque adeo intensum non sit, quod foco appropinquando, Vulcano litare te urgeat. adde pluvias, grandinumque nimbos frequentissimos, tum decidentes: nihilominus, hoc ipso, agros tum virore quasi æstivo amœnissimos, gratissimosque videas. Quippe æstas, totis sex mensibus, pluvias nescit: quibus durantibus, calores ferventissimos percipias, & vix tolerabiles, nisi vento agitante dissiparentur. Hoc commodi solo tum accidit, quod rore multo humectati agri, ferendo frumento reddantur peridonei; terra, magno insulæ bono, rigata. Circa Octobrem, pluvia tum ingruente tempestate, tota herbida floridaque terra redditur: rupibus ipsis virescentibus, Tramontano, Græcoque, quos ipsi vocant, ventis, (Borea nobis, Aparctiaque) continuas hic pluvias excitantibus, cum iidem nives, glaciemque nobis conferant.

Aquæ. Perennium fontes aquarum hic complures; licet multis contrarium videatur: aqua equidem cisternina usui ordinario est: quæ sane optima. Invenias tamen passim locorum salsæ aquæ puteos, maxime circa Castrum S. Angeli.

Solum. Saxosum, petrosumque insulæ solum; adeo ut vix locum unum alterumve reperias, quibus terra vel quatuor tantum pedes scopulis altior emineat. Omnium optimum est juxta veterem Civitatem, *Bosquettumque*; agros culturæ idoneos, optimosque ferens; hortosque plurimos. Vnde, si reliquum Insulæ hanc sui partem bonitate & fœcunditate æquaret, non esset, quod Ordini de victu aliunde prospiceretur. Vt ut tamen sterilitatem loci indoles sponte induat; industria incolarumque studio plurium rerum fœcundior reddita est.

Tandem, S. Pauli, quam vocant, Terra maximi hîc fit, omni venenorum generi contraria; Speluncâ, (cujus suprà meminimus,) ab eodem Divo cognominatâ, erui & exscindi solita: imo, & quod magis est, totius insulæ, quaqua patet, extenditurque, terra, eidemmet usui, ab eo tempore quo suam ei D. Paulus benedictionem impertiit, inservire creditur.

Triticum. Triticum quidem, non tamen usque adeo magnâ copiâ, tellus producit, hordeique quindecuplum. Quantacunque vero tritici collecti copia fuerit, tribus vix mensibus incolis alendis sufficit; ita ut aliunde comparari necesse sit, Siciliâ scilicet: ubi quidem frumenti aliarumque annonarum sibi necessariarum comparandarum facultatem habent, telonio omni, vectigalique immunes.

Cuminum. Millenæ circiter cumini hic colliguntur mensuræ, quas *Cantari* vocant. Duûm illud est generum; agreste, quod aromatum iis præstat usum: alterum, anisi perquam simile; quo panem condiunt incolæ, sapidissimumque reddunt. Belgæ Danis, Germanisque ingentem ejus copiam sufficiunt.

Gossypium. Gossypii etiam Insula ferax est, & eo quidem quod usquam producitur, præstantioris. Hordei messe collectâ, gossypium eidemmet committitur terræ, & eopse anno recolligitur. Pedis altitudinem planta exæquat, & quatuor summùm mittit ramusculos tenerrimos, foliusculis insignitos. Folium ejus cæsium est, fructusque magnitudine avellanæ; & dum, ubi maturuit, aperitur, gossypium deprehenditur, unde telas gossypinas conficiunt. Arido, siccoque maxime gaudet solo semen ejus: annuo proventu ordinario trecentas circiter colligi *Cantaras*, uti vocant, creditur: Cantarâ singulâ centenas præter propter libras continente. Vnde animadvertentes insulares, non contemnendo sibi idipsum cedere lucro, quum gossypium ipsorum undiquaque requiratur, etiam præ ipso Hispanico, minorem tritici

tritici curam habent, unice arbusculæ hujus culturæ intenti. Florigeram insulam hanc etiam dixeris, rosarum quam maxime fœcundissimam, dulcissimi odoris; thymi quoque, & omnis generis herbarum, alium à nostratibus gustum virtutemque aliam præ se ferentium; nec vero Brassicam Pompejanam, omnium exquisitissimi saporis, omiserim, carduumque, esu optimum, palato etiam gratissimum.

Flores.

Fructus.

Quoscunque Italia fert fructus, insula hæc pari soli fœcunditate producit. Vineæ uvas ferunt excellentissimas, quarum acini pruna æquant magnitudine, præduræque sunt tunicæ. Rubeas albasque quinque anni menses continui sufficiunt esui optimas. Generosus his quidem exprimitur liquor, parum tamen vini haberi potest, uvis maximam partem prius divenditis, quam optima illæ, diisque & hominibus acceptissima suppeditent Bacchi munera. Nec oleæ deficiunt, amygdalæque & ficus præstantes; mala medica, dulcia, & acria, bonitateque, & crassitudine paucis conferenda; mala item Armeniaca exquisitissimi saporis, melones etiam, varii generis, & aliquot dactyli, præter omnes alios fructus, quos Italicum sibi, ut proprios, vendicat solum.

Ligna.

Ligni copiam huic insulæ non esse, fatendum est: unde vaccinum aliorumque animalium fimum pani pinsendo, & ad cætera foci ministeria utplurimum adhibent insularii, Sole duratum; carduosve agrestes, alios ab iis qui in mensarum deliciis habentur: sunt qui oleæ ligno, Sicilia allato, eoque libratim venali, utantur.

Lapides.

Ligni defectum, in coquinarum ædificiorumque usum, insulæ supplent lapides candidissimi & pulcherrimi, iidemque cædui, & operis adhiberi faciles; serpentinos oculos, linguasque aliquando exhibentes, veneno tollendo apprime utiles; qua ipsa virtute Melitenses lapides cuncti pollent: unde eos exteri anxiè sibi comparant. Locus etiam hîc est, qui à Salinis nomen sortitur, sali coquendo opportunissimus.

Mel.

Mel Maltense præstantissimum habetur, rosacei odoris, thymum etiam referens, violasque queis abundat: unde, à Mellis & copia & bonitate, insulæ *Melites* nomen inditum, multi persuasum sibi habent.

Animalia.

Ovium, caprarumque greges innumeros, porcorum, etiam asinorum, & mulorum agmina nutrit insula hæc plurima: gallinas alit optimi saporis, ut ut regionis ariditas obstare videatur: validi sunt Maltenses equi, Hispanos pene æquantes, laboris patientissimi, ipsorum incolarum instar. Et quamvis dispersim per saxosa hæc vagentur loca, pauxillo straminis hordeique suppeditato, pulchri tamen evadunt, corporisque vires robustas sibi acquirunt: Quingentos circiter, adcensitis equabus insula equos numerat. Villerio, Magno Magistro, insulam primum ingressuro, ex relatu Bosii, insulares, asinis insidentes, processere obvii; quorum aliqui freno, ephippioque insignes; tapetibus tenuissimis contecti alii conspiciebantur. Cæterà, & grandia satis, & robusta hæc animalia, gradiendo ipsos æquant equos, vel totos dies, præterquam succussarios.

Cuniculis, leporibus, perdicibus, ficedulis, turdis, coturnicibus, terra hîc, aërque scatent; ubi cujusque fert tempestas: Falcones etiam videas non unius generis, nisos, aliasque rapaces aves, adeoque in magno apud Falconarios precio. Falcones, Pro-Regi Siciliæ, in gratitudinis symbolum; Regi autem Galliæ, honorarii loco, aliisque Principibus in grati devotique animi tesseram mittendos, insula, quam vocant, *Gozza*, præ aliis, suppeditat. Martio Octobrique mensibus, plurima avium genera, & diverso interstincta colore, aliundè huc illata, ultroque advolantia videas.

Serpentes.

Serpentes quod attinet, Insulares, & Auctorum nonnulli asserunt nullos hic offendi, nec ullum venenatarum genus bestiarum: si quæ insulæ inferantur, ilicet exspirare, idque à Divi Pauli in hanc insulam appulsu: ante enim, scatuisse semper ejusmodi insectis, ob nimios Solis fervores. At vero indubium est, serpentes, scorpiosque in hac dari insula, veneni tamen expertes. Bestiolarum anno continuo molestissimas, & quæ regionem maxime infestent, muscas dixeris, & culices, aculeis suis incolas plurimum divexantes.

Incolæ.

Oppida Insularibus habitata sunt, quibus *Civitas Vetus* pene tota etiam incolitur: tres vero Mari vicinas urbes veteres insulæ incolæ sedes sibi delegere: maximam partem, mancipia, Italiâ profugi, (quos *Banditos* vocant) Græci, nothi, & Prostibula. Ordinariam sibi fixere sedem Equites in urbe Valetta, si excipias quos aliorsum muneris sui vocat, detinetque administratio.

Corporis habitus.

Parum ab reliquis, vicinis sibi, Africanis, Insulares ipsi differunt: nisi quod candidior eos, qui fusco tamen & oleagino intermixtus appareat, color secernat. Statura corporis sic satis magna & decenti sunt, tenuesque & graciles; validæ complexionis; salubrique adeò dispositione, ut vigesimum supra centesimum ætatis annum plerique attingant, diutius etiam nonnulli vivant; qui quidem singulo die quatuor sexve itineris horas facile conficiant: aut agris colendis se dedant, iisdem, quibus ætate juniores, cibis, stomacho placando, utentes. Fœminas plerasque minori videas statura, pulcras tamen & lepidas, comesque, & colore candidas, sed quæ fucari ament: & licet graciliores ut plurimum sint, corpulenti tamen habitus studiosiores existunt. Præter Maltenses fœminas, tabernarias lenasque maximam partem, & venustiores, plurimæ ex Italia, Græcia, aliundeque huc se recipiunt, Maltensibus formæ gratia vix cedentes, quandoque præstantiores.

Indoles.

Milites optimos & strenuos, Insulares se gerunt; devotione, patientia, parcimoniâ, sobrietate commendabiles: ciborum luxum fugientes; sed amoribus plus nimium dediti, zelotypi, diffidentes, simulatores egregii: de bonis externis non usque solliciti, ignoscendo difficiles, maximeque scommate *Becco*, (Cornutum alias) offenduntur; inque mutuas cædes propensi.

Insulares mulieres gulosæ, callidæ, procacesque sunt; ingeniosæ tamen, pudicæ, modestæque apparentes; & cordatæ animis; quod quidem ultimo Turcarum bello patuit: quo nonnullæ Ianissarorum audacissimos aggredi hostilibus armis, animisque, non sunt veritæ; teste Anania.

nia. Cætera, prout inclinat animus, ad malitiæ extrema feruntur; aut optimæ omnium evadunt.

Studia. Equites novelli singulis hebdomadæ diebus devotionis exercitio, militarive distinentur: illa in Oratorio, facta exhortatione aliqua; sive officio ægris in Nosocomio præstito, peragitur; deinde vero sclopetis, nitrato oneratis pulvere, displodendis; lanceisque, & hastis mucronatis, coram Commissariis Novitiorum, huic fini destinatis, dextre tractandis, occupantur. Hoc autem tempore, continuus probationis annus, (quem vocant,) Novitiis Maltæ incumbit, qui & hîc quidem morari tenentur: cohortes (quas *Caravanas* ipsi nominant) alibi destinatas comitari, ipsis vetito.

Victus. Melitenses rari suis ipsorum sumptibus victitant; aliorum impensis ut plurimum: herbarum, radicum, lacticiniorumque usu esuque, & triticeo-hordeaceo pane contenti: ciborum lautiorum minus avidi: aquam in potum ordinarium adhibent: pauxillo vini utentes. Advenis suo cuique more victitare permittitur.

Vestitus. Siculorum, id est, Italorum in morem induuntur ex Melitensibus honoratiores; pauxillulum differente utrorumque vestitu. Capitium gestant rustici, (ipsis *Capotin* dictum) angustum admodum, ad femora pene demissum, cucullòque & vittâ colore cæruleâ caput præmunientes.

Sicularum more præstantiores ex mulieribus vestiuntur, in pauculis discretæ; stola à capite ad calcem demissa, ipsas etiam velante genas, oculis exceptis. Cætera, amant eâ indui, ut transeuntes contemplandi ipsas studiosius libido incessat, dum se, pro lubitu retegunt, iterumque obvelant: & quidem ordinaria est æque meretricibus, ac aliis, ipsis etiam mancipiis communis. Nuptarum honoratiores stolam collo adnexam fixamque gestant, inque humeros protensam; ceu honestiorem solennioremque habitum.

Lingua. Singularem, ipsisque peculiarem loquuntur linguam, quæ Arabica est, sed corruptior, aut Maurica. Punicorum veterum creditur, Carthaginiensibus à Phœnicibus tradita, & ab his, Melitensibus. Et sane, etiamnum Punicam capiunt dialectum, quali quidem Plautus Comœdiographus Hannonem Carthaginiensem loquentem in Pœnulo suo introducit; quin & ipsius Avicennæ dictio, ea ipsa lingua expressa, cum aliquot, Melitæ, inque Sicilia & alibi incisis epigraphis, literis Punicis, ab Arabibus parum discrepantibus, antiquis marmoribus deprehenditur: quin &, in sacris literis occurrentia *Ephata*, id est, *Aperitor*: & *Kum*, *Surge*, ejusdem linguæ verba esse feruntur. Agrestiores, rusticosque quod attinet, solam ipsi callent vernaculam; qui civitates incolunt, Italicam capiunt, loquunturque: ipsæque mulieres, Mauricam, Græcam, Italicamque; & nonnullæ Gallicam norunt. Quodque penè oppidum peculiarem sibi format dialectum; qua, ut & pronunciationis accentu, facile à se invicem interstinguuntur.

Conjugia. Conjugia ineunt Melitenses, futuris uxoribus sibi necdum visis, præterquam eo ipso die, quo se mutuo strophiolo donant; à quo quidem, Ecclesiæ ritibus solemnibus nondum celebratis, concumbunt. Maritorum plærique uxores suas quoquovorsum ituras comitantur, aut præ nimio in ipsas affectu, tanquam dulcissima oculorum objecta, aut præ zelotypia.

Funera. Græcorum ritu defunctoum corpora terræ mandant: adhibitis mercedeque conductis præficis, crines sibi evellicantibus, faciemque & ora, in mœstitiæ signum turpantibus: & sanguine conjunctiores, crinibus abscissis, miserabilem in modum lamentantes, & ploratus edentes funestissimos, se cadaveri superinjiciunt.

Opes. Reditus Magni Magistri. De Insularum Maltæ & Gozæ reditibus Magno Magistro prospicitur; qui decem coronatorum millia, aut circiter, constituunt: vectigalibus tributisque, quæ salinæ conferunt, comprehensis: (cum nonnisi scutatorum XLI. Carolus V, Bosio teste, ex illis perceperit in annuum reditum:) coronatos duodecim mille ipsi Ordo, in victum, suppeditat; & Admirantis, sive archithalassi jura in manubias aliaque ab hoste relata spolia, concedit: decimam sibi adhæc reservat ipse partem, pro centesima, tam mercium nomine, quam mancipiorum; reditus insuper cujusque Præceptoriæ Magistralis Prioratuum omnium: indultâ eidem, præter dicta jura, singulis ab electionis suæ die quinquenniis, Præceptoriam, quam *Gratiæ* & Favoris vocant, cui libuerit, conferendi potestate. Præterea, Ministratorum suorum exuviæ ipsi Magno Magistro cedunt: Religiosorum cæterorum, Thesauro inferuntur: tandem sexaginta mille coronatorum reditu ordinario, aut circiter, gaudere dicitur.

Privatorum opes. Gossypio, cuminoque Insulæ suæ Melitenses suas acceptas ferunt opes: easdem tamen, annonas aliunde sibi, mercesque quas Sicilia maxime confert, comparaturi, expendentes: & ut paucis complectar omnia, admodum tenuis fortunæ sunt insularii; & indigentiores plerique: Namque, denas, duodenasve lautiores si excipias familias, sexcentorum circiter coronatorum reditibus annuis gaudentes; & quinquaginta, eas præter, aut circiter, quæ ducentis coronatis annuis splendidius, aliisque lautius vivant; reliquas, quas fert insula, omnes, miserrimas jure dixeris; tam soli sterilitate, quam quod paucis acquiescant.

Commercia. Sericum, vinaque sua inprimis distrahunt: quæ tamen commercii nomine vix numerantur. Sicilia quidem frumenti aliquid, quocunque immune tributo, suppeditat. At verò, cum non semper advehi tempori queat, & quisque eo opus habeat, triremibus suis Ordo aliunde sibi de eo prospicit. Quæ, si naves frumentariæ occursent, (quod sæpius fit, cum plurimum frumenti in Hispaniam transvehi soleat) negociatores adigunt ut ipsis divendant: & quidem magno cum fœnore; tanti enim Ordini constat, quanti isthic locorum constitisset, quo destinatum fuerat. Vina insuper, carnesque etiam muriaticas, legumina, ligna, oleum sericumque Siculi Maltensibus divendunt. Saccharum verò, aromataque Siciliæ ab his suppeditantur, tot, tantaque in mari Orientali spolia feliciter ab hoste referentibus. Adeoque Siciliæ Propugnaculum Malta dici queat, haberique, & matrix, quæ merces Siculas distrahat, cum ingenti teloniorum Hispaniæ lucro, &

emo-

emolumento. Pannos Venetos, inque ædificiorum usum ligna subministrat Hispania: metalla aliosque bellorum apparatus præstat Gallia, Maltæ quammaxime necessarios: pannos etiam, tænias, aliaque redimicula, negociatoribus non exiguos quæstus conferentia.

Arma. Arma sunt insulariis prælongi enses sicæque, lanceis nostratibus paulùm minores, ancipites tamen, pugionesque: quos, equites, dexterrime norunt dirigere. Sclopeta, eaque varii generis, Insulæ abundant; ut MagnusMagister, ex armamentario suo domestico, 20, aut 25000 homines armis affatim instruere posse credatur. Bellorum queiscunque apparatibus, machinisque omnigenis munitissimi sunt Melitenses: nitrati pulveris, lignorumque, & conditanearum carnium, quarumcunque etiam, obsidiis Martisque furiis sustinendis rerum necessariarum promptuariis, instructissimi.

Tormenta hic plurima, muris, urbiumque claustris, vallis, & propugnaculis, castellis etiam & munimentis defendendis disposita videas: ducenta, trecentave eorum passim numeres, comprehensis iis, quæ subito tumultu ingruente disponi queunt; unde diverbium Insulariis ordinarium profluxit, *Malta fior del mondo; Malta, Mundi flos:* tum ratione armorum & propugnaculorum ac apparatuum; tum tutantium, defensorumque respectu.

Militia. Sexcentos, septingentosve Equites Malta numerat, sparsim morantes, Gallos patriâ, Hispanos, Italos, Germanos; quorum quidem (ultimo, inquam, loco dictorum) vix decem invenias: ex Anglis, pene nullos. At, si à Turcarum incursibus, irruptionibusque Maltæ timeatur; undiquaque Equites Religiosique omnes Insulæ tutandæ citantur: qui quidem congregati, circiter quadringentos Religiosos, Equites, Presbyteros, Ministrosque constituunt. Tota ævo nostro Insula 40000 homines fovere creditur: Equitibus, militibusque adcensitis: at tantus capitum numerus 6000 hominum, bello idoneorum, vix sufficit. Anno 1590, si Bosio fides adhibenda, numerabantur 27000 animæ; à quo quidem tempore plurimum accrevit Insula habitatoribus.

Ducentos, aut circiter, Insula equos alit, caballosque, bello utiles, qui singulis lustrantur semestribus. Cætera, Equites dexterrimi sunt Melitenses; & exercitatissimi: equestrium exercitiorum, præmiis etiam propositis, amantissimi.

Vires maritimæ. Quinque triremes ordinariæ, Ordinis sumptu, centenis cuique militibus, nautisque adsignatis, instruuntur: cohortibus, (quas *Caravanas* ipsi dicunt,) equitibus adjunctis viginti quinque: & triginta navi Prætoriæ, Sancti Ioannis vexillo, quod Crucem auream præ sefert, præmunitæ. Præter dictas naves, *Galiotas* quas vocant, aliquot, aliaque navigia, Ordinis propria, heic videas: Tandem, bis millena circiter mancipiorum, triremibus Aubergiisve, & privatis familiis ministeria sua, officiaque deferentium hic numerantur, feminis mancipiis, honestioribus matronis à servitiis, non comprehensis.

INSVLÆ CANARIÆ.

Nomen.

Anarias insulas nonnulli pro *Fortunatis* Ptolemæi Pliniiq; accipiunt, quam scriptorum plerique sententiam sequuntur, licet eas à Ptolemæo non satis in Aquilonem protendi intelligant. Alii adscriptæ iisdem elevationi intenti, Fortunatas Promontorii Viridis insulas interpretantur, sat probabili argumento fundati.

Nos ab inutilibus seu parvi momenti disputationibus alieni, penes te, Lector, judicium deponimus, illud monuisse contenti, nunc easdem à majore celebrioreque Canarias vocari. Thevetus asserit, quod ab Africanis *Elbard* appellentur, sumpta nominis appellatione ab excelso montis istius jugo, qui nobis Pico indigetatur.

Numerus. Numerum insulis hisce senarium Ptolemæus tribuit, nominibus *Aprositæ*, *Heræ* seu *insulæ Iunoniæ*, *Pluitaliæ*, *Casperiæ*, Canariæ, *Centuriæque* signatum. Eodem has numero Plinius continet, ordine isto recensens: *Ombrio*, *Iunonia major*, *minorque*, *Capraria*, *Nivaria*, & *Canaria*, à Nigro pro portu Sanmaderano accepta, quem Canarias inter, *Ombrionem* seu *Aprositam* insulamque Iunoniam locat. Idem Niger existimat *Plutaliam* insulam à *Lancerota*, *Casperia*, seu *Capraria* nequaquam differre; Canariam esse illam, quæ hoc ipso nomine indigetatur; & *Centuriam*, seu *Nivariam*, *Teneriffen*.

Hodie, Sammaderano Portu omisso, septem præcipuæ numerantur insulæ, nominibus *Palmæ*, *Hieronis* seu *Ferronis*, *Gomeræ*, *Tenarifes*, *Canariæ*, *Fuerteventuræ*, & *Lancarotæ* seu *Lancerotæ* appellatæ, cui septenario numero nonnulli *Lobos*, *Roca*, *Graciosa*, *S. Clara*, *Alegrança* & *Inferno* minores insulas adnumerant. Aliis *Vecchio Marino*, *S. Clara*, *Rocho*, *Graciosa*, & *Alegrança* seu *Alegria* nuncupantur. Ortelius vero inter insulas prædictas *Silvajam* insulam statuit, ceteris omnibus magis in Septentrionem aversam; quem situm quoque Alegrançæ insulæ largitur, quibus adjungit Gratiosam Corumque insulas, quarum hanc Thevetus Cordium insulam appellat. Verum minores hæ insulæ à pluribus ne nominantur quidem, septem præcipuarum recensitione contentis.

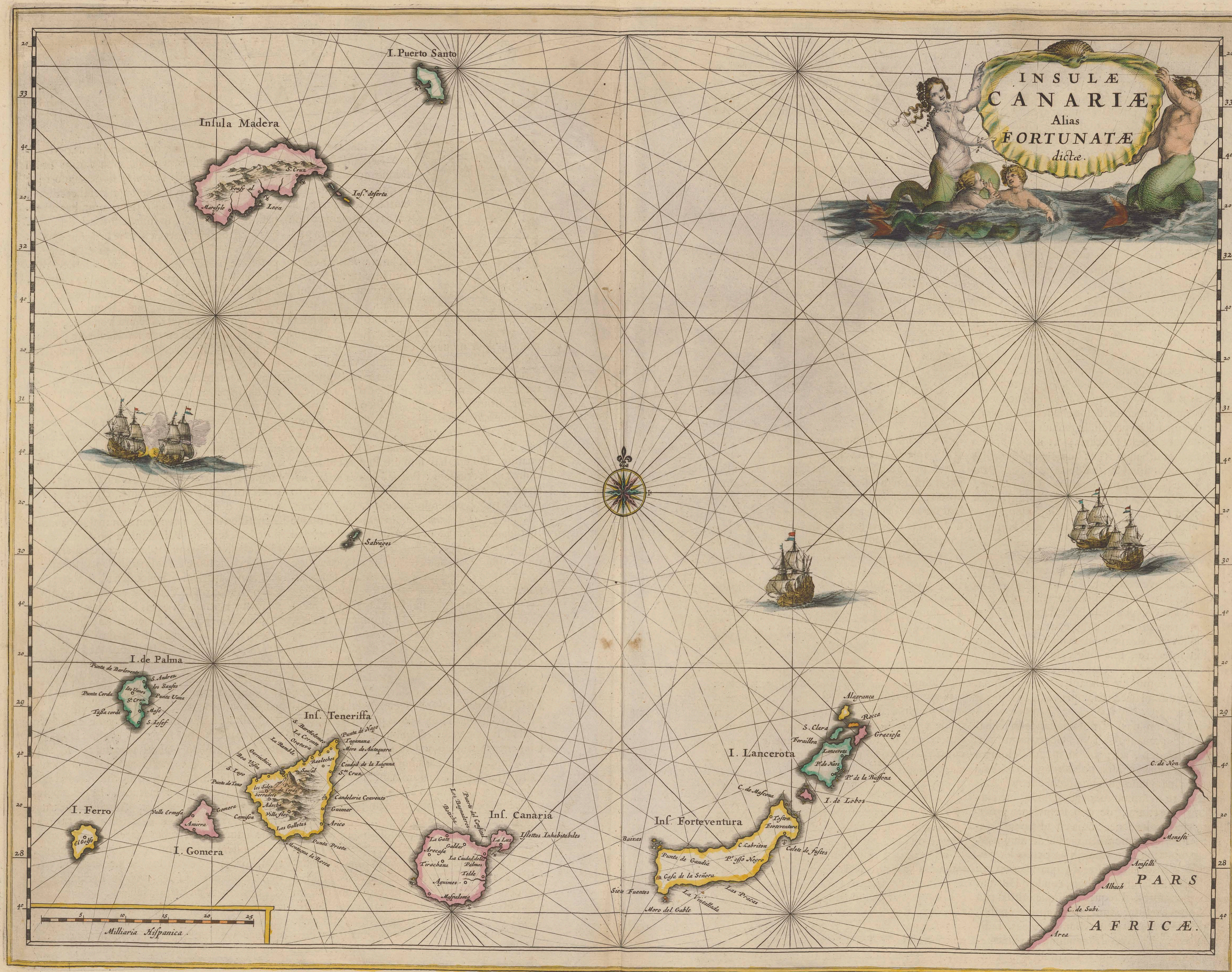
Situs. Porro commemoratæ nobis insulæ, *Non* & Bojados Promontoriis objacent, Heæ, Maurocani regni Provinciæ itidem oppositæ, septuaginta aut octuaginta summum leucis à Barbariæ continenti avulsæ, distantesque ab invicem quatuordecim aut septendecim circiter leucis. Quæ Hispaniæ reliquis viciniores habentur, illæ remotæ sunt adhuc Hispaniensi à littore milliaribus octingentis, prima earum in posteriorem ab Ortu in Occasum obversa.

Africa.

Insulæ hæ fuerunt quidem exploratæ veteribus; at successorum negligentia earum situm incognitum posteris reliquit; donec anno 1405 Ioannes Castiliæ rex Ioannem Betancurtium, virum nobilem è Galliis, rebus omnibus ad expeditionem necessariis instructum ad debellandos insulanos mitteret, cui post brevissimam oppugnationem Lancerotano portu cum arce in potestatem redacto, exstructoque ibidem S. Francisci cum templo parochiali cœnobio, gloriosus fuit in Hispania reditus, ubi ante expeditionem concessum sibi à rege insularum dominium, Gramayo auctore, D. Hereræ vendidit, à quo deinde fuit Fuertaventura insula subacta, cui id nominis à D. Bonaventura imposuit, quod festa ejus die primum insulam esset ingressus. Verum Sanutius refert, Betancurtium Castiliæ reginæ cujusdam permissu Lancerotam Fuertaventuramque insulas occupasse, quas heredes illius Henrico Infanti vendiderint. Perhibet quoque Gramayus, Hereram insulis Ferro & Gomera fuisse potitum; cumque ad reliquas occupandas multum frustra tentasset, suum vendidisse jus Ferdinando regi, qui gravissimo cum Barbaris inito conflictu, majorem ipsis Canariam eripuit; Alphonsus deinde ac Bartholomæus de Lugo ad Teneriffen insulam occupandam missi, eam suæ potestatis fecere; Palma insula verò anno 1512 fuit debellata. Memorat Sanutius, Gomeram ac Ferro insulas fuisse à Ferdinando Doria inventas, Palmam, Canariam & Teneriffen ab Alphonso de Lugo, & Petro de Vera; & acquisitas quinque mandato Ferdinandi regis & Elisabetæ reginæ, Palmam scilicet cum Teneriffe ab Alphonso de Lugo, reliquas omnes à Petro de Vera, nobili Xerezio, ac Michaële Mexicano. At Cadamosti temporibus quaternæ duntaxat incolas Christianos habuere, Lancerota nimirum, Fortaventura, Gomera & Ferri insula. Hodie omnes Hispanicæ ditionis sunt.

Cœli solique qualitas. Qualitate harum insularum in genere expensa, magnis eas caloribus subjectas cognoscimus, ut quæ sint Tropico Cancri propinquæ. Id sane messis ipsa testatur, Martio atque Aprili mensibus peracta. Solum suopte ingenio fœcundum, si diligenti exerceatur cultura, largissimo res omnes proventu suppeditat. Antehac insularum una duntaxat frumenti erat vinique ferax; at nunc cunctæ sunt rebus necessariis instructæ. Cum autem ceterarum rerum feraces existant, tum hordei præcipue eximie sunt fertiles, reliquis frugibus copia sua regionis fœcunditatem testantibus. Vini tantum hic est, ut ad exteros etiam mittatur, quod saporis dulcedine Hispanicum ac Candiense superans, inter laudatissima quæque vina principatum meretur. Porro insignis optimorum fructuum copia adest, ficuum præsertim, malorum aureorum, citreorum,

 grana-

INSULÆ
CANARIÆ
Alias
FORTUNATÆ
dictæ.
I. Puerto Santo
Insula Madera
Salvages
I. de Palma
Inf. Teneriffa
I. Ferro
I. Gomera
Inf. Canaria
Inf. Forteventura
I. Lancerota
I. de Lobos
C. de Non
PARS
AFRICÆ.
Milliaria Hispanica

granatorum aliorumque, ac sacchari præstantis. Ingens præterea palmarum numerus est, papyrorum item, in ripis fluminum feliciter nascentium. Herbam terra gignit *orisellam* vulgo appellatam, ac pannorum opportunam tinctoribus, quam sedulo insulani colligunt servantque. Gummi nigro, quod Bré nuncupant, Teneriffe insula præcipue abundat. Pinos suas dissecant in partes complures, quibus transversim dispositis, faces submittunt, ut vi ardoris extractum liquefactumque gummi in subtus latentem scrobem defluat. Alii minori cura rem peragunt, terra duntaxat circa arbores singulas effossa, igneque supposito.

Omnes hæ septenario numero insulæ crebras in fossas sive paludes secantur, quibus aquas suas intumescens mare solet immittere, quæ solaribus radiis fotæ, paulatim in salis transformantur naturam.

Animalia. Inter animalia frequentiores sunt capræ, quarum beneficio ad alimentum incolarum lactis copia existit. Nec minor est Asinorum silvestrium, ferarumque caprarum, ac volatilium varii generis abundantia. Vicinum mare pisces luculenter suppeditat, inprimisque sturiones, quibus tenuis conditionis insulani vescuntur.

Mores incolarum. Valent illi robore corporis, nasum depressiorem latioremque habentes, colore neque albo, neque nigro, sed spadiceo perfusi. Ingenium illis vividum, animusque ad bella proclivis; at mores eorum plus sapiunt urbanitatis, ex quo cum politioribus agentes nationibus Christi fidem exceperunt. Pauci igitur ex illa barbarie hominum nunc restant, plerisque deposita feritate ad Hispanorum mores formatis. Rarus illis est sermo, isque supra modum submissus, verbis intra dentes & labra effictis.

Victus ratio. Edacissimi sunt, adeo ut eorum plures invenias, quibus aut caper integer, aut cuniculi viceni prandii cœnæve loco sint.

Cultus ratio. Quibus lustratæ sunt insulæ hæ, affirmant, in Canaria majore plurimos lacte duntaxat viventes, cavernas pro tectis habere, ac capi difficiles esse ob incredibilem eorum velocitatem; nudis pedibus incedere, sine caligis, indusio tantum, ac pelle ovina villosa ad talos usque amictos; denique satis commode Hispanicum loqui idioma.

Lingua. *Opes.* Præstantissimi sacchari copia valde locupletat insulanos.

Merces. Vina eorum meliori nota signanda in Hispaniam, Lusitaniam, Galliam, Germaniam, Angliam, Belgium, adeoque in ipsam Poloniam avehuntur, ejus regionis nobilibus generosissima quæque vina quantocunque precio ementibus.

Est porro multinummum illis gummi pineis arboribus expressum, de quo Peruvianis provident, quibus hæc necessaria est ad navigia materia; interiora autem seu medullam harum arborum montana gens vilior in particulas longiores pollicis latitudine dissecat, quæ altera parte accensæ candelarum sunt loco, eundem Hispanis usum præstantes. Frequens quoque orisella pro tinctoribus avehitur; tum pelles caprinæ crassiores melioresque, ac item sebum & caseus. Indicæ Gallicanæque naves delicatissima vina hinc petunt, quarum illę pro vino frumentum restituunt.

Vires. Tempore Cadamosti Canariam majorem octo aut novem millia hominum incoluere, & Teneriffen quatuordecim vel quindecim etiam incolentium millia numeravit; adeo ut inexpugnabiles haberentur, cum propter multitudinem incolarum, tum recessus in iis montanos, insulis proportionabiliter munitis atque densis. Verum subsecutis temporibus providi rerum Hispani longe easdem munitiores reddidere.

Regimen. Insularum omnium præcipua Canaria major, sedes Episcopi atque Inquisitionis, Tribunalis item Regii, cui Præses unus ac Auditores tres præsunt. In eadem Præfectus Regius, cui ceteræ quoque insulæ parent, ad hoc commune Tribunal spectantes, sedem suam habet.

Religio. Incolæ omnes tam Hispani quam indigenæ Catholicam fidem profitentur, quibusdam mancipiis duntaxat ab hac ipsa alienis. Principio quidem pertinaciores nonnulli segregantes se à reliquis, in montana secesserant, sed hos deinde communis conjunxit professio. Canariæ majoris Episcopus cui omnes sacris in rebus suppositæ sunt insulæ, Vlyssipponensis est Archiepiscopi suffraganeus.

CANARIA MAIOR.

Nomen. Canaria major, ut suspicantur plerique, illa ipsa est quam veteres quoque *Canariam* appellavere, non procul à promontorio Bojador distantem, licet aliquanto Septentrionaliorem. *Situs.* Longitudo ejus tricenas, ut quidam volunt, leucas occupat, at Theveto autore duodenas duntaxat, qui latitudinem longitudini æqualem statuens, formam illi rotundam largitur. Ceterum Lancerotæ Occidentalis est Canaria major.

Loca. Primo loco metropolis se offert, Episcopi sede, templo Cathedrali, ac religiosorum cœnobiis quibusdam insignis. Reliqua oppida sunt *Galdar* & *Guia*, cum cœnobiis mercatorum Genuensium liberalitate exstructis.

Soli qualitas. Illa ceterarum omnium fertilissima, iis rebus abundat, quarum in generali descriptione nostra meminimus. Eximiam vero fertilitatem soli ex Cadamosto licet arguere, qui suo tempore incolentium numerum ad novena, aut dena etiam millia extendit; at potentiæ argumento Sanutius refert, ex tribus unam illam esse, quæ se *Vires.* contra externos assultus diutissime defenderit.

FORTAVENTVRA.

Nomen. Fortaventura, seu *Fuerteventura* insula Nigro eadem esse videtur, quæ *Casperia* Ptolemæo, & Plinio *Capraria* dicitur.

Situs. Ea proxime omnium ad Mauritaniæ continentem accedit, Lancerotæ Septentrionalis, Occidentalisque Canariæ. *Dimensio.* Longitudo summa leucarum est viginti quinque, latitudo duntaxat sex. Loca terna in littore incolis frequentia sunt *Langala*, *Sarafalo*, & *Pozo Negro*, quæ duo postrema ejusdem sunt cum binis Canariæ majoris portubus appellationis. *Loca* Portus illi sunt duo, alter

alter in Septentrionem obversus, appellatusque *Chabras*, alter percommodus Solis spectans occasum.

Regimen. Insulani Militiæ parent Præfecto.

LANCEROTA.

Nomen. LAncerota insula, quæ & *Lanzarota* dicitur, à nonnullis pro *Pluvitalia* Ptolemæi, Pliniique *Pluvialia* accipitur; sed verius illa *Ferri* insula est, in qua distillans seu prorumpens ex arbore aqua insulam irrigat universam, Italis *Lancilotto* appellatur; Sanutius ob insignem ejus latitudinem Ptolemæi Erythiam esse suspicatur. Situs. Est ea Fortaventuræ Septentrionalis, ac Canariæ majori, Tenriffæ, Gomeræ, Ferrique insulæ Occidentalis. Dimensio. Longitudine sua leucas occupat duodecim, latitudine septem. Loca. Grammayus in ea *Cayas* oppidum locat, quod anno 1618 à piratis Algerianis fuit direptum, abductique homines mille quadringenti, sexaginta octo.

TENERIFFE.

Nomen. TEneriffen quidam *Nivariam* Plinii interpretantur; alii opinionem istam non probant: hodie *Teneriffe* seu Texarife nuncupatur.

Situs. Distat ea leucis sex Occasum versus à Canaria majore, pari ferme intervallo ab Gomera insula ortum Solis versus disjuncta. Thevetus illi majorem quam reliquis omnibus amplitudinem attribuit, longitudinem ejusdem leucarum quatuordecim spatio protendens. De amplitudine eadem est Cadamosto Sanutioque sententia; at Grammayus tenet contrarium. Dimensio. Illarum Teneriffe in numero est, de quibus Gadamostus triginta leucarum ambitum assignat.

Loca. Terna in ea sunt oppida haud ignobilia, portusque unicus, *à Sacrosancta Cruce* cognominatus. Oppidorum nomina ista sunt, *Laguna*, *Ortana*, & *Garrico*: addunt & *S. Christophori* oppidum, Augustinianorum cœnobio clarum.

Pico. In hac ipsa insula mons cernitur *Pico*, & *Terraira* dictus, qui, judicio plurimorum, omnium terræ montium celsissimus est, utpote à sexagenis leucis conspicuus. Accessibilis tantum est Iulio atque Augusto mensibus, eo quod per reliquum anni tempus sit nivibus contectus, licet nullæ alibi in hac, aut vicina in insula nives existant. Antequam verticem ejus teneas, labore tridui opus est. Is in planitiem se explicans, circumjacentes insulas omnes demonstrat, licet quædam illarum ultra tricenas sint leucas remotæ, par ambitu suo spatium continentes.

Soli qualitas. Hispaniæ hæc insula sulphureos lapides suppeditat, vini, sacchari, aliorumque fructuum ferax.

Vires. Potentiam seu vires insulæ licet inde arguere, quod in ea fuerint quindena hominum millia reperta, Dynastæque seu Reguli novem, ac postrema omnium in externam potestatem concesserit.

Africa.

GOMERA.

AB Occidentali Teneriffes latere *Gomera* insula situm tenet, nimiæ sterilitati obnoxia, ut quæ neque vini sit, neque sacchari ferax. Situs. Soli qualitas.

PALMA.

Situs. PAlma insula duodecim versus Septentrionem leucis ab Ferri insula distat, à Gomera autem quaternis. Illa cum Ferri insula cæteris Occidentalior est.

Soli qualitas. Perexiguo est ambitu, at fertilis, & pecoribus alendis benigna; vini quippe, sacchari, ac multiplicium præterea fructuum, lactis item caseique copia abundat. Opes. Quæstuosa insulanis sunt vina, album, rubrum & subrubrum, quæ in Hispaniam aliasque regiones avehuntur. Ex his generosissimi dolium unum in loco novem aut decem centussibus divenditur, quod aliò avectum calefaciendi virtute augetur. Creditur id obesse magis quam prodesse humanis corporibus. Qui ex Hispaniis in Peruvianam regionem concedunt, hic naves suas necessariis solent ad victum rebus instruere.

FERRI INSVLA.

Nomen. CErtissimum est Ferri insulam à Ptolemæi Pluvitalia, seu *Pluvialia* Plinii neutiquam differre; quæ sententia à doctissimis quibusque perpetuum erit defensa. Hispanis illa *Huerro* dicitur; Lusitanis *Fierro*, Italis *Ferro*, quæ nomina idem omnia significant.

Situs. Abest ea Gomera ab insula leucis quatuor, Ambitus. senarum ambitu leucarum secundum Thevetum porrecta. Oppida invenies aliquot, è quibus præcipuum, seu metropolis, Franciscanorum, hic anno 1508 ab Ioanna regina missorum, cœnobio claret, Hispanorum liberali dextera exstructo.

Soli qualitas. Alit arborem hæc insula memoratu dignissimam, è qua profluens aqua omnem insulam humectat. Illa Hispanis *Sancto*, hoc est, sacra; incolis vero *Garoë* nuncupata, in Septentrionali insulæ parte in vertice præcelsi montis cujusdam, duabus à mari leucis dissiti attollitur, cui similem alibi nequaquam invenias. Ambitus ejus inferior duodenûm pedum est, diameter quatuor, altitudo quadraginta, ac superior ramorum circuitus pedum centum & viginti. Rami hujus arboris ad terram pene deflexi, foliis densissime teguntur, quæ laurorum more usque & usque virescunt. Nascitur in ea fructus, querceæ glandi similis, grato ac prope aromatico præditus sapore. Terra circum arborem humida semper, ac quasi paludosa existit. Nam densa plerumque supra arborem nubes conspicitur, quæ resoluta in aquam, foliis ejus primum imminet, tum adeo copiose stillat deorsum, ut unico facile die vasa repleas vicena. Sunt autem ad Septentrionale latus arboris commoditati incolentium receptacula bina è lapide exstructa. Quod si nonnunquam Augusto mense prædicta nubes deficiat, absentiam illius quidam è mari exsurgens vapor compensat, qui

supra arborem elevatus, ac perbrevi condensatus mora, in aquam deinde abundanter resolvitur, hominibus pecoribusque sufficientem. Ceterum insula hæc, licet solo sicco ac sterili esse videatur, frumenti tamen, sacchari, herbarum, ac fructuum mire fœcunda est. Pecoris frequentia lactis caseique copiam insulanis subministrat.

INSVLÆ MINORES.

AD reliquas insulas minores quod attinet, eæ vix mentionem sui merentur; quarum nomine tamen insulæ *Salvajes* seu silvestres continentur, Septentrionem spectantes. *Vecchio Marino* secundum Sanutium, seu *Vecchi Marini* secundum alios, insula est inter Fortaventuram ac Lancerotam insulas situm sortita. *S. Clara* parva insula est, modico versus Septentrionem à Lancerota spatio remota. *Gratiosa* insula, quinis aut senis versus Septentrionem leucis à Lancerota disjuncta, & major est S. Claræ insulâ, & Orientalior; *Roco* seu *Roca* minor est, ac magis Solis ortum spectat quam Gratiosa insula, distans Boream versus à Lancerota milliaribus quinque aut sex. *l'Alegrarça* seu *Alegria*, magis in Ortum vergit, quam præcedentes tres. Sunt verò omnes scopuli potius quam insulæ dicendæ. *Silvestris*, Gratiosa, & Amœna seu Alegrança insulæ oppidis carent, arcibus tantum ad portuum custodiam defensionemque instructæ.

INSVLA PORTVS SANCTI.

Nomen. ATlantico in Oceano à Septentrione in Meridiem naviganti insula *Portus Sancti* itidem ditionis Hispaniæ occurrit, à nonnullis pro *Cerne* Ptolemæi, & ab aliis pro *Ombrione* Plinii accepta, Sanutio ob latitudinis respectum Ptolemæi *Penam* interpretante. Detecta ea fuit an. 1428 à duobus nobilibus Lusitanis, *Ioanne Zarco* & *Tristano Vaëzio*, Henrici, qui Ioannis Lusitaniæ Regis filius fuit, mandato, *Portus Sancti* signata cognomine, quod in festo omnium Sanctorum esset reperta. Illa deserta tunc erat; at non multo post frequentari & incoli cœpit, rebusque necessariis instrui, insulanis in hanc diem prospere degentibus.

Situs. Sita est ea contra Maurocani regni promontorium Cantin, ducentis leucis à S. Vincentii promontorio Hispaniæ.

Ambitus. Circuitus insulæ angustus est, Cadamosto autore leucas duntaxat quinque complexus; at Sanutius ambitum ei majorem attribuit. Importuosa est, sinu satis tuto contenta; nisi cum aut Auster spirat Orientali plagæ vicinior, aut ventus Eous Meridionali propinquior plagæ.

Soli qualitas. Incolis, præterquam quod boum, aprorum cuniculorumque copia abundent, sufficiens cum frugibus ceteris frumentum est. Habet quoque hæc insula Draconis sanguinem, qui nihil aliud est, quam gummi quoddam stato anni tempore certis ab arboribus productum, expressumque hoc modo: Infima arborum securi aliquanto aperiunt, tum anno subsequente ex fissuris gummi se exerit, quod collectum, percoctum purgatumque Draconis in sanguinem transit, unguentariis tantopere celebratum. Eædem arbores ceraso persimilem fructum gignunt, sed flavo imbutum colore, qui Martio mense maturus, non ingratum secum adfert saporem.

Mel etiam insulanis suppetit, delicatissimum quibusdam existimatum; ceræ item proventus insignis est. Fœlix circum hanc insulam piscatus est; præter *dorados* enim multiplex piscium genus vicino alitur in mari.

Mores. A Lusitanis incolitur, qui licet aëris terræque mutationem subeant, mores tamen ac vernaculam non variant.

Opes. Importuosa etsi sit insula, creber tamen hic navium Indicarum Hispanicarumque in Africam tendentium appulsus est, ob sinum maris contractiorem, ac contra ventorum sævitiam naturali tutela defensum. Præter quæstuosum hunc mercatorum appulsum, Draconis ex sanguine insulani haud tenuem redimunt pecuniam. Illud autem eos infestat, quod piratarum rapinis subjaceant, à quibus anno 1617 abducti fuerunt homines sexcenti sexaginta tres.

Religio. Incolæ omnes Catholici sunt, Funzalensi Maderæ insulæ Episcopo parentes in sacris.

MADERA INSVLA.

Nomen. A Septentrionibus in Meridiem prosequenti cursum infra Portus S. Insulam alia quædam insula cernitur, Hispaniæ regem quoque agnoscens. Hæc eadem est, quam *Iunonis insulam* Ptolemæus *Autoladamque* indigetat, contra Franciæ Antarcticæ autorem, qui vult insulas hasce veteribus fuisse incognitas.

Hodie ea *Madera* vocitatur ab Hispanicæ linguæ vocabulo, seu *Madeira* à Lusitanico nomine, silvam seu nemus significante, quod silvis esset horrida, cum à Lusitanis fuit inventa.

Situs. Dissita est à Portus Sancti insula leucis tredecim, à Canariis vero sexaginta tribus, situm tenens inter Fretum Herculeum Canarisque versus Occasum insulas.

Figura. Ambitus. Figura illi triangularis, ambitusque leucarum quadraginta & sex, Sanutio teste, quanquam Franciæ Antarcticæ autor quatuordecim tantum leucas eidem assignet, nisi forte impressionis id vitium sit. *Dimensio.* Maginus insulam hanc milliarium centum & quadraginta spatio circumscribit, aliis eandem ad centum & sexaginta extendentibus. Longitudo ejus ab Ortu in Occasum computata, leucarum est viginti quinque, latitudo decem duntaxat.

Status vetus & recens. Detexere eam *Ioannes Gonsalvus* & *Tristanus Vaëzius*, Lusitani anno 1420, ab Henrico, Ioannis Lusitaniæ regis filio, ad istam expeditionem destinati, qui silvis obsitam repererunt; at ignis postea silvas hinc inde corripiens, latentem tot sæculis fertilitattem soli aperuit, ut nunc inter fertilissima amœnissimaque orbis terrarum loca queat computari. Is ob arborum densitatem ac numerum septem integros annos duravit, magnum sæpe discrimen incurrentibus Lusitanis propter terram ipsam materiâ ad concipiendum ignem undique scatentem, nisi habuissent ad aquas recursum, in quibus biduo sæpe illis

illis subsistendum fuit sine cibi sumptione ullius.

Divisio. Fuit insula hæc jam inde à principio in quatuor potissimum partes divisa, *Monctrico* seu *Manchico* videlicet, *Sancta Croce*, *Fonzal*, & *Camara de Lobos* seu *Chambre des Loups*, Grammayo *Cambrolupa* appellata, quod eo tempore quo detecta hæc insula est, non alius fuerit viduus arboribus locus repertus, quam ingens caverna quædam concamerati conclavis specie, sub cornu terræ in mare porrecto, cujus summa luporum erant notata vestigiis.

Loca. Caput insulæ est *Funzal* seu *Funihal*, templo collegiato, parœciis ternis, collegio Iesuitarum, binisque cœnobiis insignis, è quibus alterum, monachis S. Francisci tributum, Lusitaniæ reges condidere; alterum, ejusdem regulæ monialibus concessum, Gonsalvus Insulæ præfectus exstruxit. Metropolim sequitur *Manchico* seu *Monchrico*, quo in oppido cernitur S. Crucis templum, ac Bernardinorum cœnobium. Arces ac prætoria per omnem insulam plurima sunt, diœcesi universa triginta sex parœcias primarias, quina Religiosorum cœnobia, Domus Hospitales quatuor, atque octoginta duas comprehendente eremos; ædificiorum vero millia sena & nonaginta sex anno 1625 fuere numerata, ac communicantium 23283.

Cœli solique qualitas. Adeo temperatus hic aër est, ut nullum vehemens frigus sentiant insulani. Solum fontibus abundat, septenûm quoque fluminum alveis intersectum, supra quæ molæ sectiles exstructæ, adsiduò ferventes. Verum juxta Funzal oppidum mons visitur, è quo tanta aquæ copia erumpunt, ut ex iis damnosæ sæpius inundationes existant, integra ædificia pontesque subruentes. Vini generosi, ac variorum fructuum abundantiam causant irrigantes terram fontes, ac diligens insulanorum cultura.

Vinum. De vino hujus insulæ quod est, id à vetustate sua bonitatem acquirit, impresso uvis ardore solari paulatim remittente, ac nativo duntaxat remanente calore.

Frumentum. Montanus licet sit ager, incolæ tamen quotannis ferme modiorum Venetorum, quos *staras* appellant, millia colligunt tricena, staris singulis centum & triginta libras æquantibus, libra autem ad uncias duodenas computata. Initio terra sexaguplum reddere solebat; at Cadamosti tempore, anno nimirum 1455, dimidio prope infœcundior, visa est de pristina feracitate remittere. Idem Cadamostus tamen fertilitatis argumento refert, uvarum plus esse in vitibus quam foliorum, quæ duabus plerumque, aut ternis etiam palmis sint longiores.

Plantæ. Herbæ arboresque quasi injussæ tam felici hic copia nascuntur, ut partem earum exstirpare necesse sit, quarum loco sacchariferas arundines conferant, quæ semestri spatio maturæ, longe uberius proveniunt. Iunio mense consitas mense Martio succidunt, reliquasque, pro ratione temporis, mensibus subsequentibus: unde fit, ut minus ab ardoribus Solis patiantur incommodi. Arundines hæ multum spongiosæ, ab insulanis minutiores in partes secantur, contunduntur in molis, ac prælo deinde submittuntur, expressusque liquor in vasis, qualibus uti tinctores solent, coquitur ac recoquitur, donec omnis sit consumpta humiditas. Purificatus in hunc modum liquor saccareus, terreas in formas infunditur, figuranturque quales mitti ad nos panes solent. Residua fæx saccharum rubrum nigrumque est, quod *Açuar prieto* nuncupant, hoc est saccharum nigrum.

Gummiferas inter arbores præcipua illa est quæ Draconis sanguinem producit. Est etiam quædam gajaci hic species: at quia id Antillano minus valet medendi virtute, vili in precio habetur; hoc defectu fortassis à præparandi adhibendique ignorantia proficiscente. Sunt item hic mala granata magnitudine insignia, ac mediocria, mixti inter acrem dulcemque saporis, quorum cortices adstringenti qualitate imbutos, parandis coriis adhibent. Breviter, insula hæc paradisi terrestris speciem exhibet.

Animalia. Pecoribus seu animalibus domesticis insulani abundant: inter feras frequentiores sunt apri, montana tenentes; perdicum item, columbarum ficedularumque copia adest. Mel quoque ac ceram invenias, sed minus copioso proventu.

Mores incolarum. Multo sunt Maderani Canariensibus urbaniores, ut qui cum quibuslibet gentibus frequentia exerceant commercia. Lusitani illi sunt, generis non mixti, quales esse scito, Canarias insulas qui tenent.

Opes. Præcipua incolentium commercia in saccharo, melle, cera, malis citreis, aureis, limoniis & granatis consistunt, itemque in pellibus caprinis. Frumentum etiam, quo affluunt, ac sanguis Draconis haud mediocria illis emolumenta procurant. Quæstuosum est item saccharum, in varias virorum, mulierum, leonum, avium, piscium, & his similium formas ingeniose figuratum.

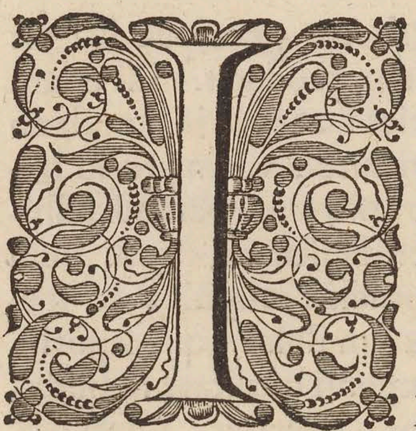
Noverunt quoque insulani fructus suos ad conservationem condire, ut tanto avidius ab exteris expetantur. Sunt & multi nummi asseres eorum, ac cetera ligna, quibus Lusitania cum aliis regionibus instruitur. In hac ipsa insula tabulæ longiores latioresque, arcæ, aliaque humanis usibus juvandis reperta instrumenta cedrino è ligno, aut alio rosacei coloris fabricantur. Præstantia vina hic nata, ac in exteras regiones avecta, insulanorum quoque opes amplificant.

Vires. Cadamosti temporibus colligi ex insulanis poterant pedites septingenti, equitesque centeni; at ex eo tempore (anni enim centum quinquaginta & amplius intercessere) insulanorum procul dubio multitudo fuerit adaucta, pelliciente loci commoditate. Oppidum primarium binis est arcibus defensum, quarum altera Hispanico firmata præsidio est, Lusitanico altera. Præter hæc Munimenta plura alia in hac insula reperias.

Regimen. Qui jus insulanis dicit, *Adelantado* vocatur, præter quem Gallicus hic Consul est, & Galli, Angli, Belgæ, & aliarum nationum procuratores multi sunt, appulsis navibus onerandis intenti.

Religio. Insulani omnes Catholicæ religioni addicti, Episcopum habent in oppido Funzal sedem habentem, Vlyssipponensi Archiepiscopo subjectum.

INSULÆ PROMONTORII VIRIDIS.

Nsularum promontorii Viridis Dominus est Hispaniarum rex. Occurrunt illæ à Canariis in Austrum naviganti, suntque *Gorgones* Atlantico in mari à Mela locatæ, seu *Gorgades* Plinii, veterum *Gorgonum* sedes; quæ etiam *Hesperides* ab Hesperiæ promontorio, aut à Cornu Hesperio Ptolemæi appellantur, cui insulæ hæ incognitæ fuisse videntur, nisi eas cum Volaterrano pro Fortunatis accipias. Hodie insulæ promontorii Viridis vocitantur, quod huic promontorio à Solis occasu objaceant. Inventæ fuerunt omnino desertæ à Genuensi quodam anno 1440, aut 1446 à Lusitanis, aut potius à Lodovico Cadamosto Veneto, ad novas regiones aperiendas à Lusitaniæ Infante misso. Nunc pars earum incolitur.

Nomina antiqua.

Situs.

Sitæ sunt contra littus Africanum, quod promontorio Albo promontorioque Viridi interjacet. Septentrionalior est St. Anthonii insula, Australior vero Brava: Occidentaliores sunt S. Vincentii & S. Luciæ; Orientalior autem illa, quæ *Buena Vista* appellatur. Atque hæ insulæ septuagenis à promontorii Viridis continenti leucis ducentes initium, leucarum 160 in longitudinem porriguntur in mari.

Numerus.

Quidam undenario eas numero, duodenario alii includunt; nonnulli vero 19 recensent: at putem ab aliquibus insulas recenseri haud magni momenti, quæ ab aliis dedita opera omittantur.

Nomina recentia.

Denarum, qui plerisque confessus est numerus, nomina hoc ordine habentur: *S. Antonii*, *S. Vincentii*, *S. Luciæ* (Pyrardo *S. Lucar*) *S. Nicolai*, *Salis*, seu *Do Sal*, Lusitanis, & *Del Sal* Hispanis; *Buena vista* seu *Boni visus*, *Mayo* seu *Maji*, *S. Iago* seu *S. Iacobi*, *Fuego* seu *Ignis*, & *Bravo* seu *Brova*. Illud sane admiror, Iarricum, postquam de S. Iacobi insula disseruit, reliquas septem aut octo unico *Barlovento* nomine complecti; non enim video alias sub Barlovento latere vocabulo, quam Cubam, Hispaniolam, S. Ioannis Portus divitis, Iamaicamque Americæ insulas. Facile autem crediderim, Iarricum, utpote nominum Hispanicorum maxime gnarum, Barlovento illis nomen nautarum de more imposuisse, qui positas in America prope continentem insulas *Sotavento*, reliquas Barlovento indigetant.

Insula S. Antonii.

S. Antonii insula omnium maxime Septentrionalis, modico distat à primo Meridiano spatio, estque, aliarum promontorii Viridis insularum respectu, amplitudinis mediocris.

S. Vincentii.

S. Vincentii insula quoque sat magno ambitu esse videri potest, si cum aliis ea comparetur.

S. Luciæ.

S. Luciæ insula inter maximas computatur.

S. Nicolai.

S. Nicolai insula magnitudinis insignis est.

Insula Salis.

Salis insula, Lusitanis *do Sal* vocitata, à Ferri insula, quæ ex Canariis est una, distat leucis 796

Insula Boni Visus.

Boni Visus insula à Salis insula est octonis leucis remota.

Insula Maji.

Maji insula distans à Boni Visus insula leucis sedecim, minima omnium est, septem tamen leucarum ambitu se explicat; quemadmodum ab Hollandis usu peritis audire me memini.

Quaternæ insulæ istæ Salis, Boni Visus, Maji, & S. Iacobi, vulgariter insulæ *Salis* appellantur, ut quæ Salem copiosissime suppeditent.

Insula Ignis.

Ignis insula, Lusitanis *Fogo* appellatur. Iarricus duas nominis ejusdem recenset; at Hollandis una duntaxat est cognita.

Bravo insula.

Sequitur has *Bravo* insula.

S. Iacobi insula.

Verum S. Iacobi insula, quæ alias omnes magnitudine sua exsuperat, ut communis opinio est, (quanquam hanc laudem S. Nicolai insulæ nonnulli attribuant) estque caput quoddam ceterarum, Maji insulæ obversa, à qua tribus leucis tantum abest. Longitudo illius secundum Iarricum est leucarum novendecim, aut septendecim secundum alios; latitudo decem, aut summum duodecim.

In littore ejus Australi oppidum visitur portu percommodo instructum, *Ribera Grande* nuncupatum, quod situm sit duos inter montes præcelsos, quorum per medium amnis perlabitur, duabus inde leucis profectus, cujus ostium circiter sagittæ unius emissione se aperit. Ædificia in eo ferme quingenta numerantur, à Septentrione quoque tuta navium statione defensum, quæ à S. Maria cognominatur. Haud parvus hic Lusitanorum Castilianorumque numerus incolit. Iarricus quoque *S. Thomæ* oppidum hic locat, minus commodo situ id esse perhibens; tum Braya oppidum situ peròpportuno, utpote clivo impositum, quem amnes bini circumfluunt, qui Oceano confusi, duos minores Sinus excitant, quorum alter multarum navium capax, tutam eis stationem præbet insulæ cujusdam objectu, S. Thomæ portu sabulosa propter loca existente periculoso. Spectat etiam hic *S. Iacobi* oppidum, quod non hujus insulæ modò, sed & ceterarum est caput sive metropolis, sedesque Episcopi.

Hollandi præterea S. Michaëlis oppidum, atque arces tres sive munimenta recensent.

De ceterarum insularum oppidis castellisque nulla apud auctores est mentio, nonnullis eas à Lusitanis habitatas, aliis vero plerasque, ut Salis, Maji, &c. desertas esse putantibus. At communiter omnes existimant, semper in iis homines inveniri, qui colligant ea, quorum fertiles sunt; quod ex Hollandorum de insula Maji relatione patet, in qua Hispanos aut Lusitanos quadraginta circiter reperisse se memorant, insula hac tan-

tanquam exilii sui loco circumscriptos, destinatosque aut caprarum pastioni, aut venationi, quibus angusta erant mapalia, contra solis æstum, ac pluvias tantum defensa.

Qui circumsidet has insulas aër, si generaliter loquendum sit, noxius est, commorantes aut febri ardente, aut dysenteriæ morbo lacessens.

Desertas eas Lusitani reperêre; at hodie cultæ pleræque, oriza, milio, frumento Turcico, quod præcipuum insulanis est alimentum, malis aureis, limoniis, citreisque, cucumeribus, bananis, ygnanis, batalis, aliisque fructibus abundant. Singuli menses præstantium feraces melonum existunt. Nec saccharriferæ arundines desunt, aut palmæ Indicæ cocorum genitrices: gossypium quoque, ac mala granata ficusque omnis generis invenias.

Vinearum arvorumque frequentia hic est, quæ duplicem in anno vindemiam messemque patiuntur.

Animalia. Insulanis domesticorum animalium, majorum minorumque numerosi sunt greges; caprarum vero copia tanta, ut incredibilis memoratu esse videatur. Causat hanc ipsa horum animalium fœcunditas, quæ singulis quatuor mensibus ternario aut quaternario numero gignunt. Sunt autem pullorum caprinorum carnes sapidissimæ, quod matres eorum marinam potent. Videas hic etiam frequentes gallinas gallosque Indicos, perdices, ficedulas, alaudas ac certum avium genus, Lusitanis *Flamencos* appellatum, cui plumæ candidæ sunt, alæ colore sanguineo, moles vero corporis cygnum adæquans. Præter gallinas Indicas, gallinarum vulgare genus reperies, pavones, ardeas, turturesque.

Sal. At præcipuus insulanis quæstus ex sale est, quo omnes abundant, quibusdam haud alia re laudatis, ut Salis Bonique visus insulæ.

Sed nunc singularum nobis explicanda qualitas est.

Qualitas insulæ S. Iacobi; Insula igitur S. Iacobi aspera quidem ac montana est, pluribusque in locis vidua arboribus; at valles habet eximie fertiles cultasque; singuli menses hic suos ferunt melones saporis gratissimi, ac ceterorum fructuum fœlix proventus est, inprimisque sacchari. Carnes habet omnis generis, quas inter frequentior gallina, aut simile avium genus occurret: equos haud exiguo numero. Insalubre ejus cœlum est, maxime apud S. Thomæ oppidum, ob loci naturam, quod tamen apud Prayam oppidum, meliori positum loco, salubrius existit.

Insulæ Salis; Salis insula ob sterilitatem soli deserta est, nec præter equorum silvestrium ingentem numerum, aliud genus animalium nutrit. Ceterum cum insula hæc situ sit depressiore, vel leviter intumescente mari, aqua ad humiliora ejus loca pertingit, quæ, sole directis hanc insulam radiis feriente, transformatur in salem.

Insulæ Maji; Maji insula prorsus sabulosa, aut lapidosa potius, tam frequens est capris, ut sæpe millenæ oberrent. Plurimi ibidem equi silvestres, asini, boves, simiæ, anseres silvestres colore rubro, grues, ciconiæ nostris persimiles, ingens minorum avium albarum copia, quæ nidos struunt in rupium cavernis, quibusque pedes latiores sunt

Africa.

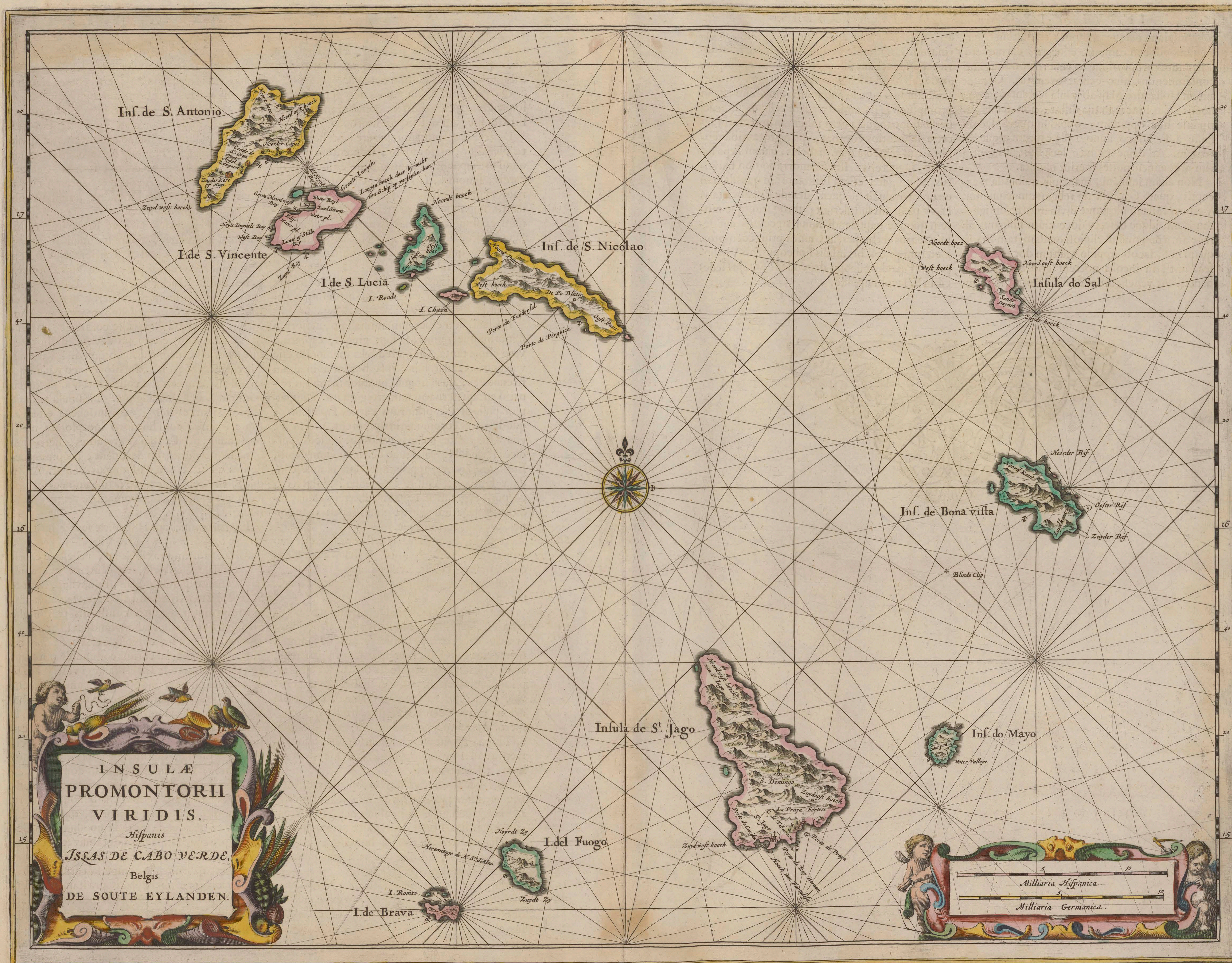
brevioresque, rostrum longius, tergum colore cinereo, caudæque extrema gracilia, sed ad ulnæ porrecta longitudinem. Hollandi varia juxta hanc insulam piscium genera cepere, quorum aliis color flavus erat maculis nigris distinctus, alii carpionibus, luciis alii similes videbantur. Salis magna ibidem copia est, qui in stagno quodam pari in longitudinem latitudinemque spatio diffuso coalescit. Plurima hic arbor specie sua silvestrem ad ficum accedens, tum ea, quæ cocos producit. Iulio, Augusto & Septembri mensibus imbres continui hic cadunt, reliquis anni temporibus omnino siccis.

Insularum Bravo, & Fogo. Fogo insula vitifera est; at Bravo insula salsis carnibus abundat. Vicinum his insulis mare *Sargassi* indigetant, quod superficiem ejus herbæ obsideant abscondantque, unde difficilior navigatio existit. Herba ista *sargasso* Lusitanis vocatur, quod istius nominis herbæ persimilis existat. Ceterum & petroselino marino est conformis, nisi quod & flaviore colore sit, & grana quædam in vertice producat, quibus neque sapor est, neque ulla substantia. Mirum alicui videri debet, herbam isto in loco nasci, qui ab insulis remotior, à continenti quoque leucis minimum abest quadraginta. Nonnulli eas imo putant è mari existere; quorum aliena est à veritate opinio, cum hoc loco inexplorata maris profunditas sit. Ex India navigantes, herbosum hunc in mari tractum declinant, propius accedentes ad littus, à quo longius is abest. At reduces virescens hoc mare transeant necesse est, lente progressuri, nisi potentiore vento provehantur.

Insulani omnes aut Hispanicæ sunt, aut Lusitanicæ originis.

Opes. Merces eorum præcipuæ sal, pellesque capri-næ. De sale quod est, eo centenæ quotannis naves onustæ ab insulis Salis, Boni visus, Maji & S. Iacobi, in Germaniam, Angliam, Daniam aliasque revertuntur regiones constitutis plerumque in Maji insula navibus ad onerandum bis mille. At modicus redit tam copioso ex sale fructus ad Hispanos, quod sal eorum communis omnibus sit, qui nullum inde Hispaniæ regi vectigal pendere tenentur; quamobrem Hollandi frequentes salis gratia emendi huic insulæ adnavigant. Verum ob brevia propinquo in mari difficilis hinc cum onustis navibus est reditus. Pelles caprorum caprarumque Maji ac Salis insulæ præcipue suppeditant, quæ magna copia in Brasiliam avehuntur; Lusitani quippe istius domini regionis, mancipia sua has ad insulas mittunt, ut canibus venaticis, aut retibus, alio modo silvestre hoc animalium genus insectentur, quorum carnes sale ad instruenda navigia condiuntur. Ceterum pro rege Hispaniæ quotannis sena caprarum, tam silvestrium quam domesticarum, millia servantur, quarum sale conspersæ carnes, pellesque incorruptæ ab insulanis præstandæ, in Indiam mittuntur. Ex his ipsis pellibus corium illud caprinum tanti apud nos æstimatum parant Hispani. Ferunt insulæ eædem gossypium, è quo textilia fiunt coloris diversi, quæ ad omne littus Africæ avecta, mancipiis insulani permutant.

Vires. Hollandorum habet relatio, vel solam S. Iacobi

INSULÆ
PROMONTORII
VIRIDIS,
Hispanis
ISLAS DE CABO VERDE,
Belgis
DE SOUTE EYLANDEN.
Inf. de S. Antonio
I. de S. Vincente
I. de S. Lucia
Inf. de S. Nicolao
Insula do Sal
Inf. de Bona vista
Insula de S. Jago
Inf. do Mayo
I. del Fuogo
I. de Brava
Milliaria Hispanica.
Milliaria Germanica.

39.

cobi insulam exiguo tempore equitatum trium millium posse in campum educere; cui numero si peditatus proportione servata respondeat, non contemnendus hinc existat exercitus. Constat autem Hollandos Maji ab insula solventes, à qua noctis unius itinere Praija distat, non semel diripuisse hoc oppidum; oppidumque S. Iacobi fuisse à F. Draco anno 1585 captum atque incensum. At deinceps hæc loca fortassis contra vim atque incursiones fuerint munita.

Religio.

Non aliam insulani, mancipiis quibusdam exceptis, quam Catholicam religionem sequuntur. Verum crassa in plerisque divinarum rerum ignorantia est, idque defectu docentium. Hispaniæ ab rege an. 1604 missi Religiosi quidam, tam Praijæ quam in S. Iacobi oppido multum docendo profecerunt, in incolis noctem ignorantiæ illuminantes. At veneficorum & divinatorum multitudo, quos *Iabacutios* appellant, progressus in divinarum cognitione rerum hac ratione retardavit: persuadebant illi ægrotis moribundisque, arrodi ab aliis veneficis corpora eorum, torquerique animos; malo autem isti remedium esse in promptu, si se curandos tradere vellent. Efficaci persuasione inducta gens misera, primo morbi accessu Iabacutios vocabat, qui ægrotantibus applicabant remedia quæ diabolus, palam sæpe locutus, suggerebat. Ista sanandi ratio non Barbaros solum, sed etiam Lusitanorum quosdam in errorem induxit; quem deinde PP. Societatis IESV paulatim sustulerunt; abrogaruntque morem quoque baptizandi simul trecentos aut septingentos Æthiopes, in Guinea prius coëmptos. Ceterum præest his insulis Episcopus, ab Vlyssiponensi Archiepiscopo dependens, cujus sedes est in S. Iacobi oppido.

IN-

INSVLA D. LAVRENTII, vulgo MADAGASCAR.

Nomen. Eritissimis hoc ævo Geographis Ptolemæi *Menuthias*, Pliniique *Cerne*, atque insula *Iambolica* à Diodoro descripta, quam alii pro *Sumatra*, aut *Zeilan* insula intelligunt, *D. Laurentii* insula indigetatur, incolis *Madagascar*, seu secundum Thevetum *Albargra*, Marco Paulo *Magascar*, Lusitanis ceterisque Europæis *Laurentiana*, seu *Divi Laurentii* appellata. *Situs.* Initium ejus est Magnices amnis ostio obversum, finisque Coayæ fluminis ostio à Meridie in Septentrionem oppositus. Distat à Corientas promontorio leucis centum ac viginti sex, quinquagenis vero à Brevibus Iudaicis, quæ septuagenis Sofalico à littore leucis, à Mozambica octuagenis remota, pleraque coralio puro, acuto, candido, nigro ac viridi constantia, aspectu horribilia existunt.

Hanc insulam ac continentem inter, versus Bonæ Spei promontorium mare frequenti fluxu atque refluxu agitatum, canalem habet leucis centum & tredecim diffusum, longe tamen angustiorem in medio, qua scilicet is Mozambicæ regno accedit, quo loco milliaribus centum ac septuaginta arctatur; versus Orientem latissimo spatio protensus, pluribusque distinctus insulis.

Amplitudo. Nonnemo Laurentianæ insulæ longitudinem attribuit leucarum Gallicarum 400; alius 220 duntaxat, à Meridie nimirum in Septentrionem computatam: quæ opinionum diversitas inde traxit originem, quod leucæ Linscoticæ spatio superent Gallicanas. Prior latitudinem ei assignat leucarum Gallicarum 160, alter 70. Quidam ambitum ejusdem ad septingentas leucas extendit, alius ad noningentas; longissimo quippe tractu in Septentrionem porrigitur. Porro complura in Regna divisa, portuum est commoditate instructa.

Loca. Loca hujus insulæ notiora sunt, sinus Antongilanus, in cujus aditu Septentrionali scopuli aliquot exstant, scatebris aquarum rigui, cernunturque deinde insulæ parvæ tres, tum flumen quoddam; cui terni sunt frequentes incolis vici appositi, postea ferme circa Sinus medium Septentrionali ejus in littore vici tres frequentissime inculti se offerunt, quos plures alii in littore usque ad amnem quendam in Septentrionem alveum ducentem sequuntur. Inde flumen ingens, in duos ramos divisum occurrit, quorum alter cursum dirigit in Septentrionem, major in Solis occasum, relicta parva inter utrumque insula. Sinus iste inter Septentrionem atque Occidentem denarum longitudine leucarum, latitudine quinque duntaxat porrectus, editiore situ attollit insulam viridantem atque amœnam.

Sinus Augustinianus, qui Gallico cuidam scriptori *La Baye de S. Augustin* nuncupatur, haud est navigantibus incommodus, utpote qui vado sit solidiore profundioreque. Australius Insulæ promontorium Theveto à S. Maria, Linschoto verò à S. Sebastiano appellatur, Nadal promontorio in Septentrionem vergente.

Linscotus Orientali in littore loca recenset Manatenga, Manapatan, Mananiata, Mamajufo, *Vrbes.* promontorium Antogil, Boamoro, promontorium Natal, quo loco in angustias Insula se contrahit; inde ab Occidentali parte progressus vix ullum memoratu dignum locum Pracelium ad sinum usque notabis. Hanc sequitur Portus S. Vincentii, tum S. Iacobi, cui Iudaica objacent Brevia; post Portus S. Augustini, omnes in parte Occidentali. Verum Thevetus inter littoralia ejus, seu maritima loca primaria, numerat Alaboula, Muatega, & Manapate oppida, quæ Manatenga & Manapatan Linschotti sunt, & Macatape, singula fluminibus se exonerantibus in mare apposita. Idem Thevetus meminit Portus Franonsarani, à quo ad S. Antonii promontorium usque summam Insulæ latitudinem ait leucarum centum ac quindecim spatio protendi. Locat quoque Thevetus in hac Insula Cacasambo portum, cui Manianle oppidum adsidet, quod fortassis à Mananiara Linscotti non differt, quodque asserit celeberrimum esse hujus Insulæ emporium; tum *Olagancarade*, & Angeli oppida recenset, quorum illud Orientale littus respicit, hoc in Mediterranea spectat. Eodem Theveto autore, ex pulcherrimis ejus portubus est Vngangaranus, qui facilem sui aditum præbet, in mare Quiloanum ab Occidente obversus.

Insulæ vicinæ. Sunt præterea in ejus canali seu tractu maris, inter eam ac continentem medio insulæ complures ab Idololatris aut Mahometanis habitatæ; quarum præcipuæ sunt S. Christophori, S. Spiritus, & Magliaglia insulæ. Comoram, Anzoamam & Majottam parvas insulas esse scito, parumque cognitas. Locant quoque juxta hanc Insulam Ocrabacam insulam exiguam, in qua haud tenui copia argentum effoditur, longe Laurentiano seu Madagascarano præstantius.

Soli qualitas. Porro Madagascar insula dulcium aquarum scatebris est rigua; attamen Augustinianum juxta

INSVLA S. LAVRENTII,
vulgo
MADAGASCAR.
AFRICÆ PARS.
MOZAMBIQVE.
Mozambique
Lunæ Montes
Mons de la Luna
Septen trio
Meri dies
Occidens
Oriens
I. de Don Iuan Mix
I. de Don Iuan de Castro al de Comoro
I. de Comoro
I. Aliola
S. Christovaon
I. du St. Esprit
I. de Iuan de Novo
Basses de Pracel
Baxos de India
Terre de St. André
Baye de Pracel
Terre de Pracel
Terra de la Gada
Pays riche en bestial
Diego Soarez
Pays Incogneu
Baye de Vohemaro
C. Natal
Cap di Nra Dona de Cugna
Nossi Hibrahim ou Isle Ste Marie
Angalemboule
Longue Pointe
Port aux Prunes
Fort Dauphin
Tropicus Capricorni
Baye St Augustin
S. Apollonia Gallis Isle Bourbon
Ilhas Primeras

juxta sinum salsas insalubresque aquas flumina vehunt, piscosa eadem. Hac irrigatione aquarum solum Insulæ, licet minus diligenti cultura exercitum, in omnia fructuum leguminumque genera fœcundum existit, radices idem producens, ex quibus panem suum insulani conficiunt. Præcipue autem orizæ ingens hic copia est, ac phaseolorum viridium, rubrorum candidorumque, milii, melegetti seu granorum paradisiacorum lætissimus proventus. Radicem quoque invenias zingiberi persimilem exterius, sed flavescentem interius, quæ Malaoysiis *Cunhet*, Arabibus *Habet*, & Lusitanis *Açafran das Indias* vocitatur. Humor insitus uberior vim radicis tenuiter gustantibus abscondit, quæ tamen illico post pungendo se exserit. Nec bannanorum, malorum citreorum aureorumque defectus hic est; at copia minor quam in S. Mariæ insula. Fructus etiam per insulam passim nascitur magnitudine nucis avellanæ, cujus folia odore suo nucem myristicam referunt. Tamarindi nostrarum specie fabarum hic in altissimis arboribus crescentes, principio virides sunt, ac cum maturitas accessit, cinereum quendam colorem imbibunt, cortice duriore, medulla subnigra, & prunorum Damascenorum sapore, terna aut quaterna interius grana complexi. Prædictæ fertilitati melonum, cucumerum, uvarum mellisque arboribus detracti copia accedit. Ceterum tota ferme insula densissimis silvis est obsita, quæ & gossypio, & arundinetis saccharíferis abundat.

Animalia. Bobus carent Madagascarani, quod eos castrandi artem ignorent: at magnus iisdem taurorum ac vaccarum est numerus, quibus massa colli crassior est, pinguedine saporeque laudata; quo ad caudam vervecis accedit; & tamen non ea cibis est gratia, quæ nostratibus. Oves singulis gignunt vicibus agnos ternos, aut etiam quaternos; cauda vero animalium istorum ea magnitudine est, ut in plerisque viginti octo pondo adæquet. Frequens hic simia, chamæleon plurimus, ac lacerta passim obvia. Videas hic etiam vespertiliones corvorum magnitudine, crocodilos, capras, canes, gallinas, ac salamandros. Hollandorum relationibus si fides est, qui in arbore quadam reperêre aliquem cubitali magnitudine, ore acuto, oculis grandioribus, dorso longo planoque, caudatum ac quaternis ungulis instructum. Quem cum deinde in littore expositum sedulo oculis lustrassent, projectum in aquas perdidêre. Adsunt quoque perdices, phasiani, psittacique. Marcus Paulus aves huic insulæ largitur, *Ruch* appellatas, quæ specie externa quidem similes sunt aquilis, at magnitudine seu moles corporis antecedunt easdem. Augustinianum sinum versus tanta pungentium copia muscarum est, ut ægerrime queas isthic locorum durare, nisi faciem manusque habeas adsiduo contectas. Herba, è qua anilum conficitur, in ipsis nascitur desertis, cujus insulani gossypina textilia sua tincturi, tantum quantum sat est colligunt, nullis in vasis eam, aut alio condentes modo; quia non intercedit huic genti cum aliis nationibus commercium. Eadem *Enger* vocabulo signata, folia habet roris marini specie. Scatet Madagascar in-*Metalla.* sula metallis auri, argent, iferri, cupri, &c.

Mores insulanorum. Madagascarenses Mozambicanis ferme sunt similes; at capillus illis nigricat, minusque est crispus.

Dispositio corporis. Color illis spadiceus; corporis statura procera, agilitas & robur; decora in utroque sexu per membra omnia se proportione fundente. *Indoles.* Ingenium eis simplex & mite, animus tamen magnus, ad ardua liberalitatemque propensus. Vituperanda est nimia in fœminis lascivia, quæ corpora sua cum hominibus albis miscent avidissime. *Studia.* Studia seu occupationes eorum in venandis animalibus, pascendo pecore, exercendisque agris versantur, fœminis etiam plantantibus, serentibus metentibusque. Eædem suamet sibi textunt indumenta, herba quadam in fila duci facili materiam suppeditante, è qua etiam retia capiendis piscibus opportuna conficiunt. Rari insulæ suæ terminos egrediuntur, littus duntaxat parvis observantes navigiis solido è ligno fabricatis, quorum aut ad piscatum, aut ad trajectum est usus. Ceterum captos pisces suis transfigunt acinacibus, siccatosque ad Solem venales deinde exponunt.

Vitæ ratio illis, qualis Tartaris Asiaticis; mapalia quippe sua ad commodiorem pecoris pastionem circumferunt, aut construunt sibi temporaria mora humiles è frondibus casas.

Victus ratio. Piscibus maxime victitant, tamarindis, fabis, oriza, bannanis, lacte ac carnibus interdum. Antongilani bovino è cornu bibunt confectum ex melle atque oriza potum. Tabernæ insulanis publicæ sunt, quas ad potum proclives sedulo frequentant, ac vino præcipue ad ebrietatem usque delectantur. Cum quis pecudem mactavit, vicini aut noti eam cum domino dividunt, singulis se ad tantundem carnis reddendum obligantibus. Vescuntur item domi nato zinzibere viridi, quia debitam ei ad durandum siccitatem imprimere ignorant. Radices quædam ipsis panis sunt loco.

Cultus ratio. Opulentiores gossypina utuntur veste; aliis gossypino velamine sua duntaxat pudenda tegentibus. Eodem fere modo fæminæ teguntur, nisi quod præter velamen hoc, quodam veluti thorace, sine manicis tamen mammas abscondant. Aures earum tam magno sunt perviæ foramine, ut pollicem facile transmittas, quibus ligni frustula quædam inserunt. Insulanorum nonnulli arborum corticibus sua operiunt pudenda, unde paupertas seu vilior hominum istorum conditio potest intelligi.

Capillus illis longior atque implexus; at fœminis nudum prorsus est caput. Itidem armillis cupreis, stanneis, ferreisve, quas magni faciunt, ornamentorum loco utuntur. Fœminæ non minus ac viri rosaria vitreis è globulis coloris diversi composita, & ab Hollandis advecta è collo suspendunt, aut suis capillis circumligant; licet enim capillo sint crispo, caput tamen pectunt diligenter, supremoque vertici, in quem omnis torquetur capillus, connexos funiculis globulos illigant. Rex ab Hollandis Antongilanum ad Sinum spectatus, lintea erat aliorum more ex herba aliqua subtilius contexta veste indutus, ornatusque cupreis circum brachia armillis, ac rosariis pendentibus è collo.

In-

Supellex. Insulanorum supellex præcipue in tegetibus consistit, quæ lecti sedisque locum supplentes, insigni colorum varietate nitescunt; tum in minoribus sedibus quibusdam affabre constructis, quæ cervicalis sunt loco; ac uno duobusve ad orizam minuendam mortariis, nec non ad purgandam eandem cribrandamque vanno ac cribro; quibus ollæ cuprinæ ad coctionem, ad conservationem sacculi, & ad comestionem cochlearia accedunt.

Matrimonia. Perhibet Osorius, illimitatum esse Madagascarensibus numerum uxorum; at recentiores, quibus explorata hæc insula est, unicam singulis uxorem esse commemorant, masculino sexu, cum duodecimum ætatis annum attigit, fœminino verò, cum decimum, conjugia ineuntibus. At me judice verosimilius est, Mahometanis non minus hic quam alibi uxorum esse pluralitatem concessam. Dierum apud eos distinctio nulla est, ætatem nec annorum, nec mensium aut septimanarum metientes temporibus, incedentesque plerumque deni. Frequentes saltant, dextera armati, magnoque cum strepitu ac vociferatione hinnitum imitante equorum. Fœminæ saltantibus cantu atque applausu suo modum quendam adhibent.

Odes. Insulanorum opes satis superque auri atque argenti copia testatur. Lusitanis cum quibusdam ex insulanis commercium est, quod sine appulsu juxta portus exercent, merces suas succino subalbido, cera, auro, argento, cupro, & his similibus permutantes. Hollandi quoque vitrea sua rosaria, quæ ab insulanis auri atque argenti metallis præferuntur, rebus pretiosioribus permutant. Insulani pisces suos ad locum in continenti incolis frequentem, ac *Rango* appellatum, acinacibus, aut cultris majoribus, *Vvici* dictis permutant.

Vires. Arma eorum leviores duntaxat agittæ ferant ante Lusitanorum adventum; at deinceps graviora arma melioraque induerunt. Vtuntur itaque nunc arcubus & sagittis ferro armatis in summo, scutis cono obductis, quæ mirè ad arcendos impetus valent. Iaculantur illi tam dextre nervoseque spicula sua, *leffo* appellata, ut his ipsis duriora quævis bombardæ impervia perrumpant. Magnus tamen insulanis à bombardis sive sclopis est terror, adeo ut vel ad sonum ejus aufugiant. Lapides etiam magno impetu suos in hostes jaciunt. Plerumque mutuis se bellis lacessunt, reciproca se captivitate venditioneque mulctantes. Antongilano in tractu noctu diuque excubitores adsidui sunt vastis in domibus tricenario plerumque numero, alba quadam contra pectus abdita nota ab aliis distincti, ut, cum res postulat facilius cognoscantur.

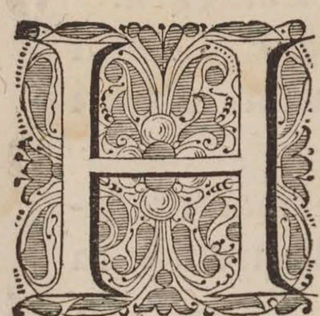
Regimen. Insula hæc in plura tributa est Regna, Regibus mutua in bella ruentibus. *Phulo* illi nomine indigetantur, dictoque audientes habent subjectos. Antongilana in parte à longioribus, quos manu sceptri loco gestant, serpentibus, tanquam Majestatis insigni noscuntur. Vterque sexus Regi suo reverentiæ argumento pedes exosculatur. Adulter ac latro capitis damnantur supplicio. Scribit M. Paulus Insulam hanc suo tempore fuisse à quaternis gubernatam Præfectis.

Religio. Qui mediterranea tenent, idololatræ sunt, aut secundum Maffæum, sine ulla legis aut religionis imagine vivunt; qui vero littora obsident, plerique sunt Mahometani, quibus circumcisis cognitus quidem est Creator omnium rerum Deus; at sunt ab oratione, festorumque celebratione alieni, dierum distinctione carentes. Formidabilis diabolus illis existit, qui Taivvaddey gentis vocabulo dictus, tyrannidem suam in viros præcipue exercet.

FINIS.

INDEX & ORDO
TABVLARVM
VOLVMINIS NONI.

HISPANIA, Lib. XVII.

AFRICA.

IN-

INDEX & ORDO
ALPHABETICVS
TABVLARVM
VOLVMINIS NONI.

HISPANIA, Lib. XVII.

AFRICA.

